

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

R. P. ANTONII
M A Y R ,
E SOCIETATE JESU,
PHILOSOPHIA
PERIPATETICA,
In QUATUOR TOMOS distributa.

R. P. A. T. M. A. Z.?

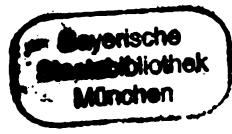
Societatis Jesu, SS. Theologiæ Doctoris, & antehac in Universitate Ingolstadiensi Philosophiæ, ac Theologiæ Professoris Ordinarii,
nunc ibidem Studiorum Præfecti,

PHILOSOPHIA
PERIPATETICA,
ANTIQUORUM PRINCIPIIS
ET
RECENTIORUM EXPERIMENTIS
CONFORMATA.
TOMUS PRIMUS,
SEU
LOGICA.

COLONIÆ ALLOBROGUM.
Apud HENRICUM-ALBERTUM GOSE, & Socios.

M D C C X L V I

REVERENDISSIMO; PRÆNOBILI
AC EXCELLENTISSIMO,
DOMINO DOMINO
JOANNI JACOBO,
DEI, ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA
EPISCOPO PERGAMENSI,
CATHEDRALIS ECCLESIAE AUGUSTANÆ
SUFFRAGANEO,
ET CANONICO CAPITULARI,
EMINENTISSIMI MOGUNTINI,
NEC NON
SERENISSIMI COLONIENSIS
S. R. I. ELECTORUM;
AC
REVERENDISSIMI, ET CELSISSIMI
S. R. I. PRINCIPIS
ET
EPISCOPI AUGUSTANI,
CONSILIARIO INTIMO ACTUALI;
ET RESPECTIVE
CONSILII ECCLESIASTICI
PRÆSIDI &c. &c.
DOMINO SUO PERQUAM GRATIOSO,

REVERENDISSIME, PRÆNOBILIS

AC EXCELLENTISSIME DOMINE.

Um Philosophiam in lucem emittere paro , ad te ,
Reverendissime , ac Excellentissimè Domine , supplex
confugio , ut inumeros gratiosos favores , quibus me ,
quamvis immeritum , multis jam ab annis fovere
dignatus es , novâ gratiâ cumules , & hanc meam
qualemcumque lucubrationem magno nomini tuo in-
scribi permittas . sicque ei pollicearis patrocinium tuum ,
quo contra adversantium impetus , ut opus habebit , ità tutissima
stabit . Animus mihi fuit , typis dâre Philosophiam , quæ quidem
naturalium rerum notitiam copiosè suppeditaret : attamen Theologiæ
addiscendæ præprimis serviret ; cùm suus Germanos genius haud ad-
modum trahere soleat , ad studendum Philosophiæ propter Philoso-
phiam : sed potius huic studio sese impendant , ut aptos se reddant
Theologiæ percipiendæ , cuius penetrandis arcanis par non est inge-
nium , nisi priùs Dialecticis , ac Metaphysicis subtilitatibus fuerit acutum .

Itaque

DEDICATIO.

Itaque existimavi, me Patriæ nostræ Studiosis facturum rem gratam, ac utilem, si concinnarem aliquod opus, in quo quidem neutiquam negligenter curiosa naturæ phænomena, aut recentiorum experimenta: simul tamen docerem, quæ Divinioris Scientiæ Candidatis ad penetranda hujus mysteria, necessaria, vel utilia forent.

Unde mihi scribenda non fuit Philosophia Corpuscularia, aut Mechanica, juxta Democriti, Epicuri, aut similium Atomistarum veterum placita: neque juxta Cartesii, aut ei æqualium Recentiorum dictamina; ne idem Germanis contingenteret, quod suis Gallis, novâ hujusmodi doctrinâ imbutis, accidisse ante aliquot annos conquestus est vir, non minùs in Theologicis, quam in Philosophicis, verè eruditissimus Joannes Baptista Du Hamel, nempe, quod à Philosophia Neotericorum, ad Theologiam audiendam progressi, nec terminos Sacræ Scientiæ usitatos intellexerint, quos tamen olim suis vel maximè exponere solita erat Philosophia. Verùm edenda mihi fuit Philosophia Peripatetica, quæ, & Ecclesiæ dogmatibus, & Theologiæ principiis rite penetrandis, longè magis idonea est. At vix hoc apud me statui; cùm animo meo mox obversari cæperunt ineunda certamina, contra plurimos novitatum patronos, qui hanc Philosophiam, non tam rationibus, quam contemptu impugnant, & axiomata Aristotelis, ceu præjudicia infantiae, spernunt, atque ipsum Stagiritam, cum omnibus suis formis, ac qualitatibus, uno flatu in aëra explodere, audaciùs, quam feliciùs tentant.

Quare huic meæ lucubrationi vel maximè aliquo præsidio opus est, quo adjuta tot adversarios possit repellere: & hoc à te, Reverendissime, ac Excellentissime Domine, uti demississimis precibus rogito, ità maximâ fiduciâ spero; namque ea, ut modò dixi, prodit, ut Theologiæ subserviat, atque adeò Ecclesiastico Statui, qui Sacra hac Scientia, ad obeunda rite munera sua plurimum juvatur, atque ad Ordinis sui dignitatem magnificè ornatur. Cui autem magis curæ est honor atque utilitas Cleri Sacrati, quam tibi, Reverendissime, ac Excellentissime Domine? qui à primis jām annis ad hunc Statum toto desiderio aspirasti, & hinc Philosophiæ Peripateticæ in Universitate nostra Ingolstadiensi nobilem operam dedisti, ut scilicet te Theologiæ audiendæ parares, quam dein in Italia, atque ipsa Urbe Roma, ejusdemque celeberrimo Germanorum Collegio, excepersti, ea profectus, ac virtutis singulari laude, ut aliis in idem Collegium postea admissis, Magister, ut vocant, Novitiorum præfектus sis, qui honor, etiam principe familia natis collatus, ab iis magni æstimatur. Inde reversus in Patriam primùm in Diæcesi Ratisponensi Zelum animarum septem per annos gnaviter exercuisti, aliosque tuo exemplo ad sedulam Parochianorum sibi commissorum curam habendam incitasti: ac unà te ad obeunda majora Curiæ Augustanæ officia, magis semper, ac magis idoneum reddidisti, utpote qui sic experientiâ propriâ didicisti, quid Sacerdotum, maximè Parochorum, valeant humeri, quid ferre recusent.

D E D I C A T I O.

Interea te Cathedralis Augustana Ecclesia inter Reverendissimos suos Canonicos gratulabunda recepit, & simul Officialis munus tibi concedidit, donec post exactos tres annos Celsissimus S. R. I. Princeps, & Episcopus Constantiensis, cum adhuc Coadjutor Diæcesis Augustanam administraret, omnem totius Diæcessis curam spiritualem in te depositum, atque tibi Officium Vicarii Generalis demandavit: quin paulò post, ut ferè omnibus, quibus posset, honoribus te cumularet, Consilii Ecclesiastici Præsidem, atque in Pontificalibus Suffraganeum, te nominavit: qua occasione Ecclesiæ Pergamensis, ipsis sacris in literis nominatissimæ, Episcopus auspicatissimè es inauguratus. Atque utinam valetudo corporis par fuisset viribus animi, non per septennium tantum, quo maxima totius Cleri approbatione, Vicaria potestate defunctus es, sed ulterius etiam gravissimam illam curarum, ac laborum molem fortiter sustinuisses. Interim saltem pergis jam ultra viginti annos Suffraganeum agere, & Consultationibus Ecclesiasticis præesse, eâ prudentiâ, quæ Eminentissimum Moguntinum, & Eminentissimum, ac Serenissimum Colonensem, S. R. I. Electores permovit, ut te in Consiliarium intimum sibi eligerent, ac arcanorum suorum Excellentissimum Arbitrum constituerent, honorificentissimo tuo apud exteris quoque nationes elogio.

Quare, cum tantis dignitatibus auctus, maxima polleas auctoritate, nec minore in Ecclesiasticum Ordinem feraris amore (utpote à quo, & multis honoribus ornatus es, & quem vicissim non tantum ordinatis jam aliquot Sacrorum Ministrorum millibus, sed multo magis virtutum tuarum splendoribus ornasti) meritò meæ Philosophiæ, quæ primariò Sacro huic Statui est consecrata, eique servire est nata, patrocinium tuum imploro: idque etiam firmissimè spero, non tantum ob qualemcunque sanguinis tecum conjunctionem, de qua in Domino glorior, sed etiam ob innatam tibi liberalissimam beneficentiam, quæ, dum plurima in me beneficia hucusque effudit, in iis plurima quoque, ac certissima, hujus gratiæ conferendæ pignora dedit. Tuo verò sub prædio mea Philosophia animosè hostibus obviam ibit, nec timebit aliorum judicia, si tuo calculo fuerit probata.

Atque sic vota mea erunt impleta, nec supererit aliud, quam ut tibi, Reverendissime, ac Excellentissime Domine, animo devotissimo precer, quod uni primorum tuorum in Episcopali Pergamensi Cathedra Antecessorum Christus Dominus obtulit *Apoc. 2.* nempe *Manna absconditum*, & *Calculum candidum*: quorum primo, ut habet communis interpretum sensus, indicantur reconditæ in pectore animæ latantis deliciæ, quibus ut adhuc in terris, & semper fruaris, unicè opto: altero vero, seu calculo candido, quo veteres solebant, & accusatos absolvere, & candidatos ad dignitates evehere, ad eorundem interpretum mentem, signatur benignissimum Dei ad æterna gaudia prædestinantis Decretum, quo ut post longam annorum seriem, &

colle-

D E D I C A T I O.

collectum magnum meritorum cumulum , ad cælestem gloriam evocceris , votis omnibus precor. Veneror reverenti osculo sacratam manum , ac me Reverendissimæ , & Excellentissimæ Dominationis tuæ per quam gratiosis favoribus quam demississimè commendō

R E V E R E N D I S S I M Æ , P R æ N O B I L I S

A C E X C E L L E N T I S S I M E D O M I N A T I O N I S T U Æ

Inimus ; ac obstrictissimus
Servus,

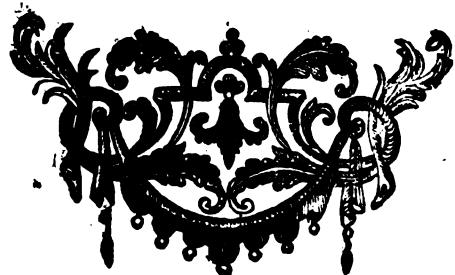
ANTONIUS MAYR S. J.

LECTOR

LECTOR BENEVOLE.

Hilosophiam Peripateticam dum tibi offero, ne; quæso, adducto
mox supercilio eam tanquam jam dudum obsoletam rejicias; quippe
ipsi injuriam facis, dum inauditam cōdemnas. Aliter sāne sentiunt
viri maximi, quibus necdūn ita antiquata sunt vīsa Aristotelis pla-
cita, ut non merito adhuc; vel recentioribus Cartesii inventis, vel
veteribus Epicuri, aut Empedoclis opinionibus, in novam formam
redactis, sint præferenda. Evidēt nolim negare, quosdam Stagiritæ
interpretes nimium inhæsisse verbosis quibusdam axiomatibus, quos-
dam nimium speculationi, minus experimentis deditis, alios in
assignandis rerum naturalium causis præproperè ad qualitates, vel principia universalia,
aut etiam ad Deum ipsum recurrisse: sed hi scriptorum singularium nœvi non maculant
ipsam Philosophiam Peripateticam, quæ suorum Sequacjum neminem ad similes vias car-
pendas impellit: & quamvis qualitates, seu, ut vocant, accidentia absoluta, omnibus
suis armis defendat, tamen corporum quoque effluviis plurimum tribuit, atque in his
multorum effectuum causas sapienter constituit, ut adeò opus sit, vel non ad Deum, vel
ad principia universalia, aut accidentalia, importunè recurrere. Eadem Philosophia
metaphysicas quidem speculationes, utpote Theologiæ non solùm útiles, sed necessarias,
non obiter tractat: attamen id agit absque præjudicio experimentorum, quibus suas
sententias, non tantum conformat, sed etiam validè firmat. Ego certè conatus sum
in Physica, tam univerſali, quam particulari, monstrare, conclusiones à me statutas,
non tantum experientiæ minimè refragari, sed eâ potius firmiter stabiliri: quin etiam
magnam naturalium experimentorum copiam eo fine congeſsi, ut pro meo modulo
gratificarer etudioris physice amatoribus, iisque non offerrem lucubrationem, siccis
tantum phrasibus oppletam. Cæterum, cum certi non admodum multum in Philosophia
possit sperari, opiniones illas amplexus sum, quæ mihi præ aliis sunt viæ probabiles: &
quidem veritatem non parvo studio investigavi: at eam semper, vel etiam sæpiſſime,
à me fuisse repertam, dicere minimè ausim; unde neque meas assertionses aliorum
sententiis præferendas esse præsumo. Gratulabor mihi, si quis dignabitur, hæc scripta
lustrare, & siquid in iis fortè boni occurrit, eo ad Dei gloriam uti, aut frui.

FACULTAS
R. P. PROVINCIALIS,
CUM PRIVILEGIÓ CÆSAREO.

EGO Franciscus Mossu Societatis JESU, per Superiorum Germaniam Præpositus Provincialis, facta mihi potestate ab Admodum Reverendo Patre Nostro Francisco Retz Societatis Universæ Præposito Generali, librum, cui titulus PHILOSOPHIA PERIPATETICA &c. TOMUS I. seu LOGICA, à P. Antonio Mayr Societatis nostræ Sacerdote, SS. Theologiae Doctore, & Professore emerito conscriptum, atque à Deputatis ejusdem Societatis Patribus lectum, probatumque, typis in lucem edi permitto, ac Dominæ Viduæ Joannis Andreæ De la Haye. p. m. Bibliopolæ Academicæ Ingolstadiensis, jus concedo, usurpandi Privilegii Cæfarei, quo Typographis, ac Bibliopolis omnibus adimitur copia, vulgatos à Societatis JESU Patribus libros, absque Superiorum, Authorumque consensu, in eadem, vel diversa lingua excudendi, vel intra Sacri Romani Imperii, & Provinciarum, S. C. Majestati hæreditario jure subjectarum, fines importandi. Facultatem hanc, de una tantum impressione intellectam, manu mea, & solito Officii Sigillo firmavi. Ingolstadii 19. Januarii 1738.

L. S.

FRANCISCUS MOSSU
SOC. JESU.

APPRO

APPROBATIO FACULTATIS THEOLOGICÆ INGOLSTADIENSIS.

PHilosophia hæc, à gravibus Societatis JESU Patribus accuratè lecta, & approbata, solida, ac clara methodo, philosophicas difficultates pertractat: à fidei vero orthodoxæ principiis, & morum sanctitate, alienum nihil complectitur: sed potius naturalis scientiæ placita, cum doctrinæ Catholicæ veritate, firmissimo nexu conjungit: simul tam recentiorum, quam veterum opinione, amœna varietate, & perspicuitate examinat; unde non modò Theologiæ speculativæ difficillimis quæstionibus penetrandis subserviet, iisque copiosam lucem affundet: sed ab erudito etiam orbe, & experimentalis Philosophiæ avidissimo, approbationem feret. Ita censeo,

IGNATIUS THIERBECK S. J.
SS. Theologiæ Doctor, ac
in Moralibus Professor Ordinarius, & p. t. S. Facultatis Decanus.

APPROBATIO FACULTATIS PHILOSOPHICÆ INGOLSTADIENSIS.

Opus hoc, quod Aristotelis Philosophiam complectitur, non modò veterum Peripateticorum dogmata magno cum judicio discutit, &, quæ probata videntur, contra Novatorum assultus, novis rationum momentis confirmat: verùm etiam eadem recentiorum experimentis, naturæque phænomenis rite explicandis, apprime commoda ostendit. Insuper materias philosophicas ea methodo pertractat, quæ speculationum subtilitatem cum explanationis claritate, & doctrinæ soliditatem cum eruditionis copia, conjunctam habet. Habebunt in eo, quo, suam sciendi aviditatem pascant, qui haçtenus Peripatum, ceu verâ Sophiâ inanem, aversabantur: habebunt & alii, quo suum veritatis amorem satient, qui recentiorum hypotheses, ingeniosè quidem confictas, neutiquam tamen veras, orbi obtrudi querebantur. Quare dignissimum est, quod ad rectè sentientium utilitatem, & literariæ rei incrementum, in publicam lucem prodeat.
Ita censeo,

HENRICUS HISS. SOC. JESU
Matheseos Professor Ordinarius, & p. t. Facultatis Philosophicæ Decanus.

R.P. AN-

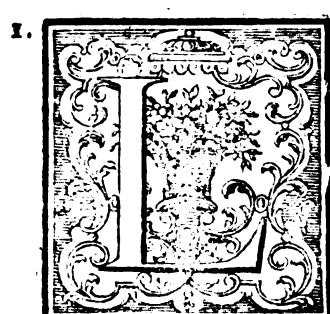

R. P. ANTONII MAYR,
PHILOSOPHIE
PERIPATETICÆ
TOMUS PRIMUS.
S E U
LOGICA.

INTRODUCTIO IN LOGICAM.

S I V E

S U M M U L A E.

LOGICÆ (ut à quibusdam vocatur) majori, seu diffusori quæstionum Dialecticarum expositioni, ex usu jam longissimo præmitti sollet Logica (ut appellatur) minor, seu sic dictæ *Summulae*: quæ tamen non sunt summa, seu compendium eorum, quæ in reliqua Logica explanantur: sed sunt pars nobilior Dialecticæ, qua præcipue inventa Aristoteles magnum sibi nomen promeruit, & quæ vel maximè ad scientias alias addiscendas utilis est, imò necessaria. Quare male illi decipiuntur, qui Summulas hasce aspernantur, ceu inutile stramen; namque istarum defectu impediuntur, quominus faciant optatum in aliis disciplinis profectum, ut experientia frequentissima docet. Quia tamen hoc studium incipientibus perdifficile accidit, hos, ne in principio Philosophiae statim desperent, juvandos censeo, clara rerum alias obscurarum propositione, & subtilitatem non omnino necessiarum rescissione. Utrique, quantum in me erit, studebo, tum, ut dilucide ad captum etiam incipientium scribam, tum,

Mayr Philosophia, Tom. I.

ut ea, quibus ad scientias alias acquirendas minus opus est, rescindam: quæ tamen, sicut volupe est, profundiùs rimari, in Casilio, & aliis, facilè inveniet.

DISPUTATIO UNICA.

De Tribus Mentis Operationibus.

2. **S**ummula ex more communi in tres partes, seu quæstiones, dividi solent; quia nempe operationes mentis, de quibus agendum est, tres sunt, scilicet *simplex apprehensio*, *judicium* & *discursus*. Prima mentis operatio, seu *Simplex Apprehensio* est *intentionalis pura objecti representatio*, ita, ut de hoc nihil affirmet, nihil neget: e. g. dum apprehendo solem, aut diem, Petrum, vel Paulum, quin ullum de iis judicium feram. Hæc cognitio est per se satis imperfecta, & in suo genere etiam brutis communis, quæ plura per sensus cognoscunt, & intentionaliter sibi repræsentant, quin tamen de ulla re judicium strictè dictum ferre possint.

Altera mentis operatio, seu *Judicium* est *cognitio negans*, vel *affirmans unum de altero*: ut si dicam, *Sol lucet*: *Dies est*: *Petrus est doctus*: *Paulus non est doctus*. Tertia mentis operatio, seu *Discursus*, aut *Argumentatio* est *Oratio*, vel *cognitio*, in qua unum

A

ex altero infertur: e. g. dum dico: Sol lucet: ergo dies est: Petrus loquitur: ergo vivit. Cùm autem istæ tres mentis operationes ità inter se ordinentur, ut prima secundam, & hæc tertiam, ordinariè saltem præcedat, eodem ordine de iis agit Aristoteles: & de prima quidem agit in libris Prædicamentorum: de secunda in libris Perihermenias, seu Interpretationis: de tertia in libris Analyticorum, Topicorum, & Elenchorum: quem ordinem Summulæ etiam istæ servabunt.

QUÆSTIO PRIMA.

De Prima Mentis Operatione.

ARTICULUS I.

Quid sit Terminus.

3. **T**erminus definit, aut describit Aristoteles primum libro I. priorum c. I. & quia istum explicat in ordine ad propositionem, præmittit definitionem propositionis dicens: *Propositio igitur est oratio affirmativa, vel negativa, alicujus de aliquo: dein paulò post eod. cap. de termino ait: Terminum autem voco, in quem resolvitur (vel, ut alii legunt: dissolvitur) propositio, ut prædicatum, & de quo prædicatur.* Brevius, & clarius ponitur hæc definitio termini: *Terminus est id, in quod resolvitur propositio: seu, quod manet ablatâ copulâ;* hoc enim intelligitur hic per resolvi; nam non intelligitur qualiscunque resolutio, e. g. in materiam, vel formam &c. sed tantum resolutio in subjectum, & prædicatum, ut sumitur ex verbis Aristotelis, modò cœtatis. Hæc definitio convenit soli subjecto, & prædicato, seu extremis propositionis, quæ sola juxta communissimam omnium sunt termini; nam copula non manet ipsâ ablatâ, ut est clarum, nec in ipsam resolvitur propositio; cùm enim copula sit forma, & nexus propositionis, non potest in ipsam resolvi propositio; sicut enim nullum aliud artefactum resolvitur in suam formam, aut nexus, (neque enim statua, aut domus resolvitur in suam unionem, aut figuram, sed his destructis resolvitur in frusta lignea, aut lapidea) ità neque propositio, quæ est artefactum Logicum, resolvitur in suum nexus, aut formam.

Quare ista definitio convenit omni, & soli, simulque est clarius definito, ut patet ex n. 6. ergo, licet non observet omnes alias minutias, tamen est satis bona, & propter auctoritatem Philosophi (à quo non statim in limine Philosophiæ recendum) est retinenda, sicut retinentur plurimæ aliæ similes. Accedit, quòd definitiones termini, ab aliis allatae, præterquam, quòd destituantur auctoritate Aristotelis, videantur laborare defectibus neutiquam minoribus, præsertim non esse clariores ipso termino definito: e. g. illa: *Terminus est pars ut quod propositionis:* supponit notitiam regulæ partis, item partis ut quo, & ut quod: quarum explicatio incipientibus Logicis captu valde difficilis est. Item altera: *Terminus est materia propositionis:* supponit notitiam materiæ, & forma Philosophicæ, quæ non parva indiget explicatione, ut eam Logici capiant. Pariter illa: *Terminus est extreum propositionis:* multa indiget declaratione, ne etiam copula, dum ultimo loco ponitur, videatur esse terminus: & sic de aliis.

4. Pro majori dictorum intelligentia addo, quòd propositio tres partes involvat. Prima est Subjectum, seu id, de quo aliquid affirmatur, vel negatur. Altera Prædicatum, seu id, quod de altero affirmatur, vel negatur. Tertia Copula, quæ est unio,

vel nexus prædictati cum subjecto: hæc communiter exprimitur per verbum Est. Sic in his propositionibus: *Petrus est homo: Petrus non est lapis: vox Petrus est subjectum: vox Homo, vel Lapis est prædicatum: verbum Est est copula.* Hæc copula aliquando explicitè ponitur, ut in adductis propositionibus: aliquando ponitur implicitè, ut, si dicam: *Petrus studet;* nam implicitè idem significat, ac: *Petrus est studens.*

5. Pari ratione prædicatum aliquando explicitè ponitur, ut in modò allata propositione: *Petrus est studens:* aliquando autem implicitè ponitur, ut si dicam: *Deus est;* nam est idem, ac si dicerem: *Deus est existens.* Aliquando copula omnino tantum sub-intelligitur, e. g. si dicam: *Deus magnus Dominus:* qui modus enunciandi frequens est apud Rhetores, minùs usitatus apud Dialecticos. Addendum, parùm referre, five subjectum, five prædicatum, five copula, primo, secundo, vel tertio loco ponatur; nam parùm refert, five dicas: *Petrus est albus: five: Albus est Petrus: seu: Est Petrus albus:* idem enim sonant hæc propositiones, & apud Dialecticos non attenditur ad ordinem collocationis verborum: sed, an istud de alio affirmetur, an verò aliud de isto: & de quo aliquid affirmatur, illud est subjectum: & quod de altero affirmatur, est prædicatum.

6. Ob. 1. Definitio debet esse clarius definito: sed definitio Aristotelis, seu nostra, non est clarius definito: ergo non est bona. ma. est certa, ut infra n. 59. dicetur: mi. prob. definitio hæc explicat terminum in ordine ad propositionem: sed est æquè obscurum, quid sit propositio, quām, quid sit terminus: ergo definitio hæc explicat obscurum per obscurum: ergo non est clarius definito. Resp. conc. ma. neg. mi. ad prob. dist. ma. definitio hæc explicat terminum in ordine ad propositionem perfectè cognitam. neg. ma. in ordine ad propositionem tantum imperfectè, & confusè cognitam. conc. ma. & dist. mi. est æquè obscurum, quid sit propositio, quām quid sit terminus, si quis velit habere cognitionem propositionis perfectam. conc. mi. si tantum velit habere cognitionem imperfectam, vel confusam. neg. mi. & utramque conseq.

7. Etsi fortè æquè difficile sit, perfectè cognoscere propositionem, quām perfectè cognoscere terminum, tamen imperfecta, seu rudis notitia propositionis est omnibus magis obvia; nemo enim ignorat, propositionem esse aliquam affirmationem, aut negationem. Dein sæpe consusè cognoscitur totum, quin cognoscantur discretè partes: patet hoc in navi à longè adnavigante, quæ videtur advenire, quin ejus partes discernantur. Quin imò potest aliquid, quod explicatur in ordine ad alterum, clare cognosci, quin æquè clare cognoscatur illud alterum. Sic Angelus comprehendit alicujus saltem creaturæ relationem ad Deum, quæ finè Deo aliquo modo cognito, nequit comprehendendi, quin tamen Angelus Deum comprehensivè cognoscat. Tandem responderi potest, Aristotelem eodem capite, quo ponit definitionem termini, jam priùs posuisse definitionem propositionis (quam etiam nos suprà posuimus) & post istam primum ponere definitionem termini; ut scilicet illa priùs cognoscetur, & tum in ordine ad illam etiam terminus intelligeretur.

8. Ob. 2. Definitio hæc convenit etiam copula: sed hæc communiter negatur esse terminus: ergo hæc definitio non convenit soli prob. ma. quando dico: *Est est copula:* verbum est (quod est copula) est subjectum: sed hæc definitio convenit omni subjecto; ergo etiam convenit copulæ. Resp. dist.

dist. ma. definitio hæc convenit copulæ formaliter sumpta, seu copulanti. neg. ma. convenit copulæ materialiter sumpta. conc. ma. & dist. sic. mi. neg. conseq. ad prob. dist. ma. illud est est subjectum, quod est copula hujus propositionis. neg. ma. quod non est copula, sed sumitur tantum materialiter. conc. ma. & conc. mi. sub priori distinctione conc. vel neg. cons. Quid sit verbum est materialiter sumi, dicitur infra n. 26. ubi suppositionem materialem explicabimus.

9. Dices 1. Quando dico: *Petrus est albus*: est vera propositione: tunc tota prior propositione est subjectum: ergo etiam ejus copula, & quidem formaliter copulans, est subjectum: ergo etiam copula formaliter sumpta, seu ut copulans, est subjectum, adeoque terminus: ergo. Resp. conc. ant. dist. conseq. copula formaliter sumpta est terminus respectu illius propositionis, cuius est copula. neg. conseq. respectu alterius propositionis, cuius non est copula. conc. cons. In dicta propositione complexa primum est non est terminus respectu primæ partis, seu propositionis: *Petrus est albus*: cuius est copula: sed tantum est terminus totius propositionis complexæ, cuius copula non est illud primum est, sed secundum. Ubi nota, non esse absurdum, quod una propositione simplex sit pars, & etiam terminus alterius compositæ, vel complexæ, ut patet in supraposita propositione, & similibus, quæ innumeræ possent adduci. Multò minus est absurdum, quod plures voices, seu in obliquo, seu in recto, seu nominaliter, seu adverbialiter posita, possint constituere unum terminum propositionis, ut si dico: *Petrus Pauli filius nuper vehementer agrotans nunc est sanus*: ubi prima sex voces tantum conficiunt subjectum:

10. Dices 2. Quando dico: *Petrus est albus*: verbum est formaliter, sive pro sua significatione sumptum, est terminus: ergo copula formaliter sumpta est terminus: prob. ant. In hac propositione contingenti verbum est significat idem, ac existit: ergo est terminus. Resp. neg. conseq. Admitto, in ea propositione verbum est esse terminum: sed non admitto, copulam esse terminum; nam in dicta propositione verbum est non tantum est copula, sed etiam est prædicatum: sicut in hac propositione, qua dico: *Aliquis Deus est*: alijs daretur propositione finè prædicato, quod esse non potest: verbo, quando verbum est non sumitur tantum in vi copula, sive, ut significet tantum nexum, vel convenientiam prædicati cum subjecto: sed in vi verbi, hoc est, ut significet idem, ac existit: tunc sicut hæc vox existit non est tantum copula, sed etiam prædicatum, ita etiam vox est: quare nunquam copula formaliter accepta est terminus, sed tantum prædicatum in verbo est subintellectum: sicut etiam contingit in his propositionibus: *Petrus existit*: *Petrus studet* &c.

11. Ob. 3. Definitio nostra non convenit termino, nisi quando non est terminus: ergo non est bona. prob. ant. terminus tantum, quando est extra propositionem, est id, in quod resolvitur propositione: sed extra propositionem non est terminus: ergo. mi. prob. illud non est terminus, quod non est pars propositionis: sed terminus extra propositionem non est pars propositionis: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dist. ma. terminus tantum, quando est extra propositionem, est id, in quod resolvitur propositione actu. conc. ma. in quod resolvitur potentia. neg. ma. dein etiam neg. mi. ad cujus probat. dist. ma. illud non est terminus, quod non est pars propositionis actu. neg. ma. quod neque est pars potentia. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq.

Verba in definitionibus posita (quod bene notam.
Mayr Philosophia, Tom. I.

dum) ordinariè non significant actum, sed tantum potentiam; non enim requiritur ad definitionem, ut res definita jam actu talis existat, qualis definitor, vel jam actu id faciat, quod per definitionem significatur: sed tantum, ut talis possit existere, vel possit illud facere. Sic homo est animal rationale etiam in somno, quando actu non ratiocinatur: & equus est animal hinnibile; et si prorsus silent: imò etiamsi in rerum natura necdum actualiter existat. Neque dicas, sic nostrum terminum esse tantum potentiam terminum, non verò actu; nam negatur illatum; cum etiam homo actu existens, e. g. infans, sit actu animal rationale, licet actu non ratiocinetur.

12. Dices 1. Lignum, et si possit elaborari in statuam, si nondum est sculptum, seu elaboratum, non potest dici statua: ergo etiam conceptus, vel verbum, licet possit in ipsum resolvi propositione, nondum tamen potest dici terminus, si nondum in eum resoluta est propositione: ergo. Resp. neg. conseq. Lignum non habet ex definitione sua, ut sit statua: neque ordinatur ad hoc, ut sit statua, sed est prorsus indifferens: terminus autem habet ex definitione sua, ut in eum resolvatur propositione. Unde non quidem quodlibet, quod potest esse aliquid, jam hoc esse dicitur, sed tamen illud, quod vi sua definitionis potest tale esse. Sic anima, licet non actu informet corpus, dicitur tamen actu forma corporis: sic etiam in artificialibus index horologii, etiam sejunctus ab horologio, & nullo modo indicans horas, tamen dicitur actu index.

13. Dices 2. Terminus mentalis, qui aliquando existit extra propositionem mentalem, nunquam potest fieri hujus pars: ergo terminus mentalis neque potest esse id, in quod resolvitur propositione mentalis. ant. prob. propositione mentalis est indivisibilis: ergo non potest habere partes, & praesertim novas. Resp. dist. ant. terminus mentalis non potest fieri pars propositionis formaliter talis: conc. ant. non potest fieri æquivalenter talis: neg. ant. & conseq. ad prob. conc. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. Talis terminus mentalis potest fieri, vel est pars propositionis æquivalenter talis, quantum propositione mentalis indivisibilis æquivaler duobus terminis, objectum extra propositionem representantibus. Similiter etiam propositione mentalis æquivalenter resolvitur in terminos; quia eas destrutæ possunt dari, vel manere duas apprehensiones, quæ eodem modo representant objectum, quo modo representabatur à propositione. Et hoc sufficere debet ad terminum; quia omnes terminum definiunt tanquam partem, vel extremum propositionis: nec in questionibus de voce est pluribus contra communem litigandum.

14. Dices 3. Propositione mentalis non habet partes: ergo nec terminos. Resp. dist. ant. non habet partes physicas, aut reales. omni. ant. non habet partes metaphysicas, & formales. neg. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. Sic etiam anima rationalis, licet realiter indivisibilis, & carens partibus physicis, habet tamen partes metaphysicas, scilicet intellectum, voluntatem, & memoriam: sic etiam Deus realiter minimè divisibilis in partes, sed simplicissimus, tamen metaphysicus, sive per conceptum, dividitur in plurimas perfectiones, sapientiam, omnipotentiam, justitiam &c.

15. Ob. 4. Definitio bona debet fieri per prædicatum primarium: atqui nostra definitio termini non fit per prædicatum primarium: ergo non est bona. prob. mi. prius est constituere propositionem, quam in eam resolvi: ergo resolvi non est prædicatum primarium. Resp. 1. dist. ma. definitio bona, id est

exactissima, debet fieri per prædicatum primarium. om. ma. definitio bona, id est, licet minus exacta, tamen utilis ad acquirendam scientiam. neg. ma. & om. mi. sub ead. dist. conc. vel neg. conseq. Diximus jam, nostram definitionem non esse omnino **exactissimam**, attamen ob auctoritatem Aristotelis esse retinendam. Resp. 2. dist. ma. definitio bona debet fieri per prædicatum primarium, relate ad scientiam, à qua definitur. conc. ma. semper per prædicatum absolute primarium. neg. ma. & dist. mi. definitio nostra termini non fit per prædicatum absolute primarium. conc. mi. non fit per prædicatum primarium relate ad scientiam, à qua definitur. neg. mi. & conseq.

Sicut aliqua prædicata inferunt differentiam specificam respectu unius scientiarum, & non respectu alterius, e. g. prædicatum *aureum* infert differentiam specificam inter futuram auri, & furtum argenti respectu Physicæ, non verò respectu Theologiae: ità etiam aliqua prædicata sunt primaria respectu unius scientiarum, & non respectu alterius. Unde, ut scientia objectum suum definiat per prædicatum primarium, sufficit, si id definiat per prædicatum primarium respectu sui: quod etiam accedit in nostra definitione termini; nam Aristoteles definivit terminum in libro I. Analyticorum, seu resolutoriorum, respectu quorum prædicatum primarium est *resolvi*.

16. Ob. 5. Si terminus est subjectum, aut prædicatum, tunc est id, de quo aliquid affirmatur, aut negatur, vel quod de aliquo affirmatur, aut negatur: atqui terminus neutrum est: ergo non est subjectum, aut prædicatum. prob. mi. subjectum, e. g. hujus propositionis: *Petrus est doctus*: est vox, seu conceptus *Petrus*: sed de voce, aut conceptu *Petrus* non prædicatur, quod sit doctus, ut patet: ergo. Resp. dist. ma. si terminus est subjectum, vel prædicatum objectivum, tunc est id, de quo aliquid affirmatur &c. conc. ma. si tantum est subjectum, vel prædicatum formale. neg. ma. & conc. mi. dist. conseq. terminus non est subjectum, vel prædicatum objectivum. conc. conseq. formale. neg. conseq. ad prob. mi. om. totum.

Subjectum, vel prædicatum objectivum est illud objectum, quod per terminum formalem, id est, per vocem, vel conceptum significatur: e. g. per terminum *homo* significatur res aliqua potens rationcinari, & ista res, prout realiter existit, est subjectum, vel prædicatum objectivum. Subjectum verò, vel prædicatum formale, est conceptus, aut vox significans illud objectum, vel rem, atque pro ipso supponens. Jam verò ad veritatem propositionis tantum requiritur, ut de subjecto objectivo affirmetur prædicatum objectivum, & hæc inter se identificantur: non verò requiritur, ut de se affirmetur, vel inter se identificantur subjectum, & prædicatum formale. Quia tamen termini formales sunt signa, & representationes objectorum, & pro ipsis supponunt, hinc solemus ipsis tribuere, quod re ipsa tantum illis convenit: sicut scilicet de imagine, aut statua, e. g. *Aësop*, dicimus: *Hic est Aësop*: & si forte imago eum deformem, (qualis nempe fuit) referat, dicimus: *Hic Aësop est deformat*: ità etiam dicimus: *Homo est animal rationale*.

ARTICULUS II.

Quotuplex sit Terminus.

17. **M**ultiplex est divisio termini: & 1. adstruitur ab auctoribus terminus *mentalis*, *vocalis*, & *scriptus*; sicut enim datur talis triplex pro-

positio, ità & terminus. *Mentalis* est, in quem resolvitur propositio mentalis: *vocalis*, in quem resolvitur propositio vocalis: & *scriptus*, in quem resolvitur propositio scripta. Si quæras, an etiam detur terminus *objectivus*. Resp. hoc dependere ex eo, an propositio *objectiva* sit propriè dicta propositio, & non tantum analogicè talis: videntur autem Philosophi communius velle, quod propositio *objectiva* non sit propositio propriè, sed tantum analogicè dicta: & quando aliquid vocant terminum *objectivum*, tantum intelligunt objectum termini mentalis, aut *vocalis*, vel *scripti*. Quæstio non est magni momenti.

Adstruitur 2. terminus *significativus*, & *non significativus*. Prior, seu *significativus* est, qui ex hominum placito, & institutione significat aliquid, sive positivum, sive negativum, e. g. *cælum*, *terra*, *tenebrae*. Alter, seu *non significativus* est, qui nullam ex institutione hominum habet significacionem, e. g. *Platoni*, *scindapsis*. Nota tamen I. Hæc convenient soli termino vocali; nam *mentalis*, seu *conceptus*, non significat ex institutione hominum, sed ex natura sua: item nullus datur terminus *mentalis* non *significativus*; quia omnis cognitio est essentialiter representatione alicujus objecti. Nota 2. Terminus *non significativus* non dividitur ulterius; quia divisio ejus ulterior non videtur afferre utilitatem: at verò plures adhuc divisiones fiunt termini *significativi*, & plures ejus species ab auctoribus assignantur.

18. Primo enim datur terminus *significativus transcendentalis*, *supertranscendentalis*, & *non transcendentalis*. Primus, seu *transcendentalis* est, qui convenient omni enti, quales sunt hi *sex res*, *ens*, *verum*, *bonum*, *aliquid*, *unum*. Alter, seu *supertranscendentalis* est, qui convenient omni enti, & etiam non enti, e. g. *cognoscibile*: si tamen Chimæra in seipso cognosci possit. *Non transcendentalis* est, qui non convenient omni enti, e. g. *homo*, *lapis*.

Secundo datur terminus *categorematicus*, & *syncategorematicus*. Primus est, qui aliquid ita complete, & determinatè significat, ut possit se solo esse saltem prædicatum, ut *homo*, *animal*. Secundus est, qui non ita completere, aut determinatè aliquid significat, ut possit se solo esse prædicatum, ut *omnis*, *aliquis*, *nullus*; nam haec voces se solis prædicari non possunt, sed tantum cum aliquo addito.

Tertiò datur terminus *rectus*, & *obliquus*. Prior est, qui exprimitur in casu nominativo, vel formaliter, vel saltem æquivalenter: alter, qui exprimitur in alio casu, e. g. in hac propositione: *Petrus est filius Pauli*: termini *Petrus*, & *filius* sunt recti: at terminus *Pauli* est obliquus. In hac autem propositione: *Materia*, & *forma* cum unione constituant compositum: etiam terminus cum unione potest dici esse rectus; quia saltem æquivalent recto: nam facile potuisse dici: *Materia*, *forma*, & *unio*, constituant compositum. Ex paulò autem antè dictis videtur sequi, etiam casus obliquos, & adverbia, esse terminos syncategorematicos: quidquid autem de hoc sit, parum refert; nam raro occurrit in tota Philosophia hæc acceptio termini categoretici.

19. Quartò datur terminus *communis*, seu *universalis*, *collectivus*, & *singularis*. Primus, seu *communis* est, qui convenient univocè, & divisim, omnibus contentis sub eodem genere, aut specie: sive dein plura actu existant, ut *animal*: sive possint existere, ut *sol*, *luna*. Alter, seu *collectivus* est, qui convenient pluribus non divisim, sed simul acceptis, ut *plebs*, *turba*. Tertius, seu *singularis* est, qui un tantum determinato univocè competit, ut *Petrus*, *Paulus*: item *Deus*; quia hæc vox, vel conceptus, non

non competit pluribus in eadem significacione; sive in ratione significata per nomen; non enim sunt plures Dii, licet sint plures personæ divinae.

Quintò, alius est terminus *finitans*, alius *infinitans*; Prior est, qui determinatè dicit, quid res sit, ut *homo*, *leo*: alter est, qui præposita particula non in incertum vagatur, nec explicat, quid res sit, sed tantum, quid non sit, ut *non lapis*, *non homo*: Ubi notandum, particulam negativam immediate præponendam esse termino, & non copulæ; alias non fieret terminus, vel præpositio infinitans, sed omnino præpositio negativa; sic: *Petrus est non lapis*: est præpositio infinitans: at verò: *Petrus non est lapis*: est præpositio negativa.

20. Sextò, alius est terminus *concretus*, alius *abstractus*. Prior, seu *concretus* est, qui significat totum compositum ex subiecto, & forma, ut *albus*, *niger*: alter seu *abstractus* significat solam formam, ut *albedo*, *nigredo*. *Subiectum* dicitur id, quod denominatur, e. g. *paries*, qui denominatur *albus*: *forma* dicitur id, quod denominat, e. g. *albedo*; unde *albus* idem significat, ac *res habens albedinem*. Est autem *concretum tripes*, *Metaphysicum*, *Physicum*, & *Logicum*. Primum seu *metaphysicum* est, cuius forma est realiter identificata subiecto, e. g. *rationale*, *Deus*; nam rationalitas, & Deitas, sunt identificata subiecto, nempe rationali, & Deo. Alterum, seu *physicum* est, cuius forma est subiecto intrinseca, & physicè unita, e. g. *albus*, *niger*; nam *albedo*, & *nigredo*, sunt physicè unitæ subiecto albo, vel nigro, e. g. homini. Tertium, seu *logicum* est, cuius forma est extra subiectum, vel saltem secundum se non petit subiecto inesse, e. g. *visus*, *cognitus*; quia *visio*, vel *cognitio*, non est necessariò e. g. in Petro, qui *visus* est, sed potest esse in Paulo vidente, & tamen Petrum denominare *visum*: & per accidens est, quod aliquando *visio* sit in ipso Petro; duri scilicet iste videt seipsum.

21. Septimò, datur terminus *primo intentionalis*, & *secundo intentionalis*. Prior est, qui rem significat, ut est in se independenter à nostra cognitione, e. g. *homo*, *animal*. item etiam ipse hic terminus *cognitio*; nam, licet hic terminus significet cognitionem, non tamen significat eam dependenter ab alia cognitione; significat enim suum objectum, scilicet conceptum mentis, prout est in se, independenter ab omni cognitione eum cognoscente, vel denominante. Alter, seu terminus *secundò intentionalis* est, qui significat rem ut affectam aliqua cognitione, e. g. *genus*, *species*, *subiectum*, *cognitus*, item hic ipse conceptus, vel *vox primo intentionalis*, *secundo intentionalis*.

Octavò, alius dicitur terminus *pertinens*, & alius *impertinens*. *Terminus pertinens* est, qui aliud nec excludit, nec infert, ut *albus*, respectu *dulcis*; potest enim res esse *alba*, simulque *dulcis*, aut *amara*. *Terminus pertinens* est duplex: alius *pertinens repugniam*, qui scilicet alterum excludit, ut *amarum* respectu *dulcis*: alius *pertinens sequelam*, qui scilicet alterum infert, ut *homo* respectu *animalis*: & quidem aliquando unus alterum infert convertibiliter, set ut ipse vicissim ab altero inferatur: sic se habet *homo* respectu *animalis rationalis*: aliquando verò hoc infert convertibiliter: & sic se habet *homo* respectu *animalis*. Ex his autem terminis ille, qui magis est universalis, dicitur *superior*, qualis in allato exemplo est *animal*: at verò minus universalis dicitur *inferior*, qualis in dato exemplo est *homo*.

22. Nonò, dicitur alius terminus *univocus*, alius *equivocus*, alius *analogus*. Sed hæc divisio tantum convenit termino vocali; non enim datur terminus

Mayr Philosophia, Tom. I.

equivocus in mente; nam cognitio cognoscentes hominem Gallum est essentialiter longè alia, quam cognitio cognoscens gallum gallinaceum, licet eadem voce exprimatur: Imò, et si cognitio utrumque scilicet hominem, & volucrem, simul exprimeret, talis tamen esset, ut neutri soli tota applicari posset, quod tamen ad equivocationem requiritur. Unde hanc divisionem termini posui post alias, termino utriusque, tam mentali, quam vocati convenientes: Est autem terminus *univocas*, qui convenit pluribus in eadem significacione, ut *homo*, *animal*: vel qui convenit etiam tantum tini singulari in eadem significacione, ut *Deus*. ita Arriaga Disp. 1. in summul. n. 19: Terminus *equivocas* strictè talis, seu *equivocas à casu* est, qui convenit pluribus sub diversa significacione, ut *Gallus* respectu galli gallinacei, & hominis in Gallia nati: & ut Arriaga cit. Disp. n. 20. docet, *Petrus* respectu plurium, qui vocantur hoc nomine; cum quemvis significet diversis accidentibus individuantibus affectum: *Analogus*, seu *equivocas à consilio* est, qui convenit pluribus; in significacione, partim eadem, partim diversa, ita, ut uni propriè conveniat, alteri verò propter aliquem ordinem ad illud, vel propter similitudinem cum illo. Sic vox *homo* est terminus analogus respectu hominis veri, & hominis picti: vox *sanus* respectu hominis; & medicinæ: vox *ridens* respectu hominis, & prati:

23. Plures alias adhuc termini divisiones videro est apud autores, e. g. divisionem termini in *simplicem*, & *complexum*, in *absolutum*, & *connotativum*, in *copulativum*, & *divisivum* &c. Sed non lubet hīc ulterius immorari, & memoriam legentium obrue: cum successivè commodiùs, & clariùs; plures terminorum acceptiones sint explicandas: aliquæ etiam explicatione non indigeant; cum ipsa sua appellatione satis se prodant: Id solùm addo; eundem terminum posse sub pluribus divisionibus contineri, imò etiam contineri sub pluribus membris eiusdem divisionis, sub diverso scilicet respectu: Sic terminus *homo* est univocus respectu Petri, & Pauli: & est analogous respectu hominis veri, & picti.

24. Ob. 1: contra dicta n. 17. Vox *Plietri* est terminus significativus; ergo nullus datur terminus non significativus; nam est eadem ratio de omnibus aliis. prob. ant. *Plietri* significat nihil: ergo est terminus significativus. Confirm. Si audio vocem *Plietri*, statim intelligo, hominem aliquem loqui: ergo hoc mihi significatur: ergo ea vox est terminus significativus. Resp: neg. ant. ad prob. dist. ant. significat nihil, id est, nullam habet significationem: conc. ant. id est, significat negationem omnis rei, quam significat vox *nihil*. neg. ant. & conseq. Aliud est, habere negationem significationis; seu nullam habere significationem: aliud habere significationem negationis, seu significare negationem: primum convenit voci *Plietri*; secundum convenit voci *Nihil*:

Ad confirm. dist. 1. conseq. hoc mihi significatur ex naturali vi illius vocis. conc. 1. conseq. ex vi significandi, quam ea vox habet ex institutione hominum. neg. 1. & etiam 2. conseq. Per terminum significativum non intelligitur signum naturale, quale est e. g. fumus respectu ignis, & vox respectu vitæ hominis: sed intelligitur signum institutum ab hominibus, qui primi linguas invenerunt. At vox *Plietri*, ab aliquo pronunciata, naturaliter quidem significat, eum vivere, aut loqui: sed non fuit ordinata ex institutione hominum, ad significandam vitam, aut locutionem.

25. Ob. 2: contra dicta n. 18. Terminus categoricus est, qui se solo potest esse prædicatum: sed terminus syncategorematicus potest se solo esse prædicatum:

dicatum: e. g. si dico: *Terminus omnis est syncategorematicus*: ergo. Simili ratione potest probari, quod terminus æquivocus sit univocus, & terminus abstractus sit concretus &c. Resp. dist. mi. terminus syncategorematicus, id est, hæc vox, vel conceptus syncategorematicus, potest esse prædicatum. conc. mi. objectum hujus vocis, vel conceptus, seu significatum hujus termini. neg. mi. & sub ead. dist. conc. vel neg. conseq. Objectum, vel significatum hujus vocis, vel conceptus, sunt termini *omnis*, *aliquis* &c. qui se solis non possunt esse prædicatum.

Dices. Legitimæ sunt hæc propositiones: *Nullus est in schola*: *Aliquis currit*: *Petrus non est nullus*: *Perdita sunt omnia*: sed in his termini *nullus*, *aliquis*, *omnia*, sunt prædicatum, vel, quod æquivaleat, sunt subjectum: ergo. Resp. dist. mi. sunt subjectum, aut prædicatum se solis. neg. mi. sunt cum terminis subintellectis, qui tamen non jam implicitè continentur in ipsis. conc. mi. & neg. conseq. Nam in primis tribus propositionibus subintelligitur *homo*: in quarta entia. Urgebis. Etiam in adjetivis subintelligitur aliquid, e. g. in propositione: *Petrus est doctus*: intelligitur ens, vel subjectum, quod habet doctrinam: ergo neque adjetiva sunt termini categorematici: hoc est falsum: ergo. Resp. dist. ant. in adjetivis subintelligitur aliquid, jam in ipsis implicitè contentum. conc. ant. non contentum, neg. ant. & conseq. Adjectiva, utpote *concreta*, includunt jam subjectum, & formam: sic *doctus* expositur *ens habens doctrinam*: non autem eodem modo termini syncategorematici includunt subjectum, & formam; non enim, nisi ridiculè dices: *Omnis est ens habens omnitatem*: *Aliquis est ens habens aliquitatem*.

ARTICULUS III.

Quid, & quotuplex sit Suppositio Terminorum.

26. *Suppositio communiter dicitur esse usus termini pro aliquo*: estque varia pro vario usu terminorum. Inprimis est *materialis* (quam aliqui, quanvis immerito, negant) estque usus termini pro nuda voce, & non pro suo significato: e. g. si dico: *Homo est dysyllabum*: vel: *Est est copula*. Dein *formalis*, quæ est usus termini pro suo significato: seu pro aliquo, ad quod significandum terminus est institutus: e. g. si dico: *Homo est rationalis*. Utimur autem termino, vel eum supponimus pro suo significato diversimodè; nempe aliquando latissimè, pro omnibus omnino significatis, ad quæ significatio termini se extendit: e. g. si dico: *Omnis homo est rationalis*; nam hoc de omni prorsus homine dicitur: aliquando utimur termino minùs latè tantum pro aliquibus ejus significatis: e. g. si dico: *Omnis homo currit*: quod tantum dicitur de actu existentibus, & non de tantum possibilibus: & hinc datur multiplex suppositio termini, ut patet ex dicendis: item dantur plures terminorum variè supponentium proprietates, de quibus n. 53. unde etiam rectè docet de Benedictis l. 3. *Logic. q. 3. c. 5.* quod significatio termini & ejus suppositio non sint idem, seu different ut actus primus, & actus secundus: & significatio termini sit aptitudo ejus ad hoc, ut ipsum supponamus, vel eo utamur in oratione: suppositio autem sit actualis usus termini.

Suppositio *formalis* alia est *personalis*, alia *simplex*: in quarum tamen explicatione variant auctores; nam aliqui volunt, suppositionem simpliçem tunc dari, quando terminus accipitur pro

suo significato secundò intentionali: & personalem tunc, quando terminus accipitur pro significato primò intentionali. Sed non videtur legitima hæc assertio: nam, ut habet communis, cum simplici suppositione non stat descensus ab universalis termino ad particulares: & tamen etiam terminus, pro significato secundò intentionali acceptus, patitur descensum: e. g. quando dico: *Omnis species est universale*: legitimè descendere possum sic: *Et species humana est universale, & species equina est universale* &c.

27. Alii volunt, suppositionem simplicem tunc dari, quando terminus sumitur præcisè pro significato immediato: personalem verò, quando sumitur terminus pro significato mediato; ajunt autem, significatum immediatum esse rationem aliquam communem: sic, ajunt, significatum immediatum hujus termini *homo* est *natura humana in communi*: significatum autem mediatum esse individua: sic ajunt, ejusdem termini *homo* significatum mediatum est *Petrus*, *Paulus* &c.

Alii dicunt, terminum supponere simpliciter tunc, quando accipit significationem secundò intentionalem à prædicato secundò intentionali, ut quando dico: *Homo est species*: supponere autem personaliter, quando terminus non accipit significacionem secundò intentionalem à prædicato, sive eam aliunde habeat, ut, quando dico: *Species est universale*: sive eam non habeat, ut, quando dico: *Homo est animal*. Ratio autem est; quia terminus, talem significationem à prædicato accipiens, non patitur descensum; nam à propositione: *Homo est species*: non possum descendere dicendo: *Et hic homo est species*: & ille homo est species &c. Pluribus non opus est, hac de re litigare; cum hæc suppositio modicum usum habeat in decursu Philosophia: sed ordinariè termini accipiuntur in suppositione personali.

28. Jam *suppositio personalis* alia est *communis*, alia *singularis*. Ista, seu *singularis* est usus, vel acceptio termini singularis, ut *Petrus*, vel acceptio termini communis, sed affecti signo singulari, ut *hic homo*. Illa, seu *communis* est usus, vel acceptio termini communis, non affecti signo singulari, ut *homo*, *leo* &c. Hæc suppositio communis est quadruplex, nempe *collectiva*, *distributiva*, *disjunctiva*, & *disjuncta*, seu *confusa*. Prima, seu *collectiva*, est usus termini pro omnibus suis inferioribus simul acceptis, ut, si dico: *Omnia elementa sunt quatuor*. Altera, seu *distributiva*, est usus, vel acceptio termini pro omnibus inferioribus, ita, ut de quolibet seorsim verificeatur prædicatum, ut si dico: *Omnis homo est animal*. Tertia, seu *disjunctiva*, est usus termini pro omnibus inferioribus, ita ut prædicatum tantum de uno determinatè assignabili necessariò verificetur, ut si dico: *Aliquis homo currit*. Tandem *disjunctiva*, seu *confusa*, est usus termini pro inferioribus, ita, ut prædicatum de nullo determinatè verificetur, ut in hac propositione: *Aliquis oculus est necessarius ad videndum*; nec enim dexter, nec sinistè est determinatè necessarius; cum sine alterutro possum videre.

Ubi addendum circa suppositionem distributivam, aliquando distributionem esse completam, scilicet, quando prædicatum convenit omnibus prorsus individuis inferioribus, ut in propositione: *Omne animal est sensitivum*: aliquando autem distributionem esse incompletam, quando prædicatum tantum congruit omnibus inferioribus generibus, vel speciebus, ut in propositione: *Omne animal fuit in arca Noë*; quia non omnia individua, sed tantum omnes species animalium fuere in illa arca. Et quidem prior suppositio completem distributiva dicitur *suppositio*

Suppositio pro singulis generum: altera, seu incompletè distributiva, dicitur *suppositio pro generibus singulorum*. Aliquando etiam hæc distributio est tantum accommoda, quando scilicet prædicatum non convenit omnino omnibus inferioribus, sed uno; vel paucis exceptis: e. g. in hac propositione: *Omnis homines peccaverunt in Adam*: ubi debet excipi Beatissima, & Immaculatissima Virgo.

29. Ut autem suppositio est quadruplex, ita etiam est quadruplex *descensus*, & *ascensus*. Est autem *descensus* consequentia deducta à termino communis ad inferiora: *ascensus* autem est consequentia deducta à pluribus terminis particularibus, vel singularibus, ad terminum superiorem, seu communem. Jam *descensus collectivus* fit à termino collectivo per particulam &, necentem terminos, & non propositiones, ut scilicet resultet tantum una propositio, & non duplex, aut multiplex: e. g. quando dico: *Omnis Apostoli sunt duodecim*: ergo *Petrus, & Joannes, & Andreas &c. sunt duodecim*. non autem: ergo *Petrus est duodecim*: *Joannes est duodecim &c.* At *descensus distributivus* fit à termino communis supponente distributivè per particulam & necentem, non tantum terminos, sed etiam propositiones, ita, ut fiant plures propositiones: e. g. si dico: *Omnis homo est rationalis*: ergo & *Petrus est rationalis*, & *Paulus est rationalis &c.* Jam *descensus disjunctivus* fit à termino disjunctivo per particulam vel, multiplicantem propositiones, ut resultent plures propositiones, in quarum singulis repetatur prædicatum, ita tamen, ut hoc de uno tantum ex inferioribus necessariò verificeatur: sic ab ista propositione: *Aliquis Angelus salutavit B. Virginem*: bona est consequentia ad has: *Ergo vel Angelus Michaël salutavit B. Virginem*: vel *Angelus Raphaël eam salutavit*: vel *Angelus Gabriel eam salutavit*: in quo ultimo prædicatum verificatur.

Tandem *descensus disjunctus*, seu *confusus*, fit à termino disjunctum, vel confusè accepto, per particulam vel, multiplicantem terminos, & non propositiones, ita, ut maneat una tantum propositio, & prædicatum in nullo inferiore determinatè accepto, sed tantum in uno indeterminatè accepto, verificetur. Sic si dico: *Aliquis equus est necessarius ad equitandum*: legitimè potest inferri: *Ergo, vel hic equus, vel iste equus, vel ille equus, &c. est necessarius ad equitandum*: non autem potest inferri: *Ergo vel hic equus est necessarius ad equitandum, vel iste est necessarius, vel ille est necessarius &c.* nam, licet hæc propositiones in sensu grammaticalí videantur æquivalere priori, tamen in sensu Logico non æquivalent; quando enim prædicatum, & copula multiplicatur, signum est apud Summelistas, quod prædicatum in aliquo determinato verificetur: quamvis hoc in calore disputandi non adeò strictè observetur.

ARTICULUS IV.

Statuuntur Regula Suppositionum.

30. Prima regula est. Terminus non significatus non supponit, nisi materialiter; nam cùm nihil aliud à se distinctum significet, non potest pro alio supponere, seu substitui. At terminus significatus tunc supponit materialiter, quando non accipitur pro suo significato, sed pro nuda voce: e. g. si dico: *Homo est nomen*: *Est est copula*: *Leo est dyssyllabum*.

Secunda regula. Terminus formaliter supponens, si potest explicari per aliquem descensum, n. 29. explicatum, supponit personaliter ut ex communis

dictum n. 26. idq[ue] verum est, et h[oc] sit terminus secundò intentionalis, ut ibidem dictum: & sic in hac propositione: *Omnis species est universale*, terminus *species*, licet secundò intentionalis, supponit personaliter; unde terminus communis affectus signo universalis, aut particulari *omnis*, *nullus*, *aliquis*, semper supponit personaliter; quia semper potest explicari per aliquem descensum.

31. Tertia regula. Terminus ex se primò intentionalis, si ratione adjecti prædicati sit secundò intentionalis, saltem ut plurimum supponit simpliciter; quia tunc saltem ordinariè non patitur descensum: e. g. in hac propositione: *Homo est species*: terminus *homo* supponit simpliciter; quia non potest inferri per descensum: *Ergo & bic homo est species*; & ille *homo est species &c.* nam sensus illius propositionis est: *Natura humana in communi confusa est species*.

Si autem terminus primò intentionalis non accipit significationem secundò intentionalem à prædicato, licet hoc sit secundò intentionale, manet suppositio personalis: e. g. in his propositionibus: *Nullus homo est species*: *Species est universale*: *Homo est cognitus*; nam in prima propositione negativa negatur prædicatum de subjecto, adeòque non accipit ratione illius ullam significationem: in secunda propositione terminus *species* independenter à prædicato jam habet significationem secundò intentionalem: in tertia autem propositione terminus *homo* non accipit à prædicato *cognitus* significationem secundò intentionalem.

32. Nam tunc tantum terminus aliquis, vel subjectum, accipit significationem secundò intentionalem ab adjecto prædicato, quando prædicatum ei non competit, nisi ut jam antecedenter cognito per aliam cognitionem, quæ se jam teneat ex parte subjecti, & non importetur præcisè à prædicato; sic propositio: *Homo est species*: habet, ut n. 31. est dictum, hunc sensum: *Natura humana confusa cognita est species*: ubi vides, jam ex parte subjecti tenere se aliquam cognitionem confusam: in hac vero propositione: *Homo est cognitus*: nulla cognitio se tenet ex parte subjecti; neque enim sensus est: *Homo cognitus est cognitus*; sic enim propositio esset identica: sed tantum ejus sensus est: *Homo est aliqua cognitione attactus*: ubi tantum ex parte prædicati importatur cognitio. Accedit, quod in omnibus tribus supra positis propositionibus detur descensus, ut facile patet consideranti, adeòque suppositio simplex dari non possit.

33. Quarta regula. Si subjectum propositionis sit terminus communis, affectus signo universalis *omnis*, *nullus*, *quilibet*, supponit distributivè, ut patet inductione. Excipe 1. nisi hæc vox *omnis* significet, idem, ac *totus*, ut in propositione: *Omnis turba quarebat eum tangere*. *Luc. 6. v. 19*. Excipe 2. nisi hoc signum *omnis* sumatur pluraliter; tunc enim aliquando quidem supponit distributivè, ut, quando dico: *Omnis Sancti sunt in caelo*: aliquando autem supponit collectivè, ut quando dico: *Omnis Apostoli sunt duodecim*: *Omnia elementa sunt quatuor*.

Excipe 3. Nisi terminus, signo universalis *omnis* affectus, in ea significatione, in qua h[ic], & nunc supponit, careat pluribus inferioribus, ad quæ per particulam & possit descendere: e. g. si quis dixisset: *Omnis Deus est omnipotens*: aut si quis Adamo ante Eevam conditam ambulante dixisset: *Omnis homo ambulat*; nam in his casibus, cùm ex defectu inferiorum non posset fieri descensus per particulam & à terminis *Deus*, & *homo*, isti non supponerent formaliter distributivè, sed tantum suo modo æquivalenter,

valenter, ut n. 35. dicemus de termino singulari. Nec dicas 1. *suxa omnes à tali termino, vel propositione, eum habente præsubjecto, posse fieri descendens; nam omnes subintelligunt, si terminus habeat inferiora: sicut subintelligunt, si, vox omnis non significet idem, ac vox totus: cùmque ordinariè talis terminus habeat inferiora, hinc ei tribuunt denominationem patientis descendens, vel supponentis distributivè, desumptam, ut sàpè fit, à potiori: at in nostro casu auctores non adstruunt descendens, aut suppositionem distributivam formaliter talem.*

Nec dicas 2. *juxta communem auctorum etiam in talibus propositionibus debere posse fieri descendens, qui cùm in ipsis fieri non possit cùm veritate, hinc tales propositiones esse falsas: sicut falsa est ista: Omnis homo est sine labe conceptus; nam contra est. Nemo hucusque dixit, quòd propositio: Omnis homo ambulat: in casu suprà positivo sit falsa: neque facile ullus dicet, falsam esse alteram propositionem: Omnis Deus est omnipotens: & malam esse hanc argumentationem Christiani contra ethnicum: Omnis Deus est omnipotens: sed Mars non est omnipotens: ergo non est Deus. Scilicet, ut rectè docet Haunoldus Logic. pract. p. i. c. 2. a. 2. n. 10. vox omnis sàpè significat idem, ac quicunque: quia vox est indifferens ad unum, & plures, ad suppositionem formaliter distributivam, aut tantum æquivalenter talem. Qua autem in significatione accipitur vox omnis, utique sàpè desumendum est, vel ex natura termini, cui adjungitur, vel ex aliis adjunctis, vel ex communi acceptance auctorum.*

Quinta regula. Si propositio est indefinita, sive talis, cuius subjectum nullo signo, nec universalis, nec particulari affectum est, debet suppositio subjecti ordinariè desumi ex ipsa natura propositionis; si enim hæc est in materia necessaria, sive necessariè vera, subjectum supponit distributivè: si tamen prædicatum singulis inferioribus seorsim convenit; alias poterit supponere collectivè. Sic hæc propositio: *Homo est animal*: significat idem, ac ista: *Omnis homo est animal*: & idem dicendum de propositione negativa: e. g. *Homo non est lapis*. Si verò propositio sit in materia contingenti, seu contingenter vera, ordinariè subjectum supponit disjunctivè: nam hoc ipso, quòd sit tantum contingenter vera, prædicatum ordinariè non omnibus convenit. Sic ista propositio: *Equus currit*: significat: *Aliquis equus currit*: quin etiam hoc verum est in propositionibus, in quibus de genere prædicatur contingenter species: e. g. hæc propositio: *Animal est homo*: significat: *Aliquod animal est homo*: & idem dicendum de similibus.

34. Sexta regula. Prædicatum propositionis affirmativa, si sit terminus communis, non supponit distributivè, sed disjunctivè; nam, si supponeret distributivè, tunc dicendo e. g. *Petrus est homo*: sensus esset: *Petrus est & iuste homo, & ille homo &c.* atque adeò esset identificatus cum pluribus hominibus, quod est apertè falsum. Quod autem tale prædicatum supponat disjunctivè, probatur. Tunc est suppositio disjunctiva, quando potest assignari saltem à Deo aliquid determinatum, in quo verificetur prædicatum: atqui in qualibet propositione, sive universalis, sive particulari, affirmativa, potest assignari aliquid determinatum, in quo verificetur prædicatum: ergo prædicatum supponit disjunctivè. ma. est definitio suppositionis disjunctivæ: mi. prob. in his e. g. propositionibus: *Omnis homo est animal*: *Summus Pontifex est homo*: est assignabile aliquid determinatum, in quo prædicatum verificetur, nempe in prima *animal rationale*, in secunda *Clemens XII*. ergo,

Imò quidam volunt, quòd etiam in his propositionibus: *Aliquis oculus est necessarius ad videndum*: *Aliquis equus est necessarius ad equitandum*: licet subiectum supponat consusè, non tamen confusè, sed disjunctivè supponat prædicatum; quia non significatur quæcumque vaga necessitas, sed necessitas determinata ad videndum, ad equitandum &c. Alii tamen distinguunt, dicendo, in tali propositione prædicatum quidem supponere disjunctivè secundum abstractum, sive obliquum, aut formam, hoc est, secundum necessitatem, quæ determinata est: supponere autem disjunctum, seu confusè secundum rectum, identificatum subiecto, seu secundum id, cujus necessitas est, quòdque non est determinatum.

35. Septima regula. Negatio non infinitans, seu quæ facit propositionem negativam, distribuit omnem terminum, quem afficit; unde in propositione negativa universalis, e. g. *Nullus homo currit*: distribuitur subiectum, & prædicatum: at verò in propositione particulari: *Aliquis homo non currit*: distribuitur solum prædicatum: quia hoc solum à negatione afficitur. Si verò propositio sit infinitans, tune distribuit solum illum terminum, cui addita est negatio; ut si dico: *Aliquis homo est non Angelus*: distribuitur tantum *Angelus*, estque seclusus *Aliquis homo est distinctus ab omni Angelo, Michaële, Gabriele &c.* Ratio istorum est natura particulæ negativæ, distributivè omnia, quæ afficit, excludentis: quæ propterea dicitur *malignantis natura*.

36. Octava regula. Terminus singularis supponit æquivalenter distributivè, tam ex parte subjecti, quam ex parte prædicati; hinc propositio: *Petrus est hic homo*: habet hunc sensum: *Omnis, quod est Petrus, est omne, quod est hic homo*: & per descensum distributivum: *Et hoc, quod est Petrus, est hic homo*: & illud, quod est Petrus, est hic homo &c. sive: *Est & hoc, quod est hic homo*: & est illud quod est hic homo &c. ut adeò tam subjectum, quam prædicatum singulare, per descensum æquivalenter distributivum exponatur. Dico æquivalenter; cùm enim re ipsa non dentur plura inferiora, non potest fieri formalis distributio. Excipe tamen propositiones aliquas de objecto singulari, includente virtualem distinctionem; nam e. g. hæc propositio singularis: *Hic Pater Divinus est hac natura Divina*: non potest sic exponi: *Hic Pater Divinus est omnis, qui est hac natura Divina*; alias enim Pater esset etiam Filius, quod est hereticum. Quid autem sit distinctio virtualis, dicetur inferius à n. 415.

37. Nona regula. Si de subjecto absolutè prædicatur aliquod exercitium physicum, vel actio, subiectum illud non supponit indeterminate, aut disjunctum, seu confusè, sed determinate, seu disjunctivè, aut distributivè, aut etiam aliquando collectivè, prout dein additum est, vel signum *omnis*, vel *aliquis*, vel in singulari, vel in plurali; unde in his propositionibus: *Omnis homo currit*: *Aliquis homo loquitur*: *Omnis Apostoli secuti sunt Christum*: est suppositio determinata, seu talis, ut propositiones in aliquo determinato subjecto verificantur. Ratio autem est; quia exercitium physicum, vel actio, aut effectus, non potest procedere, nisi à determinato principio: neque etiam ipsa actio, seu exercitium, quod absolutè, seu actualiter procedit, potest esse indeterminatum; cùm nihil indeterminatum possit actu existere.

Dixi, si absolutè prædicatur; nam si tantum conditionatè prædicatur aliqua actio, tunc probabiliter locum habet suppositio confusa; e. g. ad hanc propositionem: *Si Petrus habuerit equum, equitabit*: verificantam nullus equus est determinatus necessarius; quia Petrus

Petrus est paratus in quocunque equo equitare : & hæc præparatio animi in Petro est instar alicuius necessitatis, cui possunt subvenire, vel congruere plures equi. Pariter verbum *equitabit* supponit confusè, ut significet: *Aliquam equitationem indeterminate ponet*; quia alia erit, si habuerit equum A, & alia, si habuerit equum B; unde in statu obiectivo, seu conditionato, equitatio necdum est determinata, sed determinabitur, si reducatur ad statum realem, & absolutum. Et ratio ulterior est. Propositio absolute affirmans aliquod exercitium de suo subjecto, exigit objectum affirmatum, seu exercitium, dari in statu reali, in quo nihil potest dari indeterminate: at propositio conditionata non exigit dari objectum suum in statu reali, sed tantum in statu obiectivo, in quo utique potest dari aliquid indeterminate: & hinc talis propositionis conditionata verificativum potest esse aliquid indeterminatum, licet verificativum propositionis absolute debeat esse aliquid determinatum.

38. Decima regula. Si de termino communi, tanquam de subjecto, prædicatur aliqua necessitas, cui satisfacere possunt plures causæ seorsim sumptæ, sive plura inferiora illius termini communis, tunc ille terminus communis, particulari signo affectus, supponit disjunctum, seu confusè. Sic in his propositionibus: *Aliquis equus est necessarius ad equitandum*: *Aliquis oculus est necessarius ad videndum*: subjectum supponit confusè; quia de nullo equo, aut oculo, determinatè verificatur, quod sit necessarius, ut facilè patet consideranti. At, si una tantum causa possit satisfacere necessitati, quæ prædictor, datur suppositio disjunctiva. Sic in hac propositione: *Aliquis sensus est necessarius ad videndum*: subjectum, seu sensus, supponit disjunctivè, & determinatè pro sensu visus; nam in hoc determinatè verificatur prædicatum *necessarius*; cùm hic solus ei necessitati satisfacere possit; eòquod per alium sensum videri non possit.

39. Ex occasione notandum, quod in argumentatione per se non liceat mutare suppositionem terminorum; alias sàpē inferretur, ex vero falso: e.g. in hoc syllogismo: *Omnes partes sunt inadæquate distinctæ à toto: sed omnes partes sunt totum: ergo totum est inadæquate distinctum à toto*: ubi conclusio est falsa; quia scilicet in prima propositione terminus *omnes partes* sumitur distributivè, in secunda vero collectivè. Idem contingit in hoc syllogismo: *Petrus occidit Paulum: sed Petrus est vox: ergo vox occidit Paulum*: ubi terminus Petrus primo sumitur formaliter, secunda vice autem materialiter.

Notandum etiam, aliquando dici, propositionem esse de subjecto non supponente; tunc autem dicitur esse subjectum non supponens; quando subjectum non existit pro tempore importato per copulam; si tamen copula propositionis aliquod tempus importat, vel significat; nam in quibusdam propositionibus, quæ sunt de rebus creatis, & vocantur necessariæ, sive æternæ veritatis, copula nullum tempus importat: e.g. in hac propositione: *Omnis homo est animal*. At in propositionibus contingentibus affirmativis, & categoricis, seu absolute, quando prædicatum significat actuale exercitium, vel formam accidentalem, non potentem existere, nisi in subjecto actu existente, copula importat aliquod tempus: e.g. in his propositionibus: *Petrus fuit curtens: Murus est albus*: importatur in prima tempus præteritum, in altera præsens; hinc, ut sint de subjecto supponente, debet Petrus extitisse, & murus existere.

40. Ratio est; quia, cùm rectum prædicati, & rectum subjecti, debeant identificari, sicut existit

rectum prædicati, ita debet etiam rectum subjecti existere; atqui in prima propositione extitit rectum prædicati; alias non potuisse in eo existere forma accidentalis, seu cursus: ergo. Plura vide apud Casiliū l. 1. tr. 2. t. 1. sec. 3. Ex quo ulterius infertur; propositionem de subjecto non supponente affirmativam esse falso; cùm affirmet etiam existentiam subjecti, quæ non datur: at vero propositionem negativam esse veram; cùm implicitè neget disjunctivè, vel existentiam subjecti, vel convenientiam prædicati: propositio autem disjunctiva sit vera, modò unum membrum sit verum.

ARTICULE V.

Solvuntur Objectiones:

41. Ob. 1. contra i. regulam. Vox non significativa, e.g. *Pliſtri*, non potest esse pars orationis: ergo non datur suppositio materialis: prob. ant. oratio est vox significativa ad placitum: ergo, quod non est significativum, non potest esse ejus pars. Confir. Terminus obiectivus non potest esse pars orationis: sed vox non significativa, e.g. *Pliſtri*, est tantum terminus obiectivus: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. conseq. Certè, quod detur suppositio materialis, admittitur communissime: quin ipse, qui præcipue ab adversariis citatur Fonseca, *Inſtit. dial. l. 8. c. 21.* nou absolute, & firmiter eam suppositionem negat. Dein pars non debet in omnibus prædicatis convenire cum toto: sic e.g. anima est pars hominis mortalis, quin etiam ipsa sit mortalis: adeoque etiam terminus aliquis potest esse pars orationis significativa, quin ipse sit significativus. Ad confir. dist. ma. non potest esse pars orationis terminus pure obiectivus, ita; ut neque sit vox, neque scriptura: om. ma. terminus obiectivus, qui est vox, aut scriptura. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Juxta communem datur oratio vocalis, & scripta: & voces dictæ, aut scriptæ, sive sint significativa, sive non significativa, ex eo, quod possint pronunciari, aut scribi, possunt earum esse pars. Si etiam daretur oratio obiectiva propriè dicta, e.g. quæ fiat nutibus, vel indigetando certas res, e.g. arbores, homines &c. tunc etiam isti termini obiectivi possent esse ejus pars; unde omisi majorem. vide dicta n. 17.

42. Ob. 2. Nihil potest substitui sibi ipsi: sed vox non significativa, si supponeret materialiter, deberet substitui sibi ipsi: ergo non potest materialiter supponere. prob. ma. rex non potest esse suus vicerex: ergo. Confir. Nihil potest significare seipsum: sed terminus non significativus, qui non potest supponere pro alio, adeoque debet supponere pro se, deberet significare seipsum: ergo. Resp. dist. ma. nihil potest substitui sibi ipsi, nisi sit vox, aut scriptura: om. ma. si sit vox, aut scriptura. neg. ma. ad mi. dico, forte talem terminum non substitui pro se, sed immediatè in se statui, seu poni in propositione: at quia sic videretur sequi, quod talis terminus neque supponatur, sed potius tantum ponatur in propositione, ad vitandas has quæstiones de nomine om. mi. neg. conseq. ad prob. om. ant. neg. conseq. A quæstionibus de re non valet paritas ad quæstiones de nomine; in his enim plurimum valet authoritas, in illis ratio; unde non statim sequitur, quod si terminus possit materialiter supponere, aut sibi substitui, etiam rex debeat posse esse vicarius suus. Disparitas ulterior fors esse potest, quod vox non significativa (intellige ex institutione hominum) e.g. *Pliſtri*, si proferatur, significet naturaliter conceptum, qui repræsentat eandem vocem *Pliſtri*, adeoque

adèque ista mediata significet seipsam : at rex non potest esse vicarius sui vicarii, seu mediata sui ipsius.

43. Ad confir. dist. ma. nihil potest seipsum significare immediatè, & adæquatè. om. ma. mediata, aut inadæquatè. subdist. nisi sit conceptus, vox, aut scriptura. om. ma. si sit conceptus, vox, aut scriptura. neg. ma. & conc. mi. sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. Quando formo has propositiones : *Omnis cognitio est actus vitalis* : *Omnis vox est sonus* : earum subjecta habent pro objecto inadæquato, seu partiali seipsa, & inadæquatè reflectunt in seipsa ; tamen hæc ipsa cognitio est aliquis actus vitalis, & hæc ipsa vox aliquis sonus ; quare potest aliquid immediatè significare seipsum, saltem inadæquatè, seu tanquam objectum inadæquatum, & quidem formaliter : non autem, ut hic supponitur, potest aliquid significare se ipsum formaliter, & immediatè, ac adæquatè, seu tanquam objectum adæquatum. At verò potest aliquid significare seipsum mediata tanquam objectum adæquatum, seu adæquatè, id quod contingere potest, maximè in terminis non significativis, qui etenim significant mediata seipso, quatenus immediatè significant conceptum, qui repræsentat eas ipsas voces, seu terminos non significativos.

44. Ob. 3. contra 3. regulam. In his propositionibus : *Aliquod animal est species infima* : *Omne animal est species* : subjectum supponit personaliter ; quia patitur descendens distributivum, vel disjunctivum : & tamen recipit significationem secundò intentionalem ratione prædicati secundò intentionalis ; quia animal non est species, nisi secundò intentionaliter acceptum : ergo falsa est regula tercia. Resp. neg. 2. p. ant. Propositiones istæ, ut jacent, sunt falsæ ; quia intelliguntur de singulis individuis, independenter ab omni cognitione confusa talibus ; unde de earum subjectis non potest cum veritate dici, quod sint species : adeòque ista revera non recipiunt significationem secundò intentionalem. Si autem hæc propositiones deberent esse verae, deberent facere hunc sensum : *Aliqua species animalis est species infima* : *Omnis species animalis est species* : & sic iterum subjectum non recipit significationem secundò intentionalem à prædicato ; quia eam jam independenter ab hoc habet ; nam vox species est per se terminus secundò intentionalis : & obliquus animalis, si debet recipere significationem secundò intentionalem, potest eam recipere à suo recto.

Quodsi argumentum transferatur ad hanc propositionem : *Omne animal est species inadæquata* : responderi potest, terminum species inadæquata, prout afficit quodlibet individuum animalis, probabiliter non esse terminum secundò intentionalem, saltem secundum rectum, secundum quem prædicatur de individuis ; nam significat idem, ac pars multitudinis confusa cognita &c. Sed de his satis, de quibus non videtur opera pretium pluribus disputare ; cum rarum usum habeant (ut dictum n. 27.) & absque damno possint nesciri : in dubio utere aliqua distinctione.

45. Ob. 4. contra 6. regulam. Si prædicatum propositionis affirmativa supponit disjunctivè, & non confusè, tunc propositione : *Omnis homo est animal* : facit hunc sensum : *Vel omnis homo est hoc animal*, *vel omnis homo est illud animal* &c. sed hoc est falsum ; quia propositiones per descendens illætæ essent falsæ, & consequenter etiam ipsa, ex qua descendunt, esset falsa : ergo. Resp. neg. ma. sed propositione facit hunc sensum : *Omnis homo est vel hoc animal, vel est istud animal, vel est illud animal* &c. qui sensus verus est. Ratio autem responsio-

nis est ; quia illi debet præponi particula disjunctiva vel, quod supponit disjunctivè : atqui non tota propositio, sed tantum prædicatum supponit disjunctivè : ergo huic soli debet ea particula præponi.

46. Ob. 5. In hac propositione : *Omnis perfectio divina est omnis perfectio divina* : prædicatum supponit distributivè ; ergo prædicatum propositionis affirmativa potest etiam supponere distributivè. Resp. dist. conseq. potest prædicatum supponere distributivè, si sit terminus communis. neg. conseq. si sit terminus singularis. om. conseq. Perfectio divina absoluta, cum realiter sit tantum una, est terminus singularis : hic autem, ex n. 36. supponit, non quidem formaliter, sed tamen æquivalent distributivè. Dixi *perfectio divina absoluta*, nam, an in Deo dentur *perfectiones relativæ*, quæ deberent esse plures, vel an relationes divinæ sint *perfectiones distinctæ à perfectione absoluta*, prorsus abstrahimus.

47. Ob. 6. Vera est hæc propositione : *Omnis homo est omnis homo* : sed in hac prædicatum supponit distributivè : ergo. ma. prob. propositione hæc est similis huic : *Petrus est Petrus* : sed ista est vera : ergo & illa. Resp. neg. ma. ad prob. neg. ma. Propositione : *Petrus est Petrus* : est identica : at non est identica altera : *Omnis homo est omnis homo* (nisi terminus *omnis* tam ex parte subjecti, quam ex parte prædicati, sumatur collectivè : quo tamen casu non daretur suppositio distributiva, sed collectiva) si enim subjectum hujus propositionis supponeret distributivè, ut ponitur, atque etiam prædicatum, deberet dari identitas inter quemlibet hominem, & totam collectionem hominum, quod est clarè falsum.

48. Ob. 7. contra 7. regulam. Istæ propositiones : *Petrus non est omnis homo* : *Terra non est omne elementum* : sunt negativæ, & tamen prædicatum earum non supponit distributivè, sed collectivè : ergo prædicatum in propositionibus negativis non supponit distributivè. Resp. dist. cons. prædicatum in propositionibus negativis non supponit distributivè, quando affectum est signo, collectivo. conc. conseq. si non sit affectum tali signo. neg. conseq. loquitur enim regula de hoc casu, & non de priori, seu quando signum collectivum additum est prædicato.

49. Ob. 8. contra 9. regulam. Si Petrus, debens Paulo unum florenum, det ipsi duos, & expressè addat, se per unum istorum indeterminatè sumptum velle extingui debitum, alterum autem etiam indeterminatè sumptum se donare, tunc dabitur actuale exercitium, seu actualis solutio, & tamen dabitur suppositio disjuncta, seu confusa, & non disjunctiva : ergo regula nona fallit. Resp. neg. ant. nam exercitium actuale physicum, quod est datio duorum florenorum, est determinatum, & circa istud datur suppositio disjunctiva. Solutio autem, quatenus dicit extinctionem debiti, est potius exercitium aliquod morale, de quo non loquitur regula ; neque enim opus est, omnibus subtilitatibus summulas onerare. Alii brevius respondent, deberere in hoc casu Deum determinare, quinam florenus debitum expungat. Sed quodsi Petrus daret talerum, qui valeret duos florenos, deberetne etiam tunc Deus determinare, quænam medietas taleri expungeret debitum ?

50. Ob. 9. contra 10. regulam. In hac propositione : *Aliquod sacramentum est necessarium ad functiones sacerdotales rite*, *vel valide obeundas* : prædicatur necessitas, cui satisfacere possunt plures causæ, & tamen non datur suppositio confusa : ergo regula decima non subsistit. Confir. In hac propositione :

tione: *Aliquod sacramentum non est necessarium ad salutem*: prædicatur negatio necessitatis, cui etiam satisfacere possunt plures causæ, seu plura sacramenta (nam plura non sunt necessaria ad salutem) ergo. Resp. dist. ant. in ea propositione prædicatur necessitas, cui plures causæ possunt satisfacere, si istæ causæ simul sumantur, conc. ant. si seorsim sumantur. subdist. possunt satisfacere adæquatè. neg. ant. possunt tantum inadæquatè satisfacere. conc. ant. & neg. conseq. Regula loquitur de causis, quæ seorsim sumptæ possunt adæquatè satisfacere necessitati, non verò de causis, quæ non seorsim, sed tantum simul sumptæ, possunt adæquatè satisfacere: at necessitati ad obeundas functiones sacerdotales non possunt adæquatè satisfacere plura sacramenta seorsim sumpta, sed tantum simul sumpta, nempe baptismus, & ordo simul. Ad confir. neg. suppositum ant. Aliud est negatio necessitatis: aliud est necessitas: & de hac, non de illa loquitur regula decima: sicut regula nona loquitur de exercitio, & non negatione exercitii.

51. Ob. 10. In his propositionibus: *Aliquis studiosus indiget calamo*: *Aliquis agrotus indiget lecto*: prædicatur indigentia, vel necessitas, & tamen non datur suppositio confusa: ergo. Resp. dist. 1. p. ant. prædicatur necessitas de subjecto. neg. 1. p. ant. prædicatur necessitas de calamo, vel lecto. conc. 1. p. ant. & dist. 2. non datur suppositio confusa in subjecto. conc. ant. non datur in calamo, vel lecto. neg. ant. & conf. Illud debet supponere confusè, de quo prædicatur necessitas, seu quod dicitur necessarium: hoc autem hīc non est studiosus, aut agrotus, sed calamus, vel lectus. Si autem fierent propositiones hoc modo: *Aliquis calamus est necessarius studioso*: *Aliquis lectus est necessarius agroto*: tunc subjectum supponeret confusè.

52. Ob. 11. In hac e. g. propositione: *Aliquis oculus est necessarius ad videndum*: non potest ostendi, quid sit indeterminatum: ergo non datur suppositio indeterminata, seu confusa. prob. ant. non est oculus indeterminatus, nec necessitas est indeterminata: ergo nihil est indeterminatum. Resp. neg. ant. ad prob. neg. 1. p. ant. oculus enim est indeterminatus, non quidem ad existendum, sed ad hoc, ut sit necessarius, sive ad necessitatem; necessitas enim ipsum non determinatè afficit. Ubi notandum, posse aliquid esse determinatum ad unum, non verò ad aliud: sic e. g. homo actu existens est determinatus ad existendum, & indifferens, sive non determinatus, ad malè, vel benè agendum. Jam 2. p. ant. conc. nam necessitas in se est determinata; quia non est necessitas ad aliquid tantum vagè sumptum, sed ad aliquid determinatè sumptum, nempe ad videndum; unde prædicatum *necessarius* non supponit hīc confusè, sed determinatè, seu disjunctivè: attamen, quia hæc necessitas in se determinata non afficit determinatè unum oculum præ altero, datur suppositio confusa ex parte oculi, seu subjecti: vide tamen etiam dicta n. 34.

ARTICULUS VI.

Explicantur reliquæ Terminorum Proprietates.

53. Ex assignantur communiter terminorum proprietates, nempe *status*, *ampliatio*, *alienatio*, *restrictio*, *diminutio*, *appellatio*. Prima proprietas, seu *status* est acceptio termini pro tempore importato per copulam: e. g. si dico: *Petrus cucurrit*: *Deus existit*: *Antichristus veniet*: prima propositio requirit, ut cursus præterierit: secunda, ut Deus de præsenti detur: tertia,

ut Antichristi adventus suo futuro tempore existat.

Ampliatio est contraria statui, estque acceptio termini pro tempore diverso ab eo, quod importatur per copulam: & sic ampliatio datur in illis verbis Christi Domini ad discipulos S. Joannis Baptiste Matth. 11. v. 5. *Ceci vident, claudi ambulant*: hoc est, qui fuerunt cæci, aut claudi. Sic etiam, quando dico: *Status justitia originalis est status Adami ante lapsum*: idem significat, ac, *status*, qui fuit ante lapsum. Huic revocantur à multis propositiones, quæ præscindunt ab existentia, & in quibus copula est sumitur, non in vi verbi, sed tantum in vi copulæ (quæ acceptio explicata est n. 10.) quæque etiam dicuntur propositiones æternæ veritatis: e. g. *Omnis homo est animal*: *Alter mundus est possibilis*. Alii autem volunt, in talibus propositionibus potius dari alienationem, quam ampliationem: & videtur in ipsis saltē verbum est sumi per alienationem; cùm nihil significet esse præsens, sed tantum aliquid se aliquo modo analogico habere per modum præsentis: adeoque hoc verbum est non habet significationem sibi strictè propriam (quæ est illa, quam habet in vi verbi, sive qua significat existentiam pro tempore præsenti) sed ab hac trahitur ad minùs propriam, qua tantum unit, & copulat inter se subjectum, & prædicatum, sive dein ista existant, sive non, à quo omnino præscindit: in hac autem ita dicta tractione ad significationem minùs propriam stat alienatio, ut mox dicemus.

54. *Alienatio* datur tunc, quando terminus per aliquid additum à propria significatione trahitur ad impropriam, ut si dico: *Leo aeneus stat ante fines palatii*; nam terminus *aeneus* impedit terminum *leo*, ne significet verum leonem, sed indicet tantum analogicè tales. Ubi tamen adverto, alienationem verbi est, de qua *num. præc.* non solere fieri per aliquid ipsi verbo additum, seu per aliquam modificationem ipsi adjunctam: sed vel per ipsum subjectum, & prædicatum, vel per modum significandi, aut simile signum, ex quo colligi potest, verbum est non sumi in vi verbi, sed tantum in vi copulæ.

Restrictio est contractio termini à significatione ampliori ad strictiorem, ut si dico: *Homo diligens fit doctus*: terminus *diligens* restringit terminum *homo*, ne significet universaliter omnes homines, sed tantum certam eorum classem; unde etiam terminus *diligens* dicitur *restringens*: terminus *homo* dicitur *restrictus*.

Diminutio fit, quando terminus ex se aptus significare totum, per aliquid adjectum restringitur ad significandam tantum partem, e. g. si dico: *Homo est spiritualis secundum animam*: *Aethiops est albus secundum dentes*: termini *secundum animam*, & *secundum dentes*, restringunt terminos *spiritualis*, & *albus*, qui ex se possent denominare, vel afficere totum hominem, vel totum aethiopem, ut tantum denominant, vel afficiant partem; unde etiam vocantur termini *diminuentes*: & termini *homo*, & *aethiops* dicuntur *diminuti*.

55. *Appellatio* fit, dum unus terminus appellat, seu denominat alterum: e. g. quando dico: *Aristoteles fuit magnus Philosophus*: *Alexander magnus fuit Philosophus*: in priore propositione terminus *magnus* appellat terminum *Philosophus*: in posteriore autem appellat terminum *Alexander*. Hanc autem terminorum appellationem non licet mutare: hoc est: non licet, terminum appellantem ad alium terminum transferre. Sic fallit argumentum: *Aesopus est elegans scriptor*: sed *Aesopus est homo*: ergo est elegans homo; fuit enim valde deformis. item istud: *Petrus est musicus, cantat*: sed *Petrus est logicus*:

logicus: ergo ut *logicus* cantat; quia *logica* non confert ad cantum. item fallit illud allatum à Casilio l. 1. tr. 2. c. 5. *Afinis est pater*: sed *afinus est tuus*: ergo *est pater tuus*. Sed neque licet alias affectio-nes, aut proprietates terminorum, mutare: e. g. terminum, prius per ampliationem adhibitum, dein per statum accipere: sic fallit: *Ceci vident*: *sed caci non habent potentiam videndi*: ergo illi vident, qui non habent potentiam videndi: ubi mutatur ampliatio in statum.

ARTICULUS VII.

* *Quid sit Definitio, & quænam ejus Regula.*

56. **T**res sunt modi sciendi, communiter assi-gnari soliti, scilicet *Definitio*, *Divisio*, *Ar-gumentatio*; quia scilicet per istos tres omnia en-tia optimè intelliguntur; nam *modus sciendi* aliud non est, quām *manifestatio ignoti per notius*: per quam scilicet res ab intellectu melius penetrantur, seu intelliguntur: & sanè per definitionem mani-festantur essentiæ rerum: per divisionem partes ea-rum, & per argumentationem proprietates &c. Spectant autem *definitio*, & *divisio*, adhuc ad pri-mam *mentis operationem*; quia possunt stare in solis terminis extra propositionem; certè commu-nissimè dicitur, *definitum* non debere ingredi de-finitionem; quam tamen ex parte subjecti ingre-detur, si tota propositio *definitio* esset. Itaque de *definitione*, ac *divisione*, adhuc in prima quæstiō-ne agendum; at vero de *argumentatione* inferiùs suo loco. Non autem agimus de *definitione objectiva*, quæ per se, nec est modus sciendi, nec oratio: sed est res quæcunque, cuius essentia explicatur per *definitionem formalem*: quæ res realiter etiam est, & dicitur *definitum objectivum*, seu, quod idem est, *objectum definitum*: ex quo patet, *definitionem ob-jectivam*, & *definitum objectivum*, realiter inter se identificari. Agimus itaque hīc, & nunc, de *definitione formalis*.

57. *Definitio formalis* ab Aristotele 1. *Topic. 4.* vocatur *terminus*, & *definitur oratio*, *quid erat esse*, *significans*: & fermè similiter loquitur 7. *Meta-phys. 13. text. 40.* hinc ad mentem Philosophi rectè ab auctoribus dicitur *definitio esse oratio explicans naturam rei*: sic e. g. *hic terminus complexus animal rationale est definitio hominis*; quia scilicet ex-plicat *naturam*, seu *essentiam*, aut *quidditatem ho-minis*, nempe per terminum *animal* tanquam ge-nus, & per terminum *rationale* tanquam differen-tiam; nam *genus* est illud *prædicatum*, in quo res *definita* convenit cum pluribus: & sic in termino *animal*, seu in ratione *animalitatis*, convenit homo cum pluribus, id est, omnibus brutis: *differentia au-tem* est, per quam res *definita* discernitur ab omni-bus aliis: & sic per terminum *rationale*, seu per ra-tionalitatem, discernitur homo ab omnibus brutis &c. *definitum autem formale* est ille terminus, con-ceptus, vel vox, seu oratio, quæ per *definitionem clariū explicatur*.

58. Alia autem est *definitio essentialis*, alia *de-scriptiva*. Illa (quæ etiam vocatur *quidditativa*) ex-plicat rem per *prædicata essentialia*, ut *animal rationale* hominem. Altera explicat rem per *prædicata non essentialia*; ut enim homo potest cognosci etiam per alia *prædicata*, quam per *animal rationale*, e. g. etiam per *accidentalia*, ut *vocem*, *incepsum* &c. ita etiam alia res. Hæc *definitio descriptiva* est *triplex*, *causalis*, *propria*, *accidentalis*. Prima est, quæ rem explicat per suas causas *extrinsecas*, *efficien-tem*, aut *finalem* &c. Sic si dico: *Febris est calor*

præternaturalis in sanguine &c. accensus: est defini-tio causalis per causam efficienrem: si verò definiam famem ad mentem Aristotelis l. 2. de *animatext. 28.* dicendo: *Fames est appetitus calidi, & siccii*: est (ut volunt Conimbricenses de gen. & corr. l. 1. c. 5. q. 5. a. 2.) definitio causalis per causam finalē. *Defini-tio propria* est, quæ rem explicat per suas proprieta-tes, soli definito convenientes: e. g. *Homo est ani-mal risibile admirativum*. Denique *definitio acciden-talis* est, quæ rem describit per accidentia, quæ non quidem seorsim, sed tamen simul sumpta, con-veniunt soli definito: & talis est illa definitio ho-minis à Platone data cum suo additamento: *Homo est animal implume, bipes, rectum progressum &c.*

59. Jam regulæ bonæ definitionis sunt. *Prima*, & maximè necessaria. *Definitio* debet esse clari-or definito; nam, cùm debeat esse explicatio rei definitæ, mala utique foret, si non ipsa re definita, quæ per eam explicari debet, clarior foret; unde non definitio hominis, sed ænigma de homine est, quod sit *animal manè quadrupes*, *meridie bipes*, & *vesperi triples*. *Secunda* est, ut definitio conveniat omni, & soli definito; aliás non includit legitimam differentiam, quæ debet discernere definitum ab omnibus aliis; hinc mala est definitio leonis *animal quadrupes flavum*; nam hoc etiam vulpi con-venit. *Ter:ia*, ut sit convertibilis cum definito, seu, ut, quidquid dici potest de eo, quod repræsen-tatur per definitionem formalem, etiam dici possit de eo, quod repræsentatur per definitionem forma-le: seu, ut alii dicunt, definitio debet esse repræ-sentativè convertibilis cum definito.

Quarta, ut definitum non ingrediatur definitio-nem; aliás explicatur idem per idem, & obscurum per obscurum. Potest quidem definitum ingredi propositionem definientem, seu esse istius subje-cum, sed non ipsam definitionem, quæ est prædi-catum illius propositionis. vide etiam dicta n. 56. *Quinta*, ut constet genere, ac differentiâ, & qui-dem genere infimo, ac differentiâ proximâ; hinc mala est definitio: *Homo est ens rationale*; quia *ens* non est genus infimum, sed hoc est *animal*. *Sexta*, ut non sit nimis longa, nec nimis brevis. *Septima*, ut non sit disjunctiva, vel negativa. Sed non om-nes minutæ sunt semper scrupulosè observandæ: curandum præcipue est, ut definitio sit clara, & conveniat omni, & soli; reliquorum defectus po-test quandoque tolerari.

60. Ob. 1. *Definitio est oratio: definitum non est oratio*: ergo *definitio non est convertibilis cum de-finito*. Confirm. *Definitio* debet esse clarior defini-to: ergo aliquod *prædicatum* debet convenire defini-tioni, quod non potest convenire definito: ergo non possunt esse convertibilia. Resp. dist. 2. p. ant. *definitum objectivum non est oratio*. conc. ant. *de-finatum formale*, neg. ant. & dist. conf. *definitio ob-jectiva non est convertibilis cum definito objectivo*. neg. conf. *definitio formalis*. sub list. non est con-vertibilis entitativè. om. vel conc. conseq. non est convertibilis repræsentativè. neg. conseq. Quid sit *definitio formalis*, & *objectiva*, item quid *de-finatum objectivum*, & *formale*, dictum est n. 56. & 57. *Definitio objectiva*, & *definitum objecti-vum*, sunt entitativè convertibiles; quia sunt realiter idem: at *definitio formalis*, & *definitum for-male*, sunt re. ræsentativè convertibiles; quia e. g. terminus *homo*, & terminus *animal rationale* idem repræsentant. vide n. 59. Ad confirm. dist. 2. conseq. (intelligendo, ut debent inteligi, defini-tionem & definitum formale) non possunt esse convertibili ia entitativè. om. conseq. non repræ-sentativè. neg. conseq.

61. Ob.

61. Ob. 2. Idem indivisibilis actus non potest esse clarius seipso : sed definitum formale , & definitio formalis , si confitant in conceptu , sunt unus indivisibilis actus: ergo definitio formalis non potest esse clarius definito formalis. Resp. 1. neg. mi. Definitum formale , & definitio formalis , cūm ex n. 56. spectent per se ad primam mentis operationem , non debent esse unus indivisibilis actus , seu una propositio mentalis , sed possunt esse duæ apprehensiones realiter distinctæ. Quia tamen sāpe convenient in unam propositionem mentalem indivisibilem. Resp. 2. dist. ma. idem indivisibilis actus non potest esse clarius seipso realiter. conc. ma. non potest esse clarius seipso formaliter. neg. ma. & conc. mi. sub priori distinctione conc. vel neg. conseq. Illud dicitur , clarius esse formaliter , quod per intellectum concipitur esse clarius : quando ergo intellectu concipio hanc indivisibilis propositionem : *Homo est animal rationale* : tunc concipiendo , seu considerando illam , tanquam dicentem *animal rationale* , concipio eam clariorem , quām quando eandem concipio ut dicentem *homo* ; licet uterque terminus in indivisibili propositione mentali sit realiter identificatus , adeoque non sit unus realiter clarius altero. Sed hāc fusiūs explicabuntur infrā à n. 534. in soluzione objectionum contra universale manens in actuali prædicatione.

62. Ob. 3. Si definitio debet convenire omni definito , tunc etiam definitio definitionis debet convenire omni definitioni (quia omnis est definitum) ergo etiam debet convenire sibi ipsi : hoc est impossibile : ergo. prob. subsumptum. idem non potest simul esse definitio , & definitum : sed in hoc casu idem simul esset definitio , & definitum : ergo. Resp. neg. subsumptum. ad prob. dist. ma. idem non potest simul esse definitio formalis , & definitum formale. om. mi. idem non potest esse definitio formalis , & definitum objectivum. subdist. non potest esse simul definitum objectivum adæquatum. om. ma. inadæquatum. neg. ma. & dist. mi. idem simul esset definitio formalis , & definitum objectivum adæquatum. neg. mi. inadæquatum conc. mi. & neg. conseq.

In hoc casu definitum formale esset hic conceptus : *Omnis definitio* : definitio autem formalis esset alius conceptus clarius, scilicet iste : *Oratio explicans naturam rei* : qui , saltem , si stat in prima mentis operatione , est non tantum realiter distinctus , sed valde diversus à priori. Quòd autem definitio formalis possit esse etiam inadæquatum definitum objectivum , videtur innegabile ; nam , si omnis definitio est oratio explicans naturam rei , etiam definitio definitionis debet esse talis oratio ; alias falleret principium Logicum *Dictum de omni* , de quo infrā n. 123. unde hāc ipsa definitio habet inter alia objecta , seu inter alias definitiones etiam pro objecto partiali , seu inadæquato seipsam : nec hoc est quidquam absurdum , sed debet concedi in plurimis aliis , e. g. in his propositionibus : *Omnis vox est sonus* : *Omnis cognitio est actus vitalis &c.* de quibus supr. n. 43. An autem aliqua propositio , vel definitio , possit habere seipsam pro objecto adæquato , non est opus hīc discutere. Aliam objectionem satis intricatam , quomodo definitio sit superior , & inferior respectu sui , vel latius , & minus latè patens , solvemus infrā à n. 574. quando agemus de definitione generis ; nec enim statim initio omnia difficillima objicienda sunt , ne forte auditores animum abjiciant.

ARTICULUS VIII.

Quid sīt Divisio, & que ejus Rēgula.

63. **D**ivisio differt à definitione in hōc , quod ista conjungat , & componat duas partes in unum totum : econtra divisio totum conjunctum , vel compositum , dividat in suas partes : & hinc divisio formalis definitur esse oratio totum in suas partes distribuens : est autem multiplex. Primo alia est divisio nominis , alia divisio rei : illa est , quando terminus æquivocus dividitur in sua significata , e. g. canis in terrestrem , & cœlestem : altera est , quando res distribuitur in suas partes : estque duplex , potentialis , & actualis.

Prior est , quando totum potentiale , seu potentiativum , id est , plura sub se continens , dividitur in suas partes subjectivas , seu etiam potentiales , sive potestivas : hoc est in sua inferiora : e. g. quando animal dividitur in *rationale* , & *irrationale* , vel *homo* in *Petrum* , & *Paulum*. Ubi notandum , quod , quando partes participant univocè totam rationem totius , vocantur partes subjectiva , ut *justitia commutativa* , & *distributiva* sunt partes subjectivæ *justitia communis* : at verò , si non univocè participant totam rationem totius , dicuntur partes potestivas : & talis pars respectu justitiae communis est pietas erga parentes.

64. Altera , seu divisio actualis est , quando totum actuale , seu quod ex actualibus partibus componitur , in has ipsas actuales partes dividitur : estque hāc , vel *essentialis* , vel *accidentalis* , prout scilicet totum , vel in suas partes essentiales , vel in sua accidentia dividitur. Est autem divisio essentialis duplex , *metaphysica* , & *physica* : illa , quando totum dividitur in partes suas essentiales metaphysicas , nempe genus , & differentiam , e. g. *homo* in *animal* , & *rationale* : altera , quando dividitur in suas partes essentiales physicas , e. g. *homo* in *corpus* , *animam* , & *unionem*.

Divisio accidentalis est triplex. 1. *Divisio subjecta in accidentia* , e. g. *hominis in justum* , & *injustum* , *sapientem* , & *insipientem*. 2. *Divisio accidentis in subjecta* , e. g. *dulcis in mel* , & *saccharum*. 3. *Divisio accidentis in accidentia* , quibuscum jungitur , e. g. *albi in dulce* , & *amarum* : quā tamen divisio etiam est divisio accidentis in subjecta , diversis accidentibus affecta : quia tamen hāc divisio non fit ratione subjectorum , sed accidentium ipsis inherentium , sub hac consideratione dicitur divisio accidentis in accidentia. Huc revocari etiam potest *divisio integralis* , quā actualis est , sed non essentialis , quamvis sit sāpe substantialis : estque divisio totius in suas partes integrantes : sic dividitur *corpus humanum in caput , manus , pedes &c.*

65. Leges , seu regulæ bona divisionis sunt. 1. ut nullum membrum divisionis se solo adæquet totum ; quia totum debet esse majus qualibet parte. 2. ut tamen omnia membra simul sumpta adæquent totum ; quia totum , & omnes partes sunt realiter idem. 3. ut divisio fiat in membra immediate dividentia , e. g. *animal dividatur in rationale* , & *irrationale* , non in *Petrum* , & *Bucephalum* ; quia species sunt viciniores generi , quām individua. 4. ut membra omnia continantur in diviso ; hinc male divideretur *homo* in *Petrum* , & *Pegasus* ; quia Pegasus non continetur in homine. 5. ut unum membrum non continetur in altero , sed unum aliquo modo alteri opponatur ; hinc mala esset divisio *animalis* , in *rationale* , & *irrationale* , ac *bipes* ; quia istud jam continetur in illis. Exceptio autem ,

QUÆSTIO SÈCUNDA.

De Secunda Mensis Operatione.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit Propositio.

66. Aristoteles i. priorum i. sic definit propositionem: *Propositio igitur est oratio affirmativa, vel negativa alicujus de aliquo: quæ definitio communiter recepta est, et si sit disjunctiva, & debeat subintelligi particula immediate; alijs enim definitio hæc etiam conveniret syllogismo, qui est oratio mediatè affirmans, vel negans.* Si quis velit exactiore definitionem propositionis tradere, poterit afferre hanc: *Oratio immediate enunciativa unius de altero: & sanè propositio ab Aristotele etiam enunciatio vocatur i. periberm. c. 4. & alibi.* In quavis autem propositione notandæ sunt, *materia, & forma, qualitas, & quantitas.* Propositionis *materia* est *respectus*, seu *habitudo prædicati ad subjectum*: estque *triplex, necessaria, impossibilis, contingens.* Unde propositio dicitur esse in materia necessaria, si prædicatum necessariò convenit subjecto: e. g. si dico: *Homo est animal rationale*: at verò in materia impossibili, si prædicatum necessariò excluditur à subjecto: e. g. si dico: *Homo est lapis*: tandem in materia *contingenti*, si prædicatum, nec necessariò convenit subjecto, nec necessariò ab eo excluditur: e. g. si dico: *Petrus est currans*. Propositionis *forma* est *copula*, seu *nexus prædicati, & subjecti, ratione cuius differt propositio à simplici apprehensione.* Propositionis *qualitas* est *affirmatio, vel negatio, veritas, vel falsitas &c.* nam interroganti, qualis sit propositio, responderetur, quod sit affirmativa, vel negativa, vera, vel falsa, item *absoluta*, vel *conditionalis &c.*

67. Tandem propositionis *quantitas* est *extensio, vel restrictio ejusdem: estque quadruplex, universalis, particularis, singularis, indefinita, qualis scilicet terminus est subjectum.* Itaque *universalis propositio* est, cum subjectum est terminus *communis, affectus signo universalis omnis, nullus*, ut si dico: *Omnis homo est animal: Nullus homo est lapis.* *Propositio particularis* est, cum subjectum est terminus *communis, affectus signo particulari*, ut si dico: *Aliquis homo currit: Aliquis Logicus studet.* *Propositio singularis* est, cuius subjectum est terminus *singularis*, ut si dico: *Petrus ambulat.* Tandem *indefinita* est, cuius subjectum est terminus *communis, nullo signo affectus*, ut si dico: *Leo rugit.*

Ubi notandum, quod propositio *indefinita*, si sit in materia *necessaria*, æquivalat propositioni *universalis*: e. g. hæc propositio: *Homo est animal rationale*: æquivalat huic: *Omnis homo est animal rationale*: nisi tamen subjectum habeat suppositionem *confusam*, aut *simplicem*; nam e. g. istæ propositiones: *Homo est species: Equus est necessarius ad equitandum*: non æquivalent *universalibus*, ut patet consideranti. Idem dicendum de propositione *indefinita* in materia *impossibili*, & *juxta communem Theologorum in materia dogmatica*, seu *fidei*; unde e. g. ista propositio: *Sacramentum est signum gratia institutum à Christo*: æquivalat huic: *Omne Sacramentum est signum &c.* At verò, si propositio *indefinita* sit in materia *contingenti*, communiter æquivalat *particulari*, & sic propositio: *Equus currit: juxta communem*

æquivalat huic: *Aliquis equus currit: nisi aliud colligatur ex contextu.*

68. Jam propositio dividitur multipliciter, & in primis alia dicitur *de tertio adjacentे*, quando scilicet copula *principalis* explicitè ponitur per verbum *substantivum*, atque etiam explicitè prædicatum, ut si dico: *Omnis justus est amicus Dei*: alia dicitur *de secundo adjacentे*, quando ponitur verbum *adjectivum*, seu *tale*, quod implicitè continet, & copulam, & prædicatum, ut si dico: *Omnis equus hinnit.* Dein alia propositio dicitur *simplex*, seu *categorica*: alia *composita*, seu *hypothetica*. Illa seu *simplex* est, quæ tantum habet unam copulam *principalem*, et si possit habere plures minus *principales*, se tenentes, vel ex parte *subjecti*, vel ex parte *prædicati*: e. g. si dico: *Omnis, qui piè vivit, placet Deo: Omnis creatura est ens, quod dependet à Deo: ubi in priori propositione aliqua copula minus *principalis* se tenet ex parte *subjecti*: in altera vero ex parte *prædicati*: & tamen utraque est *simplex*. *Propositio composita*, seu *hypothetica* est *omnis illa*, quæ constat pluribus copulis *principaliibus*, seu propositionibus inter se *connexis*. Equidem in sensu *strictiori*, & fortè etiam magis usitato, propositio *hypothetica* accipitur pro *conditionali*: sed tamen multi *auctores* etiam omnem propositionem *compositam* vocant *hypotheticam*; nec est opera preium hac de re litigare.*

69. *Propositio simplex* alia est *absoluta*, alia *modalis*. Prior, seu *absoluta* est, quæ *præcisè enunciatur*, quod prædicatum *insit*, vel non *insit* subjecto: non tamen explicat modum, quo *inest*, an scilicet *necessariò*, an *contingenter &c.* unde vocatur etiam *propositio de inesse*. *Propositio modalis* est, quæ explicat etiam modum, quo prædicatum *convenit subjecto*: sunt autem modi *quatuor, necessarium, impossibile, possibile, contingens.* Et primò quidem *necessarium* est, cuius non positio repugnat: e. g. *Homo est animal rationale*. Secundò *impossibile* est, cuius positio repugnat: e. g. *Homo est lapis*. Tertiò *possible* est, cuius positio non repugnat, ut: *Homo potest currere*. Quartò *contingens* est, cuius nec positio, nec non positio, repugnat, & differt à possibili; quod istud tantum potentiam, contingens autem sæpe actum explicet, ut si dico: *Homo currit*.

In propositionibus itaque *modalibus* duo observanda sunt, scilicet *modus & dictum*: & quidem, quid *modus* sit, modò diximus: *dictum* autem sunt cæteræ partes propositionis, quæ non explicant, vel non significant modum: e. g. in his propositionibus, quæ formaliter *modales* sunt: *Necessus est, hominem esse animal: Impossibile est, hominem esse lapidem: Possibile est, hominem currere: Contingens est, hominem currere*: vel quæ his æquivalent, & *simpliores* sunt: *Homo necessariò est animal: Homo non nisi impossibiliter est lapis: Homini possibilis est cursus: Homo contingenter currit*: in his, inquam, propositionibus *dictum* sunt, *hominem esse animal, hominem esse lapidem, hominem currere*: reliqui autem termini in quavis harum propositionum sunt *modus*.

70. *Propositio composita*, vel, ut etiam vocatur, *hypothetica*, est *quintuplex, copulativa, disjunctiva, causalis, conditionalis, exponibilis*. Et primò *copulativa* est, quando plures propositiones junguntur particula &, vel nec, ut: *Petrus laborat, & Paulus otiaatur*. Secundò *disjunctiva* est, quando plures propositiones necuntur particula vel, ut: *Vel lux est, vel tenebrae sunt*. Tertiò *causalis* est, cuius partes uniuntur particula quia: e. g. *Dies est, quia soladeß*. Quartò *conditionalis*, seu *strictè hypothetica* est, cuius

cujs partes junguntur particula si, ut: *Si Petrus studeat, sicut doctus.* Quintò exponibilis est, quæ propter aliquas particulas, quas involvit, debet exponi, seu explicari: e. g. *Petrus tantum est grammaticus.*

Propositio conditionalis alia est illativa, alia disparata: illa est, quando conditio est causa conditionati, sive ad hoc inferendum conductit: e. g. *Si hyems est, frigus est;* nam hyems est causa frigoris. Aliquando tamen conditio ex se non infert conditionatum, infert tamen illud ratione promissionis, vel alterius accidentalis etiam circumstantiæ: e. g. *Si navis prospere advenerit, dabo pauperibus eleemosynam:* & hæc etiam propositio dicitur verè conditionalis. At verò, si conditio est *disparata*, seu nihil conductit ad conditionatum, propositio non est rigorosè conditionalis, sed tantum latius loquendo, & particula si significat idem, ac quando: e. g. si dico: *Si Petrus studeat, Paulus dormit:* significat: *Quando Petrus studeat, tunc Paulus dormit:* quæ propositio non nisi impropriè est conditionalis. Addendum hic, quod prima pars propositionis causalís, quæ continet particulam si, dicitur *conditio*, vel *hypothesis*, altera vero conditionatum.

71. Propositio exponibilis etiam est triplex, *exclusiva*, *exceptiva*, *reduplicativa*. Prima, seu exclusiva, est illa, in qua positz sunt particulae tantum, solum &c. quæ si se teneant ex parte subjecti, prædicatum negatur de omni alio subjecto: e. g. si dico: *Tantum Deus est immensus:* volo dicere, nihil extra Deum esse immensum. Si vero particulae illæ se teneant ex parte prædicati, à subjecto excludent omnia alia prædicata ejus generis, ut si dico: *Petrus est tantum scriba:* volo dicere, eum non habere dignius officium: si dico: *Petrus est tantum sutor:* volo dicere, eum non callere aliam artem: quæ tamen ex circumstantiis, & intentione loquentis sàpe debent determinari.

Propositio exceptiva est, quæ continet particulam præter, vel nisi: e. g. si dico: *Omnis homines peccaverunt in Adam præter B. Virginem:* Nullus Apostolorum est in inferno, nisi Judas; unde necesse est 1. ut terminus exceptus contineatur sub termino, à quo fit exceptio; malè enim diceretur: *Omnis homo est rationalis præter equum;* neque enim equus continetur sub termino homo. 2. ut terminus, à quo aliquid excipitur, supponat distributivè, aut collectivè; nam malè diceretur: *Aliquis homo præter Paulum currit;* non enim ab uno homine potest alius, ab eo distinctus, adeoque sub eo non contentus, excipi; unde in illa propositione particula præter potius significaret ultra, & sensus esset: *Paulus currit, & aliquis aliis.*

72. Propositio reduplicativa est, quæ constat particulis ut, in quantum, prout, qua &c. e. g. si dico: *Petrus qua pius laudatur:* id est: laudatur, quia est pius: *Murus qua albus disaggregat visum:* id est: disaggregat visum, quia est albus. Et hic sensus dicitur reduplicativus, quando scilicet istæ particulae denotant, quod terminus ab ipsis affectus sit causa, vel ratio, cur prædicatum conveniat subjecto; ita, ut explicari possit etiam per particulam quia, ut patet in propositionibus modò allatis. Aliquando tamen similes propositiones non faciunt sensum reduplicativum, sed tantum specificativum: hoc est: illæ adjunctæ particulae non denotant, quod terminus ab ipsis affectus sit ratio, vel causa, cur prædicatum conveniat subjecto: sed tantum ob aliam causam junguntur, e. g. ad significandum; quod terminus ab ipsis affectus non impediat, quo minus prædicatum subjecto conveniat: e. g. si dicam: *Albus qua albus potest esse deformis:* *Petrus qua Logicus potest esse musicus.*

Mayr Philosophia, Tom. I.

ARTICULUS II.

Quid requiratur ad Veritatem Propositionum.

73. **P**ro varietate variarum propositionum etiam varia requiruntur ad earum veritatem: & primò ad veritatem propositionis affirmativæ categoricæ requiritur identitas subjecti, & prædicati, secundùm quod dicunt in recto: non verò secundùm quod dicunt in obliquo. *Rectus* autem, seu quod importatur in recto, est subjectum concreti, sive id, quod in resolutione concreti venit in casu recto, seu nominativo. *Obliquus* verò, seu quod importatur in obliquo, est id, quod in resolutione concreti non venit in casu nominativo, sed in aliocasū, & sàpe, quamvis non semper, est forma. Sic, si resolvitur concretum *albus*, dicitur *res habens albedinem*: & terminus *res* est rectus: terminus *albedinem* est obliquus. Quando igitur dicitur: *Album est dulce:* (quæ propositio resolvitur in istam: *Res habens albedinem est res habens dulcedinem*) non debent obliqui *albedinem*, & *dulcedinem*, sed tantum recti *res* & *res* identificari.

74. Secundò. Ad veritatem propositionis affirmativæ contingentis categoricæ, præter identitatem rectorum requiritur etiam, ut subjectum, & prædicatum existant pro tempore importato per copulam: rationem deditus n. 39. & 40. Hinc falsa est propositio: *Antichristus est impius;* quia de præsenti non existit Antichristus: at est vera ista: *Antichristus erit impius;* unde propositio affirmativa contingens potest esse falsa ex duplice capite, nempe, vel quia subjectum non existit pro tempore importato per copulam, ut in dicta propositione: *Antichristus est impius:* vel quia ei non convenit prædicatum, licet existat: e. g. si dico: *Rex Persarum est Germanus.* Econtra propositiones negativæ contingentes possunt esse veræ ex eodem duplice capite. Quare nunc vera est hæc: *Antichristus non est impius:* ex defectu subjecti: & altera: *Persarum rex non est Germanus:* ex non convenientia prædicati.

Tertiò. Ad veritatem propositionis necessariæ non requiritur existentia subjecti; nam, ut dictum cit. n. 39. in propositionibus necessariis copula nullum infert tempus: adeoque pro nullo tempore debet existere subjectum, aut prædicatum: & hinc vocantur etiam propositiones æternæ veritatis. Sunt autem hæc propositiones, si agant de creatis, implicitè conditionatae; nam e. g. hæc propositio: *Homo est animal:* facit hunc implicitè sensum: *Si existit homo, existit animal.*

75. Quartò. Ad veritatem propositionis copulativæ requiritur veritas omnium partium; hinc falsa est hæc propositio: *Et Petrus Apostolus est in celo, & Judas Apostolus est in celo;* nam copulativa virtualiter dicit, omnia sua membra esse vera. Eodem modo, ut copulativa sit necessaria, requiritur, ut omnes partes sint necessariae; hinc est contingens hæc propositio: *Petrus est homo, & studet:* & omnino est in materia impossibili hæc: *Petrus est homo, & est equus;* quia una pars impossibilis est: & valet hic illud principium: *Bonum ex integra causa, malum ex quocunque defectu.*

Quintò. Ad veritatem propositionis disjunctivæ, strictè talis, requiritur, ut unum membrum sit verum, alterum falso: adeoque ipsa sit composta ex duabus saltem contrariis: vel si debet servire ad conficiendum dilemma, ex duabus contradiictoriis, de quibus paulò post agemus: e. g. *Vel es doctus, vel non es doctus.* Si autem propositio non sit

Omnino strictè disjunctiva, debet tantum unum ejus membrum esse verum; alias, si nulla pars, seu nullum membrum propositionis esset verum, neque ipsa propositio posset esse vera; non tamen requiritur, ut utrumque sit verum; quia non utrumque determinatè affirmatur: quamvis, si etiam utrumque membrum sit verum, tamen propositio sit vera, non tamen sit strictè disjunctiva, sic propositio hæc disjunctiva: *Vel homo currit, vel equus currit:* erit vera, sive solus equus, sive solus homo, sive uterque currat.

Sextò. Ad veritatem propositionis causalis requiritur, non tantum, ut utraque ejus pars sit vera, sed etiam, ut una sit causa veritatis alterius: e. g. vera est ista causalis: *Dies est, quia sol adest;* nam sol est causa diei: at non est vera ista: *Petrus currit, quia vestitus est;* nam, licet currat, atque etiam sit vestitus, tamen vestis non est causa cursus; unde multò magis erit falsa propositio causalis, casu quo affirmatur causa falsa: e. g. hæc: *Petrus currit, quia Antichristus existit.*

76. Septimò. Ad veritatem propositionis conditionalis non requiritur absoluta existentia conditionis, aut conditionati, sed tantum existentia conditionata, ita scilicet, ut si existeret conditio, etiam existeret conditionatum: & hinc vera est hæc propositio: *Si Judas fuisset mortuus pénitens, venisset in cælum;* licet nec conditio, nec conditionatum sit unquam extitum. Imò, etsi conditio sit impossibilis, tamen potest propositio conditionalis esse vera: sicut juxta S. Thomam 1. p. q. 25. a. 3. ad 2. est vera ista: *Si homo est asinus, habet quatuor pedes.* At, si posita conditione non existeret conditionatum, tunc esset propositio falsa, e. g. ista: *Si Judas fuit Christi discipulus, fuit salvatus.*

Octavò. Ad veritatem propositionum modalium requiritur, ut non tantum res, sed etiam modus sit verus. Sic vera est propositio: *Omnis homo necessariò est animal;* quia non potest non esse animal: est autem falsa: *Omnis homo necessariò currit;* quia etsi omnis curreret, tamen id non necessariò, sed contingenter fieret. Et idem dicendum de aliis propositionibus, involventibus alias particulæ modificantes, e. g. *evidenter, certo, probabiliter &c.* nec enim est vera talis propositio, nisi etiam ex particulæ verificantur. Sic licet juxta communem defacto nostrorum vera sit propositio: *Accidentia sola non producunt substantiam;* tamen non est vera ista: *Accidentia sola evidenter non producunt substantiam.*

77. Nonò. Ad veritatem propositionum expónibilium requiritur, ut omnes exponentes, seu in iis contentæ propositiones, sint veræ; nam (quod notandum) quælibet propositio expónibilis est implicitè aliqua propositio copulativa, & æquivalat duabus, vel etiam pluribus propositionibus conjunctis: sicut ergo ex n. 75. ad veritatem propositionis copulativæ requiritur, ut omnia ejus membra sint vera, ita etiam ad veritatem propositionis expónibilis requiritur, ut omnes exponentes sint veræ. Sic e. g. propositio: *Tantum Deus est immensus;* æquivalat his duabus: *Deus est immensus, & nemo aliud est immensus;* unde ad sui verificationem requirit veritatem hujus utriusque membra. vide etiam dicta à n. 71.

A R T I C U L U S : III.

Quid, & Quotuplex sit Oppositorum Propositionum.

78. A Gemus primò de oppositione propositionum categoriarum, habentium terminum communem, quæ dicuntur esse oppositorum de

lege, & modo enunciandi: acturi postea, quantum necesse est, de oppositione aliarum propositionum, quæ dicuntur oppositorum de lege tantum de quibus non est omnino eadem ratio. Est autem oppositio propositionum, prout hic sumitur, duarum propositionum, idem subjectum, & prædicatum habentium, diversitas, vel in quantitate, vel in qualitate, vel in utraque: estque quadruplex, scilicet contraria, contradictoria, subcontraria, subalternata.

Propositiones contrariae sunt propositiones universales, quæ differunt in qualitate, seu ita, ut una sit affirmativa, altera negativa: e. g. *Omnis homo currit: Nullus homo currit.* Propositiones contradictoriae sunt, quæ differunt in quantitate, & qualitate, ita, ut una sit universalis, altera particularis, una affirmativa, altera negativa: e. g. *Omnis homo currit: Aliquis homo non currit: vel: Nullus homo currit: Aliquis homo currit.* Propositiones subcontrariae sunt duæ propositiones particulares, quæ differunt in qualitate, id est, ut una sit affirmativa, altera negativa: e. g. *Aliquis homo currit: Aliquis homo non currit.* Propositiones tandem subalternæ sunt, quæ differunt in sola quantitate, sive quarum una est universalis, altera particularis: e. g. *Omnis homo currit: Aliquis homo currit: vel, Nullus homo currit: Aliquis homo non currit.* Ex quibus universalis dicitur subalternans, particularis vero subalternata.

79. Propositiones contradictoriae in nullo casu possunt simul esse veræ, & in nullo casu simul esse falsæ. Ratio hujus dñsumitur ex illo principio metaphysico: *Idem non potest simul esse, & non esse;* nam, si contradictoriae essent simul veræ, vel falsæ, idem simul esset, & non esset. Probatur. Si vera esset propositio: *Aliquis homo non currit;* tunc iste esset assignabilis saltem à Deo, e. g. esset Petrus, qui non curreret: sed, si vera esset etiam altera contradictoria: *Omnis homo currit;* tunc quilibet homo, adeòque etiam Petrus curreret: ergo idem curreret, & non curreret: seu esset, & non esset idem cursus Petri. Hinc est commune axioma, inter contradictoria non dari medium exclusivum, atque adeò ex veritate unius inferri legitimè falsitatem alterius. Quare diligenter cavendum, ne propositio negativa plus neget, quam præcisè requiratur ad falsificandam affirmativam; si enim plus negaret, etiam ipsa possit esse falsa.

80. Propositiones contrariae nunquam possunt simul esse veræ: possunt tamen in materia contingenti simul esse falsæ. Prob. 1. pars. Si simul possent esse veræ, possent etiam simul esse veræ contradictoriae; nam, si vera est: *Omnis homo currit;* vera etiam est ejus subalternata: *Aliquis homo currit;* ut per se patet, & paulò post magis declarabitur: sed hæc est contradictoria alteri: *Nullus homo currit;* ergo, si istæ ambæ contrariae essent veræ, etiam duæ contradictoriae essent veræ, quod repugnat. Prob. jam 2. pars. Ponamus quod dentur plures homines, & tantum unus ex eis currat: in hoc casu falsa erit propositio: *Omnis homo currit;* & falsa erit etiam altera: *Nullus homo currit;* ergo in hac materia contingenti (quia est contingens hominem currere) ambæ propositiones contrariae possunt esse falsæ.

At vero in materia necessaria, vel impossibili, contrariae etiam non possunt simul esse falsæ, sed, si una est vera, altera necessariò est falsa. Ratio est; quia quod in materia necessaria, vel impossibili, dicitur de uno, necessariò convenit omnibus: & vicissim, quod dicitur de omnibus, necessariò etiam convenit cuilibet particulari: & hinc non datur exceptio, vi cuius altera propositio universalis falsificetur;

ficitur; unde in materia necessaria, & impossibili, ex falsitate unius contraria infertur veritas alterius, & vicissim. Quare ex eo præcisè, quod duæ propositiones non possint simul esse vera, vel falsæ, non infertur legitimè, eas esse contradictorias.

81. Propositiones *subcontrariae* in materia contingenti possunt simul esse vera, at non simul falsæ. Probat. i. p. Si sint plures homines, ex quibus (ut utique possibile est) unus currat, alter non currat, vera erit utraque hæc propositio: *Aliquis homo currat*: *Aliquis homo non currat*: sed hæ sunt subcontrariae: ergo. At in materia necessaria, vel impossibili, subcontrariae non possunt simul esse vera; quia, ut dictum n. 80. quod in hac materia convenit uni, convenit etiam omnibus; quare, si subcontrariae in hac materia essent vera, essent etiam vera propositiones earum subalternantes, seu universales, in quibus subcontrariae continentur: hæ autem sunt duæ contrariae, quæ in nulla materia possunt simul esse vera: ergo. In exemplo: si veræ essent hæ subcontrariae: *Aliquis homo est animal*: *Aliquis homo non est animal*: veræ etiam essent istæ earum subalternantes, sed inter se contrariae: *Omnis homo est animal*: *Nullus homo est animal*: quod esse non potest. Prob. jam 2. p. Si subcontrariae essent simul falsæ, tunc simul essent veræ eorum contradictoriarum, e. g. si falsæ essent propositiones: *Aliquis homo currat*: *Aliquis homo non currat*: essent veræ istæ: *Omnis homo currat*: *Nullus homo currat*: sed hæ sunt inter se contrariae, quæ simul veræ esse non possunt ex n. 80. ergo.

82. Propositiones tandem *subalternae* possunt simul esse vera, & simul esse falsæ; nam, si vera est propositio universalis subalternans: *Omnis homo currat*: etiam erit vera hæc subalternata particularis: *Aliquis homo currat*: & si falsa est ista particularis, multo magis falsa erit prior universalis. Et quidem in materia necessaria, vel impossibili, sunt necessariæ simul veræ, vel falsæ, ex jam dicta ratione, quod in hac materia id, quod convenit uni, conveniat omnibus, & vicissim. At in materia contingenti bene quidem ex universalis subalternante vera infertur esse vera particularis subalternata: at non vicissim ex vera particulari legitimè infertur vera esse universalis, ut facile patet consideranti.

ARTICULUS IV.

Solvantur Objectiones.

83. O B. 1. Istæ propositiones: *Omnes homines currunt*: *Aliqui homines non currunt*: sunt contradictoriae: sed hæ possunt simul esse falsæ: ergo dicta n. 79. non subsistunt. prob. ma. hæ propositiones differunt in quantitate, & qualitate: ergo. mi. superior prob. casu quo tantum unus homo non currat, utraque est falsa, ut patet: ergo. Resp. Aliqui cum Oviedo in *summul. controv. 3. p. 6. num. 9.* admittunt, has propositiones esse contradictorias, & negant mi. dicuntque, modò unus non currat, jam veram esse secundam propositionem; cùm terminus *Aliqui* sit collectivus, adeoque significet aliquam collectionem hominum, ex qua modo unus non currat, jam verum sit, eam collectionem, seu aliquos collectivè sumptos, non currere. Sed, ut rectè docet Haunoldus *Logic. pract. p. 1. c. 2. a. 3. n. 13.* hac ratione etiam contradictoriae erunt istæ: *Omnes Apostoli sunt salvati*: *Aliqui Apostoli non sunt salvati*: & hæc secunda debet dici vera: quis autem (ut benè ait citatus auctor) feret ita loquentem? Eodem modo erunt contradictoriae: *Omnes Virgines peccaverunt in Adam*: *Alique Virgines non peccaverunt*.

Mayr Philosophia, Tom. I.

in *Adam*: quam etiam eodem modo nemo non ægrè feret.

84. Resp. in forma neg. ma. ad prob. neg. ant. non enim differunt ex propositiones perfectè in quantitate; quia in secundæ propositionis termino *aliqui* non datur perfecta disjunctio: seu non datur talis disjunctio, quæ patiatur descendens disjunctum usque ad singula individua, quod necessarium est; alias enim dabitur medium inter contradictorias contradicta n. 79. & utraque poterit esse falsa.

Discrimen etiam est inter propositiones has: *Omnis homo currat*: & *Omnes homines currunt*: quod prima in singulari possit esse vera, licet tantum unus homo existat: altera autem in plurali necessariæ ad sui verificationem requirat plures, & implicitè dicat: *Existunt plures*, & *omnes currunt*; unde etiam contradictoria debet eam pluralitatem aliquo modo exprimere. Hinc istius propositionis: *Omnes homines currunt*: contradictoria non est: *Aliquis homo non currat*; esset enim utraque falsa, si tantum unus homo existeret, & curreret: sed contradictoria est ista: *Aliquis ex omnibus hominibus non currat*: quæ propositio etiam esset vera, casu quo tantum unus homo existeret, & curreret; esset scilicet vera propositio; quia esset contingens negativa de subjecto non supponente ex n. 40. nam in eo casu non daretur *aliquis homo ex omnibus*; cùm existeret tantum unus, & non plures, qui tamen requiruntur ad terminum *omnes* verificarandum.

85. Dices i. Deficiente parte deficit totum, seu deficit denominatio, ita, ut non possit amplius toti tribui: ergo, si unus non currat, jam non amplius potest dici, quod collectio, designata per terminum *aliqui*, currat. Resp. conc. totum. Sed ex hoc non sequitur, quod sit verum: *Aliqui non currunt*: seu non sequitur, quod ea denominatio possit negari de omnibus partibus: sic, licet uno ex centum non currente non possit dici: *Centum currunt*: non tamen ideo potest dici: *Centum non currunt*: Sanè juxta adversarios deberent etiam esse contradictoria istæ: *Omnes homines currunt*: *Omnes homines non currunt*; quia, modò unus non currat, jam non omnes collectum sumpti currunt: quæ tamen juxta adversarios est ratio, cur uno non currente possit dici in plurali, aliquos non currere.

At certè nemo dicit, has propositiones esse contradictorias, ut nec illas: *Centum currunt*: *Centum non currunt*: sed omnes dicunt, eas esse contrarias, & posse simul esse falsas: idque confirmatur ex illo versiculo summulistico: *Præ contradic: post contra: præ postque subalter.* de quo inferius n. 105. paulò plura: ex quo habetur, isti propositioni: *Centum currunt*: hanc alteram: *Centum non currunt*: esse contrariam, utpote in qua particula negativa postponitur subjecto: at verò contradictoriæ esse istam: *Non centum currunt*: atque adeò propositioni objectæ: *Omnes homines currunt*: contradictoriæ esse hanc: *Non omnes homines currunt*: seu, quæ æquivalat: *Aliquis ex omnibus hominibus non currit*.

86. Dices 2. Saltem istæ sunt contradictoriae: *Omnis binarius hominum currit*: *Aliquis binarius hominum non currit*: sed etiam istæ possunt simul esse falsæ: ergo. ma. prob. differunt in quantitate, & qualitate: ergo. prob. etiam. mi. si tantum unus homo non currat, falsum est, quod omnis binarius currat; quia ille binarius, ex quo unus, seu dimidia ejus pars, non currit, non potest dici currere: sed neque potest dici non currere; quia, ut binarius

possit dici non currere, debent duo non currere. Resp. iterum neg. ma. ad prob. iterum neg. ant. *Terminus binarius*, uti terminus *omnes*, dicit aper- tè plures, qui in propositione particulari relinquuntur collecti, & non disjunguntur; unde de hac propositione eodem modo loquendum, ac de priore: & hinc ejus contradictoria est, vel: *Non omnis binarius hominum currit*: vel: *Aliquis ex aliquo binario non currit*: quæ ultima propositio est vera pro omni casu, pro quo altera: *Omnis binarius hominum currit*: est falsa: ita, ut nunquam utraque sit falsa, vel utraque vera; quare, si darentur tantum tres homines, & duo current, vera esset illa: *Omnis binarius currit*: & falsa illa: *Aliquis ex aliquo binario non currit*; nam tertius ille superstes non esset ex aliquo binario; unde pro eo non supponeret iste terminus, sed pro illis duobus, qui binarium constituunt, & de neutro est verum, quòd non currat.

Ubi nota, licet aliquid totum indivisibiliter sumatur, & de aliqua ejus parte negetur aliquid prædicatum, tamen id non ideo etiam negari posse de toto; aliás posset de toto homine negari corruptibilitas; cum ejus anima sit incorruptibilis. Nec dicas, terminum *homo* non esse collectivum; hoc enim nihil refert; nam tamen sumitur indivisibiliter pro omnibus partibus, seu pro collectione omnium partium. Evidem verum est, de toto homine posse affirmari corruptibilitatem, etsi hæc non omnibus partibus conveniat, non tamen de toto binario posse affirmari cursum, si unus ex eo non currat: attamen manet semper verum, quòd non possit, præsertim universaliter, de toto indivisibiliter sumpto negari prædicatum, quod tantum uni ejus parti non convenit. De cætero sæpe utique attendendum est ad communem intelligentiam propositionum: at sanè nemo, quando audit has propositiones: *Centum non currunt*: *Exercitus non currit*: intelligit, tantum unum non currere ex centum, vel ex exercitu: & pariter nemo, qui audit hanc propositionem: *Aliquis binarius non currit*: intelligit tantum unum non currere.

87. Ob. 2. Istæ propositiones: *Omnes Apostoli sunt duodecim*: *Aliqui Apostoli non sunt duodecim*: sunt contradictoriae, & tamen simul sunt veræ: ergo. Resp. neg. ant. nam subjectum primæ propositionis est terminus *collectivus*, qui in opposita non potest mutari in *disjunctivum*: cuius ratio pertenda est ex regulis suppositionum; ex quibus habetur, quòd suppositio *collectiva*, non contineat virtualiter in se plures propositiones, sed tantum plures terminos; neque enim, ut dictum n. 29. legitimus est descensus: *Omnes Apostoli sunt duodecim*: ergo *Petrus est duodecim*: *Joannes est duodecim* &c. At verò, ut habetur ex iisdem regulis, suppositio *disjunctiva*, continet in se plures propositiones; nam legitimus est descensus: *Aliquis homo currit*: ergo vel *Petrus currit*: vel *Paulus currit*. Quare non licet mutare in contradictoriis suppositionem *collectivam* in *disjunctivam*; non enim licet, ex una propositione facere plures, si istæ non virtualiter in illa contineantur. Et hæc diversitas suppositionum facit, ut ait Haunoldus *Log. pract. p. 1. c. 2. a. 2. n. 9.* diversitatem subjectorum, quæ tollit contradictionem.

88. Ob. 3. Hæc propositiones: *Omnis studiosus in omni gymnasio est pius*: *Aliquis studiosus in omni gymnasio non est pius*. item: *Omnis equus cujuslibet hominis est albus*: *Aliquis equus cujuslibet hominis non est albus*: sunt contradictoriae: sed possunt simul esse falsæ, si scilicet in uno tantum gymnasio aliquis studiosus non sit pius, & unus homo habeat megos equos nigros, & alius mecos equos albos; ergo,

Resp. neg. ma. non enim differunt, ut debent, in quantitate; nam, quod spectat ad duas primas propositiones, in negativa earum non disjungitur subjectum totaliter; nam, cum in affirmativa habuerit geminam distributionem, nempe in termino *omnis*, & in termino *in omni*, debet in contradictoria bis disjungi, & dici: *Aliquis Logicus in aliquo gymnasio non est pius*; aliás enim negaretur plus, quam requireretur præcisè ad falsificandam affirmativam. Eodem ex capite peccant secundæ propositiones, & in altera earum, seu negativa, debet dici: *Aliquis equus alicujus hominis est albus*.

89. Ob. 4. Plures sunt propositiones contradictoriae, quæ simul possunt esse veræ: ergo. prob. ant. eas afferendo. 1. *Nullus oculus est necessarius ad videndum*: *Aliquis oculus est necessarius ad videndum*: 2. *Omnis canis latrat*: *Aliquis canis non latrat*. 3. *Nullus cæcus videt*: *Aliquis cæcus videt*. 4. *Nullus stans potest sedere*: *Aliquis stans potest sedere*. 5. *Homo est species*: *Homo non est species*: hæ sunt contradictoriae, & possunt simul esse veræ: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. mi. Vel enim non sunt contradictoriae, vel non possunt simul esse veræ. Si ambæ semper haberent idem subjectum, & prædicatum, essent quidem contradictoriae, sed non possent simul esse veræ: at quia communiter censeretur, eas non habere idem subjectum, aut prædicatum, adeoque eas non esse contradictorias, hoc ipsum modo cum communi ostendam.

90. Primæ duæ propositiones ex mente objiciunt faciunt hunc sensum; *Nullus oculus est determinatè necessarius*: *Aliquis oculus est indeterminatè necessarius*: sed determinatè necessarium, & indeterminatè necessarium sunt duo diversa prædicata, ut per se patet. Quodsi in utraque propositione subintelligeretur eadem particula e. g. determinatè, propositiones essent verè contradictoriae: sed altera propositione particularis esset falsa: vicissim, si subintelligeretur particula indeterminatè, esset falsa prior propositione universalis. In secundis propositionibus terminus *canis* sumitur æquivocè pro cane terrestri vivo, & cælesti, seu stella inanimi; adeoque sunt duo subjecta ratione æquivocationis. In tertii propositionibus terminus *cæcus* primò sumitur pro statu, secundò verò ampliatively, adeoque sunt iterum diversa subjecta. In quartis potentia ad secundum sumitur semel in sensu composito, vel cum simultate sessionis, altera autem vice in sensu diviso sessionis, seu omessa sessione, adeoque dantur diversa prædicata. In quintis terminis *homo* semel accipitur secundò intentionaliter, seu ut confusè cognitus: altera vice sumitur primò intentionaliter sine cognitione confusa, adeoque iterum sunt diversa subjecta: consequenter in nullo binario istarum propositionum datur oppositio contradictoria.

91. Ob. 5. Hæc propositiones: 1. *Omnis homo aliquando dormit*: *Aliquis homo aliquando non dormit*. 2. *Omnis homo est essentialiter albus*: *Aliquis homo essentialiter non est albus*. 3. *Mysterium incarnationis evidenter est possibile*: *Mysterium incarnationis evidenter non est possibile*. 4. *Certum est, Salomonem esse in cælo*: *Certum est, Salomonem non esse in cælo*. 5. *Omnis homo currit*: *Hic homo non currit*: sunt contradictoriae, & tamen simul possunt esse veræ, vel falsæ: ergo. Resp. neg. ma. quia hæ propositiones, usque ad ultimas duas, non differunt, prout deberent, in qualitate; nam in negativa non negatur totum prædicatum. Sic in prima negativa non negatur particula *aliquando*: in secunda non negatur particula *essentialiter*: in tertia non negatur particula *evidenter*: quæ tamen particulæ spectant

spectant ad prædicatum tanquam ejus modi, & partes.

In propositione negativa quarta omnino non negatur prædicatum; nam terminus *certum* est prædicatum; prior enim propositio facit hunc sensum: *Hoc, quod Salomon sit in calo, est certum*: altera vero facit hunc: *Hoc, quod Salomon non sit in calo, est certum*: ex quo clare appetet, non negari prædicatum *certum*, immo hanc propositionem non esse negativam; eoquod particula negativa non afficiat primariam copulam. Quod spectat ad duas propositiones ultimas, secunda earum non est particularis, sed singularis; unde subjectum non supponit disjunctivè, sed æquivalenter distributivè ex n. 36. hinc istæ duæ propositiones non differunt, prout requireretur, in quantitate: præterquam, quod altera plus neget, quam requiratur, ad falsitatem prioris; nam ad hanc tantum requiritur, ut aliquis quisunque tandem homo non currat, & non requiritur, ut determinatè hic homo non currat.

92. Ob. 6. Propositiones subcontrariae non habent idem subjectum: ergo non sunt oppositæ. prob. ant. propositio: *Aliquis homo currit*: habet pro subjecto e. g. Petrum, qui currit: at propositio: *Aliquis homo non currit*: habet pro subjecto non Petrum, qui currit, (nam sic non esset vera) sed e. g. Paulum, qui omittit cursum: ergo non habent idem subjectum. Resp. dist. ant. subcontrariae non habent idem subjectum verificationis. conc. ant. non habent idem subjectum repræsentationis. neg. ant. & conseq. Subjectum, vel objectum verificationis, est, in quo propositio verificatur: subjectum, vel objectum repræsentationis est, quod per propositionem repræsentatur: at hoc subjectum in utraque propositione modò allata sunt omnes homines; nam terminus *aliquis homo* repræsentat omnia sua inferiora, seu omnes homines disjunctivè enumerandos: adeoque in utraque propositione est idem subjectum repræsentationis.

A R T I C U L U S V.

Quid tenendum circa Oppositionem Propositionum Modalium, & Compositarum.

93. QUænam sint propositiones modales, & quid in iis sit modus, & dictum, docuimus n. 69. Jam circa istarum oppositionem est notandum, i. earum quantitatem, aut qualitatem, non desumi ex dicto, sed ex modo: & ratio est; quia ex eo desumitur quantitas, aut qualitas propositionis, ad quod spectat primaria copula: atqui hæc in propositionibus modalibus spectat ad modum: ergo. prob. mi. propositiones modales, vel formaliter, vel æquivalenter, complectuntur duas propositiones, quarum una habens copulam principalem explicat modum: altera vero, quæ habet copulam non principalem, explicat dictum: ergo copula primaria spectat ad modum. antec. patet in propositionibus n. 69. allatis: *Neceſſe est, hominem esse animal*: *Imposſibile est, hominem esse lapidem &c.* Et eadem est ratio de aliis æquivalentibus: *Homo necessariò est animal*: *Homo non nisi impossibiliter est lapis*; quia istæ prioribus prorsus æquivalent, & re ipsa idem dicunt.

Notandum 2. modos *necesse*, & *impossibile*, facere propositiones æquivalenter universales: & *necesse* quidem affirmativam: *impossibile* vero negativam: *econtra possibile*, & *possibile non* (quod suo modo coincidit cum contingenti) facere propositiones æquivalenter particulares, & illud quidem affirmativam, hoc negativam; hinc illi versus dialektici;

Omnis necesse valet: impossibile nullus: Possibile quidam, quidam non possibile non. Quare propositio: *Necesse est, aliquem currere*: est universalis, licet dictum sit particulare: & propositio: *Possibile est, aliquem non currere*: est affirmativa, licet dictum sit negativum; & juxta hactenus dicta debet suo modo regulari istarum propositionum oppositio.

94. Hinc, si propositiones modales sint de dicto singulari, contrariae erunt istæ: *Necesse est, Petrum currere*: *Impossibile est, Petrum currere*: at contradictoria erunt: *Necesse est, Petrum currere*: *Possibile est, Petrum non currere*: vel: *Impossibile est, Petrum currere*: *Possibile est, Petrum currere*: item subcontrariae erunt: *Possibile est, Petrum currere*: *Possibile est, Petrum non currere*: tandem subalterna: *Necesse est, Petrum currere*: *Possibile est, Petrum currere*: vel: *Impossibile est, Petrum currere*: *Possibile est, Petrum non currere*.

Si vero in propositionibus modalibus dictum non est singulare, sed terminus communis, tunc non tantum debent modò dicta observari circa modum, sed etiam debent observari leges simplicium oppositarum; nam e. g. hujus propositionis: *Necesse est, omnem hominem currere*: contradictoria non est: *Possibile est, omnem hominem non currere*; esset enim utraque falsa, casu quo omnes homines præter unum necessariò carent; unde in contradictoria debet etiam in dicto terminus universalis, & distributivus *omnem*, mutari in terminum particularem & disjunctivum *aliquem*, & contradictoria sic formari: *Possibile est, aliquem hominem non currere*.

95. Hinc in tali casu contrariae sunt istæ: *Necesse est, omnem hominem currere*: *Impossibile est, omnem hominem currere*: at contradictoria istæ: *Necesse est, omnem hominem currere*: *Possibile est, aliquem hominem non currere*: vel: *Impossibile est, omnem hominem currere*: *Possibile est, aliquem hominem currere*: item subcontrariae sunt: *Possibile est, aliquem hominem currere*: *Possibile est aliquem hominem non currere*: tandem subalterna istæ: *Necesse est, omnem hominem currere*: *Possibile est, aliquem hominem currere*: vel: *Impossibile est, omnem hominem currere*: *Impossibile est, aliquem hominem non currere*. Ubi nota, istam propositionem: *Impossibile est, omnem hominem currere*: habere hunc sensum: *Impossibile est omni, seu cuilibet homini, ut currat*: vel: *Impossibile est, ut ullus homo currat*: ita, ut terminus *omnis* sumatur distributivè, & non collectivè; alias non esset contradictoria huic: *Possibile est, aliquem hominem currere*; quia possint simul esse falsæ; quare in oppositione singularium duæ sunt propositiones simplices, duæ vero modales: quod nec multum refert, nec multum curatur à scientiis, quæ non agunt de singularibus.

96. Huc aliquomodo revocandæ sunt propositiones oppositæ singulares, in quibus quidem facile inveniuntur contradictoria, non vero contrariae, nisi recurratur ad actum, & potentiam, seu ad modum; unde contradictoria quidem sunt: *Petrus currit*: *Petrus non currit*: sed contrariae non habentur, nisi istæ: *Petrus currit*: *Petrus non potest currere*: seu: *Impossibile est Petrum currere*; non enim inveniuntur alia oppositæ, quæ possint simul esse falsæ; quare in oppositione singularium duæ sunt propositiones simplices, duæ vero modales: quod nec multum refert, nec multum curatur à scientiis, quæ non agunt de singularibus.

Scilicet contraria singulares sunt istæ: *Petrus currit*: *Petrus non potest currere*: at contradictoria sunt: *Petrus currit*: *Petrus non currit*: vel: *Petrus non potest currere*: *Petrus potest currere*: item subcontrariae istæ: *Petrus potest currere*: *Petrus non currit*: tandem subalterna istæ: *Petrus currit*: *Petrus potest currere*: vel: *Petrus non potest currere*:

currere : Petrus non currit. Istæ autem, & similes alia propositiones, dicuntur *oppositæ de lege tantum*; quia scilicet tantum servant leges oppositærum quoad veritatem, vel falsitatem: non verò opponuntur quoad modum enunciandi, seu quoad notas universalitatis, & particularitatis: quem modum quia observant propositiones, habentes terminum communem, istæ dicuntur *oppositæ de lege, & modo enunciandi.*

97. Jam propositionis copulativæ contradictoria debet esse disjunctiva: e. g. hujus propositionis: *Et Petrus clamat, & Paulus clamat:* contradictoria est: *Vel Petrus non clamat, vel Paulus non clamat;* nam ista: *Nec Petrus clamat, nec Paulus clamat:* plus negat, quæm præcisè requiratur ad falsificandam priorem; & si unus clamaret, alter non clamaret, utraque propositio esset falsa; unde opponuntur contrariæ, non contradictoriæ.

Econtra propositionis disjunctivæ contradictoria debet esse copulativa; nam, si disjunctiva est contradictoria copulativæ, hæc necessariò etiam debet esse contradictoria illius. Ratio ulterior est; quia, si propositionis disjunctivæ contradictoria etiam esset disjunctiva, tunc propositiones contradictoriæ possent simul esse veræ; nam vera potest esse utraque hæc propositio: *Vel aliquis homo currit, vel aliquis equus currit:* &: *Vel aliquis homo non currit, vel aliquis equus non currit:* si scilicet unus currat, & alter quiescat. Imò, si disjunctiva est strictè talis, seu includens duo contradictoria ex n. 75, tunc altera propositio esset prorsus eadem cum priore, vel certè huic æquipollens; nam hujus propositionis disjunctivæ: *Vel Petrus studet, vel non studet:* contradictoria disjunctiva esset ista: *Vel Petrus non studet, vel non non studet:* cuius posterior pars significat idem ac: *Vel Petrus studet;* nam duæ negationes faciunt unam affirmationem.

98. Propositionis conditionalis contradictoria non debet negare conditionem, sed debet negare convenientiam, vel connexionem conditionis cum conditionato: sive debet negare, quod stante ea conditione sequatur conditionatum: e. g. istæ sunt contradictoriæ: *Si manus immittitur in ignem, amburitur:* *Si manus immittitur in ignem, non amburitur:* & hæc negatio potest exprimi per particulas non ideo, tamen non: e. g. si dico: *Si Petrus est diligens, proficiet in literis:* contradictoria potest sic exprimi: *Si Petrus etiam sit diligens, tamen non proficiet in literis:* & ad veritatem, vel falsitatem istarum propositionum, nil facit, sive deatur, aut existat conditio, sive non.

99. Quod spectat ad propositiones exponibiles, ex omnibus implicitè sunt copulativæ; unde earum contradictoriæ, vel formaliter, vel æquivalenter, sunt disjunctivæ. Sic propositio exclusiva: *Petrus est tantum grammaticus:* facit hunc sensum copulativum: *Petrus calleat grammaticam, & nullam aliam calleat scientiam:* unde ejus contradictoria est disjunctiva: *Vel Petrus non scit grammaticam, vel calleat adhuc aliam scientiam.* Pariter hæc propositio exceptiva: *Omnis currunt præter Petrum:* facit hunc sensum copulativum: *Petrus non currit, & omnes reliqui homines currunt:* cuius contradictoria est hæc disjunctiva: *Vel Petrus non currit, vel non omnes reliqui homines currunt.* Eodem modo hæc propositio reduplicativa: *Petrus qua musicus canit:* æquivallet huic propositioni copulativæ: *Petrus est musicus, & ideo canit:* cuius contradictoria est hæc disjunctiva: *Vel Petrus non est musicus, vel non ideo canit.*

100. Hæc de oppositis dicta sufficient, ne plura adducendo rem ex se obscuram potius implicemus,

quæm explicemus. Si aliquando dubium incidat, an aliquæ propositiones sint contradictoriæ, attendum, an non in aliquo casu possint simul esse veræ, vel falsæ, vel an obseruentur alia regulæ hucusque traditæ: & ea attentio, vel reflexio proderit, ut saltem aliqua distinctione variæ sensus propositionis, possit difficultas complanari. Si subito petatur cuicunque propositioni sua contradictoria, facilimè eam assignabis, si propositioni datæ præponas particulam non (id, quod est ad mentem Aristoteles i. *Periherm.* 5.) cùm enim particula non sit (ut communiter aiunt) malignantis naturæ, contradicit omni illi, quod post se invenit: adde etiam explicationem aliquam propositionis, cui particulam negativam præposuisti, quæ in rem tuam fuerit. Ad propositiones contradictorias etiam revocari possunt propositiones dictæ *insolubiles*, quæ implicitè videntur sibi contradicere: e. g. si propositio dicat de seipso: *Ego sum falsa, vel impossibilis:* debet esse simul falsa, & vera. Sed quia hæc quæstio ad nihil utilis est, nisi ad fatiganda ingenia, nec paucis ad captum sat explicari potest, eam lubens omitto, & avidum similiū spinatum remitto ad Haunoldum *Logic. pract. p. 1. c. 3. a. 7.* & Georgium Stengelium *de bono & malo syllogis. p. 2. c. 1. & 2.*

101. Ob. contra oppositionem exponibulum, præsertim exclusivarum. Hæc propositiones: *Tantum Petrus currit:* *Tantum Petrus non currit:* sunt contradictoriæ: sed hæc possunt simul esse falsæ: ergo. prob. mi: prima significat: *Petrus currit, & nemo aliis currit:* altera significat: *Petrus non currit, & omnes alii currunt:* sed hæc possunt simul esse falsæ, casu quo Petrus currat, & aliquis aliis cum eo: ergo. Resp. neg. ma. nam in secunda propositione non negatur particula *tantum:* contradictoria enim debet sic formari: *Non tantum Petrus currit:* quæ, licet fors vulgò sic explicetur: *Petrus currit, & adhuc aliis aliquis currit:* tamen in rigore dialectico non habet istum, sed alium sensum, & quidem hunc disjunctivum: *Vel Petrus non currit, vel adhuc aliquis aliis currit:* quæ disjunctiva rectè opponitur contradictoriæ copulativæ ex n. 99. & vera est, modò una ejus pars sit vera ex n. 75. cùm ergo casu quo cum Petro adhuc aliquis aliis curreret, vera esset secunda pars propositionis disjunctivæ modò allatæ, vera etiam esset ipsa propositio, adeóque etiam altera ei æquivalens, seu ista: *Non tantum Petrus currit.*

102. Dices. Ergo etiam vera erit ista propositio: *Non tantum Deus est mendax:* sed hanc omnes pii horrent: ergo. Resp. conc. ma. neg. mi. nam etiam ista in sensu dialectico, seu rigoroso, significat idem, ac ista: *Vel Deus non est mendax, vel adhuc aliis est mendax:* quæ propositio disjunctiva ratione primi membra est vera. Ubi tamen notandum, hanc propositionem non esse coram vulgo dicendam, ne in malo sensu ab indoctis accipiatur, & scandalum oriatur. Equidem Arriaga *disp. 2. de summul. sec. 4. n. 28.* negat, has propositiones: *Tantum Deus est blasphemus:* *Non tantum Deus est blasphemus:* esse contradictoriaris, vultque esse contrarias: sed id non efficaciter probat, & n. 32. admittit, propositionis copulativæ contradictoriæ debere esse disjunctivam, quod etiam nos dicimus: insuper, quia communissimè dicitur, per particulam non præpositam fieri propositionem contradictoriæ, dicimus ulterius, hanc propositionem: *Non tantum Deus est mendax:* esse implicitè disjunctivam, utpote priori propositioni ratione particulæ non præpositæ contradictoriæ.

ARTICULUS VI.

Quid sit Aequipollentia, & quæ ejus Regula.

103. **A**quipollentia est duarum propositionum, alias sibi oppositarum, æquivalencia propter adjectam particulam non; cum enim hæc particula, ut jam dictum, sit ex communi malignantis naturæ, immutat omnia, quæ post se invenit, quoad quantitatem, & qualitatem, ita, ut propostio, quæ prius fuit affirmativa, fiat dein negativa, & quæ fuit universalis, fiat particularis, vel vice versa. Regulæ hujus æquipollentiaz communissimè assignantur tres.

104. Prima. Negatio præposita subjecto, adeoque toti propositioni, facit istam æquivalere contradictoræ: sic, si huic propositioni: *Omnis homo currit*: præponatur particula *non*, dicendo: *Non omnis homo currit*: æquipolle, seu æquivaleret huic: *Aliquis homo non currit*: quæ est contradictoria superioris. Ratio est; quia particula negativa immutat, quæ post se invenit, quoad quantitatem, & qualitatem, adeoque facit propositionem contradictionem priori; nam contradictiones sunt, quæ differunt in quantitate, & qualitate.

Secunda. Negatio postposita subjecto, sed præposita copula, facit propositionem contrariam, vel subcontrariam. Sic huic propositioni: *Omnis homo currit*: contraria est: *Omnis homo non currit*: & huic: *Aliquis homo currit*: subcontraria est: *Aliquis homo non currit*. Ratio est; quia particula *non* ita posita relinquit intactum subjectum, adeoque non mutat quantitatem, sed tantum qualitatem propositionis: qua ratione fiunt contradictoræ, vel subcontrariæ ex n. 78.

Tertia. Negatio præposita, & postposita subjecto, facit propositionem æquivalere subalternæ. Sic hujus propositionis: *Omnis homo currit*: subalterna est: *Non omnis homo non currit*: seu, quæ idem significat: *Aliquis homo non currit*. Ratio est; quia prima negatio sola, ut modò dictum, faceret propositionem contradictionem: sed secunda-negatio eam corrigit, quoad ea, quæ post se invenit: cum autem ista non afficiat subjectum, sed tantum copulam, relinquit quantitatem à prima negatione mutatam: sed, quia afficit copulam, mutat iterum qualitatem, adeoque restituit priorem qualitatem: consequenter facit propositionem subalternam, hoc est, differentem à priore ratione quantitatis, non vero ratione qualitatis.

105. Hanc doctrinam complectitur versiculus ille dialecticus: *Præ contradic: post contra: præ posque subalter*: id est, negatio præposita subjecto facit propositionem contradictionem: at postposita subjecto facit contrariam: ac tandem præposita simul, ac postposita, facit subalternam; unde in singulariæ æquivalent hæc signa, seu termini syncategorematici: *Omnis, nullus non, non aliquis non*: item *Nullus, omnis non, non aliquis*: rursus *Aliquis, nonnullus, non omnis non*: tandem *Aliquis non, nonnullus non, non omnis*. Dixi in singulari; nam in plurali sunt aliquæ tricæ, quas hæc evolvere longum foret, & quid circa eas dicendum melius magister usus docebit; qui autem hac de re curiosus est, poterit adire Comptonum *introduct. in Log. disp. 6. sec. 3.* Advertendum insuper, hæc de æquipollentia dicta convenire propositionibus, terminos communes habentibus; nam quod spectat ad propositiones, terminos singulares habentes, sicut de his non sunt eadem regulæ suppositionum, ita nec æquipollentiaz. Sed non videtur his diutiùs im-

morandum, ne nimium, nec satis utiliter, ingenia incipientium fatigentur.

ARTICULUS VII.

Quid sit Conversio Propositionum, & quænam ejus Regula.

106. **C**onversio propositionum est unus propositionis ad alteram formalis consequentia propter terminorum transpositionem: quando scilicet subjectum mutatur in prædicatum, & vicissim: e. g. quando dico: *Nullus homo dormit*: ergo *nullum dormiens est homo*. Propositio, quæ mutatur dicitur *conversa*: quæ autem infertur, dicitur *convertens*. Debet autem subjectum transire in prædicatum cum omnibus suis adjunctis, & affectionibus, excepto solo, quod suppositio subjecti distributiva possit aliquando mutari in disjunctivam; quia distributio plus dicit, quam disjunctio; unde, si verum est, quod est plus, verum etiam est, quod est minus: cum autem non vicissim, si verum est minus, etiam verum sit plus, non potest suppositio subjecti disjunctiva mutari in distributivam. Fundamentum autem omnis conversionis est, quod in propositione affirmativa debeat subjectum saltem inadæquate identificari cum prædicato, & in propositione negativa debeat subjectum adæquate à prædicato distingui: quæ hic fusus non explicantur; quia tæpius in decursu logicæ dicenda recurrent.

107. Tripliciter autem fit conversio simpliciter, per accidens, & per contrapositionem. Conversio fit simpliciter, quando manet eadem quantitas, & qualitas propositionis: e. g. si dico: *Nullus lapis est homo*; ergo *nullus homo est lapis*. At fit per accidens, quando manente qualitate mutatur quantitas: e. g. si dico: *Omnis homo currit*: ergo *aliquid currens est homo*. Tandem fit per contrapositionem; quando manente eadem qualitate, & quantitate, termini finiti mutantur in infinitos, seu infinitantes, ut si dico: *Aliquis leo non est homo*: ergo *aliquis non homo non est non leo*.

Ad hæc facilius memoria mandanda compositi sunt hi versus dialectici: *Simpliciter feci: convertitur Eva per acci: Ast O per contra: sic fit conversio tota*: qui explicantur his aliis duobus: *Afferit A, negat E, sed universaliter ambo*: *Afferit I, negat O, sed particulariter ambo*. Ut mysterium versuum istorum intellegas, scire debes, in vocibus *Feci*, & *Eva*, solas vocales attendendas esse, nempe *E*, *I*, *A*. Et quidem *A*, juxta explicationem duorum versuum sequentium, significat propositionem universalem affirmativam. *E* significat propositionem universalem negativam. *I* significat propositionem particularem affirmativam: ac tandem *O*, (quod se solo in altero versu ponit) significat propositionem particularem negativam.

108. Unde priores duo versus volunt 1. *Feci*, hoc est, propositionem universalem negativam, & particularem affirmativam, converti simpliciter, ut scilicet maneat eadem quantitas, ac qualitas, & termini immutati: e. g. hæc propositio: *Nullus homo est lapis*: sic convertitur: *Ergo nullus lapis est homo*: & altera: *Aliquis homo currit*: convertitur: *Ergo aliquid currens est homo*. Volunt 2. *Eva*, seu propositionem universalem negativam, & universalem affirmativam, converti per accidens, ut scilicet mutetur quantitas, e. g. hæc propositio: *Nullus homo est lapis*: potest etiam sic converti: *Ergo aliquis lapis non est homo*: & hæc: *Omnis homo currit*: convertitur: *Ergo aliquid currens est homo*.

109. Tandem *O*, seu propositio particularis negativa,

tiva, neque potest converti simpliciter, neque per accidens: non simpliciter; quia e.g. hæc propositio: *Aliquod animal non est homo*: non potest sit converti: *Ergo aliquis homo non est animal*; nam sequeretur aperte falsum: & ratio est; quia subiectum supponens disjunctivè in conversa, fieret in convertente prædicatum supponens distributivè; eoquòd afficeretur particula negativa (vide n. 35.) ex quo sequeretur, quòd id, quod in conversa tantum dicebatur distingui ab aliquo, postea in convertente diceretur distingui ab omni: e. g. in conversa superiore dicebatur tantum aliquod animal distingui ab homine: in convertente autem dicitur distingui omne animal, quod est falsum: & eodem modo falsæ esse possunt alia similes convertentes; unde non est hæc legitima illatio, vel conversio.

Sed neque potest propositio negativa particularis converti per accidens ob rationem modò allatum, ut parebit consideranti. Unde ad summum potest converti per contrapositionem: e. g. hæc propositio: *Aliquis leo non est lapis*: sic potest converti: *Ergo aliquis non lapis non est non leo*: quæ etiam converio, an sit legitima, disputatur: eam omnino rejicit de Benedictis: l. i. Log. q. 2. c. 6. ego cum Casilio l. 2. tr. 1. c. 9. saltem censeo inutilem: & certè redderet argumentationem ex ea deducitam valde obscuram, & impeditam.

110. Notandum hic etiam, quòd aliquando, si propositiones affirmativæ universales in materia necessaria convertantur per accidens, inferantur propositiones contingentes: e. g. ex hac propositione necessaria: *Omne currens est animal*: si per accidens convertatur, infertur hæc propositio contingens: *Ergo aliquod animal est currens*: cum tamen, ut infrà n. 153. dicemus, ex necessario non possit inferri contingens: & insuper in propositione contingenti verbum *est* significet idem, ac *existit*: at non ita in propositione necessaria.

Quare in his casibus conversio per accidens propositionis universalis affirmativa non est legitima, nisi etiam propositio convertens sumatur in sensu necessario, adeoque implicitè conditionato, & prædicatum tantum affirmetur conditionatè, ac verbum *est* sumatur tantum in vi copulæ: e. g. superius adducta propositio: *Omne currens est animal*: seu, quæ idem significat: *Omne ens, si currit, est animal*: si per accidens convertatur, debet convertens hunc sensum facere: *Aliquod animal est ens, si currit*: quæ acceptio est satis impropria. Interim vel debet negari, propositiones tales posse ita converti: vel debet dici, eas non nisi similem sensum facere. Et sanè, si conversa est implicitè conditionalis, uti est in talibus propositionibus, convertens non potest esse omnino absoluta.

111. Ob. 1. Bona est ista conversio: *Omnis homo est animal rationale*: ergo *omne animal rationale est homo*: ergo propositio universalis affirmativa potest converti simpliciter. Resp. dist. ant. ista conversio est bona materialiter. conc. ant. formaliter. neg. ant. & conseq. Conversio materialiter bona (sicut etiam argumentatio) dicitur illa, in qua quidem conversa, & convertens (seu præmissæ, & conclusio) veræ sunt, sed tantum; quia materia, seu objectum earum propositionum à parte rei ita se habet, non autem; quia vi formæ sequuntur: conversio autem (vel etiam argumentatio) formaliter bona est illa, quæ talis est, ut retento eodem modo, aut forma convertendi (seu argumentandi) nunquam in ulla materia ducatur falsum ex vero: sed talis non est conversio simplex propositionis universalis affirmativa; nam e. g. statim est mala ista: *Omnis homo est animal*: ergo *omne animal est homo*.

112. Ob. 2. Hæc conversiones juxta dicta essent legitimæ: 1. *Nullus equus est in stabulo*: ergo *nullum stabulum est in equo*. 2. *Nullus puer fuit senex*: ergo *nullus senex fuit puer*. 3. *Nullus senex erit puer*: ergo *nullus puer erit senex*. 4. *Homo est nomen*: ergo *aliquid nomen est homo*: sed hæc conversiones sunt partim falsæ, partim absurdæ: ergo dicta non subsistunt. Resp. neg. ma. nam in tribus primis conversionibus non totum subjectum vertitur in prædicatum; in prima enim terminus *in stabulo* non est totum prædicatum, sed *existens in stabulo*; unde non debet obliquus mutari in rectum, sed cum conversa significet: *Nullus equus est existens in stabulo*: debet convertens ita sonare: *Nullum existens in stabulo est equus*.

Secundæ conversæ sensus est: *Nullus puer est id, quod fuit senex*: adeoque conversa debet sic ponи: *Nullum id, quod fuit senex est puer*. Tertiæ sensus est: *Nullus senex est futurus puer*: adeoque conversa erit: *Nullus futurus puer est senex*: in his autem conversionibus totum subjectum transit in prædicatum, & sensus propositionum est verus. In quarta conversione sensus convertentis est amphibologicus; nam illa propositio: *Aliquod nomen est homo*: potest significare: *Inter alia nomina est etiam nomen homo*: & hic sensus est verus & potest autem etiam significare, *Aliquod nomen seu vox, est animal rationale*: & hic sensus est falsus, & conversio mala; quia subjectum in conversa supponit materialiter, in convertente formaliter: adeoque sunt æquivalenter duo subjecta.

113. Ob. 3. Malæ sunt hæc conversiones. 1. *Nullus miles est miles fortis*: ergo *nullus miles fortis est miles*. 2. *Nullus homo est omne animal*: ergo *nullum animal est homo*: ergo propositiones universales negativæ non possunt semper converti simpliciter. prob. ant. in primo exemplo præpositio conversa est contingens, at convertens est impossibilis: in secundo conversa est vera, at convertens est falsa, ut patet: ergo. Resp. neg. cons. Non sunt malæ istæ conversiones, ex eo, quòd propositio universalis negativa convertatur simpliciter, sed ex alio capite; nam in primo exemplo, ut propositio possit esse vera, debet necessariò subintelligi ex parte subjecti terminus *nunc existens* (nam evidenter est falsum, quòd nullus miles possibilis possit esse fortis: imò hoc prædicatum *fortis*, utpote contingens, exigit existentiam subjecti ex n. 74.) ergo etiam hic terminus debet ponи in convertente: & hæc erit vera; nam sic sonabit: *Ergo nullus miles fortis est miles nunc existens*. In secundo exemplo prædicatum est terminus collectivus: at versus, vel regulæ conversionis, non lequuntur de propositionibus, habentibus terminos collectivos, sed communes.

Q U A E S T I O T E R T I A.

De Tertia Menti Operatione.

A R T I C U L U S I.

Quid, & Quotuplex sit Discursus, seu Argumentatio.

114. **D**iscursus, seu Argumentatio rectè dicitur esse oratio, qua unum ex altero infertur. Dicitur *oratio*, scilicet composita ex antecedente, & consequente, seu præmissâ unâ, vel duplice, & conclusione. Dicitur, in qua unum infertur ex altero: per quas particulæ excludunt à ratione discursus conversiones, vel consequentiaz à propositione universalis ad particularem &c. quia in his non infertur unum ex altero;

non

non enim datur alterum, sed tantum datur unum, quod iterum sequitur ex seipso, vel totaliter, vel partialiter. Excluduntur etiam consequentia falsa, sive formaliter, sive materialiter falsa sunt; quia in his, vel non datur verum argumentum, seu non datur verè alterum: vel saltem non datur vera illatio.

115. Dividitur autem primò discursus *informalem*, & *virtualem*: & quidem *formalis* est, cui propriè convenit hæc data definitio; quia in hoc datur verè unum, & alterum: id est, una, vel geminæ præmissæ formales, realiter distinctæ à conclusione formalis: e. g. in hoc entimemate: *Leo est animal: ergo est vivens*: prima propositio est unum, & secunda est alterum. At *virtualis discursus* non habet antecedens, & consequens realiter distinctum, sed tantum distinctum virtualiter, seu potius æquivalenter: sive in discursu virtuali datur tantum una propositio, sed tamen æquivalens duabus, seu antecedenti & consequenti, realiter distinctis: e. g. si dico: *Petrus innocens non debet condemnari*: quæ propositio æquivalet his duabus distinctis: *Nullus innocens debet condemnari: ergo neque Petrus*.

Ubi tamen notandum, non omnem talem propositionem esse discursum virtualem; alias omnis propositio causalis esset discursus virtualis, quod falsum est; sed, ut detur discursus virtualis, debet in tali propositione una pars suo modo prælucere ad alteram: vel certè debet talis propositio præsupponere duas apprehensiones, quarum una illuminet intellectum ad concipiendam alteram, ut scilicet sit aliquis progressus à noto ad ignotum: quibus dein apprehensionibus ipsa propositio etiam debet æquivalere per suum modum tendendi illativum.

116. Discursus *formalis* (de quo præcipue hic agimus) partes sunt tres, *antecedens*, *consequens*, & *consequentialia*. Vocatur *antecedens* illa veritas, seu illud argumentum, aut medius terminus, ex quo deducitur *consequens*, quod est veritas illata. *Antecedens* quandoque consistit in duabus propositionibus, seu præmissis, quarum una vocatur *major*, altera *minor*: quandoque consistit tantum in una, quæ vocatur simpliciter *antecedens*. Connexio autem utriusque veritatis, *antecedentis*, & *consequentis*, dicitur *consequentialia*, & indicatur per particulam *ergo*. Ubi nota, *antecedens*, & *consequens* posse, vel concedi, vel negari, vel etiam distingui: *consequentialiam* verò tantum posse concedi, vel negari, non autem distingui; quia non potest esse ambigua; cùm ejus leges sint evidentes, ut infrà ostendetur.

117. Dividitur jam discursus (seu *argumentatio*) in *materialiter*, & *formaliter bonum*: quamvis hæc divisio sit tantum analogica. *Materialiter bonus* est, quando *antecedens*, & *consequens* est verum, sed non datur *consequentialia*, seu connexio: e. g. si dico: *Aristoteles est homo: ergo est doctus*; quia, licet Aristoteles verè sit, & homo, & doctus, tamen *antecedens* non habet connexionem cum *consequentialia*, neque hoc ex eo sequitur. *Discursus formaliter bonus* est, quando talis est dispositio terminorum, ac propositionum, ut eà servatā nūnquam in ulla materia ex vero antecedente inferatur *consequens* falsum: e. g. si dico: *Omne animal est vivens: sed omnis homo est animal: ergo omnis homo est vivens*. Potest tamen esse bona, seu legitima forma discursus, & *consequentialia*, attamen *consequens* esse falsum, quando scilicet in *antecedente* ponitur aliquid falsum: e. g. si dico: *Omnis equus hinnit: sed omnis homo est equus: ergo omnis homo hinnit*.

118. Dividitur iterum discursus, seu *argumentatio*, in *syllogismum*, *enzyphema*, *exemplum*, *in-*

ductionem, & *soritem*: licet fortè hæc divisionis membra non sint sibi omnia sufficienter oppositæ de syllogismo postea, prius de aliis. *Enzyphema* est *argumentatio* constans tantum unâ præmissâ: e. g. si dico: *Omnis homo est animal: ergo Petrus est animal*. At *Exemplum* est argumentum à pari, ut illud: *Licuit otioso esse Themistocli: ergo licuit & Epanionda*. Jam *Inductio* est, si à pluribus particulis sufficienter enumeratis, deducitur conclusio universalis: e. g. si quis dicat: *Petrus est risibilis: Paulus est risibilis &c. ergo omnis homo est risibilis*.

Tandem *Sorites* est continua series plurium propositionum, in quibus semper prædicatum præcedens fit subjectum subsequens, donec tandem prædicatum ultimum attribuatur subjecto primæ propositionis: e. g. si dico: *Omnis homo est animal: omne animal est vivens: omne vivens est substantia: omnis substantia est ens: ergo omnis homo est ens*. *Captiosa* est hæc *argumentatio*, ad quam reduci possunt aliquo modo syllogismi, pluribus propositionibus conditionalibus ita constantes, ut conditionatum prioris fiat conditio posterioris: & in utrisque gnaviter attendendum, ac cautè distinguendum.

119. His etiam à quibusdam apponitur *Dilemma*, quod tamen, cum reipsa sit syllogismus, ab aliis omittitur; eoquod membra divisionis debeant inter se pugnare, seu sibi opponi: at, quia, ut jam diximus, in hac divisione, dubia est ista oppositio, atque adeò non videtur strictè attendi, licebit breviter dicere, dilemma esse syllogismum cornutum, ideo ita dictum, quia adversarium, quidquid is dicat, semper ferit: & tale est illud S. Augustini tract. in psalm. 63. contra Judæos, dicentes discipulos Christi Domini corpus è sepulchro abstulisse dormientibus custodibus, sic argumentantis: *Si dormiebant, quid videre potuerunt? si nibil viderunt, quomodo testes sunt?* unde sic contra Judæos licet argumentari: *Vel dormierunt custodia, vel non: si dormierunt, testantur, quod non viderunt, suntque falsi testes: si non dormierunt, discipuli iis dormientibus non potuerunt auferre corpus, & ipsi vigiles utique prohibuerint*.

120. Jam *Syllogismus*, qui est præcipua species discursus, seu *argumentationis*, ex Aristotele r. priorum 1. definitur oratio, in qua quibusdam positis aliud quidquam ab his, quæ posita sunt, ex necessitate accedit; eoquod hæc sunt: vel, ut habet alia versioz est ratio, in qua positis quibusdam alterum quid à positis necesse est contingere; eoquod hæc sunt: sive paucò clarius: *Syllogismus est oratio, in qua ex duabus positis, id est concessis propositionibus, seu præmissis, necessariò colligitur tertia propositio, seu conclusio*.

Alius autem dicitur *syllogismus communis*, qui constat medio termino communi. Alius dicitur *singularis*, seu *expositorius*, qui constat medio termino singulari, ac propterea clarissimus est, & hinc etiam propter claritatem dicitur *expositorius*, tanquam rem clarissimè intellectui exponens, seu proponens. Alius item dicitur *categoricus*, qui scilicet constat propositionibus categoricis, seu de inesse: aliis *modalis*, qui constat saltem una propositione modali.

121. Alius *compositus*, qui constat propositionibus compositis, e. g. *syllogismus*, cuius major propositio est *disjunctiva*, vel *copulativa*. Alius *hypotheticus strictè talis*, sive *conditionalis*, qui constat saltem una propositione conditionali. Alius *exponibilis*, qui constat una saltem propositione exponibili, de qua n. 71. Rursus aliis *syllogismus* dicitur *demonstrativus*, cuius præmissæ sunt evidentes:

dentes: & hic quidem, si demonstret effectum per causam, dicitur demonstratio à priori, vel proper quid: sin verò demonstret causam per effectum, dicitur demonstratio à posteriori, seu quia. Alius topicus, seu dialecticus, vel etiam probabilis, cuius vel utraque, vel saltem una præmissa, est tantum probabilis, vel tantum probabiliter inferens conclusio nem. Demum alias est syllogismus sophisticus, seu deceptorius, qui peccat, vel in materia, vel in forma.

ARTICULUS II.

Quenam sint Principia extrinseca Syllogismi.

122. **U**T res omnis creata alia, ità & syllogismus, habet sua principia extrinseca, & intrinseca: per illa intelliguntur causæ, vel, saltem reductivè, etiam alia, actum primum proximum, ad productionem rei requisitum, constituentia: per ista intelliguntur partes, seu physicæ, seu metaphysicæ rei. Unde etiam explicanda à nobis sunt hæc principia syllogismi: & hoc quidem articulo agendum de principiis extrinsecis, dirigentibus ad conficiendum syllogismum: sequenti verò articulo de principiis, seu partibus eum intrinsecè constituentibus. Quatuor autem communiter assignant Philosophi principia, syllogismos regulantia, duo logica, duo metaphysica.

123. Duo priora sunt ista: *Dictum de omni*: & *Dictum de nullo*: quæ dicuntur logica; quia logica considerat affirmationem, & negationem. Duo posteriora sunt ista: *Quaecunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*: &: *Quaecunque distinguuntur in uno tertio, distinguuntur inter se*: quæ dicuntur metaphysica; quia metaphysica considerat identitatem, & distinctionem. Prima duo affer Aristoteles 1. *Prior.* 1. & sanè sunt evidentissima, si penetrantur. Sensus primi, quod regulat syllogismos affirmativos, est: *Quidquid dicitur de aliquo termino, distributivè, & universaliter sumpto, dicitur etiam de quovis ejus inferiore, in ipso contento, seu cum ipso identificato*. Sensus secundi, quod regulat syllogismos negativos, est: *Quidquid negatur de aliquo termino, distributivè, & universaliter sumpto, negatur etiam de quovis ejus inferiore, in ipso contento, seu cum ipso identificato*.

Sanè, si hæc principia in hoc sensu explicata vera non essent, sequeretur apertè, contradictoria esse vera; nam e. g. si vera est propositio: *Omnis homo est animal*: & tamen sub homine, de quo prædicatur animal, aliquod inferius esset contentum, quod non esset animal, evidenter etiam vera esset hæc propositio: *Aliquis homo non est animal*: quæ est contradictoria prioris. Pariter si vera esset hæc propositio: *Nullus homo currit*: & tamen aliquod sub homine contentum curreret, evidenter vera esset etiam hæc propositio: *Aliquis homo currit*: quæ eodem modo est contradictoria præcedentis. Unde hæc principia planè evidētia sunt.

124. Duo secunda principia indicat Aristoteles 7. *Topic.* 1. Ea Vasquez in 1. p. tom. 2. disp. 123. c. 2. & Casilius l. 2. tr. 2. c. 2. ac alii, videntur satis deprimere, certè primis, seu logicis multum postponere. Acriter autem ea ut evidētia defendit Arriaga disp. 3. in *Summul.* sec. 4. n. 20. Hurtadus disp. 10. Log. sec. 16. Haunoldus *Log. pract.* p. 2. c. 2. a. & communissimè recentiores. Et sanè evidētia sunt, si applicentur rebus creatis, in quibus non admittitur distinctio virtualis: quamvis ad mysteria divina, quæ prorsus omne lumen naturale superant, se non extendant: id quod etiam probabiliter dicendum de principiis logicis.

Sensus primi est: *Quando duo identificantur omnino cum aliquo (quod tertium vocatur) identificantur etiam inter se*. Hoc certè in creatis est evidens; nam ponamus, quod aliquis homo habeat tria nomina, & vocetur Joannes Franciscus Antonius, certè, si Joannes idem est cum Francisco, & Antonius etiam idem est cum eodem Francisco, etiam evidenter idem est Joannes cum Antonio; alias verificantur contradictiones inter Joannem, & Franciscum realiter identificatos, scilicet Franciscum esse identificatum cum Antonio, Joannem autem cum eodem non esse identificatum. Secundi principii sensus est: *Quando unum identificatur cum aliquo, & ab hoc alterum distinguitur, distinguuntur etiam inter se illud unum, & hoc alterum*. Hoc iterum in creatis est evidens; nam si e. g. sint duo, quorum unus vocetur Petrus, & alter Philippus Jacobus: si Petrus est distinctus à Philippo, etiam est distinctus à Jacobo.

125. Advertenduni tamen hic est, aliud esse distinguui in tertio, aliud distinguui à tertio. Sic in dato exemplo Philippus, & Jacobus, distinguuntur à tertio, seu Petro, non tamen distinguuntur inter se; nam duo distinguui à tertio nihil aliud est, quām neutrum illi identificari, ex quo nec infertur identitas, nec distinctio eorum inter se; possunt enim duo identificata distinguui à tertio, ut in exemplo superiore Philippus Jacobus à Petro: & possunt duo realiter inter se distincta etiam distinguui à tertio, e. g. leo, & homo à lapide. At distinguui in tertio est unum tertio identificari, & alterum ab hoc distinguui, ex quo infertur distinctio hujus alterius ab illo uno; alias verificantur contradictiones de illo uno, & tertio, realiter identificatis; cūm hoc tertium esset distinctum, & illud unum realiter identificatum non esset distinctum. Addendum, duo principia posteriora, seu metaphysica, magis clare elucere in syllogismis secundæ, & tertiae figuræ, atque etiam in syllogismis expositoriis: at verò principia priora, seu logica, magis elucere in syllogismis primæ figuræ, præsertim directis. vide Haunoldum *Log. pract.* p. 2. c. 2. a. 1.

126. Ob. Hic syllogismus: *Deus est Pater: sed Filius est Deus: ergo Filius est Pater: est malus, & tamen regulatur principiis logicis, & metaphysicis: ergo ista non sunt evidētia. Confir. Etiam malus est iste syllogismus: Essentia divina est Filius: sed Pater est essentia divina: ergo Pater est Filius: & tamen eodem modo principiis illis regulatur: ergo. Resp. neg. ant. Hic syllogismus, cūm non agat de rebus creatis, sed de inscrutabili divino mysterio, ad quod se non extendunt ista principia ex n. 123. non nititur illis principiis: adeoque licet sit malus, & conclusio ejus contra fidem, tamen manent principia ista intra suam lineam evidētia. Verbo: in divinis inter Patrem, & naturam divinam, verificantur possunt prædicata contradictiones; quia datur distinctio virtualis, de qua inferius in logica n. 4. 5. non autem datur hæc distinctio in creatis: adeoque, licet non procedant ea principia de illis, procedunt tamen de ipsis. Eadem responsio servit etiam ad confirmationem; quia syllogismus, in ea allatus, iterum agit de mysterio divino.*

Responderi etiam potest, in his syllogismis non distribui medium terminum *Deus*, & *essentia divina* (qua de re in fr. n. 138.) adeoque non regulari principio: *Dictum de omni*; non enim vera est hæc propositio: *Omnis, qui est Deus, est Pater*: neque etiam vera est ista: *Omnis, qui est essentia divina, est Filius*. Et ex simili ratione falsus etiam est iste syllogismus: *Hæc aqua nunc præterfluit Ingolstadium, est Danubius: sed Danubius præterfluit Viennam: ergo*

ergo hæc aqua, nunc præterfluens Ingolstadium, præterfluit Viennam; nam terminus singularis Danubius, qui est medius terminus, non distribuitur æquivalenter, prout requiritur; cùm non sit verum, hanc aquam hic Ingolstadii fluentem esse totum Danubium.

A R T I C U L U S III.

Quenam sint Principia intrinseca Syllogismi.

127. Per principia intrinseca, ut diximus n. 121. intelliguntur partes, ex quibus res componitur: & hæ communiter in *materiam*, & *formam* dividuntur. *Materia* alia dicitur *remota*, alia *proxima*: illa est, quæ nondum est proximè determinata ad eam denominationem, sub qua dicitur proximè pars: ista est, quæ jam est ita determinata: e. g. materia remota domus sunt ligna, calx, lapides &c. proxima sunt muri, rectum &c. Pariter in syllogismo *materia remota* sunt termini, proxima sunt propositiones: & quidem propositiones in omni syllogismo sunt *major*, *minor*, & *conclusio*. Est autem *major*, in qua est majus extremum: *minor*, in qua minus extremum: de quibus mox plura: & *conclusio* est propositio, quæ ultimò infertur: inter disputandum tamen solet semper major vocari, quæ prima pronunciatur, quamvis revera sæpe major non sit.

128. Termini in omni syllogismo sunt tres, nempe *majus extremum*, *minus extremum*, & *medius terminus*. Lis est inter Hurtadum, Casilium, & Conimbricenses, quid intelligatur per majus extremum. Quæstio est porissimum de voce. Dicimus cum Conimbricensibus, illud esse *majus extremum*, quod est dignius, seu, quod in præmissis prædicatur de medio termino (quod etiam videtur colligi ex Aristotele 1. Prior. c. 4. vel juxta aliam divisionem c. 5.) quia prædicatum est nobilius subjecto; cùm subiectum se habeat ut *materia*, prædicatum autem ut *forma*. Si verò utrumque extremum in præmissis prædicetur, vel utrumque subjiciatur, dicemus, illud esse *majus extremum*, quod prædicatur in conclusione; alterum verò erit *minus extremum*. Juxta omnes autem *medius terminus* est, qui bis ponitur in præmissis. Sic in hoc syllogismo: *Omnis homo est animal*: *Petrus est homo*: ergo *Petrus est animal*: *majus extremum* est terminus *animal*: *minus extremum* est terminus *Petrus*: *medius terminus* est terminus *homo*.

129. Jam *forma syllogismi* est artificiosa terminorum, & propositionum dispositio. Hujus duæ sunt partes, *figura*, & *modus*. Illa, seu *figura* est quasi forma terminorum, seu ordinatio terminorum, secundum prædicationem, & subjectionem: *modus* autem est quasi forma propositionum, seu earum dispositio secundum quantitatem, & qualitatem: ex qua dispositione sequitur, quod syllogismus, vel directè, vel indirectè concludat. Communiter autores ex Aristotele. 1. Prior. c. 4. & seq. tres assignant figuras syllogismorum categoricorum (de aliis hic non agitur) cui Galenus quartam addidisse dicitur ab Averroë: sed fides fit penes auctorem; cùm nulla rei mentio inveniri dicatur in scriptis Galeni, quæ extant: fertur tamen etiam Galenus scripsisse aliquam logicam, quæ interiorit.

Meritò autem triplex assignatur figura, quia triplex potest esse terminorum dispositio. Prima est, si medius terminus in præmissis semel subjicitur, semel prædicatur, ut in hoc syllogismo: *Omne animal est sensitivum*: *Omnis homo est animal*: ergo om-

Mayr Philosophia, Tom. I.

nis homo est sensitivus. Secunda est, si medius terminus bis prædicatur: e. g. si dico: *Omne animal est sensitivum*: *Nullus lapis est sensitivus*: ergo nullus lapis est animal. Tertia figura est, si medius terminus bis subjicitur: e. g. in hoc syllogismo: *Omnis homo est rationalis*: *Omnis homo est animal*: ergo aliquod animal est rationale. Dicta hæc de triplici figura continentur hoc versu dialecticō: *Sub præ prima: secunda bis præ: tertia bis sub, ubi sub, & præ significant subjici, & prædicari medium terminum*.

130. Longè plures sunt modi syllogismorum; scilicet novendecim; quia plures sunt combinaciones propositionum, & earum varietates ad probandum utiles. Modi isti indicantur his versibus.

*Barbara Celarent Darii Ferio Baraliptron
Celantes Dabitis Fapesmo Frisesomorum
Cesare Camestres Festino Baroco Darapti
Felapton Disamis Datisi Bocardo Ferison.*

Ex his vocibus primæ novem spectant ad primam figuram: quatuor sequentes ad secundam: reliqua sex ad tertiam. Unde ad primam figuram spectant novem modi, ex quibus primi quatuor dicuntur *directi*, id est, tales, ut statim appareat, eos rite concludere, nec indigere reductione, de quæ n. 165. reliqui vocantur *indirecti*. Quatuor modi sequentes, *Cesare Camestres Festino Baroco* spectant ad secundam figuram: reliqui ad tertiam.

131. In his autem vocibus istorum quatuor versusum in ordine ad modos syllogismorum, de quibus nunc agitur, attendendæ sunt tres primæ vocales, quarum qualibet significat a'iquam propositionem, eadem ratione, sicut in versibus de conversione propositionum (de quibus n. 107.) nempe *A* significat propositionem universalem affirmativam, *E* universalem negativam, *I* particularem affirmativam, *O* particularem negativam: reliqua vocales in vocibus plusquam trisyllabis negliguntur, e. g. in *Frisesomorum* alterum *O*, & *U*.

Quare, si scire velis, ad quam figuram spectet syllogismus, considerandus est medius terminus: si autem scire velis, ad quem modum spectet, attendendum est ad quantitatem, & qualitatem propositionum, item ad hoc, quænam propositio sit major, quæ minor: e. g. ponatur hic syllogismus: *Aliqua virtus est delectabilis*: *Nullum vitium est virtus*: Ergo aliquid delectabile non est vitium: cùm videoas medium terminum semel subjici, semel prædicari, rectè infers, syllogismum spectare ad primam figuram: cùmque ulterius videoas, majorem esse particularem affirmativam, minorem autem universalem negativam, & conclusionem esse particularem negativam, iterum rectè infers, eum spectare ad modum *Frisesomorum*.

132. Ob. 1. Pro figura dicta Galenica. Datur quadruplex dispositio termini medii: ergo dantur quatuor figuræ. ant. prob. nam primo potest medius terminus bis prædicari, secundò potest bis subjici: tertio potest prædicari in majore, & subjici in minore: quartò potest prædicari in minore, & subjici in majore: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. 3. membrum ant. nam, nisi medius terminus bis prædicetur, non potest prædicari in majore; illa enim propositio, in qua subjicitur erit major, sive primo, sive secundo loco ponatur; quia illa habebit majus extremum ex n. 127. & 128.

Nec dicas 1. illud universaliter esse majus extremum, quod prædicatur in conclusione; nam si, non idem prædicetur in conclusione, quod prædicatum est in præmissis, tunc istud prædicatum in præmissis est nobilius prædicato in conclusione; enquit nobiliorem obtineat locum; nam præmissæ ut-

pote veritates immediatae, vel certè notiores conclusione, sunt etiam ista nobiliores.

Nec dicas 2. mutationem terminorum facere aliam figuram, adeòque etiam mutationem propositionum; nam mutatio propositionum, quæ ab adversariis hic affertur, est prorsus tantum accidentalis: & in ordine ad illationem, ac sensum, prorsus perinde est, an propositio primo, an secundo loco ponatur: at mutatio terminorum est essentialis, intrinseca propositionibus; longè enim alia est propositio, & alius ejus modus tendendi, si ex subiecto fiat prædicatum, vel vicissim: & propositio convertens, ac conversa intrinsecè differunt.

133. Ob. 2. Hic syllogismus: *Omnis virtus est amplectenda: Omnis pietas est virtus: ergo aliqua pietas est amplectenda: directè concludit, & tamen non pertinet ad aliquem ex quatuor modis directis: ergo dantur plures modi.* Resp. neg. 2. partem ant. spectat enim hic syllogismus ad *Barbaram*; nam in omni syllogismo, in quo potest inferri propositio universalis, potest etiam inferri particularis subalterna, ut colligitur facile ex dictis n. 82. & auctores in divisione modorum syllogisticorum tantum attenderunt ad syllogismos, in quibus inferretur, quantum inferri posset: alios autem, in quibus minus inferretur, ad eos reduxerunt. Quod autem dictum est de hoc syllogismo objecto, idem dicendum de similibus aliis, ob quos Linceus l. 5. tratt. 1. c. 4. dialet. quinque alias modos, superflue tamen, admittit; nam omnes eodem modo reduci possunt.

Dices. Omnes prorsus syllogismi possunt reduci ad quatuor modos directos primæ figuræ: ergo, si propterea non admittuntur novi modi à Lynceo asserti, etiam debent non admitti reliqui præter directos quatuor primos. Resp. dist. ant. possunt omnes reduci ad quatuor ex ratione, qua modi à Lynceo asserti. neg. ant. longè diversa ratione. conc. ant. & neg. conseq. Modi Lyncei reducuntur ad alios præcisè per hoc, quod loco propositionis universalis subalternantis ponatur propositio particularis subalternata, quæ est mutatio valde levis: econtra alii syllogismi non possunt reduci ad illos quatuor, nisi mutentur propositiones per conversionem, aut variam terminorum transmutationem, de qua inferius à n. 165.

134. Ob. 3. Juxta Aristotelem, & communem etiam aliorum, conclusio debet esse similis præmissis: sed in *Baraliptron*, ubi præmissæ sunt universales, & conclusio particularis, ista non est similis illis: ergo. Confir. Hic syllogismus: *Omnis homo currit: sed Petrus est homo: ergo Petrus currit: non spectat ad ullum ex novendecim modis, & tamen est bonus: ergo debent admitti plures modi.* Resp. neg. mi. licet enim illa conclusio differt à præmissis in quantitate, seu non sit universalis, non tamen differt in qualitate; quia etiam est affirmativa, adeòque est similis; nam similitudo desumitur à qualitate. Ad confir. neg. ant. Quidam auctor revocat hunc syllogismum ad *Darii*, vultque, propositionem singularem æquivalere particulari: mihi verò videtur revocandus ad *Barbaram*; quia terminus singularis supponit æquivalenter distributivè, adeòque universaliter, ut diximus n. 36. Alia leviora, quæ adhuc objici possent, omitto; nam hucusque allata fortè jam sunt nimia de materia, quæ vix ullam habet utilitatem in Philosophia, aut Theologia.

ARTICULUS IV.

Statuntur Regulae generales Syllogismi Categorici.

135. Regula 1. In syllogismo debent esse tres termini, & non plures. Prob. 1. pars. Ut detur identitas, vel distinctio duorum in tertio, necessaria utique sunt tria, seu tres termini: ergo. Prob. etiam 2. pars. Si essent e. g. quatuor termini, & omnes ponerentur in præmissis, non affirmaretur identitas duorum cum tertio, sed tantum singulorum duorum inter se: nec ullus esset terminus medius, cum quo utrumque extremum identificaretur. Si autem non omnes ponerentur in præmissis, inferretur aliquid in conclusione, quod non fuit positum in præmissis, adeòque duo identificarentur inter se, quæ non fuerant identifica ta cum tertio.

136. Ope hujus regulæ solvuntur plura sophismata: e. g. *Omnis mei domini sunt honorandi: sed isti equi sunt mei domini: ergo isti equi sunt honorandi.* item: *Omnis homo est animal: sed haec statua est homo: ergo haec statua est animal.* rursus: *Quod non amisisti, habes: sed hircocervum non amisisti: ergo habes hircocervum.* iterum: *Omnis, qui te dicit esse hominem, verum dicit: sed omnis, qui te dicit esse furem, dicit te esse hominem: ergo omnis, qui te dicit esse furem, verum dicit;* in his enim omnibus syllogismis sunt quatuor termini. In primo ve. ba *mei domini* semel sunt terminus totalis, semel sunt tantum partialis, & quidem obliquus; nam in minore terminus, seu prædicatum totale, est *res propria mei domini*: qui est longè alius terminus, quam prior. In secundo terminus *homo* semel accipitur univoce, semel analogice, quæ diversa acceptio facit duplicum terminum. In tertio verba *non amisisti* semel sunt terminus tantum partialis; nam subintelligitur, *quod prius possedisti*: altera vice sunt terminus totalis, nec quidquam subintelligitur: adeòque sunt iterum duplex terminus. In quarto vox *hominem* semel est terminus, ut ita dicam, restrictus, & significat idem, ac tantum *hominem*: altera vice non est ita restrictus, adeòque est rursus terminus duplex.

137. Regula 2. Medius terminus non potest ingredi conclusionem. Prob. Aliás probatur idem per idem, & est potius conversio, quam discursus: e. g. per hunc syllogismum: *Omnis homo est animal: sed Petrus est homo: ergo aliquis homo est Petrus: nihil probatur novi, sed tantum secunda propositio convertitur per tertiam.* Confirmatur. Si medius terminus ingreditur conclusionem, conclusio non differt à præmissis, nec habetur finis syllogismi; hic enim est identificare extrema inter se, quod non fit, nisi extrema ponantur in conclusione: si autem ea ponantur in hac, non est locus medio termino.

138. Regula 3. Medius terminus debet saltem in una præmissa distribui. Prob. Aliás syllogismus, nec regulatur principiis logicis, nec metaphysicis: ergo. prob. 1. pars. Dictum de omni, & Dictum de nullo, non habent locum, nisi in suppositione universalis, & distributiva: atqui his dictis vel maximè debet affici medius terminus: ergo hic debet saltem semel distribui. prob. mi. si aliquid non convenit omni medio termino, non potest id affirmari de qualibet ejus parte, seu inferiore: & si aliquid non disconvenit omni medio termino, iterum non potest illud negari de omni ejus parte, seu inferiore: ergo.

Prob. jam 2. pars de principiis metaphysicis.
Tunc

Tunc tantum medius terminus est ratio infallibilis connexionis duorum extremorum inter se, quando ista ipsi necuntur secundum idem, seu secundum eandem partem: atque, si medius terminus non sumitur universaliter, seu distributivè, potest unum extremum ei necti secundum unam partem, & alterum secundum alteram partem: ergo, si medius terminus non sumitur universaliter, non est ratio infallibilis connexionis duorum: e. g. in hoc syllogismo: *Omnis homo est animal: aliquod animal est equus: ergo omnis homo est equus*: conclusio est aperte falsa: & ratio est; quia, cum medius terminus *animal* non distribuatur, una ejus pars, seu unum membrum inferius, scilicet *animal rationale*, identificatur cum homine: & altera ejus pars, nempe *animal irrationale*, identificatur cum equo: cum ergo homo, & *equus*, non identificantur eidem parti, seu inferiori *animalis*, non identificantur inter se.

139. Eadem est ratio de distinctione; tunc enim tantum medius terminus est ratio infallibilis distinctionis duorum extremorum inter se, quando unum ex his extremis identificatur eidem parti tertii, seu medii termini, & alterum ab eadem distinguitur; alias, si unum extremum identificatur uni parti, & alterum distinguitur ab alia, nihil rite infertur: e. g. in hoc syllogismo: *Omnis homo est animal: Aliquod animal non est rationale: ergo omnis homo non est rationalis*: conclusio est falsa; quia scilicet *homo* identificatur uni parti *animalis*, nempe potenti ratiocinari: econtra *rationale* distinguitur ab altera parte *animalis*, scilicet a non potente ratiocinari; & hinc non sequitur, hominem, & *rationale* distingui inter se.

At verò, si medius terminus distribuatur, tunc in syllogismo affirmativo necuntur extrema eidem parti tertii, id est, medii termini, & in syllogismo negativo distinguntur in eadem parte tertii, adeòque inter se, e. g. in his syllogismis: *Omnis homo est animal: Omne animal est vivens: ergo omnis homo est vivens: item: Omnis equus est hinnibilis: Nullus homo est hinnibilis: ergo nullus homo est equus*.

140. Regula 4. Nihil potest distribui in conclusione, quod non fuit distributum in præmissis. Prob. Medius terminus est mensura identitatis, & distinctionis extremorum inter se; in tantum enim ista inter se connectuntur aut distinguuntur, in quantum connectuntur cum medio termino, vel ab eo distinguuntur: ergo non debent extrema in majori latitudine, inter se connecti, vel distingui in conclusione, quam fuerint in præmissis connexa cum medio termino, vel ab eo distincta: atqui hoc fieret, si in conclusione aliiquid distribueretur, quod non fuit distributum in præmissis: ergo.

Prob. mi. Sic enim extremum, quod in præmissis cum medio termino erat connexum, vel ab eo distinctum, tantum secundum unam partem, connecceretur, vel distingueretur in conclusione ab altero extremo secundum se totum: e. g. in hoc syllogismo: *Omnis homo est animal: Nullus leo est homo: ergo nullus leo est animal*; animal in præmissis tantum inadæquatè fuit identificatum cum medio termino *homo*; quia non omne animal, sed tantum aliquod, scilicet *rationale*, est *homo*: quia inadæquata identitas non exigit, aut infert adæquatam distinctionem *animalis* a *leone*: nec impedit, quo minus etiam leoni identificetur inadæquatè *animal*, scilicet secundum alteram suam partem, seu *animal irrationale*: adeòque, cum in conclusione modo posita afferatur adæquata distinctio *omnis animalis* a *leone*, aperte afferitur major distinctio, quam fuerit asserta in præmissis.

Mayr Philosophia, Tom. I.

141. Regula 5. Non possunt ambæ præmissæ esse negativæ. Prob. Ex duabus negativis nihil legitimè infertur: ergo, prob. ant. vel enim in conclusione extrema deberent identificari, vel distingui: neutrum potest dici: ergo, prob. mi. non potest dici primum; quia ad hoc necesse est, ut identificantur in præmissis: hoc autem non potest fieri; cum propositiones omnes sint negativæ, ut patet. Neque potest dici secundum; quia, ut distinguerentur in tertio, & non tantum à tertio, deberet tertium cum uno extremo in præmissis identificari ex n. 125. hoc autem non potest fieri, nisi saltem una propositio sit affirmativa, per quam affirmetur tertium de uno extremo, vel unum extremum de tertio: ergo; unde malè concludit hic syllogismus: *Nullus homo est lapis: nullus lapis est rationalis: ergo nullus homo est rationalis*.

142. Regula 6. Præmissæ non possunt ambæ esse particulares. Prob. Vel enim utraque esset affirmativa, & medius terminus non distribueretur, contra dicta n. 138. Vel una esset negativa, altera affirmativa (utraque negativa esse non posset ex n. 141.) & tunc is terminus solus distribueretur, qui afficeretur particulâ negativâ: ergo, vel medius terminus non distribueretur: vel nullum extremum distribueretur in præmissis; quia unicus tantum terminus afficeretur particulâ negativâ: si primum, conclusio erit mala ex n. 138. si secundum, tunc distribueretur aliiquid in conclusione, scilicet aliquod extremum, quod non fuit distributum in præmissis; quia conclusio talis debet esse negativa, ut mox dicimus n. seqq. adeòque particula negativa debet afficer, & consequenter ex n. 35. distribuere aliquod extremum, scilicet prædicatum conclusionis: ergo conclusio iterum erit mala ex n. 140. Ubi tamen advertendum, aliud esse propositionem particularem, aliud esse propositionem singularem, quæ nempe habet subjectum singulare: e. g. hæc: *Petrus est homo*; nam, cum hi termini singulares sint æquivalenter distributivi ex n. 36. etiam propositio singularis est æquivalenter distributiva, & consequenter etiam eodem modo universalis.

143. Regula 7. Conclusio debet sequi debiliorem partem, saltem quod quantitatem, & qualitatem, ita, ut, si una præmissa sit particularis, etiam conclusio beat est particularis, &, si una præmissa sit negativa, etiam conclusio sit negativa. Prob. i. p. Si aliqua præmissa est particularis, & conclusio universalis, tunc vel distribuitur aliiquid in conclusione, quod non fuit distributum in præmissis, vel medius terminus non distribuitur; utrumque facit, ne conclusio sit legitima ex n. 138. Et 140. ergo.

Prob. ma. Si præmissæ sunt affirmativae, & una est particularis, tunc unus tantum terminus, qui nempe est subjectum propositionis universalis, & afficitur signo universalis *omnis* distribuitur: ergo, vel medius terminus non distribuitur in præmissis, vel si hic in præmissis distribuitur, nullum extremum distribuitur: cumque conclusio sit universalis, debet necessariò in ea aliiquid extremum affici signo universalis *omnis*, adeòque distribui, quod non fuit distributum in præmissis; hinc malus est syllogismus: *Omnis leo est rugibilis: sed aliquod animal est leo: ergo omne animal est rugibile*.

144. Idem contingit, si una ex præmissis sit negativa; nam, vel iterum medius terminus non distribuitur, si scilicet in propositione universalis affirmativa sit prædicatum, & in particulari negativa sit subjectum, ut in hoc syllogismo malo: *Omnis homo est animal: Aliquod animal non est rationale: ergo omnis homo non est rationalis: vel unum ex extremis,*

scilicet subjectum propositionis particularis, non distribuitur in præmissis, quod tamen dein distribuitur in conclusione; cum conclusio debeat esse negativa, (ut mox probabimus,) & ex supposito adversariorum insuper debeat esse universalis, in qua tam subjectum, utpote affectum signo universalis *nullus*, & prædicatum, utpote etiam affectum negatione, distribuitur: & hinc non concludit hic syllogismus: *Nullus lapis est animal: sed aliquid animal est substantia: ergo nullus lapis est substantia.*

Quod autem conclusio debeat esse negativa, si una præmissa sit negativa, (qua est 2. pars) probatur facile. Si una præmissa est negativa, tunc duo distinguuntur in tertio in præmissis: ergo non possunt identificari in conclusione: quod tamen fieret, si conclusio esset affirmativa; nam affereret, duo extrema esse identificata. Nota autem, dictum esse, conclusionem sequi debiliorem partem quoad quantitatem, & qualitatem; nam, an etiam sequatur debiliorem partem quoad alia, est alia quæstio, à qua abstrahimus: & certè est una ex legibus bonæ consequentiæ, de quibus infrà, quod ex falso possit sequi verum: adeoque conclusio non debet sequi præmissas quoad falsitatem. Hoc tamen existimo, conclusionem etiam debere sequi debiliorem partem quoad certitudinem; nam conclusio deducta ex una præmissa evidenti, sed altera tantum probabili, non est plus, quam probabilis. Sanè non videatur posse intellectus firmitius, aut, quod idem est, certius, assentiri consequenti, quam antecedenti; cum hoc sit unica ratio, & unicum fundamentum, cui innititur assensus consequentis.

145. Regulæ hucusque allatae sunt generales pro omnibus syllogismis categoricis: sunt & aliae cuivis ex tribus figuris propriæ, qua comprehenduntur his tribus versibus, quorum primus respondet figura primæ, secundus secundæ, & tertius tertiaz.

Sit minor affirmans, nec major sit specialis:

Una negans præcat, nec major sit specialis:

Sit minor affirmans, conclusio sit specialis.

de quibus (quia earum usus vix est deinceps ullus) hæc breviter dicta sufficiant. In prima figura major debet esse universalis, & minor affirmativa: in secunda iterum major debet esse universalis, & una ex præmissis debet esse negativa: in tertia autem figura minor debet esse affirmativa, & conclusio debet esse particularis. Qui plura cupit, adeat Cafilium l. 3. tr. 2. c. 7. vel Du Trieu tr. 3. p. 2. c. 1. a. 3. 4. & 5. vel Haunoldum Log. pract. p. 2. c. 3.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones.

146. Ob. 1. contra 1. regulam. Hic syllogismus: *Omnis homo est animal: sed Petrus est homo doctus: ergo Petrus est animal: est bonus, & tamen habet quatuor terminos: ergo. Resp. dist. ant. est bonus materialiter. conc. ant. bonus formaliter. neg. ant. & conseq. Homo doctus est terminus restrictus, & verè aliis terminus, quam homo, se solo positus; & hinc syllogismus non est formaliter bonus; quia in simili dispositione terminorum, & propositionum, non semper rite concludit: id est: si disponantur eodem modo propositiones veræ, conclusio sæpe est falsa, quod patet in hoc syllogismo: Omnis homo est animal: sed hæc imago est homo pittus: ergo hæc imago est animal.*

Quin etiam difficulter tolerari potest hic syllogismus: *Omnis homo est animal rationale: sed Petrus est homo: ergo Petrus est animal; quia per se debet totus terminus, cum sua restrictione, vel*

determinatione &c. in conclusione inferri; alijs non universaliter rite concludit: e. g. claudicat hic syllogismus: *Omnis imago hominis est homo pittus: sed effigies Cæsaris est imago hominis: ergo effigies Cæsaris est homo: quæ conclusio est manifestè sophistica.*

147. Ob. 2. Hic syllogismus: *Deus compensabit omne opus bonum: sed eleemosyna est opus bonum: ergo Deus compensabit eleemosynam: est bonus, & tamen habet quatuor terminos, scilicet Deus, compensans, eleemosyna, opus bonum: ergo. Resp. dist. ant. habet quatuor terminos, æquivalentes tamen tribus, & facile reducibles ad tres. conc. ant. non ita æquivalentes, aut ita reducibles. neg. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. cons. Syllogismus objectus æquivalet huic: Omne opus bonum est compensandum à Deo: sed eleemosyna est aliquid opus bonum: ergo eleemosyna est compensanda à Deo: in quo sunt tantum tres termini: scilicet duobus terminis Deus compensabit æquivalet hic unus à Deo compensandum.*

148. Ob. 3. contra 5. regulam. Hic syllogismus: *Omne, quod non est spiritus, non est Angelus: sed lapis non est spiritus: ergo non est Angelus: est bonus, & tamen ambæ præmissæ sunt negativæ: ergo. Resp. neg. ant. Vel enim syllogismus non est formaliter bonus; quia habet quatuor terminos, scilicet lapis, Angelus, spiritus, & omne quod non est spiritus, sive non spiritus; nam terminus habens conjunctam negationem, seu infinitans, est alias à termino finitante, eandem negationem non habente. Vel, si hic syllogismus non habet quatuor terminos, tunc minor est affirmativa, & debet sumi infinitanter, ut sensus sit: sed lapis est aliquid, quod non est spiritus, seu, est non spiritus.*

Dices. Omnis propositio negativa potest aliquo modo reduci ad infinitantem: ergo omnis syllogismus, constans duabus præmissis negativis, erit bonus. Resp. neg. cons. quia, si fiat ista reductio, aliud vitium sæpe habebit syllogismus, e. g. hic syllogismus: *Nullus equus est homo: Nullus equus est rationalis: ergo nullus homo est rationalis: si reducatur ad propositiones affirmativas, e. g. ad has: Omnis homo est distinctus ab equo: Omnis equus est distinctus à rationali: ergo omnis homo est distinctus à rationali: habet clarè quatuor terminos, nempe homo, equus, distinctus à rationali, distinctus ab equo.*

Quodsi alteram relinquas negativam, & dicas: *Nullus equus est homo: Omnis equus est distinctus à rationali: ergo nullus homo est distinctus à rationali: in primis est alias sensus conclusionis, priori omnino contrarius: dein tamen adhuc terminus distinctus à rationali distribuitur in conclusione, qui non fuit distributus in præmissis. Unde ex præmissis purè negativis nihil sequitur, saltem, nisi una præmissa possit sumi infinitanter, seu verti aliter in affirmativam, salvis omnibus aliis regulis syllogismorum.*

149. Ob. 4. contra 6. regulam. Hic syllogismus: *Aliquis Logicus est Petrus: Aliquis homo est Petrus: ergo aliquis Logicus est homo: est bonus; & tamen habet utramque præmissam particularem: ergo. Resp. oin. quod præmissæ sint particulares; quia saltem habent prædicatum singulare. dist. 2. partem ant. & tamen habent prædicatum æquivalenter distributivum. conc. ant. hoc non habent. neg. ant. & conseq. Regula septima, uti & aliae, loquuntur de prædicatione ordinata, qualis hæc non est, & non loquuntur de syllogismis constantibus prædicato singulare, vel alio prædicato distributivè supponente.*

150. Ob. 5. contra 7. regulam. Bonus est hic syllo-

syllogismus: Omnes stellæ, quæ non scintillant, sunt prope nos: Sed planetæ non scintillant: ergo sunt prope nos: & tamen, quamvis major sit negativa, conclusio est affirmativa: consequenter non sequitur debiliorem partem: ergo. Resp. neg. 2. p. ant. seu nego, minorem esse negativam; nam debet necessariò ita explicari: Sed planetæ sunt stelle, quæ non scintillant: quæ propositio ratione copulæ principalis est affirmativa. Si minor non ita explicetur, syllogismus est malus, utpote habens quatuor terminos; nam primus est stelle, quæ non scintillant, secundus planetæ, tertius prope nos, seu propiores, quartus non scintillant; utique enim diversum est tantum non scintillare, & esse stellam non scintillantem; nam equi, & leones, non scintillant, quia sint stelle non scintillantes.

ARTICULUS VI.

Statuuntur Leges, seu Regulae bone consequentie.

151. **L**ege istæ, seu regulæ, non tantum ut priores locum habent in solis syllogismis categoricis, sed etiam in aliis argumentationibus.

Regula 1. Ex vero non potest sequi falsum, sed tantum verum. Prob. Ab illo non potest dari consequentia ad aliquod aliud, quod non habet necessariam connexionem cum isto: atqui verum non habet connexionem necessariam cum falso, sed tantum cum vero: ergo à vero non potest dari consequentia ad falsum, sed tantum ad verum, & hoc solum potest ex vero sequi. prob. mi. si verum haberet necessariam connexionem cum falso, tunc in antecedente vero contineretur aliquod consequens falsum: sed hoc manifestè repugnat; quia, quod continetur in vero, manifestè est verum: ergo. ma. est certa; quia consequens, seu conclusio, debet præcontineri in antecedente, seu in præmissis videatur etiam n. 159. mi. quoque est clara, ut patet expediti.

152. Regula 2. Ex falso potest sequi falsum, & verum, ut docet Aristoteles *Topic. 8. text. 76.* Ut hæc regula rite intelligatur, sciendum est, eam non velle, quod ex falso ut falso, sive clarè cognito qua tali, aliquid sequatur; nam intellectus, si quid cognoscat clarè esse falsum, non movetur, ut ultius progediatur discurrendo; unde regula tantum vult, ex falso, quod supponitur esse verum, posse sequi verum, & falsum.

Addendum est ulterius, quod, si consequens, seu conclusio se debeat reflectere in antecedens, seu præmissas (de qua re infra in logica n. 937.) tantum possit ex falso sequi consequens verum quoad objectum materiale, non autem quoad objectum formale, seu quoad motivum, quod juxta eam opinionem iterum affirmat, &, ut ponitur, falsum est. Imò, cùm juxta hanc sententiam conclusio sit propositio causalis, & ista affirmans rationem falsam, sit simpliciter falsa ex n. 75. etiam talis conclusio erit simpliciter falsa, & tantum secundum quid vera. Rursus hæc regula non vult, quod veritas aliqui objecti pendeat ab aliqua falsitate, vel habeat veram connexionem cum illa: sed tantum, quod admissa per aliquem errorem connexionem aliqua veri, cum falso, possit ex falso inferri verum.

Prob. jam hujus regulæ 1. pars. Intellectus sæpe in suis discursibus, etiam formaliter bonis, fallitur, & infert falsum: sed hoc non potest inferri ex vero ex n. 151. ergo debet inferri ex falso. Prob. jam 2. pars. Possunt duo extrema, verè inter se connexa, connecti fictitiè per errorem cum aliquo medio ter-

mino, cum quo re ipsa nullam habent connexionem: sed posita, & admissa per errorem tali connexione, rite infertur, vel sequitur verum ex falso: ergo. Sic e. g. in hoc syllogismo: *Omnis homo est lapis: Omnis lapis est animal: ergo omnis homo est animal:* duo extrema, homo, & animal, quæ jam aliunde erant connexæ, connectuntur per errorem cum lapide in præmissis, & in consequenti inferuntur conexa inter se, prout reverè connexa sunt.

153. Regula 3. Ex necessario non potest sequi, nisi necessarium. Prob. 1. Antecedens debet habere connexionem cum consequente, & hoc debet contineri in illo: atqui necessarium, adeoque necessariò, & ab æterno verum, non habet connexionem cum contingente, seu contingenter vero; alias enim, vel necessarium posset etiam deficere cum contingente, vel contingens non posset deficere: quod utrumque implicat: ergo necessarium non potest esse antecedens respectu contingentis. Prob. 2. Consequens debet contineri in antecedente ex n. 151. atqui contingens non potest contineri in necessario, ut omnes fatentur: ergo. Prob. 3. Quocunque necessariò necuntur cum tertio, etiam necessariò necuntur inter se: sed extrema in præmissis necessariis, seu in antecedente necessario, necuntur necessariò in tertio: ergo etiam in conclusione, seu in consequente, necessariò necuntur inter se. Confir. Si ex necessario posset sequi contingens, vel impossibile, posset ex vero sequi falsum: hoc repugnat ex n. 151. ergo. prob. ma. impossibile semper est falsum: contingens potest esse falsum: ergo, si ex necessario posset sequi impossibile, vel contingens, posset sequi id, quod vel esset necessariò falsum, vel saltem posset esse falsum: ergo.

154. Regula 4. Ex contingente potest sequi contingens, & necessarium. Prob. 1. pars. Datur aliquid verum contingens: sed hoc non potest sequi ex necessario: neque debet per se, & necessariò sequi ex falso: ergo debet posse sequi ex contingente vero. Prob. etiam 2. pars. Possunt duo extrema, necessariò inter se connexa, connecti cum aliquo medio contingenter, sicut possunt appartere, & fictitiè connecti cum aliquo medio falso: sed sic sequitur necessarium ex contingente: ergo. Exemplum est in hoc syllogismo: *Omne currere est animal: Omnis homo est currere: ergo omnis homo est animal.* Confir. Contingens debet tandem reduci ad necessarium, tanquam ad suam causam: ergo ex contingente tanquam effectu potest inferri necessarium tanquam causam: & sic ex creaturis contingentibus demonstratur existentia Dei necessaria.

155. Regula 5. Ex affirmatione antecedentis legitimè infertur affirmatio consequentis: non verò vicissim ex affirmatione consequentis legitimè infertur affirmatio antecedentis: sic valet: *Datur creatura: ergo datur Deus:* non verò valet: *Datur Deus: ergo datur creatura:* item valet: *Illud currere est homo: ergo est animal:* non autem valet: *Illud currere est animal: ergo est homo.* Probatio primæ partis hujus regulæ habetur ex præcedentibus regulis. Probatio verò secundæ partis est ista. Connexio antecedentis cum consequente, vel est physica, vel est logica: si est physica, sæpe non est mutua: e. g. effectus connectitur cum causa, non verò causa cum effectu: quando autem connexionis mutua non est, tunc ex non connexo, e. g. causa, non infertur alterum, e. g. effectus: patent hæc in primo exemplo Dei, & creaturæ. Si verò connexionis est logica, tunc est identitas: hæc autem sæpe est tantum inadæquata cum termino latius patente, & tunc iterum non est bona illatio, ut patet in secundo.

exemplo animalis, & hominis. Ad hanc regulam revocatur argumentatio ab actu ad potentiam, quae si affirmativa sit, est bona; quia actus est antecedens, ex quo infertur legitimè potentia: non verò vicissim bona etiam est argumentatio affirmativa à potentia ad actum; quia potentia est consequens, ex quo affirmato non infertur legitimè antecedens: patet res in exemplis: sic bene infertur: *Petrus currit: ergo potest currere: non autem: Petrus potest currere: ergo currit.*

156. Regula 6. Ex negatione, vel, ut alii dicunt, ex opposito consequentis legitimè infertur negatio, vel oppositum antecedentis: non verò vicissim. Sic legitima est illatio: *Non datur Deus: ergo non datur creatura: non autem vicissim: Non datur creatura: ergo non datur Deus.* item legitimè infertur: *Hic à longè visum non est animal: ergo non est homo: non autem vicissim: Non est homo: ergo non est animal.* Prob. i. pars. Non potest esse falsum consequens, nisi etiam falsum sit antecedens; alias ex vero posset sequi falsum, contra dicta n. 151. ergo, si legitimè negatur consequens, legitime etiam tanquam falsum negatur antecedens.

Prob. etiam 2. pars regule. Ex falso antecedente potest sequi verum consequens ex n. 152. ergo, licet cum veritate possit negari antecedens, non sequitur, etiam cum veritate posse negari consequens: in exemplo, si dicam: *Bucephalus est homo: ergo est animal:* licet antecedens sit falsum, adeoque recte negetur, quod ille equus sit homo, tamen verum est consequens, quod sit animal, nec poterit hoc legitimè negari. Ratio etiam ulterior est; quia consequens sèpissimè dicit minus, & antecedens plus; unde, licet plus non sit verum, potest tamen verum esse minus: ergo non universaliter negato antecedente potest negari consequens. Sic plus est esse hominem, quam esse animal; & hinc, licet possit negari illud de Bucephalo, non tamen potest negari istud.

Huc revocatur argumentatio à potentia ad actum, quae si negativa sit, bona est; nam potentia est consequens respectu actus: & certè, si non detur potentia, actus dari non poterit. At non vicissim bona est argumentatio negativa ab actu ad potentiam; quia actus est antecedens, respectu potentiarum, quo negato non statim potest negari consequens: patet res in exemplis. Sic recte infertur: *Petrus non potest currere: ergo non currit: non verò vicissim: Petrus non currit: ergo non potest currere.*

157. Regula 7. Ex impossibili sequitur quodlibet, necessarium, contingens, & impossibile. Hæc tamen regula non debet intelligi, nisi de impossibili sumpto quidditatè, sive secundum utramque partem contradictionis, quam involvit; nam, quid sequatur ex hypothesi impossibili aliter accepta, discutiemus infra à n. 179. Prob. jam hæc regula sic. Impossibile quidditatè acceptum involvit duo contradictoria, e. g. cursum, & non cursum Petri, sive concessionem utriusque hujus propositionis tanquam veræ: *Petrus currit, & Petrus non currit: ex hac autem propositione inferri potest quodlibet consequens, e. g. ergo baculus est in angulo.*

Prob. ant. Ad veritatem propositionis disjunctivæ sufficit veritas unius membra ex n. 75. fiat ergo hæc propositio disjunctiva: *Vel Petrus currit, vel baculus est in angulo:* hæc erit vera; quia primum ejus membrum est verum: jam in syllogismo disjunctivo, si in minore cum veritate negatur unum membrum majoris, vel ponitur ejus contradictionia, legitimè infertur alterum membrum: atqui majori disjunctivæ modò positæ potest cum veritate subjungi minor ista; *Sed Petrus non currit: qua-*

est contradictoria primi membra majoris: ergo legitimè infertur alterum membrum, dicendo: Ergo baculus est in angulo.

158. Nec video, quid huic discursui, qui æquivalenter est Scotti contra Sotum, possit efficaciter opponi. Quod autem sequitur ex propositione supra allata: *Petrus currit: & non currit: idem sequitur ex quolibet alio impossibili; nam omne impossibile implicitè saltem est compositum ex duobus contradictoriis, & hæc propositio: Petrus est equus: æquivalet huic: Petrus est equus, & non est equus; quia habet humanam naturam, quæ excludit equinam.* Plures adhuc possent afferri regulæ variarum argumentationum, e. g. argumentationis à sensu distributivo ad collectivum, à simultate potentiarum ad simultatem actus: sed hæc melius explicabuntur in decursu Philosophiz, ubi ipsa materia occasionem dabit; neque enim istæ paucis possunt sufficienter ad captum explicari, neque Summula fusiore explicationem videntur admittere.

ARTICULUS VII.

Solventes Objectiones.

159. **O**b. 1. contra 1. regulam. Ex contingente vero potest sequi aliud contingens: ergo ex vero potest sequi falsum. prob. conseq. contingens potest esse falsum: ergo, si ex vero sequitur contingens, potest sequi falsum. Resp. neg. conseq. ad prob. dist. ant. contingens potest esse falsum absolute nulla facta suppositione. conc. ant. facta suppositione, quod sequatur ex contingente vero. neg. ant. & conseq. Ratio est; quia consequens debet contineri in antecedente, ut dictum n. 151. Nec dicas, hoc non esse universaliter verum; cum e. g. in hac argumentatione: *Sol adest: ergo dies est: dies non contineatur in antecedente, seu in sole; nam respondetur, in hoc enthymemate, uti &c in aliis, non ponit explicitè totum antecedens, sed alteram partem subintelligi: si autem ponatur totum antecedens, seu totus syllogismus: Quando sol adest, dies est: sed sol adest: ergo dies est: satis patet, consequens contineri in toto antecedente.*

160. Dices. Juxta istam responsonem posset etiam contingens sequi ex necessario: hoc est contra regulam tertiam: ergo. prob. ma. sicut contingens illatum ex contingente vero non potest esse falsum, ita etiam posset dici, contingens illatum ex necessario non posse esse falsum: ergo nostra ratio allata n. 153. non probat, quod ex necessario non possit sequi contingens. Resp. 1. nos num. cit. tres alias rationes primarias attulisse pro ea regula, quæ eam sufficienter probarent, et si confirmatione addita non firmissimè subsisteret. Resp. 2. neg. ma. ad prob. neg. ant. Verum quidem est, quod, si contingens sequeretur ex necessario, non possit esse falsum: at non potest ex eo sequi; quia necessarium non connectitur cum illo, nec continet illud: econtra contingens sèpè connectitur cum aliquo alio contingente, & continet istud.

161. Ob. 2. In hoc syllogismo: *Omne currens est homo: omnis equus est currens: ergo omnis equus est homo: antecedens, seu præmissæ sunt contingentes, & possunt esse veræ: attamen conclusio est impossibilis: ergo ex contingente vero potest sequi impossibile, adeoque falsum.* Resp. dist. 1. p. ant. antecedens, seu præmissæ sunt contingentes, & possunt esse veræ, seorsim sumptæ. conc. ant. simul sumptæ. neg. ant. & conseq.

Licet istæ præmissæ seorsim sumptæ possint esse veræ; cum aliquando possint soli homines currere, aliquando etiam equi; tamen casu, quo omnes currunt,

est homo, impossibile est, etiam equos currere; unde istæ propositiones non possunt esse simul verae. Requiritur autem ad quamvis argumentationem bonam, ut præmissæ sint simul verae, vel certè simul probabiles, seu comprobabiles, nec una everetur alteram, seu eam reddat aperte falsam; alias enim totum antecedens, seu complexum ex utrâque propositione erit impossibile, utpote implicitè faltem involvens duo contradictria, vel contraria: nec jam amplius erit contingens.

162. Ex hoc capite peccat argumentatio, quæ vocatur à sensu diviso ad compositum: quando scilicet ex eo, quod duo seorsim possint esse, infertur, quod possint esse simul: vel ex eo, quod duo seorsim sumpta sint probabilia, infertur, quod etiam sint comprobabilia, sive simul probabilia; unde malæ sunt hæc argumentationes: *Contingens est, Petrum currere: contingens est, Petrum non currere: ergo contingens est, Petrum currere, simul non currere: & Probabile est, quantitatem identificari materia prima: probabile etiam est, quantitatem esse accidentis Eucharisticum: ergo probabile est, accidentis Eucharisticum identificari materia prima;* utraque enim conclusio est aperte falsa.

163. Ob. 3. Ista præmissæ sunt veræ: *Omnis electi sunt vocati: sed pauci sunt electi: & tamen conclusio legitima: ergo pauci sunt vocati: est falsa: ergo ex vero potest sequi falsum.* Resp. neg. ant. Vel enim conclusio est vera, vel non est legitima. Si sensus est præcisivus, sive paucos esse vocatos, præsciendendo, an præter eos adhuc alii vocati sint, conclusio est vera. Si sensus sit exclusivus, sive, tantum paucos esse vocatos, conclusio non est legitima; quia ponitur novus terminus *tantum pauci*. Dein ista propositio: *Tantum pauci sunt vocati: est implicitè copulativa, & facit hunc sensum: Pauci sunt vocati, & non sunt multi vocati: adeoque particula negativa in secundo membro propositionis afficit terminum *vocati*, eumque distribuit ex n. 35.* unde illegitimè distribuitur hic terminus in conclusione; cùm non fuerit distributus in præmissis. vide n. 140. Accedit, quod ex præmissis simplicibus, & categoricis, non possit legitimè inferri conclusio composita, seu copulativa.

164. Ob. 4. contra 3. regulam. Hic syllogismus: *Omne currens est animal: omne animal est sensitivum: ergo aliquod sensitivum est currens: est bonus in Darapti: sed in hoc syllogismo ex antecedente necessario infertur consequens contingens: ergo.* Resp. neg. mi. vel enim hæc conclusio non habet sensum contingentem, sed etiam necessarium: vel non legitimè sequitur; quia in conclusione inferatur implicitè terminus *existens* (quia verbum est sumitur in vi verbi) qui non erat positus in præmissis, in quibus omnino abstrahebatur ab existentia: at hoc non licet ex dictis n. 135. Quare, quotiescumque in Darapti infertur conclusio ex præmissis necessariis, debet etiam ipsa censeri esse necessaria. vide dicta n. 110.

ARTICULUS VIII.

Quomodo fiat Reductio Syllogismorum Imperfectorum.

165. **M**odi syllogismorum perfectorum, seu directorum, sunt tantum quatuor in prima figura, scilicet *Barbara*, *Celarent*, *Darii*, *Ferio*, ad quos reduci debent omnes alii indirecti: hoc est: debent ex syllogismis indirectis, quibusdam mutatis, fieri syllogismi directi aliqui ex illis quatuor. *Reductio* autem alia est ostensiva, alia per impossibile. Prior, seu ostensiva datur, quando per so-

lam conversionem, aut transpositionem propositionum, ex syllogismo indirecto fit directus. *Reductio per impossibile* datur, quando adversario ostenditur, quod ex contradictionia conclusionis negatæ, tanquam malæ, inferatur formaliter contradictionia præmissæ, vel propositionis jam concessæ: atque ad eum adversarius, vel debeat eam conclusionem admittere, vel negare, quod jam concessit.

166. Jam in ordine ad reductionem ostensivam, notandum est 1. omnes voces in verbis *Barbara*, *Celarent* &c. quos adduximus n. 130. incipere, vel à *B*, vel à *C*, vel à *D*, vel à *F*, ut incipiunt primæ quatuor voces *Barbara*, *Celarent*, *Darii*, *Ferio*. Unde modi syllogismorum, respondentes voci incipienti à *B*, reducuntur ad *Barbara*: respondentes verò voci incipienti à *C*, *D*, *F*, ad *Celarent*, *Darii*, *Ferio*.

Notandum 2. in verbis, experimentibus modos indirectos, post vocales, (quæ, ut diximus n. 131. significant propositiones) reperiri aliquam ex his consonantibus *S. P. M. C.* de quibus constructi sunt hi versus: *S vult simpliciter verti: P verò per accidens. M. vult transponi: C. per impossibile duci: id est Propositionis*, quæ denotatur per vocalem immediate præcedentem ante *S*, debet converti simpliciter: quæ verò denotatur per vocalem immediate præcedentem ante *P*, debet converti per accidens: quæ autem denotatur per vocalem immediate præcedentem ante *M*, debet transponi: id est: ex majore debet fieri minor, vel vicissim: & tandem quæ denotatur per vocalem immediate præcedentem ante *C*, non potest reduci, nisi per impossibile.

167. Sic iste syllogismus in *Baralipton*: *Omne animal est vivens: omnis homo est animal: ergo aliquod vivens est homo: debet reduci ad Barbara; quia Baralipton etiam incipit à B: &, quia post duas primas vocales, seu duo *A*, non sequitur, nec *S*, nec *P*, nec *M*, nec *C*, primæ duæ propositiones, seu præmissæ manifeste immutatae: quia verò post tertiam vocalem *I* sequitur *P*, debet conclusio converti per accidens, & syllogismus fieri: Omne animal est vivens: omnis homo est animal: ergo omnis homo est vivens: qui syllogismus est in *Barbara*: & sic proportionaliter *Celantes* reducitur ad *Celarent*, *Dabitis* ad *Darii* &c.*

Dices. Non licet, propositionem particularem convertere per accidens in universale: ergo hæc reductio syllogismi in *Baralipton*, ad syllogismum in *Barbara*, non est bona, prob. aut. non est bona consequentia: *Aliquis homo currit: ergo omne currens est homo: potest enim simul currere equus: ergo.* Resp. dist. ant. non licet ita convertere propositionem in omni casu. conc. ant. non licet in isto casu. neg. ant. & conseq. ad prob. conc. ant. neg. conseq. In hoc casu, quo syllogismus fit in *Baralipton*, tales sunt præmissæ, ut ex iis possit inferri conclusio universalis in *Barbara*: adeoque licita est ea conversio.

168. In ordine ad reductionem per impossibile composti sunt alii versus dialectici: & quidem prima figura isti: *Majorem oppositum pellit, majorque minorem: Excipe Celantes, in quo contraria res est: Nam minor opposito cedit, majorque minori: id est: loco majoris ponitur contradictionia negatæ conclusionis, & loco minoris illa propositio, quæ prius fuit major: e. g. in hoc syllogismo in Dabitis, indirecto prima figura: Omnis homo est rationalis: aliquod animal est homo: ergo aliquod rationale est animal: si neget adversarius conclusionem, adgetur ad negandam etiam minorem jam concessam per hunc syllogismum in *Celarent*: Nullum rationale est animal: Omnis homo est rationalis: ergo nullus homo est animal: & per legitimam*

conversionem : *Nullum animal est homo* : quæ est contradictoria minoris priùs concessæ.

Pro secunda figura constructus est hic versus : *Stat major : trahit oppositum de sede minorem* : id est : manente majore, contradictoria, conclusionis negata ponitur loco minoris, atque colligitur contradictoria, vel contraria minoris jam concessæ : e. g. in hoc syllogismo in *Camestræ* : *Omnis homo est rationalis* : *nullum brutum est rationale* : ergo *nullum brutum est homo*. reducitur per impossibile ad *Darii* sic : *Omnis homo est rationalis* : *aliquid brutum est homo* : ergo *aliquid brutum est rationale* : quæ est contradictoria minoris priùs concessæ.

169. Pro tertia figura editus est hic versus : *Stat minor : oppositum scandit majoris in ædem* : id est : minor manet immutata: loco majoris autem ponitur contradictoria conclusionis negata : atque colligitur contradictoria majoris priùs concessæ : e. g. in hoc syllogismo in *Datisi* : *Omnis avarus est miser* : *aliquis avarus est dives* : ergo *aliquis dives est miser* : sic reducitur per impossibile in *Ferio* : *Nullus dives est miser* : *aliquis avarus est dives* : ergo *aliquis avarus non est miser* : quæ est contradictoria majoris priùs concessæ. Hæc sufficient pro aliqua notitia reductionis syllogismorum, quæ vix usum aliquem habet, adeò, ut Arriaga in *proæmio ad summulas* dicat: se per viginti annos in celeberrimis Academiis versatum nunquam audivisse aliquem in disputando uti reductione ad impossibile. Si quis plura curiositatis gratiâ cupiat, Casilium, & alios audeat.

ARTICULUS IX.

Quid notandum circa Syllogismos non Categoricos.

170. Præter syllogismos categoricos dantur variii alii ex n. 120. & 121. nempe *modales*, *copulativi*, *disjunctivi*, *expositorii*, *conditionales*, *exponibiles*: prout scilicet variis constant propositionibus, seu præmissis, de quibus aliqua diximus cit. n. 120. & 121. Syllogismi isti non sequuntur in omnibus leges syllogismorum categoricorum, sed habent proprias regulas: quas tamen omnes afferre nimis longum, & forte non satis utile esset. De quibusdam tamen, quia frequentius occurunt, hic breviter agemus.

171. Syllogismus *expositorius*, qui scilicet habet medium terminum singularem, et si constituantur ex duabus præmissis particularibus, rite concludit: e. g. si dico: *Aliquis homo est Petrus*: *Aliquis Logicus est Petrus*: ergo *aliquis Logicus est homo*. Ratio est; quia terminus singularis, cum sit indivisibilis, debet cuique extremo identificari secundum se totum, adeòque utriusque secundum idem, & non secundum unam partem subjectivam uni, & secundum alteram alteri, ut sit, si terminus est particularis.

172. Syllogismus *disjunctivus* est, cuius major propositio est disjunctiva: propositio autem disjunctiva ex n. 75. est duplex, una strictè dicta, & constans membris oppositis, ut, si dico: *Vel dies est, vel nox est*: aut: *Vel Petrus currit, vel non currit*: altera minus strictè dicta, quæ constat membris non oppositis, ut, si dico: *Vel Petrus currit, vel Paulus currit*: qui ambo possunt simul currere. Quando igitur syllogismus disjunctivus pro maiore habet propositionem strictè disjunctivam, tunc, si in minore negetur cum veritate unum membrum majoris, in conclusione legitimè infertur alterum: si verò unum affirmetur in conclusione, legitimè negatur alterum;

Ratio est; quia in tali propositione unum membrum debet esse verum ex n. 75.: non tamen potest utrumque membrum oppositum simul esse verum: ergo, si unum cum veritate negetur, adeòque sit falsum, necessariò alterum est verum, & viceversa. Sic e. g. rite concludunt hi syllogismi: *Vel dies est, vel nox est*: sed non est nox: ergo est dies: item: *Vel dies est, vel nox est*: sed est dies: ergo non est nox.

Malè autem concludit iste: *Vel es doctus, vel non es doctus*: sed non es doctus: ergo es doctus; nam infertur ex negatione primæ partis propositionis disjunctivæ non, ut deberet fieri, ejus contradictoria, sed ipsam prima pars; unde deberet inferri: ergo non es doctus; quæ tamen illatio cum sit ipsissima pars secunda, aut etiam ipsa minor, hinc syllogismi constantes propositione disjunctiva, composita ex duabus contradictoriis, sunt ordinariè nugatorii, nisi quandoque addita minor, aliud quid innuens, faciat inferri conclusionem minimè ridiculam.

173. Si autem syllogismus disjunctivus habeat pro majore propositionem disjunctivam, minus strictè dictam, tunc quidem ex falsitate, sive legitima negatione unius membra, infertur veritas alterius; at non infertur ex affirmatione unius falsitas alterius. Ratio est; quia unum membrum quidem debet esse verum, adeòque, si unum est falsum, alterum necessariò est verum: at potest simul etiam alterum membrum esse verum, consequenter non infertur ex veritate unius membra falsitas alterius. Sic rectè infero: *Vel Petrus currit vel Paulus currit*: sed *Petrus non currit*: ergo *Paulus currit*: non autem rectè infero: *Vel Petrus currit, vel Paulus currit*: sed *Petrus currit*: ergo *Paulus non currit*; nam possunt ambo currere.

174. Syllogismus *exponibilis* est, qui constat propositione, vel præmissa exponibili, id est, vel *exclusiva*, vel *exceptiva*, vel *reduplicativa*, de quibus n. 71. De *reduplicativo* syllogismo hoc notandum, quod reduplicatio non debeat separari à suo termino, quem afficit; alias enim mutatur appellatio, qua de re n. 55. hinc mala est argumentatio: *Petrus ut musicus cantat*: sed *Petrus est Logicus*: ergo *ut Logicus cantat*. De syllogismo *exceptivo* notandum, quod distributio termini, à quo fit exceptio, sit accomoda (de qua n. 28.) unde malè quis sic argumentaretur: *Omnis homo, præter Petrum currit*: sed *Petrus est homo*: ergo *Petrus currit*.

De syllogismo *exclusivo* notandum, quod in eo ex duabus negativis possit rite deduci conclusio, & quidem affirmativa: e. g. si quis dicat: *Tantum indocti non estimant scientias*: *Petrus non est indoctus*: ergo *estimatis scientias*; nam tales propositiones æquivalent duabus affirmativis, ad quas etiam per æquipollentiam reduci possunt, e. g. ad has: *Omnis doctus estimatis scientias*: *Petrus est doctus*: ex quibus clarè fluit conclusio affirmativa: ergo *Petrus estimatis scientias*.

175. Syllogismus *conditionalis* est, qui habet unam, vel duas præmissas conditionales (de quibus n. 70.) pro quo notandum istud. Si major propositio conditionalis est vera, & in minore affirmatur etiam cum veritate conditio, tunc in conclusione legitimè infertur conditionatum; quia veritas conditionata per purificationem conditionis, seu ejus adimplitionem, transit in veritatem absolutam: & inter veram conditionem, ac conditionatum, debet dari talis connexio, ut conditio sine conditionato esse, seu existere non possit; & hinc rectè quis argumentatur: *Si sol adest, dies est*: *sed sol adest*: ergo *dies est*.

176. Non tamen vicissim, si in minore negetur conditio, potest universaliter in conclusione negari con-

conditionatum; quia non semper datur connexio mutua: & potest quandoque esse conditionatum sine conditione; hinc non est bona argumentatio: *Si datur creatura, datur Deus: sed non datur creatura: ergo non datur Deus;* potest enim Deus esse sine creatura. At verò, si in minore negetur conditionatum, potest in conclusione negari conditio; quia, ut dictum, conditio non potest dari sine conditionato; hinc bona est argumentatio: *Si sol adest, dies est: sed dies non est: ergo sol non adest.* Confirmantur hæc ex dictis supra n. 155. & 156. de antecedente, & consequente; nam conditio re ipsa est aliquid antecedens, & conditionatum aliquid consequens.

177. Si autem syllogismus conditionalis habeat utramque præmissam conditionalem, tunc, de quo verificatur primum consequens, debet verificari etiam ultimum, sicut scilicet diximus n. 118. de Sorite: e. g. si dico: *Si homo est animal, est vivens: si est vivens, est substantia: ergo, si homo est animal, est substantia.* Et talis syllogismus, præsertim, si constet, ut sæpe fit, tribus præmissis, re ipsa non differt à Sorite. Sed & eodem modo, ut in Sorite, ita & in tali syllogismo, attendendum est, ne quis captiōnē decipiatur. Lydius lapis respectu Sorites, & talis syllogismi est, si reducatur totus discursus ad unum, vel plures syllogismos categoricos, & dein videatur, an tandem in istis legitimè, vel non, inferatur conclusio: imò hæc regula est universaliter optima pro examinandis omnibus syllogismis non categoricis.

178. Plura adhuc dici possent similia, ad Summulas spectantia: sed, qui hucusque dicta rite perceperit, contra sophismata in disputationibus se satis tueri valebit: nec consultum videtur accumulare difficultates non necessarias. Hinc etiam de inventione medii termini (à quibusdam solet famosè vocari pons asinorum) nihil afferro; nam ingeniū, harum disciplinarum capax, poterit independenter ab hujusmodi regulis argumenta excoigitare: incapax autem nec centum locis dialecticis satis juvabitur. Si quis tamen cupiat, hunc pontem transire, ducem sibi sumat Casilium, l. 3. tract. 2. c. 9. vel Petrum à S. Josepho, aut similem, & transitum tentet. De hypothesibus tamen impossibilibus adhuc aliquid addendum est; quia ab his argumentatio frequens est, &, nisi rite instituantur, est fallax.

A R T I C U L U S X.

An, & quando Argumentatio ab Hypothesi Impossibili sit bona.

179. Ex hypothesi impossibili posse, saltem sæpe, legitimam argumentationem fieri, videntur supponere Theologi, & Philosophi; quia sane frequenter è utuntur, præsertim, si quæstio agitur, an aliquid sit pars alicujus rei, an tantum connotatum extrinsecum: vel etiam si queritur, an aliquid sit possibile, an non: & certè passim apud autores invenire est similes propositiones hypotheticas: *Si daretur animal rationale, & non daretur Deus, daretur homo: Si non daretur Deus, & tamen daretur mundus, hic esset à se: Si Petrus existaret sine ubicatione, neque esset vicinus Paulo, neque ab eo distans.*

Quin S. Thomas, citatus n. 76. ait, hanc propositionem esse veram: *Si homo est asinus, habet quatuor pedes. Sed & Patres Latini in Concilio Florentino sess. ultima, in primis suis literis ad Gracos, adhibuerunt argumentationem ex hypo-*

thesi impossibili, dum re ipsa sic concluserunt: *Si Spiritus S. non procedit à filio, non est distinctus à filio; vel potius: non datur filius: ut verba apertiū videntur sonare; unde Vasquez tom. 2. in 1. p. disp. 147. c. 1. n. 1. ait, esse admodum utilem huac modum disputandi, & arguendi.*

180. Attamen, ut utilis sit hic modus argumentandi (ut rectè cum aliis ait hic auctor) debet fieri per locum intrinsecum, & non per locum extrinsecum. Argumentari autem per locum intrinsecum est argumentum immediate ducere à formalī conceptū rei immediate proposito: argumentari verò per locum extrinsecum, est argumentum ducere, non à formalī conceptū rei, sed ex prædicatis tantum realiter identificatis, & hīc, & nunc, non immediate sub conceptū formalī propositis. Exemplum hujus rei ponit Vasquez loc. cit. n. 2. istud: *Si homo non esset animal, sed tamen rationalis, specie distingueretur ab equo.*

In hac hypothesi impossibili per locum intrinsecum probatur una pars contradictionis, seu distinctionis hominis ab equo; quia hæc infertur ex conceptu rationalis immediate proposito: at verò altera pars contradictionis, seu negatio diversitatis specificæ, tantum probaretur per locum extrinsecum, seu tantum ratione identitatis realis inter animalitatem, & rationalitatem, ex eo, quod ablata animalitate, etiam auferretur realiter rationalitas, seu ratio diversitatis specificæ inter hominem, & equum, qua sublata etiam tolleretur ipsa diversitas. Unde, si argumentatio ex hypothesi impossibili fiat, tam per locum intrinsecum, quam per extrinsecum, utrumque infertur contradictionum: quod utique ineptum est ad aliquam partem præ opposita probandam.

181. Sed necdum videtur sufficere ad legitimam, & utilē argumentationem, à tali hypothesi deducendam, si fiat per locum intrinsecum; nam potest ex parte hypothesis immediate, & explicitè, ponit talis conceptus rei, in quo involvatur, ut ajunt, implicantia in adjecto: seu possunt ponit tales termini, qui non tantum realiter sumpti implicent, sed etiam formaliter se excludant, ita, ut ex parte hypothesis eadem res ponatur, & simul tollatur, e. g. in his propositionibus: *Si Petrus esset homo, & non homo, non posset ratiocinari: Si simul essent lux, & tenebra, tunc nemo posset videre;* nam ex his formalibus conceptibus, aperte se mutuo tollentibus, seu excludentibus, immediate, & explicitè ex parte hypothesis positis, tam bene sequitur una, quam altera pars contradictionis: consequenter neutra præ altera legitimè infertur, ut facile patet consideranti, adeoque talis argumentatio inutilis est.

182. Quare Haunoldus Log. pract. p. 2. c. 4. a. 4: n. 10. cum aliis vulg. ut etiam servetur constantia subjecti: hoc est: ut in hypothesi nullus ponatur terminus, qui auferat ipsum subjectum, vel aliquid ejus constitutivum, ut fieret in his hypothesis: *Si daretur lux simul, & tenebra: si daretur homo sine anima rationali;* quia per tenebras auferuntur lux, & per ablatam animam rationalem auferuntur homo: adeoque simul in eadem hypothesi poneretur lux, & non ponetur: & pariter etiam poneretur, & non ponetur homo; unde daretur implicantia in adjecto, de qua num. prec. & hinc videtur sequi utrumque contradictionum, atque argumentatio est inutilis.

183. Verum per hæc nondum videntur omnia esse complanata; nam non male Vasquez citatus, n. 179. docet, hanc argumentationem: *Si daretur homo sine animalitate, modò haberet rationalitatem, specie distingueretur ab equo: bonam esse; quamvis enim non videatur servari constantia subjecti; eoquod*

eoquòd auferatur animalitas, quæ tamen est metaphysicum constitutivum hominis: tamen per locum intrinsecum, seu formaliter, non sequitur contradictorium alterum, scilicet hominem non distingui ab equo; nam hoc non sequitur, nisi valde mediare, & per locum extrinsecum, ut ait Vasquez loc. cit. de qua te vide n. 180.

Licet autem possent ex ista hypothesi, formaliter sequi alia contradictoria, si poneretur aliud conditionatum: e. g. *Si daretur homo sine animalitate, non esset sensitivus*; quia tunc ex posito termino *homo*, qui essentialiter est sensitivus, inferretur, quod esset sensitivus, & ex adjecta negatione animalitatis inferretur, quod non esset sensitivus, adeoque esset, & non esset: attamen in priori hypothesi nec ex termino *homo*, nec ex negatione animalitatis, minus ex rationalitate, inferretur, quod homo non distingueretur specie ab equo.

184. Quare videtur optimè dici cum Casilio l. 3. tr. 2. c. ult. tunc argumentationem, ab hypothesi impossibili ductam, esse bonam, quando in hypothesi tali non ponuntur talia principia, ex quibus tam conditionatum, quam ejus contradictorium, immediate, formaliter, & per locum intrinsecum possit inferri; tunc enim jam una pars sequitur præ altera: & siquidem conditionatum est hypothesi benè subiectum, sequitur potius istud, quam ejus oppositum.

Ratio autem, à Casilio loc. cit. benè assignata, est ista. Propositio conditionalis, seu strictè hypothetica, est verè implicita argumentatio, cuius conditio est antecedens, & conditionatum est consequens: prædicatum autem in conditione appositorum subjecto est ratio, ex qua infertur conditionatum, seu est quasi medius terminus: e. g. ista propositio: *Si Petrus est homo, est animal rationale*: est implicitè hæc argumentatio: *Petrus est conditionate homo: ergo est conditionate animal rationale*: vel, ut clarius appareat, quod prædicatum sit ratio, seu medius terminus, fiat integer syllogismus, cuius præmissæ, cùm sint in materia necessaria de creatura, sunt implicitè conditionatæ (ne replicetur, propositiones conditionales non posse æquivalere absolute) fiat, inquam, hic syllogismus: *Omnis homo est animal rationale: Petrus est homo: ergo Petrus est animal rationale*: ubi clarè videtur, terminum *homo*, qui est prædicatum hypothesis, seu conditionis, esse medium terminum.

Eodem modo discurrere possumus de hypothesisi impossibili, adhibita à Patribus Latinis contra Gracos (de qua n. 179.) faciendo hunc syllogismum: *Omnis in Divinis, à quo non procedit Filius, & qui non procedit à Filio, non est distinctus à Filio: Sed Spiritus S. (ut ponunt Graci) est aliquis, à quo non procedit Filius, & qui non procedit à Filio: ergo Spiritus S. non est distinctus à Filio*: item de altera hypothesi, qua dicitur, mundus existens sine Deo esse à se, faciendo hunc syllogismum: *Omne, quod datur sine Deo, est à se: sed mundus (ut ponitur) datur sine Deo: ergo est à se*.

185. Sicut ergo, quando in syllogismo, vel alia argumentatione, tantum ponitur medius terminus, inferens ex se duntaxat unam propositionem, vel conclusionem, hæc sola infertur, & non ejus opposita: ita etiam, quando in hypothesi tantum ponitur principium, ex se inferens duntaxat unum conditionatum, seu unam partem contradictionis, etiam legitimè tantum ista infertur, & non simul ejus oppositum, seu utrumque contradictorium: quæ doctrina si applicetur aliis hypothesisibus impossibilibus n. 179. allatis, videbitur, eas legitimè unum, nempe suum conditionatum inferre, non

verò oppositum, aut utrumque contradictorium.

186. At, si ex parte hypothesis ponantur principia, ex quibus infertur utrumque contradictorium, tunc, si etiam ex tali propositione fiat syllogismus, poterit utrumque inferri, adeoque neutrum præ altero, & consequenter argumentatio est inutilis: e. g. si ex hac propositione: *Si Petrus esset homo, & non homo, non posset ratiocinari*: fiat syllogismus: *Omnis homo, & simul non homo, non potest ratiocinari*: sed *Petrus (ut ponitur) est homo & non homo: ergo non potest ratiocinari*: hæc argumentatio est inutilis; quia ex majore æquè bene infertur oppositum; nam tam benè ex termino *homo* infertur potentia ratiocinandi in actu primo, homini essentialis, quam benè ex termino *non homo* infertur negatio illius potentiae: & non magis est vera hæc major: *Omnis homo, & non homo potest ratiocinari*: quam ejus opposita.

187. Ex dictis inferunt quidam, utilem esse eam hypothesisim impossibilem, qua plures auctores utuntur ad probandam connexionem rerum omnium immediatam cum Deo, & mediatam inter se: *Si implicaret musca, implicaret Deus*; neque enim, ut ajunt, sensus est: *Si musca possibilis esset, impossibilis &c.* nam sic ponerentur explicitè duo principia inferentia utrumque contradictorium, scilicet possibilis, inferens etiam possibilitatem, vel existentiam Dei, & impossibilitas, inferens impossibilitatem Dei: sed sensus est: *Si musca præscindens à possibiliate, & impossibiliitate, fieret impossibilis &c.* qua ratione ajunt, non ponit ex parte hypothesis utrumque contradictorium.

Sed difficultas adhuc est in eo, quod ex implicantia muscae ita præscendentis non videatur posse inferri implicantia Dei; quia tunc etiam præscindit, an continetur inter objecta omnipotentiaz divina: sed implicantia Dei videtur tantum posse inferri ex transitu muscae à statu possibilis ad statum impossibilitatis, ita, ut prius ponatur contineri inter objecta omnipotentiaz, non autem posse, ut adeoque omnipotencia perdat aliquod prædicatum, quod prius habuit, scilicet vim producendi eam muscam: adeoque debet ad hoc argumentum præsupponi possibilis muscae, & ista tanquam possibilis ponit ex parte hypothesis: nisi forte possit dici, quod possibilis muscae prius, seu præterita, & impossibilis nunc, seu præsens, non sibi immediate, & formaliter opponantur, sed tantum argutivè, quatenus ex immutabilitate essentiaz arguitur, possibilitem à musca semel habitam debere ei semper inesse.

188. Melius ex dictis infertur, legitimam esse argumentationem S. Thomæ citati n. 179. *Si homo est asinus, habet quatuor pedes*; neque enim per asinum formaliter tollitur homo, ut lux per tenebras; nam asinus non est formalis negatio hominis; alias, si non daretur homo, deberet dari asinus: sed tantum est radicalis negatio, seu est aliquid incompositibile; unde in hac hypothesisi non datur implicantia in adjecto, sed servatur constantia subjecti: neque etiam ponuntur principia, quæ inferant utrumque contradictorium; nam homo non essentialiter, vel necessariè excludit quatuor pedes; cùm homo monstrosus possit quatuor pedes habere. Etsi autem etiam asinus non essentialiter exigat quatuor pedes, tamen naturaliter eos exigit: cui exigentia si Deus velit se accommodare, & præsertim, si non licet se accommodare exigentia hominis (quæ conditions possunt in ea propositione S. Doctoris subintelligi) habebit ille homo asinus quatuor pedes.

189. Infertur ulterius cum Haunoldo Log. pract. p. 21. c. 4. a. 4. n. 13. utilem esse hanc hypothesisin:

Si animalitas hominis daretur sine rationalitate, non differret à bruto; nam animalitas non constituitur ex rationalitate, & hinc in hac hypothesi non tollitur constitutivum animalitatis: neque etiam ponitur ullum principium, ex quo inferri possit alterum contradictionis per locum intrinsecum; nam, quod animalitas sit identificata cum rationalitate, est, ut dictum n. 180. tantum locus extrinsecus: neque etiam terminus hominis, seu homo in oblioquo, infert alterum contradictionis; quia, ut ait Haunoldus loc. cit. non intelligitur, quod maneat ea animalitas sub conceptu hominis, seu humanæ animalitatis, sed tantum, quod illa animalitas, quæ juncta rationalitati constituit hominem, nunc fungatur per impossibile ab ea separari.

190. Hæc de hypotheses impossibilibus dicta sint, ex quibus quarundam utilitas, & inutilitas

aliarum, satis colligi poterit: qui plura cupit, adeat, quos citavimus, Haunoldum, atque Casilium, item Buhon tom. 4. seu metaph. q. 8. c. 5. §. An legitima: & Casilius præcipue questionem hanc fusiùs expōnit. Mihi non est visum, plura de his, similibusque summulisticis addere, & subtilitatibus, ac difficultatibus, non necessariis tempus insumere, præsertim, cum (ut notat Arriaga disp. 3. in Summul. sec. 6. in fine) tot propositionum conversionibus videatur caput inverti, & tot vocalium, ac consonantium, in variis dialecticis versibus adductarum, mysteriis, atque earum repetitione, & comparatione, memoria vix non penitus opprimi. Unde pro introductione in Logicam, seu pro Logica parva, hactenus allata sufficiunt, ut adeò liceat, auspice ter optimo Deo, ad Logicam majorem gradum facere.

LOGICA, SIVE DISPUTATIONES LOGICÆ.

191. **S**cientia rite ratiocinandi *Logica*, seu *Dialectica* dicitur: quæ voces origine græcæ sunt, & artem sermocinandi, aut disputandi significant. Nomenclationes istæ acceptæ sunt ab Aristotelis posteris, qui iis usi sunt; nam ipse Philosophus priorem vocem, seu *Logicæ* appellationem, nunquam adhibuit: *Dialecticæ* autem nomine soli *Topicæ* tribuit: totam autem scientiam, quam septendecim libris complexus est, *Organum* dixit, seu *Instrumentum*, scilicet aliam scientiarum; quippe has *Logica* adjuvat ad eliciendos circa propriam earum materiam scientificos actus. Hanc scientiam plurimum dilaudat S. Augustinus *l. 2. de ordine c. 13.* ubi eam vocat *disciplinam disciplinarum*: & addit: *Hæc docet docere: hæc docet discere: in hac seipsa ratio demonstrat, atque operit, quæ sit, quid velit, quid valeat. Scit scire: sola scientes facere non solum vult, sed etiam potest.*

Cum autem Angelicus doceat *1. p. q. 94. a. 3. in corp.* Adamo fuisse infusas à Deo omnes scientias, in quibus homo natus est instrui, absque dubio etiam *Logica*, præ multis aliis homine digna, & vel maxime necessaria, ei fuerit divinitus infusa, ab ipso vero in posteros propagata; quamvis dein injuria temporum, & incuria hominum, tot erroribus fuerit deformata, ut, qui eam pristino nitori restituerunt, non tam antiquatam innovasse, quam novam invenisse sint crediti. Qua in re utilem reipublicæ literariæ operam navarrunt Socrates, & Plato, ille definitionem, hic divisionem, & inductionem, excogitando.

192. Sed præ omnibus grates debentur Aristoteли, argumentationis, & syllogismi præsertim inventori: qua de causa eum semper antiquitas ut præcipuum Philosophum, & antonomasticè talem, est venerata: quodque majori adhuc laudi ipsi est, successu temporis eum præ aliis juventuti prælegendum elegit Ecclesia. Et certè ejus methodus disputandi revincendis hæreticis aptissima est, ejusque etiam principia physica melius, quam aliorum, cum dogmatibus fidei conciliantur: qua de

re in *Physica* pluribus erit agendum. Licet autem & ipse, utpote fidei lumine destitutus, quandisque à veritate aberraverit, e. g. adstruendo mundi æternitatem, vel etiam, ut quidam volunt, actionis creativæ impossibilitatem, aut similia, ita tamen erravit, ut nemo facile ab eo in errorem inducatur; eo quod opposita veritas apertis fidel principiis mox commonstretur.

193. Organum autem suum Aristoteles in septendecim, ut jam dictum est, libros divisit, quorum primus inscribitur de *Prædicamentis*, seu *Categoricis*; nam de his agit: duo sequentes libri *Pærihermenias* vocantur, seu de *Interpretatione*; nam de hac in iis tractat, seu de enunciatione, ut meritò volunt *Conimbricenses in prefat. ad bos libros*. Iстis subiungit Philosophus quatuor libros *Analyticorum*, seu *Resolutiorum*, in quorum duobus prioribus agit de syllogismo in genere, in duobus vero posterioribus de syllogismo in specie, nempe de demonstrativo. His subtextit octo libros *Topicorum*, in quibus de locis argumentorum, potissimum probabilium, fusiùs disputat. Tandem addit duos libros *Elenchorum*, iisque tradit, per se quidem modum solvendi, per accidentis vero etiam modum construendi sophismata.

194. Ex his jam multa in *Summulis*, quantum necesse est, pertractavimus: de aliis autem per *Logicæ* ipsius decursum agemus, de iis nempe, de quibus ex diuturna consuetudine in nostris Universitatibus solent prælectiones haberi: quam consuetudinem semper præ oculis habebimus, non tantum quoad delectum materia, sed etiam quoad ordinem ejusdem, ita, ut aliqua prius, aliqua postponamus: imò quædam ex *Metaphysica* in *Logicam*, alia contra ex *Logica* in *Metaphysicam* transferamus; nec enim censendum est, nostros maiores temere hunc ordinem in *Philosophiam* introduxisse, sed ex gravi ratione, & intuitu majoris profectus à *disciplinarum* istarum candidatis faciendo; qui etiam finis est hujus lucubrationis.

DISPU

DISPUTATIO I.

De Prolegomenis Logice.

195. Solent autores jam longo tempore, & mox, nostris præsertim Universitatibus usitatisimo, questionibus Organo Aristotelis magis intrinsecis, præmittere disputationem de Prolegomenis Logice, sive de natura, proprietatibus, & objecto hujus scientiæ. Sanè decet, Dialectices studiosum nosse penitus artem, & habitum, cui sese impendit. Dein etiam ideo hæc de Logica paulò fusiùs examinantur, ut postea in aliarum scientiarum, Physicæ, Metaphysicæ &c. tradatione tutò possit iis supersederi; eoquòd, quæ hic de Logica dicuntur, facile ad alias disciplinas, juxta suam proportionem, & materiæ capacitatem, transfrantur.

Huic disputationi solet subiecti altera de identitate, & distinctione, quæ, quamvis ad Metaphysicam spectet, tamen jam hic anticipatè instituitur; eoquòd sine notitia distinctionum oppido difficile sit, ad argumenta, præsertim captiosa, & involuta, convenienter respondere. Post hæc disputatione tertia agi solet de Universalibus, in Porphyrii Isagoge expositi; nam & ista priùs intelligi debent ab eo, qui doctrinam, in Aristotelis organo propositam, rite vult penetrare.

Tum enimvero quarta disputatione in primum Philosophi librum de prædicamentis, & præcipue de relatione, commentationes præleguntur: inde quinta, & sexta disputatione de objectis librorum Perihermenias, & Analyticorum, ac Topicorum, nempe de signis, & veritate, ac syllogismo, tam demonstrativo, quam probabili, agitur: quibus sex disputationibus etiam nos hunc de Logica tratum circumscribemus. Itaque sit

QUESTIO PRIMA.

De Essentia, & Proprietatibus Logice.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit Logica.

196. Logica dicitur à græca voce λόγος, quæ sermone significat, & rectè à Conimbricensibus quest. proæm. 4. art. 1. ex Cicerone definitur *Ars differendi*. Hoc autem verbum differere apud eosdem Conimbricenses loc. cit. quadruplicem habet significationem, nempe 1. uti sermone, 2. probabiliter disputare, 3. argumentari, 4. ignotum ex noto patefacere, nempe ex aliquo modo sciendi, sive dein definitio, sive divisio, sive argumentatio fuerit: & in hac significatione hoc verbum in hac definitione accipitur; quia nempe Logica eatus differit, quatenus modos sciendi producit; unde etiam appellata est *Modus sciendi*, appellatione metonymica, sumendo effectum pro causa.

197. Dividitur autem Logica in naturalem, & artificialiem. Prior, seu *naturalis* videtur, non esse ipse intellectus, potens naturaliter discurrere; quia hic est potentia identificata animæ, & non habitus ei superadditus: sed (ut vult Comptonus disp. I. log. sec. 2. cui consentiunt Conimbricenses quest. proæm. 6. a. 2.) esse generalia quædam principia, vel notitiae aliquæ modorum differendi, seu sciendi, quas ipsa ratio sine ullo præceptore, ordine, & methodo, sibi comparat, atque sic acquirit aliquam facilitatem in aliquibus saltem materiis discurrendi.

Altera Logica, seu *artificialis*, est ipse habitus Logice, ex regulis, & præceptis rite differendi constitutus, cui propriè convenit definitio *num. præc. tradita*, scilicet *Ars differendi*.

Logica hæc *artificialis* dividitur in tres partes physicas, ex quibus qualibet potest dici *Logica partialis*, complexum autem omnium trium *Logica totalis*. Tres autem istæ partes sunt *Analytica*, *Topica*, & *Sophistica*: quarum prima præcipue agit de syllogismo scientifico, seu demonstrativo, altera de probabili, ac tertia de Sophistico, prout scilicet de his agunt libri Analyticorum, Topicorum, & Elenchorum, de quibus n. 193. locuti sumus.

198. Præ ceteris autem celebris est divisio Logica in docentem, & utentem: in quibus tamen explicandis, præsertim in explicanda Logica utente, autores plus, quam par est, dissentunt; cum quæstio, si non tota de nomine sit, saltem de quæstione nominis plurimum habeat. Communiter dicitur *Logica docens* esse complexum ipsarum regularum Logicarum, quæ tradunt in genere methodum conficiendi modos sciendi; hac ratione enim docemur rite differere, quod pro fine suo Logica habet.

At *Logica utens* à variis varie explicatur. Giatinus q. 1. Log. a. 6. §. *Dico secundo*. vult, Logicam utentem esse ipsas alias scientias particulares, quæ in ordine ad suos actus Logice præceptis utuntur. Ovidio verò Log. Controv. 2. p. 2. n. 6. & multi recentiores docent, Logicam utentem, esse omnes actus, seu Logicos, seu Physicos, aut Metaphysicos, aut aliarum etiam scientiarum, directos à Logica, atque adeò Physicam, Metaphysicam &c. esse Logicam, non quidem simpliciter dictam, sed cum restrictione *utentem*. Evidem Arriaga disp. 3. Log. sec. 1. n. 2. ait, alias scientias non debere dici Logicam utentem, sed utentes Logicam: sed hæc est grammaticalis objectio, quam Philosophi saepe negligunt, dum nolunt legibus grammaticæ ardari, & saepe activum passivo substituunt: & sicut dicunt supponit pro supponitur (quamvis non dicant substituit pro substituitur) ita etiam possunt dicere *Logica utens* pro *Logica*, ut ita dicam passivè *usa*, vel *adhibita*: quamvis non dicant *malleus utens*, quando eo artifex utitur: scilicet in questionibus de nomine, aut voce, argumentum à pari est nullum.

199. Alii volunt, quod *Logica utens* sit *Topica*, ad quam reducuntur omnes actus probabiles, etiam circa objecta aliarum scientiarum versantes; cum enim actus probabiles ratione materiae ad nullam scientiam spectent, ratione formæ autem ad solam Logicam pertineant, videntur non immergit *Topica* debere attribui: & sanè Aristoteles 1. Topic. 1. ait: *Propositum quidem negotii est, methodum inventire, per quam poterimus syllogizare de omni proposito problemate ex probabilibus*: id est: *propositum est, artem docere, de omnibus probabilibus diligendi: quibus verbis sanè videntur omnes actus probabiles ad Topicam reduci*. Utraque sententia probabilis est.

200. Conimbricenses quest. proæm. 4. a. 2. volunt, Logicam docentem, & utentem, esse easdem regulas Logice, quæ, dum in genere tradunt methodum conficiendi modos sciendi, adeòqne docent, istos confidere (quod sine omni actuali confectione ullius modi sciendi fieri potest) meritò dicantur *Logica docens*: dum verò in particulari juvant, & dirigunt ad actus, seu modos sciendi conficiendos,

ficiendos, atque in istos directivè influunt, dicantur Logica utens, seu Logica in usum deducta, sive adhibita: ut adeò Logica utens à docente, saltem quoad rectum, non nisi formaliter differat, seu, ut loc. cit. ajunt Conimbricenses, non aliter differat, quam differentia divisiva, & constitutiva; nam sicut eadem realiter differentia, e. g. rationale, est divisiva respectu animalis tanquam generis, & est constitutiva respectu hominis tanquam speciei: ita eadem regulæ, ut in genere hominem docent confidere modos sciendi, sunt Logica docens, & ut cum eodem in particulari influunt in actus directos, sunt Logica utens.

201. Hac ratione salvatur, quod Logica utens non tantum sit congeries variorum actuum, sed sit aliquis habitus, qualem eam esse videtur à pluribus supponi, certè convenientius dici. Salvatur etiam illud commune dictum Philosophorum, Logicam docentem esse à rebus avulsa, seu abstractam: at verò utentes esse cum iis concretam, seu connexam; nam, cum regulæ ut docentes loquantur tantum in genere, & abstrahendo ab omni modo sciendi in particulari, vel saltem à modorum objectis, rectè Logica docens dicitur à rebus avulsa, seu abstracta.

Cum autem regulæ ut utentes, seu influentes in productionem modorum sciendi, hos ipsos modos in particulari immediatè, & consequenter etiam eorum objecta, tanquam res, circa quas illi versantur, mediata attingant, rectè Logica utens cum rebus, seu cum actibus in particulari productis immediatè, & cum eorum objectis, saltem mediata, concreta, seu connexa poterit dici. Et hæc sententia mihi præ aliis placet; si quis tamen aliter sentiat, de hac quæstione vocabularia, nolim multum litigare.

ARTICULUS II.

Quid, & Quotuplex sit Potentia, Habitus, & Actus.

202. UT rite intelligantur tum essentia, tum proprietates Logicæ, præmittenda est explicatio quorundam terminorum, quid nempe in genere vocetur potentia, habitus, aut actus, de quibus præsenti articulo agendum; nam, quid sit & quotuplex virtus, sequenti articulo paulò fusiùs exponemus. Itaque *Potentia latissimè sumpta est aptitudo ad aliquid*: alia autem est *activa*, seu *aptitudo ad aliquid efficiendum*: alia est *passiva*, seu *aptitudo ad aliquid recipiendum*. Sic sol est potentia *activa* respectu caloris, quem producit: & terra est potentia *passiva* respectu ejusdem caloris, quem recipit, & per quem calefit.

203. *Habitus* est *qualitas difficulter mobilis potentia superaddita*, in ordine ad producendos ejus actus. Dividitur autem habitus in *infusum*, & *acquisitum*. Prior, seu *infusus* est, qui absque prævio exercitio infunditur à Deo: & quidem alius est *per se infusus*, seu qui per frequentatos actus non potest naturaliter acquiri: & tales sunt omnes habitus supernaturales, e. g. fidei, spei, charitatis &c. Alius est habitus *per accidens infusus*, qui scilicet naturaliter per frequentatos actus potest quidem acquiri, sed hic, & nunc absque tali frequentatione à Deo infunditur: quales plures habitus scientiarum, & artium, primo parenti Adamo fuerunt infusi.

204. Alter, seu habitus *acquisitus* est, qui nempe per frequentatos actus acquiritur, & potentiam ad similes actus facilitat; hinc definitur *qualitas difficulter mobilis potentia superaddita*, eisque facit

Mayr Philosophia, Tom. I.

litans ad suos actus: in quo discrepat ab habitibus per se infusis, qui juxta communem Theologorum non dant facilè posse, sed tantum simpliciter posse. Habitum autem per accidentis tantum infusi facilitate, ut acquisiti. Scilicet quivis magister in aliqua arte, hanc frequenter exercendo, seu actus ejus faciendo, acquirit facilitatem aliquam in perficiendis operibus artis, quam tyro necdum habet: pariter, qui saepe fuit intemperans in bibendo, acquirit vitiosam inclinationem, seu facilitatem ad bibendum, ut singulis momentis sitiat, & bibat. Dicuntur autem omnes habitus *difficulter mobiles*, quia non ex natura sua transirent, sicut actus: sed ordinariè per aliquod contrarium cum aliqua difficultate destrui debent.

205. Jam *habitum acquisitus* alius est *intellectuus*, alius *moralis*. Prior facilitat ad actus intellectus, alter ad actus voluntatis: de hoc tamen ulterius differere non spectat ad Logicam, quæ utique non ad actus voluntatis, sed intellectus disponit, seu facilitat. Habitum autem *intellectualis* dividitur rursus in *speculativum*, & *practicum*. Ille, seu *speculatorius* est, cuius finis est *veritas*, seu qui quiescit in consideratione objecti, nec dirigit ad opus faciendum: & talis est *Physica*, ac *Metaphysica*: *practicus* est, qui dirigit ad *praxin*, seu, ut nostri communius explicant, ad opus faciendum, nec sicut in consideratione objecti, aut notitia de eo: & talis est *Architectonica*, *Musica*, *Grammatica*, &c.

Ex quo facile infertur, quod etiam *actus speculatorius* sit ille, qui quiescit in consideratione sui objecti: *actus practicus* autem, qui dirigit ad opus faciendum. Subdividitur autem habitus *practicus* iterum, & alius dicitur *Fattius*, alius *Actius*. Ille est qui relinquit aliquod opus post se, seu post suam operationem: e. g. *Architectonica* relinquit domum, *pictoria picturam*: alter verò non relinquit opus post se, seu post suam operationem, e. g. *musica*, *saltatoria*; nam finito istarum exercitio non remanet quidquam; quia cessante exercitio, seu operatione, cessat sonus, & saltus.

206. *Actus* jam aliud non sunt, quam operationes, à potentiis, vel habitibus productæ: & sunt duplicitis generis; nam aliqui actus dicuntur *elicti*, alii *directi*. Illi immediatè profluunt ab habitu: isti profluunt mediata, seu sunt juxta directionem actuum elicitorum. Sic actus elictus pictoriæ est ejus regula: e. g. *Colores debent subtiliter teri*: actus directus est ipsa subtilis colorum attritio juxta præscriptum regulæ facta. In habitibus speculativis dantur tantum actus elicti; in practicis præter elicitos dantur etiam directi: & potest idem actus respectu diversorum habituum esse simul elictus, & directus: sic: *definitio: Omnis homo est animal rationale*: est actus elictus respectu *Physicæ*, & directus respectu *Logicæ*.

Imò videtur quibusdam, etiam idem actus posse respectu ejusdem habitus esse simul actus elictus, & directus: e. g. regula illa primæ figuræ: *Nec major sit specialis*: videtur esse actus directus, ac elictus respectu ejusdem *Logicæ*: & quidem elictus; quia tanquam regula immediatè, ut volunt, profluit à *Logica*: directus autem: quia regulatur per aliam regulam, scilicet, quod medius terminus debeat in præmissis distribui, vel, quod à non distributo non debeat procedi ad distributum. Tantum difficultas aliqua videtur in hoc modo loquendi esse quoad illud, quod tales actus dicantur immediatè profluere à *Logica*; cum non videantur procedere, nisi mediantibus aliis actibus directivis.

D

Fortè

Fortè tamen poterit dici, tales actus immediatè profluere à Logica ratione materiæ, quæ immidiatè à Logica, & à nulla alia scientia suppeditatur: & mediatè profluere ratione formæ, quæ mediatis aliis actibus Logicis introducitur. Et sanè actus à Logica, etiam aliquo modo directi, attamen ratione materiæ ad nullam aliam scientiam, sed ad ipsam Logicam pertinentes, videntur satis communiter vocari actus eliciti Logicæ. Sed non est opus, huic liti de nomine diutiùs immorari.

ARTICULUS III.

Quid, & Quotuplex sit Virtus.

207. *Virtus* in genere ab Aristotele 2. Moral. Nicom. 6. dicitur *habitus*, ex quo, & bonus homo ipse efficietur, & bene opus suum reddit: quod communiter ita explicatur: *Virtus est habitus, qui facit bonum habentem, & opus ejus bonum reddit.* Idem Philosophus 7. Physic. text. 17. ait: *Dispositiones enim quedam ejus, quod præstantissimum est, ad optimum sunt: ubi, quamvis videatur tantum loqui de pulchritudine, & robore, tamen ex hoc texu communiter desumunt auctores definitionem virtutis in genere, quod scilicet sit dispository perfecti ad optimum: intellige perfecti, non antecedenter talis, sed talis formaliter redditi per ipsam virtutem in linea virtutis: intellige etiam optimum non simpliciter, sed in linea virtutis, seu ad finem virtuti præfixum; unde sensus hujus definitionis est: Virtus est habitus, quo potentia perficitur, & ad finem eidem virtuti præfixum, seu ad optimum in linea ejusdem virtutis, disponitur.*

208. *Bonum* autem quodlibet est, si est bene dispositum ad suum finem: & siquidem bene dispositum est ad finem suum primarium, & ultimum, dicitur *bonum simpliciter*: sic simpliciter bonus est homo, si constitutus fit in gratia Dei, & bene dispositus ad vitam æternam: simpliciter etiam bonus est calamus, si bene aptatus est ad scribendum &c. Si verò aliquid non sit bene dispositum ad suum ultimum, aut primarium finem, sed tantum ad aliquem secundarium, non est bonum simpliciter, sed tantum *bonum secundum quid*: & sic, si homo sit tantum bonus Logicus, aut bonus Musicus, non autem sit prædictus gratia Dei, est tantum bonus secundum quid.

209. Jam *virtus* dividitur (sicut *habitus*) in *infusam*, & *acquisitam*, quorum terminorum explicatio prorsus similis est illi, quæ n. 203. & 204. data est de *habitibus*: item dividitur in *intellectualem*, & *moralē*. Hæc, seu *moralis* (cujus ulterior examinatio ad nostrum scopum non facit) est *habitus*, qui perficit voluntatem, & opera ejus bona, in ordine ad voluntatem, id est, honesta reddit. *Intellectualis* verò (de qua plura nobis dicenda) est *habitus*, qui perficit intellectum, & opera ejus bona in ordine ad intellectum, id est, vera reddit: & hoc est, quod Aristoteles vult, dum 6. Ethicor. 3. ait, *virtutes intellectuales esse ea, quibus anima affirmando, aut negando verum dicit*: ubi juxta communem subintelligi debet particula *semper*; nam statim ibidem excludit è numero harum virtutum opinionem, ac existimationem: & rationem addit: *Nam existimatione, & opinione fieri potest ut mentiamur*: quare, cum per istas etiam aliquando verum dicamus, & tamen virtutes non sint, ad has requiritur, ut semper per ipsas verum dicamus.

210. Ibidem Philosophus dividit virtutes intellectuales in quinque species, nempe *artem*, *scien-*

tiam, *prudentiam*, *sapientiam*, *intellectum*. Ex his intellectus, prout hic sumitur, non est potentia intellectiva, sed est *habitus primorum principiorum*, quibus debemus assentiri sine probatione, ne debeamus in infinitum disputare: & ista principia cognoscimus perfecta terminorum penetratione; hinc Aristoteles 1. Topic. 1. ait: *Sunt autem vera, & prima principia, quæ non per alia, sed per seipsa fidem habent: hoc est: assensum pariunt.*

Ex his principia aliqua sunt *universalissima*: id est: scientiis omnibus communia, ut: *Idem non potest simul esse, & non esse*: alia sunt *particularia*, seu particularibus scientiis propria, ut: *Dictum de omni*: quod pertinet ad Logicam: alia sunt *principia primi generis*, quæ sunt omnibus nota, & dicuntur etiam *axiomata*, vel *dignitates*, ut est illud geometricum: *Quæ sunt aequalia eidem tertio, sunt aequalia inter se: alia sunt secundi generis, & tantum sapientibus nota, vocanturque postulata, ut est illud postulatum geometræ: Recta linea terminata semper potest produci.*

211. Altera virtus *intellectualis*, *sapientia*, si strictè sumatur, est *scientia rerum per causas altissimas*: ex qua ratione Theologi, & Metaphysici, præ aliis sapientes sunt, utpote qui per rationes sublimissimas agunt de Deo, qui etiam est *causa altissima*, de quo videatur Angelicus 1. p. q. 1. a. 6. in corp. Tertia virtus *intellectualis*, seu *scientia*, est *habitus demonstrativus rei per causas evidentes*: ut autem distinguatur à sapientia, intelligi debent, nec res, nec causæ altissimæ. De quarta, *prudentia*, dicit Aristoteles 6. Ethicor. 5. quod *habitus sit vera cum ratione activus circa ea, quæ & bona, & mala, homini sunt*: ab aliis in eundem ferme sensum definitur *habitus directivus operationum moralium in particuli ad ultimum finem*. Tandem quinta, seu *ars*, à Philosopho 6. Ethicor. 4. dicitur *habitus cum ratione vera effectivus*: hoc est (saltem, ut plures, recentiores præsertim, explicant) *directive operationum non moralium*.

212. Hoc Giatinus q. 2. a. 4. vult ulterius colligere ex Philosophi dictis 6. Ethic. 5. ubi ait: *Artis est virtus, prudentiae autem minime*: & post pauca: *Prudentiam non artem, sed virtutem quandam esse, manifestum est*: quasi diceret (ut interpretatur hic auctor) prudentiam esse virtutem, dirigentem actiones morales, artem verò non esse tamē virtutem: posse tamen aliquam virtutem esse artis: hoc est: *directive artis, aut actionum ipsius ad finem moralem*. Evidem (ut verum fatear) videtur *hic*, seu 6. Ethic. c. 4. & 5. utl & 1. Magn. Moral. 33. Aristoteles per artem intelligere habitum, effectivum operis distincti ab operatione, seu post operationem permanentis; nam cit. c. 5. expresse dicit: *Effectio finis diversum quid ab ea est: actionis verò non semper; ipsa enim bona actio finis est*: id est: *Finis habitus effectivi est distinctus ab effectione, seu operatione, e. g. finis ædificatorię, ut eam vocat c. 4. seu architectonicę, est domus: at verò habitus activi finis est ipsa actio, seu operatio, e. g. prudentia est ipsa bona electio: quæ iterum videtur docere 1. Mag. Moral. c. 33.*

Unde, attendendo saltem sensum strictiorem, non videntur habitus activi ab Aristotele computari inter artes. Cum autem neque sint scientiæ, e. g. saltatoria, gladiatoria, musica: neque etiam sint partes prudentiæ; eoquod non sint habitus directivi operationum moralium (qualis juxta omnes debet esse prudentia, aut ejus partes subjectivæ) deberent juxta Aristotelem generico tantum nomine dici habitus activi: quod non videtur pla-

placuisse auctoribus; unde maluerunt, eos reducere ad artem, saltem minus strictè dictam, & per hanc intelligere habitum directivum operationum non moralium: in quo sensu etiam nos de arte loquimur. vide etiam n. 302.

213. Dividitur autem *ars ita accepta*, vel explicata, in *fattivam*, & *activam*. Prior, seu *fattiva* est, quæ relinquit opus post suam operationem: tales sunt e. g. *pictoria*, & *architectonica*, quarum prior relinquit imaginem, posterior domum. Altera, seu *activa* est, quæ non relinquit opus post suam operationem: tales sunt e. g. *musica*, *saltatoria*, quæ post editum sonum, aut saltum, nihil relinquunt. Ex quo etiam habetur, quod *actio*, in hoc sensu accepta, significet operationem, quæ non producit opus à se distinctum, & postea permanens: *actio* verò sit *operatio*, quæ tale permanens opus producit.

Dividitur rursus *ars in liberalem*, & *mechanicam*: Illa, sive *liberalis*, est, quæ excolit liberum hominis animum, & cuius actiones non censentur serviles. Altera, seu *mechanica* est ignobilior, ejusque actiones serviles censentur. De hac duplice classe artium compositi sunt duo versiculi, quorum primus *liberales*; alter *mechanicas* indicat: *Lingua*, *tropus*, *ratio*, *numerus*, *sonus*, *angulus*, *astra*: *Rus*, *nemus*, *arma*, *rates*, *vulnera*, *lana*, *faber*: id est: artes *liberales* sunt *Grammatica*, *Rhetorica*, *Logica*, *Arithmetica*, *Musica*, *Geometria*, *Astronomia*: econtra *mechanicæ* sunt *Agricultura*, *Venatoria*, *Militaris*, *Nautica*, *Chirurgia*, *Textoria*, *Fabrilis*: quamvis utique nec omnes *liberales*, nec omnes *mechanicæ*, tam stricto numero comprehendantur.

ARTICULUS IV.

An Logica sit Virtus Intellectualis.

214. DE Logica docente hæc quæstio determinatè agitatur, ut & sequentes; quamvis enim in sententia n. 201. adducta, (in quam multum inclino) sint realiter identificatae Logica docens, & utens, tamen identificatae non sunt juxta aliorum opinionem; unde, ut in omnium sententia hæc quæstio procedat, à Logica utente abstrahitur. Jam Logicam non esse virtutem moralem, est indubitatum; non enim actus voluntatis, sed intellectus dirigit, & hunc, non illam perficit: imò voluntatem in multis Logicis pessimam relinquit: adeoque tantum est quæstio, an Logica sit virtus intellectualis, præsertim, an quoad omnes partes, scilicet *Analyticam*, *Topicam*, & *Sophisticam*.

215. Dico cum communi Philosophorum. Logica est secundum omnes partes virtus intellectualis. Prob. conclusio. Virtus intellectualis est, per quam anima semper verum dicit, seu quæ habet actus elicitos semper veros: ergo Logica secundum omnes suas partes est virtus intellectualis. ma. est Aristotelis citati n. 209.

Prob. mi. Actus elicitus Logicæ sunt regulæ Logicæ: sed regulæ Logicæ, tam *Analyticæ*, quam *Topicæ*, ac *Sophisticæ*, sunt semper verae: ergo per istas Logica semper verum dicit, & eas elicendo semper elicit actus veros. prob. mi. illæ regulæ sunt semper verae, quas sequendo semper obtinetur finis intentus à regulis: sed sequendo regulas Logicæ, sive *Analyticæ*, sive *Topicæ*, sive *Sophisticæ*, semper obtinetur finis ab eis intentus, scilicet modus sciendi, vel syllogismus, seu *Analyticus*, seu *Topicus*, seu *Sophisticus*: ergo. ma. est clara; quia sic regulæ sunt conformes objecto, adeoque verae. mi. patet à posteriori; nam sequendo regulas *Analyticæ* semper producitur syllogismus verè evidens: & sequendo regulas *Topicæ* semper produ-

Mayr Philosophia, Tom. I.

citur syllogismus verè probabilis: itemque verè sophisticus sequendo regulas Sophisticæ.

216. Ob. 1. Virtus est, quæ facit bonum habentem: sed Logica non facit bonum habentem: ergo non est virtus. prob. mi. multi insignes Logici sunt homines vitiösi: ergo per Logicam non fiunt eam habentes boni. Confir. S. Augustinus l. 2. de liber. arbitr. c. 19. ait: *Virtutibus nemo male utitur*: sed multi male utuntur Logicā: ergo hæc non est virtus. Resp. dist. ma. Virtus facit habentem bonum, vel simpliciter, vel secundum quid. conc. ma. semper simpliciter. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. neg. conseq. Possunt homines esse simpliciter mali, hoc est, peccatores etiam graves, & neutram bene ordinati ad suum finem ultimum: & tamen simul esse boni secundum quid, seu boni Logici, pictores, geometrae &c.

Ad confirm. dist. ma. Virtute morali nemo male utitur. om. ma. virtute intellectuali. neg. ma. & conc. mi. dist. conseq. ergo Logica non est virtus moralis. conc. conseq. non est virtus intellectualis. neg. conseq. Virtute quidem morali nemio potest male uti, tanquam causâ, eliciendo per illam actum malum; quamvis quis possit eâ abuti tanquam objecto, e. g. concipiendo de ipsa vanam gloriam. At verò virtute intellectuali potest quis male uti; nam utique arte militari, & gladiatoria, vel arte saltatoria, aut musica, quæ indubitato sunt virtutes intellectuales, multi abutuntur ad homicidia, ad inanem gloriam, vel etiam impudicitiam, S. Augustinum loc. cit. loqui de virtutibus moralibus, patet legenti citatum caput; nam aperte nominat temperantiam, fortitudinem &c. imò l. 1. Retract. c. 9. per virtutem intelligit actum elicitorum bonæ voluntatis, seu virtutis ad voluntatem spectantis, adeoque moralis.

217. Ob. 2. Logica per suos actus non semper verum dicit: ergo non est virtus intellectualis. prob. ant. plures actus Logicæ, e. g. de ejus objecto, vel necessitate, de relatione &c. sunt tantum probables, & in utramque partem disputabiles: ergo. Resp. dist. ant. Logica non semper verum dicit, per illos actus, à quibus denominatur virtus intellectualis. neg. ant. à quibus denominatur tantum habitus opinativus. conc. ant. & neg. conseq. ad prob. conc. ant. & neg. conseq. Quilibet ferme habitus scientificus præter actus certos, & veros, à quibus denominatur scientia, habet etiam alios tantum probables: sic in *Physica*, *Metaphysica*, atque etiam in *Theologia*, dantur plures conclusiones tantum probables, quæ ab aliis probabiliter negantur: & sic etiam se habet Logica.

Unde quilibet talis habitus dividendus est in duas partes, unam scientificam, quæ suis actibus constituit virtutem intellectualem, alteram tantum probabilem, quæ suis actibus tantum constituit habitus opinativum. Aliter respondent Conimbrienses quest. proem. 4. a. 2: afferentes, omnes actus tantum probables, de quacunque materia tractent, revocando esse ad *Topicam*; cum ad nullam scientiam revocari possint: sed iidem negant eadem quest. a. 3. Dialecticam strictè dictam, id est, *Topicam*, esse scientiam. Mihi præplacet prior responso, etiam ideo, quia juxta eam facilius defenditur, quod etiam *Topicam* sit virtus intellectualis, præsertim, si *Topicam* utens, & docens, juxta dicta n. 201. sint realiter identificatae.

218. Ob. 3. Virtus ex Aristotele, citato n. 207. est, cuius opus semper est bonum: ergo saltem *Topicam*, & *Sophistica*, non sunt virtus intellectualis. prob. conseq. opus *Topicam*, & *Sophistica*, seu syllogismus probabilis, & *Sophisticus*, non est semper bonum: ergo. prob. ant. syllogismus probabilis

D 2 saep;

sæpe, sophisticus semper est falsus: ergo neuter semper est bonus. Resp. dist. ant. Virtus est, cuius opus immediatum, & elicitum semper est bonum. conc. ant. cuius opus tantum mediatum, & directum, semper est bonum. neg. ant. & conseq. ad prob. dist. iterum ant. opus immediatum, & elicitum Topicæ, & Sophisticæ, non semper est bonum. neg. ant. opus mediatum, & directum. conc. ant. & neg. conseq. ad prob. dist. denuo ant. & syllogismus probabilis, vel sophisticus est opus immediatum, aut elicitum. neg. ant. est opus tantum mediatum, & directum. conc. ant. & neg. conseq.

Opus elicitum, & immediatum seu actus immediati, & elicti Topicæ, ac Sophisticæ, sunt regulæ, & istæ sunt infallibilis: opus verò mediatum, & directum sunt actus regulati, seu directi, scilicet syllogismi probabiles: & Sophistici, qui possunt esse falsi; quia qualibet virtus procurat in suis actibus, non omnem bonitatem, sed tantum sibi propriam, nempe conformitatem cum suis regulis. Sic grammatica non facit, ut propositio non sit mendax, sed tantum, ut sit emendata constructio: imò actus directi saltatoriaz, & musicæ, nec sunt veri, nec falsi.

Dices 1. Etiam regula Logicæ non sunt semper veræ: ergo. prob. ant. regula de conversione per contrapositionem aliquando fallit: ergo. Confir. Vi regula de conversione propositionis affirmativa universalis potest ex propositione necessaria, e. g. ista: *Omne currens est animal*: inferri continens, e. g. ista: *Aliquod animal est currens*: quæ potest esse falsa: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. suppos. Illa regula non est vere regula Logicæ, ut scitis jam dictum n. 109. Ad confir. neg. ant. In eo casu propositio conversa, et si apparenter sit absolute, re ipsa est conditionata, de quo vide dicta n. 110. unde in ea verbum est non sumitur pro statu, sed per ampliationem, vel alienationem (de quibus terminis vide n. 53.) neque hoc est contra dicta n. 39. nam ibi egimus tantum de propositionibus contingentibus strictè absolute.

219. Dices 2. Virtus nec mediata potest disponere ad malum suæ potentiaz: ergo nec actus directi virtutis intellectualis possunt esse falsi. ant. videtur esse aliquod axioma. conseq. prob. malum intellectus est falsum: ergo, si Logica per actus directos disponit ad falsum, disponit ad malum intellectus, sive suæ potentiaz. Resp. dist. ant. virtus nec mediata potest disponere ad malum suæ potentiaz ex intentione sua. conc. ant. præter intentionem suam, & per accidens. neg. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. ad prob. conc. totum: nego tamen, id fieri ex intentione Logicæ. Sic etiam ars militaris, dum disponit ad invadendum hostem, sæpe per accidens disponit ad mortem sui subjecti. Et eadem ratione Logica, dum disponit ad assensum probabilem, qui sæpius est verus, per accidens aliquando disponit ad assensum falsum; quia probabilia quandoque sunt falsa.

220. Dices 3. Saltem Sophistica ex intentione sua disponit ad falsum, scilicet sophisma: ergo saltem hæc non est virtus. Resp. dist. ant. Sophistica ex intentione sua disponit ad falsum, seu sophisma affirmandum. neg. ant. ad illud apprehendendum, negandum, aut solvendum. conc. ant. & neg. conseq. Non est intellectui malum, si sophisma apprehendat, ac dein neget, vel solvat: & ad hoc inclinat Sophistica: non verò ad sophisma, præterim cognitum qua tale, affirmandum; quia impossibile est, intellectum assentiri falso, ut falso. Si quis autem putaret, regulas sophisticas disponere ad falsum affirmandum, is non intelligeret regulas,

nec haberet virtutem intellectualis, sed habitum erroneum.

Dices 4. Opus virtutis moralis etiam directum non potest esse moraliter malum: ergo etiam opus virtutis intellectualis directum non potest esse intellectualiter malum, sive falsum. Resp. neg. conseq. & paritatem. Malitia operis moralis consistit in diffinitate cum regulis virtutis moralis: ergo implicat, opus esse malum, & simul conforme illis regulis: at malitia intellectualis, seu falsitas, non consistit in diffinitate cum regulis Logicæ, sed in diffinitate cum objecto: ergo opus directum Logicæ potest esse conforme hujus regulis, & tamen esse intellectualiter malum, seu falsum.

221. Dices 5. Est axioma: *Bonum ex integra causa, malum ex quocunque defectu*: ergo ille habitus non est simpliciter bonus, adeòque neque virtus intellectualis dicendus, qui non ex omni parte, consequenter etiam ex parte actuum directorum est bonus. Resp. om. ant. neg. conseq. Axioma illud tantum applicari debet actibus moraliter bonis; ad hos enim requiritur, ut eos nulla circumstantia vitiet: & de his actibus loquitur S. Thomas 1. 2. q. 18. a. 4. ad. 3. non verò de actibus intellectus, ut patet legenti corpus articuli. Fortè etiam hoc axioma suo modo applicari potest toti, quod deficiente parte necdum est perfectum. Ceterum ad bonum tantum in aliqua speciali ratione virtutis intellectualis sufficit, ut habeat bonitatem ab ea virtute intentam: sic bona est pietura hominis, et si careat vita; quia hæc non est bonitas intenta ab arte pingendi: & pariter veritas actuum directorum non est bonitas intenta à Topicæ, vel Sophistica.

222. Dices 6. Si sufficit ad virtutem intellectualis bonitas actuum elicitorum, etiam ars furandi erit virtus intellectualis: hoc est absurdum: ergo. prob. mi. nemo propter virtutem suspenditur: ergo ars furandi non est virtus. Resp. 1. Aristoteles 6. Topic. 3. dicit, furem esse bonum, ut Rhetorem bonum: ergo videtur agnoscere, artem furandi, ut artem perorandi, esse virtutem. Resp. 2. dist. ma. ars furandi erit virtus intellectualis, si habeat regulas infallibilis. conc. ma. secus. neg. ma. & sic. dist. mi. neg. conseq. ad prob. neg. suppositum, quod aliquis propter artem furandi suspendatur; nam tantum quis suspenditur propter ejus usum moraliter malum: sic ars scribendi est certissime ars, adeòque virtus, & tamen multi propter mala scripta puniuntur. Si quis autem sciret optimè artem furandi, eam autem non exercebat, non posset puniri: certè Deus sine omni indecentia scit perfectissime omnes modos furandi: quod autem aliquando aliquæ virtutes intellectuales prohibeantur, ideo fit; quia facile à scientia transiit ad ejus exercitium reipublicæ noxiū.

223. Ob. 4. Habitus, & actus specificatur ab objecto: ergo, si objectum est malum, etiam habitus est malus: sed objectum Topicæ, nempe syllogismus probabilis, est malus: ergo etiam ipse habitus est malus. Confir. Medium non est bonum, nisi ratione finis: ergo, si finis non est bonus, neque medium est bonum: sed syllogismus probabilis, qui est finis Topicæ, quæ est medium, non est bonus; nam sæpe est falsus: ergo. Resp. neg. conseq. Argumentum est simile huic: Cognitio specificatur ab objecto: ergo, si objectum est corpus, etiam cognitio est corpus. Scilicet, et si habitus, & actus specificentur ab objecto, non debent habere omnia prædicata istius; aliás fierent idem: quid autem sit specificari ab objecto, non est hic explicandum, sed alibi.

Ad confir. om. ant. (quod negari posset, nam medium desumit suam bonitatem, non tam à fine,

quām ab aptitudine ad finem) dist. conseq. si finis non est bonus in ea ratione, ad quam tendit medium. conc. conseq. si tantum non est bonus in alia ratione. neg. conseq. & dist. subsumptum. syllogismus probabilis non est bonus in ratione formæ, vel artefacti, ad quam bonitatem tendit Topicæ. neg. subsum. non est semper bonus in ratione veritatis, & quidem per accidens respectu Topicæ docentis, quæ non tendit absolutè ad veritatem, sed ad legitimam formam, & probabilitatem: insuper non est semper malus, etiam in ratione veritatis, sed sèpius bonus. conc. subsumptum, & neg. conseq.

224. Ob. 5. Si aliqua qualitas, e. g. lumen, disponeret oculum ad visionem, ex qua dein oriretur cæcitas, non esset ea qualitas bona oculo: ergo, si Topica disponit intellectum ad actus elicitos, ex quibus sequuntur actus directi mali, non est bona intellectui. Resp. dist. ant. si ex illa visione oriretur cæcitas per se, & quidem cæcitas habitualis. conc. ant. si tantum oriretur per accidens, & quidem cæcitas aliqua tantum transiens. neg. ant. & conseq. Calor stomachi, & frigus cerebri, sunt bona homini; licet per accidens ob pugnam contrariorum lentè hominem disponant ad mortem; quia bonum, quod per se conferunt homini, est longè magius, quām sit malum, quod per accidens causant.

Sic etiam Topica est bona intellectui; quia per se ex intentione sua causat in primis formam syllogismi legitimam, & bonam, item probabilitatem sui actus, dein etiam sèpius veritatem: & hanc saltem semper intendit, quamvis ea aliquando per accidens, & raro excidat, & quidem tantum actualliter, non autem habitualiter, aut stabiliter. Quare non est paritas cum visione, quæ stabilem cæcitatem afferret, sed ad summum est paritas cum alia quādam visione, quæ unum objectum clare repræsentaret, sed dein unam, aut alteram visionem impediret, ita tamen, ut postea visus rediret, quod non esset malum estimabile, præsertim, si illa ipsa res, cuius visio priùs impedita fuisset postea videri posset, ut contingit in veritate, quæ si hodie non inventur, cras ex melioribus argumentis erui potest.

ARTICULUS V.

An Logica sit Scientia, & Ars.

225. **S**cientia ab Aristotele variè definitur, aut describitur, & hinc cùm aliquæ descriptiones Logica non convenient, quidam auctores negant, eam esse scientiam; unde hæc quæstio plurimum habet de nomine; & juxta varias scientiæ acceptiones est decidenda, adeòque istæ primò in medium afferendæ sunt. Itaque Aristoteles primò accipit scientiam latissimè pro quacunque cognitione, etiam non evidente, ut quandoque etiam à vulgo solet accipi: & in hoc sensu trahit 1. de *predicam*. c. 2. grammaticam, quæ certè nihil demonstrat, vocat scientiam, ajens: *Scientia in subiecto quidem est in anima: de subiecto verò dicitur, ut de grammatica: id est, ut explicant Conimbricenses in hunc locum, scientia prædicatur de grammatica tanquam de inferiori.*

226. Secundò accipit Philosophus scientiam pro solis habitibus speculativis, quorum objectum est necessarium. Intellige necessarium, non in existendo, qua ratione solus Deus est necessarius: neque etiam tantum necessarium in essendo, sive, ut ei prædicata essentialia necessariò convenient, qua ratione quævis res est necessaria, atque adeò etiam objectum cuiuslibet artis: sed necessarium in operando, ita, ut naturaliter res aliter fieri non possit, nec sit liberè producta, etiam tantum mediata li-

bertate: & in hoc sensu Aristoteles accipit scientiam 6. *Ethic.* 3. ubi ait: *Quod scimus, non posse aliter se habere existimamus: & post pauca: Scibile igitur necessariò est: ergo aeternum: dein c. 4. in hoc distinguunt artem à scientia, quod objecta artis non sint ita necessaria, ajens: Neque enim eorum est ars, quæ ex necessitate vel sunt, vel sunt, neque eorum, quæ sunt secundum naturam.*

Cùm igitur etiam objecta artium sint necessaria in essendo, juxta Philosophum hæc necessitas non sufficit pro objecto scientiæ, in hoc secundo sensu acceptæ, sed debet esse major, nempe, ut producatur à causa non libera, nec mediate; quia etiam, quæ producuntur à causa mediate libera, seu subordinata alicui principio immediatè libero, non magis necessaria sunt, quām objecta, seu opera multarum artium, quæ applicant activa passivis, à quibus dicitur necessariò agentibus prodit effectus: verbo: Philosophus vult, objectum scientiæ ita acceptæ non debere ulli principio libero quoad suam productionem subjacere, & à scientia tali tantum speculativè considerari.

227. Tertiò accipit Aristoteles scientiam pro quavis notitia, certa, & evidente, per demonstrationem comparata: & sic eam accipit 1. *Poster.* 2. dum ait: *Scire autem arbitramur unumquodque simpli-citer, sed non sophistico modo, qui est secundum acci-dens, cùm causam existimamus cognoscere, propter quam res est, quod illius causa est, & non contingere, hoc aliter se habere: id est: scire (præsertim per demon-strationem à priori, sive propter quid) est co-gnoscere causam rei, & per causam rem, ac necessariam utriusque connexionem.*

Hinc communiter etiam est recepta definitio scientiæ; quod sit *cognitio evidens rei per causam: vel etiam cognitio evidens causæ per rem, sive effectum: si nempe sit demonstratio à posteriori, sive quia: nisi quis cum De Benedictis l. 4. Log. q. 2. c. 1. velit dicere, quod cognitio rei per causam sit duplex: una, in qua res, quæ assumuntur ad aliquid probandum, est causa hujus: quod convenit soli demon-strationi à priori: altera, in qua tantum una notitia est causa alterius notitiæ: quod convenit etiam demon-strationi à posteriori.* Et hæc quidem est scientia actualis, seu actus scientificus: habitus verò inclinans ad tales cognitiones, seu actus, est scientia habitualis. Juxta hanc acceptancem dividit Aristoteles 2. *Metaph. tex.* 3. scientiam, in præticam, & speculativam, & 6. *Metaphys. tex.* 1. in factivam, & activam. His positis;

228. Dico 1. Logica est scientia in hoc tertio sensu accepta. ita communis: nec facile aliqui Logicam negant esse scientiam, nisi in secundo sensu acceptam, in quo sensu nec nos eam scientiam esse defendimus. Prob. conclusio. Logica est habitus inclinans ad actus scientificos: ergo est scientia, seu habitus scientificus. prob. ant. Logica inclinat ad actus ex principiis certis, & evidenteribus, per demonstrationem deductos, seu ad cognitiones evidentes per causam: sed hi actus sunt scientifici: ergo. ma. prob. Logica inclinat ad suas regulas: hæ sunt actus evidentes, non quidem immediate per se nobis noti, sed tamen ex principiis evidenteribus deducti, ut patet consideranti Summulas, & magis Organum Aristotelis: ergo. Confirm. In regulis Logica fundantur demonstrationes aliarum scientiarum: ergo si illæ regulæ non sunt evidentes, neque erunt istæ demonstrationes: hoc ad-mitti non potest: ergo.

229. Dico 2. Logica etiam est ars, saltem minùs strictè dicta, juxta explicationem n. 212. datam. ita nostri communiter. Prob. conclusio. Ars juxta Aristotelem 6. Et hic. 4. est habitus cum ratione

vera effectivus: hoc est, ut communiter exponunt, est habitus infallibili ratione, seu methodo productivus operationum non moralium: sed talis habitus est Logica: ergo est ars. prob. mi. Logica est habitus productivus modorum sciendi, & quidem infallibili methodo, seu per regulas certas, ac demonstratas: atqui modi sciendi sunt operationes non morales, sed intellectuales: ergo.

230. Ob. 1. contra 1. conclus. Idem non potest simul esse ars, & scientia: sed Logica est ars: ergo non potest esse scientia. prob. ma. membra dividenda debent esse opposita: sed ars, & scientia, sunt membra dividenda virtutis intellectualis: ergo debent esse opposita, consequenter idem non potest esse simul ars, & scientia. Resp. 1. dist. ma. idem non potest simul esse ars, & scientia secundo modo accepta. conc. ma. scientia tertio modo accepta. neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. ad prob. om. ma. dist. mi. ars, & scientia secundo modo accepta, sunt membra dividenda. conc. mi. scientia tertio modo accepta. neg. mi. & conseq.

Aristoteles 6. Ethic. 3. in ea divisione artis, scientiarum, & prudentiarum accipit scientiam secundo modo, ut jam notavimus n. 226. Respondent alii 2. neg. ma. ad probat. dist. ma. membra dividenda debent esse opposita praeclarivè. conc. ma. exclusivè. neg. mi. & conc. mi. sub priori distinctione conc. vel neg. conseq. Exclusivè opponuntur, quæ se mutuo excludunt: at verò praeclarivè, quæ ita se habent, ut neutrum per se ex conceptu suo includat alterum: & sic opponuntur scientia, & ars.

231. Ob. 2. Est effatum Aristotelis 2. Metaph. 3. Absurdum est, simul scientiam, & modum scientiarum querere: ergo scientia, & modus sciendi non sunt idem: sed Logica est modus sciendi: ergo non est scientia. Resp. dist. conseq. scientia, & nullus modus sciendi sunt idem. neg. conseq. scientia, & aliquis modus sciendi, de quo ibi agit Aristoteles. conc. conseq. & dist. subsumptum. Logica est modus sciendi talis, de quali ibi agit Aristoteles. neg. subsumptum. est aliis modus sciendi. conc. subsumptum. & neg. conseq.

Aristoteles loco citato non intelligit per modum sciendi cognitionem aliquam, seu manifestationem ignoti per notius, vel habitum ad tales cognitiones inclinantem, ut ex n. 56. communiter solet intelligi: sed potius intelligit argumenta, seu probationes, quæ adhiberi debeant; nam ait, aliquos nolle admittere, nisi mathematicè loquentes, hoc est, afferentes argumenta mathematicè certa, vel ex Mathesi petita: alios nolle argumenta, nisi ab exemplis petita: alios non nisi à testimoniosis locorum accepta: econtra alios nolle argumenta certa; eoquod non facile ea consequi possint; unde ait, primò statuendum modum scientiarum, hoc est, quibus argumentis utendum: sed hæc non impediunt, quo minus modus sciendi alius, quam Logicam esse diximus, possit simul esse scientia.

232. Ob. 3. Objectum scientiarum non sunt singularia: objectum Logicæ sunt singularia: ergo Logica non est scientia. 1. p. ant. constat ex axiome Philosophico: Scientia non agunt de singularibus. 2. p. ant. patet ex eo, quod Logica producat operationes singulares, definitiones, argumentationes &c. ergo. Resp. dist. 1. p. ant. objectum scientiarum non sunt singularia singulariter considerata. conc. ant. universaliter considerata. neg. ant. & dist. etiam 2. p. objectum Logicæ sunt singularia universaliter considerata. conc. ant. singulariter considerata. neg. ant. & conseq.

Ad prob. concedo, quod Logica producat operationes singulares: attamen producit eas per regulas universales, & universaliter de operationibus

logicis loquentes; non enim dicit regula: *Hic syllogismus debet habere tres terminos &c.* sed dicit: *Omnis syllogismus &c.* Aliud est, quod hæc regula universaliter loquentes dein in particulari syllogismis singularibus applicentur.

233. Ob. 4. Logica est instrumentum scientiarum: ergo non est scientia. prob. conseq. malleus, qui est instrumentum fabri, non est faber: ergo Logica, quæ est instrumentum scientiarum, non est scientia. Resp. neg. conseq. ad prob. neg. iterum conseq. Inductio est manca; licet enim aliqua instrumenta non sint similia iis, quorum sunt instrumenta, tamen alia instrumenta ipsis similia sunt. Sic sæpe homo est instrumentum alterius hominis, qui per priorem aliquid exequitur: item ars pharmacopæa, & frænofactoria, sunt instrumentum artis medicæ, & equestris, licet utraque sit ars. Si fors dicas, has artes non esse instrumenta aliarum artium, sed tantum conficere earum instrumenta, respondeo, etiam Logicam non alia ratione esse instrumentum aliarum scientiarum, nisi quatenus in earum gratiam producit modos, seu instrumenta sciendi.

234. Ob. 5. Juxta nos etiam artes mechanicas essent scientiarum: hoc est absurdum: ergo. prob. ma. etiam demonstrant suas regulas: sed hoc juxta nos sufficit ad scientiam: ergo. ma. prob. Aristoteles 1. Metaphys. 1. inter veros artifices, & puros empiricos, seu solâ experientiâ prædictos, ponit discrimen his verbis: *Illi quidem sciunt causam, hi verò minimè:* ergo. Resp. neg. ma. 2d prob. neg. ma. ad hujus prob. neg. conseq. Verbum *sciunt* ibi sumitur latissimè in primo sensu, explicato n. 225.; neque enim futores, aut fartores, suis tyronibus regulas per demonstrationes proponunt reducendo eas ad prima principia, sed tantum dicunt, hoc ita, illud aliter faciendum: & tyrones credunt. Si quis autem regulas demonstraret, id non faceret ut mechanicus artifex, sed ut aliunde scientificus, & sapientius ut peritus Mathematics.

235. Ob. 6. contra 2. conclus. Logica est scientia: ergo non est ars. prob. conseq. objectum scientiarum est necessarium: & objectum artis non est necessarium: ergo non potest idem habitus esse ars, & scientia; alias haberet, & non haberet objectum necessarium. Confirm. Scientia versatur circa universalia: ars versatur circa singularia: ergo non potest idem habitus esse scientia, & ars: ergo nec Logica. Resp. dist. ant. Logica est scientia secundo modo accepta. neg. ant. tertio modo accepta. conc. ant. & neg. conseq. ad prob. dist. ant. objectum scientiarum secundo modo acceptæ debet esse necessarium aliquo modo, quo modo non debet esse necessarium objectum artis. conc. ant. objectum scientiarum tertio modo acceptæ. neg. ant. & conseq. videantur dicta n. 226. & seq. Ad confirm. dist. 2. p. ant. Ars versatur circa singularia, ea singulariter producendo. conc. ant. ea singulariter considerando. neg. ant. & conseq. vide dicta n. 232.

ARTICULUS VI.

Quid sit Cognitio Practica.

236. **A** Ntequam decidatur, an Logica sit practica, an speculativa, decidendum est, quid requiratur ad cognitionem practicam, à qua elicta possit habitus dici practicus. Communiter quidem dicitur esse *cognitio practica*, cuius finis est opus, seu quæ per se dirigit ad effectuonem operis: econtra *cognitio speculativa*, cuius finis est veritas: seu quæ quiescit in veritate cognita, nec per se dirigit ad opus. Sed lis est de nomine, præsertim cum Scotistis, quid nempe intelligatur nomine *operis*, vel, ut ex græco dicitur, *praxis*. Evidem hæc vox actionem

nem significat, eamque Aristoteles contraponit sāpe *faktioni*, de quibus n. 213. At certè etiam hēc vox, saltem latius sumpta, *faktionem aliquando significare* debet; cùm etiam artes factivæ, e. g. pictoria, architectonica, juxta omnes sunt practicæ: sed de hoc non hīc queritur.

237. Quæstio hīc est, quid sit *praxis*, sive, an per praxin intelligatur actio, vel operatio quæcumque, sive sit actus intellectus, sive alterius potentia, vel, an actus intellectus excludatur ab hac appellatione. Hoc secundum dicitur tenere Scotus, licet Mastrius *disp. 12. Log. q. 5. a. 1. n. 106.* velit, subtiler Doctorem non esse intelligendum de actu intellectus, à voluntate imperato. Consentunt plerique Scotistæ, & non pauci etiam alii. De mente S. Thomæ ajunt Conimbricenses *quæst. proæm. 4. a. 5.* non constare. Econtra prius, seu etiam actum intellectus posse esse praxin, cum Suarezio *tom. 2. Metaph. disp. 44. sec. 13. n. 26.* Vasquezio *tom. 1. in 1.p. disp. 8.c.4. & 5.* Conimbricensibus *quæst. proæm. 4. a. 5.* tenent communissimè nostri, atque etiam communiter alii, adeò, ut Semeri *disp. 1. Logic. q. 5. a. 1.* dicat, oppositam Scotti sententiam habere infinitos adversarios, inter quos velit etiam ipse esse.

238. Dico 1. Cognitio practica est illa, quæ dirigit ad opus, seu ad operationem, sive intellectus, sive alterius potentia. Prob. conclus. Cognitio, quæ dirigit ad opus, etiam intellectus, non sicut in cognitione, vel contemplatione objecti, nec ejus finis est sola veritas, sed opus: ergo non est speculativa: ergo practica. ant. patet. conseq. 1. prob. ex Aristotele, qui 2. *Metaphys. 1.* sic ait: *Speculativa scientia etenim finis veritas: practica autem opus.* prob. etiam 2. conseq. ex eo, quod non dentur cognitio[nes] humanæ, media[n] inter speculativas, & practicas. Confirm. 1. Actus à prudentia imperatus est praxis; nam prudentia est innegabiliter practica: sed actus hic sāpe est actus intellectus, e. g. actus fidei, vel bona existimatio de proximo &c. ergo actus etiam intellectus est praxis: ergo cognitio ad eum tanquam ad opus dirigens, est practica.

Confir. 2. præcipue contra Mastrium. Actus intellectus imperatus ab actu voluntatis est praxis, ut fatetur Mastrius, citatus n. 237. ergo etiam non imperatus, sed directus ab alia prævia cognitione. prob. conseq. talis actus imperatus non est minus actus intellectus, quam aliis non imperatus, nec intellectus ad illum magis extenditur, quam ad alium: ergo. Quod enim Mastrius ait, intellectum, ut vocat, imperatum, seu voluntatis imperio determinatum, distingui ab intellectu non imperato, & actum intellectus imperati non esse actum intellectus, sed voluntatis, est gratis dictum: & eodem jure dici poterit, intellectum tendentem ad opus distingui ab intellectu quiescente in sola cognitione veritatis.

239. Dico 2. Cognitio practica debet dirigere ad opus factibile ab habente eam cognitionem. ita teste Arriaga *disp. 1. Log. sec. 4. n. 52.* communis omnium: & prob. Inprimis opus tale, seu praxis, debet esse aliquid absolutè factibile, seu possibile; nam non datur cognitio ad faciendam Chimæram: & si quis putaret, se habere hac de re cognitionem practicam, & eā motus adhiberet etiam media putatitia ad producendam Chimæram, deciperetur, & haberet tantum cognitionem speculativam falsam. Dixi, opus debere esse factibile; non enim requiritur, ut opus fiat in actu secundo, seu, ut habeatur intentio illud faciendi; nam sine his tamen cognitio erit practica in actu primo: si autem ipsa executio operis accedat, erit practica in actu secundo.

Ulterius debet opus illud etiam esse aliquo mo-

do factibile ab habente cognitionem; nam cognitio practica debet esse principium agendi: sed nequit esse tale, nisi respectu habentis ipsam: ergo. prob. mi. cognitio talis est principium agendi eatenus, quatenus dirigit repræsentando objectum factibile, & modum istud faciendi: sed sic non potest dirigere, nisi illum, qui eam habet: ergo. Confir. Nemo censet, cognitionem, quam habet aliqua creatura de productione prima sui ipsius, esse practicam; quia, licet sit de objecto à Deo factibili, non est tamen de objecto factibili ab ipsa illa creatura: ergo.

An autem objectum, seu opus debeat esse immediatè factibile ab habente cognitionem, an tantum mediare, e. g. an, si eques bene sciat regere equum, non tantum directio equi, sed etiam motus ipsius, sit praxis respectu equitis, lis est inter auctores. Negat Comptonus *disput. 10. Log. sec. 2.* affirmat de Benedictis *tom. 1. q. proæm. c. 4. §. 1.* Non autem in ordine ad Logicam necessum est, hac de re pluribus disputare.

240. Dico 3. Cognitio practica tamen non debet dirigere ad opus factibile potentia proximâ: sed sufficit, si sit factibile potentia remotâ: ita communis. Prob. Communiter judicatur, quod podagricus habeat cognitionem practicam de saltu, licet per accidens sit suo morbo impeditus, ne saltet: & idem est judicium commune de cytharœdo chyragrâ impedito. Si autem non adsit potentia remota naturalis, sed tantum quis possit eam recipere, e.g. si homo, habens cognitionem de modo producendi leonem, possit tantum elevari supernaturaliter ratione potentia obedientialis ad eum producendum, non convenienter auctores, an talis cognitio sit practica.

Negat Arriaga *disp. 1. Log. sec. 4. n. 52.* sed sic debet etiam negare, quod homo habeat ullam cognitionem practicam de eliciendis actibus supernaturalibus, quod non videtur dicendum. Neque sufficit responsio Arriaga *cit. sec. n. 53.* nempe, hos actus per se exigere fieri ab homine; nam, etsi actus exigant fieri ab homine, tamen homo non exigit eos facere: dein actio quoque modalis productiva qualiscunque effectus, ad quem producendum homo elevaretur, semper etiam exigeret essentialiter fieri ab homine. Quod addit, scilicet, eam cognitionem practicam de actu supernaturali, seu dictamen prudentiae supernaturalis, jam supponere hominem elevatum, coincidit cum Comptono, de quo mox dicemus. Econtra alii admittunt, ac ajunt, Archimedis cognitionem, de movendo globo terraquo, probabiliter fuisse practicam. Comptonus *disp. 10. Log. sec. 3.* docet, talem cognitionem fore practicam tunc, quando data fuerit potentia ad opus, prius verò fore tantum speculativam: adeòque necessariò concedit, cognitionem speculativam in casibus etiam possibilibus, imò naturalibus, posse fieri practicam, & vicissim: quod utique in dubium trahi potest.

241. Dico 4. Cognitionis practicæ opus debet esse ejus effectus, & non tantum quomodounque occasione ipsius fieri. ita communiter auctores: & Mastrius *disp. 12. Log. q. 5. a. 2. n. 116.* ait, Scoto malè opositum attribui. Prob. Si sufficeret ad cognitionem practicam, quod ad eam sequeretur quomodounque aliquod opus, etsi ipsa nec directivè istud produceret, tunc omnis cognitionis esset practica; quia nulla est, quam non per accidens possit sequi aliquis amor, vel odium &c. hoc autem est absurdum: ergo. Quin etiam non sufficit, quod opus tantum sit objectum cognitionis, sed debet dependenter ab ea fieri; nam nemo dicit, quod Medicus habeat cognitionem practicam de sua,

vel alterius hominis nutritione, licet hæc sit objectum ejus cognitionis; quia scilicet cognitio in eam non influit. Confirm. Juxta communem cognitionem practica debet habere speciale modum tendendi in opus, repræsentando illud factibile, dependenter à sua directione, seu ostensione modi id faciendi, sive etiam ostensione bonitatis, vel utilitatis, in productione operis, ut scilicet, vel moraliter, vel exemplariter, aut idænalter influat (nam de physico influxu, à quo non necessariò sumitur ratio practici, esset multa disputatio, & hinc ab eo abstrahitur) ergo opus debet esse ejus cognitionis effectus. Ex quo infer, regulas artium esse practicas, dum ostendunt modum faciendi artefactum: dictamina verò prudentiæ esse practica, dum ostendunt bonum esse, ut res fiat. Et quidem hæc dictamina, quia descendunt ad particularia, ad quæ regulæ, loquentes tantum in genere, non descendunt, sunt aliquo modo magis completè practica, quam sint regulæ artium.

242. Dico 5. Cognitio practica non exigit subjectum capax erroris, quod dirigat. ita Arriaga *disp. 1. Log. sec. 4. n. 54.* Hurtadus *de anima disp. 9. sec. 2. §. 12.* & alii. Prob. Scientia simplicis intelligentiæ in Deo juxta communem Theologorum est practica, & tamen non est in subjecto capaci erroris; item Christus Dominus habuit plures cognitiones practicas, & tamen etiam, ipse non fuit capax erroris: ergo. Alia quæstio est, an cognitio practica debeat dirigere ad opus liberum. Negat hoc Arriaga *loc. modò cit.* quia (ut ait) modò cognitio dirigat ad opus, sive hoc sit liberum, sive necessarium, jam ipsi convenit definitio cognitionis practicæ.

Et quidem non video, quare talis cognitio non possit dici practica, seu elicita à scientia practica: at vix poterit dici elicita ab arte; quia objectum artis pluribus videtur non posse esse ita necessarium, ut neque sit mediata liberum; alias ars esset etiam Scientia secundò modo accepta. vide dicta *n. 226. & 235.* Hic tamen ex occasione mentionis factæ de libertate, noto, actus brutorum non esse respectu ipsorum practicos, aut praxes; nam, licet praxis non debeat esse libera, tamen debet esse directa à cognitione rationali; quia juxta omnes practicum, & speculativum, non datur, nisi in intellectu. Adde, quod bruta non agant propter finem, adeòque opus eorum non possit esse finis cognitionum materialium, quas bruta habent, consequenter neque praxis. vide Arriagam *disp. 1. Log. sec. 4. n. 57.* Licet autem tales actus non sint practici respectu brutorum, tamen juxta de Benedictis, citatum *n. 239.* possunt esse practici respectu hominum bruta instrumentum, vel dirigentium.

ARTICULUS VII.

Solvuntur Objectiones.

243. Ob. 1. contra 1. conclus. Juxta Aristotalem *3. de Anima text. 49.* vel juxta aliam versionem *text. 50.* *Intellectus extensione fit practicus:* sed non datur extensio intellectus, nisi hic se extendat ad actus aliarum potentiarum: ergo non fit practicus per suas proprias actiones, adeòque actus intellectus non sunt praxes. Resp. om. ma. neg. mi. Omisi majorem; quia hæc verba loco citato non habentur, sed tantum ista: *Intellectus autem, qui propter aliquid ratiocinatur, & qui activus est: quæ verba Aristotelis paulò aliter refert Suarez tom. 2. Metaph. disp. 44. sec. 13. n. 21.* & videtur omittere, ea prioribus, ab adversa parte adductis, aliquo modo æquivalere. Sed hoc, ut dixi, omisso, neg. mi. potest enim intellectus se extendere ab uno actu ad

alium, scilicet à cognitione practica, seu regula dirigente, ad aliam cognitionem directam. Et quæsto, cum voluntas, & intellectus, sint realiter idem, cur intellectus se extendat dirigendo ad volitionem, & non dirigendo ad cognitionem? imò cur se extendat ad actum imperatum à voluntate, hoc est, realiter à seipso, & non se extendat ad actum non imperatum? vide dicta *n. 238.* Si velis appellare ad auctoritatem, repono, jam *n. 237.* parem saltem oppositam esse.

244. Ob. 2. ex Scoto. Omnis cognitionis est speculatio: ergo non est praxis: ergo non datur cognitionis practica circa cognitionem, seu actum intellectus. Confirm. S. Thomas *1. 2. q. 57. a. 1.* ait: *Operativum, seu practicum, quod dividitur contra speculativum, sumitur ab opere exteriori: sed operatio intellectus non est opus exterius: ergo non est praxis, adeòque nec cognitionis ad eam dirigens est practica.* Resp. dist. ant. est pura speculatio, seu tantummodo repræsentatio sui objecti. neg. ant. est non pura speculatio. om. ant. & neg. conseq. utique enim cognitionis dirigens architectum ad struendam domum non est pura speculatio, sed etiam est practica: dein omnis cognitionis speculativa, sed directa ab aliqua practica, est simul praxis, & speculatio.

Ad confir. neg. mi. Ut rectè ait Arriaga *disp. 1. Log. sec. 4. n. 50.* S. Thomæ verba non possunt strictè sumi, ut sonant; alias nec actus voluntatis essent praxis; quia strictè loquendo sunt actus interni, & non externi: adeòque opus interius; unde per actum exteriorem, seu opus exterius, intelligit S. Doctor tantum opus, seu actum, ab actu pratico distinctum, ad quale opus non dicit ordinem cognitionis pure speculativa.

245. Ob. 3. contra 2. conclus. Visio, vel cognitionis beatifica est practica: & tamen ejus objectum non est factibile ab habente eam cognitionem: ergo conclusio secunda non subsistit. Confirm. Si omnes syllogismi fierent impossibilis, tunc regulæ tamen manerent tales, quales nunc sunt: atqui nunc sunt practicæ: ergo manerent etiam tunc practicæ: sed earum objectum tunc non esset factibile: ergo. Resp. dist. 1. p. ant. Visio beatifica est practica respectu Dei. neg. ant. respectu amoris Dei, vel alterius, actus ad quem dirigit. conc. ant. & dist. etiam. 2. p. objectum ejus primarium, seu Deus, non est factibile. conc. ant. objectum secundarium, sive amor Dei, vel alijs actus, ad quem visio dirigit, non est factibile. neg. ant. & conseq. Ad confir. neg. ma. vel enim tunc etiam ipsæ regulæ fierent impossibilis: vel certè in tali casu impossibili fierent speculativæ.

246. Ob. 4. contra 5. conclus. Otiosa est direction, ubi nullum est periculum erroris: ergo non datur cognitionis practica in subjecto incapaci erroris. Resp. neg. ant. Directio datur, vel ut caveatur error: vel ut potentia illuminetur, aut etiam determinetur. Aliqui hic, ut probent, praxin debere esse operationem liberam, afferunt illud Aristotelis *6. Metaph. text. 1.* *Idem enim agibile, & eligibile:* sed quia nos abstrahiimus, an praxis debeat esse libera, an non, non debeimus de solutione esse solliciti. Solùm dico, ibi per agibile non intelligi practicum genericè sumptum, sed specificè sumptum, quod scilicet spectat ad scientias, vel artes activas, & maximè ad prudentiam: nam ibi Aristoteles opponit agibile factibili, & habitus activos factivis: est autem innegabile, habitus etiam factivos, e. g. pictoriam, vel architectonicam, esse practicos; quare Aristoteles ibi per agibile non intelligit qualemque practicum, sed speciale.

ARTICULUS VIII.*An Logica sit Practica.*

247. *Ico.* Logica est simpliciter practica. ita communius nostri, quibus consentiunt plures alii. Prob. Ille habitus est simpliciter practicus, cuius primarius, & præcipuuus finis est opus: atqui Logicæ finis primarius, & præcipuuus est opus: ergo Logica est habitus simpliciter practicus. ma. habetur ex dictis à n. 236. mi. prob. Logica, si non unicè, certè primariò est inventa in hunc finem, ut aliis scientiis efficiat modos sciendi, atque adeò sit earum instrumentum: ergo habet pro fine opus, seu ipsos modos sciendi efficiendos. Confir. Ex regulis Logicæ vel obiter consideratis pater, eas omnes dirigere, ad effectiōnem, vel definitionis, vel divisionis, vel syllogismi: ergo habent pro fine opus.

248. Ob. 1. Ille habitus est speculativus, cuius finis est veritas: ergo Logica est speculativa. prob. mi. Logicæ finis sunt syllogismi, definitiones &c. sed hi actus sunt cognitiones speculativæ, seu aliqua veritas: ergo. Resp. dist. ma. ille habitus est speculativus, cuius finis est veritas actuum elicitorum, ita, ut in hac statim quiescat. conc. ma. cuius finis est veritas actuum directorum. neg. ma. & dist. sic. mi. neg. conseq. ad prob. dist. mi. & ij actus sunt actus directi Logicæ. conc. mi. sunt actus eliciti. neg. mi. & conseq.

Habitus speculativus habet actus elicitos, qui sunt veri, & non ultrà tendunt: & in ipsis habitus speculativus quiescit: at habitus practicus habet actus elicitos, qui quidem etiam sunt veri, sed tamen ulterius tendunt ad effectiōnem alicujus operis, & habitus in iis actibus elicitis non quiescit, sed per eos ulterius ad opus tendit: & sic Logica per suas regulas tendit ad confectionem syllogismorum, definitionum, &c.

249. Ob. 2. Talis est Logica, quales sunt ipsius actus: sed isti sunt speculativi: ergo etiam ipsa est speculativa. mi. prob. actus plurimi, quibus Logica considerat suas, vel sui objecti proprietates &c. sunt speculativi: ergo. Resp. dist. ma. Talis est Logica, quales sunt actus ejus primarii. conc. ma. quales sunt actus tantum secundarii. neg. ma. & sic. dist. mi. neg. conseq. ad prob. dist. ant. & illi sunt actus primarii. neg. ant. sunt tantum actus secundarii. conc. ant. & neg. conseq. Etiam medicina e. g. habet multos actus speculativos, de numero ossium corporis, de plexu partium, de nutritione &c. quia tamen actus ejus primarii, id est, in medicina maximè considerabiles, & ob quos primariò fuit inventa, sunt practici, etiam ipsa dicitur simpliciter practica: & par est ratio de aliis habitibus practicis, atque etiam de Logica.

250. Dices. *Denominatio fit à potiori:* sed plures actus Logicæ sunt speculativi: ergo ipsa ab his debet denominari speculativa. Resp. neg. ma. Illud axioma sæpe fallit: sic e. g. in homine duæ partes, & quidem principaliores, nempe anima, & materia prima, sunt incorruptibles, & tamen homo non dicitur incorruptibilis: econtra à sola unione corruptibili dicitur corruptibilis: & à sola anima rationali dicitur rationalis. Poteſt quidem admitti in quibusdam formis materialibus accidentalibus, e. g. calore, albedine, quod subjectum denominatur calidum, vel album, à prævalente calore, vel albedine, seu à potiori, sed id non fit universaliter.

251. Regula autem circa denominationes non videtur tradi posse melior, quam hæc. Inquirenda est definitio denominationis, & tum videndum, an ea definitio conveniat rei denominandæ, an non: sic e. g. spirituale definitur ens non quanti-

tativum, sive non habens connexionem cum quantitate: hæc definitio cùm non conveniat toti homini, licet conveniat principalij ejus parti, seu animæ, homo non potest denominari spiritualis: item incorruptibile definitur, quod non potest destrui manente subjecto: hoc cùm non conveniat toti homini (nam hic destruitur destruta sola unione, & quidem ita, ut maneat subjectum, scilicet materia prima) non potest homo dici incorruptibilis, licet duæ ejus partes, nempe anima, & materia, sine incorruptibiles. Econtra corruptibile definitur, quod potest destrui manente ejus subjecto; hinc, cùm homo utique destruatur per mortem, manente ejus subjecto, nempe materia prima, vel corpore, totus homo dicitur corruptibilis, licet sola unio per mortem ex homine destruatur, & esse definet.

252. Jam verò practicum dicitur, cuius finis est opus: quod cùm conveniat toti Logicæ, præsertim ratione actuum primariorum ex n. 247. & 249. meritò denominatur practica: quamvis fortè plures actus essent speculativi, quod tamen probari non potest; quia in primis multa, quæ in Logica speculativè traduntur, non spectant ad Logicam: alii actus, qui prima fronte videntur speculativi, re ipsa sunt practici: alii autem actus practici spectantes ad Logicam, non traduntur, e. g. de inventione medii (vide n. 178.) ne obruatur memoria. Nec hic etiam objiciatur, quod actus speculativi sint nobiliores, quam practici; nam, quamvis fortè sub aliqua ratione abstracta sint aliquando nobiliores, non sunt nobiliores in ea ratione, quæ servit ad finem Logicæ. Poterit tamen ob tales actus Logica dici secundum quid speculativa.

253. Ob. 3. Idem est finis instrumenti, & habitus, cuius est instrumentum: sed Logica est instrumentum aliarum scientiarum: ergo idem est finis Logicæ, & aliarum scientiarum: sed istarum finis est veritas: ergo etiam finis Logicæ est veritas, & ipsa consequenter est speculativa. Resp. dist. ma. idem est finis instrumenti, & habitus, semper eodem modo. neg. ma. est finis, sed non semper eodem modo. conc. ma. & conc. mi. sub eadem distinct. conc. vel neg. conseq. dein omissio subsumpto neg. iterum conseq. Eadem veritas, seu idem actus verus, e. g. syllogismus, est finis Logicæ tanquam opus directum, & est finis Physicæ (cujus Logica est instrumentum) non tanquam opus directum, sed tanquam speculatio immediatè elicita: item respectu Logicæ est praxis, respectu Physicæ est speculatio. Omisi subsumptum; quia non omnium scientiarum, quarum Logica est instrumentum, finis est veritas: sic e. g. Ethicæ, utpote juxta omnes practicæ, finis est opus.

254. Ob. 4. Logica est scientia ratione suarum demonstrationum: sed istæ non sunt practicæ: ergo neque Logica est scientia practica. Resp. neg. mi. Demonstrationes Logicæ docentis sunt practicæ: & quamvis non omnes præmissæ semper sint practicæ, tamen conclusio est practica, in qua tamen conclusione præcipue consistit ratio actus scientifici: interim tamen sæpe etiam ipsæ præmissæ omnes sunt practicæ, e. g. in hoc syllogismo. Tot debentponi termini in syllogismo, quot sunt utiles ad identitatem, vel distinctionem in tertio: sed ad hanc sunt utiles tres: ergo tres debent ponи.

255. Ob. 5. Objectum habitus practici debet esse factibile: objectum Logicæ non est factibile: ergo. prob. mi. objectum Logicæ sunt omnes syllogismi syncategorematicè infiniti: sed isti non sunt factibiles: ergo. Resp. 1. retorquendo argumentum in omnibus etiam mechanicis artibus; nam etiam sutor non potest facere omnes calceos.

Resp.

Resp. 2. neg. mi. ad prob. dist. ma. objectum Logicæ sunt omnes syllogismi secundum rationem specificam. conc. ma. secundum rationem individualem, in qua sunt infiniti. neg. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq. Scientiæ non agunt de singularibus, nisi sub ratione universali; unde nec Logica agit de syllogismis singulariter, sed secundum rationem specificam consideratis, sub qua non sunt infiniti; cum species syllogismorum categoricorum sint tantum novendecim, species autem non categoricorum sint adhuc pauciores, quos omnes potest Logicus facere: certè omnes possunt à Logica doceri.

ARTICULUS IX.

'An, & quomodo Logica sit necessaria ad alias Scientias.

256. **N**on est hīc quæstio de necessitate absoluta in existendo, quæ soli Deo competit: nec de necessitate suo modo absoluta in essendo, qua prædicata essentialia inter se connexa sunt, ut animal, & rationale in homine: sed de necessitate ex aliqua suppositione, e. g. quod aliquis aliquem finem intendat. Hanc necessitatem antiquiores dividabant in *necessitatem simpliciter talem*, & *necessitatem secundum quid*. Prior, seu *necessitas simpliciter talis* dicebatur dari, quando res, seu finis non poterat obtineri sine illa re, quæ dicebatur *necessaria*. Altera, seu *necessitas secundum quid* dicebatur dari, quando finis quidem poterat obtineri sine illa re, quæ dicebatur *necessaria*, sed tamen melius, & facilius obtainebatur per eam rem: e. g. potest ab homine firmis, & sanis viribus, iter fieri pedibus, sed melius, & facilius fit equo: quod est exemplum S. Thomæ 3. p. q. 1. a. 2. in corp.

257. Hanc necessitatem secundum quid recentiores modò frequentius vocant necessitatem *ad melius esse*. Illam verò necessitatem simpliciter tam dividunt in *metaphysicam*, *physicam*, & *moralē strictè dictam*. Prior, seu *Necessitas metaphysica* datur, quando finis sine aliqua re nec de absoluta Dei potentia potest obtineri: & talis necessitas est intellectus ad acquirendas scientias; quia e. g. *equus*, qui intellectum non habet, nec supernaturaliter potest addiscere Logicam. *Necessitas physica* datur, quando finis posset quidem sine aliqua re supernaturaliter obtineri, non tamen potest obtinari naturaliter: & talis est necessitas cibi ad conservandam vitam hominis; quia, etsi absolute supernaturaliter Deus possit conservare hominis vitam sine cibo, tamen hoc naturaliter fieri non potest.

Necessitas moralis strictè talis (nam etiam necessitas ad melius esse vocatur aliquando necessitas moralis, sed non est strictè talis) tunc datur, quando finis quidem naturaliter posset sine aliqua re obtineri, sed non nisi permagna cum difficultate, ita, ut valde raro, vel in aliquo sensu morali nunquam, speretur obtainendus. Hæc tamen moralis necessitas non est indivisibilis, sed capit magis, & minus: sive una est major, quam altera; nec enim tantum illud dicitur moraliter necessarium, sine quo nulla prorsus moralis spes est aliud unquam futurum: sicut e. g. dicitur moraliter necessaria gratia extraordinaria ad diu vitandum omne peccatum veniale; quia sine hac nulla moralis spes est, illa vitatum iri: vel sicut homini moraliter necessaria est fuga, si eum solum, & inermem plures inimici armati inseguuntur; quia, licet absolute naturaliter posset fieri, ut etiam manens mortem vitaret, tamen in his circumstantiis moraliter id sperari non potest; istæ enim sunt necessitates morales summæ.

Dantur autem etiam aliæ necessitates morales inferiores; nam etiam illud simpliciter dicitur moraliter necessarium, sine quo alterum non potest sine valde gravi difficultate obtineri. Certe tam Theologi, quām Canonistæ sēpe dicunt, aliquid homini esse moraliter impossibile, in quo neutram tanta difficultas est, quanta in evitandis cum ordinaria gratia diu omnibus venialibus peccatis: & juxta omnes homini moraliter necessarius est cibus quotidianus; quia sine hoc vita humana non nisi valde difficulter protrahi potest: quamvis absolute per unum, & alterum diem, sine eo posset servari; hinc, etsi hæc necessitas moralis non sit summa, est tamen necessitas moralis simpliciter, & strictè dicta: sicut aqua calefacta dicitur strictè, & simpliciter calida, etsi non habeat calorem summè intensem. Quæritur jam, qualis in ordine ad acquirendas alias scientias detur necessitas Logicæ artificialis, seu notitiæ regularum Logicæ; nam Logicam naturalem (de quā n. 197.) physicè, vel forte etiam metaphysicè, necessariam esse, facile conceditur.

258. Dico 1. Logica non est metaphysicè, vel physicè necessaria ad quemvis actum scientificum, ita longè communior. Prob. 1. pars conclus. Non apparet ulla implicatio in eo, quod Deus homini ante Logicam infundat alias scientias, vel actus scientificos: ergo. Prob. 2. pars. Actus scientificus est cognitio certa, & evidens per causam, sive per præmissas certas, & evidentes: sed talis cognitio potest haberi sine Logica: ergo hæc non est necessaria ad talem actum. prob. mi. rusticus potest sine Logica clare, & evidenter scire, ac penetrare istas e. g. præmissas: *Omne malum est fugiendum: sed peccatum est malum: & si non sit omnino stipes, potest ex iis facile inferre: ergo peccatum est fugiendum: sed hæc est cognitio certa, & evidens per causam: ergo hæc potest sine Logica haberi.*

259. Dico 2. Logica non est physicè, vel metaphysicè necessaria, ad ullum actum scientificum, etiam difficilem, imò neque ad totales scientias. Ubi tamen nota, nos loqui de ingenii saltem ordinariis, quæ capere possint Logicam artificialem, quām si capere non possunt, ea ipsis utilis esse non potest: si autem eam, quamvis valde reflexivam, capere possint, etiam absolutè, saltem ingenti cum labore, poterunt sine Logica capere alias scientias. Consentit nobis Arriaga disp. 3. Log. sec. 4. Mastrius quæst. proæm. Log. a. 6. n. 61. Comptonus disp. 11. Log. sec. 1. & alii communiter. Prob. conclusio, maximè negativè ex eo, quod talis necessitas non possit probari.

Probant quidam conclusionem etiam positivè sic. Ante Logicam ab Aristotele trāditam, & ante ipsum Aristotelem, fuere jam Philosophi, de quibus negari non potest, eos habuisse plures actus scientificos, etiam difficiles. Si autem ante Logicam, adeoque sine ista, potuerunt haberi plures actus scientifici difficiles, potuerint etiam haberi scientiæ totales, si cuilibet impensum fuisset conveniens, & totum naturaliter possibile studium; cum tali studio non augeatur, sed potius minuatur difficultas, & intellectus studio, vel intelligentiæ unius materiae, etiam successivè fiat magis dispositus, ad penetrandas alias veritates, etiam disparatas; certè ante Aristotelem jam fuere aliquæ scientiæ totales, præsertim mathematicæ: imò ipse philosophus ex Euclide desumit plura principia demonstratum: ergo videtur, quod etiam aliæ scientiæ absolute obtineri potuerint.

Fateor tamen, ad hoc argumentum probabiliter posse reponi, mundum non caruisse per plura annorum millia usque ad Aristotelem omni Logica-

ut ipsi diximus n. 191. adeoque illos Philosophos aliqua Logica fuisse instructos, quam postea Aristoteles magis elaboraram, ac perfectam ediderit. Valeat itaque hoc argumentum positivum, quantum potest.

260. Dico 3. Logica tamen est strictè moraliter necessaria ad acquirendas totaliter alias scientias, quæ non habent peculiares regulas, propriorum actuum directivas. Hanc conclusionem, communissimè admittunt auctores. Prob. Moraliter necessarium ex n. 257. est illud, sine quo aliquid non nisi victa magna difficultate, cuius victoria raro sperari potest, obtineri potest: sed aliæ scientiæ, quæ non habent regulas, propriorum actuum directivas, non possunt obtineri totaliter sine Logica, nisi victa tali magna difficultate &c. ergo.

Prob. mi. Objectorum maxima varietas, & difficilis eorum cognoscibilitas, seu penetratio, item sophismatum multitudo &c. non nisi maxima difficultate vincuntur ab intellectu humano, satis infirmo, de quo ait Philosophus 2. Metaph. text. 1. Quemadmodum enim vespertilionum oculi ad lumen diei se habent, ita & intellectus animæ nostræ ad ea, que manifestissima omnium sunt: ergo. Confir. conclusio ab ipsa experientia; nam ante Logicam, ab Aristotele melius traditam, multi in graves errores prolapsi sunt, et si fuerint etiam præstantia ingenia, insuper magno studio ad scientias incubuerint: ergo difficulties scientiarum sine Logica moraliter vinci non possunt.

261. Si autem aliquæ scientiæ habent proprias regulas, quibus earum actus dirigantur, non video, quare Logica ad eas moraliter necessaria sit; unde non censeo, eam esse moraliter necessariam Trigonometriæ, Geometriæ, Arithmeticæ, & similibus scientiis, quæ Euclidis, aut Theodosii, vel similibus elementis, aut regulis nituntur: quod non negabunt plures auctores, qui concedunt Logicam minùs esse necessariam Matheſi, quām aliis scientiis. Ratio autem est; quia sine Logica possunt absque valde magna difficultate acquiri istæ scientiæ, scilicet studiendo elementis Euclidis, aut Theodosii: quibus si quis studere nolit, neque cum omni Logica eas scientias acquiret.

262. Neque dicas 1. ipsum Euclidem sinè Logica non posse intelligi; nam hoc non supponendum, sed probandum est: nec videtur verum; cùm de facto multi reperiantur Logica minimè instructi, tamen egregii, ac scientifici Geometræ, aut in alio genere Mathematici: imò jam plures ante Aristotelem fuerint, ut Thales Milesius, Euclides, ac alii plures in Græcia. vide Conimbricenses q. proem. 6. in Dialect. a. 1. Neque dicas 2. scientias illas ante Aristotelem fuisse plenas erroribus; nam, licet hoc forte suo modo sit verum de Physica, & similibus, tamen id probari minimè potest de Mathematica: certè Aristoteles plura ex Euclide, & aliis, in suum Organum transtulit: adeoque neque istud careret erroribus. Adde, quòd ipse Philosophus: 1. Posterior. text. 29. dicat, in mathematicis non ita, ut in aliis incorri paralogismos: ex quo sequitur, in his non esse tantum periculum errandi. Sed, et si aliquod esset, certè illud ope Logicæ evitari non posset, ut patebit consideranti: adeoque ista his scientiis neutiquam est moraliter necessaria.

Accedit, quòd in pluribus Academiis juvenes vix egressi Rhetorica, antequam sciant, quid sit definitio, aut argumentatio, statim ad Matheſin audiendam non tantum admittantur, sed invitentur, aut obligentur, utique non eo fine, ut inutiliter tempus terant. Accedit iterum, quòd objectum talium scientiarum, nempe quantitas, sit longè magis sensibile, adeoque etiam facilius percepti-

bile, quām secundæ intentiones Logicæ. Certè, si quis tantum studii poneret in elementis Euclidis, quantum debet ponи in Organo Aristotelis, meo judicio illa longè facilius caperet.

A R T I C U L U S X.

Solvuntur Objectiones.

263. O B. 1. contra duas primas conclusiones. Juxta Aristotelem 1. Posterior. text. 5. ad habendum actum perfectè scientificum requiritur, ut quis cognoscat causam rei, & quòd res non possit aliter se habere: sed hoc non potest cognoscere, nisi reflexè sciat, se scire, & hoc reflexè scire non potest sine Logica: ergo non potest haberi actus scientificus sine Logica. Resp. om. ma. (quia Aristoteles loc. cit. fortè non loquitur de omni actu scientifico, seu scientiæ, sed tantum de actu scientiæ secundo modo acceptæ, de qua n. 226.) neg. mi. quia ad illa scienda non requiritur reflexa cognitio, sed tantum directa, certa, & evidens: ipseque actus directus jam per seipsum formaliter certificat, & evidenter illuminat intellectum de obiecto: sicut actus fidei supernaturalis est certissimus, quin reflexè certò cognoscam, me habere actum supernaturale.

264. Dein iste actus reflexus, vel esset tantum probabilis, vel esset evidens, seu scientificus: primum dici non potest; aliàs certitudo deberet haberi à probabilitate, hoc est, ab incertitudine, quod est per se absurdum: si autem dicatur secundum, tunc vel iste actus reflexus potest esse evidens sinè nova reflexione, vel non: si primum, non est ratio, quare non etiam prior actus directus possit esse evidens se solo: si dicatur secundum, ibitur in infinitum; quia secunda reflexio non erit evidens sine tertia, & sic ulterius. Ex quo collige, S. Thomam, dum 1. 2. q. 112. a. 5. ad. 2. ait: *Quicunque habet scientiam, vel fidem, certus est se habere: non adstruere certitudinem reflexam, quæ circa fidem neutiquam habetur, sed tantum directam: quam tamen non habemus de charitate, de qua nos certitudinem habere S. Doctor negat.*

265. Sed etiam dato, & non concesso, quòd requiratur certitudo reflexa, tamen non erit absolute necessaria Logica; quia sinè hac potest reflexè aliquid sciri; neque enim necesse est, se reflectere in regulas logicas ad cognoscendum, an actus sit scientificus; si enim hoc esset absolute necessarium, Logica fuisse necessaria ante seipsum, & ad seipsum; nam etiam primæ demonstrationes primarum regularum Logicæ fuerunt actus scientifici. Quare sunt alia etiam principia, ad quæ reflectendo potest actus scientificus examinari: sic Geometra reflectit se super elementa Euclidis: & quilibet potest in materia obvia reflexè cognoscere, cognitionem suam esse ita conformem obiecto, ut ipse determinetur ad ei assentiendum.

Et quælo, cur rusticus in hoc discursu: *Totum est majus sua parte: sed dominus est totum, & fenestra est eius pars: ergo dominus est major fenestra: cur, inquam, non possit reflexè cognoscere, se non falli: & ita exercitè, ac sub terminis saltē equivalentibus, reflexè cognoscere conhexionem obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis?* Stipes esset, non homo, si hoc agnoscere non posset. Quod autem facile potest fieri in obviis, id ingenti cum labore, ac studio, absolute etiam poterit fieri in difficultioribus.

266. Ob. 2. Ad actum verè scientificum requiritur, ut quis sciat, suum discursum, non tantum materialiter, sed etiam formaliter esse bonum, id est, similem modum discurrendi concludere in omnij

omni materia: sed hoc non potest scire sine Logica: ergo haec est necessaria. prob. ma. si quis non scit, quod suus modus discurrendi concludat in omni materia, potest dubitare, an legitimè concludat in ea, de qua actu discurrit: ergo. Resp. dist. ma. debet scire suum discursum esse formaliter bonum, id est, esse conformem regulis Logicæ, & habere dispositionem terminorum, ac propositionum, ab ipsis præscriptam. neg. ma. debet scire, dari tandem identitatem, vel connexionem, inter objectum præmissarum, & objectum conclusionis, ut, quan- docunque similis datur, conclusio semper sit vera. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq.

267. Potest utique aliquis naturaliter absque Logica certò cognoscere, quod, quandocunque unum est causa necessaria alterius, vel necessariò connexum cum altero, & hoc unum existit, etiam debeat semper existere illud alterum: potest insuper etiam certò cognoscere, quod nunc illud unum, seu causa, aut necessariò connexum existat: & tandem potest inferre, quod etiam alterum existat: e. g. potest dicere; *Si sol adest, dies est: sed nunc sol adest: ergo dies est.*

Potest dein utique etiam reflexè certò cognoscere, hunc suum modum discurrendi semper inferre veritatem; quia potest evidenter cognoscere, quod, quandocunque affirmatur, dari causam necessariam, vel aliquid connexum cum alio, debeat dari etiam illud aliud: qua ratione redditur imperturbabilis, & nequit de bonitate sui discursus dubitare. Hoc alii aliis terminis dicunt, dum ajunt, posse aliquem sine Logica cognoscere bonitatem formalem sui discursus, & fieri imperturbabilem, ratione consequentia objectiva, vel identitatis in tertio, evidenter cognitæ.

Non autem dicas, Logicæ ignarum non scire, quid sit veritas, aut bonitas consequentia objectiva, identitas in tertio, illatio &c. nam neque formaliter scit, quid sit subjectum, aut prædicatum: & tamen potest facere propositiones imperturbabiliter certas, modò sit capax rationis. Quare, licet ista non sciat formaliter sub ipsis terminis, tamen ea scit sub æquivalentibus. Facit ergo, & scit realiter, se facere discursus legitimos, & realiter saltem reductivè conformes regulis Logicæ, quin formaliter directè, & adhuc minus reflexè sciat, eos esse iis conformes.

268. Ob. 3. Ad actum perfectè scientificum requiritur, ut quis possit solvere omnia sophismata, contra eum objecta: sed hoc nemo potest sine Logica: ergo haec est necessaria. Confirm. Non est facilior syllogismus, quam expositorius: sed neque hunc potest rusticus sine Logica imperturbabiliter facere: ergo nullum. prob. mi. non potest rusticus imperturbabiliter facere istum: *Hic meus filius est Georgius: sed Georgius est primogenitus: ergo hic meus filius est primogenitus:* ergo nec alium expositorium. prob. ant. opponatur huic syllogismo alias prorsus similis: *Hic Filius divinus est Deus: sed Deus est Pater: ergo hic Filius divinus est Pater:* & statim agnoscat rusticus, conclusionem esse contra fidem, adeoque falsam: ergo etiam dubitabit, an non prior syllogismus, apparenter omnino similis, sit falsus.

269. Resp. neg. ma. Credimus imperturbabiliter mysterium SS. Trinitatis, quin possimus solvere omnia sophismata, contra illud ab hereticis allata. Scimus motum dari, idque etiam scivit Diogenes, licet non posset solvere omnes apparentes rationes Zenonis, adductas in contrarium: & ideo se in suo dolio hinc inde gyavit, ipso facto evidenter, ostendens, motum dari. Ad confir. neg. mi. ad prob. neg. ant. ad hujus prob. neg. conseq. ju-

dicabit enim rusticus, objectum sibi syllogismum non esse similem ei, quem ipse fecerit, nec esse eandem rationem in creatis, & in divinis: quamvis aliam claram disparitatem dare non possit, quam nec Aristoteles, utope fide destitutus, cum omni sua Logica dare potuisset.

Unde ad solvendum hoc sophisma non utilis, aut necessaria est Logica, sed fides, qua instructus rusticus sciat mysterium SS. Trinitatis: quod si sciat, facile dicet, non dari mysterium tam ineffabile in creatis, atque adeò discursum suum esse bonum. Et idem respondendum est ad similia alia, ex divinis, vel etiam supernaturalibus objecta. Hoc debent dicere ipsi adversarii; alias debent admittere, quod rusticus sine Logica neque possit elicere imperturbabiliter judicium immediatum, seu propositionem; nec enim dicere poterit: *Totum est majus sua parte: aut: Tres personæ humanæ sunt tres homines;* quia etiam tota SS. Trinitas non est major una persona: nec tres personæ divinæ sunt tres Dii.

270. Ob. 4. Si quis sciat, se habere aureum verum, & aureum falsum, nec tamen eos possit ab invicem discernere, dubitabit de utroque: ergo etiam, si quis habeat actum verè scientificum, & sophisma, nec sciat inter ea discernere, dubitabit de utroque. Resp. neg. conseq. Supponitur in antecedente, talem hominem de nullo aureo scire determinatè, quis sit verus: in consequenti autem ponitur, eum scire, quis sit actus verè scientificus (quod eum scire posse probatum est nostris rationibus) unde est magna disparitas.

Si autem casus in antecedenti poneretur, quod talis homo sciat, suum aureum determinatè sumptum esse bonum: sed simul ei ostendatur alius aureus apparenter omnino similis, qui tamen ab aliis, de quorum veritate dubitare non possit, dicatur esse falsus; tunc ille homo non propterea dubitabit de bonitate sui aurei: sed dicet, suum aureum esse verum, alteri verò aliquid deesse, quod ipse nesciat. Et pariter rusticus, cuius actus scientifico opponitur sophisma, dicet, suum actum esse verè scientificum: sophismati autem aliquid deesse, licet ipse id ignoret ut, sèpe etiam ignorant Logici, præsertim quando agitur de divinis.

271. Ob. 5. Aristoteles 1. Metaph. 1. ait: *Qui artem tenent, quam eos, qui experientiam habent, sapientiores esse putamus . . . illi quidem, sciunt causam, hi verò minimè:* ergo sine arte Logica non datur scientia, seu actus scientificus. Resp. neg. conseq. non enim sequitur: Christus est sapientior Salomone: ergo Salomon non est sapiens. Quodsi ex posteriori parte textus velis inferre, Philosophum experimentales ignoros artis omnino excludere è numero scientium, respondeatur, id verum esse de puris experimentalibus, maximè Medicis (de quibus ibi Aristoteli sermo) qui non nituntur ulla ratione: at non de aliis, qui nituntur etiam ratione, e. g. connexione objectiva, quam sciunt tanquam causam, eamque possunt assignare etiam sine Logica: quin imò Aristoteles ibi non agit de vera scientia: adeoque hic textus non venit ad rem. vide dicta. n. 234.

272. Ob. 6. Logica est instrumentum ad actus scientificos: sed omne instrumentum est physicè necessarium ad artefactum: ergo Logica est physicè necessaria ad actus scientificos. Confirm. Ut sciam, me habere totum, debeo scire, me habere omnia requisita ad illud: ergo, ut sciam, me habere actum scientificum, debeo scire, me habere terminos debitos, eorum ordinem &c. hoc non possum scire sine Logica: ergo. Resp. dist. ma. Logica est instrumentum absolute necessarium. neg. ma. moraliter necel-

necessarium. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Aliud est instrumentum omnino necessarium, ut oculus ad videndum: aliud tantum moraliter necessarium, ut e. g. vestis ad tollendum lapidem grandem, qui tamen absolute sine ueste tolli posset. Et tale instrumentum est Logica.

Ad confir. dist. ant. debo scire me habere omnia, formaliter sub istis terminis, aut formalitatibus: neg. ant. debo id scire æquivalenter, seu sub æquivalentibus terminis, conc. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. subsumptum iterum eodem modo distinguo, & neg. ultimam consequentiam. Sufficit igitur, me scire, quod tales sint mei termini, & propositiones, ut evidenter significant connexionem objectivam inter præmissas, & conclusionem: quod realiter æquivalet dispositioni formalis terminorum &c. factæ ad regulas Logicæ.

273. Ob. 7. Ut perfectè acquiram finem, debo scire aptitudinem mediorum ad finem: ergo, ut perfectè acquiram actum scientificum, debo scire aptitudinem terminorum, & propositionum ad eum: hanc non possum scire sine Logica: ergo hæc est necessaria. Resp. dist. ant. debo scire aptitudinem mediorum sub omni ratione. neg. ant. debo scire sub ratione necessaria ad finem. om. ant. & eodem modo dist. conseq. itemque subsumptum, & neg. ultimam consequentiam. Aptitudo terminorum &c. ad actum scientificum tanquam finem stat in eo, quod evidenter repræsentent connexionem objectivam inter objectum præmissarum, & objectum conclusionis: & sub hac ratione potest ea aptitudo cognosci sine Logica.

274. Ob. 8. Imperitus Logicæ, audiens hunc discursum: *Omnis homo est rationalis: omne risibile est rationale: ergo omne risibile est homo: vel judicat, eum esse bonum: vel judicat, eum non esse bonum: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. si judicat esse bonum, facile fallitur, & Logica est ei physice necessaria: si vero judicat, non esse bonum, potest sine Logica discernere discursum materialiter bonum à formaliter bono, & Logica neque moraliter est ei necessaria: ergo.*

Resp. neg. mi. & dico, quod quis, post longum studium, & magnum adhibitum labore, possit etiam hanc difficultatem vincere, ut non fallatur, sed judicet hunc discursum non esse bonum; nam etiam apud imperitum Logices aliud est, conclusionis objectum dari, aliud conclusionem legitimè inferri; utique enim quis scit, vel certè magno studio scire potest, non esse bonam sequelam: *Petrus est vivens: ergo est homo;* licet revera Petrus homo sit; quare potest imperitus Logicæ hunc errorum saltem multo labore deprehendere.

Ex hoc tamen non sequitur, Logicam non esse ei moraliter necessariam; cum sine ea non possit omnes tales discursus, in materiis etiam difficultibus, ita dijudicare, nisi maxima cum difficultate, & non nisi per ingentem diligentiam superabili. Ad prob. mi. dist. 2. p. ant. potest sine Logica discernere inter discursum formaliter, & materialiter bonum, in aliquo casu facili. conc. ant. in omnibus casibus etiam difficultibus. subdist. potest id physice. conc. potest moraliter. neg. ant. & conseq.

275. Ob. 9. contra 3. conclus. Logica est perniciosa: ergo non est moraliter necessaria. ant. prob. SS. Patres plures in Logicam satis acriter invehuntur, & Origenes homil. 4. in Exod. c. 7. similitudinem esse docet inter Logicam, & cynipes, quas Deus immisit in Aegyptios: itemque de S. Ambrofio fertur, eum orare solitum: *A Logica Augustini libera nos Domine:* ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dist. ant. invehuntur in ipsam Logicam. neg. ant.

Mayr Philosophia, Tom. I.

In ejus abusum. conc. ant. & neg. conseq. Aliiquid per se optimum potest plurimum nocere per abusum, ut gladius, aut vinum, quibus multi abutuntur. Ipsam Logicam SS. Patres laudant, ut videre est apud Conimbricenses q. 6. proæm. in Dial. a. 2. & Sfondratum in prælud. ad Logic. §. 1. n. 4. & 5: & certè verba ex S. Augustino, supra n. 191. allata, Logicæ valde honorifica sunt. Sane Logica Augustini, qua tunc adhuc Manichæus contra Ecclesiastis abutebatur, postea eidem Ecclesiæ plurimum profuit. Non tamen negaverim, à Patribus aliquando corripi Logicos, vel Philosophos, quod subtletatibus nimirum tempus consumant, & studia SS. Scripturarum negligant: sed hoc nil contra nos:

276. Ob. 10. Sine Logica fiunt aliqui insignes Juristæ, & Medici: ergo Logica non est moraliter necessaria ad alias scientias. Confir. Ante Aristotelem, ut ipsi diximus n. 259. fuere jam aliqui scientiis instructi Philosophi: ergo non fuit ipsius necessaria Logica: ergo nec est aliis. Resp. dist. ant. fiunt aliqui Juristæ insignes in citandis è memoria legibus, aut alii Medici empirici. conc. ant. fiunt insignes in juridicis discursibus, aut Medici verè scientifici. neg. ant. & conseq. Ita afferunt viri in utraque facultate clarissimi, idemque testatur experientia quotidiana.

Ad confir. neg. saltem 2. conseq. Exceptis Mathematicis fuere pauci, si tamen fuere aliqui perfectè scientifici; cum plerūmque eorum scientia fuerit valde defectuosa. Potest autem salva nostra conclusione admitti, quod pauci, valde præstanti ingenio homines, magno labore, & plurimum annorum studio, aliquam tandem scientiam didicerint. Potest etiam dici, illos Philosophos non caruisse omni Logica, et si caruerint Aristotelica perfectiore, qua de re vide dicta n. 259.

277. Ob. 11. Intellectus est potentia necessaria: ergo necessariò agit: ergo non est capax directionis: ergo Logica ad ejus actus non est utilis, minus necessaria. Confir. Juxta nos homo esset infelior bruto, hoc est absurdum: ergo. prob. mta. brutes habent omnia sibi necessaria à natura: homo autem non habet à natura Logicam sibi necessariam: ergo. Resp. neg. 2. conseq. Potentia necessaria non differt à libera per hoc, quod non sit capax directionis (nam utraque est ejus capax) sed per hoc, quod potentia necessaria positis omnibus ad agendum requisitis (inter quæ sæpius est directio) debeat agere: libera autem poslit etiam non agere.

Potest etiam intellectus aliter, & aliter agere, pro varia impressione novarum specierum, vel excitatione antiquarum: item pro varia determinatione voluntatis. Potest etiam errare, & postea errorem detegere. Potest reflexè considerare regulas jam ante sibi cognitas &c. quæ omnia inferunt aliquam diribilitatem. Ad confir. neg. ma. ad prob. neg. conseq. Finis bruti est longè ignobilior, quam finis hominis; quare hic non est infelior, et si pluribus ad suum finem indigeat: sicut non est infelior Imperator gregorio milite, licet ad gubernandum cum maiestate exercitum, vel imperium, indigeat pluribus famulis. Et quare non dicitur homo etiam infelior bruto; eoquod non nascatur pilosus, & indigeat vestimentis?

278. Ob. 12. Si Logica est necessaria ad alias scientias, tunc debet ante eas addisci: hoc est falsum: ergo. prob. mi. Logica est difficilior aliis scientiis: ergo non debet addisci ante eas. prob. ant. Logica est scientia reflexiva, & alia non sunt ita reflexivæ: sed scientiæ reflexivæ sunt difficiliores non reflexivis: ergo. Resp. conc. ma. neg. mi. ad prob. neg. ant. nam alia scientiæ sunt difficiliores capti,

antecedenter ad Logicam, quam sit ipsa Logica; eoquod habent actus plurimos, eosque valde difficiles de infinito, de continuo &c.

Aliud est, quod ex suppositione, quod prius quis didicerit Logicam, facilius dein capiat alias scientias, quam prius ceperit Logicam; quia scilicet magna difficultas aliarum scientiarum jam ablata est per Logicam, sine qua ea difficultas moraliter superari non potuisset. ad prob. ant. dist. mi. Scientiae reflexivae sunt difficiliores ceteris paribus. conc. mi. ceteris non paribus, ut hic non sunt paria cetera. neg. mi. & conseq.

279. Dices 1. Si Logica est necessaria ad alias Scientias; quia ipsae sunt difficiles, erit etiam necessaria ad se ipsam; quia & ipsa est difficilis: sed hoc implicat: ergo. Resp. dist. ma. erit necessaria una pars Logicæ ad alteram. conc. ma. tota Logica ad totam Logicam. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Difficilis quidem etiam est Logica, sicut aliæ scientiae sunt difficiles: attamen haec, ut dictum, sunt antecedenter magis difficiles, & (quod magis notandum) istarum difficultas potest tolli per Logicam prius habitam: at non potest tolli difficultas totius Logicæ per totam Logicam prius habitam; cum non possit prius haberet tota. Quia tamen difficultas unius partis Logicæ potest tolli per aliam ejus partem, hinc potest dici, unam partem Logicæ esse necessariam ad alteram, ut, dum præmittuntur faciliora, intellectus semper magis, & magis disponatur, & juvetur ad capienda difficilia.

280. Dices 2. Si ita per unam partem Logicæ intellectus disponitur ad aliam ejus partem, tunc etiam in aliis scientiis poterit per actus faciliores disponi ad actus difficiliores: ergo Logica non erit necessaria. Resp. neg. ant. saltem nego, quod intellectus sine Logica in aliis scientiis sufficienter disponatur; nam non datur eadem connexio inter actus aliarum scientiarum, quæ datur inter actus Logicæ: sed, ut bene ait Comptonus *disp. 11. Logic. sec. 1.* hoc est peculiare quid Logicæ, quæ cum sit instrumentum aliarum scientiarum, est etiam instrumentum sibi ipso: & sicut prescribit regulas aliis, ita etiam sibi: sicut e.g. fabrilis facit gnomones, regulas, malleos &c. non tantum aliis artibus, sed etiam sibi, iisque utitur ad facienda iterum alia instrumenta, vel artefacta.

281. Ob. 13. Nulla scientia potest perfectè acquiri sine aliis: ergo, si propterea Logica est necessaria ad alias scientias, etiam omnes scientiae erunt necessariae ad quamlibet scientiam: hoc admittit non potest: ergo. Resp. dist. ant. nulla scientia potest perfectè acquiri sine aliis totaliter sumptis. neg. ant. partialiter sumptis. om. ant. & neg. conseq. subsumptum eodem modo iterum dist. & neg. conseq.

Datur utique aliqualis connexio inter scientias, & fortè non potest perfectè acquiri una sine aliquibus saltem actibus alterius. At nondatur talis connexio, ut requirantur integri habitus scientifici ad scientias invicem: sed sufficiunt pauci actus, etiam ab intellectu naturaliter bene disposito facile acquiribiles; quam pauca enim habet Geometria e.g. ex Physica? notitiam aliquam quantitatis, & vix aliud: non ita se habet Logica artificialis, quæ tota cum omnibus suis regulis est moraliter necessaria ad alias scientias. Quare, licet ceteræ scientiae propter pauculos actus necessarios non dicantur simpliciter necessariae ad alias scientias, sicut Æthiops non dicitur simpliciter albus propter albedinem oculorum, & dentium: tamen Logica debet dici simpliciter necessaria, propter omnes suos actus necessarios.

282. Ob. 14. Logica vel est moraliter necessaria, ad eliciendos actus aliarum scientiarum modo artificiali, vel ad eos eliciendos modo non artificiali: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. ad eliciendos modo artificiali est necessaria simpliciter: ad eliciendos modo non artificiali est nullo modo necessaria, ut patet: ergo nunquam est moraliter necessaria. Resp. neg. ma. vel ejus suppositum. In primis haec propositiones non sunt contradictoriae, ut patet consideranti: dein non veniunt ad rem; nam non queritur hic, quid necessarium sit ad modum artificiale, vel non artificiale: sed questio instituitur universaliter, & praescindendo, an hoc, vel illo modo res fieri debeat: sicut, quando queritur, an equus sit moraliter necessarius ad iter, non queritur, an sit ita necessarius ad iter faciendum cum equo, vel ad id faciendum sine equo: sed universaliter, & præcisivè queritur, an equus sit necessarius ad iter.

283. Ob. 15. Sine Logica possum moraliter acquirere unum, aut alterum actum scientificum: ergo possum moraliter acquirere omnes: ergo non est necessaria Logica. prob. 1. conseq. per acquisitionem alicujus actus, imò etiam plurimum, non augetur, sed minuitur difficultas ad alios: ergo, si possum acquirere unum, aut alterum talem actum, possum acquirere omnes. Resp. neg. 1. conseq. ad prob. iterum neg. conseq. licet enim (ut diximus in aliorum probatione n. 259.) intellectus possit aliquantum juvari per actus aliquos precedentes, non tamen id juvamen sufficit ad tollendam moralem impossibilitatem; quia actus sunt valde disparati, valde inæqualis difficultatis, & nimis multi; unde difficultates, in iis occurrentes, licet physicè sint superabiles, tamen non sunt moraliter superabiles; quia homo tandem etiam facile in errorem potest induci: & huic responsioni quoque suffragatur experientia.

284. Ob. 16. contra dicta n. 261. Etiam demonstrationes geometricæ debent examinari ad regulas Logicæ: ergo haec etiam est moraliter necessaria ad Geometriam. Confir. Geometria habet suas definitiones: sed haec non possunt fieri sine regulis Logicæ: ergo. Resp. neg. ant. Ad examinandas eas demonstrationes sufficiunt regulæ Euclidis, quæ æquè ostendunt, saltem exercitè, si non reflexè, formalem, ac certam methodum bene discurrendi, quamvis diverso modo, quam regulæ Logicæ. Imò ad regulas Euclidis sæpe suas regulas logicas examinat Aristoteles; unde sequendo illas regulas, vel ita dicta elementa, tam parùm errabitur, quam parùm sequendo Aristotelem.

Ad confir. neg. mi. Definitiones Euclidis tamen sunt bona, et si non observent omnes minutias logicas; convenient enim omni, & soli, ac sunt clariores definito, quod sat est: & ad hoc efficiendum major est difficultas in materia, quam suppeditare debet Geometria, quam in forma, quam solam suppeditare posset Logica: suppeditari autem defacto potest à Logica naturali forma sufficienter bona sine omni reflexione ad regulas Logicæ artificialis.

285. Dices. Discursus geometrici debent etiam fundari in principiis logicis: *Dictum de omni*: *Dictum de nullo*: ergo Logica est ad eos necessaria. Resp. 1. retorq. argum. Discursus logici non minus debent fundari in principiis metaphysicis: *Quaecunque sunt eadem in uno tertio*, sunt eadem inter se: &: *Quaecunque distinguuntur in uno tertio*, distinguuntur inter se: ergo etiam Metaphysica erit necessaria ad Logicam. Quare, et si fundarentur discursus geometrici in principiis

cipiis logicis, non posset simpliciter dici Logica necessaria ad Geometriam. vide dicta n. 281. Accedit, quod hæc principia facile capiantur sine Logica artificiali, per solam naturalem.

Resp. 2. neg. ant. nam discursus geometrici fundantur in principiis Geometriæ propriis : *Quæ sunt aequalia eidem tertio, sunt aequalia inter se : & : Quæ sunt inæqualia eidem tertio, sunt inæqualia inter se &c.* quæ facilè penetrantur, ope Logicæ naturalis, cui se statim prima fronte monstrant evidentia, &, si fors ulterius resolvenda, vel reducenda essent, potius reducenda essent ad principia metaphysica : *Quæcumque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se : Totum est majus sua parte &c.* quæ tamen quivis mediocris ingenii facile sine Logica, & sine Metaphysica, per solum lumen naturale agnoscit evidentia.

QUESTIO SECUNDA.

'De Objecto Logico.

ARTICULUS 1.

Quid, & Quotuplex sit Objectum.

286. *O*bjectum, quod autores antiquiores sæpe vocant *subjectum*, dicitur ab objiciendo; eoquod in eo tanquam in obice fistatur potentia, habitus, aut actus. Si latissime sumatur, est quivis terminus, circa quem versatur potentia aliqua, habitus, aut actus, & sic res possibiles dicuntur esse objectum omnipotentiaz divinæ : si autem objectum sumatur strictiori in sensu (in quo hac præsertim in quæstione loquimur) est terminus, circa quem per suos actus versantur potentiaz intentionaliter operantes, quales sunt præcipue intellectus, voluntas, & suo modo etiam sensus, ac appetitus sensitivus : atque in hoc sensu verum dicitur esse objectum intellectus, bonum esse objectum voluntatis, lux, & color esse objectum potentiaz visivæ, &c.

Dicitur autem 1. aliud objectum *adæquatum*, aliud *inadæquatum*. Illud, seu *adæquatum* est complexum ex omnibus illis, circa quæ potentia intentionalis tota, vel habitus totus versatur : e. g. objectum *adæquatum* Logicæ sunt omnes actus à Logica dirigibles. Istud, seu *inadæquatum* est tantum aliqua pars illius complexi, circa quam versatur tantum aliqua pars potentiaz, vel habitus (si divisibilis sit) e. g. respectu Logicæ objectum *inadæquatum* est syllogismus probabilis, circa quem versatur Topica, quæ est pars habitus logici divisibilis.

287. Dicitur 2. aliud *objectum formale*, aliud *materiale*. Hoc, seu *materiale* communiter dicitur esse id, quod attingitur propter aliud, e. g. respectu statuariz lapis, qui attingitur propter figuram introducendam: estque duplex *proximum*, & *remotum*: illud est, quod immediate attingitur ab actu, vel potentia, ut color à visu : istud, quod tantum mediæ attingitur, ut e. g. à video hominem vestitum, objectum *materiale proximum* visus sunt vestes, vel potius color vestium: objectum vero *remotum* sunt substantia vestium, vel etiam hominis.

288. *Objectum formale* communiter dicitur esse illud, propter quod attingitur aliud, e. g. item respectu statuariz figura, propter quam attingitur lapis. Attingi autem (quod bene notandum) non est tantum quomodounque à potentia, vel habitu cognosci, aut respici: sed respectu potentiaz cognoscitivarum est *affirmari*, respectu poten-

Majr Philosophia, Tom. I.

tiarum appetitivarum est *amari*: similiter respectu habituum moralium est *amari*, respectu intellectuallum speculativorum est *affirmari*: & respectu habituum practicorum quantum ad formam est in materiam *introduci*, quantum ad materiam est *immutari*.

Hoc objectum formale iterum subdividitur in *objectum formale quod*, & *formale quo*. Prius, seu *formale quod* est id, quod præcipue propter se attingitur, ut e. g. figura à statuaria: posterius, seu *formale quo* non necessariò semper attingitur, sed est ratio, sub qua attingitur objectum *materiale*, seu quæ reddit materiam capacem, ut attingatur, ut e. g. sculptibilitas ligni, vel lapidis respectu statuariz, quæ formaliter accepta propriè non attingitur à statuaria; quia non introducitur, neque etiam ipsa formaliter accepta immutatur (quia manet semper in ligno suo modo sculptibilitas, & lignum scalpro tractabile) sed tamen reddit lignum, vel lapidem aptum, ut introducatur figura.

Similiter in habitibus moralibus, e. g. in justitia, jus alterius, seu debitum activum, est objectum *formale quo*; quia sub hac ratione justitia vult, seu amat solutionem debiti: at illud jus, seu debito, non est objectum *formale quod*, neque attingitur; quia hoc debito non amat. Potest tamen contingere aliquando, ut objectum *formale quod*, & *formale quo*, vel aliquando objectum *materiale*, & *formale quo*, realiter identificantur: quo casu dein de duobus identificatis eadem realitez prædicata verificari debent.

289. Dicitur 3. aliud *objectum attributionis*, aliud *objectum attributum*. Autores *objectum attributionis* variè explicant. Quidam, dum agunt de Logica, intelligunt per objectum attributionis omne opus logicum constans materiâ, & formâ logica: alii intelligunt opus principale habitus: alii opus principaliter intentum ab inventore artis. Mihi videtur à pluribus, & etiam probabilius dici, *objectum attributionis* esse opus illud habitus, quod ex fine primario illius habitus ultimatò intenditur, & ad quod alia tanquam ad finem intrinsecum ordinantur: at *objectum attributum* esse illud, quod ab habitu ex fine primario non ultimatò intenditur propter se, sed in ordine ad aliud. Sic e. g. in pictoria se habet attritio colorum, dispositio telæ, & penicilli, ac similia, quæ non intenduntur propter se, sed in ordine ad imaginem.

290. Notandum autem hic est 1. quod, sæpe in habitibus, præsertim factivis (de quibus n. 213.) *objectum materiale*, & *formale*, sint inter se realiter distincta, (e. g. in statuaria lignum, vel marmor, est distinctum à figura) id tamen universaliter non sit necessarium in omnibus habitibus: sed sufficiat, modò sint distincta formaliter, nam contrarium gratis afferitur, & contra Aristotelem, ut infra videbimus n. 301. & 312. & 321. Et certè in habitu primorum principiorum, quando veritati alicui assentior propter seipsum, eadem veritas simul est *objectum materiale*, & *formale*: seu est id, quod affirmatur, & propter quod affirmatur. Sic etiam in Musica *objectum materiale*, seu sonus, saltem non est *adæquate* distinctus à recta consonantia, qua de re inferiùs n. 312.

291. Notandum 2. quod idem *objectum materiale* eo ipso, quod sit indifferens ad varias formas à variis habitibus practicis introducendas, vel etiam sit indifferens, ut variè consideretur à variis habitibus speculativis, etiam possit spectare ad diversos habitus: sic, quia idem lignum est indifferens, ut ex eo fiat statua, vel navis, vel domus, est *objectum materiale statuariz, nautica, architectonica*:

sic, quia idem corpus humanum est indifferens, ut sub alia, & alia ratione consideretur à Physica, Mathematica, Medicina, est realiter objectum materiale Physicæ, Mathematicæ, Medicinæ.

Quia tamen in eodem objecto, materiali, e. g. ligno, vel corpore humano, est multiplex ratio formalis, seu multiplex objectum formale quo, sub quo scilicet idem objectum materiale referatur potius ad hunc, quam ad aliud habitum, hinc etiam multipliciter distinguitur formaliter quodlibet tale objectum materiale. Tales rationes e. g. in ligno sunt sculptibilitas respectu statuarum, aptitudo ad fulciendum e. g. tectum respectu architectonicæ.

292. Tales rationes sunt in corpore humano mutabilitas respectu Physicæ, quantitas, seu extendibilitas in longum &c. respectu Mathematicæ, sanguinitas respectu Medicinæ. Imò potest esse respectu ejusdem formæ, sed sub diversa ratione introducendæ, duplex objectum formale quo: e. g. tam ars fusoria, quam malleatoria, introducit eandem formam, seu figuram hominis in argenteum, & auro: attamen utrumque metallum est objectum artis fusoria sub ratione fusibilis, & malleatoria sub ratione ductilis.

293. Quæstio jam est, quodnam sit objectum Logicæ: & quidem ex objecto materiali, & formalí completum: quam quæstionem Masius gravem appellat: alii levem existimant: objecta autem, quæ solent assignari Logicæ, sunt voces, operationes mentis, seu conceptus, res, & intellectus: seu potius voces, aut operationes mentis, per artificium logicum rite dispositæ, vel res juxta directionem Logicæ rite cognitæ, aut intellectus per regulas logicas rite operans; nam ista sunt objectum totale, ex materiali, & formalí constitutum. Quia tamen ex eo, quod voces, res &c. sint, vel non sint objectum materiale Logicæ, facile infertur, at voces rite dispositæ, res rite cognitæ &c. sint objectum totale, hinc auctores tantum solent querere, an voces, res &c. sint objectum materiale Logicæ; de hoc itaque & nos potissimum nunc agemus: quamvis etiam de formalí, ac totali breviter aliquid dicemus.

ARTICULUS II.

Quodnam sit Objectum Logicae.

294. Dico 1. Objectum materiale Logicæ Aristotelicæ docentis (de hac enim controvèrtimus) saltem primarium, non sunt voces exteriores. ita auctores communissime ferme usque ad annum 1690. circa quem cepere pro objecto assignari voces, sed à comparativè paucis. Antiquiores quidem etiam citantur, sed sine sufficienti fundamento. Certè Thomistæ, & Scotistæ adversantur vocibus: & Hurtadus disp. I. Log. sec. 3. §. 14. ait, hanc sententiam nunquam potuisse in scholas invehi. Lynceus l. 2. tr. I. c. 2. n. 19. ait, luce clarius esse, quod Nominales nunquam senserint, voces esse objectum Logicæ; cum universalia assuerint constitui per cognitionem: &c. 3. n. 24. ait, adeò exploratum esse, quod operationes intellectus, prout subsunt artificio Logicæ, sint objectum materiale ejusdem, ut à nomine, quem viderit, revocetur in dubium.

Suarez vero tom. I. Metaph. disp. I. sec. 4. n. 25. docet, modos sciendi, quos Dialectica ex proprio munere tradit, stare in operationibus mentis, quæ tamen, ut sint veræ, debeant conformari rebus: postea autem debere explicari vocibus; cum has natura dederit ad explicanda animi sensa. Quos auctores adversarii pro se citant auctores, si accurate in-

spiciantur, parùm ipsis favent. Certè Simplicius comment. in prædicam. initio. docet, Aristotelem tradere artem demonstrandi, & veram rerum cognitionem acquirendi: & Fonseca in 2. Metaph. c. 3. q. 1. sec. 5. expresse ait, orationem mentalem præcipue pertinere ad Logicam, & præcipue esse ejus subjectum, ipsamque propterea differre à Rhetorica, & Grammatica.

295. Neque adversarii, quando in S. Augustino, vel aliis auctoribus legunt, de verbis agere Logicam, statim existimant, voces significari; nam verbum potius significat conceptum mentis; sic enim habet S. Augustinus tom. 10. serm. 20. vel in appendice serm. 76. de Sanctis: Scriptura Sancta verbum esse definiunt, quod intra animi silentium mente concipiuntur: verbum esse definiunt ipsam cogitationem, quæ adhuc intra conscientia secreta retinetur. Quin S. Thomas I. p. q. 34. a. 1. in corp. sic habet: Primo, & principaliter interior mentis conceptus verbum dicitur: secundariò verò ipsa vox interioris conceptus significativa: quem in sensum etiam citat S. Augustinum l. 15. de Trinit. c. 10.

Sed neque vox disputare necessariò significat disputationem externam, ut agnoscit P. Christophorus Rassler, quamvis magnus vocum patronus, in suis Thesibus a. 1691. editis. contr. I. n. 2. certè disputare est differere; nam dicitur quis in utramque partem disputare: quod aliud significare non potest, quam differere: hoc est, rationes pro, & contra proferre, quod per se non stat in vocibus. Et certè, sicut datur interrogatio interior, qua quis e. g. se ipsum examinat, ita etiam datur disputatione interior, qua quis secum ipso aliquid, differit, disquisit, aut expendit in utramque partem rationes.

296. Prob. conclusio. Quæstio hæc, ut adversarii non negant, est facti, vel potius nominis; quæritur enim, quomodo intelligenda sint verba Aristotelis: sed in questionibus facti, vel nominis, potissimum attendenda est auctoritas: ergo hæc est etiam in hac quæstione potissimum attendenda: sed hæc longè major est contraria vocibus, ut habetur ex n. 294. ergo. ma. est ab omnibus admissa, & per se claret; si enim nascatur controversia de sensu alicujus legis, & ex altera longè pauciores, nec magis docti, nemo negabit, probabiliorem esse sensum plurium.

Non autem dicant adversarii, auctores, qui stant pro operationibus mentis, non loqui de Logica Aristotelis, sed de totali; nam, quamvis aliqui recentiores hoc faciant, tamen id proorsus gratis singitur de antiquis, antiquiores enim profitentur se discipulos, seu sequaces Aristotelis, atque ejus interpretes, dum ejus textus adducunt, atque dilucidant, dum ejus definitionem syllogismi per orationem amplectuntur, dum regulas ejus syllogisticas explicant &c. nec unquam ullam vel minimam mentionem alterius Logicæ faciunt &c. Confir. Aristoteles pro aliquo objecto sua Logicæ statuit demonstrationem, seu syllogismum demonstrativum: at hic non stat in vocibus, sed in conceptibus, seu cognitionibus: ergo. prob. mi. syllogismus demonstrativus est ille, per quem formaliter scimus: atqui per vocalem non formaliter scimus: ergo. mi. est clara, nam scire ex Aristotele I. Post. 2. est cognoscere causam rei. prob. itaque ma. Aristoteles loc. modo cit. sic scribit: *Dicimus autem & per demonstrationem cognoscere: demonstrationem verò dico syllogismum scientiale: scientiam autem dico, secundum quem, eo quod ipsum habeamus, scimus: ergo per demonstrationem cognoscimus, & per syllogismum scientiale coipso, quod ipsum habeamus hoc est,*

est, formaliter scimus; sicut ideo per albedinem murus est formaliter albus; quia eo ipso, quod habeat albedinem, albus est.

297. Nec dicas, Aristotelem non dicere *per quem*, sed *secundum quem*; nam *κατὰ γράμμα* etiam significat *per*: & Aristoteles immediatè præmisit *per demonstrationem cognoscere*: ac addidit, demonstrationem se dicere (hoc est, per demonstrationem se intelligere) syllogismum scientiale. Insuper, si Aristoteles sensisset, ut adversarii volunt, nos per demonstrationem tantum causaliter scire, non debuisset 1. Posterior, text. 43. probare, quod per sensum non stiamus; cum utique sensus etiam sint causa scientiæ, (id quod ipse Aristoteles probat 1. Posterior, text. 33.) imò voces non possint causare scientiam, nisi per sensum auditus. Plura argumenta vide apud alios: nobis non videtur hæc quæstionum fusè pertractanda.

298. Dico 2. Objectum materiale Logicæ, saltem primarium, sunt operationes mentis. ita S. Thomas *initio lection. 1. in libros Periberm. item lect. 1. in lib. 1. Posterior*. Favent etiam juxta Conimbricenses quæst. proœm. 5. a. 3. §. Porro, *in fine*. Scotus cum suis: item Suarez *tom. 1. Metaph. disp. 1. sec. 4. & disp. 39. initio*. Sfondratus, Comptonus, Oviedo, Giatinus, & alii præsertim nostri communissime, quos longum esset referre. Prob. conclusio. Illud est objectum materiale habitus practici, quod ab eo attingitur propter aliud, ut dictum n. 287. sed operationes mentis, sive intellectus, attinguntur ab habitu pratico Logicæ propter aliud, scilicet propter formam, seu rectitudinem in eas introducendam: ergo istæ operationes sunt objectum materiale Logicæ. prob. mi. Logica, sive ipsius regulæ, ex primaria sua intentione tendunt ad efficiendos syllogismos, vel etiam definitiones, & divisiones: non autem vocales, saltem primariò, ut probatum est n. 296. ergo mentales: ergo regulæ Logicæ practicè attingunt operationes mentis propter rectitudinem syllogisticam &c. adeòque tanquam materiam propter formam.

299. Dico 3. Objectum formale quod, saltem primarium Logicæ, est recta dispositio, seu rectitudo, aut directio passiva operationum mentalium. ita communiter ii, qui nobiscum in præcedenti conclusione sentiunt. Prob. Illud est objectum formale quod Logicæ, propter quod ipsa attingit aliud ex n. 288. sed Logica attingit operationes mentis propter istam rectitudinem, directionem, aut dispositionem passivam: ergo.

Dico 4. Objectum formale quo Logica est dirigibilitas, seu rectificabilitas operationum. ita iterum iidem. Prob. Objectum hoc est ratio, seu aptitudo objecti materialis, ob quam habitus potest circa istud versari: sed hæc ratio respectu Logicæ est in operationibus mentis ista dirigibilitas, seu rectificabilitas: ergo. mi. prob. ideo regulæ Logicæ versantur circa operationes mentis, & ideo Logica eas ipsis applicat; quia sunt aptæ, ut dirigantur, & ad normam syllogisticam &c. rectificantur: ergo.

300. Dico 5. Objectum, seu opus totum Logicæ, sive compositum ex objecto materiali, & formalí, nihil aliud involvit præter operationes mentis, & earum rectitudinem, seu rectam dispositionem. ita plerique ex auditoribus suprà citatis: ex hoc autem infertur, nec intellectum, nec res esse partes objecti totalis Logicæ. Prob. conclusio. Habito objecto materiali, & formalí habetur totum objectum, seu opus à Logica intentum; quia hoc ex illis constituitur: atqui habitus operationibus, & earum rectitudine, habetur objectum materiale, & formale: ergo. ma. est clara, mi. probata est

Mayr Philosophia, Tom. I.

n. 298. & 299. & potest ulterius probari negativè; nam nulla est necessitas aliquid aliud addendi: & hinc, qui volunt, addi debere res, quæ per operations mentis cognoscuntur, vel intellectum, qui eas operations recipit, deberent id positivè probare: quod tamen, quia probare non possunt, eorum sententia gratis asserta meritò negatur.

301. Confirm. Aristoteles 1. *Magnar. Moral. c. 33.* sic habet: *Facientium, & agentium, non idem factile, & actile; nam factilium præter facturam finis superest aliis: sicut domifactilia præter edificationem (cum sit dominus effectrix) ipsius finis præter facturam dominus est...* At in eis, quæ sub actionem cadunt... præter actionem nullus est aliis finis, ut præter cythara modulatum finis non est aliis, sed id est finis, exercitium, & actio: ergo in habitibus activis, qualis est habitus cytharizandi, & habitus logicus, præter actionem, exercitium, seu operationem, non datur aliis finis, aut opus intentum à tali habitu: ergo non involvuntur res, aut intellectus, tanquam partes operis, consequenter neque tanquam objectum materiale.

302. Nec dicas, Aristotelem hic per habitum activum non intelligere artem, qualis est Logica; cum dicat *ibidem*: *Circa facturam, & quæ in faciendo posita sunt, ars;* nam respondeo, hæc jam præoccupata esse n. 212. Addi potest, Aristotelem statim hic addere: *Siquidem in faciendo potius, quam agendo est artem exercere;* per quæ verba videtur se ipsum explicare, quod nempe tantum velit, artem ut plurimum esse habitum factivum, non autem semper. Quando autem dicit, actiones pertinere ad prudentiam, non potest velle, habitus omnes activos esse partes subjectivas prudentiæ; cum habitum cytharizandi inter activos numeret, qui utique non est pars prudentiæ: sed tantum vult Philosophus, tales habitus, quorum exercitium liberum est, posse à prudentia dirigi, quod etiam de habitu cytharizandi, & habitu logico verum est.

303. Dico 6. Objectum attributionis Logicæ Aristotelicæ, saltem primarium, est syllogismus mentalis. ita plures antiqui, & recentiores. Prob. Objectum attributionis alicujus habitus ex dictis n. 289. est illud, quod ex fine primario illius ultimatò intenditur, & ad quod alia tanquam ad finem intrinsecum ordinantur: ita se habet respectu Logicæ Aristotelicæ syllogismus mentalis: ergo. prob. mi. in primis Aristoteles ultimatò intendit syllogismum tanquam finem; nam 2. *Elenchor. 8.* cum dixisset, ante se neminem aliquid dixisse de syllogismis, addit, debere suos auditores ob inventum syllogismum se multâ prosequi gratiâ: hoc est, ab iis magnas grates sibi deberi. Quod autem primariò saltem intenderit Aristoteles syllogismum mentale, probatur ex rationibus adductis à n. 294. & 298. ubi probatum est, Philosophum primariò agere de operationibus mentalibus &c.

304. Prob. 2. Regulæ Logicæ Aristotelicæ omnes ultimatò tendunt ad rite conficiendam formam syllogisticam, adeòque pro fine habent syllogismum: imò etiam terminos, & propositiones dirigunt, non, ut in his quiescant, sed ut syllogismus legitimus ex iis construatur: quin & in eundem finem materiam syllogismi, tam scientificam in Analyticis, quam probabilem in Topicis, Aristoteles fusè digessit, scilicet, ut quis possit, quemadmodum Philosophus ait 1. *Topic. 1. syllogizare de anni proposito problemate:* ergo syllogismus intenditur ultimatò ex fine primario Aristotelis, ac ejus Logicæ, & ad ipsum tanquam ad finem intrinsecum alia ordinantur.

305. Intelligitur autem syllogismus, tam probabilis, quām demonstrativus; quia uterque videtur itā intendi, ut Logica in quolibet quiescat, nec ab ea unus ordinetur ad alterum, tanquam ad finem intrinsecum; quanquam enim aliquando videatur intendi probabilis, ut tandem perveniat ad demonstrativum, tamen id non fit, nisi per ordinationem ad istum tanquam ad finem extrinsecum; sicut etiam vicissim quandoque intenditur demonstrativus, ut eo supposito, vel assumpta ejus conclusione, & juncta alia præmissa probabili, habebatur novus syllogismus probabilis. Accedit, quod forma in utroque syllogismo sit eadem: quā tamen maximè, ac præcipue consideratur à Logica; cum materiam saltem sēpius suppeditent aliae scientiæ. Quod autem syllogismus probabilis non sit modus sciendi strictè talis, sive non sit scientificus, non refert; nam est saltem manifestatio verosimilis ignoti per notius, quod sufficit ad modum sciendi ex n. 56. Saltem si non strictissimè sumatur: id tamen facile concedo, syllogismum demonstrativum esse objectum principalitatis, ut vocant; quia scilicet est principale opus.

306. Quod autem attinet ad syllogismum sophisticum, hic ab ipso Aristotele excluditur à numero syllogismorum; sic enim habet Philosophus 1. Topic. 1. Reliquis verò litigiosus quidem syllogismus, syllogismus autem non; eoquod videtur quidem ratiocinari, ratiocinatur autem minimè. Similia habet 1. Elench. 1. unde hunc non per se intendit docere Aristoteles; neque enim suos sectatores voluit facere contentiosos, & captiosos Sophistas: sed eos docere solutionem sophismatum, tanquam aliquid necessarium ad cavendas in discursibus fallacias; nam, ut ait 1. Elenchor. 2. *Est... sapientis, non mentiri quidem ipsum, de quibus novit: mentientem autem manifestare posse:* id est: sapientis non est, syllogismos sophisticos facere, sed eos solvere. Ex doctrina autem de solutione sophismatum per accidens quidem etiam disci potuit modus faciendi sophismata: sed id non contingit ex intentione Logicæ, aut Aristotelis: consequenter hic syllogismus non est objectum attributionis, sed ejus solutio est objectum attributum Logicæ.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

307. O B. 1. contra 1. conclus. Aristoteles definivit solum syllogismum vocalem: ergo de hoc solo tanquam suo objecto agit. prob. ant. definivit syllogismum per orationem: atqui solus syllogismus vocalis est oratio: ergo hunc solum definivit. prob. mi. oratio ex Aristotele 1. Periberm. 4. *est vox significativa &c.* atqui solus syllogismus vocalis est vox: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dist. ma. definivit syllogismum per orationem vocalem. neg. ma. per orationem generice sumptam, & saltem abstrahentem à vocali, & mentali. conc. ma. & dist. mi. solus syllogismus vocalis est oratio vocalis. conc. mi. solus est oratio generice sumpta. neg. mi. & conseq. ad prob. mi. dist. iterum eodem modo ma. & conc. mi. neg. conseq. Nec obest huic responso, quod Philosophus aliquando syllogismum demonstrativum vocet orationem doctrinalem; nam *doctrina, & disciplina, & scientia*, sunt Aristoteli idem 1. Post. 1. unde syllogismus doctrinalis est syllogismus scientificus, seu causans scientiam, qui scilicet formaliter per se ipsum reddit scientificum, seu secundum quem, eo quod ipsum habeamus, scimus, ut loquitur Philosophus citatus n. 296.

308. Dices. Per illam orationem definivit syllogismum Aristoteles, quam orationem etiam definivit: sed definivit tantum vocalem: ergo. Resp. dist. ma. per illam orationem definivit syllogismum, quam definivit in se. neg. ma. quam definivit in alio. conc. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq. Voluit nempe Philosophus à notioribus progredi ad ignoriora; unde in prædicamentis plurima explicavit per ipsas res: in libris perihermetias sēpē egit de vocibus: at principalius postea de conceptibus: quos si aliquando explicat per aliquid nondum in se definitum, supponit, istud, vel jam aliunde notum, vel facile ex alio intelligibile.

Sic 2. Periberm. 4. ait: *Sunt hæ, que sunt in voce affirmationes, & negationes, notæ earum, que sunt in anima: quibus in verbis aperte supponit, dari in anima, seu mente affirmations: quas, licet voces non sint, tamen non aliter explicat; quia supponit sufficienter cognitas, vel certè facile intelligibles per similitudinem cum vocalibus affirmationibus, & vel ex eo, quod, ut prius eodem cap. docet, vocales affirmations sequantur mentales, atque adeò eas præsupponant.*

309. Et par est ratio de oratione mentali, quam etiam Philosophus supposuit sufficienter esse intelligibile ex oratione vocali. Et certè Aristoteles etiam definitionem (quæ ab ipso vocatur terminus) definivit per orationem 1. Topic. 4. & tamen ibi intellexit orationem mentalem, quam nunquam in se definitivit; nam 2. Post. 2. ait: *Definitio substantiae quædam cognitionis est:* ergo non potest constitui per orationem vocalem, sed tantum per mentalem. Ex his etiam solvitur objectio desumpta ex partibus syllogismi, nempe terminis, & propositionibus, quos, vel quas tantum vocales definiverit, vel explicaverit Aristoteles; nam respondetur, partes syllogismi (qui est objectum Logicæ primarium) non debuisse necessariò explicari in seipsis, sed sufficiens etiam fuisse, si fuissent explicatae in alio.

310. Ob. 2. Aristoteles divisit solum syllogismum vocalem: ergo hic solus est ejus Logicæ objectum. prob. ant. divisit syllogismum in demonstrativum, topicum, & sophisticum: sed sophisticus stat potissimum in fallacia dictionis: topicus est disputatorius, adeoque iterum consistens in verbis: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. ma. divisione enim in syllogismum sophisticum est impræpria, & analoga; nam, ut habet ipse Aristoteles, citatus n. 306. syllogismus sophisticus non est vere, sed tantum apparterenter talis.

Dein etiam neg. mi. nam syllogismus topicus etiam est mentalis; neque enim disputatio necessariò consistit in verbis ex n. 295. neque etiam omnis syllogismus topicus est disputatorius; nam Aristoteles 1. Topic. 1. distinguit inter se syllogizare ex probabilitibus, & disputare; cùm dicat, se velle tradere methodum ita syllogizandi, ut postea possimus disputationem sustinere. Certè etiam Topicæ objectum esse operationes mentales docet communis auctoritas, quæ in hac quæstione maxi- mi ponderis est: & consentit Aristoteles, dum 1. Topic. 9. ait: *Problema autem dialecticum (id est topicum) est speculatio: quæ utique est operatio mentis.* Quodsi tamen contendas, aliquem syllogismum topicum esse vocalem, mea pace sit objectum secundarium Topicæ; nam conclusio nostra expressè loquitur tantum de objecto primario.

311. Dices 1. Aristoteles, dum in libris Elenchorum docet, quæ virtus possint inesse syllogismo demonstrativo, vel topico, ut possint evitari, tantum affert virtus dictionis, & similia, quæ in solo syllo-

syllogismo vocali possunt reperiri: ergo agit tantum de syllogismo demonstrativo, & topico vocali. Resp. om. ant. nam videtur Aristoteles etiam admittere deceptionem sophisticam mentalem, dum i. Elenchor. 6. ait: *Deinde & per se ipsos decipi accidit, quando in oratione facit considerationem &c.* deceptio enim per considerationem utique est in mente.

Sed om. ant. neg. conseq. nam Aristoteles prudenter monuit, ut caveremus à fallaciis dictiōnum, & similibus, dum adversarii nos vocalibus syllogismis invadunt, ne ab his decepti p̄p̄sterē rationemur, & syllogismos mentales malē apud nos ipsos faciamus, iisque per pejorem errorem assentiām. Unde Aristoteles, ostendendo vitia syllogismi vocalis, suppeditavit medium valde utile ad rite formandos syllogismos etiam mentales: non autem voluit, syllogismum vocalem esse objectum suum primarium. Sic scilicet magister in arte saltandi quandoque facit saltus, & motus deformes, ut discipulus doceatur eos vitare: quin tales motus propterea censeantur esse opus artis.

Dices 2. Saltem Aristoteles indifferenter intendit syllogismum vocalem, & mentalem: ergo nullus est objectum primarium. prob. ant. Aristoteles tantum intendit docere artificium syllogismi, & istud in terminos, ac propositiones capaces introducere: sed artificii logici æquè capaces sunt termini, ac propositiones vocales, quam mentales: ergo voluit illud æquè introducere in vocales, quam mentales: ergo æquè vocales sunt ejus objectum, quam mentales. Resp. neg. ant. ad prob. neg. ma. Etiam papyrus tam est capax formæ calcei, quam corium, quin sutoria intendat introducere suam formam in papyrus; quia sutor habet pro sua materia corium, non papyrus: & pariter Aristoteles, saltem non primariò, vel æqualiter, intendit suum artificium introducere in terminos & propositiones vocales (dato etiam, sed nullatenus concessò, quod æqualis sit in iis aptitudo ad artificium logicum) quia Aristotelis materia, saltem primaria, est operatio mentalis, non autem voces, ex dictis. n. 294. & 298.

312. Ob. 3. contra 2. conclus. Objectum materiale Logice debet esse distinctum à formalī: sed juxta nos non esset distinctum: ergo. ma. prob. longè plures auctores assignant objectum materiale distinctum à formalī: sed in hac quæstione nominis standum est auctoritate: ergo. Resp. 1. neg. mi. nam recta dispositio, & coordinatio propositionum in syllogismum, est distincta, saltem inadæquate, ab ipsis propositionibus, inter se realiter distinctis: sicut consonantia Musicæ est distincta, saltem inadæquate, à tonis indifferentibus ad dissonantiam, vel consonantiam. Et hæc responsio sufficit in ordine ad objectum attributionis, seu syllogismum: quia tamen videtur argumentum posse urgeri, saltem in actibus Logice indivisibilibus, e. g. in definitionibus, quæ etiam sunt aliquid opus totum Logice, & in quibus indivisibilitas excludit omnem distinctionem realem formæ à materia; hinc

313. Resp. 2. dist. ma. Objectum materiale debet esse distinctum à formalī realiter. neg. ma. distinctum formaliter, sive per conceptum. conc. ma. & sic dist. mi. neg. conseq. Quid sit formaliter distinguī, patebit ex inferiùs dicendis de distinctione formalī. ad prob. dist. ma. & illi auctores intelligunt per objectum, quod nos intelligimus. neg. ma. intelligunt aliquid aliud, & quidem diversi diversum. conc. ma. & om. mi. (quatenus dicit, hanc esse quæstionem nominis; cum non queratur de intelligentia verborum Aristotelis, sed potius supposita eā intelligentiā, queratur, de quo ea verba prædicari possunt) neg. conseq.

Lyncæus l. 2. tr. 2. c. 5. adducit viginti sententias diversas circa objectum Logice, quæ tanta diversitas nasci non potuit, nisi ex diversa acceptione objecti: & certè ipse Lyncæus l. 2. tr. 1. c. 2. n. 5. à nobis discrepat in acceptione objecti formalis; per hoc enim intelligit omne, quod est propriè objectum, & ut tale ab habitu aliquo modo respicitur, & hinc admittit, etiam voces esse objectum formale inadæquatum Logice: quod nemo dicet supposita nostra acceptione objecti formalis.

314. Sanè complures auctores, præsertim ii, qui Logicam habitibus speculativis annumerant, ei non aliter, ac aliis scientiis, objectum assignant, nempe speculativum, non practicum, quod sit pars operis, à regulis logicis directi, vel producti, sed quod sit objectum actuum directorum à Logica: & hinc pro objecto assignant res, scilicet non pro objecto pratico, sed speculativo: & sic etiam S. Thomas, quando lect. 4. in 4. Metaphys. docet, subjectum, sive objectum Logice esse ens rationis, seu res abstractivæ cognitas, loquitur de objecto speculativo Logice, sive actuum ejus directorum; quia ibi Dialecticam, seu Logicam comparat toti Philosophiæ, cuius subjectum, seu objectum ait esse ens naturæ; cum Logice sit ens rationis: adeoque sicut ens naturæ est objectum speculativum Philosophiæ, ita etiam ens rationis est objectum speculativum Logice.

315. Dices. Objectum formale debet introduci in objectum materiale, & nihil introducitur in seipsum: ergo debet esse distinctum à materiali. Resp. 1. om. totum juxta dicta n. 312. Resp. 2. dist. 1. p. ant. objectum formale debet introduci in objectum materiale physicè, seu per introductionem physicam, & realem. neg. ant. debet introduci formaliter, seu per introductionem metaphysicam, & formalem. conc. ant. & dist. sic etiam 2. p. ant. neg. conseq. Introductio physica est productio formæ in subjecto realiter distincto: e. g. si ignis introducat calorem in aquam. Introductio metaphysica est productio formæ in subjecto formaliter tantum distincto, sive per alium conceptum aliter repræsentato. Eodem modo dicendum, objectum materiale debere præsupponi ad formale; non enim debet præsupponi physicè, seu realiter, sed tantum metaphysicè, seu formaliter, quatenus nempe idem objectum concipiatur quasi aliquid sub aliqua formalitate prius seipso: sicut animal in homine concipiatur prius rationali: sed de hac conceptione, vel distinctione formalī plura inferiùs à n. 361.

Licet autem hæc introductio sit tantum impropriè dicta, seu analogica, tamen communiter admittitur hic modus loquendi, sicut admittuntur alii: e. g. dicitur gradus differentialis superaddi gradus generico: item hic præsupponi ad gradum sp̄ecificum: rursus dicitur genus, & differentia ponit in definitiōne; cum ista quoque sint realiter identificata, & sibi etiam nihil possit superaddi, nec in seipso ponit. Quamvis autem Logica non agat de hac introductione formaliter accepta, sive sub his formalibus terminis, agit tamen de ea realiter accepta, sive sub terminis æquivalentibus, quatenus agit de productione operationum, (quia ipsa introductione realiter sumpta nihil est aliud, quam ipsa produc̄tio) eamque per regulas dirigit, ut producantur operationes rectæ.

316. Ob. 4. Juxta nos objectum materiale Logice essent operationes mentis, ut sic, sive præscindentes à rectitudine, & irrectitudine: sed hæc non sunt objectum Logice: ergo prob. mi. operationes ut sic involvunt conceptum metaphysicum, de quo Logica non agit: ergo. Resp. 1. neg. ma. juxta dicta

n. 312. Resp. 2. om. vel conc. ma. neg. mi. ad prob. dist. ant. operationes ut sic involvunt conceptum metaphysicum in obliquo. conc. ant. in recto. neg. ant. & conseq. Operationes ut sic, quæ diriguntur à Logica, in recto dicunt operationes, habentes realiter rectitudinem: in obliquo autem dicunt conceptum abstrahentem à rectitudine, quæ res magis explicabitur infrà n. 365. ubi de distinctione, & præcisione formalis. Eodem modo introducetio dicit in recto productionem operationum rectarum: in obliquo verò conceptum abstrahentem ab identitate rectitudinis tanquam formæ, cum operatione tanquam subiecto. Licet autem Logica non agat de illo conceptu metaphysico abstrahente, agit tamen de ipsis operationibus rectis, ea-rumque productione, quod sufficit.

317. Dices. Operationes ut sic includunt etiam operationes irrectas: ergo etiam hæ erunt objectum Logicæ. Resp. retorq. arg. Animal ut sic includit etiam equum: ergo, si de homine prædicatur genus, seu animal ut sic, prædicatur etiam equus, consequenter ei identificatur. in forma dist. ant. operationes ut sic distributivè, vel universaliter acceptæ, includunt etiam operationes irrectas. conc. ant. disjunctivè tantum, & particulariter acceptæ, includunt etiam operationes irrectas, tanquam objectum verificationis, de quo loquimur. neg. ant. & conseq. Non omnes, sed aliquæ tantum operationes ut sic, sunt objectum materiale Logicæ, scilicet illæ, quæ realiter sunt rectæ. Ubi nota, regulæ quasdam negativas Logicæ habere operationes irrectas pro objecto fugæ, quod hic non curatur: non autem habere eas pro objecto prosecutionis, de quo solo querimus. Idem contingit in reliquis artibus, quæ omnes etiam habent alias regulas negativas.

318. Ob. 5. Vel Logica debet introducere rectitudinem in operationes irrectas, vel in rectas: in neutras potest eam introducere: ergo. prob. mi. irrectæ sunt immutabiliter tales, nec possunt corrigi: rectæ jam habent rectitudinem: ergo non potest ea primùm introduci. Resp. neg. mi. & dico, quod rectitudinem debeat introducere in rectas. ad prob. dist. 2. p. ant. rectæ jam habent rectitudinem antecedenter. neg. ant. habent eam per ipsam introductionem, seu potius productionem, à Logica directam. conc. ant. & neg. conseq.

319. Dices. Tertia mentis operatio non est dirigibilis à Logica: ergo juxta nos non esset ejus objectum; cum tamen sit objectum attributionis. prob. ant. tercia mentis operatio, prout distinguitur à secunda, consistit in conclusione: sed hæc non est dirigibilis; quia positis, seu concessis præmissis, est necessaria: ergo. Resp. dist. ant. tercia mentis operatio ut distincta à secunda non est dirigibilis immediate in se ipsa. om. ant. non est dirigibilis immediate in alio, nempe in præmissis. neg. ant. & conseq. Dixi. om. ant. quia infrà negabimus, necessariam esse conclusionem in syllogismo probabili: item videtur etiam sæpe liberum esse, ut potius inferatur conclusio directa, quæ indirecta, & vicissim.

Difficultas major videtur esse circa primam mentis operationem, seu simplicem apprehensionem: sed distingui debent operatio omnium prima, quæ prævertit omnem advertentiam: & alia non omnium prima, quæ jam subjacet alicui advertentiazationis; hæc enim à Logica dirigibilis est; quia potest fieri clarior loco obscurioris, definitiva loco non definitivæ &c. neque enim tota perfectio hujus operationis habetur à speciebus claris, vel non claris, sed etiam à directione Logicæ; cum e. g. posint dari species rei valde claræ, quin sequatur apprehensio definitiva &c.

320. Ob. 6. contra 5. conclusionem, quæ intellectus, & res excluduntur à ratione objecti Logicæ: incipio autem ab objectionibus, quæ pro intellectu possunt adduci. Illud totum est objectum habitus, quo habito quiescit, & quo non habito non quiescit habitus: sed habito intellectu rectè operante quiescit habitus Logicæ, & non habito intellectu rectè operante non quiescit: ergo intellectus est objectum Logicæ. Hoc argumento potest eodem modo probari, res esse objectum, modò substitutatur hæc alia minor: sed habitus rebus rectè cognitis quiescit &c. Idem argumentum potest fieri de arte pictoria, quæ etiam non est contenta, nisi artifice rectè operante, & rebus rectè depictis: ex quo fieri potest aperta retorsio argumenti.

Resp. dist. 2. p. ma. quo non habito non quiescit habitus formaliter. conc. ma. quo non habito tantum non quiescit argutivè. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Habitus practicus non est contentus formaliter, illo non habito, quod regulæ formaliter intendunt, tanquam finem intrinsecum, seu opus suum: quod respectu Logicæ sunt operationes rectæ. Habitus autem practicus non est contentus argutivè, illo non habito, ex quo non habito primùm arguitur, sive sequitur, quod non habeatur illud, quod regulæ tanquam finem, seu opus intendunt: & sic, si intellectus non bene operetur, aut res non, saltem formaliter, rectè cognoscantur, arguitur, sive sequitur, quod non dentur operationes rectæ, quas regulæ requirunt. Dixi saltem formaliter; nam non videntur regulæ omnes, præser-tim Topicæ, requirere veritatem materiale; unde videtur Logica esse contenta quandoque rebus etiam materialiter malè cognitis, & intellectu materialiter malè operante.

321. Ob. 7. Subjectum formæ artificialis, ab habitu introducenda, debet esse physicum: sed nullum datur subjectum physicum formæ Logicæ, quæ intellectus: ergo hic est subjectum formæ Logicæ: sed hoc subjectum est objectum materiale: ergo. prob. ma. si sufficit subjectum metaphysicum, seu tantum formaliter distinctum, tunc etiam poterit dici, quod in pictoria subjectum, seu objectum materiale, sit dispositio colorum ut sic, rectitudo autem dispositionis sit objectum formale: hoc est contra communem: ergo.

Resp. 1. neg. mi. nam n. 312. jam ostendimus, in syllogismo, (qui est opus ultimò intentum à Logica ejusque objectum attributionis) dari distinctionem aliquam physicam inter subjectum, seu objectum materiale, & formale. Si autem argumentum velit, quod debeat objectum materiale semper, aut adæquate, esse distinctum à formali. Resp. 2. neg. ma. nam, licet hoc concedatur in habitibus factivis, non debet concedi in activis; nam in facti-vis loquuntur regulæ de tali opere, quod involvit materiam ita distinctam: e. g. regulæ pictoriae lo-quuntur tanquam de suo opere, non tantum de dispositione colorum, sed de tota pictura, quæ involvit colores indifferentes, & distinctos à forma, seu dispositione colorum.

322. Rursus ex modo loquendi artificum idem colligitur; nam in factivis pictor e. g. ait, suum opus esse picturam, & tutor calceum: quæ opera involvunt materiam, & formam distinctam. At verò in activis cytharœdus e. g. non ait, suum opus esse aërem benesonantem, sed tantum pulsationem cy-tharæ; & musicus ait, suum opus esse, non guttur cantans, sed cantum rectum: in quibus objectum materiale, & formale non semper, aut adæquate, sunt realiter distincta. Similiter Logicus dicit, suum opus esse, non intellectum rectè operantem, sed rectam operationem.

Addo, hic non tam attendendum esse ad distinctionem objecti formalis à materiali, quā ad permanentiam, aut transitum totius operis, sive ad id, quod totum opus habituum activorum sit nihil aliud, quā exercitium, & actio; in hoc enim Aristoteles citatus n. 361. potissimum discrimen ponit inter habitus factivos, & activos. Unde, cū etiam Logica sit ars activa, totum ejus opus non est aliquid post exercitium permanens sed est solum ejus exercitium, & actio: atqui intellectus non est pars exercitii, & actionis, adeoque neque est pars operis logici, nec objectum materiale.

323. Ob. 8. Illud est objectum materiale, quod perficitur, & immutatur à formalī: sed ab isto perficitur, & immutatur intellectus: ergo. Confir. Illud est objectum materiale, in quod introducitur formale: sed hoc introducitur à Logica in intellectum: ergo. prob. mi. in intellectum introducitur operatio recta: sed hæc est objectum formale: ergo. prob. mi. quod fit ab arte, vel habitu, est tantum forma, seu objectum formale: sed operatio recta fit ab arte logica: ergo. Resp. dist. ma. illud est objectum materiale, quod perficitur, vel immutatur à formalī tantum. conc. ma. à toto opere. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Intellectus perficitur ab operatione recta, quæ se sola est totum opus Logicæ.

Ad confir. eodem modo dist. ma. & mi. & neg. conseq. ad prob. mi. dist. iterum mi. operatio recta est objectum formale tantum. neg. mi. est totum opus. conc. mi. & neg. conseq. ad prob. mi. dist. ma. quod fit, id est, de novo producitur ab habitu factivo, est tantum forma, seu objectum formale. om. vel conc. ma. quod fit, vel producitur ab habitu activo. neg. ma. & dist. mi. & Logica est habitus factivus. neg. mi. est activus. conc. mi. & neg. conseq.

324. Ob. 9. Intellectus disponitur à Logica in ordine ad operationes rectas: sed quod disponitur ab habitu, est objectum materiale: ergo. prob. ma. intellectus rudis sæpe habet species ineptas, & contrarias regulis Logicæ, & hæc expelluntur à Logica, & introducuntur aptiores, atque sic disponitur intellectus: ergo. Resp. dist. ma. intellectus disponitur ut artifex. conc. ma. formaliter ut subjectum receptivum. neg. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq.

Ad prob. ma. conc. ant. & sub priori distinctione conc. vel neg. conseq. Ineptæ istæ species, seu indispositiones, sunt nihil aliud, quā prava intelligentia terminorum, seu regularum, quæ sunt formaliter indispositiones artificis: & hoc contingit in omni arte; nam in omni arte debet ex intellectu expelli mala intelligentia terminorum &c. imò debet etiam intellectus à regulis attingi, & dirigi ut artifex, ad quem diriguntur regulæ: quin propterea intellectus sit objectum materiale omnium artium. Quis autem in Logica artifex, & subjectum totius operis, sunt realiter idem, eo ipso, quod disponitur artifex, disponitur etiam per accidens subjectum: &, si hoc per accidens jam dispositum est, non est necesse, ut iterum per se disponatur.

325. Dices. Si per impossibile in intellectu potentia productiva esset distincta à potentia receptiva, tamen deberet etiam ista disponi: ergo debet etiam nunc per se disponi. Resp. 1. neg. conseq. Logica non debet tradere regulas pro casu impossibili. Resp. 2. neg. ant. non enim deberet potentia receptiva operis disponi per se ex intentione Logicæ; cū Logica ex fine suo intrinseco non petat operationes recipi, sed tantum produci. Accedit, non sufficere, ut aliquid sit objectum materiale, ejus quamlibet dispositionem; nam quandoque aliqua aliquo

modo disponuntur ab arte, vel artifice, quæ tamen, quia non sunt pars operis, neque sunt objectum materiale: sic scriptor disponit calatum, & chartam, & pictor telam, quin ista sint objectum materiale artis scriptoriz, vel pictoriæ.

Ex quo colligitur, ad hoc, ut subjectum sit etiam objectum materiale alicujus habitus, non sufficere, ut quomodounque realiter sumptum disponatur, ab artifice, vel regulis illius habitus, sed requiri, ut disponatur formaliter sumptum per speciales dispositiones, quæ non sint dispositiones artificis, ut sit in artibus factivis: sic e. g. pictoria disponit colores, non per explicacionem terminorum, aut regularum, quæ concernit artificem, sed per certam attritionem, mixtionem &c. quæ concernit colores ut formaliter tales.

326. Ob. 10. Ethica habet pro objecto materiali animam, seu voluntatem: ergo Logica intellectum. ant. prob. Aristoteles id docet 1. Ethic. 13. ergo. Resp. 1. om. ant. neg. conseq. Si antecedens est verum, debet Ethica habere regulas directè, & explicitè loquentes, de voluntate tanquam de objecto, quales tamen regulas non habet Logica de intellectu. Resp. 2. neg. ant. Aristoteles, si bene legatur, non loquitur ullo modo de objecto practico Ethicæ, sed de objecto tantum remoto, aut speculativo.

Nam loquitur de virtutibus, quarum alias dicit esse intellectuales, alias morales, quæ utique non sunt objectum Logicæ practicum: & multo minus tale objectum est anima; hinc non ait, Ethicam, seu, ut vocat, civilem debere practicè cognoscere animam: sed ait: *Contemplandum igitur etiam civili homini de anima est*: hoc est: speculativè consideranda est natura animæ, & quidem, ut addit: *Id horum causâ, & quatenus satis est ad ea, quæ hic queruntur: scilicet, ut bene cognoscantur virtutes, de quibus ibidem paulò antè dicit: Perspicuum est, civilem quæ ad animam spectant, quodammodo cognoscere oportere: sicut scilicet artifex frænoscatorius debet contemplari equum, cui frænum debet aptari. Nec dicas, ibidem Aristotelem addere: Medici multa circa cognitionem corporis pertrahant: nam reponitur etiam istos habere plurimas speculationes circa corpus humianum.*

327. Ob. 11. pro rebus tanquam objecto materiali Logicæ. Juxta Aristotelem Dialecticus agit de rebus omnibus: ergo res sunt objectum Dialecticæ, seu Logicæ. Confir. Objectum Logicæ est veritas: sed hæc involvit non tantum cognitiones, sed etiam ipsas res: ergo. Resp. dist. ant. Dialecticus agit de rebus omnibus per actus directos, tanquam de objecto speculativo. conc. ant. agit per actus elicitos, sive per regulas, tanquam de objecto pratico. neg. ant. & conseq. Sic etiam orator agit de rebus omnibus, (nam de omnibus orationes habere potest) quin tamen res omnes sint objectum materiale Rheticæ. Ad confir. dist. ma. objectum Logicæ est veritas concretivè, vel quidditativè accepta. neg. ma. est veritas denominativè accepta. conc. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq.

Concretum accipitur concretivè, vel quidditativè, quando accipitur secundum omnes partes: e.g. pœna justa, seu conformis delicto, concretivè accepta, dicit non tantum pœnam, sed etiam delictum: at denominativè accepta dicit tantum id, quod venit in recto, seu quod accipit denominationem, estque sola pœna; nam hæc sola denominatur justa, non autem delictum. Pariter veritas, seu cognitio, aut propositio conformis rei, si concretivè accipiatur, dicit etiam rem; si autem accipiatur denominativè,

nativè, tantùm dicit cognitionem, vel propositionem: & hæc sola est objectum Logicæ; alias eodem modo posset probari, regulas esse objectum sui ipsarum; nam etiam objectum regularum est operatio conformis regulis; ad talem enim regulæ dirigunt.

328. Ob. 12. Aristoteles in prædicamentis agit de rebus omnibus: ergo istæ sunt objectum Logicæ. Confir. Logica conformat conceptus rebus: ergo res sunt ejus objectum. Resp. neg. conseq. Non omne id, de quo habitus in ordine ad alia tractat, est ejus objectum proximum & practicum: sed ad summum est aliquod objectum remotum, seu speculativum, ut patet ex n. 326. Ad confir. om. ant. ob dicta n. 320. dist. conseq. ergo res sunt ejus objectum remotum, seu speculativum. conc. conseq. sunt ejus objectum practicum. neg. conseq. Eodem modo pictoria conformat imaginem e. g. homini, & frænofactoria frænum equo, quin homo, aut equus, sint objecta practicaistarum artium.

329. Ob. 13. Illud est objectum materiale Logicæ, per quod inter se differunt syllogismus demonstrativus, & topicus, seu opus Analyticæ, & Topicæ: sed hoc sunt res: ergo. Confir. Res à Logica per cognitionem saltem extrinsecè immutantur, licet non intrinsecè perficiantur: ergo possunt esse objectum Logicæ. Resp. om. ma. neg. mi. Iste syllogismi differunt intrinsecè per certitudinem, & evidentiam, non per res. Ad confir. neg. conseq. Non sufficit quævis talis immutatio extrinseca ad objectum practicum; alias etiam pictoria pro objecto haberet omnes res, quas depingendo etiam extrinsecè immutat.

330. Ob. 14. Ens rationis est objectum Logicæ: sed hoc involvit res omnes: ergo. Resp. dist. ma. ens rationis physicum est objectum Logicæ. om. ma. ens rationis metaphysicum, vel logicum, concretivè, seu totaliter sumptum. neg. ma. & dist. mi. ens rationis physicum, vel metaphysicum involvit res omnes. neg. mi. ens rationis logicum. om. mi. & neg. conseq. Ens rationis metaphysicum est ens, quod non potest existere, sed tantum cognosci, vel in se, vel in alio, adoque non potest habere esse physicum, seu reale, sed tantum esse objectivum, sive aliquo modo in intellectu per aliquam cognitionem. Ens rationis physicum est operatio producita à ratione, seu intellectu. Ens rationis logicum est terminus secundò intentionalis.

Per istum terminum nostri communiter intelligunt concretum ex re cognita, & cognitione: quid Scotistæ intelligent, vel etiam Thomistæ, non est hujus loci examinare: dicemus tamen hac de re obiter aliquid inferius n. 656. Jam objectum Logicæ est ens rationis, physicum, seu operatio mentis, saltem omnis illa, quæ dirigibilis est ab ejus regulis: item ens rationis logicum est ejus objectum, non quantum ad rem cognitam, sed quantum ad ipsam cognitionem: & eodem ferè modo objectum Logicæ est etiam ens rationis metaphysicum, non quantum ad objectum, seu id, quod habet tantum esse objectivum: sed quantum ad cognitionem ejus, in quantum hæc dirigitur à regulis Logicæ.

331. Ob. 15. Idem est objectum instrumenti, & habitus, qui utitur instrumento: sed Logica est instrumentum habituum scientificorum, & horum objectum sunt res: ergo res etiam sunt objectum Logicæ. Confir. Idem est objectum habitus, & principiorum ejus: sed objectum principiorum Logicæ, quæ sunt: *Dictum de omni*: *Dictum de nullo*:

vel, si vis, etiam: *Quaecunque sunt eadem uni tertio &c.* sunt res omnes: ergo res omnes etiam sunt objectum Logicæ. Resp. neg. ma. intellectam de objecto immediato, & practico; nam e. g. ars fabrilis est instrumentum multarum artium (sicut Logica scientiarum) quibus scilicet parat instrumenta, quin tamen habeat idem objectum practicum cum arte lignaria, vel architectonica.

Ad confir. iterum neg. ma. intellectam de objecto totali; nam principia, præsertim metaphysica, habent objectum multò latius, quam habeat Logica: sicut etiam intellectus tanquam potentia multò latius habet objectum, quam habeant ejus habitus, etiam Logica: scilicet principia hæc vagantur per omnes scientias, & sunt applicabilia eorum objectis. Ratio etiam ulterior est, quod principium quodlibet sit præmissa universalis: regula autem fit conclusio inde deducta: hæc autem non debet semper esse quæ universalis, ac quælibet præmissa: imò saepe ratione alterius præmissæ additæ non potest esse ita universalis.

332. Ob. 16. Regulæ ipsæ Logicæ loquuntur de rebus: ergo res sunt objectum materiale Logicæ. prob. ant. hæc regulæ: *Definitio debet explicare naturam rei*: *Definitio debet esse convertibilis cum definito*: loquuntur de rebus: ergo. Resp. dist. ant. regulæ loquuntur de rebus tanquam de objecto practico. neg. ant. loquuntur de iis tantum quomodounque. om. ant. & neg. conseq. ad prob. eodem modo dist. ant. & conseq. Prior regula habet hunc sensum: *Definitio debet esse explicatio conformis naturæ rei*: adeoque practicè in recto attingit solam explicationem, seu conceptum: rem autem tantum attingit in obliquo, & remote, seu speculative: sicut scilicet etiam regula pictoriæ dicit: *Imago debet esse conformis rei depictæ*.

Altera regula habet hunc sensum: *Definitio formalis debet esse representatio objecti convertibilis cum objecto definiti formalis*: ubi iterum objectum, seu res, tantum venit in obliquo, tanquam objectum remotum, & speculativum. Quod autem regula hunc sensum faciat, colligitur ex eo, quod alias practica non esset, nec ad opus dirigeret; nam definitio objectiva, vel definitum objectivum, non fit à Logica, sed præsupponitur: fit autem cognitio, vel repræsentatio: seu fit cognitio repræsentative, ut ajunt, convertibilis cum definito.

DISPUTATIO II.

De Identitate, & Distinctione.

333. Explicatis prima disputatione iis, quæ ad Logicæ prolegomena spectant, ante questiones alias, Dialecticæ magis proprias, locus dari hic statim solet disputationi de identitate, & distinctione, quæ ex Metaphysicæ huc transfertur, ex more jam recepto, & merito introducto; quia, ut jam diximus n. 195. non potest quis, nisi valde difficulter plura argumenta contraria solvere, & præsertim non potest sequentia de universalibus &c. rite intelligere, si non præcesserit notitia de unitate, & multiplicitate, identitate, & distinctione; cum enim ipsum universale sit unum, & multiplex, non poterit istud scientificè cognosci ab eo, qui non prius penetraverit, quid sibi hi termini velint.

Q U E S T I O P R I M A.

De Unitate, & Identitate.

A R T I C U L U S I.

Quid, & Quotuplex sit Unitas.

334. **S**Uarez tom. 1. *Metaphys.* disp. 4. 5. & 6. latissimè hanc rem pertractat: nos breviter, quæ necessaria sunt, perstringimus. Aristoteles 5. *Metaphys. text.* 11. sic habet: *Unum ea dicuntur, quorum ratio, quod quid erat esse dicens, indivisibilis ad aliam est, quod quid erat esse rei significantem:* id est: illa sunt unum, quæ habent eandem indivisibiliter definitionem: sed hæc unitas est tantum specifica, quæ ratione Petrus, & Paulus sunt unum specie: quin S. Thomas lect. 7. in 5. *Metaphys.* in hunc locum ait, bovem, & equum esse unum genere: quod verum est; habent enim unitatem aliquam, seu convenientiam in genere, sive in animalitate; quamvis forte non habeant unitatem ab Aristotele hic descriptam; cùm non convenient in tota ratione quidditativa, quæ est species.

335. Paulò autem inferiùs addit Philosophus descriptionem, seu definitionem unitatis magis universalē, dum ait *eod. text. Universaliter namque, quotcunque non habent divisionem, quatenus non habent, eantibus unum dicuntur:* ex quo textu communiter inferunt, quòd *unitas formalis* sit *indivisio rei in plura ejusdem rationis;* unde, si unitas est individualis, est indivisio rei in plura ejusdem rationis individua: sic Petrus est unus homo; licet enim sit divisibilis in corpus, & animam, non tamen est divisibilis in plures homines.

Hinc *Unum* communiter definitur *indivisum in se, & divisum à quolibet alio:* quanquam posteriores particulæ videri possint non necessariae; si enim est indivisum, hoc est, indistinctum in se, necessariò debet esse divisum, seu distinctum ab alio ejusdem rationis (aliàs enim esset divisibile, seu distinguibile in duo ejusdem rationis) atque adeò indivisum in se, seu indivisible, necessariò excludit identitatem cum aliis, & è contra includit divisionem, seu distinctionem ab aliis. Ubi addendum, hanc divisionem non excludere unionem cum alio, sed tantum identitatem; nam, licet inter se sint uniti duo palmi, e. g. ejusdem ligni, tamen quilibet palmus est individuus palmus, seu indivisus in se, & divisus à quolibet alio, in ea significazione, in qua hi termini hīc accipiuntur.

336. Jam multiplex est unitas: sed breviter tantum affero eas unitates, quæ hīc necessariò afferenda videntur. Itaque est 1. *Unitas generica*, quando scilicet aliqua convenient, seu suo modo unum sunt in eodem genere, ut homo, & equus, qui convenient in genere animalis. 2. *Unitas specifica*, quando aliqua convenient omnino in eadem specie, ut Petrus, & Paulus in specie humana. 3. *Unitas individualis*, seu *numerica*, per quam quilibet ens est individuum, ab omnibus aliis numero distinctum. 4. *Unitas transcendentalis*, quæ convenit omni enti, & realiter est etiam unitas individualis; nam omne ens est aliquod individuum ab aliis distinctum. 5. *Unitas fundamentalis*, quæ datur inter plura, præbentia fundamentum ad hoc, ut per aliquam formam denominentur unum. 6. *Unitas formalis*, quæ est aliqua forma denominans unum, sive unum genericè, sive specificè, sive individualiter &c. quæ magis patebunt ex dicendis infra de universalē.

337. Ob. 1. Obscurius est, quid sit indivisum, quām, quid sit unum: ergo mala est definitio unitatis; quia non est clarius definitio. Confir. Unitas, vel unum, est terminus transcendentalis: ergo non habet supra se genus: ergo non potest definiri. Resp. neg. ant. nam, licet omnes ruditer sciant, quid sit unum, non id sciunt scientificè, seu per conceptum scientificis demonstrationibus aptum, qualis conceptus est nostra definitio, quique conceptus utique est evidentior, & clarius; nec enim quod facilius capitur, est clarius semper, sed tantum tunc, quando cætera sunt paria; aliàs potest magis esse claram, quod, et si aliquanto difficulter percepit, magis illustrat intellectum, & pleniorum rei notitiam ingerit. Ad confir. conc. 1. enthym. dist. ult. conseq. ergo non potest unitas definiri definitione omnino strictè dicta. om. conseq. definitio latius dicta, quæ servet regulas maximè necessarias. neg. conseq.

338. Ob. 2. Unitas est aliquid positivum, & indivisum est aliquid negativum: sed male definitur aliquid positivum per negativum: ergo. Confir. Nos definimus unitatem in ordine ad divisionem, seu pluralitatem, & vicissim pluralitatem in ordine ad indivisionem, seu unitatem: ergo facimus circulum vitiosum. Resp. neg. 2. p. ma. licet enim indivisio sit negatio logica, hoc est, explicetur per terminum aliquem negativum, sicut infinitas, & immaterialitas, tamen non est negatio physica, sive nihil, sed positiva perfectio entis.

Ad confir. Resp. 1. neg. ant. non enim per divisionem, sed per indivisionem definimus unitatem. Aliud est, quòd hanc ipsam indivisionem, tanquam negationem divisionis, debeamus aliquando ulteriùs explicare in ordine ad divisionem, seu pluralitatem, & vicissim divisionem in ordine ad unitatem; hoc enim contingit in omnibus relativis: sic pater non potest explicari, nisi in ordine ad filium, nec filius, nisi in ordine ad patrem, nec servus, nisi in ordine ad dominum, nec dominus, nisi in ordine ad servum.

339. Resp. 2. dist. ant. definimus unitatem in ordine ad pluralitatem ruditer cognitam, & vicissim pluralitatem in ordine ad unitatem jam perfectè cognitam. conc. ant. definimus unitatem in ordine ad pluralitatem jam perfectè cognitam. neg. ant. & conseq. Cuilibet, antequam perfectè sciat, quid sit unum, jam aliquo modo notum est, quid sint plura, nempe ruditer, & sub conceptu alicujus divisionis, qui maximè sub sensu cadit. Et hæc explicatio non est circulus propriè vitiosus; quia non explicantur duo per se invicem eodem modo cognita: neque talis explicatio mutua, ut jam dictum, est evitabilis in explicandis pluribus relativis, vel sibi invicem oppositis, qualia etiam sunt unum, & multa. Ne autem dicas, sic explicari obscurum per obscurum, sciendum est, posse aliquis clarè cognosci, quin clarè cognoscantur omnia, in ordine ad quæ explicatur: sic clarè potest cognosci creatura, quæ debet explicari in ordine ad creatorem, seu Deum, quin clarè cognoscatur creator, sive Deus.

A R T I C U L U S II.

Quid, & Quotuplex sit Identitas.

340. **I**DENTITAS derivatur à nomine *idem*: & quæ habent identitatem, idem esse dicuntur. Definitur autem à quibusdam *identitas*, quòd sit *unitas summa fundans consensum in omnibus predi-*

predicato: at hæc definitio non complectitur identitatem in divinis; nam e. g. Pater, & natura divina sunt realiter idem, quin habeant consensum in omni prædicato; cùm Pater nec sit communicaibilis Filio, nec sit Filius, & tamen utrumque sit natura. Hinc alii dicunt, debere fundare *consensum in omni perfectione*: sed iuxta graves Theologos personalitates divinae sunt perfectiones, & in his natura non habet consensum, respectu cuiuslibet Personæ (nam verum est: *Natura est Pater*: non autem: *Filius est Pater*) & tamen Filius, & natura sunt realiter idem.

341. Dico. *Identitas in creatis rectè definitur affirmabilitas determinata unius de altero in recto*. Si hæc definitio extendenda sit ad identitatem in divinis, addenda erunt sequentes hæc particulae *vel in concreto, vel saltem in abstracto metaphysice accepto*. Dicitur *affirmabilitas determinata*; nam indeterminatè, seu disjunctivè potest etiam affirmari non identificatum, e. g. *irrationale de homine*; vera enim est propositio: *Homo est animal, vel rationale, vel irrationale*. Dicitur *in recto*: id est, in nominativo; nam, quæ tantum affirmantur, vel prædicantur in obliquo, sæpe nec sunt unita, minùs identificata: e. g. si dico: *Petrus est induitus veste*: *vestis* nec est unita, minùs identificata *Petro*.

Particulae in concreto, vel saltem in abstracto metaphysice accepto, seu his æquivalentes *adjectivè, vel substantivè*, ut dictum, adjici debent propter identitatem in divinis; cùm enim ista admittat quod aliqua prædicata distinctionem virtualem intrinsecam, non semper exigit, posse aliquid affirmari in concreto, vel adjectivè, sed sufficit, si affirmetur in abstracto metaphysico, seu substantivè: e. g. *natura divina non potest adjectivè, vel concretivè, affirmari esse generans*: potest, tamen substantivè, vel in abstracto metaphysico, affirmari *esse generatio*. Sed hæc plútibus discutienda relinquimus Theologis; quia tantum loquimur de identitate in creatis: & hinc de ipsis particulis deinceps mentionem non faciemus, sed bonitatem definitionis *identitatis in creatis*, omissis ipsis particulis, probabimus.

342. Prob. igitur conclusio, & definitionis bonitas sic. *Identitas est ratio formalis, propter quam res est hæc res, quæ est: sed hæc ratio formalis est dicta affirmabilitas*: ergo. prob. mi. est commune axioma: *Dici sequitur ad esse*: ergo. Confir. Si *Petrus est filius Pauli*, potest de eo affirmari, quod sit filius Pauli: &, si hoc potest de eo verè affirmari, debet ipse esse filius Pauli, aut deberent alias verificari prædicata contradictionia, quæ in creatis, ut infrà videbimus, non sunt admittenda: ergo *Identitas, & affirmabilitas, sunt mutuò convergentes*, adeòque idem.

343. Est autem alia *identitas adæquata*, seu totius cum toto, aut totius cum omnibus partibus simul sumptis: sic identificatur homo cum animali rationali, vel cum complexo ex anima, corpore, & unione: alia est *identitas inadæquata*, seu totius cum parte: sic identificatur homo cum anima, præter quam adhuc alias partes, nempe corpus, & unionem involvit, adeòque totus homo non est sola anima: sed hæc est tantum partialiter, seu inadæquate homo. Omnis autem identitas inadæquata simul est *distinctio inadæquata totius à parte*, & *distinctio adæquata partium inter se*, ut consideranti parebit.

344. Ob. 1. *Affirmabilitas est tantum prædicatum secundarium*: ergo malè per illud definitur *identitas*. Confir. Ubi datur *identitas*, tantum datur *unum*: ergo non est *affirmabilitas duorum*.

Resp. om. ant. quia posset dici, hoc prædicatum respectu Logicæ esse primarium. neg. conseq. Sufficit, quod prædicatum sit clarius definito, & conveniat omni, & soli: quidquid sit de aliis minutis logicis. Ad confirm. dist. ant. datur tantum unum realiter. conc. ant. datur tantum unum formaliter. neg. ant. & conseq. dum enim eadem res diversis conceptibus repræsentatur, aliquo modo extrinsecè appetat duplex, seu quasi essent duæ.

345. Ob. 2. Negationes sunt de se invicem affirmabiles, & tamen non datur inter eas identitas: ergo affirmabilitas non est identitas. prob. 2. p. ant. in negationibus non datur entitas: ergo neque identitas, quæ est eadem entitas. Confir. Personæ divinae habent identitatem in natura: & tamen non sunt de se invicem affirmabiles in recto: ergo. Resp. neg. 1. p. ant. Negationes strictè loquendo non sunt de se affirmabiles tanquam duo; quia, cùm nibil sint, non sunt unum & alterum, aut etiam tantum formaliter duo.

Unde, quidquid sit de eo, an affirmabilitas sit terminus supertranscendentalis, an non, saltem negationes strictè loquendo non sunt affirmabiles, ut requiritur ad identitatem. Dixi strictè loquendo; nam si latius, vel minùs propriè loqui volumus, sicut possumus, eas de se invicem affirmare, ita etiam minùs propriè dicere poterimus, eas esse inter se identificatas: ex quibus etiam patet responsio ad probationem.

Ad confir. dist. 1. p. ant. Personæ divinae habent in natura identitatem, immediate ipsas inter se identificantem. neg. ant. habent identitatem mediatam, & eas tantum in tertio identificantem. conc. ant. & dist. etiam 2. p. ant. non sunt de se invicem affirmabiles immediatè. conc. ant. non sunt affirmabiles mediatè, sive in tertio, de quo immediatè affirmantur. neg. ant. & conseq.

Q U Ä S T I O S E C U N D A.

De Distinctione.

A R T I C U L U S I.

Quid, & Quotuplex sit Distinctio Realis, & quæ eius Signa.

346. I. *Dentitati superiore articulo explicatae operi ponitur distinctio*; unde etiam habet oppositam definitionem, & sicut illa dicitur affirmabilitas, ita ista dicitur *negabilitas*: intelligenda est autem negabilitas logica, id est, aptitudo, ut per formalem negationem logicam, seu per propositionem negativam, unum de altero negetur; quamvis enim distinctio, præsertim realis, sit negatio physica, utpote negatio identitatis, seu unitatis, quæ est aliquid positivum ex n. 338. tamen hæc ipsa negatio est fundamentum, ex quo Logicus postea unum de altero negat: tale autem fundamentum negandi, ut patet cuique consideranti, est negabilitas logica.

Varia autem genera distinctionum ab auctoriis adstruuntur; nam alia dicitur *distinctio realis*, alia *formalis*, alia *virtualis major*, alia *virtualis minor*, alia *Scotistica*, alia *Thomistica* &c. plures quoque ex his iterum habent suas subdivisiones, de quibus omnibus hac quæstione agendum, sed successivè: modò de distinctione reali.

347. Dico 1. *Distinctio realis rectè definitur negabilitas determinata unius de altero in recto, tam in concreto, quam in abstracto metaphysico*. Dicitur *negabilitas determinata*; indeterminatè enim potest

potest etiam negari aliquid identificatum, e. g. de homine rationale; nam ex n. 75. vera est hæc propositio: *Homo vel non est animal rationale, vel non est animal irrationale.* Dicitur in recto; quia, licet aliquid sit negabile in obliquo, non sequitur necessariò esse distinctum; sic vera est propositio: *Petrus non est exclusivus rationalitatis*: & tamen rationalitas est identificata Petro. Reliquæ particulae tam in concreto, quam in abstracto metaphysico, aditæ sunt propter identitatem in divinis, proportionaliter ad dicta n. 341. Quia tamen ut Philosophi tantum agimus de creatis, etiam in probatio-ne hujus conclusionis, earum particularum rationem non habebimus.

348. Prob. hæc definitio, sicut definitio identitatis n. 342. Distinctio est ratio formalis, ob quam hæc res determinatè non est illa altera res: sed hæc ratio est dicta negabilitas: ergo. prob. mi. ratio, ob quam hæc res non est illa res, est etiam ratio, ob quam hæc res potest negari de illa altera re: sed hæc ratio est dicta negabilitas: ergo. ma. habetur ex axiomate: *Dici sequitur ad esse: ex quo infertur facile alterum: Negari sequitur ad non esse: sic, si Petrus, & Judas sunt distincti inter se homines, potest cum veritate negari, quod Petrus sit Judas: & vicissim, si hoc cum veritate potest negari, debent esse distincti homines; alias possent verificari contradictionia, ut facile patet expendi-ti.*

349. Dividitur autem distinctio realis 1. in adæquatam, & inadæquatam. Prior, seu adæquata, est distinctio totius à toto, e. g. distinctio Petri à Paulo: & hæc vocatur quandoque *contradistinctio*. Altera, seu inadæquata, quæ etiam vocatur *distinctio includens, & inclusi*, est distinctio partis à toto, ut distinctio digitii à manu, capituli à corpore. Hæc tamen semper secum affert distinctionem aliquam adæquatam partium inter se: sic e. g. quia anima inadæquate distincta est ab homine, est adæquate distincta à corpore tanquam comparte: & certè, si pars à nulla comparte esset adæquate distincta, esset totum, ut consideranti facile patet.

350. Dividitur 2. in distinctionem *positivam*, & *negativam*. Illa est inter duo entia positiva, e. g. Petrum, & Paulum: ista est vel inter ens, & non ens, e. g. inter lucem, & tenebras: vel inter duo non entia, e. g. inter negationem lucis, & negationem odoris: quæ ambae insunt de nocte aëri. Scotistæ etiam dividunt in *realem simpliciter talem*, & in *realem secundum quid*, seu, ut vocant *formalem ex natura rei*: sed hanc cum aliis infrà à n. 389. ne-gabimus.

Dividitur 3. à quibusdam in *realem*, & *modalem*. Illa est inter rem, & ejus modum, e. g. inter animam, & ejus unionem cum corpore, vel etiam inter ipsos modos, e. g. ubicationem, & durationem. Hanc videtur Suarez tom. 1. *Metaphys. disp. 7. sec. 1. n. 16.* afferere, esse medianam inter strictè realem, & formalém, seu rationis: sed, si totus legatur, tantum vult, modos non esse strictè loquendo res; quia per rem Suarez cit. sec. n. 18. intelligi vult illam entitatem, quæ ex se, & in se est tale aliquid, quod non postulat omnino intrinsecè, & essentia-liter esse semper affixum alteri.

Verbo Suarez per rem intelligi vult ens absolutum; nam cit. n. 18. ait, modos non esse nihil, & n. 17. ait, esse aliquid positivum; unde juxta modum loquendi nunc usitatum, ista distinctio est omnino realis; quia modi defacto vocantur res: Addo, istas divisiones distinctionis, assertas ratione diversitatris extremorum, fortè non esse necessarias; alias videtur debere etiam assignari distinctio spiritualis

ratione spiritualium, & materialis ratione materia-lium &c. quod esset superfluum.

351. Dico 2. Signum evidens distinctionis realis est oppositio primò producentis, & producti. Prob. Evidens est, nihil posse se primò producere, ut communiter docetur in Physica, in qua etiam idem à nobis probabitur: quin imò SS. Patres ex hac potissimum oppositione inferunt realem distinctionem Personarum divinarum: ergo producens & productum, debent esse realiter distincta. Dixi autem primò producentis; nam an non aliquid possit secundò producere seipsum, ut Theologi quidam docent, Christum producere seipsum secundò, sive per secundam actionem subordinatam, in Eucha-ristia, nolim hic disputare: minus velim afferere, assertionem illorum Doctorum esse evidenter falsam.

352. Dico 3. Etiam signum evidens distinctionis realis est separabilitas duorum quoad locum, aut tempus. Prob. Est evidens, quod non possit aliquid esse in aliquo loco, vel aliquo tempore, sine seipso, seu sine sua essentia, vel separatum à seipso, aut sua essentia; nam est clarè chimæra, aliquid esse ita sine seipso: certè hoc aperte afferit Aristoteles 7. Topic. 1. ubi ait: *Si potest alterum sine altero esse, non erit idem*: idque etiam judicat communissimus sensus doctorum, & indoctorum omnium, qui, quandocunque intelligunt, unum esse aliquando, vel alicubi, quando, vel ubi alterum non est, statim rapiuntur ad judicandum, unum esse distinctum ab altero: ergo ista separabilitas est evidens signum distinctionis. Si quis vellet hic opponere separabilitatem actuum contingentium Dei, responderetur, nos loqui de creaturis, & quidem de separabilitate duorum etiam essentialiter, seu secundum essentiam separabilium, quæ separabilitas non datur in actibus contingentibus Dei: item nos loqui de separabilitate quoad locum, & tempus, quæ etiam non datur in divinis, in quibus omnia sunt immensa, & æterna.

353. Dico 4. Inseparabilitas econtra duorum non est semper signum identitatis. Prob. Inprimis in divinis SS. Personæ sunt mutuò inseparabiles, & tamen realiter distinctæ: dein etiam in creatis, grata sanctificans, & habitus quidam supernaturales infusi, sunt, saltem ratione extrinseci decreti divini, mutuò inseparabiles, & tamen juxta communem Theologorum ab invicem realiter distinguuntur: ergo.

354. Dico 5. Si inseparabilitas mutua duorum determinatè sumptorum sit orta ab intrinseco, est in creatis saltem signum probabile identitatis. Prob. Commune est axioma philosophicum: *Entia non sunt multiplicanda sine necessitate*: ergo, si possunt omnia explicari per unum ens, non debent adstrui duo: atqui, ubi datur ab intrinseco inseparabilitas, possunt omnia explicari per unum ens: ergo. Rursus, si darentur duo entia absolute mutuò inseparabilia, non posset Deus conservare, vel destruere unum sine altero: sed hoc non debet afferi, ne videatur restringi dominium, aut libertas Dei, nisi ratio necessaria cogat, qualis nulla ostenditur in isto casu: ergo. Dixi, hanc inseparabilitatem esse signum probabile; nam nullatenus est certum, an non duo realiter distinctæ possint esse mutuò etiam ab intrinseco inseparabilia, e. g. ut ubicatio aliqua redat ubicatam suam durationem, quo casu duo isti modi essent mutuò inseparabiles: quod an impossibile sit, certò sanè non constat: item non est certum, an non duo puncta continui uniantur per duplēm unionem mutuò inseparabilem, ut defendit Lugo de incarnat. disp. 11. sec. 6, n. 69. & Arriaga disp. 4. phys. sec. 2. n. 72,

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

355. Ob. 1. contra 3. conclus. Quilibet homo, existens diversis temporibus, est separabilis, imò separatus à se ipso quoad tempus, quin sit realiter à seipso distinctus: ergo separabilitas quoad tempus non est signum distinctionis realis. Confir. Christus existens in diversis locis, ubiunque nemipe asservantur hostiæ consecratæ, est separabilis, imò actu separatus à seipso quoad locum, nec tamen est à seipso realiter distinctus: ergo etiam separabilitas quoad locum non est signum distinctionis realis. Resp. neg. ant. nam idem homo est omni eo tempore, quo successivè existit; unde quidem tempora, seu durationes sunt separatae, atque etiam realiter distinctæ: hon autem est separatus ipse homo. Ad confir. neg. iterum ant. Separata quoad locum dicuntur illa, quorum unum est in aliquo loco, in quo alterum non est: at idem Christus replicatus existit in omnibus locis, nec ipse est separatus à seipso, sed tantum loca, vel ubications, sunt inter se separatae, atque etiam realiter distinctæ.

356. Dices. Si Christus in SS. Eucharistia non est separabilis, vel separatus à seipso, sed tantum replicatus, saltem separabilitas non est utile signum distinctionis; quia semper potest dubitari, an sint duo separata, vel tantum unum ens replicatum. Resp. neg. illatum; non enim potest dubitari prudenter; quia non est prudens, suspicari ubique miracula, et si nec fides, nec ratio fundamentum suspicandi præbeat; cum Deus non soleat facere miracula, nisi ea manifestet: certè nemo prudenter suspicaretur, homines quoque sibi obvios esse à mortuis suscitatos, et si plures miraculosè resuscitati fuerint.

357. Ob. 2. Quæ sunt separabilia, sunt tantum distinguibilia: ergo non sunt actu distincta. prob. conseq. separabilia non sunt actu separata: ergo etiam distinguibilia non sunt actu distincta. Resp. neg. ant. nam separabilitas infert actualem distinctionem, ut probatum: imò, quæ sunt distinguibilia, etiam sunt saltem in creatis actu distincta: & in hoc casu argumentatio affirmativa à potentia ad actum est saltem materialiter bona: sicut etiam argumentatio à possibilitate Dei ad actualem ejus existentiam, de qua alibi ad prob. in primis debuisse: probari antecedens, quod negatum fuit, dein neg. conseq. Ut aliquid ex non separato fiat separatum, tantum debet perdere unionem, quod facile est possibile: ut autem ex non distincto fieret distinctum, deberet perdere identitatem, hoc est, seipsum, quod est chimæricum: ergo, quod non est jam actu distinctum, non potest deinceps distingui: consequenter, quod potest distingui, jam est actu distinctum.

358. Ob. 3. Multa sunt realiter distincta, qui appareant esse separabilia: ergo separabilitas non est signum distinctionis. prob. ant. ignis, & calor, aqua, & humiditas, imò juxta multos intellectus, & voluntas, inter se, vel ab etiam anima, sunt realiter distincta, quin sint, vel appareant separabilia: ergo. Resp. 1. neg. conseq. Ad signum, etiam infallibile, non requiritur, ut semper ibi adsit, ubi adest significatum, sed tantum, ut signum non adsit, nisi etiam significatum: sic locutio est signum vita, quin semper debeat dari locutio, quando homo vivit. Resp. 2. dist. ant. multa sunt distincta, qui appareant, vel probentur esse separabilia ex ratione naturali. conc. ant. qui probentur saltem extatione supernaturali, neg. ant. & conseq. ad prob.

dist. iterum ant. ex ratione naturali. om. ant. ex supernaturali. neg. ant. & conseq.

Dixi om. ant. nam ab aqua separabilem esse humiditatem, videtur naturaliter apparere, dum aqua in glaciem concrescit: & idem fortè aliqui dicent de igne, in lapidum in mediis aquis profundissimè delitescentium poris inclusa, ubi saltem calor videtur valde esse remissus. Quidquid autem de hoc sit, saltem accidentia aliqua esse separabilia à substantia, habetur ex ratione supernaturali, seu mysterio Eucharistico. Quod spectat ad intellectum, & voluntatem, ac animam, ex hoc ipso capite inseparabilitatis, plures probabilius inferunt, eorum identitatem, quod conclusioni sufficit; nec enim in ea dicitur inseparabilitas esse evidens signum identitatis. vide n. 353. & 354.

359. Ob. 4. contra 5. conclus. Modi, e. g. ubicatio, & duratio, sunt inseparabiles à modificatis, quin sint cum his identificati: ergo inseparabilitas est malum signum identitatis. Confir. Etiam modificata sunt inseparabilia à modis; nam Petrus e. g. non potest esse sine ubicacione, aut duratione: & tamen non sunt identificata: ergo. Resp. dist. ant. modi sunt inseparabiles mutuo. neg. ant. non mutuo. conc. ant. & dist. conseq. inseparabilitas non mutua est malum signum identitatis. conc. conseq. mutua. neg. conseq. Conclusio aperte loquitur de inseparabilitate mutua: hoc est, ut neutrum dari possit sine altero; licet autem hæc ubicatio e. g. non possit dari sine Petro, potest tamen dari Petrus sine hac ubicacione.

Ad confirmat. dist. ant. modificata sunt inseparabilia à modis determinate sumptis. neg. ant. à modis indeterminate sumptis. conc. ant. & neg. conseq. loquimur enim in conclusione expressè de duobus determinatè sumptis; nam inseparabilitas à modo, tantum indeterminate sumpto, est tantum aliqua exigentia, vel necessitas, cui possunt satisfacere plures modi; unde in tali casu datur suppositione confusa ex n. 38. consequenter non datur determinata affirmabilitas, & ideo nec identitas.

360. Ob. 5. Deus, & negatio chimæra, sunt mutuo inseparabiles, & tamen non sunt identificata: ergo. Resp. Quidam auctores, præsertim, qui volunt, negationes identificari rebus positivis, negant 2. p. ant. voluntque, negationem chimæra esse realiter ipsum Deum. Alii autem volunt, negationes esse purum nihil, quod & mihi videtur esse probabilius; unde cum istis dist. 1. p. ant. sunt inseparabiles, & sunt duo entia positiva. neg. ant. non sunt duo entia positiva. conc. ant. & neg. conseq. conclusio enim intelligenda est de entibus positivis. vide etiam supra n. 345.

ARTICULUS III.

Quid sit Præcisio, & Distinctio Formalis, & Quotuplex ista.

361. Explanata distinctione reali subjungimus formalem, seu rationis, quæ cum ordinariè fundetur in aliqua præcisione, etiam hæc explicanda est: & utriusque notitia videtur necessaria, ad rite intelligenda ea; quæ dicenda sunt postea de distinctione virtuali, ac formalis ex natura rei. Prænotandum autem 1. objectum quodlibet cognosci, vel per species proprias, vel per alienas. Species propriæ strictè dictæ sunt, quæ emittuntur ab ipso objecto: & per has defacto, dum sumus in corpore, tantum cognoscimus accidentia aliqua materia, quorum saltem aliqua (ut communiter saltem Peripatetici docent) species emittunt in nostros sensus.

Species

Species alienæ sunt, quæ non emittuntur ab objecto, sed aliunde accipiuntur, ac dein à nobis applicantur objecto, de quo species proprias non habemus: & per has cognoscimus de facto omnes substantias, itemque accidentia spiritualia, & probabiliter etiam aliqua materialia, quæ scilicet non immediate in sensu incurront: e. g. quia non habemus species proprias de Angelo, applicamus ei species alienas juvenis alati: sic etiam Deum cognoscimus in ænigmate, seu per species alienas, ab entibus creatis abstractas. An non autem insuper Deum, Angelos &c. cognoscamus per species intellectuales, in sensu minus stricto proprias, alia quæstio est, de qua in 2. p. phys. part. à n. 1015.

362. Prænotandum 2. ejusdem rei diversas dari cognitiones; nam datur 1. *Cognitio intuitiva*, quæ vel fit per objectum seipso immediate concurrens, ut juxta S. Thomam, & nostros communiter, concurredit Deus ad visionem beatificam, seu cognitionem intuitivam sui: vel fit per species strictè proprias. 2. *Cognitio abstractiva*, quæ fit per species alienas. 3. *Cognitio præcisiva*, quæ non adæquatè, aut plenè discretivè cognoscit objectum, sive etiam hoc non discernit in ordine ad varios ejus effectus. 4. *Cognitio discretiva*, quæ plenè discernit suum objectum ab aliis. 5. *Cognitio quidditativa*, quæ cognoscit totam quidditatem, seu essentiam sui objecti, uti docent Conimbricenses in 1. Post. c. 1. de præcognitis. q. 3. a. 3. & Suarez tom. 2. Metaphys. disp. 30. sec. 12. n. 5. cum S. Thoma ab ipsis citato: quamvis fortè Scotus cum suis eam etiam cognitionem quidditativam vocet, quæ unum tantum prædicatum essentiale cognoscit.

363. Datur 6. *Cognitio comprehensiva*, quæ exhaerit totam scibilitatem objecti, seu clarius, quæ in sua linea cognitionis est tam perfecta, quam perfectum est objectum in linea sua objectiva, sive in linea cognoscibilitatis. 7. *Cognitio supercomprehensiva*, quæ perfectior est, quam mereatur objectum, & superat hujus cognoscibilitatem: qualis est cognitio divina respectu creaturarum, & Angelica respectu aliquorum saltem entium materialium. 8. *Cognitio non comprehensiva*, quæ scilicet non est tanta in linea sua, quantum est objectum in sua, sive quæ non adæquat meritum objecti in ordine ad cognitionem. 9. *Cognitio adæquata*, quæ vel est comprehensiva, vel saltem plenè discretiva sui objecti. 10. *Cognitio inadæquata*, quæ vel non est comprehensiva, vel, ut communius sumitur, non est plenè discretiva sui objecti, sed talis, ut vi illius objectum adhuc cum aliis confundatur: e. g. si video aliquid currere, neque tamen tam clarè, ut possit intellectus dijudicare, an sit canis, an vulpes, an ovis, habeo cognitionem inadæquatam.

364. Jam est innegabile, respectu ejusdem objecti dari posse diversas cognitiones præcisivas, sive inadæquatas, quarum una est perfectior altera, nempe vel magis clara, vel magis discretiva &c. Sic potest dari circa eundem Petrum cognitione, quæ eum repræsentat tantum ut ens, & alia, quæ eum repræsentat ut substantiam, iterum alia, quæ eum repræsentat ut corpus, alia eum repræsentans ut vivens, alia eum repræsentans ut animal, alia denique eum repræsentans ut hominem, quæ omnes sunt cognitiones præcisivæ, & inadæquatae, sive non plenè discretivæ Petri ab omni alio, & tamen una est perfectior, & clarior altera.

365. Dico 1. Præcilio formalis est cognitione inadæquata, seu non plenè discretiva sui objecti: e. g. si Petrum cognosco præcisè ut animal, & præscindo, seu abstraho, aut non cogito, vel non cognosco, an sit rationalis: vel etiam, si eum præcisè cognosco

ut potentem elicere intellectiones: abstraho autem, an etiam possit elicere volitiones: item si aliquam cognitionem præcisè cognosco ut operationem mentis, & præscindo, an sit recta, vel irrecta. In hac explicatione præcisionis formalis, saltem convenientiunt auctores illi, qui non admittunt præcisiones objectivas, quas etiam nos inferiùs rejicimus. A variis autem talibus præcisionibus oriuntur diversæ denominations extrinsecæ, ita, ut eadem res pro diversitate talium cognitionum diversimodè denominetur.

Nam, ut Conimbricenses in 1. Periberm. c. 1. q. 3. a. 1. & 2. cum communi probant, nomina non significant res nudè sumptas, sed ut substantes conceptibus, seu cognitionibus; unde pro varietate cognitionum etiam res diversis nominibus afficiuntur: sic, si animam rationalem tantum cognosco in ordine ad intellectiones, & abstraho ab ordine ad volitiones, dicitur intellectus: & vicissim, si eam cognosco in ordine ad volitiones, abstrahendo ab ordine ad intellectiones, dicitur voluntas: item si cognosco hominem in ordine ad sensationes, dicitur animal: si eum cognosco in ordine ad ratiocinationes, dicitur rationale: sic etiam in exemplo n. 363. adducto, si video aliquid currere, nec tamen agnosco, quidnam sit, licet re ipsa sit canis, non potest à me dici canis, sed tantum dicetur animal; quia non substat conceptui tam claro, vi cuius discernatur ab omni non cane: si non curreret, sed quietè federet, forte nec possem dicere, quod sit animal: sed deberem tantum dicere, ibi esse aliquid corporis, sive animatum, sive inanimatum.

366. Dico 2. Distinctio formalis, seu rationis, est distinctio realis, vel æquivalenter talis, duorum conceptuum, idem objectum diversimodè repræsentantium. ita communiter auctores, præsertim nostri. Explicatur hæc assertio in exemplo. Quando dico: *Risibile non est formaliter rationale*: sensus juxta communem est: *Idem homo, cognitus in ordine ad risum, non est cognitus in ordine ad discursum*: intellige cognitus directè, vel exercitè, non autem cognitus reflexè; nam nulla cognitione se tenet ex parte objecti; alias enim istæ propositiones essent reflexæ, quod est falsum. Sæpius fit hæc distinctio per duos conceptus realiter distinctos, ita, ut una cognitione repræsentet rem in ordine ad unum, altera in ordine ad aliud: potest tamen etiam fieri per unicum conceptum, æquivalentem duobus, qui eandem rem in ordine ad diversa repræsentat: e. g. si per unicam indivisibilem propositionem dico: *Petrus ut risibilis non est rationalis*: & hinc dictum, quod hæc distinctio sit realis, vel æquivalenter talis conceptum.

367. Est autem distinctio formalis, seu rationis duplex, una *rationis ratiocinata*: altera *rationis ratiocinantis*. Prima, quæ etiam dicitur *distinctio cum fundamento in re*, datur tunc, quando res ipsa præbet fundamentum, seu occasionem ita distinguendi. Est autem tale *fundamentum in re* in primis capacitas subjecti ad verificanda prædicata contradictionia, quæ capacitas vel maximè præbet fundamentum, non tantum ad diversos, sed etiam ad oppositos conceptus: & hinc inter distinctiones rationis ratiocinatae est maxima, & appellatur distinctio virtualis major: ab Ulloa autem in Log. major. disp. 1. c. 2. vocatur *distinctio rationis Theologica*.

368. Aliud tale fundamentum est respectus, quem res habet ad diversa connotata, id est, proprietates, accidentia, effectus, causas &c. Sic, quia homo est principium sentiendi, ratiocinandi, ridendi, flendi &c. potest in ipso formaliter distinguiri anima-

litas, rationalitas, risibilitas, flebilis &c. Sic, quia Deus potest considerari, in ordine ad pœnam, quam infligit peccantibus, & in ordine ad veniam, quam concedit pœnitentibus: item in ordine ad notitiam, quam habet de rebus omnibus, & in ordine ad potentiam producendi omnia &c. potest in eo formaliter distingui, justitia, misericordia, omniscientia, omnipotentia &c.

369. Aliud iterum *fundamentum in re* est similitudo, vel comparabilitas, aut æquivalentia, quam habet aliqua res cum aliis rebus, & ob quam potest cum aliis confundi: sic, quia homo similis est, & etiam æquivalens pluribus rebus, potest quoque cum pluribus confundi; hinc, si elicio has cognitiones, *omne ens*, *omne vivens*, *omne animal* &c. cognosco semper hominem, sed confusè, seu confundendo ipsum cum plurimis aliis, diverso tamen modo.

Nam per primam cognitionem confundo ipsum cum omnibus entibus, & discerno tantum à non entibus, seu negationibus, aut chimæris: per secundam confundo ipsum cum omnibus viventibus, plantis, ac animantibus, & discerno ipsum tantum ab inanimatis, saxis, metallis &c. per tertiam confundo ipsum cum omnibus animalibus, equis, canibus &c. & discerno tantum à non sensitivis, arboribus, floribus &c. & sic per primam cognitionem cognosco hominem ut *ens*, per secundam ut *vivens*, per tertiam ut *animal*; unde hæ cognitiones hominem diversimodè repræsentant, atque etiam diversimodè discernunt, adeoque eum formaliter distinguunt: & hinc distinctio rationis ratiocinata datur, vel quando aliqua res repræsentatur in ordine ad diversa connotata, vel quando inæqualiter discernitur.

Nota tamen, non bene comparari duas cognitiones, facientes distinctionem formalem, cum duabus imaginibus, quarum una repræsentet Petrum e.g. cum cane, altera cum equo; nam in utraque tali imagine Petrus clare apparet, nec ipse extrinsecè mutatus, aut diversus à seipso repræsentatur, verum tantum aliquid diversum ei additur: sed comparatio dictarum duarum cognitionum debet fieri cum duabus imaginibus, in quarum una Petrus representetur clare in veste sibi propria &c. in altera vero representetur in veste etiam aliis communi, & quasi cum larva, ut non ita clare cognoscatur, & ipse saltem extrinsecè mutetur, seu appareat mutatus, vel diversus à seipso, in propria veste depicto; Petrus enim per cognitionem ipsius qua animalis extrinsecè mutatur, seu in ipsa apparet alius; quia apparet obscurè, & quasi cum larva, ut ab aliis animalibus non possit discerni, dum econtra in cognitione ipsius qua rationalis, apparet clare, & quasi aperta facie: & hæc mutatio Petri, qui est rectus concreti, sufficit ad distinctionem formalem, nec a iā major mutatio, aut diversitas recti, ad eam requiritur.

Nec dicas, sic duos repræsentativè rectos fieri per ipsas cognitiones, adeoque istas debere seiphas habere pro objecto; nam negatur, quod cognitiones pro objecto habeant duos rectos; ipsæ enim diversimodè repræsentandū rectum, primum ex ipso apparenter duos faciunt. Nec antecedenter ad cognitiones, seu representationes, sive ex parte objecti, datur jam duo recti; quia ad cognitiones non jam presupponitur distinctio, sed ea primum per istas fit; sicut enim qualibet cognitionis, dum cognoscit objectum, non habet pro objecto seipsum; quia non habet pro objecto totum hoc concretum objectum cœgitum, neque presupponit objectum jam cognitum: ita etiam cognitiones, facientes distinctio-

nem formalem, non habent pro objecto totum hoc concretum *Petrus formaliter distinctus*: nec presupponunt Petrum jam formaliter distinctum; sed pro objecto tantum habent ipsum Petrum, eum pre diversimodè repræsentando faciunt formaliter distinctum: & consequenter neque ipsæ habent seiphas pro objecto.

370. Altera autem, seu *distinctio rationis ratiocinantis*, quæ etiam dicitur *distinctio sine fundamento in re*, datur tunc, quando intellectus, studio, vel ratiocinatione utens, format de aliqua re conceptus aliquo modo dissimiles, ita tamen, ut res neque repræsentetur in ordine ad diversa connotata, neque inæqualiter discernatur. Duxi *conceptus aliquo modo dissimiles*; nam alias res, seu objectum non appareret diversum, aut distinctum, neque multiplex; cum tamen ad distinctionem necesse sit, ut objectum appareat tanquam duo, aut plura.

Ad hanc autem dissimilitudinem parum requiritur, & sufficit: e.g. si unus conceptus repræsentet rem clarissimam, quam alter: si unus sit definitum formale, alter definitio formalis: si unus objectum repræsentet per modum concreti, alter per modum abstracti: & sic Deus, & Deitas hac distinctione distinguuntur: aliqui addunt, si unus conceptus rem repræsentet per modum subjecti, alter per modum predicatori: atque tamen negant, hoc ad distinctiōnē formalem sufficere: sed haec si est parvi momenti, & nullus ferè est usus distinctionis rationis ratiocinantis, licet frequentissimus sit usus distinctionis rationis ratiocinatae. Videri hac de re posse ille prædicto *in pharo scient. disp. 13. per totam. ubi plura de distinctione scitu digna inveniuntur.*

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

371. Q**B.** 1. contra 2. conclus. Juxta nos distinctio rationis esset realis: hoc non potest admitti: ergo. prob. mi. essent duo conceptus realiter distincti: ergo. Confir. 1. Conceptus non tantum deberent esse realiter distincti, sed etiam dissimiles: ergo distinctio rationis esset plusquam realis; cum ad distinctionem realem non requiratur dissimilitudo distinctorum. Confir. 2. Conceptus isti diversi repræsentarent rem aliter, ac in se esset: ergo distinctio formalis constitueretur ex falsitate.

Resp. dist. ma. esset distinctio realis conceptuum, si nempe distinctio fiat per duos conceptus. conc. ma. esset distinctio realis ipsius rei, seu objecti. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. om. ant. nam potest sepe distinctio fieri per unum conceptum ex n. 366. & dist. conseq. ut prius. Res se habet suo modo, sicut, si dentur duas imagines, e.g. Christi Domini, crucifixi, & resurgentis; sicut enim in tali casu est realiter idem Christus; licet sint imagines non tantum distinctæ, sed etiam diversæ: ita in casu distinctionis formalis est realiter idem objectum, licet sint representationes realiter diversæ.

Ad 1. confir. conc. ant. & sub priore distinctione conc. vel neg. conseq. Quod conceptus debet esse dissimiles, probatum est n. 370. quanta autem diversitas conceptuum requiratur ad distinctionem rationis, & an notabilis esse debeat, auctores non consentiunt, nec est operæ premium in re levius momenti mutum tricari. Ad 2. confir. dist. ant. conceptus isti repræsentarent rem aliter, id est, imperfectè, & non plenè eam concipiendō. conc. ant. ei aliquid affingendo. neg. ant. & conseq. Est receptum

receptum axioma : *Præscindentium non est mendacium* : & sicut narrando historiam , imperfectè quibusdam omissis , non dico falsitatem , quam tamen dicerem , si aliquid affingerem : ità nec committit falsitatem conceptus repræsentando objectum imperfectè , seu non plenè , modò nihil ei affingat.

372. Ob. 2. Vel quilibet conceptus ex iis , qui facerent distinctionem formalem , repræsentaret totum objectum , vel tantum ejus partem : neutrum potest dici : ergo. prob. mi. si quilibet tantum repræsentat partem , non habent unum , & idem objectum , consequenter non unum , & idem objectum sit formaliter distinctum : si autem quilibet repræsentat totum objectum , tunc unus repræsentat totum id , quod alter , adeoque non diversimodè : ergo nunquam datur distinctio formalis. Confirm. Constitutivum , & distinctivum , ut habet receptum axioma , sunt idem : sed conceptus non est constitutivum objecti : ergo neque est distinctivum.

Resp. neg. mi. & dico , quemlibet conceptum repræsentare objectum physicè totum , sed non totaliter , seu non quoad omnia connotata , sive non discernendo ab omnibus aliis ; diversitas enim istorum conceptuum non stat in eo , quod unus repræsentet aliquid objectum , quod alter non repræsentat : sed in eo , quod idem non repræsentet eodem modo ; aliter enim mihi repræsentatur Petrus , si dico : *Petrus est animal* : quād si dicam : *Petrus est homo*. Ad confir. dist. ma. constitutivum , & distinctivum reale intrinsecum sunt idem. conc. ma. constitutivum , & distinctivum formale , ac extrinsecum. neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. Potest utique homo extrinsecè distingui ab altero ratione vestitus , quin hic constituat hominem.

373. Ob. 3. Si sufficit ad distinctionem rationis ratiocinatæ diversitas conceptuum , sufficeret etiam , si objectum semel conciperetur per primam , & dein per secundam mentis operationem : sed sic fieret distinctio formalis , si elicerem hanc primam mentis operationem : *Petrus homo* : & hanc secundam : *Petrus est homo* : quod est absurdum : ergo. Confir. Juxta dicta n. 366. hæc distinctio posset etiam fieri per unum conceptum : sed tunc verificarentur prædicata contradictionia de hoc ipso conceptu indivisibili , quod admitti non potest : ergo.

Resp. neg. ma. Non debet dissimilitudo conceptum tantum esse entitativa , seu in essendo , sed repræsentativa , seu in repræsentando , quam diversitatem , prout hic requiritur , non habent inter se prima , & secunda mentis operatio. Ubi tamen nota , aliud esse , e. g. hominem concipi per primam , & secundam mentis operationem : aliud eum concipi in ordine ad primam , & secundam mentis operationem : sive concipi semel ut potentem elicere primam mentis operationem , & dein ut potentem elicere secundam ; nam in primo casu non datur distinctio rationis ratiocinatæ : attamen datur in secundo.

Ad confir. neg. mi. quomodo autem hæc res explicetur finè contradictione , melius declarabitur infra à n. 534. Solùm interim hic dico , ad distinctionem purè formalem non esse necesse , ut verificantur prædicata contradictionia ; cùm enim non sit ulla tenus vera distinctio , imò neque sit distinctio virtualis , non est opus verificanti contradictionia. Verum est , quod , quando distinctio purè formalis reflexè explicatur , ordinariè adhibeantur contradictionia , dicendo e. g. *Petrus , cognitus ut animal* , non est cognitus ut rationale : sed aliud est , per quod distinctio purè formalis reflexè explicatur : aliud , per quod exercitè fit : sic etiam permanencia universalis in actuali prædicatione ordinariè ex-

plicatur per duas cognitiones , quamvis ex una sola constituatur.

374. Ob. 4. Juxta nos distinctio rationis ratiocinatæ datur tunc , quando unus conceptus est clarior altero : sed non potest unus esse clarior altero , nisi repræsentet aliquid , quod non repræsentat alter , e. g. aliquod prædicatum , quo casu jam datur saltem distinctio rationis ratiocinatæ : ergo mala est nostra explicatio hujus distinctionis. Resp. neg. mi. nam , sicut potest dari clarior visio ejusdem corporis in uno vidente , quād in altero , quin unus videat aliud , quād alter , ità etiam potest dari clarior cognitione ejusdem rei in uno cognoscente , quād in altero , quād unus cognoscat aliud , quād alter : certè , licet Angelus comprehendat ens aliquod materiale , adeoque omnia ejus prædicata cognoscat , tamen idem ens adhuc infinitè clariū cognoscit Deus.

375. In quo autem consistat , vel unde desumatur major , vel minor claritas cognitionis , est quæstio satis difficilis. Mihi visum , probabiliū respondere eos , qui dicunt , eam cognitionem esse clariorem , quæ magis illustrat intellectum : sicut scilicet illa lux clarior est , quæ magis illuminat oculum. Signa autem , vel indicia majoris illustratio- nis afferuntur ab auctoribus plura , sed non omnia omnino universalia. Quidam ergo dicunt , illam cognitionem esse clariorem , quæ reddit intellectum magis certum , & imperturbabilem : sed actus fidei , licet obscurus , reddit intellectum magis certum , & imperturbabilem , quād quilibet actus naturaliter evidens , idque non tantum ratione imperii extinseci voluntatis , sed ex intrinseca sua exigentia , & supernaturali efficacia ; unde hoc signum universaliter non subsistit.

376. Alii dicunt , eam cognitionem esse clari- rem , quæ repræsentat plura connotata , vel effec- tus rei , aut similia : sed , licet hoc aliquando cæteris paribus sit verum , tamen hic conceptus , quo dico *omne ens* , vel *omne connotatum* , est valde ob- scurus , quamvis repræsentet omnia connotata , ità , ut non possint plura cognosci. Si dicant , debere connotata cognosci sub conceptu specifico , videtur redire quæstio , an iste conceptus specificus possit clare cognosci finè novis connotatis ; si enim hoc potest fieri , videtur etiam alterius rei conceptus spe- cificus posse clare cognosci finè cognitione conno- tatorum : si autem id non potest fieri , videtur iri in infinitum : vel debent connotata per se invi- cem mutuò declarari : quod quidem admittunt ali- qui , & sic discurrunt.

Sicut explicari debet pater in ordine ad filium , & filius in ordine ad patrem , ità , ut rudis cognitione unius præsupponatur ad claram cognitionem alterius , & sicut diximus n. 6. & 7. quod terminus possit clare explicari in ordine ad propositionem , tan- tum imperfectè , & ruditer cognitam : ità etiam potest rudis cognitione unius connotati præsupponi ad claram cognitionem alterius &c. Simile quid etiam diximus n. 339. Quidquid autem de hac opi- nione sit , quam Hurtadus non censet universaliter procedere , saltem non videtur universaliter nece- ssarium esse ad cognitionem clariorem , cognosce- re nova connotata ; tum quod talis cognitione vide- tur non esse intensivè , sed tantum extensivè perfe- ctior , aut clarior ; tum quod idem indivisibile ob- jectum possit in seipso solo clariū cognosci , ut probavimus n. 374. ex cognitione Angeli , & Dei.

377. Alii dicunt , eam cognitionem esse clari- rem , quæ rem magis discernit , seu à pluribus , non tantum existentibus , sed etiam possibilibus , imò & impossibilibus. Sed , licet iterum hoc cæteris pari-

bus sit aliquando verum, tamen non videtur esse universale; nam non videtur res posse magis discerni ab omnibus, quam si clare, & distinctè cognoscatur prædicatum individuale, quod tam Deus, quam Angelus aperte cognoscunt: & tamen Deus rem quamcunque infinitè clarius cognoscit. Dein discretio rei tantum ab impossibilibus est adhuc obscurissima; quia est tantum cognitio rei sub prædicato entis: discretio à possibilibus aliis in specie non est necessaria; nec enim debet cognosci in ente species immultiplicabilis.

378. Mihi videtur dicendum, universale signum majoris claritatis in cognitione, seu majoris illustrationis in intellectu esse, si quis possit ad plures quæstiones formabiles de objecto determinatè cum veritate respondere: certè à posteriori, seu experientia habetur, quod, quo magis clare objectum cognoscimus, eo etiam ad plura de eo quæsita respondere possimus: sive dein quæratur de ejus causis, & effectibus, sive de connotatis, & respectibus, sive de ipsa formalis quidditate, aut essentia ipsius rei, vel etiam de aliqua proprietate metaphysica &c. Et certè Deus ad plures quæstiones de qualibet re posset respondere, quam creatura, quin deberet afferre semper nova alia connotata, aut discernicula.

ARTICULUS V.

Quid sit, & an detur Distinctio Scotistica.

379. **D**istinctio Scotistica juxta suos autores est distinctio non purè formalis; quia est antecedens omnem operationem intellectus: neque simpliciter realis; quia non datur inter res: sed est quoddam medium inter distinctionem simpliciter realem, & purè formalem: non quidem medium participans de utraque, sed medium excludens utramque memoratam distinctionem. Verbo: est distinctio objectiva inter formalitates ejusdem rei, (quas etiam vocant realitates) quæ cùm non sint simpliciter res, sed tantum aliquo modo secundum quid, etiam ista distinctio non est simpliciter realis, sed tantum secundum quid; unde necesse est scire, quid apud Scotistas sit res, & quid formalitas, in quibus tamen explicandis non omnes omnino convenient.

380. Matrius disp. I. Log. q. 5. a. 2. n. 63. intelligit per rem, quæ (ut ait) multiplicata facit pluralitatem simpliciter, & est nata fundare distinctionem realem, intelligit, inquam, omne id, quod per veram efficientiam, & physicam causalitatem, accipit esse, sive solitarie existere possit, sive non: & ita se habent omnes physica entitates, omnes numerum substantiarum, sive completae, sive incompletae, ut materia, & forma: omnia item accidentia, sive absolute, sive respectiva; hæc enim omnia vere sunt entia in recto, propriam efficientiam, & existentiam habentia, et si non omnia solitariè existere nata. Addit: Per realitatem verò, quæ multiplicata solum nata est facere pluralitatem secundum quid, & fundare distinctionem ex natura rei formalem, intelligitur id, quod est aliquid rei, præfato sensu explicata, non quomodo-
unque, sed per identitatem realem . . . atque ita per realitatem omne id intelligendum venit, quod per se non recipit esse à sua proxima causa per verum influxum physicum, sed per simplicem dimanationem metaphysicam.

381. Scotista recentior in primis doctus in Thesibus de distinc. Scotistic. an. 1689. hic loci editis. n. 4. sic habet: Realitas, seu formalitas (diminutum vocabulum sumptum à re, seu forma totius)

est positiva rei inadæquate sumpta perfectio, propria ratione determinans ad tale esse, seu faciens proprium effectum formalem, incapax existendi, aut subsistendi per propriam existentiam, aut subsistentiam, sed existens per existentiam illius rei, cuius est aliquid per identitatem: intelligit autem identitatem genericam realem.

Nam n. 6. & 7. distinguit triplicem identitatem, nempe genericam, specificam, & numericam: & hanc subdividit in realem, & formalem. Verum genericam, & specificam identitas, non est propriè dicta (quis enim dicat, leonem propriè loquendo identificari homini, vel etiam Petrum Paulo?) sed tantum est aliqua identitas analogica, seu aliqua convenientia; & si specifica est, vocatur identitas similitudinis: dein saltem juxta nostros, & plurimos alios, nulla est vera identitas inter objectivæ, seu plus, quam purè formaliter, sive per conceptum distincta.

382. Alii cum nostro P. Mauro, magis intelligibiliter dicunt, res esse ea, quæ sunt inter se se separata, vel actu, vel potentia, vel proportione: id est, quæ vel sunt actu divisa, vel divisibilia (sive mutuò, sive non mutuò sint divisibilia) vel habent se proportionaliter, ac si essent divisibilia, quo modo se invicem habent ea, inter quæ datur oppositio producentis, & producti: ex quo capite res, & realiter distinctæ sunt tres SS. Personæ divinæ, quamvis metaphysicè inseparabiles sint. Alia autem, quæ non sunt ita separata, attamen habent diversas definitiones adæquatas, vel diversos conceptus objectivos, dicunt esse formalitates, atque formaliter ex natura rei distingui.

Ubi addo, supra laudatum recentiorem Scotistam cit. thes. n. 71. docere, oppositionem relativam producentis, & producti inferre distinctionem realem; quia (scribit) producens semper dat existentiam producto, & quidem à se diversam; alias enim productum existet, antequam produceretur: & videtur planè loqui de illa oppositione in divinis; nam de ea agit objectio: interim postea n. 141. de divinis Personis, inter quas datur oppositio, ait: Non tamen habent propriam existentiam, sicut non habent propriam singillatim essentiam, & naturam divinam, ideoque existunt eadem numero existentiæ . . . nec Pater dat Filio duas existencias, unam absolutam, & alteram relativam, sed unicam: quæ dicta difficulter combinantur: sed quidquid de hoc sit, interim omitti potest.

383. Omittendum autem non est, quod definitiones formalitatum supra positæ supponant multa, quæ minimè possunt probari, & probabilitas falsa sunt; nam in primis omnes creature accipiunt suum esse per physicam efficientiam, sive à Deo, sive à causis creatis, etiam ex, quæ dicuntur emanare; si enim emanent purè formaliter, sive tantum concipientur quasi emanare, sicut e. g. risibilitas emanat à rationalitate, tunc accipiunt esse per eandem actionem cum ipsa re, à qua emanant. Si autem emanent physicè, seu per emanationem naturalem, tunc accipiunt esse per physicam efficientiam; quia producuntur physicè ab eo, à quo emanant, ut bene Eximius tom. I. Metaph. disp. 18. sec. 3. à n. 3. ad 13. ubi etiam citat pro se Cajetanum: & sanè talis emanatio physica aliud non est, quam producō alicujus necessariò consequentis ad alterum, tanquam proprietatis, vel termini aliquo modo connexi.

384. Dein, ut pluribus probabimus in Physica, essentia, & existentia, sunt tantum formaliter inter se distinctæ, adeoque, quidquid habet propriam existentiam, habet etiam propriam existentiam; quare, cum

cum isti auctores videantur in formalitatibus admettere propriam essentiam; eo quod attribuant cuilibet formalitati propriam adaequatam definitionem, videntur non satis convenienter negare propriam ipsis existentiam; unde convenientius alii quidam Scotistæ admittunt, aliquam existentiam cuilibet formalitati propriam. Ulterius loquendo de creatis, in nostris principiis (quæ adversarii deberent positivis argumentis evertere, & tamen non possunt, ut patebit ex solutione objectionum) quidquid non habet aliam, & distinctam essentiam ab altero, non est ab isto plusquam per solum conceptum, seu pure formaliter distinctum: adeoque, ubi non datur diversa essentia, neque datur diversa existentia, & vicissim: consequenter non dantur diversæ res, neque datur ulla distinctio objectiva, seu plusquam pure formalis.

Dixi loquendo de creatis; nam utique in divinis Personæ realiter distinctæ non habent distinctam essentiam: sed ista perfectio humanum, & Angelicum intellectum, viribus naturalibus reliquum, longè exuperans, non debet statim tribui creaturis; unde utique probabilius est, quod, quæ antecedenter ad operationem intellectus objectivè distinguuntur, sint res, & distinctio Scotistica, si daretur, futura esset realis.

385. Quod spectat ad sententiam Mauri, & aliorum, docentium, duo mutuò etiam proportionatiter inseparabilia esse tantùm formalitates, non res, recolendum est, jam esse dictum n. 354. inseparabilitatem, etiam mutuam, esse tantùm probabile signum identitatis, adeoque neutiquam esse supponendum, tanquam certum, quod inseparabilia sint realiter identificata. Saltem tunc minimè hoc admittendum esset, si de taliter inseparabilibus verificantur predicata contradictoria; ista enim inferrent necessitatem sufficientissimam ea distinguendi, & multiplicandi.

Neque tunc locum haberet illud principium: *Entia non sunt multiplicanda sine necessitate*: ex quo solo tamen probari potest realis identitas inseparabilium. Hoc tamen admitti potest, & debet, quod, quia saltem ordinariè de ita inseparabilibus non verificantur contradictoria (id quod maximè verum est de gradibus metaphysicis, ut ex solutione objectionum patebit) possit ordinariè dici, ea esse realiter identificata, ita tamen, ut simul negetur, ea esse plusquam pure formaliter distincta.

386. Addendum adhuc aliquid circa contradictoria, quæ vel supponit, vel infert distinctio Scotistica. In primis Scotistæ negant, quod de formaliter ex natura rei distinctis verificantur propositiones contradictoriae; nam (ajunt) ne istæ verificantur, impedit hæc ipsa distinctio; quia facit, ut objectum non sit omnino idem: & sic etiam loquuntur alii Theologi, qui admittunt distinctionem virtualem in divinis. Dein Scotistæ distinguunt prædicata contradictoria, atque dicunt, alia esse contradictoria realia, alia formalia ex natura rei, alia pure formalia, seu per conceptum, de quibus videatur memoratus Scotista cit. thes. n. 68. ubi addit, juxta Scotistas inter formalitates non dari prædicata contradictoria realia, sed tantùm formalia ex natura rei; cum formalitates non possint de se invicem simpliciter negari, sed tantùm formaliter ex natura rei: quem terminum ait, à Scotistis semper subintelligi, utpote omnibus notum, quando dicunt: *Animalitas non est principium sentiendi*. videatur idem auctor n. 65. & seq.

387. Sed, quidquid sit de eo, an una formalitas possit sub omni ratione simpliciter negari de altera, certè debet admitti, aliquod prædicatum simplici-

ter negari de una formalitate, quod simpliciter affirmatur de altera. Et quidem in divinis, ubi eandem suam distinctionem ponunt Scotistæ, inter naturam divinam, & Personalitates, debet simpliciter affirmari de natura, quod sit communicata Filio: at de Paternitate realiter identificata naturæ, attamen juxta Scotistas formaliter ex natura rei distincta, debet simpliciter negari, quod sit communicata Filio; nam Paternitas nec realiter identificatur Filio: adeoque aliquod prædicatum simpliciter negatur de uno, quod simpliciter affirmatur de altero ipso identificato.

388. Idem debet à Scotistis admitti in creatis; nam juxta ipsos e. g. de animalitate hominis simpliciter affirmatur, quod sit similis animalitati leonis: at de rationalitate negatur simpliciter quod sit similis animalitati leonis: & certè juxta ipsos rationalitas non potest habere saltem eandem similitudinem cum leone, quam habet animalitas; alias enim rationalitas etiam esset formaliter similis leoni, quod tamen Scotistæ constanter negant, & propterea suam distinctionem inducunt.

Quare juxta ipsos de rationalitate simpliciter neganda est formalis similitudo cum animalitate leonis, & admittenda sunt contradictoria simpliciter talia, adeoque realia, seu affirmantia, & negantia realem identitatem alicujus prædicati de eodem realiter ente; nam, ut ipse hic auctor cit. thes. n. 66. habet, negatio simpliciter talis, utpote malignantis naturæ, excludit omnem identitatem. His pro aliqua declaratione controversia, ex se satis obcurra, necessariò præmissis.

389. Dico. In creatis distinctio Scotistica nec inter gradus metaphysicos, nec inter ulla alia, est admittenda. Dico in creatis; nam quid in divinis dicendum sit, ad Theologos spectat: tantùm addo, in Concilio Florentino, non solum Joannem Theologum sess. 18. afferuisse tantùm distinctionem secundum modum intellectus nostræ: sed sess. 25. seu ultima. Patres Latinos communi nomine ad Græcos in literis: *Quoniam Greci*: sic scripsisse: *Ne identitatem, conjunctionemque divina substantiae distribuere, ac ipsam eandem substantiam re, non autem sola ratione, ab hypostabis, & personis differre, credere videamus*: quibus in verbis nulla alia, præterquam distinctio rationis, admittitur.

Neque hic retorsio fieri potest ex Concilio Rhenensi apud Binium tom. 3. p. 2. Concil. fol. 1333. quasi ibi etiam distinctio rationis negaretur; nam ibi folio 1334. non negatur distinctio rationis: sed tantùm definitur, ne aliqua ratio in Theologia inter naturam, & personam divideret, néve Deus divina essentia diceretur ex sensu ablative tantùm, sed etiam nominativi: hoc est, nullam esse rationem, naturam divinam, & Personas objectivè, seu ita dividendi, ut de se in recto affirmari non possint, sed tantùm in ablative: quod ratione, & autoritate probaturum fe Gilbertus Porretanus afferuerat.

390. Prob. jam conclusio, in primis auctoritate ferme omnium extra Scholam subtilem: dein ratione. Distinctio hæc non datur, nisi de eodem realiter ente verificantur prædicata contradictoria: atqui de nullo ente creato verificantur prædicata contradictoria; nam sinè his omnia, quæ de creatis cum veritate dicuntur, possunt salvare: ergo. ma. est Scotistarum, qui admittunt de formalitatibus realiter identificatis verificanti prædicata contradictoria, saltem formalia ex natura rei. minor satis patebit ex solutione objectionum.

Confir. 1. Posse verificanti de eadem re contradictoria qualiacunque, etiam tantum, ut dicunt, formalia ex natura rei, non debet admitti sinè urgenterissimis

tissimis rationibus, quales adversarii non afferunt: ergo. prob. ant. etiam contradictoria formalia ex natura rei sunt re ipsa affirmatio, & negatio ejusdem (nam eadem res est formaliter ex natura rei e. g. similis: & eadem non est formaliter ex natura rei similis) unde videntur non minus opposita lumini naturali, & primis ejus principiis, quam contradictoria etiam juxta Scotistas realia: dein ex n. 388. habetur, illis contradictoriis admissis, sequi alia contradictoria simpliciter talia, ac aliqua etiam realia: certe aliquod prædicatum, e. g. simile, identificatur e. g. animalitati hominis, & huic etiam identificatur rationalitas, quin rationalitati identificetur prædicatum simile, adeoque datur identitas in tertio sive identitate inter se, consequenter aliquod quasi mysterium SS. Trinitatis, cui in creatis nihil vel à longè hoc in genere simile est admittendum: ergo.

Nec dicas, contradictoria admitti in divinis, adeoque non esse contraria primis principiis, vel lumini naturali; nam facile respondetur, divina esse supra lumen naturæ, & hoc se ad illa non extende-re, consequenter divina non esse contraria iis principiis, sed tantum esse superiora: at verò creata non sunt ita superiora lumine naturali, sed hoc ad illa se extendit, adeoque, si de creatis quibusdam non verificantur illa principia, tunc illa creata essent istis opposita.

391. Confirm. 2. Juxta Scotistas darentur distinctiones objectivæ, & formalitates objectivæ distinctæ quasi infinitæ: hoc non debet admitti: ergo. prob. ma. in primis in ipsa rationalitate dantur plures perfectiones, eodem modo non habentes propriam existentiam, vel subsistentiam, vel non accipientes esse per physicam causalitatem, e. g. in intellectu datur potentia simpliciter apprehendendi, judicandi, discurrendi, & hoc diversissimis modis: in voluntate datur potentia amandi, odio habendi, gaudendi, tristandi, & alia absque numero: in animalitate datur potentia videndi, audiendi, gustandi, olfaciendi, tangendi &c. & iterum diversissimis modis: item datur potentia nutriendi, augmentandi, currendi, sedendi: & similia possent afferri sive fine: ergo ista omnia deberent quasi in infinitum distingui objectivè, quod planè est nimium.

392. Respondet 1. jam sæpe citatus Scotista cit. thes. n. 87. potentiam, sive principium discurrendi, differre tantum in modo tendendi à principio apprehendendi, vel judicandi. Sed in primis hoc est falsum; aliud enim est, quod actus differant in modo tendendi, aliud, quod ipsa principia; hæc enim differunt in potentia ipsa productiva diversorum effectuum, & habent etiam diversas definitiones eodem modo oppositas, & adæquatas, sicut aliæ formalitates Scotisticæ. Dein etiam de habentibus aliis modum tendendi intrinsecum eodem modo verificantur prædicta contradictoria, ut de aliis, in quibus Scotistæ admittunt suam distinctionem: ergo. Respondet 2. idem auctor n. 82. in multiplicatione formalitatum non esse abeundum in infinitum. Sed hoc ipso, quod ratio Scotistarum probet, abeundum esse in infinitum, probat nimium, adeoque nihil, ut communiter dici solet.

393. Respondet 3. idem n. 81. requiri ad diversas formalitates etiam diversam æstimabilitatem ob peculiares operationes, & diversos effectus formales. Sed in primis hæc sæpius adesset, e. g. quoad rationalitatem in potentia discurrendi, judicandi &c. quoad animalitatem in potentia viden-di, audiendi &c. Dein, sive adsit specialis talis æstimabilitas, sive non adsit, tamen verificantur eadem contradictoria, & habentur diversæ definitiones, at-

que habetur etiam totum id, quod adversarii in suis definitionibus, vel descriptionibus, ad formalitatem requirunt: quæ sunt fundamenta, ex quibus distinctionem suam inferunt. Accedit, quod quidem differentia specifica, vel etiam distinctio numerica, in sensu morali accepta, desumenda aliquando sint ex æstimabilitate, vel æstimatione morali: e. g. quando agitur de diversitate specifica, vel etiam distinctione numerica peccatorum, in ordine ad confessionem: at non debeat ex ea desumi distinctio numerica in genere physico.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

394. O B. 1. Animalitas, & rationalitas e. g. Petri, realiter identificantur: ergo non distinguuntur realiter: atqui tamen distinguuntur ante omnem operationem intellectus: ergo distinguuntur formaliter ex natura rei. prob. subsumpt. animalitas, & rationalitas Petri habent diversas definitiones adæquatas, adeoque diversas essentias: ergo distinguuntur ante omnem operationem intellectus, prob. ant. animalitas adæquate definitur principium sentiendi, & rationalitas principium ratiocinandi: ergo.

Resp. neg. subsumpt. ad prob. neg. ant. ad hujus prob. iterum neg. ant. Animalitas Petri, vel alterius hominis realiter accepta, non definitur adæquate principium sentiendi, sed principium sentiendi, & ratiocinandi; illa enim est definitio adæquata, quæ totaliter explicat totam naturam, seu quidditatem rei realiter acceptæ: at hujus animalitatis, quæ est Petro identificata, realiter acceptæ totam quidditatem non explicat totaliter ista definitio principium sentiendi, ut patet: ergo non est definitio adæquata: sed tantum est definitio inadæquata, quæ non explicat totaliter totam quidditatem rei: non, quod tantum explicet unam partem physicam, & alteram omittat: sed, quod rem totam tantum explicet imperfectè per conceptum præcisum, & inadæquatum, seu, quod idem est, per cognitionem præcisivam, & inadæquatam, de qua supra à n. 363.

395. Dices. Animalitas ut sic, seu in genere sumpta, adæquate definitur esse principium sentiendi: ergo etiam animalitas Petri, seu identificata cum rationalitate; quia per identitatem non perdit suam naturam. Resp. neg. suppos. nam animalitas ut sic non datur à parte rei, ut infrà probabimus, agendo de universalis. Urgebis. Quando definitur animal ut sic, non definitur tantum conceptus: ergo definitur animalitas à parte rei. Resp. dist. conseq. definitur animalitas à parte rei adæquate. neg. conseq. definitur inadæquate. conc. conseq. Nulla animalitas à parte rei est tantum principium sentiendi, sed quælibet habet adhuc aliud prædicatum sibi essentiale, adeoque nulla adæquate definitur esse principium sentiendi.

396. Instabis. Juxta communissimam Philosophorum animalitas adæquate definitur principium sentiendi: ergo, cùm non definiatur tantum conceptus, debet dari aliqua animalitas, quæ adæquate definiatur principium sentiendi. Resp. dist. ant. animalitas adæquate definitur, id est, definitio formalis adæquat significationem definiti formalis, sive conceptus principium sentiendi representat totum id, quod representat conceptus animalitas, & hi duo conceptus sunt representativè adæquate convertibiles. conc. ant. id est, adæquate explicatur natura animalitatis à parte rei existentis. neg. ant. & conseq.

In

In hoc solo sensu à nobis hīc admissō, & non in alio, definitio animalitatis est adæquata. Quia autem ipsum definitum formale, seu terminus *animal*, repräsentat tantum inadæquatè objectum, quod ipsi à parte rei correspondet, non est mirum, si etiam definitio formalis, seu conceptus *principium sentiendi*, idem objectum tantum inadæquatè repräsentet: adæquata tamen dicitur; quia adæquat definitum formale. Quod autem hīc dictum de definitione animalitatis ut sic, idem intelligentum est de definitionibus substantiæ ut sic, viventis ut sic, & similibus.

397. Ob. 2: Animalitas Petri est similis animalitati leonis: rationalitas Petri non est similis animalitati leonis: ergo verificantur de ipsis contradictoria, adeoque distinguuntur: non strictè realiter: ergo formaliter ex natura rei. prob. ant. idem non potest esse simile, & dissimile eidem alteri: sed rationalitas est dissimilis animalitati leonis: ergo non potest eidem esse similis: Hūic argumento Scotistæ multūm tribuunt; unde ad clariorem ejus solutionem præmittenda est explicatio similitudinis, & dissimilitudinis.

Aristoteles §. Metaph. text. 16. ait: *Similia dicuntur . . . quorum qualitas una . . . oppositè verò similibus dissimilia dicuntur.* S. Thomas autem 1. p. q. 4. a. 3. in corp. ait, quod similitudo attendatur secundum convenientiam, vel communicationem in forma: intellige physicā, vel metaphysicā: ex quibus nostri communiter deducunt, quod similitudo sit aliqua convenientia in aliqua perfectione, seu aliquo prædicato: & similia sint, quæ ita conveniunt, ut possint fundare conceptum confusum, per quem confusè apprehensa non possint ab invicem discerni: & quod eo magis aliqua sint similia, quo plures tales conceptus possunt fundare, iisque substare.

398. Sic e. g. Petrus, & arbor, possunt substare his conceptibus *ens*, *substantia*, *corpus*, *vivens*. Petrus, & leo possunt insuper substare conceptui *animal*. Petrus verò, & Paulus possunt ulterius substare conceptui *homo*. Unde Petrus est similis arbori, similior tamen leoni, & adhuc magis similis Paulo: imò, quia Petrus & Paulus, possunt substare omnibus conceptibus essentialibus, dicuntur adæquatè, & perfectè similes, saltem quoad essentiam, seu prædicata metaphysica, licet quoad accidentalia differentant.

Econtra dissimilia sunt, quæ non ita conveniunt in perfectionibus, vel prædicatis, ut omnibus iisdem conceptibus confusis possint substare: & quibus substare non possunt, in iis dissimilia sunt: sic arbor est Petro dissimilis in ratione animalis, & leo in ratione rationalis; quia scilicet non potest arbor substare conceptui *animal*, nec leo conceptui *rationale*.

399. Ex quibus deducitur, quod idem secundum idem possit esse simile, & dissimile; quia nempe idem secundum idem substare potest alicui conceptui confuso, & non alteri. Hoc quidem, adversarii ajunt, se non capere: at certè admittere debent, nisi in distinctione formalitatum velint procedere in infinitum; nam e. g. ipsa animalitas Petri est similis animalitati leonis, & est ipsi dissimilis; nam habet aliqua prædicata, quæ animalitas leonis non habet: e. g. est inseparabilis à rationalitate etiam juxta adversarios, saltem consequenter: item est cum ipsa realiter identificata &c. Evidem auctor allegatus cit. Thef. n. 80. ait, hanc similitudinem, & dissimilitudinem esse similem illi, quam habet aqua tepida respectu calidæ, cui aqua tepida similis est propter aliquos gradus caloris, & dissimilis propter aliquos gradus frigoris: adeoque est similis, & dissimilis, non secundum idem, sed secundum diversa.

Sed hoc dici non potest, nisi in Petri animalitate iterum formaliter ex natura rei distinguantur duæ formalitates, quarum una sit similis animalitati leonis, altera dissimilis, quod adversarii non videntur velle: & si id etiam velint; redit argumentum iterum, de hac distincta formalitate simili animalitati leonis; nam hæc iterum differt in uno, & altero prædicato ab animalitate leonis, e. g. quod sic realiter identificata cum altera formalitate, imò cum ipsa rationalitate: & hæc differentia rediret in infinitum, atque darentur formalitates tales infinitæ, quod est falsum: ergo. eadem formalitas erit similis, & dissimilis.

400. Resp. jam in forma. neg. 2. p. ant. nam eodem modo, quo animalitas Petri, etiam rationalitas ejusdem est similis animalitati leonis. ad prob. dist. ma. idem non potest esse perfectè simile, & simul dissimile eidem alteri. om. ma. imperfectè, seu inadæquatè simile, & simul imperfectè, & inadæquatè dissimile. neg. ma. & proportionaliter dist. mi. neg. conseq. Ratio responsionis patet ex dictis.

Dices 1. Omnis identitas inadæquata infert identitatem adæquatam partis cum parte: ergo etiam similitudo inadæquata infert similitudinem adæquatam alicujus partis: ergo, si homo est inadæquatè similis leoni, erit aliqua pars hominis ei adæquatè similis: hæc non potest esse alia, quam animalitas: ergo. Resp. neg. conseq. Identitas inadæquata supponit partes realiter distinctas: similitudo autem inadæquata, etiam juxta adversarios, non supponit partes, vel formalitates realiter distinctas; unde terminus inadæquatè, adhibitus in ordine ad similitudinem, significat idem, ac imperfectè, quæ significatio non requirit partes realiter distinctas; est enim eadem indivisibilis entitas, vel etiam formalitas imperfectè similis Deo, quin ulla pars, vel formalitas formalitatis, sit perfectè, seu adæquata Deo similis.

401. Dices 2. Est evidens, hominem accepisse à Deo plures perfectiones, quam acceperit brutum, & propterea etiam grates ei debere: ergo homo est similis Deo in pluribus perfectionibus: Resp. neg. ant. Evidens tantum est, quod homo acciperit maiorem perfectionem essentialē, quam brutum, eumque secundum istam esse realiter similem, & dissimilem, Deo, bruto, & aliis: hoc est, esse similem aliquo modo, & non esse similem majori modo: tamen respectu unius esse magis similem, quam respectu alterius &c.

Dices 3. Juxta nos homo esset arbore, imò etiam saxo, realiter similis secundum omnes gradus metaphysicos, sive secundum omnia prædicata: sed sic non esset magis similis alteri homini, quam arboři, quod est falsum: ergo. Resp. neg. mi. nam homo est similis cuicunque rei secundum omnes gradus, seu omnia prædicata identificata realiter accepta: attamen magis, vel minus perfectè, prout cum qualibet re potest, vel plures, vel pauciores fundare conceptus confusos: sic calor est similis frigori, & etiam est similis igni secundum omnes gradus metaphysicos: sed tamen est magis similis frigori accidentalē, quam igni substantiali; quia potest pluribus conceptibus confusis substare cum frigore, quam cum igne.

402. Dices 4. Idem non potest esse æquale, & inæquale eidem: ergo etiam non potest esse simile, & dissimile eidem. Resp. om. ant. (nam Aristoteles in Prædicam. tract. 2. c. 3. ait: *Simile enim, & dissimile magis, & minus dicitur: & aquale, & inæquale magis, & minus dicitur*) neg. conseq. Hac in re Aristotelii longè communior est opposita, & æqualitas communiter dicitur consistere in indivisibili; nam æqualia dicuntur, quorum unum præcisè

est tantum, quantum alterum: non autem etiam similitudo consistit in indivisibili; nam utique unum est alicui magis simile, quam alterum: e.g. una imago magis est similis prototypo, quam altera; nec enim ad similitudinem requiritur omnimoda convenientia; alias neque animalitas hominis esset similis animalitati leonis.

403. Dices 5. Juxta nos etiam similitudo debet stare in indivisibili: ergo prob. ant. juxta nos tam animalitas hominis, quam animalitas leonis sunt indivisibilis in plures formalitates objectivas: & in iis stat similitudo: ergo. Resp. neg. ant. Aliud est, quod similitudo stet in indivisibilibus, aliud quod in indivisibili: illud significat, quod objecta, quae dicuntur similia, sint à parte rei indivisibilia: & est verum: istud significat, quod una similitudo non possit esse major alterā, sicut una æqualitas non potest esse major alterā: & hoc est falsum. ad prob. conc. ant. neg. conseq.

404. Ob. 3. Ubi datur compositio, etiam datur distinctio: sed inter genus, & differentiam, seu inter animal, & rationale, datur compositio, quando scilicet componuntur in unam definitiōnem: ergo etiam datur distinctio: sed ista compositio, nec est strictè realis, nec purè formalis: ergo est media, seu formalis ex natura rei: ergo etiam talis est distinctio. prob. subsumpt. quoad 2. p. (nam quoad primam ab omnibus admittitur) si compositio illa esset purè formalis, posset etiam dari in Deo: atqui ex Magistro Sententiarum, & S. Thoma 1. p. q. 3. a. 5. in corp. non potest dari in Deo: ergo non est purè formalis.

Resp. om. syllog. neg. subsumpt. quoad 2. p. ad prob. neg. ma. juxta mentem S. Thomæ; quia, ut loc. cit. in corp. docet Angelicus, ratio, quare non possit dari illa compositio, est; quia respectu Dei non potest dari genus; nam, ut ait S. Doctor, si esset aliquod genus, esset ens: sed ens; ut iterum ait, non potest esse genus; quia differentia debet esse extra genus: nihil autem positivum potest esse extra ens: negativum autem non est differentia entis; unde, et si ista compositio sit tantum formalis, tamen non potest juxta S. Thomam dari in Deo.

Certè S. Thomas non vult, compositionem generis, & differentiarum, debere esse plusquam formalem; nam inter genus, & differentiam Angelorum (qui tamen capaces sunt compositionis plusquam formalis) non admittit, nisi compositionem rationis, seu purè formalem; sic enim ait 1. p. q. 50. a. 2. ad 1. Genus, & differentia in eis Angelis non accipitur secundum aliud, & aliud, sed secundum unum, & idem: que tamen differunt secundum considerationem nostram; in quantum enim intellectus noster considerat illam rem ut indeterminate, accipitur in eis ratio generis: in quantum vero considerat ut determinate, accipitur ratio differentiarum. Alii, qui putant, quod ens possit esse genus respectu Dei, & pro differentiis possint assignari aseitas, & abalitas, admittunt etiam istam qualemunque compositiōnem Deo purè extrinsecam.

405. Ob. 4. Diversitas specifica effectuum arguit diversitatem principiorum: sed animalitas, & rationalitas, habent effectus specie diversos: ergo etiam sunt diversa principia. Resp. Hoc argumentum probaret distinctionem realem, si quid probaret. dist. ma. diversitas specifica effectuum arguit diversitatem principiorum in eodem supposito. neg. ma. in diversis suppositis. conc. ma. & dist. mi. animalitas, ac rationalitas, sunt in eodem supposito. conc. mi. sunt in diversis suppositis. neg. mi. & conseq. si enim diversitas effectuum etiam in eodem supposito argueret distinctionem principio-

rum, omnipotētia Dei esset infinites distincta: & ipsa animalitas nescio quoties, cum habeat diversissimos effectus; eoquod habeat quinque sensus, & cujuslibet actus diversissimi sint, diversitate etiam valde notabili, & æstimabili: ad quid autem tot sectiones?

406. Ob. 5. Ex una formalitate probatur altera à priori, seu per demonstrationem propter quid, e.g. ex rationalitate risibilitas: ergo una debet esse causa alterius: ergo debet esse plus quam per conceptum, adeoque formaliter ex natura rei distincta. Resp. dist. conseq. debet esse causa propriæ dicta, aut physica. neg. conseq. debet esse causa tantum analogica, vel metaphysica. om. primam, & nego secundam conseq. Ad demonstrationem propter quid, juxta communem extra Scholam subtilem, sufficit causa metaphysicè talis, hoc est, entitas per conceptum repræsentata, quasi esset causa: sicut nempe apprehenditur essentia quasi causa proprietatum metaphysicarum, quæ ab essentia metaphysicè, seu formaliter emanant, de qua re dictum n. 383. Similiter effectus metaphysicè talis sufficit ad demonstrationem quia.

407. Ob. 6. Ubi datur ordo plusquam purè formalis, etiam datur distinctio plusquam purè formalis: sed inter formalitates, seu gradus metaphysicos ejusdem rei, datur ordo plusquam purè formalis: ergo etiam datur distinctio plusquam purè formalis. prob. mi. formalitas, seu gradus animalitatis, est superior, latius patens, & prior à subsistendi consequentia: formalitas autem, seu gradus rationalitatis, est inferior, minus latè patens, & posterior à subsistendi consequentia: sed hic ordo est plusquam purè formalis: ergo.

Antequam respondeam, noto 1. A subsistendi consequentia prius dicitur illud, quod legitimè infertur ex altero, ut animalitas ex rationalitate: vicissim à subsistendi consequentia posterius dicitur illud, quod infert alterum, ut rationalitas infert animalitatem. Noto 2. A parte rei non dantur formalitates, aut gradus metaphysici; nam istæ denotationes prœveniunt rebus à variis conceptibus præcisivis: & formalitates, seu gradus, dicunt in recto res, in obliquo vero conceptus. Sed hoc interim omisso, & præscindendo à conceptibus, ac loquendo tantum de rebus, prout dantur à parte rei.

408. Resp. dist. mi. datur ordo plusquam formalis inter formalitates, vel gradus ejusdem suppositi. neg. mi. inter formalitates, vel gradus diversorum suppositorum, sive entium. om. mi. & neg. conseq. ad prob. dist. ma. formalitas animalitatis est superior, & formalitas rationalitatis est inferior &c. in eodem supposito. neg. ma. in diversis suppositis. conc. ma. & dist. mi. hic ordo est plusquam formalis in diversis suppositis. om. mi. in eodem supposito. neg. mi. & conseq.

Hoc autem non est aliud dicere, quam plura esse in diversis suppositis animalia, quam sint rationalia: item omne rationale debere esse animal, non vicissim omne animal debere esse rationale: adeoque animal in tota sua latitudine, sive pro omnibus animalibus acceptum, esse superius, seu, quod hīc idem est, esse latius patens, & esse prius à subsistendi consequentia; cum interim animal, sumptum pro hoc determinato animali in supposito rationali, à parte rei nec sit superius, nec latius patens, nec prius, quam rationale, sed, quidquid verificatur de hoc animali, verificetur etiam de rationali, & vicissim. Vide etiam inferius n. 572.

409. Ob. 7. Animal in homine est genus: rationale non est genus: ergo de ipsis formalitatibus verificantur contradictionia, adeoque plusquam purè forma-

formaliter distinguuntur. Confir. Animal est perfectibile, & determinabile à rationali: rationale non est perfectibile, aut determinabile à rationali: ergo. Resp. dist. 1. p. ant. animal à parte rei, seu realiter sumptum, est genus. neg. ant. animal formaliter sumptum est genus. conc. ant. dist. etiam 2. p. ant. rationale realiter sumptum non est genus. conc. ant. formaliter sumptum. subdist. sumptum sub diversa formalitate. conc. ant. sumptum sub eadem formalitate, sub qua sumitur animal. neg. ant. & conseq.

Genus, species, differentia, & similes termini secundò intentionales, non dantur à parte rei, seu independenter ab actibus intellectus: sed dicunt, saltem in obliquo cognitiones, & quidem inter se diversas: sic genus dicit cognitionem, confundentem objectum cum pluribus specie differentibus; nam cognitio, per quam animal denominatur genus, confundit suum objectum, e. g. Petrum, quem tanquam animal cognoscit, cum omnibus animalibus, homine, leone, equo &c.

410. Differentia econtra dicit cognitionem, discernentem suum objectum ab omnibus specie differentibus; nam cognitio, per quam rationale denominatur differentia, discernit suum objectum, e.g. Petrum, ab omni eo, quod non est ejusdem speciei, sive non est homo. Jam res à parte rei est indifferens, ut cognoscatur, vel hac, vel illa cognitione, adeoque etiam est indifferens, ut denominetur genus, vel differentia; unde denominata genus, sive animal, non est nisi formaliter diversa à seipso denominata rationale, sive differentia.

Ad confirm. eodem modo dist. ant. & neg. conseq. nam iterum eadem entitas est indifferens ad recipiendam hanc, vel illam denominationem à variis cognitionibus; nam cognitio, representans objectum ut genus, representat id ut determinabile, & cognitio representans idem objectum ut differentiam, representat illud ut determinans: prout scilicet loquitur S. Thomas de genere, & differentia Angelorum. vide n. 404. in fine.

411. Ob. 8: Rationalitas est de essentia hominis: risibilitas non est de essentia hominis: ergo de his formalitatibus verificantur contradictiones, adeoque distinguuntur distinctione Scotistica. Confirm. Petrus convenit cum Paulo in rationalitate: non convenit in hæcceitate, sive individuo: ergo iterum verificantur contradictiones. Resp. dist. 2. p. ant. risibilitas realiter sumpta non est de essentia hominis. neg. ant. formaliter sumpta. conc. ant. & neg. conseq. Realiter absque dubio risibilitas, ut-pote ipsa rationalitas, seu ipsum complexum ex corpore, & anima rationali unitis, est ipsa essentia hominis.

Quando autem risibilitas substet conceptui, ipsam representanti in ordine ad risum, qui conceptus dicitur metaphysicè accidentalis, non essentialis, tunc non dicitur esse de essentia metaphysica, seu non substare conceptui metaphysico essentiali: & sic etiam, si rationalitas substet tali conceptui, (id quod à parte rei semper fit, quando risibilitas realiter identificata tali conceptui substet) eodem modo non dicetur esse de essentia metaphysica; unde eadem res simul, & semel à diversis conceptibus diversimodè denominabitur: quæ tamen omnia non important, nisi distinctionem pure formalem.

412. Ad confirm: dist. 2. p. ant: Petrus non convenit realiter cum Paulo in hæcceitate eo modo, quo convenit in rationalitate. neg. ant: diverso modo. om. ant. & neg. conseq. Ideo convenit Petrus cum Paulo in rationalitate; quia ejus rationalitas est similis rationalitati Pauli: sed etiam hæcceitas ejus est similis hæcceitati Pauli, adeoque co-

dem modo convenit in ista: dicitur autem in hæcceitate non convenire; quia Petrus est aliud individuum, quæ Paulus: sed etiam rationalitas Petri est aliud individuum, quæ rationalitas Pauli: verbo: in utraque datur convenientia similitudinis, in neutra autem datur convenientia physicæ identitatis, seu tanta, ut identificantur, in quibus nec est mica contradictionis.

413. Ob. 9. Differentia, e. g. rationale, est extra conceptum generis: genus, e. g. animal, non est extra conceptum generis: ergo adhuc dantur contradictiones, & consequenter distinctio Scotistica. Resp. A parte rei non datur genus, & differentia, ut jam dictum n. 409. sed isti termini secundò intentionales primùm dantur post operationes, seu actus intellectus, sive cognitiones, à quibus hæc denominationes proveniunt: à parte rei autem tantum datur objectum, quod nunc genus, nunc differentia denominatur, & modò dicitur esse extra conceptum generis, modò intra istum, prout nempe generico, vel differentiali conceptui substet: & hinc etiam quandòque vocatur genus fundamentalis, vel differentia fundamentalis.

Et, si objectio de hac differentia, vel de hoc genere fundamentali intelligatur, prout videtur ab adversariis intelligi (alias nihil probarent, quæ conceptus, genericum, & differentiale, inter se distingui, inter quos libenter admittimus distinctionem realem) dist. 1. p. ant. rationale est extra conceptum generis, si substet conceptui generico. neg. ant. si substet conceptui differentiali. conc. ant. Eodem etiam modo dist. 2. p. ant. & neg. conseq. supponitur autem, animal esse realiter identificatum cum rationali; alias à duobus realiter distinctis mala fieret argumentatio, ut per se patet.

414. Quæres, an distinctio Scotistica saltem sit possibilis. Resp. Si formalitates ex natura rei diverse intelligantur in sensu Mastrii, adducto n. 380. tales dari non possunt ex n. 383. adeoque nec earum distinctio. Si intelligantur formalitates in sensu recentioris adducto n. 381. iterum dari non possunt, & consequenter neque earum distinctio; quia essentia, & existentia, non nisi pure formaliter, seu per conceptum distinguuntur, nec potest aliquid existere per existentiam alterius, plus quæ purè formaliter distincti, ut cum communissima nostrorum probabimus in Physica. Si autem formalitates intelligantur in sensu Mauri, & dicantur esse entites inseparabiles &c. de qua re n. 382. nolim defendere, tales formalitates esse absolute impossibilis, ob dicta n. 354. consequenter nec earum distinctionem esse chimæricam: judico tamen, eam fore verè realem; cùm talibus formalitatibus nihil desit, quo minus dicantur strictè esse res, & Maurus, ac Scotista absque ratione contra communissimam eas è numero rerum strictè dictarum excludant, ut sufficienter colligitur ex dictis à n. 385.

ARTICULUS VII.

Quid sit, & an detur in Creatis Distinctio Virtualis Intrinseca.

415. **A** Liquid esse virtualiter alterum est esse re vera diversum ab isto: attamen habere talem virtutem, vel perfectionem, ut illi æquivalent: sic in commercio humano pecuniae sunt virtualiter omnia, quæ emi possunt. Quare etiam distinctio virtualis re ipsa non est distinctio, sed tantum virtus, vel perfectione subjecti, in quo ipsa datur, æquivalens distinctioni in ordine ad admittenda prædicata contradictione, ita, ut de ente virtualiter distincto

distincto possint prædicari talia prædicata; æquè, ac de duobus realiter distinctis; unde rectè definiiri potest ex Ulloa in Log. maj. disp. I. c. 2. *Identitas realis duorum capacium suscipiendi prædicata contradictionia.*

Distinguit quidem ibidem Ulloa prædicata contradictionia *absolutè talia*, & *conditionatè talia* (de quibus egi in tract. de Deo à n. 777.) sed quia adversarii, hanc distinctionem etiam in creatis dari, probare volunt ex contradictioniis *absolutè talibus*; & contradictionia conditionatè talia non videntur posse dari, nisi etiam dentur aliqua *absolutè talia*, ut contingit in divinis, hinc non videtur illa difficultas Theologica transferenda in Philosophiam: qui de ea erudiri cupit, inveniet locis citatis traditam hac de quæstione desideratam doctrinam.

416. Notandum hic etiam 1. Aliqua prædicata sunt *intrinseca*, alia *extrinseca*: & quidem *extrinseca* sunt extra subjectum, quod denotant: e. g. quando aliquid dicitur *visum*, *cognitum*: & hæc prædicata dicuntur etiam *concreta logica*, seu *denominationes logicæ*: prædicata autem *intrinseca* sunt illa, quæ insunt subiecto, quod denotant, vel per identitatem, ut *rationale homini*, & vocantur *concreta metaphysica*: vel per unionem *physicam*, ut *album muro*, & vocantur *concreta physica*, de qua re jam suprà n. 20. actum. Pro diversitate autem prædicatorum adstruitur à suis auctoribus etiam diversa distinctio *virtualis*: una *intrinseca*, quando scilicet involvit prædicata contradictionia *intrinseca*, de qua modò agimus: alia *extrinseca*, quando involvit prædicata contradictionia *extrinseca*, de qua postea.

417. Notandum 2. Aliud est verificari prædicata contradictionia: aliud verificari propositiones contradictionias. Prædicata contradictionia verificantur, quando vera est affirmatio, & negatio ejusdem prædicati, sive de eodem, sive de diversis subiectis: & sic dantur prædicata contradictionia in his propositionibus: *Homo est rationalis*: *Equus non est rationalis*. At vero propositiones contradictionia verificantur, quando vera est affirmatio, & negatio ejusdem prædicati, de subiecto omnino, sive tam realiter, quam virtualiter eodem: & hinc distinctio *virtualis* impedit, ne unquam verificantur propositiones contradictionia, neque etiam in divinis, ubi tamen juxta plurimos Theologos de natura divina, & personalitatibus, verificantur prædicata contradictionia. vide etiam dicta n. 386.

418. Dico. Non datur distinctio *virtualis intrinseca* in creatis. ita contra Thomistas Scotistæ cum plerisque aliis auctoribus. Dico in *creatibus*; nam in divinis eam plures etiam ex nostris admittunt. Conclusio probatur eadem ratione, qua n. 390. probatum est, non dari distinctionem Scotisticam. Scilicet non est admittenda hæc distinctio; eoquod in creatis omnia salvari possint, quin admittantur ulla contradictionia, etiam tantum conditionatè talia.

Nec enim potest dici, quod, sicut in divinis non idem prædicatum *communicabile* negatur de Patre, quod affirmatur de essentia, ita etiam non idem prædicatum, e. g. *simile*, negetur de rationalitate, quod affirmatur de animalitate; cum *similitudo animalitatis* sit quoque realiter *similitudo rationalitatis*: neque ulla ratione probari possit diversitas plusquam purè formalis inter has duas similitudines: econtra autem *communicabilitas essentiae* non sit *communicabilitas Patris*, ut fides nos docet. Sed, ut jam diximus n. 415. de prædicatis contradictioniis conditionatè talibus non agimus, sed ea explicanda Theologis relinquimus. Huc etiam spectat confirmatio prima ibidem nempe n. 390. allata de

oppositione contradictioniorum cum primis principiis, ac lumine naturali.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur Objectiones.

419. O B. i. celebre argumentum de actu contritionis, qui est actus voluntatis, indivisibiliter habens pro objecto Deum, & peccatum, estque amor Dei, & odium peccati. Huic actui similes quoad hoc sunt plures alii, e. g. eadem propositio mentalis affirmans unum, & negans alterum, eadem volitus gaudens de uno, & alterum desiderans, ad quos actus datur eadem proportionaliter responsio: ita ergo objicitur. Amor contritionis tendit in Deum: odium contritionis non tendit in Deum: ergo idem actus tendit, & non tendit in Deum: hæc sunt prædicata contradictionia: ergo. ant. 1. pars est clara.

Prob. 2. p. ant. Si odium contritionis tenderet in Deum, tunc Deus denominaretur odio habitus à contritione: hoc est manifestè falsum: ergo. Eodem modo probari potest, amorem contritionis non tendere in peccatum. Resp. neg. 2. p. ant: vel dist. odio non tendit in Deum aversivè, sive ipsum odio habendo. conc. ant. non tendit affectivè, sive ipsum amando. neg. ant. & conseq. ad prob. dist. ma. si odium tenderet in Deum aversivè, Deus denominaretur odio habitus. conc. ma. si tendat tantum affectivè. neg. ma. & conc. mi. neg. conseq.

420. Dices 1. Vel aversivè tendere est præcisè odium tendere, vel est aliquid aliud: si primum, tunc eoipso, quod odium tendat in Deum, tendit in ipsum aversivè: si secundum, non potest explicari, quid sit: ergo. Resp. conc. ma. & neg. 2. p. mi. atque explico, quid sit. Est autem aversivè tendere in objectum, non quomodounque istud respicere, sed ita, ut voluntas per illum actum amplectatur motiva, ad Deum odio habendum allicientia, & actus habeat tendentiam, ea motiva approbantem: at voluntas nequaquam per contritionem approbat motiva odio habendi Deum, nec actus contritionis habet tendentiam, ea motiva approbantem. Si quereras ulterius, quid sit voluntatem amplecti talia motiva, respondeo, hoc per se satis cadere sub experientiam; utique enim experimur, longè aliter se habere voluntatem, quando amat, quam quando odit: quod nec adversarii ulterius explicant: vel, si id explicit, eorum explicatio serviet etiam nobis.

421. Dices 2. Omnis actus, seu forma sufficienter unita debet subjecto capaci tribuere omnem denominationem, quam potest tribuere: sed odium contritionis juxta nos est sufficienter unitum Deo; quia in eum tendit, ac potest tribuere denominationem odio habiti, & Deus est capax hujus denominationis: ergo deberet istam denominationem tribuere Deo. Resp. neg. mi. quoad 2. membrum. Odium contritionis tam parùm est forma potens Deo tribuere denominationem odio habiti, quam parum propositio, qua dico: *Deus potens creare alterum mundum existit*: est forma potens alterum mundum denominare affirmatum existentem; quia, sicut ad affirmationem alterius mundi existentis non sufficit actus affirmativus qualiscunque existentiæ, sed debet esse affirmativus certæ existentiæ, nempe alterius mundi, ita ad denominationem Dei odio habiti, non sufficit actus qualiscunque odii, sed debet esse actus amplectens, & approbans motiva ad Deum odio habendum: & hic solus est forma requisita ad hanc denominationem.

422. Di-

422: Dices 3. Non potest uniri forma subjecto, nisi possit huic tribuere omnem effectum formalem: ergo odium contritionis non potest intentionaliter uniri Deo, nisi ei possit tribuere omnem effectum formalem, seu denominationem odio habiti. Resp. 1: neg. suppositum; nam odium contritionis ex n. 421. non est forma potens hunc effectum formalem tribuere. Resp. 2: neg. ant. alias cognitio, qua Petrus cognoscit Paulum, deberet etiam Petrum denominare cognitum, & gratia sanctificans deberet Christum denominare filium Dei adoptivum: quæ sunt falsa.

Aliquem effectum videtur forma debere tribuere; quia non videtur alius finis unionis, seu physicae, seu intentionalis cum subjecto, seu objecto: at non debet tribuere omnem, etiam ideo; quia subjectum saepe non est capax omnis effectus formalis: & sic Christus non est capax denominationis filii adoptivi (de qua re Theologi) contritio autem jam tribuit Deo aliquam denominationem, nempe amati: alteram autem nos potest tribuere, neque Deus potest eam à contritione recipere.

423: Dices 4. Omnis cognitio debet denominare suum objectum representatum; quia est representatio: ergo omnis forma debet subjecto tribuere omnem denominationem. Resp. conc. ant. neg. conseq: Cognitum, & representatum sunt idem: omnis autem cognitio, utpote essentialiter cognoscens objectum, debet illud denominare cognitum. Dico objectum, non subjectum; nam cognitio Petri, qua hic cognoscit Paulum, non denominat Petrum cognitum, aut representatum. Minus autem sequitur, quod omnis forma debeat tribuere subjecto, vel etiam objecto, omnem denominationem, quam potest quomodounque tribuere; nam cognitio affirmativa non denominat omnem objectum affirmatum: item cognitio vitalis non denominat omnem objectum vivens &c:

424: Ob. 2. Datut actus, qui simul est odium, & amor, respectu ejusdem objecti: ergo debent de ipso verificari contradictiones: prob. ant. mercator in periculo naufragii amat, & odit projectionem mercium: ergo. Confirm. Agrotus amat medicinam ut salubrem, odit eandem ut amaram: ergo. Resp. dist. ant. datur actus, qui simul est odium efficax, & amor efficax ejusdem. neg. ant. odium efficax, & amor inefficax; vel vicissim. conc. ant. & neg. conseq. ad prob. dist. ant. amat efficaciter, & odit inefficaciter. conc. ant. amat efficaciter, & odit efficaciter. neg. ant. & conseq.

Mercator in tali casu, efficaciter volens servare vitam, amat, seu vult efficaciter projectionem mercium ad exonerandam navem, eamque cum vita salvandam: simul tamen inefficaciter odit, seu non vult projectionem; quia videt sibi damnosam: quia in re nulla est contradictionis; nam talis actus sic tendit: *Volo absolute & efficaciter projectionem mercium, necessariam ad servandam vitam, quam efficaciter servatam volo: vellem tamen abesse hanc necessitatem; quia me reddit pauperem.*

Ubi obiter noto, quod voluntio efficax sit duplex, una, quæ dicitur affective efficax, quæ voluntatem determinat ad faciendum, quantum est in se, ad obtinerendam rem aliquam, & quæ, positis aliis omnibus à voluntate independentibus, infallibiliter obtinet rem illam: altera, quæ dicitur affective efficax, quæ faltem determinat voluntatem ad facienda omnia, quæ ex parte sua necessaria sunt ad rem obtainendam. At voluntio inefficax est tantum aliqua velleitas, quæ non ita determinat voluntatem: & proportionaliter loquendum est de notione efficaci, & inefficaci; unde quidem oppo-

Mayr Philosophia, Tom. I.

nuntur voluntio, & nolitio efficax respectu ejusdem objecti: sed non voluntio efficax, & nolitio inefficax. Ad confir. servit eadem distinctio; nam ambi medicinae est efficax, odium inefficax.

425: Ob. 3. Intellectus, & voluntas sunt realiter idem: & tamen de his verificantur prædicata contradictiones: ergo datur distinctio virtualis. prob. 2: p. ant. voluntas producit voluntiones: intellectus non producit voluntiones: hæc sunt contradictiones: ergo. Confirm. Voluntas est libera: intellectus non est liber: hæc iterum sunt contradictiones: ergo. Resp. neg. 2. p. ant. ad prob. dist. 2. p. ma. intellectus realiter sumptus non producit voluntiones: neg. ma. formaliter sumptus: conc. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq:

Eadem anima producit, tam voluntes, quam cognitiones: sed per præcisionem formalem (de qua n. 365.) cognita tantum in ordine ad intellectiones, dicitur intellectus: & per aliam præcisionem formalem cognita tantum in ordine ad voluntes, dicitur voluntas: quæ plus non inferunt, quam distinctionem pure formalem. Ad confirm. dist. 2. p. ma. intellectus realiter sumptus non est liber eodem modo, sicut voluntas, nempe in ordine ad voluntes: neg. ma. non est liber formaliter sumptus in ordine ad intellectiones, ad quas neque voluntas est libera. conc. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq: Scilicet eadem anima est libera ad aliquos effectus, non autem ad alios, in quo non est contradictionis.

Ubi addo, quod intellectus, in sensu reali acceptus, non minus denominatur malus à peccato, & bonus ab opere bono, quam voluntas: & vicissim voluntas, in sensu reali accepta, non minus denominatur sciens à cognitione scientifica, quam intellectus: & hinc, cum in homine docto possint cognitiones esse bona, hoc est, scientificæ: econtra voluntes ejus male, hoc est, peccaminosæ, poterit idem intellectus realiter acceptus dici bonus; scilicet secundum cognitiones, & malus secundum voluntes: & idem dicendum est de voluntates nam hoc non est alind dicere, quam animam esse bonam propter alias operationes, & malam propter alias: sive dein haec denominationes tribuantur simpliciter, sive tantum secundum quid, quod hic non vacat examinare. Tantum adhuc noto, quod quando adhibentur isti termini intellectus, voluntas, hoc ipso juxta receptum communem modum loquendi, intelligatur intellectus formaliter acceptus, atque etiam voluntas formaliter accepta.

426. Dices 1. Juxta modo dicta, ex communis modo loquendi, intellectus est formaliter intellectus, voluntas non est formaliter intellectus: hæc faltem sunt contradictiones: ergo. Confirm. Intellectus producit, & connotat intellectiones: voluntas non producit, nec connotat intellectiones: hæc iterum sunt contradictiones: ergo. Resp. dist. ma. intellectus realiter sumptus, sive anima, est formaliter intellectus, si cognoscatur in ordine ad intellectiones, & voluntas realiter sumpta, sive eadem anima, non est formaliter, sive, quod identitatis est, non dicitur intellectus, si cognoscatur in ordine ad voluntes: conc. ma. intellectus est formaliter intellectus, si ipse cognoscatur in ordine ad voluntes, & voluntas non est formaliter intellectus, si ipsa cognoscatur in ordine ad intellectiones: neg. ma. & dist. mi. hæc sunt contradictiones: quæ cadunt super eandem rem, scilicet animam, aut intellectum, & voluntatem identificatos. neg. mi. quæ cadunt supra diversas cognitiones. conc. mi. & neg. conseq. Unde potest admitti, quod intellectus, & voluntas, si formaliter sumuntur, distinguuntur inadiquatè realiter, quatenus in iis involvuntur.

Q.

tur diversæ cognitiones realiter distinctæ. Ad confirm. servit eadem distinctio.

427. Dices 2. Si intellectus etiam vult, tunc sequitur, quod, si aliquis intelligat peccatum, id etiam velit: item, si voluntas etiam intelligit, sequitur iterum, quod, si quis intelligat peccatum, in istud voluntate feratur, adeoque id amet: sed hoc est falsum: ergo. Resp. neg. utramque partem majoris. Eo ipso, quod intellectus, & voluntas, possint elicere actus diversos, non etiam amatur, quod tantum intelligitur, aut in quod voluntas, tantum realiter accepta, per cognitionem duntaxat fertur: præterquam, quod voluntatem ferri in aliquid, & istud amari, non sint idem; cum voluntas etiam possit ferri odio.

428. Ob. 4. In peccato sunt idem actio creaturæ, & concursus Dei: & tamen, concursus Dei amatur à Deo: actio creaturæ non amatur: ergo de eodem peccato verificantur contradictionia. Confir. In quolibet ente creato sunt idem perfectio, & imperfectione: illa amatur à Deo, non amatur ista: ergo iterum verificantur contradictionia. Resp. neg. 2. p. ant. Deus in peccato neque amat suum concursum, sed hunc tantum permittit, in genere morali, sicut etiam actionem creaturæ: physicè autem utrumque producit, sed ut determinatus à creatura, de qua re plura Theologi.

Ad confirm. neg. 2. p. ant. nam Deus etiam realiter amat talem imperfectionem, seu amat ens positivum, licet physicè imperfectum, hoc est, non perfectius; alijs nec amaret B. Virginem. Aliud est, quod forte non amet negationem formalem majoris perfectionis; quamvis forsan aliquis etiam de hoc posset disputare, an non Deus amet suo modo eam negationem ut conformem sua rectissimæ voluntati: sed quidquid de hoc sit, ea negatio non est identificata cum physica perfectione entis.

429. Ob. 5. In actu supernaturali, e. g. amoris, realiter sunt idem supernaturalitas, & vitalitas: sed ista procedit à voluntate creata naturali, non autem illa: ergo de eodem actu verificantur contradictionia. Confir. In eadem albedine sunt idem color, & dependentia à Deo: sed color videtur, dependencia à Deo non videtur: ergo idem videtur, & non videtur, quæ sunt contradictionia. Resp. neg. mi. Utraque, tam supernaturalitas, quam vitalitas procedit à voluntate creata: at non tanquam à causa adæquata, sed tantum inadæquata.

Hoc tamen non est ita intelligendum, quasi una pars actus procedat à voluntate naturali, & altera à principio supernaturali: sed quod voluntas se sola non possit eum actum producere: sicut scilicet quilibet equus, ex quatuor currui graviter onusto junctis, producit totum motum currus: sed non totaliter, seu tanquam causa adæquata, & se sola sufficiens. Ad confirm. neg. 2. p. mi. nam etiam dependentia à Deo, in quantum est identificata cum colore, videtur, quamvis non videatur secundum obliquam, nempe Deum, realiter à colore distinctum.

430. Ob. 6. In quovis ente est idem verum, ac bonum: verum est objectum intellectus: bonum non est objectum intellectus, quæ sunt iterum contradictionia: ergo. Confir. In operatione recta Logicae idem est productio ejus, & introductione in intellectum: sed à Logica intenditur productio, non autem introductione: ergo &c. Resp. dist. 2. p. mi. bonum realiter sumptum non est objectum intellectus realiter sumpti. neg. mi. bonum formaliter sumptum non est objectum intellectus formaliter sumpti. conc. mi. & neg. conseq. Quando dicitur, bonum non esse objectum intellectus, significatur tantum, quod

res cognita ut bona, seu ut potens terminare voluntatem, sive amorem, non sit cognita ut vera, seu ut potens terminare intellectum: itaque contradictionio non cadit in ipsam rem realiter acceptam, sed tantum in diversas, & distinctas cognitiones.

Ad confir. In primis hæc contradictionia intendi, non intendi, sunt per se tantum extrinseca: sed hoc omisso dist. 2. p. mi. non intenditur introductione realiter. neg. mi. non intenditur formaliter. conc. mi. & neg. conseq. Realiter intendi introductionem operationum in intellectum est intendi productionem realiter identificatam: formaliter autem intendi introductionem est velle operationem introduci in intellectum per regulas claræ, & expressæ de ea introductione loquentes, quales tamen nullæ dantur in Logica; unde contradictionio non cadit in productionem, & introductionem, sed in regulas diversas, illas scilicet, quæ defacto dantur, & alias, quæ non dantur.

431. Ob. 7. In eodem effectu, e. g. equo de novo generato, idem est gradus specificus, & gradus individualis: sed causa creata determinat ad gradum specificum: non determinat ad gradum individualem: ergo ad idem determinat, & non determinat: quæ sunt contradictionia. Resp. contra. dist. 1. p. mi. causa creata determinat ad gradum specificum adæquate, seu universaliter sumptum. conc. 1. p. mi. determinat ad gradum specificum inadæquate sumptum, seu ad hunc identificatum equo recens generato. subdist. determinat ad ipsum determinatè sumptum. neg. 1. p. mi. ad ipsum indeterminatè sumptum. conc. 1. p. mi. & dist. etiam 2. p. mi. non determinat ad gradum individualem determinatè sumptum, sive ad hunc ipsum, cum equo recens productio identificatum. om. 2. p. mi. non determinat ad gradum individualem indeterminatè sumptum. neg. 2. p. mi. & conseq.

Supponitur hinc, quod non creatura, sed Deus determinet ad individuum, quod si negetur cum Thomistis, & pluribus aliis, eo ipso ruit objectio. Noto autem quod gradus specificus adæquatus, seu adæquate, aut universaliter sumptus, e. g. equinus, complectatur omnes equos: gradus autem specificus inadæquatus, seu particulariter sumptus, sit tantum unus equus, qui ponitur recens generatus; unde ab hoc gradu inadæquate sumptus distinguitur inadæquate gradus specificus adæquate sumptus, tanquam totum à sua parte, & tanquam collectio omnium equorum ab aliquo equo particulari.

432. Jam, quando causa creata dicitur determinare ad gradum specificum, intelligitur determinare ad gradum specificum adæquate sumptum, sed per descensum disjunctum, seu confusum, explicandum: aut, si intelligatur causa creata determinare ad aliquem gradum specificum inadæquatum, seu particularem, intelligitur determinare ad aliquem tantum indeterminate, seu confusè sumptum: qua ratione etiam determinat ad gradum individualem.

Nempe causam creatam determinare hinc significat naturaliter exigere; unde, quando equus e.g. dicitur determinare ad suam speciem, seu gradum specificum, idem significat, ac equum exigere potius producere equum, quam aliud animal; cum igitur causa creata, ut supponitur, non exigat unum in dividuum determinatum præ altero, ad nullum determinatè sumptum determinat; quare verificantur: in tum hæ propositiones: *Equus exigit producere aliquem equum: sed non exigit potius producere hunc, quam aliun: ubi nulla prouersus est contradictionio, ut facile patet.*

ARTICULUS IX.

Quid sit, & an detur in Creatis Distinctio Virtualis Extrinseca.

433. **H**æc distinctio etiam vocatur *virtualis minor*, communius tamen *precisiones objectivæ*: quæ objectivæ dicuntur, non ideo, quasi aliqua in ipso objecto realis detur præcisio, aut distinctio: sed quia supposito, quod dentur istæ præcisiones, objectum ita se debet habere, ac si una formalitas ipsius esset objectivæ præcisa ab altera; sic enim, & non aliter, de ipso objecto possunt verificari contradictoria. Confistunt autem istæ præcisiones juxta suos auctores in eo, quod intellectus, cognoscendo aliquod objectum, illud in duas partes metaphysicas intentionaliter scindat: non tantum ita, ut in duobus conceptibus, idem diversimodè, seu in ordine ad diversas operationes, aut connotata &c. repræsentantibus, appareat quasi duplex, ut sit in præcisione purè formalis: sed ita, ut intellectus unam ex his partibus metaphysicas, seu formalitatibus cognoscat, alteram vero, nec realiter etiam, cognoscat.

434. Sic in casu illo decantatissimo, quando videtur aliquid (quod reipsa est homo) à longè se movens, sed non ita clare, ut possit discerni, an sit homo, vel canis, vel aliud animal, si darentur præcisiones objectivæ, cognosceretur realiter animalitas, rationalitas vero nec realiter cognosceretur, & cognitione repræsentaret animalitatem, nullo autem modo rationalitatem. Has præcisiones esse possibles, immò frequenter actu dari, asserunt Thomistæ cum multis ex nostris, & aliis. Nostræ tamen, præsertim recentiores, longè communius eas negant. De S. Thoma, atque Suarezio disputatur, cui parti faveant: ego litem hanc sub judice relinquo, & istam questionem de re ratione potius decidendam existimo.

435. Dico. Non dantur in creatis præcisiones objectivæ, seu distinctio virtualis extrinseca, aut minor. Prob. conclusio eadem ferè ratione, quæ duæ præcedentes. Non possunt dari præcisiones objectivæ, nisi de eodem realiter ente verificantur prædicata contradictiones, nempe esse cognitum, & non esse cognitum: sed hæc in creatis non possunt verificari: ergo. Confir. Hic syllogismus est bonus, quia clarissimum expeditorius: *Hoc animal est cognitum: sed hoc rationale est hoc animal: ergo hoc rationale est cognitum*: & præmissæ sunt etiam juxta adversarios vera: ergo etiam vera est conclusio: ergo ejus contradictiones: *Hoc rationale non est cognitum: est falsa* adeoque non dantur præcisiones objectivæ.

436. Ad hoc argumentum adversarii varia respondent, & 1. Comptonus *disp. 24. Log. sec. 9.* negat, verificari contradictiones; nam ait, tantum eandem rem cognosci inadæquatè, non autem adæquatè, quæ non sint opposita. Sed quæro, an, dum animal cognoscitur inadæquatè, etiam inadæquatè cognoscatur rationale, an non: si primum, tunc verum dicitur; nam etiam juxta nos animal tantum inadæquatè, sive præcivè cognoscitur: sed simul eodem modo cognoscitur rationale, consequenter non dantur præcisiones, nisi purè formales: si autem dicatur secundum, tunc idem cognoscitur inadæquatè, & simul non cognoscitur inadæquatè, quæ sunt contradictiones.

437. Respondet 2. idem Comptonus *loc. cit.* syllogismum in confirmatione adductum esse malum; eo quod habeat quatuor terminos; cum terminus animal in majore sumatur pro statu præciso, in mi-

nore vero pro statu reali, adeoque sit æquivocus. At planè in utraque præmissa *animal* sumitur pro statu reali; cum animali realiter tali conveniat esse cognitum, sicut eidem competit esse visum &c. Adeo, quod in eodem statu, in quo sumitur animal, sumatur etiam rationale, adeoque syllogismus non habeat quatuor terminos. Adde, quod ab adversariis non possit explicari, quid sit ille status præcivus ab ipsis assertus: certè eum Comptonus non explicat: & si forte vellit dicere, esse eum statum, in quo cognosceretur animal non cognito rationali, luderet in verbis, & responderet, quod est in questione.

438. Conantur quidem aliqui auctores explicare statum hunc præcivum, vel, ut etiam vocant, objectivum, aut intentionalem: at non satisfaciunt. Quidam dicunt, eum statum esse statum omnino fictum, quem scilicet intellectus fingat: alii dicunt, esse imaginem objecti productam ab intellectu, quæ sit distincta à cognitione, & vocetur verbum mentis: iterum alii dicunt, esse phantasma, quod repræsentet e. g. animal, & non rationale: alii adstruunt idolum aliquod intellectuale, e. g. animalis solius &c. videri potest Izquierdo *in pharos scientiarum disp. 13. q. 9.* Sed quidquid de his sit, quæ sunt ex se satis obscura, redit argumentum: Animal, & rationale sunt idem: ergo status fictus, imago, verbum mentale, phantasma, aut idolum animalis, etiam est status fictus, imago &c. rationalis: alias iterum verificantur contradictiones.

Equidem aliqui recentiores, qui tale phantasma, aut idolum admittunt, libenter concedunt, non verificanti contradictiones, sed idem realiter esse idolum, aut phantasma, tam rationalis, quam animalis: & hinc ab ipsis non admittuntur præcisiones objectivæ strictè tales, sed (ut vocant) *præcisiones intentionaliter objectivæ*: cum quibus auctoribus non litigamus; quia reverè non consentiunt antiquis præcisionum objectivarum patronis, qui simpliciter negabant, utramque formalitatem eodem modo cognosci: nec discrepant à nobis in eo, quod est caput questionis, an scilicet verificantur contradictiones, sed tantum forte in eo, an cognitione præcivæ repræsentet ipsum animal, & rationale, quod datur à parte rei, an vero tantum aliud esse objectivum, quod sibi primò phantasia fingit, & postea etiam intellectus repræsentat: quæ est longè alia questione: quamvis, ut verum fatear, existentia talis conceptus,phantasmatis, aut idoli, difficulter possit probari.

439. Respondet 3. idem Comptonus, dictum nostrum syllogismum esse fallacem, & similem illi, quem tanquam fallacem adducit Aristoteles *2. Elenchor. 4.* & S. Thomas *Opusc. 39. de fallaciis c. 9.* *Cognosco Coriscum:* *Coriscus est veniens: ergo cognosco venientem.* Sed contra est. Hic syllogismus est malus; quia committitur in eo fallacia accidentis, sive, quia ex cognitione subjecti infertur etiam cognitione accidentis in eo recepti: id est, ex cognitione Corisci, qui est veniens, infertur etiam cognitione ejus motus, seu adventus: sive ex cognitione venientis specificativè accepti infertur cognitione venientis reduplicativè accepti; unde syllogismus habet quatuor terminos; nam terminus *veniens specificativè acceptus*, & terminus *veniens reduplicativè acceptus*, sunt duo termini. Et hoc planè est, quod vult Aristoteles *loc. cit.* si bene legatur: nihil simile contingit in nostro syllogismo. Si autem in objecto syllogismo terminus *veniens* tantum supereretur specificativè, syllogismus bonus esset.

440. Respondent 4. alii, non quidem posse de eodem ente verificanti prædicata contradictiones in-

trinseca: posse tamen verificari extrinseca: & talia esse cognosci, non cognosci. Sed contra est 1. Esse aliquid extrinsecè, & non esse illud ipsum extrinsecè, etiam sunt simul esse, & non esse: sed propter hoc principium, quod idem non possit simul esse, & non esse, non possunt verificari contradictoria intrinseca: ergo neque possunt verificari contradictoria extrinseca: & certè quām parum quis potest simul esse videns, & non videns, amans, & non amans, tam pārum potest simul esse visus, & non visus, amatus, & non atnatus.

Contrā est 2. Ex contradictoriis extrinsecis sequuntur aliqua contradictoria intrinseca; nam, si idem cognoscatur, & non cognoscatur, sequitur, quod detur, vel intellectus cognoscens idem, & non cognoscens idem, vel cognitio repräsentans idem, & non repräsentans idem; vel idem objectum cognoscibile, & non cognoscibile eadem cognitione: quā sunt prædicata contradictoria intrinseca.

441. Replicant hic aliqui, & negant, cognoscibile esse prædicatum intrinsecum; cūm nihil aliud dicat, quām potentiam producendi cognitionem, quā potentia objecto cognoscibili est extrinseca: addunt, etiam negationes, & chimeras, esse cognoscibles, quibus tamen nihil est intrinsecum. Sed duplex est cognoscibilitas, una activa, seu aptitudo ad producendam cognitionem, quā fors melius diceretur cognoscitivitas, & hæc est extrinseca objecto: altera passiva, seu aptitudo ad terminandam cognitionem, & hæc est intrinseca objecto, sicut possibilis; amabilitas, quā sunt intrinsecæ rebus possibilibus, vel amabilibus; quis enim dicat, Deum non esse intrinsecè amabilem? Quod spectat ad negationes, & chimeras, vel ista non sunt in se cognoscibles, ut multi teherent cum S. Thoma i. p. q. 25. a. 3. in corp. ubi sic ait: *Id enim, quod contradictionem implicat, verbum esse non potest; quia nullus intellectus potest illud concipere: vel, si in se cognoscibles sunt, etiā eorum cognoscibilitas ipsis intrinseca est, non per statum, sed per alienationem.* Sed de hoc plura in Metaphysica à n. 1283. ubi cum S. Thoma sentiemus.

442. Respondent 5. alii, etiam nos debere admittere cognitionem creatam, quā tendat in aliquid, & simul non tendat in omne, quod ei est identificatum; nam, quando cognitione aliqua tendit in Patrem divinum, etiam tendit in naturam divinam: & non tendit in Filium divinum, neque in Spiritum S. quamvis sint identificati naturæ divinæ. Sed non est bona hæc argumentatio à divinis ad creatas; neque enim eadem mysteria admittenda sunt in ipsis, quā in illis: talis cognitione est possibilis circa Deum; quia in hoc datur identitas realis cum distinctione reali in tertio: & datur distinctio virtualis intrinseca inter naturam, & personas: cūm ergo verum sit, naturam divinam esse identificatam Patri, & naturam esse identificatum Spiritum S. quin tamen hic sit identificatus Patri: potest etiam verificari, naturam divinam esse cognitam, quin tamen Spiritus S. sit cognitus: ex quo confirmatur suo modo, quod diximus, nempe, non posse verificari prædicata contradictoria extrinseca, nisi etiam verificantur intrinseca.

443. Replicant hic adversarii, nos non magis experiri, quod cognoscamus individuationem alicujus hominis; si cognoscimus ejus naturam, quām experiantur, nos cognoscere personas divinas, si cognoscimus naturam divinam: adeoque, cūm cognoscendo statuam divinam non necessario etiam cognoscamus personas divinas, etiam cognoscendo naturam alicujus hominis nos non necessario cognoscere ejus individuationem. Sed contra est.

Aliud est, nos cognoscere aliquid: aliud, nos experiri, quod illud cognoscamus; quod enim cognoscamus, vel non cognoscamus individuationem, vel personam, pēndet à naturā, habente, vel non habente distinctionem virtualē, quod non cadit sub experientiam.

Replicant iterum: Si etiam falsum esset mysterium SS. Trinitatis, & tantum à Christianis confitum, tamen illud eodem modo cognoscemus, ac nunc: ergo distinctio virtualis nil facit ad rem. Sed neg. ant. nam, vel mutato objecto mutatur cognitio: & in eo casu haberetur alia cognitione, quā naturam divinam aliter cognoscet: vel non mutatur cognitione: & in eo casu etiam cognoscetur persona una divina; quia plures realiter non esse: adeoque iterum natura divina aliter à nobis cognoscetur.

444. Replicant iidem ulterius. Defacto ex eos quod in Deo cognoscatur aliquid; & non cognoscatur omne cum ipso identificatum, non sequitur, quod de nostro intellectu, vel cognitione, verificantur contradictoria intrinseca: ergo dicta n. 440. non omnimodè subsistunt. Sed repono, me num. cit. studiosè dixisse, verificari aliqua contradictoria intrinseca, vel de intellectu, vel de cognitione, vel de objecto: in divinis verificantur contradictoria de objecto; unde non amplius est necessarium, ut verificantur etiam de intellectu, vel cognitione.

Nam e. g. in his propositionibus: *Intellectus est cognoscens Petrum: Intellectus non est cognoscens Paulum: non dantur contradictoria de intellectu, neque de cognitione; quia scilicet intellectus non est cognoscens, & non cognoscens idem: atqui objectum, in quo datur distinctio virtualis, se habet æquivalenter ut duo distincta, seu idem, & non idem: adeoque, licet propterea debeant de objecto ita virtualiter distincto verificari contradictoria, non debent verificari etiam de intellectu, vel cognitione.*

445. Respondent 6. iterum alii, hæc contradictoria cognosci, & non cognosci cadere supra diversas formalitates objectivas. Sed contra est. Vel ista formalitates sunt jam antecedenter ad operationem intellectus aliquo modo distinctæ: vel primū sunt distinctæ per ipsam operationem intellectus. Si adversarii dicant primum, incident in distinctionem Scotisticam suprà rejectam, & quam etiam ipsis non admittunt. Si dicant secundum, faciunt 1. circumlocutum vitiosum; ideo enim sunt diversæ formalitates objectivæ, quia sunt objectivæ præcisæ: & ideo objectivæ præscindi possunt; quia sunt diversæ formalitates objectivæ. 2. Operatio intellectus non facit, nisi distinctionem rationis: ergo, nisi jam antecedenter ad hanc operationem sunt diversæ formalitates, per eam non sunt diversæ, aut distinctæ, nisi purè formaliter. 3. Hæc formalitates quomodounque explicentur, sunt idem realiter ens; sed de eodem realiter ente non possunt verificari contradictoria: ergo.

Replicant adversarii isti, esse diversas formalitates objectivas, non formaliter, sed fundamentaliter: hoc est, objectum esse fundamentum terminativum talium cognitionum, quā unum ipsis prædicatum cognoscant, non cognito altero. Sed contra est. Implicat tale fundamentum, ut hucusque probatum est; nam implicat fundamentum ad verificantanda de eodem realiter ente contradictoria. Et certè, ubi non datur realiter, aut saltem intrinsecè virtualiter, unum, & alterum, non potest fundari cognitione unius sine altero.

446. Respondent denique 7. alii, quod, quando cognoscitur animal, etiam cognoscatur realiter, & identice id, quod est rationale: non tamen cognoscatur

scatur rationalitas. Sed contra est. Vel volunt dicere, quod cognoscatur quidem animal identificatum cum rationali, non tamen simul cognoscatur ipsum rationale: & hucusque probavimus, hoc non posse esse verum. Vel volunt dicere, quod animal cognoscatur aliquo modo, quiscunque is sit, quo modo non cognoscitur rationale: & hoc etiam non posse dici rationes nostrae videntur evincere. Vel volunt dicere, quod animal cognoscatur in ordine ad sensations, & rationale non cognoscatur in ordine ad ratiocinationes: & admittunt præcisions purè formales, quas & nos facile admittimus.

A R T I C U L U S X.

Solvuntur Objectiones.

447. **B** i. In casu, quo video à longè aliquid currere, sed non discerno, an sit homo, vel brutum, re ipsa tamen est homo, cognosco animal, & non cognosco rationale: ergo dantur præcisions objectivæ. prob. 2. p. ant. si cognoscerem rationale, possem dicere, quod sit rationale: sed hoc non possum dicere: ergo. prob. ma. ideo possum dicere, quod sit animal; quia cognosco animal: ergo, si etiam cognosco rationale, possum dicere, quod sit rationale. Resp. dist. 2. p. ant. non cognosco rationale realiter. neg. ant. non cognosco illud formaliter. conc. ant. & neg. conseq.

Realiter cognoscere aliquid significat, quod cognitio illud tanquam objectum revera attingat, & repræsentet: formaliter cognoscere autem significat cognoscere secundum formam denominatorem, seu secundum rationem, propter quam tale, vel tale dicitur objectum: & quia in hoc casu forma denominatoris rationale est potentia producendi ratiocinationes, sicut forma denominans animal est potentia producendi sensations; ideo cognoscere rationale formaliter est istud cognoscere in ordine ad hanc potentiam, seu, quod pro eodem sumi solet, in ordine ad actus hujus potentiarum, sive ad ratiocinationes: & cognoscere animal formaliter est istud cognoscere in ordine ad sensations, qui sunt actus proprii animalitatis.

448. Adprob. dist. ma. si cognoscerem rationale formaliter, possem dicere, quod sit rationale. conc. ma. si tantum illud cognosco realiter. neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. ad prob. iterum dist. ant. ideo possum dicere, quod sit animal; quia cognosco formaliter animal. conc. ant. quia istud tantum cognosco realiter. neg. ant. & conseq. Si viderem aliquid à longè se non movens, ita ut non discernerem, an esset animal, an lignum, an saxum; re ipsa tamen esset animal, cognoscerem animal; quin possem dicere, quod sit animal.

Dices 1. In dato casu cognosco formaliter animal, & non cognosco formaliter rationale: sed etiam hæc sunt contradictionia, inferentia præcisions objectivas: ergo istæ dantur. Resp. dist. 2. p. ma. non cognosco rationale eodem modo formaliter, sive sub eadem formalitate, sub qua cognosco animal. neg. ma. non cognosco sub diversa formalitate, sub qua neque cognosco animal. conc. ma. & proportionaliter dist. mi. neg. conseq. Tam animal, quam rationale, cognosco sub formalitate potentiarum sensiendi, sive in ordine ad sensations: at nec animal, nec rationale, cognosco sub formalitate potentiarum ratiocinandi, sive in ordine ad ratiocinationes.

449. Dices 2. In hoc casu cognosco determinate animal: non cognosco determinate rationale: hæc sunt contradictionia: ergo. Resp. iterum dist. 2. p. ma. non cognosco rationale sub eadem determinatione, sub qua cognosco animal. neg. ma. sub alia

diversa determinatione, sub qua neque cognosco animal. conc. ma. & proportionaliter dist. mi. neg. conseq. Scilicet cognosco animal ita determinatè, ut possim de eo dicere: *Illud est animal*: sed etiam ita determinatè cognosco rationale identificatum, ut idem quoque de isto possim dicere: non autem ita determinatè cognosco rationale, ut de eo possim dicere: *Illud est rationale*: sed nec ita determinatè cognosco animal, ut de hoc possim dicere, quod sit rationale. Eadem distinctione utendum, si objiciatur, animal cognosci clare, expressè, certò &c. nempè dicendum, eadem claritate, expressione, certitudine &c. cognosci rationale, ita, ut de uno possit eadem dari ratio, quæ de altero: non verò cognosci rationale diversa claritate, expressione &c.

450. Dices 3. Ad veritatem hujus propositionis: *Ibi est animal*: requiritur determinatè animal: non requiritur determinatè rationale: ergo adhuc verificantur contradictionia. Resp. neg. conseq. nam sensus 1. p. ant. est: *Requiritur determinatè aliquid animal, vel rationale, vel irrationale*: sensus 2. p. ant. est: *Non requiritur determinatè animal rationale*: quæ neutiquam opponuntur. Si vis, potes distinguere 1. p. ant. requiritur determinatè hoc animal, identificatum cum rationali. neg. ant. aliquid animal, qualecumque sit. conc. ant. & neg. conseq.

451. Dices 4. Saltem requiritur determinatè gradus genericus animalis: non requiritur determinatè gradus specificus rationalis: ergo adhuc dantur contradictionia. Resp. dist. ant. requiritur determinatè hic gradus genericus inadæquatus, identificatus cum rationali. neg. ant. requiritur determinatè gradus genericus adæquatus, hoc est, non sufficit aliquid extra totum gradum genericum animalis. conc. ant. & neg. conseq. Nec umbra contradictionis est in his propositionibus; cum aliis earum sensus non sit, quam illæ, quem dedimus num. *præced.* Et quæsto, quæ contradictione in his propositionibus: *Scio determinatè, hoc esse aliquid animal*: sed non scio quale: *scio determinatè, esse aliquem numerum stellarum*: sed non scio, eum esse parem, vel imparem?

452. Dices 5. In dato casu ita clare cognosco animal, ut istud discernam ab omni non ipso: non ita clare cognosco rationale, ut id discernam ab omni non ipso: hæc sunt contradictionia: ergo. Resp. neg. 1. p. ma. nam, cum ponatur illud animal esse homo, & quidem in individuo, non potest discerni ab omni non ipso, nisi non tantum discernatur ab omni bruto, sed etiam ab omni alio homine, quod neutiquam fit in dato casu. Aliud est, quod animal discernatur ab omni non animali: sed etiam rationale discernitur ab omni non animali; quia etiam rationale cognoscitur in ordine ad sensations: sicut autem rationale non cognoscitur in ordine ad ratiocinationes, ita neque cognoscitur animal. Nec dicas, non posse animal cognosci in ordine ad ratiocinationes; nam utique potest, si identificatum sit rationali.

Sed quæres, qualis cognitio requiratur ad hoc, ut animal, vel objectum, cognoscatur formaliter in ordine ad ratiocinationes. Resp. non sufficere cognitionem, qua præcisè cognoscam principium, vel potentiam ratiocinandi; nam in nostro casu realiter istud principium cognosco, non tamen in ordine ad ratiocinationes: sive non cognosco, ratiocinationes ab eo procedere: imò istud non cognosco, et si simul realiter cognoscam, & ratiocinationes, & earum principium; quia possum utrumque cognoscere, quin cognoscam illas ab isto procedere: Quare requiritur cognitione comparativa, qua comparare principium cum ratiocinationibus, tanquam

causam cum effectibus, & qua discernari illud principium ab omni eo, quod non est principium ratiocinationum:

453. Dices 6. Si cognosco rationale; eo ipso cognosco dissimilitudinem, quam habet homo cum bruto: sed hoc ipso etiam cognosco rationale in ordine ad ratiocinationes, & discernio objectum ab omni non rationali: ergo: Resp: dist: ma: eo ipso cognosco dissimilitudinem illam realiter: conc: ma: cognosco illam formaliter: neg: ma: & dist: proportionaliter mi: neg: conseq: nam: nisi clare, seu expressè, cognoscam formam denominantem dissimilem, sive rationale, seu potentiam ratiocinandi, in ordine ad ratiocinationes; non discerno objectum ab omni non rationali; si enim ad hanc discretiōnē sufficeret tantum cognoscere realiter dissimilitudinem, tunc eliciendo hanc primam mentis operationem confusissimam *Omnia dissimilia*, jam omnia inter se discernerem, quod est omnino falsum: Quid autem sit rem clare, aut clarius cognoscere; colligi potest ex dictis supra n. 374. & seq.

454. Dices 7. Ponamus, cognitionem durare per duo instantia, & in primo instanti objectum currens esse hominem, in secundo autem instanti, miraculose substitui brutum. Hoc posito in secundo instanti non cognoscitur rationale: ergo nec in primo instanti. prob. conseq. cognitio non potest mutare suum objectum: ergo, si in secundo instanti non cognoscitur rationale; neque cognoscitur in primo. Resp: concessu casu neg: ant. ad prob: respondeo t. debuisse potius probari antecedens; quod negatum, & non conseq. quod in aliquo sensu est verum. Resp: 2. dist: ant. cognitio non potest mutare objectum verificationis. neg: ant. non potest mutare objectum representationis. conc: ant: & etiam conseq.

455. Aliud est *Objectum representationis*, seu id, quod à cognitione quomodounque representatur, & cuius imago est essentialiter ipsa cognitio; unde hoc mutare cognitio non potest; quia non potest mutare suam essentiam. Aliud est *Objectum verificationis*, seu id, in quo cognitio verificatur (supponitur autem talis cognitio esse secunda mentis operatio, seu propositio; nam prima mentis operatio, seu simplex apprehensio propriè non verificatur; quia nihil affirmat, aut negat) & hoc objectum mutari potest; quia non est essentiale propositioni, in hoc potius, quam in alio verificari: e.g. hæc propositio: *Ibi est animal*: non exigit essentialiter potius verificari in homine, quam in equo; nam sufficit ad ejus veritatem, sive homo, sive equus, sive aliud animal ibi sit; unde in casu dato mutaretur tantum objectum verificationis, & in primo instanti propositio verificaretur per hominem; in secundo vero per brutum.

456. Dices 8. Juxta nos deberet ista cognitio: *Ibi est animal*: representare omnia animalia: sed est inexplicabile, quomodo hoc fieri possit: ergo: Resp: conc: ma: neg: mi: utique enim terminus communis *animal* significat omnia animalia: ergo etiam eadem representat, & quidem non discernendo unum ab alio, de quo pluram. 508. & seq: declaratur insuper ista res hac similitudine. Sint duo gemelli, Petrus, & Paulus, prorsus similes, & sit etiam aliqua imago representans unum, hæc etiam representabit alterum: &, si essent plures, etiam nulli ita similes, imago representaret omnes, non per modum binarii, aut plurium, sed per modum unius, id est, ut æquè sit imago unius, ac alterius, & vi imaginis non possit discerni, an Petrus, an Paulus, vel alius ita similis, sit depictus, nec vi imaginis Petrus, & Paulus apparent ut duo.

457. Quodsi Petrus; & Paulus, vel alii quoad superiorem partem corporis perfectè similes essent; different autem in pedibus, si talis imago representaret tantum dimidiā partem corporis, cāmque superiorem, adhuc representaret omnes ita similes; hec potius unum, quam alterum. Pari ratione cognitionis, quæ representat objectum suum ut animal, seu in ordine ad sensations, secundum quas omnia animalia sunt similia, representat et omnia per modum unius; & confusè, ut nullum discernatur ab altero: & ratiocinationes, rugitus, hinnitus &c. secundum quos animalia differunt, at in cognitione non exprimuntur, se habent ut pedes, non expressi ab imagine:

458. Applicando jam dicta ad casum nostrum de aliquo se movente à longè viso, ajo, in tali casu objectum cognosci sub ratione vitaliter se moventis, seu in ordine ad motum, sponte, & vitaliter progressivum, sub qua ratione omnia animalia convenient; quia omnia se vitaliter movere possunt: adeoque cognitionis illa representat omnia per modum unius, prout explicatum est. Exceptio tamen fieri deberet, si illud objectum cognosceretur in ordine ad certum motum, vel alia accidentia, non omnibus animalibus convenientia; nam e. g. si visideretur objectum currere quatuor pedibus, non representaretur homo bipes (unde in tali casu etiam non cognosceretur rationale) sicut etiam, si videbatur ibi animal magnitudine quasi equi, non representaretur lepus &c. semper tamen manet verum, quod represententur ea omnia animalia, quæ in ratione representata similia sunt.

459. Ob: 2. Si non dantur præcisiones objectivæ, tunc creatura cognoscens Deum cognosceret realiter omnia prædicata Dei: sed sic Deum comprehendet, quod est impossibile: ergo. Confirm: Juxta nos quisvis per hanc cognitionem confusissimam *omne ens* cognosceret omnia etiam secretæ cordis, imò Dei: hoc est falsum: ergo: prob: mi: si cognosceret omnia, nihil posset novi addiscere: hoc est falsum: ergo. Resp: neg: mi: comprehende non est tantum rem totam realiter cognoscere, sed est exhaustire rei scibilitatem, & adæquare perfectionem objecti perfectione representationis &c: de quo vide n. 363: hoc nullatenus potest cognitio creata respectu Dei.

Ad confir: dist: ma: cognosceret omnia confusè: conc: ma: clare: neg: ma: & dist: sic mi: neg: conseq: ad prob: dist: ma: nihil posset novi addiscere ex parte objecti, hoc est, nullum posset objectum cognoscere, quod non jam prius saltem confusè cognovisset. conc: ma: nihil posset novi addiscere ex parte cognitionis, id est, non posset acquirere novas, & clariores cognitiones de objectis, prius tantum obscurè, & confusè cognitis. neg: ma: & dist: sic mi: neg: conseq: Quod autem idem objectum possit clarius cognosci, probatum jam est à n. 374:

460. Ob: 3. Potest quis eandem rem simul affirmare, & negare: ergo potest etiam eandem rem simul cognoscere, & non cognoscere. Resp: om: ant: neg: conseq: Affirmare, & negare eandem rem, est tantum ponere duas propositiones contradictiones: non autem est, eas verificari; nam, si etiam simul pónerentur, tunc una esset vera, altera falsa, neque una propositio esset negatio alterius: at eundem intellectum cognoscere, & simul non cognoscere eandem rem, est verificari propositiones contradictiones, & unum est negatio alterius.

Interim tantum omisi antecedens, quia communissime negatur, quod idem intellectus simul elicere possit duo iudicia contradictionis, seu simul assentiri duabus propositionibus contradictioni scienter;

tamen assentiretur falso ut falso, seu cognito ut tali; quod non potest. Si tamen intellectus non sciat, se idem affirmare, & negare; quia nescit esse identificata, tunc utique potest tales duas propositiones ex errore elicere; quia tantum assentiretur falso; existimato ut vero: sed non propterea ambæ propositiones verificantur; quia nunquam objectum se ita haberet, prout utraque enunciat: & taliter se haberet, qui diceret: *Existit Deus: sed non est trinus, & unus.*

461. Ob. 4. Non implicant contradictoria per intellectum: sed ex præcisionibus objectivis tantum sequuntur contradictoria per intellectum: ergo sunt possibles. Resp. dist. ma. id est, intellectus potest fingere aliquid impossibile, vel involvens contradictoria. conc. ma. potest facere, ut contradictoria simul sint vera. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. An possint in intellectu coexistere, vel non, iudicia, aut assensus contradictorii, diximus *num. præc.* tantum addo, posse intellectum etiam scienter apprehenderé duas propositiones contradictorias; quia potest eas examinare, & secum postea determinare, cui assentiri vult; nunquam tamen potest eas veras simul reddere, quod tamen necessarium esset ad faciendas præcisiones objectivas.

462. Ob. 5. Ex nostra sententia sequeretur, quod propositio: *Ibi est animal: faciat hunc sensum: Ibi est ens cognitum in ordine ad sensationes: sed non facit hunc sensum; alias esset cognitio reflexa: ergo.* Confir. Per istam propositionem præscinditur animal à rationali: ergo cognoscitur animal præcsum à rationali: ergo propositio est reflexa. Resp. neg. ma. Propositio ista quidem cognoscit suum objectum in ordine ad sensationes, & facit ita cognitum: at non presupponit ita cognitum; nam nulla cognitio est objectum hujus propositionis: sed ipsa cognoscendo præcisivè suum objectum, cognoscit illud in ordine ad fensiones, & per seipsum facit exercitè cognitum tali modo, qui exprimitur per vocem *animal*; nam, ut diximus *n. 365.* nomina non significant res nudè sumptuas, sed ut substantes conceptibus. Si petas ulterius; quomodo ergo debet exponi propositio: *Ibi est animal: respondeo, eam esse tam claram, ut non indigeat expositione: si autem velis verba synonyma, do hæc: Ibi est principium sentiendi.* Ad confirm. dist. 1. conseq. cognoscitur animal jam antecedenter præcsum per aliam cognitionem: neg. 1. conseq. præcsum per hanc ipsam propositionem, seu potius per hanc ipsam exercitè præscindendo. conc. 1. conseq. & neg. 2. conseq. Præscindere non est cognoscere jam antecedenter præcsum, & cognitio præcisa non debet habere pro objecto aliam præcedentem cognitionem: adeoque in præcisione non debet dari reflexio.

463. Ob. 6. Potest contingere, ut, si prius per unicam cognitionem cognovi centum homines, postea recorder hujus cognitionis, sed ita, ut simul tantum recorder unius hominis, adeoque hanc cognitionem tantum cognoscam ut repræsentativam unius hominis: ergo præscindendo objectivè unum prædicatum cognitionis ab altero. Resp. neg. conseq. In hoc casu cognosco realiter omnia prædicata cognitionis, & cognosco realiter repræsentationem centum hominum, sed imperfectè, sive non formaliter ut talem, seu in ordine ad centum homines; sicut quando realiter cognosco rationale, sed non in ordine ad ratiocinationes.

Experientia autem hujus origo est dependentia nostrorum cognitionum à speciebus phantasticis; nam his speciebus non excitatis neque excitantur species intellectuales: neque etiam istæ operantur plus, quam id, ad quod à phantasmibus determini-

nantur. Jam verò species phantasticæ, cum sint materiales, divisibiles, & corruptibiles, possunt secundum aliquas sui partes corrumpi: item possunt excitari secundum aliquas partes, & non secundum alias: in quibus casibus non dabitur perfecta, & talis recordatio objecti prius cogniti, vel etiam cognitionis prius habitæ. Unde in casu objecto, vel species phantasticæ repræsentativæ centum hominum sunt omnes destructæ usque ad unam, vel certè una sola fuit excitata.

464. Ob. 6. Qui negant præcisiones objectivas, eo ipso eas faciunt: ergo istæ debent admitti. prob. ant. qui aliquid negat, cognoscit, quod negat: ergo, qui negant præcisiones objectivas, eas cognoscunt: sed, qui istas cognoscunt, eas faciunt: ergo prob. mi. subl. qui cognoscunt præcisiones objectivas, cognoscunt animal præcsum à rationali: sed, qui hoc cognoscunt, faciunt præcisiones objectivas: ergo. Resp. 1. retorq. arg. Adversarii negant, animal præscindi objectivè à principio sentiendi, seu ab ipso animali: ergo etiam faciunt præcisionem objectivam animalis ab animali: quod etiam juxta ipsos est falsum.

465. Resp. 2. neg. ant. ad prob. in primis dico, graves autores cum S. Thoma citato *n. 441.* negare, & nos cum ipsis in *Metaph. n. 1291.* negaturos, quod impossibilia possint cognosci: quo negato fuit totum argumentum. Sed hic transmitto, quod impossibilia possint cognosci, & hinc om. ant. & 1. conseq. neg. mi. subsumpt. ad hujus prob. dist. ma. qui cognoscunt præcisiones objectivas, cognoscunt animal præcsum à rationali, directè, vel exercitè, id est, exercitè præscindendo animal à rationali. neg. ma. cognoscunt animal præcsum à rationali reflexè, sive cognoscunt animal (& simul realiter etiam rationale) sed una cum cognitione impossibili, quæ falsè dicitur existere, & directè cognoscere animal sine rationali, sive illud ab hoc objectivè præscindere. conc. ma. & dist. mi. qui hoc, id est, animal ita præcsum, cognoscunt directè, seu exercitè præscindendo animal à rationali, faciunt præcisiones objectivas. conc. mi. qui tantum cognoscunt animal (& simul rationale identificatum) reflexè, sive una cum cognitione impossibili, modo explicata se tenente ex parte objecti. neg. mi. & conseq.

466. Cognitio præcisa directa, ut dictum *n. 462.* non habet pro objecto aliam cognitionem, quæ pro priori præscindat: sed ipsa cognitio directa præscindit, & denominat objectum præcsum. At verò cognitio reflexa habet pro objecto aliam cognitionem priorem, nec ipsa necessariè denominat objectum præcsum: & in nostro casu, si propositio reflexa esset affirmativa, supponeret objectum jam esse præcsum à prævia cognitione directa: cum autem sit negativa, supponit contrarium, scilicet objectum non esse objectivè præcsum à cognitione directa; eoque cognitio, quæ negatur existere, & teipsum impossibilis est, non possit objecto tribuere denominationem realem præcisi. Sed neque ipsa cognitio reflexa præscindit: certè talis cognitio negans præcisiones objectivas tam parum cas facit, quam parum facit chimaram, qui eam negat; unde objectum, seu animal nullatenus præscinditur, neque dantur præcisiones objectivas.

467. Dices. Cognitio reflexa cognoscit etiam objectum cognitionis directæ: sed hoc objectum est animal præcsum à rationali: ergo cognitio reflexa cognoscit animal ita præcsum. Resp. dist. ma. cognitio reflexa cognoscit etiam objectum cognitionis directæ solum, & eodem modo, quo illud cognoscit directa. neg. ma. non solum, nec eodem modo. conc.

ma: & omni: mi. in sensu, quem explicavimus n. 465: dist. conseq. ergo cognitio reflexa cognoscit animal ita præcimum solum, & eodem modo, quo illud cognoscit cognitio directa. neg. conseq. non solum, nec eodem modo. conc. conseq.

468. Sicut Deus cognoscit objecta nostrarum cognitionum confusarum, atque etiam cognoscit ipsas nostras cognitiones, ea objecta confusè, & imperfectè representantes, itemque earum modum imperfectum representandi: at non cognoscit etiam ipse modo imperfecto, & confuso; sed perfectissimo, & clarissimo: sic etiam cognitio reflexa cognoscens præcisiones objectivas cognoſcit earum objectum, seu animal; at non eodem modo, seu animal solum, sed una cum rationali (quod realiter etiam cognoscit) & cum cognitione impossibili, quæ falso dicitur existere, & directè cognoscere animal sine rationali: insuper non cognoscit animal eo modo impossibili, quo istud cognosceret illa cognitio directa, si existeret: sive non cognoscit sine rationali. verbo: ista cognitio reflexa cognoscit complexum ex animali; ex rationali, & ex cognitione chimærica, hocque complexum chimæricum negat dari. Sub finem noto, hoc concretum sola animalitas, vel solum animal, prout in hac quæſtione accipitur, involvere jam aliquam cognitionem, tanquam formam dominantem, scilicet illam ipsam cognitionem impossibilem, de qua modò diximus, adeoque omnem cognitionem, quæ pro objecto habet solam animalitatem, vel solum animal, hoc ipso non esse directam, sed reflexam:

ARTICULUS XI.

Quomodo inter se distinguntur Gradus Metaphysici.

469. **G**radus Metaphysici sunt prædicata identificata rebus, quarum sunt gradus. Vocantur Metaphysici; tum, quia de iis tractare per se ad Metaphysicam spectat; quamvis jam longa consuetudine Logici ad melius explicanda universalia de iis agant: tum, quia non sunt partes physicæ rerum, sed metaphysicæ tantum, & totum constituunt, non per physicam, sed per metaphysicam tantum compositionem, quæ etiam formalis, seu rationis dicitur.

470. Vocantur autem gradus; quia aliqui ex iis sunt superiores, seu latius patentes, alii inferiores, seu minus latè patentes: & hinc in linea prædicamentali instar graduum scalæ dispositi sunt, ut ab inferioribus ad superiores ascendi, vel vicissim ab his ad illos descendere possit: e.g. à gradu individuali Petri, qui etiam vocatur Petreitas, & uni tantum convenit, ascenditur immediatè ad gradum infimæ speciei, seu hominis; qui jam latius patet, & omnibus hominibus convenit: ab isto ascenditur ad gradum generis infimi, nempe animalis, adhuc latius patentem, utpote tam brutis, quam hominibus convenientem: inde pergitur ad gradum viventis denuo ampliorem: & sic ulterius. Eodem etiam modo descenditur.

471. Porro gradus hi aliquando sumuntur in concreto; ut animal, & rationale, aliquando in abstracto, ut animalitas, & rationalitas: Item quandoque intelliguntur adequati, vel completi, quando scilicet sumuntur universaliter pro omnibus inferioribus, de quibus prædicari possunt: e.g. animal, tanquam gradus metaphysicus adæquatus, & completus, sumitur pro omnibus animalibus, rationalibus, & irrationalibus. Aliquando autem hi gradus intelliguntur inadæquati, vel incompleti,

quando scilicet tantum sumuntur pro aliqua specie inferiori, vel omnino tantum pro aliquo individuo, cui identificantur: e.g. animal, tanquam gradus metaphysicis inadæquatus, & incompletus, significat tantum vel animal rationale aut rugibile, vel omnino tantum unum individuum animalis, e.g. Petrum.

472. Jam, quando queritur, an, & quomodo inter se distincti sint isti gradus, in primis non agitur de divinis; nam quomodo prædicata divina, vel perfectiones divinæ intet se distinguantur, tractari debet à Theologis: dein etiam non agitur de his gradibus, universaliter, seu adæquate sumptis; est enim per se evidens, quod sic accepti inter se distinguantur realiter inadæquate; nam omnia animalia rationalia (& multò magis unum individuum animalis rationalis) evidenter distinguuntur ab omnibus universim animalibus, tanquam pars à toto. Itaque quæſtio hæc versatur tantum circa hos gradus inadæquate, & incompletæ sumptos, seu eidem supposito, vel individuo inexistentes, e.g. quomodo in Petro inter se distinguuntur gradus animalis, corporis &c.

473. Dico 1: cum communissima: Gradus isti in eodem individuo non distinguuntur inter se realiter. Prob. conclusio: Non habetur ullum signum distinctionis realis inter hos gradus: nec est ulla ratio probans talem distinctionem: ergo non est dicendum, quod sint ita distincti; cum entia non sint multiplicanda sine necessitate. prob. ant: non habetur separabilitas, nec oppositio producentis, & producti, quæ sunt signa distinctionis realis: neque etiam potest afferri ulla alia ratio distinguendi eos realiter: ergo.

Confirm. Isti gradus omnes realiter identificantur eidem tertio: ergo etiam identificantur inter se. consequentia est certa. prob. ant: isti gradus omnes sunt de eodem tertio determinatè affirmabiles in recto: ergo ex n. 341. identificantur eidem tertio. prob. ant. de eodem e.g. Petro (ut omnes communissime admittunt) possunt in recto affirmari omnes gradus metaphysici ei inexistentes; nam verissimè sunt hæc propositiones: Petrus est homo: Petrus est animal: Petrus est vivens: Petrus est substantia &c. ergo.

474. Dico 2. Isti gradus distinguuntur inter se distinctione pure formalis, de qua n. 366. ita nostri communissimè. Prob. concl. Non distinguuntur isti gradus realiter, ut modò probatum: nec virtualiter, aut formaliter ex natura rei; quia istæ distinctiones in creatis sunt impossibilis: ergo tantum possunt distinguiri formaliter, sive per conceptum: quod est nostra assertio; nam per distinguuntur intelligitur hic ab auctoribus idem, ac possunt distinguiri, seu potentia, & capacitas ad distinctionem, eo ferè modo, quo in definitionibus solet tantum intelligi potentia ex dictis n. 11.; nam, si actualiter non frant ulli conceptus diversi de istis gradibus, etiam non distinguuntur actualiter. Quod autem possint de his gradibus fieri diversi conceptus inadæquati, est innegabile ex n. 364. Hæc autem distinctione graduum est distinctione rationis ratiocinatae, seu cum fundamento in re; nam res ipsa, his gradibus metaphysicè constituta, præbet fundamentum eos distinguendi, de qua re vide n. 368. & 369.

475. Ob. 1: contra 1. conclus. Gradus corporis est separabilis à gradu viventis: ergo sunt inter se realiter distincti. ant. prob. in morte animalis remanet gradus corporis: non remanet gradus viventis: ergo sunt separabiles. Resp. neg. ant. ad prob. neg. 1: p. ant. Gradus corporis metaphysicus in vivente, non est tantum materia prima, etiam ut informatæ formis elementaribus, vel partialibus, si istæ præster animam in viventibus admittantur: sed est totum

totum compositum vivens, seu complexum ex materia prima, & ipsa anima, ac unione: quod complexum, cum in morte animalis non maneat, neque manet gradus corporis metaphysicus, qui fuit in vivente; quamvis tunc detur gradus corporis metaphysicus cadaveris, qui tamen non fuit adaequatè idem cum gradu corporis viventis.

476. Ob. 2. Gradus metaphysici, licet possint de se invicem prædicari in concreto, non tamen possunt de se invicem prædicari in abstracto: ergo non sunt inter se realiter identificati. Resp. neg. ant. nam vera sunt haec propositiones: *Animalitas est rationalitas*: *Animalitas est substantia*: quin etiam vera est propositio: *Animalitas, vel rationalitas est vita*: intelligendo vitam in actu primo, seu potentiam elicendi actus vitales: non autem vitam in actu secundo, seu ipsum actum vitalem; nam hic est distinctus ab animalitate, tanquam effectus à sua causa.

Dices. Tamen non potest dici: *Humanitas est homo*: vel etiam: *Animalitas est homo*: ergo. Resp. neg. conseq. In his propositionibus terminus *homo* non sumitur tantum pro gradu specifico, adaequatè identificato cum natura humana, vel humanitate: sed pro supposito humano, quod præter gradum specificum dicit adhuc aliquid aliud, scilicet subsistentiam, de qua non est locus hic disputandi: haec autem, sicut distincta est ab uno gradu metaphysico, ita etiam distincta est ab omnibus aliis; unde minimè impedit, quo minus omnes inter se identificantur.

477. Ob. 3. Gradus metaphysici componuntur ex partibus realiter distinctis: ergo distinguuntur realiter. Confir. 1. Si gradus metaphysicus individualis non distinguitur realiter à gradu specifico, erit species immultiplicabilis: hoc non admittitur: ergo. Confirm. 2. Aliqui saltem gradus distinguuntur inter se plus, quam formaliter: ergo realiter. ant. prob. animal, & principium sentiendi distinguuntur formaliter ex n. 370.: sed animal, & rationale distinguuntur plus, quam animal, & principium sentiendi: ergo distinguuntur plus, quam formaliter.

Resp. dist. conseq. distinguuntur partes graduū inter se realiter. conc. conseq. ipsi gradus. neg. conseq. nam, cum omnes gradus constituantur ex iisdem partibus, non est differentia, aut distinctio inter unum, & alterum: imò si hoc argumentum aliquid probaret, tunc quilibet gradus deberet esse realiter distinctus à seipso, quod nec adversarii volunt. Ad 1. confir. dist. ma. haec species inadæquata, seu hic gradus individualis specificus, erit numericè immultiplicabilis, sive unum, & idem individuum, non poterit esse duo, vel tria individua. conc. ma. species adæquate sumpta, seu gradus specificus, erit immultiplicabilis, ita, ut non possint dari plura individua similia in eadem specie. neg. ma. & dist. sic mihi. neg. conseq.

478. Ad 2. confir. dist. ant. aliqui gradus distinguuntur plus, quam formaliter, hoc est, ultra aliquam distinctionem formalem. conc. ant. ultra omnem distinctionem formalem. neg. ant. & conseq. ad prob. conc. totum in sensu distinctionis modò datæ. Scilicet distinctio formalis capit magis, & minus, & minor est distinctio rationis ratiocinantis, quæ datur inter animal, & principium sentiendi, quam sit distinctio rationis ratiocinatarum, quæ datur inter animal, & rationale; quin etiam una distinctio rationis ratiocinatarum est minor, quam altera, si haec habeat majus fundamentum, quam illa: e. g. minor est distinctio rationis ratiocinatarum inter animal, & rationale,

quam inter rationale, & corpus. &c. Quæ contra 2. conclusionem objici possent, jam præ occupata sunt à n. 371.

DISPUTATIO III.

De Universalibus.

479. Porphyrius natione Tyrius, vel Bathaneus ex Phoenicia, prius dictus erat Malchus (quod Syris regem significat). sed postea ex magistri sui Longini voluntate assumpsit nomen Porphyrii, quod Græcis purpuram significat. Teste Socrate aliquando fuit Christianus, at postea religionis desertor: insectatus est Christianos acerbissimis libris, quos varii SS. Patres refellere compulsi sunt, in quorum scriptis adhuc aliqui ejus errores extant; nam ipsi libri, à Porphyrio contra religionem nostram vulgati, iussu Theodosii senioris fuere combusti. De cætero erat Porphyrius Philosophus de secta Platonis non contemnendus: cum autem videret, in Aristotelis organo sepe mentionem fieri quinque universalium, nempe generis, speciei, differentiarum, proprii, & accidentis, isagogen quandam, seu instructionem conscripsit, in qua hos terminos explicavit, eamque Chrysaorio patricio Romano dedicavit: & haec quinque universalia communiter ab auctoribus assignantur, atque de his præsenti disputatione acturi sumus.

QUÆSTIÓ PRIMA.

De Universali in genere.

ARTICULUS I.

Quid sit Universale, & an detur à parte rei.

480. Universalia genericè talia assignari solent quatuor, scilicet in causando, in significando, in essendo, in prædicando. Primum, seu Universale in causando, est causa, quæ in omnes, vel certè in quam plurimos effectus influit: talis est Deus, & præsertim juxta antiquos sol. Universale in significando, seu representando est terminus quilibet communis, qui, cum unus sit, plurima, seu omnia totius alicujus speciei, aut generis inferiora significat. Universale in essendo (quod etiam dicitur metaphysicum) definitur unum aptum inesse multis per identitatem. Tandem Universale in prædicando (quod etiam vocatur logicalum) definitur unum aptum prædicari de multis propter identitatem.

481. De duobus primis hinc non est quæstio, sed de duobus ultimis: quæ tamen, ut rectè Suarez tom. 1. Metaph. disp. 6. sec. 8. n. 2. quoad' id, quod datur à parte rei, non distinguuntur, sed tantum quoad conceptus; si enim intellectus id, quod de universali datur à parte rei, concipiatur ut identificatum cum pluribus, dicetur universale in essendo: si autem id concipiatur ut prædicabile de pluribus, dicetur universale in prædicando. Difficultas autem hujus controvérsiae stat in eo, ut explicetur, quomodo eadem entitas sit una, & multiplex in eadem ratione. Evidem Deus est unus, & trinus: sed non in eadem ratione; nam non est trinus in essentia, in qua est unus: sed in personis, in quibus non est unus, seu non est una persona. At universale debet esse unum, e. g. in ratione hominis, & simul in hac ratione hominis esse multiplex: & in hoc universali determinando, aut explicando, multum laborarunt Philosophi.

482. Plat.

482. Plato, ut habet Aristoteles 1. *Metaphys.* t. 5. seu *text.* 5. cùm esset imbutus opinionibus Heracliti, quòd nempe de sensibilibus, utpote temporaneis, & corruptibilibus, non detur scientia, & tamen nollet negare omnem prorsus circa ipsa scientiam, afferuit dari ideas aternas, & incorruptibiles, ac (ut ex eodem Aristotele 7. *Metaphys.* *text.* 28. videtur desumi) universales, seu præter singularia: id est, à singulatibus distinctas, quæ sint objecta scientiarum: non tamen videtur voluisse Plato, ut quidam putant, has ideas esse singularibus entibus identificatas: sed potius videtur voluisse, entia singularia esse aliquas participationes istarum idearum, ut tradit Aristoteles *cit. text.* 5. & *text.* 6. ubi addit, *Platonicos de ea participatione,* seu, ut etiam vocat, imitatione, nihil ulterius inquirere, sive eam non explicare; unde videtur Plato voluisse, illas ideas esse causas, sive physicas, sive ideas entium singulatium, quod etiam insinuat Aristoteles *cit. text.* 28. dum probat, tales ideas ad generationes non prodesse. Scilicet, sicut creaturæ dicuntur participationes, vel imitationes Dei, cùm ipse sit earum causa, ita etiam potuerunt entia singularia dici participationes illarum idearum; cùm istæ sint eorum causæ.

483. Dico 1. Hæ ideae implicant, adeoque non potest in iis consistere universale. ita defacto omnes. Prob. conclusio. Non sunt possibilia entia realiter existentia, & non singularia, item creata, & aeterna; sed ideae Platonis essent talia entia: ergo. ma. quoad 1. p. videtur innegabilis; non enim possunt dari à parte rei entia indeterminata, quæ neque sint hoc, nec illud, ut omnes admittunt: quoad 2. p. verò meritò hic supponitur infinitum categorematicum creatum, quale esset aeternitas idæarum actu existens, esse impossibile, quod probabitur in *Physica:* & saltem est fide certum, defacto nullam creaturam esse aeternam.

484. Confir. Hæ ideae deberent esse causæ singularium: sed neque possent esse causæ physicæ, nec ideales: ergo. prob. 1. p. mi. causa physica non potest esse, nisi ens determinatum, à quo actio determinate producitur; nam, quandocunque datur exercitium, seu effectus, debet à causa determinata procedere, ut jam dictum n. 37. ergo tales ideae non possunt esse causæ physicæ. Prob. etiam 2. p. mi. causa physica increata, seu mens divina, habet jam in se ideas omnium rerum infinitè perfectas, nec dirigitur à creaturis: causa physica creata has ideas non cognoscit, adeoque etiam non potest ab iis dirigi: ergo.

485. Scotistæ, ut videre est apud Mastrius *disp.* 4. Log. q. 1. n. 9. ajunt, universale consistere in natura communi, quæ ita existat in singularibus, ut quidem his sit realiter identificata, at simul formaliter ex natura rei à singularibus, seu hæcceitatibus, distincta. Differunt tamen adhuc inter se Scotistæ, testè eodem Mastrius *cit. disp.* n. 10. quòd aliqui dicant, hanc naturam esse communem per inexistentiam, ita, ut una, & eadem natura realiter reperiatur in omnibus: e. g. eadem natura humana in omnibus hominibus: & ita sentire dicitur Meurisse à Mastrius *cit. disp.* 4. n. 10.

Sed hanc sententiam meritò rejiciunt Mastrius *cit. disp.* n. 13. & alii Scotistæ plurimi; quia sequentur, omnes homines esse inter se identificatos quoad naturam, adeoque eandem naturam humanam, ut inexistentem Christo, esse in cælis, & ut inexistentem Judæ, esse in inferno: eandem simul mori, & renasci in diversis hominibus &c. Nec dicas cum Meurisse, non inexsistere omnibus naturam numero eandem, sed tantum specie eandem; nam contra est,

vel per naturam specie eandem tantum intelligitur natura ejusdem quidem speciei, attamen numerice distincta: & deseritur sententia Scotistarum, atque acceditur ad communem recentiorum: vel intelligitur idem numero gradus specificus naturæ, quamvis non eadem hæcceitas, utpote juxta Scotistas formaliter ex natura rei distincta: & sic saltem idem gradus specificus naturæ humana, sive natura saltem realiter una, & realiter identificata, esset in Christo incola cæli, in Juda verò inferni: quod est omnino absurdum, ut bene urget Mastrius *loc. cit.*

486. Alii igitur Scotistæ cum Mastrius *cit. disp.* n. 10. afferunt, naturam esse universalem per indifferentiam, quatenus nempe eadem natura, quæ modò est identificata Petro, vel, ut ajunt, contracta ad singulatitatem Petri, potuisset esse identificata Paulo, vel contracta ad singulatitatem Pauli: adeoque volunt, naturam esse indifferentem, ut sit in hoc, vel alio singulari individuo, & postea determinari per superadditam hæcceitatem ad hoc potius, quam aliud individuum.

487. Dico 2. Non datur universale Scotisticum. ita extra scholam subtilem communissimè auctores. Prob. conclusio. Universale hoc, si explicetur per indifferentiam naturæ (ut facile patet consideranti) involvit distinctionem Scotisticam, & multò magis eam involvit hoc universale explicatum per supra memoratam naturæ inexistentiam; unde sufficienter jam impugnatum est, dum illam distinctionem refutavimus: ergo. Pariter universale quorundam Thomistarum, adstruentium aliquam universalitatem in natura, ut virtualiter distincta ab hæcceitatibus, satis impugnatum est, dum distinctio ista virtualis in creatis fuit negata.

488. Fonseca l. 5. *Metaphys. c. 28. q. 5.* ubi per quatuor sectiones, sed satis breves, de universalis Scoti, atque etiam suo agit, docet, naturam specificam, e. g. hominis, esse universalem priùs naturæ ad contractionem ad singularia, seu antequam natura ad singularia contrahatur per hæcceitates, seu, ut vocat, differentias, nempe individuales; hanc enim prioritatem, & universalitatem naturæ, clare docet sec. 3. quod idem videtur esse, ac dicere, naturam esse universalem in statu possibilitatis, seu ut ipse sec. 2. loquitur, in statu solitudinis, seu potentialitatis, quem habet, antequam contrahatur per differentias.

Hinc sec. 3. addit, hanc universalitatem naturæ non esse physicè existentem ante operationem intellectus; cùm nihil existere possit physicè, nisi contractum ad singularia: id autem, quod est ita contractum, non sit amplius unum cum aliis, adeoque nec universale, nisi per abstractionem intellectus; hinc autem, rectè dici, universale fieri per intellectum; eoquod fieri significet, dari physicam existentiam, quæ universalis non datur, nisi per operationem intellectus.

Addit tamen, cum universalitatem, naturæ competentem propriori ad contractionem ad singularia, esse ante operationem intellectus objective existentem; cùm aliquid necdum physicè existens possit objective existere: ferè sicut res non potest physicè existere, nisi contracta, aut determinata ad aliquam ubicationem, vel durationem: attamen potest objective existere, ut indeterminata, & non contracta ad locum, vel tempus.

489. Dico 3. Hæc opinio Fonsecæ communiter alii, atque etiam nobis, meritò displacebit. Probatur. Hæc opinio 1. supponere debet aliquam distinctionem objectivam essentiaz, & existentiaz, seu rei possibilis, & existentis; cùm velit statum possibilitatis, seu, ut vocat, potentialitatis, esse priorem naturæ ad statum existentiaz, quam distinctionem nostræ com-

communissimè negant, atque etiam negabimus in *Physica*. 2. Debet in hac opinione etiam admitti distinctio aliqua objectiva inter gradum specificum naturæ, & gradum hæcxitatis; cùm iterum velit, naturam communem esse priorem prioritate physica ad contractionem sui, sive ad hæcxitatem: item naturam ex se non esse determinatam ad hæcxitatem, seu, ut ipse loquitur, ad differentiam, scilicet individualem: atqui hæc jam sunt refutata, agendo contra distinctionem Scotisticam: ergo.

Neque potest fieri paritas inter naturam specificam, & hæcxitatem ex una, & inter rem quamlibet creatam, & ejus ubicationem, vel durationem, ex altera parte; nam *natura specifica* non habet indifferentiam ad hæcxitates, sicut res *creata* habet indifferentiam ad ubicationes, vel durationes; aliàs *natura* esset separabilis à qualibet hæcxitate determinatè sumpta, adeoque esset à qualibet realiter distincta: sicut scilicet res *ubicata* est realiter distincta ab ubicatione; quæ enim in *creatibus* (ut abstrahamus à terminationibus liberis divinis) separabilia sunt, etiam realiter distincta sunt.

490. Aliqui recentiores docent, universale adæquate stare in pluribus individuis similibus: & hinc dicunt, universale dari adæquate à parte rei; cùm detur à parte rei, tam multiplicitas, nempe individua multa, quam unitas, nempe similitudo; nam (ajunt) Aristoteles 5. *Metaph. text.* 20. sic habet: *Similia verò, quorum qualitas una: eadem ferme verba habentur tex.* 16. igitur duplex qualitas, quæ nempe existit in duobus entibus, est una, seu habet unitatem formalem: non autem habet aliam, quam unitatem similitudinis: ergo ipsa similitudo est aliqua unitas formalis.

491. Dico tamen 4. Similitudo non est unitas sufficiens ad universale strictè dictum: ita auctores, præsertim antiquiores communiter. Prob. conclus. Juxta communem auctorum debet unitas universalis excludere omnem pluralitatem numericam; quia auctores unanimiter statuunt universale omnino abstractum à singularibus, & hinc tantopere laborarunt in invenienda tali unitate, quæ simul impossibilis esset cum multiplicitate: atqui similitudo in suo conceptu includit pluralitatem numericam: ergo non est unitas sufficiens ad universale.

Nec dicas, similitudinem non includere pluralitatem numericam in ratione similitudinis; cùm sit tantum una similitudo; nam etiam binarius, vel exercitus, non includunt pluralitatem numericam in ratione binarii, vel exercitus; cùm etiam sint tantum unus binarius, vel exercitus: & tamen non habent unitatem sufficientem ad universale: quin imò etiam dissimilitudo non dicit pluralitatem in ratione dissimilitudinis, sed tantum in ratione dissimilium; quin tamen ab ullo admittatur, quod dissimilitudo sit unitas sufficiens ad universale.

492. Scilicet illa unitas non est sufficiens ad universale, cuius conceptus, vel ratio includit formaliter multiplicatatem, prout includit ratio similitudinis, dissimilitudinis, binarii, exercitus &c. Aristoteles autem, quando dicit, similia esse, quorum qualitas est una, tantum loquitur de unitate fundamentali: quod desumitur primò ex auctoritate longè majore pro nobis, ita explicante eum textum Aristotelis: secundò ex eo, quod etiam *cit. text.* 20. quantitatem æqualium dicat esse unam, quæ tantum habet unitatem fundamentalem antecedenter ad actum intellectus.

493. Dico 5: Non datur universale adæquate à parte rei. ita cum S. Thoma nostri communiter, & plures alii. Dixi adæquate; nam inadæquate datur universale à parte rei; quia datur ejus multiplicitas,

sive dantur entia singulare à parte rei. Prob. concl. Non datur à parte rei unitas, quæ est pars universalis, & forma denominans singulare unum, ut scilicet sint unum aptum inesse multis: ergo non datur universale adæquate à parte rei. prob. ant. non datur unitas, quam assignant Thomistæ, Scotistæ, Platonici, aut Fonseca: neque etiam sufficit unitas similitudinis: & nulla alia à parte existens potest assignari: ergo. ant. partim infertur ex præcedentibus conclusionibus, partim probatur argumento negativo, & solutione objectionum.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

494. **O** B. 1. contra 2. & 3. conclus. Natura humana non est immultiplicabilis ut divina: ergo eadem natura, quæ est in Petro, potuit esse in Paulo. Confir. Deus volens creare hominem est indifferens ad creandum Petrum, vel Paulum: ergo eadem natura humana est indifferens ad Petrum, vel Paulum. Resp. neg. conseq. Natura divina est ita immultiplicabilis, ut neque possint dari duæ naturæ divinæ distinctæ similes: at possunt dari duæ naturæ humanae distinctæ similes: non tamen eadem realiter natura humana potest esse in distinctis.

Ad confir. dist. ant. Deus volens creare aliquem hominem indeterminatè sumptum est indifferens ad creandum Petrum, vel Paulum. om. ant. volens creare hunc hominem determinatè sumptum, seu naturam hanc identificatam Petro. neg. ant. & conseq. Omisi antecedens; quia plures Theologi negant, Deum ut volentem esse adhuc indifferente; eoquod omnia decernat unico decreto, etiam virtualiter indivisibili.

495. Ob. 2: Deus potest ex nihilo facere hominem: ergo multo magis potest ex Petro facere Paulum: ergo natura Petri est indifferens, ut sit in Paulo. Confir. SS. Patres hortantur nos, ut Deo grates agamus, quod nos fecerit homines, & non bruta, aut lapides: ergo sumus indifferentes, ut sumus bruta, vel lapides: ergo natura nostra est indifferens &c. Resp. dist. ant. Deus potest ex nihilo facere hominem, id est, potest hominem identificare cum nihilo. neg. ant. id est, potest facere hominem; cuius prius nec forma, nec materia, physicè aliquid fuit: conc. ant. & neg. conseq. Certè, sicut non potest Deus hominem identificare nihilo, ita heque potest naturam Petri identificare Paulo.

Ad confir. dist. ant. SS. Patres hortantur nos, ut Deo grates agamus, quod nos non fecerit bruta, aut lapides, identificando nostram naturam cum brutis, aut lapidis. neg. ant. quod nos non fecerit bruta, aut lapides, in hoc sensu, quod non loco nostri produxerit bruta, aut lapides, omittendo nostram productionem: conc. ant. & neg. conseq. Mens SS. Patrum est tantum, nos debere Deo maximas grates, quod nos creaverit; cùm facillime nos potuisset omittere, & producere alias irrationales, vel etiam inanimatas creature: vel etiam, quod Deus nobis concederit corpora rite formata, & non monstrosa, ac brutorum corporibus similia; alterum enim, scilicet identificare nostram naturam cum brutis, aut lapidis, est per se chimericum.

496. Ob. 3. Petrus, & Paulus non sunt realiter duo specie: ergo sunt realiter unum specie: ergo sunt unum ante operationem intellectus, adeoque unitate indifferentiæ. Confirm. Petrus realiter magis distinguitur à bruto, quam à Paulo: ergo etiam magis est unus realiter cum Paulo, quam cum bruto. Resp. retorq. arg. Cicero, & Aristoteles non sunt realiter duo Romani; ergo sunt realiter unus Roma-

Romanus: quæ consequentia est aperte nulla: in forma neg. suppositum antecedentis. Non datur species realiter ante operationem intellectus; unde Petrus, & Paulus, realiter nec sunt duo, nec sunt unum specie; fundamentaliter tamen sunt unum specie ante operationem intellectus, sed non formaliter: sicut etiam natura humana diversorum individuorum est ante operationem intellectus fundamentaliter una, sed non formaliter.

Este autem fundamentaliter unum non est aliud, quam esse fundamentum unitatis formalis: & in haec præsertim quæstione, est esse tale ens, quod præbet intellectui fundamentum ad ipsum cognoscendum per modum unius: sive esse conceptibile conceptus, plura per modum unius confusè representante. Econtra esse formaliter unum est affici ab aliqua unitate, tanquam forma ipsum denominante unum.

Ad confir. neg. ant. nam distingui, loquendo saltem de creatis (ne misceatur hic quæstio de terminationibus liberis divinis) est non identificari, nec capit magis, & minus. Aliud est differre, seu esse dissimile, quod capit magis, & minus; & hinc utique Petrus magis differt à bruto, quam à Paulo.

497. Ob. 4. contra 4. conclus. Unitas etiam intentionalis, seu consistens in cognitione eonfusa, non excludit omnem pluralitatem: ergo etiam, licet unitas similitudinis eam non excludat, tamen est unitas sufficiens. Confir. Si Aristoteles ajens, similitudinem esse unitatem qualitatum, potest explicari de unitate fundamentali, poterit etiam de unitate fundamentali explicari, quando ait, universalis esse unum: sed hoc est contra communem: ergo:

Resp. dist. ant. unitas intentionalis non excludit omnem pluralitatem, quæ datur à parte rei in individuis singularibus. conc. ant. non excludit omnem pluralitatem in unitate, seu ratione formalis denominante unum. neg. ant. & conseq. econtra, ut jam dictum, similitudo non excludit pluralitatem in ipsa ratione similitudinis, seu unitatis. Ad confirm. neg. mi. nec enim ratio, quæ pugnat pro uno casu, pugnat etiam pro altero: & multò minus pugnat eadem authoritas, qua tamen in hac quæstione nominis potissimum est standum.

498. Ob. 5. contra 5. conclus. Non omnis unitas realis est individualis, seu singularis: ergo etiam aliqua unitas realis est universalis: ergo totum universale datur à parte rei: prob. ant. non omnis diversitas realis est individualis: ergo neque omnis unitas realis est individualis. ant. patet; quia datur etiam diversitas, seu multiplicitas specifica, & generica. prob. conseq. juxta Aristotelem i. Top. 8. contrariorum eadem est disciplina: ergo eadem etiam est disciplina diversitatis, seu multiplicitas, & unitatis. Confir. Aptitudo rei, ut sit in multis, est forma denominans universale: sed hæc aptitudo datur à parte rei: ergo forma universalis, adeoque totum universale datur à parte rei.

499. Resp. neg. ant. saltem si sit unitas strictè dicta, non includens in sua ratione pluralitatem numericam. ad prob. dist. ant. non omnis multiplicitas, seu diversitas realis, est tantum individualis. conc. ant. non est simul etiam individualis. neg. ant. & conseq. Datur quidem multiplicitas, seu diversitas non tantum individualis: e. g. homo, & equus, non sunt tantum duo individualiter, sed etiam specie diversa: sed, quandocunque datur inter duo diversitas specifica, vel generica, etiam necessariò datur diversitas, seu distinctio individualis; non enim possunt duo esse specie distincta, nisi etiam sint individualiter diversa. Ad confir. dist. mi. illa aptitudo rei, ut sit in multis, est forma inadæquata universalis, denominans rem multiplicem. conc. mi.

est forma adæquata, etiam denominans rem unam: neg. mi. & om. mi. neg. 2. p. conseq. nam tantum sequitur, dari à parte rei universale inadæquata accepitum.

500. Ob. 6. Cujuslibet potentiaz objectum est unum: sed non est unum tantum per intellectum: ergo est unum à parte rei: atqui idem objectum simul à parte rei est multiplex in individuis: ergo à parte rei est unum, & multiplex, adeoque universalis. prob. mi. inter alias potentias etiam sunt potentiaz sensitivæ, sive sensus: sed horum objectum non est tantum unum per intellectum: ergo est unum à parte rei. prob. mi. actus sensuum præcedunt actus intellectus: ergo objectum sensuum debet esse unum antecedenter ad omnem actum intellectus:

Resp. neg. mi. ad prob. iterum neg. mi. ad hujus prob. neg. conseq. Objectum adæquatum, seu totale cuiuslibet potentiaz dicitur unum, quatenus considerantur omnia objecta inadæquata, seu partialia, ut convenientia in una ratione formalis, sub qua attinguntur à potentia: sic objectum Physicæ est unum corpus mobile; quia omnia corpora singularia considerantur per conceptum aliquem confusum, ut convenientia in mobilitate, seu mutabilitate, sub qua considerantur à Physica: hæc autem unitas, ut patet, non datur à parte rei, seu antecedenter ad operationem intellectus; unde à parte rei ista corpora non habent unitatem; nisi fundamentelem; quia scilicet habent mobilitatem, quæ est fundamentum, ea omnia per unum conceptum confusum cognoscendi per modum unius.

Eadem ratione objectum adæquatum cuiuslibet sensus, e. g. visus, dicitur unum; quia omnia objecta partialia considerantur ut convenientia in ratione visibilitatis, sub qua attinguntur à visu. Quod autem actus sensuum sit ante actum intellectus, nil refert; nam sensus attingunt objecta singularia ut singularia, & non per modum unius: nec requiritur ad operationem sensuum, ut eorum objectum adæquatum sit unum:

501. Ob. 7. Objectum scientiarum datur à parte rei: sed hoc est universale: ergo. Confir. Universale est objectum intellectus: ergo non sit ab intellectu. Resp. dist. mi. est universale denominativè sumptum: conc. mi. quidditativer, vel concretivè sumptum: neg. mi. & conseq. Nempe objectum scientiarum sunt res multiplices ipsæ, quarum naturam scientiaz considerant, & quæ dantur à parte rei, suntque universale, non adæquatum, sed inadæquatum, seu pars universalis: attamen non pars qualisunque, sed illa, quæ venit in recto, & denominatur universalis. vide dicta in simili n. 327. Ad confir. dist. pari modo ant. & neg. conseq.

502. Ob. 8. Aristoteles 10. Metaphys. text. 3. ait: *Uniuscujusque mensura unum est*: sed non est unum individualiter; aliter unum individualiter esset mensura alterius: ergo unum universaliter: atque hæc mensura debet dari à parte rei: ergo unum universaliter debet dari à parte rei. Confr. 1. Aristoteles, & S. Thomas, aliquoties dicunt, res esse universales: sed res dantur à parte rei: ergo etiam universale. Confr. 2. Auctores in hoc convenient, quod universale detur à parte rei: ergo probabilius datur à parte rei.

Resp. neg. mi. Aristoteles loc. cit. tantum loquitur de mensura quantitatis, sive discretæ, sive continuæ: docet autem, id, ex quo aliquid cognoscitur, esse ejus mensuram: dein de quantitate discreta, sive de numero ait, ejus principium esse unum, seu unitatem, & ex hac ait cognosci numerum; qui enim sapientius unitatem tanquam mensuram adæquat, major est: addit dein, ad quantitatem continuam, seu longitudi-

gitudinem mensurandam, etiam debere dari unum: intellige palmum, aut ulnam, vel quid simile: quæ omnia singularia, seu individualia esse possunt, & sunt.

503. Quando autem Philosophus 13. *Metaphys. summa* 3.c.3. (ut quibusdam videtur, quanquam forte sine sufficiente fundamento) negat, quod unum sit principium numeri, loquitur de numeris quibusdam impossibilibus, quos aliqui ponebant, & quos ibi impugnat, qui non veniunt ad rem nostram. Ad 1. confir. dist. ant. dicunt res, si spectentur solæ, prout sunt à parte rei, esse universales fundamentaliter. conc. ant. esse jam universales formaliter. neg. ant. & conseq. Certè si hoc secundum dicerent isti auctores, sibi contradicerent, ut patebit ex di- cendis n. 504. & 505. Ad 2. confir. neg. ant. Si excipiantur Scotistæ, cæteri auctores communissime cum S. Thoma tenent contrarium.

ARTICULUS III.

An, & quomodo Universale fiat per Intellectum.

504. Dico. Universale fit per intellectum, plura individua, in aliqua ratione similia, confusè per modum unius cognoscentem. ita cum S. Thoma Thomista, & nostri cum Suarezio tom. 1. *Metaphys. disp. 6. sec. 5.* atque etiam exceptis Scotistis communiter alii. Prob. 1. conclusio auctoritate, quæ in hac quæstione (si non misceatur distinctio Scotistica, aut præcisio objectiva, quæ jam sunt refutata) ferè de nomine, magnum pondus habere debet, Aristoteles 1. de *Anima* textu 8. sic scribit: *Animal autem universale, aut nihil est, aut posterius: similiter autem & si quod commune aliud prædicitur: hoc est: animal in communi, seu universaliter acceptum, & omnis alius terminus, qui ut communis, seu universalis prædicatur, non est, nisi posterius operatione intellectus: quod idem est, ac dicere, universale non fit, nisi per intellectum.*

Hanc mentem esse Philosophi, apertè tradit ejus commentator Averroes, qui in hunc textum ita scribit: *Demonstratur per hoc, quod ipse Aristoteles non opinatur, quod definitiones generum, & specierum, sint definitiones rerum universalium, existentium extra animam: sed sunt definitiones rerum particularium extra intellectum: sed intellectus est, qui facit in eis universalitatem.* Idem Averroes in 12. *Metaph. sum. 1. c. 1. n. 4.* ait: *Universalia enim apud Aristotelem sunt collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea consimilitudinem, & facit ea unam intentionem.*

505. Jam S. Thomas hanc conclusionem tam fusè probat Opusc. 55. & 56. ut, si quis ex his opusculis, quæ habent titulum de universalibus, veller omnes textus hoc facientes adducere, opus esset, ipsa opuscula transcribere. Ex quolibet unum tantum adduco: & ex Opusculo 55. illum, quo simul expressè ait, nostram sententiam esse Aristotelis; sic enim habet: *Sententia tamen Aristotelis vera est, scilicet, quod universale est in multis, & unum prater multa: & tangitur in hoc duplex esse universalis, unum, secundum quod est in rebus, aliud, secundum quod est in anima.* Et quantum ad istud esse, quod est rationis, habet rationem prædicabilis: quantum verò ad aliud esse, est quedam natura, & non est universale actu, sed potentia; quia potentiam habet, ut tali natura fiat universalis per actionem intellectus.

506. At verò Opusc. 56. sic ait: *Homo non dicitur universalis, nisi quia consideratur universaliter: & post pauca: Universale ergo est unum, & plura: plura, in quantum in pluribus est; alioquin non posset*

Mayr Philosophia, Tom. I.

prædicari de pluribus, ut homo in re est plura; quia de pluribus prædicatur: est autem unum in cognitione; quia, licet plura, secundum quod plura, non constituant unum intellectum, tamen plura, secundum quod similia sunt, constituant unum intellectum. Similia habet in 1. de Anima text. 8.

At in 2. de *Anima* lect. 12. text. 60. postquam S. Doctor pluribus probasset, quod ratio universalitatis, non possit dari à parte rei, prout volebant Platonicæ, sic tandem concludit: *Igitur patet, quod naturæ communi non potest attribui intentio universalitatis, nisi secundum esse, quod habet in intellectu; sic enim solùm est unum de multis, prout intelligitur præter principia, quibus unum in multa dividitur; unde relinquitur, quod universalia, secundum quod sunt universalia, non sunt, nisi in anima.*

Evidem controverti posset, an S. Doctor velit, universale fieri per speciem impressam, ita, ut unitas universalis stet in specie impressa: an verò velit, id fieri per speciem expressam, seu cognitionem, ita, ut in hac stet unitas: quia tamen S. Thomas Opusc. 56. modò cit. expèsè dicit, universale esse *unum in cognitione*, viderur nobis cum communi nostrorum ad mentem S. Doctoris statuenda unitas universalis in ipsa cognitione, quæ saltem æquè potest, naturam denominare unam, quā species impressa prævia: quidquid sit, an etiam ista aliqua unitas esse posset.

507. Prob. conclus. etiam ratione. Juxta nos universale dicit duo, scilicet ipsa individua singularia plura, & cognitionem eorum confusam, seu abstractamentem: atqui singularia plura sunt multiplicitas, & cognitione confusa est unitas, quæ sunt constitutiva requisita ad universale: ergo juxta hanc assertiōnem rectè explicatur universale. min. quoad 1. p. nempe, quod individua sint multiplicitas, communiter admittitur; nam sententia, quæ à quibusdam attribuitur Occamo, ac aliquibus Nominalibus, quod scilicet universale adæquatè consistat in nominibus, jam dudum abolita est.

Imò Hurtadus disp. 5. *Metaphys. sec. 4. n. 28.* & de Benedictis l. 2. Log. q. 2. c. 6. negant, Nominales unquam illius opinionis fuisse: & sicut nomina (& eadem ratio est de cognitionibus, seu conceptibus) non insunt per identitatem pluribus, neque propter identitatem prædicantur objectivè de pluribus; neque enim nomen, aut vox *animal*, neque cognitione animalis, habet identitatem cum pluribus. Sed & scientiæ, quæ agunt de universalibus, non agunt tantum de nominibus, aut conceptibus, vel vocibus, sed de rebus, quæ substantiæ conceptibus: neque definiunt nomina, seu conceptus, aut voices, sed res; nam e. g. definitio: *Homo est animal rationale: non definit vocem *homo*, sed ejus objectum, sive rem à parte rei existentem.* Unde de Benedictis loc. cit. conatur ostendere, Nominales à nobis tantum differre quoad modum loquendi. Quando autem Aristoteles 3. *Metaphys. tex. 20.* negat, universalia esse substantias, tantum negat, ea esse substantias Platonicas, separatas ab omni singularitate. ita hunc locum exponit Commentator, seu Averroes, qui videri potest.

508. Prob. igitur 2. p. mi. sive, quod cognitione confusa sit unitas sufficiens ad universale. Illa unitas est sufficiens ad universale, quæ plura individua singularia, seu, quod idem est, naturam multiplicem, facit formaliter unam: sed cognitione confusa facit naturam multiplicem formaliter unam: ergo prob. mi. formaliter unum dicitur illud, quod est indivisum ex n. 335. atqui hæc cognitione facit naturam multiplicem formaliter indivisam: ergo facit formaliter unam.

Minor prob. Si in natura, e. g. humana, nullæ darentur

darentur hæcceitatiæ, seu singularitatiæ, aut prædicata individuantia, quæ naturam à parte rei dividunt in plures singulare naturas, seu faciunt, ut sint plura individua, Petrus, Paulus &c. tunc natura esset realiter indivisa: ergo, cùm in intellectu, naturam confusè cognoscente, seu in cognitione confusa, intentionaliter non dentur, seu non appareant illæ hæcceitatiæ, seu prædicata individuantia; quia ab his cognitione confusa præscindit, natura in intellectu, seu in ista cognitione, est intentionaliter indivisa, & consequenter una.

Quare, cùm ex n. 365. nomina non imponantur rebus, ut sunt à parte rei in se, sed ut sunt in cognitionibus, rectè talis natura multiplex, ut per cognitionem confusam præcisa à singularitatibus, vocatur una natura: eadem scilicet ratione, qua animal, & rationale, vocamus duo; quia, licet sint realiter idem, tamen in cognitione ea formaliter distingueantur ut duo.

509. Ad clariùs intelligendam conclusionem explicanda est adhuc magis cognitione confusa, quæ debet esse unitas universalis. Debet itaque hæc cognitione esse abstractiva, non tantum, ut fiat per species alienas, sed, ut sit præcisia, sive non plenè discretiva sui objecti: & præsertim debet hæc cognitione abstrahere, seu præscindere ab omni hæcceitate, vel singularitate, ita, ut vi talis cognitionis, vel conceptus, non dignoscatur, an objectum sit unum, an multiplex; si enim conceptus repræsentaret hæcceitatem, non repræsentaret objectum ut identificabile pluribus, vel prædicabile de pluribus, ut per se patet. Debet etiám hæc cognitione, vel hic conceptus, abstrahere ab omni multiplicitate; alias enim non haberet unitatem, ab auctoribus requisitam, nec conceptus esset cuique seorsim applicabilis; unde non sunt universales hi conceptus *omnes homines, innumeris homines*: sed universales sunt isti conceptus *ens, substantia, animal, homo, leo*: de quibus etiam videri possunt dicta n. 364. & 365.

Obiter hic addo. Quando dicitur, quod cognitione confusa repræsenter omnia, e.g. animalia per modum unius, non intelligitur, quod repræsenteret intellectui omnia animalia, quasi in unam planitiem congregata; sic enim nec abstraheret ab eorum hæcceitatibus, nec à pluralitate, ut patet: nec intelligitur, quod repræsenteret ea omnia inter se identificata, vel in unum conjuncta; sic enim esset aperte falsa: sed demptis terminis, rem aliquo modo obscurantibus, tantum significatur, quod cognitione confusa sit talis repræsentatio, quæ omnibus animalibus sit æquè applicabilis, nec uni magis conveniat, quam alteri, & æquè prædicabilis sit de uno, ac pluribus: & talis repræsentatio est hic conceptus animal; nam possum dicere: Petrus est animal: Paulus est animal: Hic leo est animal: Omnis leo est animal.

510. Aliqui videntur velle, quod talis conceptus etiam debeat præscindere ab aliis circumstantiis, e.g. loci, temporis &c. quæ nullam involvunt multiplicatatem, nec etiam uni soli determinatè conveniunt: at hoc tantum verum est, quando agitur de universalis strictissimè scientifico, quod scilicet debet posse prædicari de omnibus inferioribus termini univoci non restricti; sub hac ratione videntur agere scientiæ de suis objectis: at verò ad universale minus strictè dictum istud non requiritur, & plures conceptus à Philosophis vocantur universales, et si à similibus circumstantiis non abstrahant.

Sic satis communiter videtur admitti, quod hi conceptus homo doctus, homo senex, faciant universale: imò quidam videntur supponere, quod hic conceptus homo in templo faciat universale accidentis, licet non adeò perfectum. Nec opponi potest,

hos conceptus non esse satis latè patentes, nec omnibus applicabiles; conceptus enim universales non debent omnes esse æquales quoad latitudinem, vel applicabilitatem; nam conceptus specificus, e.g. homo, non est tam latè patens, nec tot singularibus applicabilis, ac conceptus genericus animal.

511. Advertendum insuper, quod hujusmodi cognitione, vel conceptus confusus, non debeat repræsentare signatè naturam multiplicem ut unam, seu fingendo in ipsa aliquam unitatem, ut videntur velle aliqui Thomistæ; natū sic cognitione esset falsa, ut patet: sed debeat tantum repræsentare exercitè naturam ut unam, sive tantum non debeat per suam tendentiam discernere unum individuum ab altero, sed æqualiter repræsentare omnia, ita, ut vi talis cognitionis intellectus non possit dicere, an objectum sit unum, an multiplex; unde hæc cognitione debeat neque negare, neque affirmare pluralitatem, sed ab ea præscindere: quod si faciat, non erit falsa; ut enim habet axioma commune: Præscindentium non est mendacium: hoc est: præscindere non est falsum dicere.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

512. Ob. 1. Cognitione confusa, quamvis sit spiritualis, tamen non denominat naturam spiritualem: ergo etiam, quamvis sit una, non denominat naturam unam, seu universalem. Resp. neg. conseq. Distinguenda sunt in cognitione prædicata, quæ ipsi convenient in effendo, seu quia talis speciei ens est, & prædicata, quæ ipsi convenient in repræsentando, seu quatenus repræsentatio est. Prædicata, quæ cognitioni tantum convenient in effendo, non refunduntur in objectum; quia sub hac ratione cognitione non supponit pro objecto: & sic cognitione, licet sit spiritualis, singularis, accidentalis &c. non propter objectum dicitur spirituale, singulare, accidentale &c.

At verò prædicata, quæ convenient cognitione in repræsentando, seu quatenus repræsentatio est, refunduntur in objectum; quia sub hac ratione cognitione supponit pro objecto: unde, sicut objectum unum, per cognitionem formaliter distinguenter repræsentatum ut formaliter duo, vocatur duplex, vel duo, e.g. animal, & rationale: ita natura multiplex, per cognitionem confusam repræsentata ut una, nominatur una. Similitudo habetur in pictura, quæ, licet in effendo sit inanimata, non facit, ut homo depictus dicatur inanimatus: at, quia in repræsentando est pulchra, vel deformis, etiam ab insipientibus picturam, homo depictus dicitur pulcher, vel deformis.

513. Ob. 2. Unitas debet esse intrinseca universalis: sed cognitione non est illi intrinseca: ergo non est unitas. Confir. 1. Cognitione talis est tantum universale in repræsentando: ergo non est universale in effendo. Confir. 2. Si universale constituitur per cognitionem, tot erunt universalia, quot cognitiones: hoc est contra communem: ergo. Resp. dist. ma. unitas debet esse intrinseca universalis concretivè, vel quidditativè accepto. conc. ma. universalis denominativè accepto. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Universale concretivè acceptum est totum complexum, constitutum ex natura multiplice, & cognitione, atque hujus pars intrinseca est cognitione: universale autem denominativè acceptum est tantum natura multiplex, cui cognitione est extrinseca. vide dicta supra n. 327.

Ad 1. confir. om. ant. dist. conseq. cognitione sola non est universale totum in effendo. conc. conseq. non

non est ejus pars, seu non est forma denominans universale unam in essendo. neg. conseq. Ad 2. confir. neg. ma. Universale est concretum accidentale, cuius subjectum est natura multiplex, forma autem cognitionis: at concreta accidentalia non multiplicantur multiplicata formâ; neque enim sunt centum cogniti, si Petrus à centum hominibus cognoscatur: sed multiplicantur hæc concreta multiplicato recto, vel subjecto, quod hic non multiplicatur: sed de hoc plura inferius, ubi d' e concretis.

514. Ob. 3. Cognitionis ista confusa representat plura: ergo ea representat ut plura: ergo non denominat unum, seu universale. prob. 1. conseq. si non representat plura ut plura, representat ea aliter, ac sunt in se: ergo est falsa. Confir. Si hæc cognitionis non representat plura ut plura, representat plura ut unum: ergo non abstrahit ab unitate, nec facit universale. Resp. neg. 1, conseq. ad prob. dist. ant. representat ea aliter, id est, representat aliquid aliud, affingendo iis aliquid praedicatum, quod re ipsa non habent. neg. ant. id est, non representat ea omni modo, quo sunt in se, sive non representat formaliter omnia praedicata, quæ habent. conc. ant. & neg. conseq. Præscindentium non est mendacium, & conceptus inadæquatus per se non est falsus. Ad confir. neg. ant. si sensus ejus sit, quod cognitionis signatè representet ut plura; datur enim medium, scilicet præscindere à pluralitate, & unitate.

515. Dices 1. Si hæc cognitionis præscindit à pluralitate, & unitate, non est ratio, quare potius objectum denominet unum, quam multiplex: ergo non est ratio, quare faciat universale. Resp. neg. ant. Ratio est ista; quia, si non representatur objectum ut multiplex, eo ipso intentionaliter non apparet divisum: ergo est intentionaliter unum; quia, ut ex Aristotele diximus n. 335. quæcumque, seu, ut Philosophus ait, quocunque non habent divisionem, quatenus non habent, eatenus unum dicuntur. At vero, ut aliquid sit multiplex intentionaliter, debet habere intentionaliter divisionem; nam opposita, nempe unum, & multiplex, debent etiam habere opposita prædicata: objectum autem in hoc casu non habet intentionaliter divisionem.

516. Dices 2. Si potest fieri universale per cognitionem representantem plura ut unum, poterit etiam fieri universale per cognitionem representantem unum ut plura, ita, ut unitas detur à parte rei, pluralitas vero in intellectu: sed hoc est contra communem: ergo. Resp. neg. ma. tali enim complexo non convenit definitio universalis; non enim posset dici, unum aptum inesse multis per identitatem, sed deberet dici, plura apta inesse uni. Nec licet fingere pro libitu definitiones, sed à majoribus acceptæ retinenda sunt.

517. Dices 3. Cognitionis confusa præscindit, ac dividit inter se gradus metaphysicos, e. g. animal, & rationale: ergo representat plura ut plura. Resp. dist. ant. præscindit, ac dividit illos gradus, quos confundit, & denominat unum. neg. ant. dividit alios gradus. om. ant. & neg. conseq. Ista cognitionis non præscindit à se invicem, aut dividit inter se illos gradus, quos confundit: e. g. hæc cognitionis, vel hic conceptus confusus animal, non præscindit à se invicem animalitates, sed has omnes in unum confundit; quare has animalitates non representat ut plura. Sed neque alios gradus, e. g. rationale, hæc-
ceitatem, representat ut plura; quia hos formaliter non representat, sed ab ipsis omnino præscindit: quin imò hæc cognitionis neque etiam gradus alios signatè dividit ab iis, quos confundit, e. g. rationale ab animali, sed tantum id facit aliquo modo

Mayr Philosophia, Tom. I.

æquivalenter, quatenus nempe upum gradum, e. g. animal, formaliter cognoscit, alterum vero, e. g. rationale, non formaliter cognoscit.

518. Ob. 4. Universale debet posse praedicari de pluribus: sed cognitionis confusa non potest praedicari de pluribus: ergo non facit universale. Resp. dist. ma. universale quidditatè sumptum debet posse praedicari. neg. ma. universale denominativè sumptum. conc. ma. & conc. etiam mi. neg. conseq. Quid sit universale quidditatè, & denominativè sumptum, patet ex dictis n. 513. ex quibus etiam habetur, quod cognitionis non sit intrinseca universali, sive non sit pars universalis denominativè sumpti: adeoque, sicut non debet identificari pluribus, ita neque debet de pluribus praedicari; imò, si recte loqui volumus, cognitionis potius praedicat naturam unam de pluribus.

Dices 1. Universale denominativè sumptum nihil est aliud, quam plura singularia à parte rei: sed ista non possunt praedicari de uno: ergo. Resp. dist. mi. ista non possunt praedicari de uno, quando non substant cognitioni confusæ. conc. mi. quando huic substant. neg. mi. & conseq. Non tamen ideo debet etiam praedicari ipsa cognitionis; nam ista praedicatio plurium, facta de uno, habet se suo modo, sicut projectio mercium in mare, volta in periculo naufragii; sicut enim hæc non amatur, nisi in circumstantiis periculi, ita etiam praedicatio universalis denominativè sumpti non sit, nisi in circumstantiis cognitionis confusæ: & sicut non ideo, quod ea projectio non ametur, nisi in circumstantiis periculi, etiam amat ipsa concretivè sumpta, seu ut involvens eas circumstantias, sive, ut etiam circumstantia amentur (quia istæ circumstantiæ potius odio habentur, & desideratur earum absentia) ita neque ideo, quod universale denominativè sumptum non praedicetur, nisi in circumstantiis cognitionis confusæ, etiam praedicatur universale concretivè sumptum, seu etiam ipsa cognitionis; quia hæc non identificatur rebus, adeoque praedicatio non potest. Scilicet, sicut circumstantia periculi naufragii denominant projectionem mercium amabilem, licet ipsæ non sint amabiles, ita cognitionis confusa denominat universale denominativè sumptum (quod à parte rei sunt ipsa singularia) denominat, inquam, praedicabile, licet ipsa praedicabilis non sit: & hoc dicitur denominare per contrarietatem, quando scilicet id, ratione cuius tribuitur aliqua denominatio, non est capax illius denominationis, sed potius oppositæ.

519. Dices 1. Juxta haec tenus dicta universale denominativè sumptum sunt ipsamet plura singularia, seu individua: sed hæc etiam ut substantia cognitionis confusæ non possunt praedicari de pluribus: ergo. prob. mi. universale non tantum debet praedicari de pluribus collectim sumptis, sed etiam de pluribus divisim sumptis, sive de quolibet singulari inferiori: atque plura singularia non possunt praedicari de quolibet singulari inferiori: ergo. Resp. om. ma. neg. mi. ad prob. dist. mi. plura singularia non possunt de quolibet singulari inferiori praedicari prædicatione collectiva. conc. mi. prædicatione æquivalenter disjunctiva: neg. mi. & conseq.

De quolibet singulari individuo, e. g. humano, Petro, Paulo &c. potest cum veritate praedicari tota ratio universalis, dicendo: *Petrus est homo: Paulus est homo &c.* hæc autem prædicatio, non quidem est formaliter disjunctiva (aliás non abstrahetur à singularitate, vel particularitate, quæ tamen abstractio requiritur ad universale) attamen est æquivalenter disjunctiva, quatenus hæc prædicatio, vel propositio confusa, non exigit alio modo verificari,

H 1

quām

quām prædicatio, vel propositio formaliter disjunctiva: & in hoc saltem sensu datur in omni propositione affirmativa, (quales etiam sunt istæ: *Petrus est homo: Paulus est homo* &c.) semper suppositio disjunctiva ex parte prædicati, si istud sit terminus communis, ut dictum n. 34.

520. Dices 3. Universale debet etiam identificari pluribus divisim acceptis: atque plura singularia non possunt identificari pluribus divisim acceptis, seu cuilibet singulari: ergo. Resp. 1. re ipsa per hos terminos satis obscuros aliud non intelligi, quām quod cuilibet ex pluribus debeat esse identificatum aliquid, de quo cum veritate prædicetur conceptus universalis: & sic cuilibet homini identificatum est suum esse specificum, de quo cum veritate prædicatur hic conceptus universalis *animal rationale*: sed, ut nos accipimus, modo loquendi communi. Resp. 2. om. ma. dist. mi. plura singularia collectivè, aut distributivè, seu adæquate accepta, non possunt identificari pluribus divisim acceptis, seu cuilibet singulari. conc. mi. plura singularia disjunctivè, seu partialiter, vel inadæquate accepta, non possunt identificari cuilibet singulari. neg. mi. & conseq.

Universale, seu plura singularia, debent identificari cuilibet singulari, sicut exigit eorum prædicatio; non enim debet dari alia identitas inter subjectum, & prædicatum, quām ea, quæ affirma tur, vel prædicatur: in nostro autem casu prædicatio plurium, seu naturæ multiplicis, de quolibet singulari individuo, est æquivalenter disjunctiva, quæ non exigit identitatem adæquatam omnium singularium cum quolibet individuo, sed tantum exigit eorum identitatem inadæquatam, hoc est, identitatem unius per descensum disjunctivum enumerandi, cui tamen conveniat tota ratio universalis: e. g. hæc prædicatio, vel propositio: *Petrus est homo: ad sui verificationem non exigit, ut omnes homines identificantur Petro, sed tantum exigit, ut ei identificantur unum individuum, cui tota ratio, seu essentia hominis, sive animalitas, & rationalitas insit.*

Dices 4. Si sufficit identitas inadæquata inter subjectum, & prædicatum, vera erunt istæ propositiones: *Petrus est exercitus: Petrus est omnis homo: Anima est homo: sed hoc est falsum: ergo.* Resp. neg. ma. In duabus prioribus propositionibus prædicatum non supponit disjunctivè, sed in prima collectivè; quia *exercitus* est terminus collectivus: in secunda prædicatum supponit distributivè; quia additum est signum distributivum *omnis*: in tertia autem non datur identitas inadæquata alicujus partis subjectivæ termini universalis, cui conveniat tota ratio prædicati: sed tantum datur identitas inadæquata partis physicæ, cui non competit tota ratio prædicati; nam animæ non convenit tota ratio significata per prædicatum *homo*, quæ tamen ratio tota convenit Petro.

521. Dices 5. Ergo tantum unum ex pluribus singularibus identificatur cuilibet individuo. Resp. dist. illatum, realiter, & à parte rei. conc. illat. præcisivè, & in statu intentional. neg. illatum. In statu reali utique non potest uni, e. g. Petro, identificari plus, quām unum individuum: at non ita in statu intentional; cùm enim cognitio confusa non discernat unum individuum ab altero, nec repræsentet unum præ altero: sed repræsentet omnia per modum unius, & hoc ipsum unum, sive totam rationem universalis, e. g. hominis, præcisivè prædicet de Petro, ita, ut vi talis prædicationis non affirmetur, Petro identificari unum individuum potius, quām alterum, imò nec affirmetur, identificari ei potius uolum, quām plura, sed indeterminate, & præcisivè affirmetur identificari omnia, dici pos-

test, totum universale, sive plura, aut omnia, specie humanæ individua, Petro in statu intentional, ac in sensu præcisivo inesse, atque in eodem sensu, ac statu ei identificari: & eodem modo discurrendum est de aliis quibusvis singularibus, de quibus aliquod qualecumque universale prædicatur.

Quidam recentiores, ut toram hanc difficultatem declinant, dicunt, universale esse quandam intentionem, seu conceptum, à cognitione distinctum, seu quasi idolum (de quo supra n. 438.) quod repræsentet e. g. hominem ut sic, seu neque unum, neque multiplicem: addunt, hanc intentionem identificari tam multis, quām uni, non quidem realiter, sed repræsentativè: sicut in Summulis dicitur, quod definitio formalis repræsentativè convertatur cum definito formali. Sed in primis hic conceptus, seu idolum, distinctum à cognitione, & speciebus (quæ non se habent ut quod, seu per modum objecti, sed tantum ut quo, seu per modum applicationis objecti) prorsus gratis configitur: dein autores per identitatem universalis nunquam intellexerunt tantum repræsentativè tales: sicut petrus unitatem non intellexerunt unitatem similitudinis: certè non fuisset opus tanto labore, & studio, ad inveniendam identitatem repræsentativam, quæ cuilibet obvia est.

522. Ob. 5. Si cognitio confusa naturam multiplicem tantum facit intentionaliter unam, tunc non facit eam unam in ea ratione, in qua est multiplex: sed debet hoc facere: ergo. Resp. neg. ma. Unitas universalis non debet facere, ut natura sit realiter, seu in statu reali una; nam sic tolleret multiplicitatem, nec universale amplius esset aptum inesse multis: sed unitas hæc debet tantum facere, ut natura non appareat multiplex, sive ut intentionaliter, seu in statu intentional sit una. verbo: illa eadem ratio, e. g. natura, seu essentia humana, quæ realiter est multiplex, debet intentionaliter esse una, & sic idem universale, sub eadem ratione, id est, sub eadem natura, aut essentia, in diverso statu accepta, est simul multiplex, & unum.

Ubi notandum, quod, quando dicitur *sub eadem ratione*, non intelligatur *sub eodem statu reali, vel intentional*: sed intelligatur *sub eadem natura, essentia*, seu, ut aiunt, *sub eadem re significata per uomen, sive per terminum universalem*, e. g. *sub eadem ratione hominis, vel essentiae humanae*: quæ ratio, vel res, dein accipi potest, sive secundum statum reale, sive secundum statum intentionalem.

ARTICULUS V.

An Universale maneat in Actuali Prædicatione.

523. **A**uctores, qui nobis consentiunt in præcedente conclusione de universalis, per cognitionem confusam constituto, facile etiam admittunt, universale fieri, per simplicem aliquam apprehensionem, seu primam mentis operationem, e. g. per terminum *homo, animal*; cùm enim actus talis sit perfectè confusus, repræsentat plura per modum unius. Non autem debent addi termini *omnis, nullus, aliquis, aut similes*; cùm ratione istorum terminorum, seu, ut etiam vocantur, signorum, universalium, vel particularium appositorum, tales apprehensiones non amplius perfectè præscindant à pluralitate, vel unitate numerica.

524. Facile etiam admittitur, quod fiat universale per aliquam secundam mentis operationem, seu propositionem, in qua termini æquè latè parentes ponuntur, tam ex parte subjecti, quam ex parte prædicati, e. g. per hanc propositionem: *Homo est animal*

mal rationale: quia in talibus propositionibus perfectè, & æqualiter, tam ex parte subjecti, quam ex parte prædicati, præscinditur ab omni pluralitate, & unitate numerica. Controversia autem præcipue est, an in propositione, in qua terminus superior, seu latius patens, prædicatur de inferiore, seu minus latè patente, e. g. genus de specie, vel species de individuo, an, inquam, in tali propositione terminus superior retineat suam universalitatem: e.g. in his propositionibus: *Homo est animal*: *Petrus est homo*: an in prima terminus *animal* faciat universale genericum: & in secunda terminus *homo* faciat universale specificum: quæ controversia, aut quæstio, solet communiter sub his terminis ab auctoribus proponi: An universale maneat in actuali prædicatione.

525. Agitur autem hîc de propositione mentali, & quidem supposita communi sententia, quòd propositio mentalis sit actus unus realiter indivisibilis; si enim aliquis cum de Benedictis l. 3. Log. q. 2. c. 1. vellet defendere, quòd propositio mentalis componatur ex tribus actibus, realiter inter se distinctis, quorum unus subjectum, alter prædicatum, tertius copulam exprimat, tolleretur potissima quæstionis difficultas, ut ex dicendis cuique patebit. Pariter, si quis quæstionem hanc agitare vellet de propositione vocali, cujus partes, nempe subjectum, & prædicatum, atque etiam copula, realiter inter se distinguuntur, vix esset aliquis locus disputandi.

526. Circa propositionem autem mentalem, quam pro nunc supponimus realiter indivisibilem, ulterius notandum 1. eam saltem communissimè præsupponere duas apprehensiones simplices, seu primas mentis operationes, quarum una repræsentet objectum, altera prædicatum; nam intellectus humanus (de quo nunc agimus, acturi postea de divino, & angelico) à prima mentis operatione progreditur ad secundam, debetque priùs apprehendere convenientiam prædicati cum subjecto, antequam eam affirmet: & certè, nisi hoc dicatur, explicari non potest, quomodo sàpe possit, aut etiam debeat, intellectus libero voluntatis imperio determinari ad assensum, vel dissensum, vel etiam ad suspendendum omne judicium. Omitto autem, an non in casu valde extraordinario hæ duæ apprehensiones simplices suppleri possint per unam apprehensionem complexam, quæ simul repræsentet subjectum, & prædicatum.

527. Notandum est 2. quòd licet propositio mentalis realiter indivisibilis sit, tamen possit attingere duplex objectum; nam, si dicam, e. g. *Petrus non est lapis*: hæc propositio utique attingit Petrum, & lapidem: imò propositio mentalis indivisibilis potest idem objectum attingere dupliciter, seu modo æquivalenter dupli, vel per modum duorum, quatenus repræsentat idem tanquam duo formaliter distincta, sive tanquam subjectum, & prædicatum: & hinc communiter solet dici, quòd eadem propositio attingat idem objectum, tam subjectivè, quam prædicativè: nempe subjectivè, & quidem in recto attingitur objectum tanquam id, de quo aliquid prædicatur: & prædicativè idem etiam in recto attingitur, tanquam id, quod prædicatur; certè quando dico: *Petrus est hic homo*: attingo eundem Petrum subjectivè, & prædicativè per modum duorum formaliter distinctorum.

528. Sanè, sicut eadem propositio indivisibilis potest repræsentare plura per modum unius, ità etiam potest repræsentare unum per modum plurium formaliter distinctorum, de quo nemo dubitat, qui admittit, distinctionem rationis ratiocinatae esse purè formalem. Sed & omnis propositio, ut

Mayr Philosophia, Tom. I.

rectè ajunt Conimbricenses in *Prefation. Porphyr.* q. 6. a. 4. debet habere duos terminos formaliter distinctos, adeòque diversimodè repræsentantes idem objectum, saltem omnis propositio affirmativa, in qua objectum subjecti, & objectum prædicati est realiter idem.

529. Dein videtur certum, eundem hominem magis attingi ab ista propositione: *Petrus est hic homo*: quam ab ista: *Petrus non est lapis*; quia in ista tantum apparet ut unum distinctum à lapide, & attingitur tantum subjectivè: in priori verò propositione apparet ut duo formaliter distincta, & attingitur tam subjectivè, quam prædicativè, adeoque tota tendentia propositionis exhaustur in solo Petro. Tota ergo quæstionis hujus difficultas versatur in hoc, an idem realiter indivisibilis actus possit idem realiter objectum attingere, vel repræsentare clarè, & obscurè, distinctè, & confusè: seu, an possit idem discernere ab omni non ipso, & simul confundere cum aliis, ità, ut e. g. hæc propositio: *Petrus est homo*: subjectivè, quatenus dicit *Petrus* discernat Petrum ab omni non ipso: at prædicativè, quatenus dicit *homo*, confundat Petrum cum omnibus aliis hominibus.

530. Dico. Propositio mentalis, prædicans terminum genericum de specifico, vel specificum de individuali, facit universale genericum, vel specificum: adeoque universale manet in actuali prædicatione. Assertio hæc est communior inter auctores, licet etiam opposita non destituatur sua auctoritate. Prob. conclusio 1. Universale definitur *unum aptum prædicari de multis*, id est, inferioribus, nempe universale genericum de multis speciebus, & specificum de multis individuis (itâ certè hanc definitionem communissimè accipiunt auctores) ergo probabilius dicitur, non destrui universalitatem per actualem prædicationem. prob. conseq. quæ possibile dicit aptum ad existendum, non destruitur possilitas per actualem existentiam: ergo à pari neque destruitur universalitas per actualem prædicationem: certè hoc debet saltem tamdiu verum haberi, quamdiu non ostenditur efficaciter oppositum, quod adversarii ostendere non possunt.

531. Prob. conclusio 2. Poteſt eadem propositio absque ulla contradictione tendere in idem objectum affirmativè, & negativè: e. g. si quis per errorem de monstro, quod revera est homo, dicat: *Hoc monstrum non est homo*: vel si quis dicat: *Deus non est ens liberum*: nam, cùm monstrum, & homo, Deus, & ens liberum, sint realiter identificata, idem realiter negatur, & affirmatur: item potest eadem propositio idem attingere explicitè, & implicitè: e. g. si quis dicat: *S. Paulus Apostolus dicit omnibus hominibus moriendum esse*: attingit explicitè S. Paulum, eum expressè nominando, & attingit implicitè in termino *omnibus hominibus*: ergo à pari etiam potest eadem propositio attingere idem objectum clarè, & confusè.

532. Prob. conclusio 3. Eadem propositio mentalis indivisibilis potest repræsentare totum id, quod aliqua pictura repræsentat: sed potest eadem pictura repræsentare idem objectum clarè, & obscurè: ergo id etiam potest propositio mentalis indivisibilis. ma. si negetur ex eo, quòd pictura sit divisibilis, debebit etiam negari, quòd propositio indivisibilis possit unum hominem totum repræsentare; quia etiam pictura unius hominis est divisibilis: hoc autem est contra omnes: & econtra omnes facile admittunt, quòd eadem cognitio possit plures etiam distinctè repræsentare.

Minor superior est certa; nam utique sàpissimè sunt tales picturæ, vel imagines, e. g. quæ re-

präsentant aliquam victoriam ex prælio relatam, in quibus in fronte, vel superiore parte clare, & distinctè intra lauream coronidem pingitur militum dux: simul pingitur confusa militum turma, addito numero, vel alio signo, quo, ut dein alia parte explicatur, designatur esse illa turma, cui immixtus etiam militum dux, pugnaverit; in hac autem turma dux iste tantum confusè, & obscurè, ita, ut ab aliis militibus discerni non possit, depictus est: adeoque talis imago bis ductorem exercitus, semel clare, semel obscurè, repräsentat.

533. Prob. conclusio 4. Si non manet universale in actuali prædicatione, tunc multa in Summulis, supposita tanquam certa, fallunt: hoc non debet affiri: ergo. ma. prob. nam. 1. nunquam genus ut tale prædicatur de specie, nec species ut talis de individuo: nec datur prædicatio categorica, sed tantum identica, idemque est, sive dicatur: *Animal est homo*; sive: *Homo est animal*; quia, sicut in propositione posteriori restringitur prædicatum à subjecto, ita in priore debet subjectum restringi à prædicato. 2. Ita propositio: *Petrus non est homo*: vel nullam habet contradictorian mentalem, vel habet istam: *Petrus est hic homo*; nam alia mentalis contradictoria juxta adversarios esset impossibilis: hoc autem non est conforme regulis Summulisticis: ergo. Plura alia similia adducuntur ab aliis, ut passim videre est: nobis haecenun allata sufficiunt.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

534. O B. 1. Eadem propositio indivisibilis non potest idem objectum realiter discerne-re ab omni non ipso, & simul non discernere: sed juxta nos hoc deberet fieri: ergo. prob. mi. hæc propositio: *Petrus est homo*: discerneret Petrum ab omni non ipso ex parte subjecti, & simul non discernere ab omni non ipso ex parte prædicati, realiter identificati cum subjecto: ergo. Resp. conc. ma. neg. mi. ad prob. neg. ant. in sensu reali acceptum; nam tam subjectum, quam prædicatum, realiter acceptum, Petrum discernit ab omni non ipso: attamen tam idem subjectum, quam prædicatum, Petrum simul confundit.

535. Dices 1. Non potest idem actus, seu eadem propositio mentalis, simul discernere, & confundere idem objectum: ergo. prob. ant. confundere est non discernere: ergo, si discernit, & confundit, tunc simul discernit, & non discernit: quæ sunt contradictionia. Resp. neg. ant. ad prob. dist. ant. confundere est non discernere, etiam realiter uno modo. neg. ant. est non discernere formaliter eo modo, sive sub ea ratione, sub qua confundit. conc. ant. & dist. etiam conseq. tunc simul discernit, & non discernit realiter eodem modo. neg. conseq. non discernit formaliter eo modo, quo confundit: vel non discernit realiter alio modo, seu adhuc majore discretione. conc. conseq.

536. Sicut similitudo, & dissimilitudo, ita etiam confusio, & discretio, patitur magis, & minus; nam utique terminus *animal* est magis confusus, quam terminus *homo*: & hic magis discretivus, quam ille; quamvis sit minus discretivus, quam terminus *hic homo*, vel *Petrus*: idemque dicendum de propositionibus, in quibus hi termini prædicantur, & de quibus hic controvertitur. Rursus, sicut idem indivisibile ens, per eandem suam entitatem realiter acceptam, potest esse simile sub aliqua ratione formalis, & dissimile sub alia ratione formalis (de quo vide à n. 397.) sic idem indivisibilis actus

intellectus per eandem suam tendentiam realiter acceptam, potest esse sub aliqua ratione formalis confusivus, & sub alia ratione formalis discretivus.

Nec sunt ista contradictionia; quia tantum verificatur, quod idem realiter actus sit confusivus, & discretivus, non tamen omnimoda confusione, nec omnimoda discretione; sed tam confusione, quam discretione tantum imperfecta, quæ se mutuò non excludunt: sicut scilicet idem ens eidem alteri est simile, & dissimile, sed nec similitudine, nec dissimilitudine omnimoda, aut se mutuo excludente.

537. Dices 2. Saltem actus, confundens Petrum cum omnibus aliis hominibus, non potest esse actus, discernens, Petrum ab omnibus aliis hominibus: sed juxta nos deberet esse talis: ergo. Resp. neg. ma. Hoc ipsum est, quod in prænotandis, & probationibus à n. 527. & seq. satis ostendimus, nempe posse eundem indivisibilem actum idem objectum, modo æquivalenter dupli, adeoque confuso, & discretivo, attingere, seu sub una formalitate illud confundere, sub altera autem ipsum discernere. Interim in tali actu, sicut non est confusio omnimoda, ita nec discretio perfectissima; nam hic actus: *Petrus est hic homo*: magis adhuc discerneret, nempe æquivalenter bis, seu sub gemina formalitate, tam subjecti, quam prædicati.

538. Dices 3. Hic actus: *Petrus est homo*: ex parte subjecti attingit ipsam individuationem Petri: ergo plenè discernit Petrum. Resp. dist. conseq. ita tamen, ut adhuc pleniùs, vel perfectius possit discerni. conc. conseq. ita, ut non possit pleniùs, aut perfectius discerni. neg. conseq. Quidquid sit, an objectum jam individualiter discretum possit magis adhuc discerni, quasi extensivè, seu à pluribus objectis, quod vix non negavimus n. 377. attamen potest adhuc magis discerni quasi intensivè, seu discretione quasi intensiore, scilicet actu illo, qui objectum discernit modo æquivalenter dupli, qualis actus esset iste: *Petrus est hic homo*. Addo obiter, etiam in hac propositione: *Petrus, & Paulus, sunt homo*: posse eodem modo manere universale; quia, licet ex parte subjecti formaliter talis, non abstrahatur à pluralitate numerica, tamen abstrahitur ex parte prædicati formaliter talis, ut modò dictum de individuatione: aliud esset, si diceretur: *Petrus, & Paulus sunt homines*.

539. Dices 4. Juxta nos saltem idem actus esset clarus, & non clarus: hoc admitti non potest: ergo. Resp. dist. ma. esset clarus, & non clarus, excludendo claritatem illam, quam habet. neg. ma. excludendo claritatem aliam majorem, quam haberet aliis actus, e. g. iste: *Petrus est hic homo*: conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Scilicet actus est clarus, sed non clarior: & sic omnes cognitiones humanæ in via de quocunque objecto, et si sint respectu nostri clarissimæ, tamen comparativè ad cognitiones angelicas de eodem objecto, sunt obscuræ, seu minus claræ; quia, ut sæpe iam dictum, respectu ejusdem objecti potest dari cognitio clarior, & minus clara, sive in sensu modo explicato actus clarus, & non clarus.

Eodem modo responderi etiam potest, si objiciatur, quod juxta nos idem actus sit discretivus, & non discretivus, confundens, & non confundens: scilicet non excluditur discretio, vel confusio, quæ actu ineft, sed tantum alia major possibilis in alio actu. verbo: non excluditur ab hoc actu: *Petrus est homo*: discretio, sed additur ei, seu identificatur ei aliqua confusio, cum illa discretione compollibilis.

540. Dices 5. Ex dictis sequitur, quod actus: *Petrus est homo*: non sit clarior, quam terminus *homo* per pri-

primam mentis operationem apprehensus: hoc est aperte falsum: ergo. Resp. neg. ma. nam ista apprehensio nullo modo habet claritatem, qua cognosceret simul individuationem, quam tamen simul cognoscit illa propositio; nec enim addita confusio, vel obscuritas, ex parte prædicati formaliter accepti, tollit claritatem, ex parte subjecti formaliter accepti, ut jam aliquoties dictum.

Dices 6. Apprehensio ista: *Petrus*: est ita clara, ut ratione suæ claritatis excludat omnem obscuritatem, vel confusionem: ergo etiam hic actus: *Petrus est homo*: est ita clarus, ut excludat omnem obscuritatem, vel confusionem. prob. conseq. hic actus ex dictis æquivalet illi apprehensioni: ergo. Resp. dist. ant. apprehensio illa est ita clara, ut excludat omnem confusionem ratione claritatis tantæ. neg. ant. ut istam excludat ratione claritatis talis. conc. ant. & neg. cons. ad prob. dist. ant. æquivalet quoad claritatem tantam. conc. ant. quoad talem. neg. ant. & conseq. non enim apprehensio illa excludit omnem confusionem; quia est valde magna claritas, sed quia est talis, id est, à talibus speciebus producta, quæ non potuerunt ei tribuere aliud prædicatum: quæ ratio non pugnat pro actu illo: *Petrus est homo*.

541. Dices 7. Juxta dicta per hunc actum: *Petrus est homo*: aliquis sciret, quod Petrus sit hic homo, & simul id non sciret: hoc est falsum: ergo. Resp. neg. ma. nam utrumque non verificatur; si enim scire tantum significat, quomodounque cognoscere, seu apprehendere, tunc falsum est alterum membrum, seu quod non sciret; nam confusio addita, vel identificata, non tollit priorem claritatem: sicut dissimilitudo e. g. inter hominem, & leonem, non tollit similitudinem omnem inter eosdem. Si autem scire significat judicare, esse hunc hominem, tunc falsum est primum membrum; nam per hunc actum non judicatur, Petrum esse determinatè unum, vel hunc hominem. Non tamen propterea habens talementum potest dubitare, an Petrus non sit alius, vel multiplex homo: sed tantum ab hoc potest præscindere; nam dubitare esset positivè dicere: *Forte non est unus, aut hic homo*: quem actum clara apprehensio Petri excludit.

Dices 8. Juxta nos sensus propositionis: *Petrus est homo*: esset hic: *Petrus, quem video, esse hunc hominem*, est homo: sed qualis sit, nescio: sed hic sensus est absurdus: ergo. Resp. neg. ma. Aliud est purè præscindere, aliud positivè exprimere. Propositio objecta tantum abstrahit, ita, ut vi prædicati formaliter sumpti non cognoscatur, an Petrus sit hic, vel ille homo: hoc autem non est positivè exprimere, vel dicere: *Nescio, qualis sit*; nam præcisio, vel abstractio, non æquivalet nescientiæ, & adhuc minus expressioni nescientiæ; alias etiam, quando quis diceret: *Petrus est hic homo*: sensus esset hic: *Petrus, quem video, est hic homo*: sed, qualis ego sim homo, nescio; nam per hanc propositionem aliquis omnino abstrahit à seipso.

542. Dices 9. Propositio: *Petrus est hic homo*: non facit universale: ergo nec propositio: *Petrus est homo*. prob. conseq. sicut in priore terminus homo restringitur à particula hic, ita in posteriore restringitur idem terminus homo à subjecto *Petrus*: ergo est par ratio. Resp. neg. conseq. ad prob. dist. ant. terminus homo restringitur à particula hic eodem modo, sicut à subjecto *Petrus*. neg. ant. restringitur diverso modo. conc. ant. & neg. conseq.

In prima propositione terminus homo, & particula hic coalescunt in unum terminum, nec supponunt præbias duas apprehensiones, quarum una dicat hic, & altera homo, quibus dein prædicatum hic homo quoad modum tendendi æquivaleat, & à

quibus in idem prædicatum refundatur modus tendendi æquivalenter duplex, ratione cujus idem prædicatum appareat ut formaliter duo, & diversimodè attingatur: at verò in secunda propositione *Petrus*, & homo non coalescunt in unum terminum: sed econtra supponunt tales duas apprehensiones modò explicatas, adeoque nou est pars ratio.

Dices 10. Posset dici, quod in propositione: *Petrus est hic homo*: prædicatum supponat duas apprehensiones, quarum una dicat hic, altera homo: ergo fiet universale. Resp. 1. neg. ant. nam hoc saltem ordinariè non fieri supponunt auctores, dum communiter dicunt, duas apprehensiones, unam subjecti, alteram prædicati, tantum esse præbias ad propositionem, non autem ad terminum: & certè, si terminus hic homo supponeret duas apprehensiones, easdem supponerent termini *omnis homo*, *aliquis homo*: deberéque talis terminus esse formaliter duplex, quod est inauditum.

Resp. 2. Si in casu extraordinario ille terminus hic homo supponeret duas apprehensiones, claram, & obscuram &c. posset fieri universale; unde pro tali casu om. totum: sicut econtra etiam omitto, possibiliter esse propositionem, quæ supponat tantum unam apprehensionem complexam, repræsentantem subjectum, & prædicatum, ita, ut quasi coalescant in unum terminum: &, si eo casu subjectum sit singulare, etiam prædicatum erit singulare, nec fiet universale: & talem propositionem aliqui volunt esse hanc: *Ego sum homo*: in quo tamen nihil decido.

543. Ob. 2. Propositio: *Petrus est homo*: æquivalet propositioni formaliter disjunctivæ, non facienti universale: ergo etiam ipsa non facit universale. prob. cons. ideo facit universale; quia æquivalet apprehensioni præbiæ facienti universale: ergo etiam non facit universale; quia æquivalet propositioni non facienti universale. Resp. dist. ant. æquivalet propositioni formaliter disjunctivæ quoad modum verificandi. conc. ant. quoad modum repræsentandi. neg. ant. & conseq. ad prob. iterum dist. ant. quia æquivalet apprehensioni præbiæ quoad modum repræsentandi. conc. ant. quia ipsi æquivalet tantum quoad modum verificandi. neg. ant. & conseq.

Universalitas, aut non universalitas propositionum, non desumitur ex earum verificatione; nam quantum ad istam non differunt hæc propositiones: *Homo est animal rationale*: &: *Omnis homo est animal rationale*: & tamen etiam juxta adversarios prior facit universale, non verò posterior: verùm universalitas, aut non universalitas desumitur ex repræsentatione, an scilicet propositio clarus, vel obscurus, discretus, vel confusus, exhibeat objectum. Ex occasione obiter noto, dicta in Summulis n. 33. & 34. de suppositione subjecti, & prædicati distributiva, aut disjunctiva, intelligenda esse de suppositione, non formaliter, sed æquivalenter tali, & quoad verificationem, non verò quoad modum repræsentandi.

544. Ob. 3. Juxta nostra principia dicendo: *Petrus est animal*: idem prædicaretur de Petro, quod prædicatur de equo, dicendo: *Equus est animal*: sed hoc est absurdum: ergo. Resp. dist. ma. hoc est, ex parte prædicati daretur idem objectum representationis. conc. ma. daretur idem objectum verificationis. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. In utraque propositione hac prædicantur omnia animalia prædicatione præciliiva, quatenus præscinditur, seu non discernitur, quænam pars subjectiva animalis præ alia conveniat Petro, aut equo: simus eadem prædicatio est non quidem formaliter, attamen æquivalenter disjunctiva, quatenus tantum

in uno exigit verificari; unde objectum representationis in utraque propositione est idem: at diversum est objectum verificationis; nam prima propositio verificatur per animal rationale, altera per animal hinnibile.

545. Ob. 4. Sicut se habet divisibilitas ligni, e. g. bipalmaris, in duos palmos ad actualem divisionem, ita se habet prædicabilitas universalis ad actualem prædicationem: sed illa divisibilitas ligni tollitur per actualem divisionem: ergo etiam tollitur prædicabilitas universalis per actualem prædicationem. Resp. neg. ma. Divisibilitas ligni involvit unionem continuativam duorum palmorum, quæ manifestè destruitur per divisionem: at prædicabilitas universalis nihil involvit præter multiplicitatem, atque unitatem naturæ, quarum neutra destruitur per prædicationem.

Dices. Universalitas naturæ in statu reali tollitur per additam singularitatem realem: ergo universalitas prædicati in statu intentionalis tollitur per additam singularitatem intentionalem subjecti. Resp. 1. neg. suppositum antecedentis; non enim datur universalitas naturæ in statu reali, adeoque neque tollitur per singularitatem; tolli enim non potest, quod prius non fuit. Resp. 2. neg. conseq. Si daretur universalitas naturæ in statu reali, & tolleretur per singularitatem, deberet illa universalitas involvere negationem singularitatis, quæ tolleretur per additionem singularitatis: nihil autem involvit prædicabilitas universalis, quod tollatur per actualem prædicationem.

546. Ob. 5. Si universale potest manere in actuali prædicatione, poterit etiam dè Petro prædicari universale: sed hoc est falsum: ergo. prob. mi. non potest dici: *Petrus est universale*: *Petrus est species &c.* ergo non potest de Petro prædicari universale. Resp. dist. ma. poterit de Petro prædicari universale directè, & exercitè, vel etiam primò intentionaliter sumptum. conc. ma. universale reflexè, & signatè, vel secundò intentionaliter sumptum. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. conc. ant. & sub priori distinctione conc. vel neg. conseq. Universale directè, seu exercitè, aut primò intentionaliter sumptum, nihil est aliud, quam natura e. g. humana multiplex à parte rei, quæ prædicatur præcisivè de Petro, quando dicitur: *Petrus est homo*: universale autem reflexè, seu signatè, aut secundò intentionaliter sumptum, est complexum ex natura multiplice, & cognitione confusa, quod complexum non potest prædicari de Petro.

547. Ubi noto 1. ex de Benedictis l. 2. Log. q. 1. c. 9. quòd concreta ista, sive termini isti secundò intentionales universale, species &c. non possint tantum materialiter, specificativè, aut denominativè prædicari, id est, ita, ut tantum subjectum concreti veniat in recto: sed debeant semper prædicari formaliter, seu quasi reduplicativè, ita, ut etiam forma, nempe cognitione confusa, veniat in recto; unde non possunt prædicari de illo, cui non identificatur cognitione; quare, cum Petro cognitione non identificetur, non potest dici: *Petrus est universale*.

Noto 2. quòd hi termini secundò intentionales universale, species &c. prædicati, seu affirmati de termino primò intentionalis, reddant etiam istum secundò intentionalem, ita, ut fiat prædicatio formalis, & suppositio simplex, quæ non patitur descensum; hinc mala est illatio: *Homo est universale*: ergo etiam *Petrus est universale*; quia in hac propositione terminus *homo* significat idem, ac *homo confusè cognitus*, seu *sumptus unà cum cognitione confusa*. Et hæc habentur ex communi authoritate, & usu, qui in questionibus de nomine valet præ omni ratione.

548. Dices 1. Ergo Petrus cum cognitione confusa erit universale. Resp. neg. suppositum. Cognitio, quæ dicit *Petrus*, non est confusa, prout requiritur ad universale; quia non abstrahit à singularitate; unde propositio: *Petrus est homo*: non facit universale, quatenus dicit *Petrus*, sed quatenus dicit *Homo*. Neque hæc propositio est secundò intentionalis, sed primò intentionalis juxta communissimam autoritatem: neque habet pro objecto cognitionem, sed humanitatem, quam humanitatem ipsa propositio confusè cognoscit: econtra terminus *universale* habet pro objecto præter rem, seu naturam multiplicem, etiam aliquam cognitionem, quam ipse reflexè cognoscit.

Dices 2. Ergo saltem poterit dici: *Petrus est universale exercitè sumptum*. Resp. neg. illatum; quia hæc est nova reflexio, atque adeo per multiplicatas reflexiones prædicatur de Petro cognitione prædicatione formalis, seu in recto, quod nequit fieri cum veritate: verbo: hi termini *universale*, *species*, & similes juxta communem non possunt prædicari, nisi prædicatione formalis, in qua eorum forma, nempe cognitione confusa veniat in recto, adeoque identificetur cum subjecto, de quo prædicatur: atqui cognitione confusa, quæ tanquam forma constituit universale, nulla ratione potest identificari Petro: ergo.

ARTICULUS VII.

A quibus, & per quos Actus possit fieri Universale.

549. Dico 1. Deus, seu intellectus divinus, non potest facere universale. ita auctores communiter contra unum, aut alterum recentiores. Prob. conclusio. Cognoscere rem non omnino modo, quo à parte rei in se est, seu cognoscere eam non discernendo clarè ab omnibus aliis, sed confundendo cum pluribus, est rem cognoscere, non clarissimè, & perfectissimè, aut comprehensive, sed obscurè, confusè, & imperfectè, seu inadæquatè: atqui facere universale est cognoscere rem non omnino modo, quo à parte rei est, sive eam non clarè discernere, sed confundere cum pluribus: ergo est cognoscere rem non perfectissimè, aut comprehensive, sed obscurè, confusè, & imperfectè, seu inadæquatè: cognoscere autem rem non clarissimè, vel non perfectissimè, sed confusè, imperfectè &c. repugnat Deo: ergo etiam eidem repugnat facere universale.

550. Major videtur innegabilis; quid enim est confusè cognoscere, quam non discernere ab aliis? quid non clarissimè cognoscere, quam non omnino claritate cognoscere? qua utique non cognoscitur objectum, quod non tam clarè cognoscitur, ut ab aliis discernatur: certè animal rationale à longè cognitum, ita, ut non discernatur ab irrationalibus, juxta omnes cognoscitur confusè, & obscurè: quid tandem est rem imperfectè, & inadæquatè cognoscere, quam ita cognoscere, ut non plenè representetur essentia rei, seu, ut non habeatur plena, adæquata, perfecta, & comprehensive cognitione objecti, prout hoc à parte rei datur? Minor superior est clara omnibus, qui tenent nostram sententiam de universali, quam in ordine ad hanc questionem supponimus (nam utique Deus posset facere universale, admisso universali Scotistico) certè cognitione faciens universale necessariè est confusa, præcisiva, inadæquata &c. Subsumptum iterum videtur innegabile: ergo.

551. Dices fortè, cognitionem divinam tamen realiter esse perfectissimam, & clarissimam; eoquod modo tendendi confuso, & non discretivo, realiter identificatus sit alter modus tendendi clarissimus,

&

& comprehensivus; ac perfectissimè discretivus &c. ferè sicut in propositione faciente universale: *Petrus est homo*: modo tendendi confuso, ex parte prædicati formaliter talis, identificatus est modus tendendi clarus, & discretivus, ex parte subjecti formaliter talis.

Sed contra est. Cognitio divina non potest præter infinitam perfectionem involvere aliquid positivè imperfectum: atqui confusè, præcisivè, imperfectè, aut inadæquatè cognoscere objectum, dum perfectè est cognoscibile, est aliquid positivè imperfectum: ergo. ma. est omnibus certa. mi. prob. in primis ex communi hac de re sensu: certè omnes judicant, ideo nostras cognitiones esse positivè imperfectas; eoquod istas, vel similes imperfectiones involvant.

552. Probatur eadem minor ex eo quoque, quòd aliàs etiam posset admitti in cognitione divina discursus formalis, probabilitas, formidolositas, prima mentis apprehensio &c. nam etiam posset dici, quòd cum ipsis simul detur in illa cognitione iudicium intermediatum, evidentia, certitudo, ac firmitas infinita &c. hæc tamen posse in cognitione divina componi, nemo admittit. Quod spectat ad illam propositionem: *Petrus est homo*: utique est imperfecta, atque etiam Deo repugnans, hoc ipso, quòd præter claritatem habeat quoque obscuritatem, quam non habet hæc propositio perfectior, & Deo possibilis: *Petrus est hic homo*.

Nec dicas, à Theologis quibusdam defendi, scientiam simplicis intelligentiæ non cognoscere, nisi possibilia, & scientiam medium non cognoscere, nisi conditionate futura; nam hæc tantum dicuntur de ipsis scientiis formaliter, aut virtualiter, non autem de ipsis realiter sumptis; quippe istæ scientiæ, atque etiam scientia visionis, realiter inter se identificantur, & abstractio tantum se tenet ex parte nostri intellectus, eas scientias imperfectè cognoscentes: præterquam quòd objecta in signo scientiæ simplicis intelligentiæ, atque media, non aliter cognoscibilia sint (quæ ulterius discutienda meritò Theologis relinquimus) at nostro in casu objecta perfectius, quam tantum confusè, aut præcisivè, cognoscibilia sunt.

553. Dico 2. Angeli, & homines, seu intellectus angelicus, & humanus, possunt facere universale, ita communis. Prob. conclus. In primis de hominibus est res clara ab experientiâ, qua experimur, nos sàpe res tantum confusè, præcisivè, & in communi cognoscere, adeòque facere universale. Prob. itaque de Angelis. Angeli multa non cognoscunt clare, & individualiter: ergo possunt ea cognoscere confusè, & in communi, seu universaliter, adeòque facere universale circa multa. ant. prob. Angeli non cognoscunt clare plurima possibilia, futura contingentia, cordium secreta, supernaturalia &c. ergo.

554. Dico 3. Universale potest fieri per quamlibet ex tribus mentis operationibus. ita communis: & quoad duas mentis operationes, primam, & secundam, conclusio jam probata est supra n. 523. & seq. atque ex iisdem rationibus idem etiam facile probatur de tertia mentis operatione, sive discursu; quia conclusio, quoad modum tendendi confusum, & præcisivum, proportionatur præmissis: quare, si in his sit universale, etiam fiet in conclusione, sive discursu.

555. Dico 4. Universale strictè dictum non potest fieri per actum voluntatis. ita communis autem. Prob. Universale, vel saltem unitas ejus, debet esse ens rationis, seu talis terminus, qui possit pro suo objecto supponere in ordine ad prædicatio-

nem; quia universale debet esse prædicabile: hoc autem convenit soli actui intellectus, seu cognitioni, cui tanquam imagini, & signo formalis tribuimus prædicata, quæ rebus ipsis convenient: non autem convenit actui voluntatis, e. g. amori, qui non potest supponere pro suo objecto: ergo. Hoc quidem verum est, quòd actus voluntatis possit fieri in naturam in communi, e. g. amare medicinam in communi, pecunias in communi &c. at, ut ex modo dictis colligitur, hoc non sufficit ad universale, nisi fiat quæstio de voce, de qua non esset operæ pretium pluribus litigare.

556. Dico 5. Per actus sensuum, aut phantasiaz, non potest fieri universale, saltem strictissimè scientificum. ita S. Thomas, & alii plures citati ab Augustino Laurentio tr. 1. Log. disp. 5. n. 31. Prob. Neque actus sensuum externorum, neque actus sensus interni, seu phantasiaz, possunt perfectè præscindere ab accidentibus particularibus loci, temporis, figuræ, coloris &c. ergo non possunt facere universale saltem strictissimè scientificum ex n. 510. prob. ant. sensus internus, & externi, sunt potentiaz tantum materiales: ergo etiam eorum modus cognoscendi, qui sequitur modum essendi, est materialis, adeòque non potest abstrahere à materia, certis accidentibus loci, temporis &c. signata.

557. Confir. Habetur ab experientiâ, quòd, quando videmus aliquid, id videamus in aliquo loco, habens aliquam magnitudinem, colorem &c. & pars est ratio de aliis sensibus externis; nam etiam audiendo vocem percipimus eam esse gravem, vel acutam, ex hoc, vel illo loco provenientem &c. quin etiam, quando in somno phantasia aliquid nobis per imaginationem præsentat, id exhibit in aliquo loco, magnum, vel parvum, aliquo colore affectum &c. & huic nostræ phantasiaz, seu sensui interno, etiam similis quoad hoc est sensus internus brutorum: ergo actus sensuum non præscindunt à circumstantiis &c. adeòque non faciunt universale strictissimè scientificum.

Si autem sumatur universale minus strictè, atque per illud intelligatur tantum cognitione aliquorum individuorum obscura, & non discretiva eorum individuorum inter se, possunt sensus externi, & multò magis internus, facere tale universale; nam potest e. g. oculis à longè videre tabulam, decem diversis coloribus pictam, sed ita confusè, ut nullum colorem ab altero discernat: potest auris audire plurimum simul cantantium voces, quin unam discernat ab altera &c. & multò magis potest talem tabulam, vel tam canticum, confusè representare phantasia.

558. Dico 6. Per voces non potest fieri universale scientificum, primariò à Logica considerabile. ita sentire debent omnes auctores, qui nobiscum tenent, objectum Logicæ saltem primarium non esse voces. Prob. Si voces non considerantur primariò à Logica, sed conceptus, tunc etiam prædicabilitas vocum non consideratur primariò, sed prædicabilitas conceptum: sed, si prædicabilitas vocum non consideratur primariò, tunc neque primariò consideratur universale, ex ea prædicabilitate constitutum: ergo.

Quia tamen voces non sunt tantum quaecunque signum instrumentale ad placitum, sed signum in propositione vocali supponens pro re significata, itemque signum prædicabile, potest mea pace dici, per voces fieri posse universale secundariò considerabile à Logica; neque tanien propterea ramus appenditus cellæ vinariae faciet universale cum vino; quia nec est signum supponens in propositione aliqua pro vino, neque est ipse prædicabilis de vino &c. Sed de his satis.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur Objectiones.

559. Ob. 1. contra 1. conclusionem. Deus cognoscit nostras cognitiones, quae faciunt universale: ergo etiam ipse facit universale. prob. conseq. in ipsis nostris cognitionibus Deus cognoscit naturam communem confusè: ergo facit universale. prob. ant. Deus cognoscit naturam, prout representatur ab illis cognitionibus: sed ab ipsis representatur confusè: ergo. Hæc objectio non distinguit inter se cognoscere in alio, & cognoscere ad modum alterius: quæ bene distinguit Martinez de Deo scientie contror. 2. disp. 6. sec. 1. & 3. nam in alio cognoscere est tantum cognoscere aliquid in medio, habente connexionem, vel ordinem ad illud: & sic Deus in nostris cognitionibus cognoscit earum objecta: at verò cognoscere ad modum alterius est cognoscere conformando suam cognitionem illi alteri, seu eo modo cognoscere, quo illud cognoscit, vel representat. At sic Deus non cognoscit objecta in nostris cognitionibus; alias deberet etiam in nostris cognitionibus falsis objecta cognoscere falso, quod nemo potest admittere.

560. Sic etiam venatores, in impresso pulvere, vel nivi vestigio feræ, cognoscunt feram, e. g. cervam: sed non eam cognoscunt ad modum vestigii: sic quoque in imagine, etiam pessime, & inepte representatione Cæsarem, cognoscit quis Cæsarem, quem alias vidit: at non cognoscit eum ad modum talis imaginis: sed cognoscit imaginem esse male factam, & simul producit in se ratione specierum aliarum, quas de Cæsare habet, cognitionem hujus multo meliorem: & ista imago inepta ei tantum servit ad excitandas species meliores, quas aliunde de Cæsare habet.

Et sic etiam Deus, cognoscendo nostras confusas, & imperfectas cognitiones, e. g. de natura humana, determinatur quidem ad cognoscendam etiam naturam humanam, verum non ad eam cognoscendam confusè, aut ad modum representationis, cum cognitione confusa identificaretur, sed clarissime & ad modum representationis infinitè perfectæ, quam habet in divina scientia, vel intellectu: simul etiam Deus cognoscit, nostras cognitiones esse malas, & imperfectas representationes. In forma neg. conseq. ad prob. neg. ant. ad hujus prob. neg. ma.

561. Dices. Cognitio divina est velutum speculum: sed istud representat objectum ita, prout ei objectitur: ergo etiam cogitatio divina. Resp. conc. totum: sed objectum cognitionis divinæ in isto casu est nostra cognitio confusa, & imperfecta, quam cognitio divina clarissime in se representat talem qualis est: at per hoc non facit universale, ut patet: objectum autem hujus cognitionis confusa cognitio divina quidem cognoscit in cognitione nostra modo explicato n. 559. & 560. at id non cognoscit ad modum nostræ cognitionis: certè si etiam in speculo videam vestigium feræ, vel imaginem Cæsaris male formatam, non propterea cognosco, etiam tantum præcisivè, feram tanquam vestigium, vel Cæsarem talem, qualem eum representat imago male facta.

562. Ob. 2. contra 3. conclusionem. Possunt per actus sensuum externorum attingi objecta confusè, & quando non sunt, & ubi non sunt: ergo possunt perfectè confundi, abstrahendo à circumstantiis loci, & temporis: ergo possunt cognosci strictè universaliter. prob. ant. sèpe, quando videtur

aliquid objectum à longè, non discernitur, quo colore sit affectum: adeoque videntur omnes colores existentes, & non existentes: vel certè, quando objectum videtur album, non discernitur albedo in individuo, sed confunduntur omnes albedines existentes, & non existentes, ut vult Hurtadus disp. 5. Metaphys. sec. 12. item sèpe videtur sol existens supra horizontem, quando adhuc infra eum existit: rursus, quando gyratur ignis, e. g. funis ignarius, videtur ignis in toto circulo, cum tamen tantum sit in exiguo ejus spatio: adeoque videntur objecta, ubi non sunt: ergo.

563. Resp. neg. ant. hæc enim opinio Hurtadi est singularis contra communem aliorum; nam juxta communissimam sensations, etiam obscuræ, ac debiles, tamen sunt cognitiones intuitivæ, & fiunt vel per species proprias ab objecto emissas, vel certè per ipsum objectum immediate applicatum: adeoque non possunt elici circa objecta non existentia; itaque ad prob. neg. ant. nam in primis videtur obscurè ille color, qui est in objecto, de quo plura Physici, quando de coloribus: dein ipse sol videtur supra horizontem, sed per refractionem, suo modo, sicut objectum, e. g. nummus, qui priùs ob certum situm non videbatur in aliquo vase, tamen potest fieri visibilis infusa aquâ: ignis etiam in fune ignario ipsem emitte lumen, vel species, quæ videntur, quidquid sit de modo, quo conservantur, quem explicare non spectat ad Logicum: quamvis forte in hoc casu sola decipiatur phantasia, dum ob celeritatem motus funis, & visionum sibi succedentium, putat adhuc videri ignem ibi, ubi non amplius videatur. vide de hac experientia n. 201. Phys. univers.

QUESTIO SECUNDA.

De Universalibus in specie.

ARTICULUS I.

Quid sit Genus, & quomodo definiatur.

564. Duximus suprà n. 479. quod quinque communiter cum Porphyrio assignari soleant universalia, nempe genus, species, differentia, proprium, & accidens: & hic numerus, seu divisio, etiam communiter ex eodem Porphyrio hac ratione probatur. Tot statui debent universalia, quot modis aliquid est praedicabile: sed quinque modis aliquid est praedicabile: ergo. prob. mi. aliquid, vel praedicatur essentialiter, vel accidentaliter: si essentialiter: tunc vel praedicatur ut pars essentia latius patens, materialis, seu determinabilis per comparatem: & est genus: vel praedicatur ut pars minus latè patens, formalis, seu determinativa: & est differentia: vel praedicatur ut tota essentia: & est species. Si autem praedicatur aliquid accidentaliter: tunc vel praedicatur ut convertibile cum essentia: & est proprium: vel praedicatur ut non convertibile: & est accidens.

565. Quibus volupe est, in omni scirpo nodos querere, ii hanc divisionem impugnant 1. quod non fiat in membra immediata, & paucissima; cum posset dividi immediatus universale, seu praedicabile, in praedicabile essentialiter, & praedicabile accidentaliter. Sed ad has minutias sèpe non attenditur etiam ideo, ut evitentur plures subdivisiones: & quare non etiam rejicitur divisio globi terrestris in quatuor partes; cum etiam potuissest immediatus dividi in hemisphærium arcticum, & antarcticum?

Impugnant 2. quod inter hæc quinque non numerentur definitio, & individuum; cum tamen etiam sint

sunt prædicabilia. Sed respondeatur, definitionem facile reduci ad speciem: individuum autem, si tam non sit univocè prædicabile de pluribus, de quo infra n. 603. posse reduci ad genus, vel, si hoc non placet, posse dici cum Suarez tom. I. *Metaph. disp. 6. sec. 8. n. 14.* quod *individuum*, utpote terminus transcendentalis, sit super omnia universalia. Res non est magni momenti.

566. Jam per *Genus*, de quo hic agitur, non intelligitur stemma familie, nec natio quædam: sed intelligitur universale: & recte definitur à Porphyrio c. 2. *Quod de pluribus, & differentibus specie, in eo, quod quid est, prædicatur.* Brevius definiri potest: *Prædicabile in quid incomplete de pluribus specie differentibus.* Esse autem *prædicabile in quid* est esse *prædicatum*, quod datur pro responsione ei, qui interrogat, quid res sit: e. g. si quis querat, quid sit homo, incompletè respondeatur, esse animal: completè verò esse animal rationale; unde ista *prædicata* sunt *prædicabilia in quid*, seu, quod idem est, *essentialiter*. Et sic genus, seu *prædicatum genericum*, debet esse *prædicabile in quid*, sed *incompletè*, hoc est, non ut tota essentia, sed ut pars eius *metaphysica*: per quod differt à specie.

Ut autem etiam discriminem sit inter genus, ac differentiam, debet genus insuper esse prædicabile de pluribus specie differentibus, quod non convenit differentiæ, immo nec speciei: sic e. g. *animal*, quod est genus, est prædicabile de rationali, rugibili, hinnibili &c. non ita prædicabile est *rationale*, quod est differentia. Et hæc definitio generis est receptissima, adeoque ab auctoritate plurimum commendabilis: insuper convenit omni, & soli, ac est clarior suo definito: consequenter habet omnes dotes bonæ definitioni necessarias.

567. De divisione generis, quæ necessariò sciri debent, paucis dicemus n. 570. hic autem dico ex occasione, varie etiam dividi *prædicata essentialia*; alia enim dicuntur *prædicata essentialia metaphysicæ constitutive talia*: & sunt sola illa, quæ constituunt metaphysicam rei essentiam, seu definitionem: talia respectu hominis sunt *animal*, & *rationale*. Alia dicuntur *essentialia metaphysicæ connexivæ talia*: & sunt illa, quæ realiter quidem identificantur cum re, at non sunt constitutiva definitionis: talia respectu hominis sunt *visibile*, *fleibile* &c. Alia *prædicata* dicuntur *physicæ constitutive essentialia*: & sunt omnia illa, quæ physicè rem constituunt, atque cum ipsa realiter identificantur; hinc tam metaphysicè constitutivæ, quam connexivæ *essentialia* sunt physicè constitutivæ *essentialia*, ut in homine *animal*, *rationale*, *visibile*, *vivens* &c. quia hæc omnia physicè homini identificantur. Alia dicuntur *physicæ connexivæ essentialia*, suntque illa, quæ rei non quidem identificantur, sed tamen indispensabiliter ab ea exiguntur, ita, ut essentia rei sine illis dari non possit: sic modis *essentialia* sunt modificata, e. g. unioni hominis *corpus*, & *anima*. Aliqui addunt etiam *prædicata essentialia in consideratione scientiarum*, quæ sunt omnia *essentialia*, exceptis individualibus, & individualium respectivis, de qua re fors plura infra n. 638.

A R T I C U L U S II.

Solvuntur Objectiones.

568. Ob. 1. contra definitionem generis. Non potest dari legitima definitio generis: ergo etiam à nobis allata non est legitima. prob. ant. definitionem generis necessariò debet ingredi definitum: sed hoc est contra leges bonæ definitio-

nis ex n. 59, ergo definitio generis non potest esse legitima. prob. ma. in omni definitione debet poni genus: ergo etiam in definitione generis: ergo genus debet ingredi definitionem generis: sed genus est definitum: ergo definitum debet ingredi definitionem.

Resp. neg. ant. ad prob. dist. ma. definitionem generis objectivam debet ingredi definitum objectivum. conc. ma. definitionem formalem debet ingredi definitum formale, sive hic ipse conceptus formalis, qui exprimitur per vocem *genus*. neg. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq. ad prob. dist. ant. debet poni genus, id est, poni iste conceptus formalis, qui exprimitur per vocem *genus*. neg. ant. aliquod objectum hujus conceptus. conc. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. utramque conseq. dein conc. subsumptum: at neg. ultimam consequentiam, intellectam de definito formali, prout ea in hac objectione debet intelligi.

569. Quid sit definitio formalis, & objectiva; item, quid sit definitum formale, & objectivum, diximus in Summulis n. 56. & 57. Jam definitum objectivum ingredirealiter definitionem objectivam, aliud non est, quam objectum definiti formalis esse idem cum objecto definitionis formalis: quod non tantum non est absurdum, sed necessarium: at verò definitum formale ingredi definitionem formalem eset e. g. si in definitione generis poneretur hic ipse terminus *genus*: quod utique non legitimè fieret; quia explicaret idem per idem, & obscurum per obscurum: at non ponitur in definitione generis hic terminus *genus*, sed alii diversi.

Hoc quidem verum est, quod genus formale, in definitione generis positum, sive hic terminus *prædicabile*, per hanc ipsam definitionem etiam definiatur (nam hic terminus etiam est genus, & omne genus definitur) adeoque definiatur partialiter per seipsum, sitque objectum saltem particiale sui ipsius in seipsum reflexi: sed in hoc nihil est absurdum, ut jam ostensum est n. 62.

570. Ob. 2. Si genus potest definiri, tunc genus est species: sed hoc est impossibile: ergo. prob. ma. quidquid definitur, debet habere genus, & differentiam: sed, quod habet genus, & differentiam, est species: ergo. Resp. dist. ma. genus est species respectu sui generis, sive termini *prædicabile*. conc. ma. est species respectu aliorum generum, e. g. respectu terminorum *animal*, *planta*, *corpus* &c. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. conc. totum juxta distinctionem modò datam. Non est absurdum, quod aliquid, quod est genus respectu unius, sit species respectu alterius.

Sic *animal* est genus relatè ad *rationale*, & est species subalterna relatè ad *vivens*: item *vivens* est genus relatè ad *animal*, & est species subalterna relatè ad *corpus*. Nempe in qualibet linea prædicamentali datur genus supremum, e. g. *substantia*: sub quo genere sunt alia genera minùs universalia eaque etiam dici possunt genera subalterna, e. g. *corpus*, *vivens*, *animal*: ex quibus, e. g. *corpus* vocatur etiam species supra: reliqua *vivens*, *animal* vocantur etiam species subalterna, donec deveniatur ad terminum *homo*, qui est species infima, sicut *animal* est genus infimum; quia scilicet homo non habet infra se aliam speciem, nec *animal* aliud genus.

571. Ob. 3. Juxta nos terminus, seu conceptus *prædicabile*, eset superior genere; quia eset genus in definitione generis: & simul eset terminus inferior genere; quia eset aliquod genus particulare, seu terminus, aut conceptus particularis, contentus in termino, seu conceptu universalis genus: ergo ideo conceptus eset respectu ejusdem superior, & inferior;

rior: hoc est implicitorum: ergo. Resp. dist. conseq. idem conceptus est superior, & inferior sub eadem consideratione, vel acceptance. neg. conseq. sub diversa consideratione, vel acceptance. conc. conseq. dein dist. eodem modo subsumptum, ac neg. ultim. conseq.

572. Eadem res, ut dictum n. 365. potest ratione diversarum cognitionum recipere diversas denominations: e. g. idem Petrus potest modò ab aliqua cognitione denominari *animal*, modò ab alia *rationale*: ex quo sequitur, quod etiam eadem res ratione diversarum cognitionum possit dici, modò latius, modò minus latè patere, vel (quod idem significat) modò esse superior, modò inferior; si enim e. g. Petrus accipiat denominationem à cognitione, vel conceptu, eum cum pluribus confundente, e. g. à conceptu generico *animal*, dicitur latius patere, vel esse superior: si autem accipiat denominationem à conceptu eum cum paucioribus confundente, e. g. à conceptu specifico *rationale*, dicitur minus latè patere, vel esse inferior; quia scilicet rationale minus latè patet, quam *animal*, estque tantum pars subjectiva animalis, tanquam totius potentialis, seu est terminus particularis, & inferior respectu animalis, termini universalis, & superioris.

573. Quod autem modò ostensum est in exemplo termini primò intentionalis, idem similiter contingit in terminis secundò intentionalibus: & sic etiam terminus *genus* pro diversitate cognitionum, aut conceptuum, seu novarum in ipsum reflexionum, accipit diversas denominations, & modò latius, modò minus latè patet, modò superior, modò inferior est; si enim genus cognoscatur, seu concipiatur tanquam particulare, aut speciale prædicabile, seu tanquam pars subjectiva termini prædicabile ut sic tanquam totius potentialis, continens sub se omnia prædicabilia particularia: sive, si genus consideretur, tanquam terminus particularis, & inferior respectu prædicabilis, tanquam termini universalis, & superioris, tunc genus dicitur minus latè patere, & esse inferius.

574. At verò si genus consideretur ut terminus universalis, seu ut aliquod totum potentiale, continens sub se omnia genera particularia (inter quæ etiam est prædicabile, tanquam genus particulare quinque universalium) adeoque continens sub se terminum prædicabile, tanquam partem subjectivam, & terminum particularem, atque inferiorem, tunc dicetur genus latius patere, & esse superius; tunc non verificatur, idem esse superius, & inferius sub eadem, sed tantum sub diversa consideratione: in quo tam parùm est implicatio, quam parùm in eo, quod Carolus VI., consideratus ut imperator, sit formaliter superior se ipso, considerato ut comite Tyrolis: & consideratus ut comes sit inferior seipso, considerato ut imperatore.

575. Dices. In hoc actu: *Omne genus est prædicabile in quid incompletè de pluribus specie differentiabus*: genus est superius, & inferior: atqui hoc implicat: ergo. prob. ma. in primis genus est superius, tanquam terminus universalis, sub quo tanquam particulare genus etiam prædicabile est contentum: dein etiam est inferior; quia in hoc actu prædicabile est genus respectu generis tanquam definitio: genus autem semper est superius definito; quia hoc est aliqua species: ergo. Resp. neg. mi. Hic actus est æquivalenter duplex, & æquivalenter duplici modo determinat genus, nempe alio modo ratione subjecti formaliter sumpti, alio modo ratione prædicati formaliter sumpti: ratione prioris denominat genus superius, ratione posterioris denominat

inferius; sicut scilicet hic actus: *Petrus est homo*: ipsum denominat discretum ab aliis, & confusum cum aliis, clarè cognitum, & confusè cognitum: in quo nulla est contradicatio ex n. 535. & seq.

576. Ob. 4. In hac definitione generis, vel definitur natura multiplex sola: vel definitur una cum cognitione: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. non potest dici primum; quia natura multiplex se sola non est universale: non secundum; quia natura multiplex cum cognitione est ens per accidens: atqui istud ex communi Philosophorum non potest definiri: ergo. Resp. neg. mi. & dico, quod definitur natura multiplex, ut dicens cognitionem in obliquo. ad prob. dist. mi. subsumpt. ens per accidens non potest definiri, definitione, quæ adæquate explicet naturam partium, etiam seorsim sumptarum. conc. mi. quæ adæquate explicet totum ens per accidens. neg. mi. & conseq. Sic definitur etiam civitas, exercitus. item majoritas, minoritas, conformitas &c.

577. Dices 1. Illud in hac definitione non definitur, quod non est prædicabile: sed cognitio non est prædicabilis: ergo non definitur. Resp. dist. ma. quod non est prædicabile, non definitur, ita, ut in definitione veniat in recto, & de ipso tanquam de subjecto, definitio prædicari, seu affirmari possit. conc. ma. non definitur, seu potius non attingitur à definitione in obliquo. neg. ma. & conc. mi. sub data distinctione conc. vel neg. conseq. Scilicet sensus definitionis hujus est: *Plures naturæ dissimiles, ut cognitæ cognitione confusa, sunt prædicabiles &c.* non autem sensus est: *Plures naturæ, & cognitionis sunt prædicabiles &c.* ferè sicut, quando dicitur: *Pœna conformis delicto est justa*: etiam attingitur delictum, at non in recto, ut de ipso dici possit, quod sit justum, sed tantum in obliquo.

578. Dices 2. Si definitur natura multiplex ut cognita, tunc etiam cognitio debet venire in recto, & esse prædicabilis: atqui hoc non est verum: ergo. Resp. neg. ma. Terminus, super quem cadit reduplicatio, non semper debet, immo non semper potest importari in recto, ita, ut de eo possit affirmari prædicatum: patet in modò adducto exemplo pœnae conformis delicto; hæc enim ut conformis delicto, seu reduplicativè sumpta, est justa: & tamen delictum (quod est quoque pars pœnae ut conformis, quidditativè sumpta) nullatenus potest dici justum. Unde, ut reduplicatio possit in aliquem terminum, tantum requiritur, ut sis sit aliqua causa, vel ratio, ob quam hoc prædicatum convenit subjecto: & ita se habet cognitio respectu naturæ multiplicis; quia illa reddit hanc prædicabilem; non enim natura multiplex esset universaliter prædicabilis, nisi esset una: sit autem una per cognitionem.

579. Ob. 5. Si genus prædicatur de specie, prædicatur pars de toto: sed hoc est absurdum: ergo. Confir. Si genus prædicatur de speciebus, prædicatur ut totum continens sub se species: sed etiam prædicatur ut pars: ergo simili prædicatur ut totum, & pars: hoc est absurdum: ergo. Resp. dist. ma. prædicatur de toto pars metaphysica. conc. ma. prædicatur pars physica. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Pars metaphysica est realiter ipsum totum, & ab hoc non nisi formaliter distinguitur; unde nil est absurdum, si de isto prædicetur: aliud est de parte physica, quæ non est adæquate, sed tantum partialiter totum.

Ad confir. dist. ma. genus prædicatur ut totum actuale, continens sub se species tanquam partes actuales. neg. ma. prædicatur ut totum potentiale, seu potestativum, continens sub se species tanquam

quam partes subjectivas. conc. ma. & dist. mi. prædicatur etiam ut pars subjectiva. neg. mi ut pars actualis metaphysica. conc. mi. ac dist. etiam conseq. prædicatur ut totum actuale, & pars actualis, neg. conseq. ut totum potentiale, & pars actualis. conc. conseq. & sub eadem distinctione conc. vel. neg. subsumptum.

580. *Totum potentiale*, seu *poteſtatiuum* aliud non est, quam terminus superior, sub quo continentur termini inferiores, qui dicuntur *partes subjectivæ*, si perfectè participant rationem totius, sive termini superioris: si autem non perfectè eam rationem participant, dicuntur *partes potestativæ*: quamvis aliqui autores videantur quandoque non facere discrimen, ac partes potestativas, & subjectivas pro iisdem sumere. At vero *totum actuale* est aliquid realiter constitutum ex suis partibus, sive physicas, sive metaphysicas: & istæ partes, realiter constituentes totum, vocantur *partes actuales*: ex quo patet, idem posse esse respectu ejusdem totum potestativum, & partem actualem: & sic se habet e. g. *animal* respectu hominis.

581. Ob. 6. In hac propositione: *Hoc animal est animal*; non prædicatur genus de pluribus specie differentibus: ergo definitio generis non est bona. prob. ant. in ea propositione, vel prædicatur genus de scipio, vel prædicatur de uno individuo: ergo non prædicatur de pluribus specie differentibus. Resp. om. ant. neg. conseq. Verba in definitiobibus posita ex n. 11. non significant actum, sed tantum potentiam; unde prædicabile non significant actu prædicari, sed tantum posse prædicari; quare, licet genus non semper prædicetur de pluribus specie differentibus, modò possit ita prædicari, jam definitio est bona. ad prob. om. totum; licet enim animal non prædicetur de pluribus specie differentibus in propositione objecta, potest tamen de iis prædicari in alia.

582. Ob. 7. Genus potest etiam prædicari de pluribus genere differentibus, e. g. *Substantia* de corporibus, & spiritibus: ergo definitio non est bona. Resp. neg. conseq. nam, licet genus possit etiam prædicari de genere differentibus, potest tamen etiam prædicari de specie differentibus, de quibus nullum aliud universale ita, hoc est, in quid incompletè, potest prædicari: adeoque tamen hæc definitio convenit non tantum omni, sed etiam soli definito.

583. Ob. 8. Accidens, e. g. *color* est prædicabile in quid incompletè de pluribus specie differentibus, e. g. de colore albo, & nigro: ergo definitio generis non convénit soli. Resp: dist. ant: accidens in abstracto (quod est strictè dictum genus respectu suorum inferiorum specie differentium) est de istis ita prædicabile. conc. ant. accidens in concreto est ita prædicabile de pluribus suis subjectis specie differentibus. neg. ant. & conseq.

Evidem color in abstracto est genus respectu albedinis; nigredinis, rubedinis &c: & de his prædicatur in quid incompletè: at vero accidens in concreto, e. g. *album*, *nigrum*, *rubrum* &c. respectu subjectorum, e. g. *marmoris*, *ligni*, *animalis*, non potest prædicari in quid, seu tanquam pars essentialis; neque enim tali subjecto, specificativè sumpto, est essentialis esse coloratum: si autem subjectum sumatur reduplicative, ut coloratum, debet reduplicatio necessariò cadere in accidens in abstracto sumptum: quo casu, ut modò dictum, accidens potest esse genus respectu inferiorum, seu accidentium particularium.

ARTICULUS III.

Quid sit Species, Differentia, Proprium, & Accidens

584. **P**ost genus venit species, quæ universaliter accepta à Porphyrio c. 3. de specie sic definitur: *Species est quæ ponitur sub genere, & de qua genus in eo, quod quid est, prædicatur*: intelligitur autem, speciem immediate ponit sub genere; nam etiam individua ponuntur mediately sub genere, ut patet. Est autem species duplex, *subjicibilis*, & *prædicabilis*. Prior, seu *subjicibilis* est, quæ ponitur sub genere, sed non est prædicabilis de pluribus. Posterior, seu *prædicabilis* definitur à Porphyrio ibidem sic: *Species est, quæ de pluribus, & differentibus numero, in eo, quod quid est, prædicatur*; unde etiam hæc species est subjicibilis; quia etiam immediately subjicitur generi: at non est purè subjicibili, ut prior, sed simul prædicabilis: & hæc species est universale: non autem est universale species purè subjicibilis; quia hæc non est apta prædicari de multis: quin etiam, si talis species cognosceretur, abstrahendo, an sit una, vel multiplex, tamen non esset universale; quia ad hoc requiritur natura realiter multiplex, ut dictum n. 507.

Talis species purè subjicibilis, ut volunt Thomistæ, sunt Angeli, de qua re *infrā* n. 65 1. & juxta recentiores quosdam etiam talis species est quælibet persona divina; quamvis id alii negent; eocùd, ut habet S. Augustinus 7. de Trinit. c. ult. in fine, inter personas divinas sit nulla distantia quantulæcunque dissimilitudinis: &, ut docet Vasquez tom. 2. in 1. p. disp. 131. c. 2. n. 9. personæ divinæ non sint dissimiles; cum dissimilitudo afferat diversitatem in essentia. Interim tamen certum est, eas personas non tantum distincti individualiter; alias essent tres Patres, tres Filii &c. contra fidem. Quare hæc quæstio videtur multum habere de modo loquendi: attamen hic ipse in similibus quæstionibus de mysterio SS. Trinitatis debet esse vnde causus, & castigatus. De hac specie subjicibili potest etiam videri Arriaga *disp. 7. Logic. sec. 2.*

585. *Species prædicabilis*, quæ sola est universale, & quidem species *infima*, quæ sola hic definitur, est prædicabile de pluribus solo numero differentibus in quid complete. Differt itaque ab aliis universalibus, proprio, & accidente, quod prædicetur in quid: à differentia vero, quod tantum in quid, & non in quale, item quod complete, seu tanquam tota completa essentia prædicetur: per quam prædicabilitatem completam etiam differt à genere, à quo differt quoque per hoc, quod tantum de solo numero differentibus possit prædicari; cum genus etiam prædicetur de specie differentibus.

586. *Differentia* definitur *prædicabile de pluribus in quale essentiiliter*: nempe prædicatur de pluribus, &, si sit differentia suprema, vel subalterna, etiam de specie differentibus: si autem sit differentia infima, de pluribus solo numero differentibus. Item prædicatur *essentialiter* tanquam prædicatum essentiæ realiter identificatum: simul tamen etiam prædicatur in quale; quia per differentiam etiam respondet interroganti, qualis res sit: sic interroganti, quale animal sit homo, respondetur, esse rationale. Licet autem, ut diximus n. 566. interroganti, quid sit homo, etiam aliquando respondeatur, quod sit animal rationale, non tamen respondetur tantum, quod sit rationale; unde priori responsioni modò dictæ potius reponitur species, quam differentia: differentia autem se sola non prædicatur tantum in quid, sed in quale quid. Quod si quis

quis contenderet, differentiam etiam aliquando prædicari tantum in quid, tamen adhuc differret à genere, & specie; eoquod etiam prædicetur in quale. Aliqui differentiam non malè describunt, dum dicunt, quod sit pars essentialis totius minus latè patens, & determinativa alterius partis.

587. Dividitur autem differentia, ut species, in *supremam*, *subalternam*, & *infimam*: qua de re vide n. 570. item dividitur in *constitutivam*, & *divisivam*. Illa, seu *constitutiva* est, quæ constituit speciem, e. g. *rationale*, quod constituit speciem humanam: altera, seu *divisiva* est, quæ dividit genus, & huic adiecta id restringit ad certam speciem, e. g. idem *rationale*, quod dividit animal, & id restringit ad speciem humanam. Unde patet, hanc divisionem differentiarum, non exigere membra realiter distincta, sed tantum distincta formaliter, aut solum extrinsecè, ratione diversorum terminorum, ad quos comparantur.

588. *Proprium* dicitur quatuor modis. *Proprium primo modo* est, quod convenit soli, non tamen omni: & hoc modo speciei humanæ, seu homini, proprium est esse musicum; quia soli homines, non tamen omnes, sunt musici. *Proprium secundo modo* est, quod convenit omni, sed non soli: & hoc modo homini proprium est esse bipedem; nam præter omnes homines etiam volucres sunt bipedes. *Proprium tertio modo* est, quod convenit omni, & soli, sed non semper: & hoc modo homini proprium esse in senectute canescere, ait Porphyrius c. 5: & ex eo alii; quamquam videantur etiam equi, & canes, dum senescunt, saltem aliquo modo canescere. Hinc Arriaga disp. 8. Log. sec. 2. n. 17. in exemplum proprii tertio modo adducit intelligere actualiter, quod, ut docet, convenit omni homini, etiam amenti, sed non semper: at, nisi addatur dependenter à phantasmati, non convenit soli, ut patet. Sed non est de re levissima litigandum.

589. Tandem *Proprium quarto modo* est, quod convenit omni, & soli, & semper: & sic homini proprium est esse risibilem: atque hoc est proprium strictè dictum, ac universale, de quo agunt Philosophi, quando agunt de proprio. Definitur autem *prædicabile de pluribus in quale convertibiliter*. Scilicet per proprium respondeatur interroganti, non quid res sit, sed qualis sit; nec enim interroganti, quid sit homo, sed interroganti, qualis sit, respondeatur, eum esse risibilem. Dein proprium quarto modo debet esse prædicatum convertibile cum essentia: & tale est risibile respectu essentiarum humanarum; nam bona est illatio: *Est risibile: ergo est homo: & è converso: Est homo: ergo est risibile*; nam utraque hæc propositione est vera: *Omnis homo est risibilis: & Omne risibile est homo*. Dicitur istud proprium etiam *proprium metaphysicum*, ut distinguatur à proprio physico, quod est realiter distinctum ab essentia, adeoque non convertibile cum ista.

590. *Accidens*, ut est quintum prædicabile, intelligitur, ut jam insinuavimus n. 583. esse concretum accidentale, e. g. *album*, *dulce*: non autem accidens in abstracto, e. g. *albedo*, *dulcedo*. Alia autem sunt *concreta accidentalia logica*, quando nempe forma est subjecto extrinseca: talia concreta sunt *cognitum*, *vixum*, *amatum* &c. alia sunt *concreta accidentalia physica*, quando scilicet forma est subjecto physice unita: & talia sunt *album*, *dulce*, *calidum* &c. alia sunt *concreta accidentalia metaphysica*, quando forma est realiter quidem identificata subjecto: attamen subjectum ut sic sumptum est metaphysice, seu formaliter indifferens ad eam formam: & tale concretum est *rationale* respectu animalis ut sic; quia, cum non omne animal sit rationale, etiam

illud, quod realiter est rationale, si concipiatur abstractive, sive tanquam animal ut sic, concipiatur ut metaphysicè, seu formaliter indifferens ad rationale.

591. Jam *Accidens* definitur *prædicabile de pluribus in quale non convertibiliter*; quia etiam interroganti, qualis sit res, respondeatur per prædicata accidentalia, e. g. rem esse albam, calidam &c. at tale prædicatum accidentale debet, non esse simpliciter convertibile cum essentia; si enim est accidens physicum, vel logicum, non est convertibile, nec materialiter cum essentia; nam licet bene inferatur: *Est homo: ergo est coloratum*: non tamen è converso benè infertur: *Est coloratum: ergo est homo*. Si autem est accidens metaphysicum, non est convertibile saltem formaliter; nam, licet iterum rite colligatur: *Est rationale: ergo est animal*: non tamen rite colligitur: *Est animal: ergo est rationale*: & sic respectu animalis rationale est accidens metaphysicum.

592. Definitur etiam *Accidens* aliter à Porphyrio c. 6. *Quod adest, & abest præter subjecti corruptionem*: hoc est: *Quod potest abesse, & adesse &c.* nam verba in definitionibus posita non significant actum, sed tantum potentiam ex n. 11. Ut autem includantur etiam accidentia metaphysica, vel etiam ea, sine quibus subjectum non potest naturaliter, vel neque supernaturaliter existere, aut conservari, debet hæc definitio ita explicari, quod accidens sit illud, quod sive concipiatur, sive non, adeoque sive in intellectu adsit, sive absit, tamen semper possit concipi tota essentia.

Sic, sive concipiatur hominem coloratum, vel sanum, sive eum non concipiatur coloratum, aut sanum, semper possum concipere animal rationale: imò si concipiatur etiam hominem cum accidentibus violentis, e. g. cum valde intenso calore, qui hominem enecet, tamen adhuc simul concipio animal rationale. Quia tamen hæc definitio etiam videtur convenire proprio (nam sine hoc etiam potest concipi tota essentia, & istud quoque essentia non repugnat, adeoque potest eodem modo adesse, vel abesse, ut accidens) non videtur esse exacta definitio accidentis, ut est quintum prædicabile. vide Arriagam disp. Log. 8. sec. 3. n. 26. & 27.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

593. **B. 1.** Etiam aliqua individua immediatè subjiciuntur generi: ergo definitio speciei subjicibilis non convenit soli, nec est bona. prob. ant. tres personæ divinae sunt tria individua, & tamen immediatè subjiciuntur saltem quasi generi, quod est *persona divina*: item in sententia Thomistarum, in qua quilibet Angelus differt specie ab altero, quodlibet individuum angelicum immediatè subjicitur generi: ergo. Resp. dist. ant. immediatè subjiciuntur generi individua quæ tantum sunt numero differentia. neg. ant. quæ sunt plus, quam numero differentia, aut quorum quodlibet est nova species. conc. ant. & neg. conseq. ad prob. om. ant. & sub priori distinctione conc. vel neg. conseq. Personalitates divinae non sunt tantum numero distinctæ ex n. 584. & saltem quoad hoc æquivalent species distinctæ: individua angelica juxta illam sententiam Thomistarum sunt re ipsa etiam distinctæ species; unde non subjicitur immediatè generi, nisi nova species, vel formaliter, vel æquivalenter talis. vide Arriagam disp. 7. Log. sec. 2. n. 36.

594. Ob.

594. Ob. 2. Species subjicibilis explicatur per genus, & genus per speciem: ergo fit circulus vitiosus. Confir. Non potest determinari, quid intelligatur per speciem subjicibilem, an sola natura, an concretum ex natura, ac cognitione confusa: sed hoc debet explicari: ergo. Resp. dist. ant. species explicatur per genus clare, & scientificè cognitum, & genus etiam explicatur per speciem clare, & scientificè cogitam. neg. ant. genus explicatur per speciem tantum ruditer cognitam. conc. ant. & neg. conseq. Responsio patet ex jam saepe dictis, & statim n. 6. & 7.

Ad confir. neg. ma. & dico, posse per speciem utrumque intelligi. Si species subjicibilis accipiatur denominative, intelligitur sola natura, e. g. humana, & haec subjicitur generi, sive animali, atque est inferior, quatenus collectio hominum continetur in collectione omnium animalium, & est ista minor. Si autem species subjicibilis sumatur concretive, seu quidditative, intelligitur totum concretum, sive complexum ex natura humana, seu omnibus hominibus, atque ex cognitione confusa, & hoc complexum subjicitur alteri complexo ex omnibus animalibus, atque ex cognitione confusa; quia haec cognitio, confundens omnia animalia, confundit plura, quam cognitio confundens solos homines.

595. Ob. 3. Veræ sunt hæc propositiones: *Equis est species infima, & prædicabilis: Leo est species infima, & prædicabilis &c.* sed equus, & leo differunt specie: ergo species infima est prædicabilis de differentibus specie, & non tantum de differentibus solo numero. Resp. syllogismum non esse in forma; cum terminus *species infima* non supponat eodem modo in majore, ac in conclusione; unde dist. conseq. *species infima*, id est, hic terminus species infima, qui verè est terminus genericus, est prædicabilis de pluribus specie differentibus. conc. conseq. objectum hujus termini, quod per illum significatur, e. g. natura hominis, vel equi, aut leonis &c. est prædicabile de pluribus specie differentibus. neg. conseq.

596. Ob. 4. Etiam species prædicatur in quale quid: ergo definitio differentiæ non convenit solo prob. ant. in definitione e. g. hominis *animal* prædicatur in quid, & *rationale* prædicatur in quale: ergo species prædicatur in quale quid. Confir. Differentia etiam immediate subjicitur generi: ergo est species subjicibilis: ergo non est distinctum universale. Resp. neg. ant. ad prob. neg. 1. p. ant. Rationale, quando ponitur in definitione, non ut totum universale, sed ut pars universalis, nempe ut pars speciei, prædicatur in quid, tanquam constituens ipsam quidditatem, & essentiam hominis; nam interroganti, quid sit homo reponitur totum complexum, seu respondetur esse animal rationale.

Hæc responsio satis fulcitur communī auctoritate, qua standū est in hac quæstione de nomine. videatur etiam Augustinus Laurentius tr. 2. Logit. disp. 5. sec. 3. n. 48. Ad confir. dist. ant. differentia immediate subjicitur generi, & est quidditas completa. neg. ant. non est quidditas completa. conc. ant. & neg. utramque conseq. In definitione, vel descriptione potius speciei, etiam tantum subjicibilis, adducta n. 584. subintelligitur, quod sit quidditas aliqua completa; nam hoc essentiale est cuiuslibet speciei, ut est clarum: at talis quidditas non est sola differentia.

597. Ob. 5. In hac propositione: *Animal est rationale*: differentia non prædicatur in quale, sed in quid: ergo differentia non rectè definitur. Confir. 1. In hac propositione: *Animal est vivens*; iterum

vivens, quod est differentia corporis, prædicatur in quid: ergo definitio differentiæ non est bona. Confir. 2. Differentia est accidentalis generi: ergo non prædicatur essentialiter. Resp. neg. ant. nam rationale non est de essentia animalis ut sic, nec interroganti, quid sit animal, responderetur esse rationale.

Ad 1. confir. dist. conseq. vivens prædicatur in quid de corpore, respectu cujus est differentia. neg. conseq. prædicatur in quid de animali, respectu cujus non est differentia, sed genus. conc. conseq. Ad 2. confir. dist. conseq. ergo non prædicatur essentialiter de genere. conc. conseq. vivens prædicatur essentialiter de specie; cujus est entiale constitutivum. neg. conseq. Loquor autem de differentia specifica, non de individuali, quæ non continentur in definitione, nec constituit speciem.

598. Ob. 6. Idem non potest simul adesse, & abesse ab eodem: ergo accidentis male definitur. Confir. Vestis est substantia, & tamen potest homini adesse, vel etiam ab eo abesse, sine ejus corruptione: ergo definitio accidentis non convenit solidi. Resp. 1. hanc definitionem accidentis à nobis non acceptari ut exactam, quamvis ex alia ratione, quæ est adducta n. 592. Resp. 2. dist. ant. idem non potest adesse, & abesse simul, potentia simultatis. conc. ant. non potest adesse, vel abesse simultate potentiarum. neg. ant. & conseq.

Non quidem habet accidentis potentiam, ut simul, & semel, adsit, & absit, quod clare implicatur; sed tamen habet simul potentiam saltem passivam, non tantum ad unum, sed ad utrumque seorsim, seu disjunctivè; nam sive absit, sive adsit, tamen subjectum non corruptitur. Ad confir. dist. 1. p. ant. vestis est substantia in sensu physico. conc. 1. p. ant. in sensu logico, & in ordine ad prædicacionem. neg. 1. p. ant. & conc. 2. p. ac neg. conseq. Vestis, seu, ut ex n. 583. magis dialectice deberer dici, *vestitus*, habet se, in ordine ad prædicacionem de homine facientem, tantum accidentaliter; etsi utique pannus; ex quo constituitur, sit substantia physica: & hinc in consideratione logica est tantum accidentis.

599. Ob. 7. Aliqua accidentia nequeunt abesse a subjecto sine ejus corruptione, e. g. calor ab igne: alia autem non possunt adesse sine ejus corruptione, e. g. in homine morbus lethalis, vel etiam mors: ergo definitio accidentis non est bona. Resp. dist. ant. non possunt abesse, vel adesse realiter sine subjecti corruptione: om. ant. non possunt abesse, vel adesse formaliter. neg. ant. & conseq. Hæc objectio iam est præoccupata n. 592. Solùm addo, quosdam dicere, mortem, combustionem; & similia, non esse accidentia, sed puras negationes; adeoque non venire ad rem.

Sed non male urget Giatinus, q. 5. Log. a. 3. esse legitimas has prædicaciones: *Homo est mortuus: Dominus est combustus*: & tamen non admitti sextum universale, seu prædicabile, adeoque has prædicaciones revocari debere ad accidentis; unde etiam de his debet dici, ea suo modo posse logicè, sive per conceptum, adesse, vel abesse, sine subjecti corruptione. Si autem replices, in instanti mortis neque logicè amplius dari hominem; eoquod mors tollat essentialem partem hominis, nempe informationem corporis ab anima. Resp. dari saltem in eius instanti hominem ampliatively, & propositionem: *Homo est mortuus*: verificari, eo modo, quo illa cœci vident: nempe non per statum, sed per applicationem:

ARTICULUS V.

Quid sit Individuum, & an univocè possit prædicari de pluribus.

600. **P**orphyrius c. 3. de specie ait: *Individua autem dicuntur hujusmodi, quoniam ex proprietatis consitit unumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadem erit: proprietas autem iste, sive accidentia individuantia, indicantur hoc versiculo: Forma, figura, locus, stirps, nomen, patria, tempus.* At hæc non est stricta definitio, sed potius aliqua descriptio, seu indicatio aliquorum signorum, ex quibus aliquando diversitas individualis colligatur: nec est universalis; quia etiam ipsa accidentia, quæ non habent novam semper collectiōnem accidentium (nisi eatur in infinitum) individualiter differunt: quin etiam substantiae individuæ plures non videntur habere diversam collectionem accidentium, e. g. ligna, lapides, aquæ, olea, & similia. Saltem posset utique Deus producere duo individua, etiam humana, quæ in his omnibus, & adhuc pluribus accidentibus, ita convenient, ut in nullo discreparent, & tamen numero distinguerentur.

601. Idem Porphyrius cit. cap. paulò superiùs ait: *Dicitur . . . individuum autem de uno solo particulari: id est: Individuum est, quod tantum de uno solo prædicatur: clarius adhuc S. Thomas I. p. q. 29. a. 4. in corp. ait: Individuum autem est, quod est in se indistinctum, ab aliis vero distinctum; unde communiter defacto individuum definitur individuum in se, & divisum à quolibet alio.* Addo hic verba Aristotelis in *Prædicam. Tract. 2. c. 1.* ubi sic ait: *Substantia autem est, quæ propriè & principaliter, & maxime dicitur, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est, ut quidam homo, & quidam equus: secunda autem substantiae dicuntur species, in quibus ea, quæ principaliiter substantiae dicuntur, insunt, & haec quidem, & barum specierum genera &c.* Similia habet I. 5. *Metaph. c. 8. text. 15.* ex quibus Philosophi verbis orta est distinctio substantiarum, ita, ut dicatur *substantia prima, & secunda:* per quas tamen voces non videntur Aristoteles aliud intellexisse, quam per substantiam primam individuum, seu substantiam particulariter, aut singulariter acceptam: per secundam vero substantiam universaliter, seu in specie tantum, aut genere acceptam, ut videntur patere cuilibet utrumque locum Philosophi, & verba bene perpendenti.

602. Jam *Individuum* dicitur 1. in primò intentionale, & secundò intentionale. Illud est natura una singularis, prout datur à parte rei: & ei utcunque convenit definitio, seu descriptio n. 600. allata. Istud est natura, prout substat conceptui, à quo exprimitur esse individuum, singulare &c. Dividitur 2. in *individuum determinatum, & indeterminatum.* Illud est, quod determinatè præ aliis indicatur, vel intelligitur; & subdividitur in *determinatum ex nomine*, ut *Petrus*, & *determinatum ex demonstratione*, ut *hic homo*, ac *determinatum ex hypothesi*, quod scilicet ex aliqua hypothesi tantum convenienter, licet absolute potuisse convenire pluribus: & tale defacto individuum est *proditor Christi*, quod ex hypothesi de uno *Juda* potest dici. *Individuum indeterminatum* est, quod nulla tali, vel simili determinatione est affectum, atque etiam dicitur *individuum vagum*, ut *aliquis homo*.

603. Quæritur jam, an à pluribus individuis possit abstrahi ratio communis individui, sive, an

iste terminus, vel conceptus *individuum* possit de pluribus universaliter, & univocè prædicari. Equidem hunc conceptum, seu terminum, aliquo modo, seu saltem æquivocè, vel analogicè, posse de pluribus prædicari, non negatur; nam sæpe quisvis Philosophus discurrevit de individuo ut sic; quare debet hic terminus saltem aliquo modo pro pluribus confusè supponere, & pluribus convenire: at quæstio est, an etiam univocè conveniat.

604. Affirmativam sententiam apud de Benedictis l. 2. Log. q. 2. c. 4. tenent Cajetanus, & Thomista. Eandem tenent Arriaga disp. 7. Log. sec. 4. n. 54. Semery. disp. Log. 3. q. 7. a. 1. Suarez tom. I. Metaph. disp. 6. sec. 8. n. 13. ubi oppositam ait esse incredibilem, & plures alii. Et sanè, si non potest *individuum* univocè prædicari, neque poterit *persona*, aut *singulare*; quia est eadem ratio: hoc autem est incredibile, & claram contra communem: ergo. Probari autem potest hæc affirmativa sententia ex eo; quod hæc ratio *prædicabile tantum de uno*, & quidem de uno, non tantum *formaliter* (qua ratione etiam universale est unum) sed de uno *numericè* tali, hæc, inquam, ratio possit sanè univocè prædicari de pluribus, Petro, Paulo &c. quia quilibet eorum est unus numericè: quin altera quoque ratio, nempe *indivisum in se*, & *divisum à quolibet alio*, potest etiam de quilibet singulari individuo prædicari, estque pluribus in eadem significatione communis.

605. Difficultas aliqua est circa verba à quilibet alio; quia non videntur posse prædicari in eadem significatione de Petro, & Paulo, nam, quando prædicantur de Petro, sub terminis illis videtur etiam subintelligi Paulus; cum Petrus debeat dici *distinctus* ab omnibus aliis: at quando iidem termini prædicantur de Paulo, non potest sub iis etiam subintelligi Paulus; quia hic non potest dici alius à se ipso.

Sed respondet, in definitione individui ut sic terminos illos à quilibet alio sumi distributivè distributione accommoda, intelligendo omnes alios ab ipso, id est, individuo, distinctos: hunc autem terminum ab ipso sumi indeterminatè, ita, ut indeterminate significet, seu repræsentet omnia individua: pro quibus potest poni, vel supponere terminus *ipsum*, vel ab ipso. Scilicet, sicut ipsum subjectum: seu rectus concreti, nempe *indivisum*, & *divisum*, in hac definitione sumuntur indeterminate, ita etiam obliquus ab ipso, qui subintelligitur sub termino *alio*, sumitur indeterminate. Quando autem hic conceptus dein applicatur Paulo, ille terminus *ipso* verificatur in Paulo: si autem conceptus applicetur Petro, verificatur in Petro.

606. Verum objicit adhuc de Benedictis, citatus n. 604. istum terminum *individuum*, vel *indivisum*, non abstrahere à singularibus, seu particularibus individuis, sed imbibiri in istorum conceptibus; cum quodlibet individuum singulare sit individuum: ad terminum univocum autem requiri, ut abstrahat à suis differentiis. Sed respondet, negando, quod individuum ut sic non sufficienter abstrahat à singularibus; nam individuum ut sic respectu individuum singularium, e. g. Petri, & Pauli, se habet sicut animal respectu hominis, & bruti; nam, licet forte individua singularia non abstrahant ab individuo ut sic, tamen individuum ut sic abstrahit ab individuis singularibus. Sicut nempe, licet homo, & brutum, non abstrahant ab animali ut sic, tamen animal ut sic abstrahit ab homine, & bruto: & sicut bona est illatio: *Est homo: vel: Est brutum: ergo est animal*: non tamen bona est ista: *Est animal: ergo est homo: vel: ergo est brutes*: ita etiam bona quidem

dem est ista illatio: *Est Petrus*: vel: *Est Paulus*: ergo *est individuum*: non tamen bona est ista: *Est individuum*: ergo *est Petrus*: vel: *ergo est Paulus*. Itaque datur in utroque casu abstractio, sed non mutua, hoc est, ex una parte nempe individui ut sic, & animalis ut sic, sed non ex altera parte, scilicet individuorum singularium, & hominis, ac bruti. Quia tamen hæc abstractio sufficit, ut terminus *animal* sit terminus univocus, sufficiet etiam, ut terminus *individuum* sit univocus. videri meretur Semery disp. 4. Log. q. 2. & 3. ac. 4. Quod autem *individuum* non constitutat sextum universale, diximus n. 565.

607. Alii ulterius objiciunt, terminos illos à quolibet alio non abstrahere à multiplicitate, & singularitate, adeoque individuum sic definitum non fore amplius terminum universalem; hinc omisso termino à quolibet tantum ponunt *divisum ab alio*. Sed hoc planè convenit complexo centum hominum, quod est divisum à complexo ducentorum: item convenit speciei, quæ est divisa ab alia specie; unde non videtur posse omitti à quilibet: cùmque hic terminus non indicet multititudinem, vel singularitatem ex parte recti, sed tantum ex parte termini obliqui, seu respecti, non videtur obesse universalitati, saltem minus strictè dictæ ex dictis n. 5 10. Sic etiam termini *cognitio Dei*, *cognitio similitudinis*, *cognitio relationis*, videntur termini satis universales, et si ex parte termini respecti, vel obliqui, non abstrahant à singularitate, aut multiplicitate. Sed non est opera pretium hac de re pluribus litigare.

A R T I C U L U S VI.

In quo consistat Differentia Specifica.

608. Supponendum est hæc, quod à nemine negatur, nempe aliqua convenire in genere, ut *homo*, & *leo*, quibus convenit idem genus animalis: alia etiam convenire in specie, ut *Petrus*, & *Paulus*, quibus convenit eadem species hominis: vicissim etiam aliqua differre inter se quoad genus, ut *homo*, & *arbor*, quibus non convenit idem genus ultimum, seu animal: aliqua verò differre quoad speciem, ut *homo*, & *leo*; quibus non convenit eadem species infima, seu animal rationale. Quæstio jam est, quænam sit ratio, ob quam unum dicatur species differre ab altero, seu in quo consistat ista diversitas specifica.

609. Dico cum communiore recentiorum. Illa differunt species, quæ sunt essentialiter dissimilia. Noto tamen, quod, si ponatur, personas divinas inter se differre specie (de quo nos abstrahimus) dissimilitudo non debeat sumi in sensu S. Augustini, citati n. 584. sed tantum intelligenda sit aliqua differentia metaphysicè intrinseca: quæ admitti potest in personis divinis cum pluribus SS. Patribus, quos citat, & sequitur Suarez l. 3. de SS. Trinit. myster. c. 13. n. 3. & S. Thomas, qui 1. p. q. 31. a. 2. in corp. videtur negare in divinis differentiam, negat re ipsa tantum differentiam in essentia. Noto item, quod, si quis velit defendere, personas divinas species differre, juxta ipsum particula essentialiter non sumenda sit pro prædicato spectante ad essentiam; nam in tali non differunt personæ divinæ: sed tantum pro prædicato realiter identificato, & necessario.

Quod necessario ideo addo, ut, si quis forte obiceret, ex nostra conclusione sequi, quod Deus iuxta probabilem sententiam Theologorum, assertum, actus contingentes Dei adæquatae identificari cum ipso Deo, potuisset species à seipso differ-

Mayr Philosophia, Tom. I.

re; eoquod potuisset sibi identificare nolitionem mundi, adeoque habere aliud prædicatum realiter identificatum, si, inquit, aliquis istud objiceret, possit responderi, quod (etsi omittatur, Deum esse in aliqua specie, & posse ab aliqua specie differre, de quo abstrahimus) tamen non deberet posse à seipso specie differre; eoquod prædicata nolitionis, & volitionis, non sint prædicata necessaria, sed tantum contingentia, quæ non inferant differentiam specificam. Addo tandem, prædicatum tale essentiale, ut constitutat differentiam specificam, debere esse à scientiis considerabile, cujus rei rationem dabimus *infra* à n. 638.

610. Prob. jam conclusio, restringendo tamen ipsam ad purè creata, & præscindendo omnino à personis divinis. Ad differentiam specificam, saltem in creatis, requiritur aliqua dissimilitudo: non sufficit accidentalis: ergo requiritur essentialis: ma- est clara; nam, ubi nulla datur dissimilitudo, in- dividua sunt perfectè similia, adeoque possunt ea- dem definitione definiri, & consequentur sunt ejus- dem speciei. prob. mi. accidentalis dissimilitudo datur etiam inter illa individua, quæ juxta omnes sunt ejusdem speciei, e. g. inter Petrum, & Paulum, si unus sit pallidus, alter rubicundus, unus for- tis, alter debilis &c. ergo non sufficit ad differentiam specificam.

611. Ne autem fortè dicas, requiri dissimilitu- dinem essentiale, at nondum sufficere, probatur, eam etiam sufficere. Eo ipso, quod duo habeant dissimilitudinem essentiale, habent etiam differentiam essentiale, ut patet: sed, si habent dif- ferentiam essentiale, habent etiam diversam defini- tionem; nam definitio constat genere, & differen- tia: si autem habent diversam definitionem, habent etiam diversam speciem; species enim est definitio objectiva: ergo, si duo habent dissimilitudinem essentiale, habent etiam diversam speciem, seu differunt specie.

612. Respondebis fortè, dissimilitudinem non strictissimè essentiale, qualem nos tantum requiri- mus, etiam non esse differentiam strictissimè essen- tiale, quæ sola constituit definitionem; adeoque illa, quæ tantum habent dissimilitudinem non strictissimè essentiale, non habere definitionem di- versam. Sed reponitur in primis, dissimilitudinem strictissimè essentiale tantum non requirendam juxta illos, qui volunt, personas divinas specie dif- ferre: juxta quos etiam non tantum differentia strictissimè essentialis, sed etiam minus strictè essen- tialis, constituit definitionem; nam differentia, quæ constituit definitionem Patris divini, non est essen- tialis, sive spectans immediate ad essentiam, seu naturam divinam; quia in essentia non differt Pa- ter ab aliis personis.

Sed, quidquid sit de divinis, nos loquimur de creatis, in quibus si prædicatum à nobis requisitum non est strictissimè essentiale, saltem ex eo infertur, adesse aliud prædicatum diversum strictissimè essen- tiale, & sic ex risibili in homine infertur rationale: imò si nullum aliud adesset, tunc ipsum esset stri- ctissimè essentiale, & deberet poni in definitione.

613. Advertendum autem hæc est, aliud esse tra- dere definitionem differentiarum specificarum, seu specie differentium: aliud tradere regulam, ex qua inferatur, aliqua inter se specie differre; quemadmodum enim ex definitione hominis sola non infertur ali- quid esse, vel non esse hominem, sed debet prius aliunde sciri, an ei definitio conveniat, an non: ita etiam ex sola definitione differentiarum specificarum non infertur, an aliqua differant specie, an non: sed debet prius ex aliis regulis, vel indiciis colligi, an illis

hæc definitio congruat, an non: sive, an sint essentialiter dissimilia, an non.

614. Hujus autem dissimilitudinis, præsertim in entibus materialibus substantialibus, frequenter signum est accidentium diversitas. Accidentia autem ista sunt in triplici classe; aliqua enim sunt, quæ reperiuntur in individuis etiam valde dissimilibus: e. g. quantitas (quam modò supponimus esse accidentis) reperitur in omnibus, etiam valde dissimilibus corporibus: & ista dicuntur *accidentia generica*: alia sunt, quæ reperiuntur in individuis valde dissimilibus, & etiam valde similibus, non tamen in omnibus: e. g. albedo reperitur in hominibus, & lignis, ac lapidibus, non tamen in omnibus: & ista dicuntur *accidentia disparata*: alia tandem sunt, quæ non reperiuntur, nisi communiter in iis individuis, quæ communiter censentur valde similia, e. g. risus in hominibus, hinnitus in equis, latratus in canibus: & vocantur *accidentia specifica*.

Et ista ultima signum esse possunt differentiæ specificæ inter ea, in quorum uno reperiuntur illa *accidentia*, non autem in altero: & econtra etiam signum ejusdem speciei, si aliqua in his accidentibus convenient, eti in aliis disparatis discrepant; hinc, licet canes quoad magnitudinem, colorem, figuram &c. quæ sunt *accidentia disparata*, multùm inter se discrepant; quia tamen convenient in latratu, censentur esse ejusdem speciei. videatur Gaius q. 4. Log. a. 6.

615. Debent tamen ista *accidentia specifica* stabiliter inesse individuo; nam, quamvis asina Balæam semel rationabiliter loqui audita fuerit, non propterea fuit rationalis, aut homo. Debet etiam eorum præsentia, vel absentia, non posse refundi in causas extrinsecas; nam, licet infans nondum ratiocinetur, senex autem ratiocinetur: licet una aqua sit calida, altera frigida, equus unus discolor, alter totus fuscus, Æthiops niger, Germanus albus &c. non propterea differunt specie.

Nam hæc diversitas potest refundi in causas extrinsecas: & quidem in primo exemplo in dispositionem organorum, imperfectam in infante, perfectam in sene: in secundo in ignem uni aquæ, & non alteri admotum: in tertio in varium temperamentum corporum, à quo etiam provenit in hominibus diversitas capillorum, alberum, nigrorum &c. in quarto in nimilum calorem, vel siccitatem, aut etiam evaporationem unius regionis, vehementer exsiccantem, comburentem &c. & econtra in frigiditatem, & humiditatem alterius regionis, contrarios effectus producentem: præterquam, quod hæc *accidentia fermè omnia sint disparata*; ex quibus, ut jam diximus, nihil infertur.

616. Si autem *accidentia specifica* non possint refundi in causam extrinsecam, & stabiliter insint individuo, vel etiam amissa reparentur, tunc per legitimam inductionem, quam constans experientia facit, infertur, eorum causam, seu radicem esse intrinsecam. Jam autem radices, intrinsecò appetitu determinatè, & stabiliter exigentes, vel etiam producentes diversa accidentia, seu proprietates, sunt realiter, & essentialiter dissimiles, adeòque etiam specie diversæ; unde ex talibus accidentibus legitimate infertur diversitas specifica talium radicum, seu individuorum. Quænam autem in particulari talia accidentia sint, & quænam possint, quænam non possint refundi in causas extrinsecas, determinari debet à scientia, quæ de illis individuis tractat.

617. Difficultas adhuc restat in assignando signo differentiæ specificæ in accidentibus; neque enim ista, saltem omnia, possunt dici differre per alia *accidentia*, nisi velimus ire in infinitum. Sed re-

spondetur, quod huic difficultati satisfacere non spectet ad Logicam, cuius est dare definitionem differentiæ; eam autem applicare est illarum scientiarum, quarum objecta sunt individua, sive accidentalia, sive substantialia, de quibus quæstio agitatur. Id solum dico, aliqua *accidentia* satis manifestare se ipsa; nam per se satis patet, specie ab invicem differre calorem, & frigus, dulcedinem, & amaritatem, humiditatem, & siccitatem, albedinem, & nigredinem, & similia. Quidam videntur accidentium istorum differentiam explicare per ordinem ad diversas sensationes, quas causant: at redit statim quæstio de ipsis sensationibus: quæ si vicissim explicitentur per ordinem ad *accidentia*, à quibus causantur, difficulter evitatur circulus vitiosus: sed neque per ordinem ad aliud explicari posse videntur. Accedit, quod juxta axioma philosophicum actus specificentur ab objecto, & non obiectum ab actibus.

618. Notandum tandem, nou omnia eodem modo differre specie respectu omnium scientiarum, sed aliqua, quæ differunt specie respectu unius scientiæ, sèpe non differre respectu alterius, si scilicet non differant in prædicato, ab ista scientia considerabili: sic furtum nummi aurei, & furtum quartuor florenorum argenteorum cum quibusdam crucigeris, non differunt specie respectu Theologiae moralis; quia non differunt in malitia furti, quam solam in furto considerat Theologia: at verò differunt specie in consideratione physica, & arithmeticæ; quia illa considerat diversitatem materiæ auri, & argenti, ista verò numerum. Ex eadem ratione in consideratione Phisicæ differunt circulus aureus, & ferreus, non verò in consideratione Mathematicæ; quia hæc considerat tantum figuram: & econtra in consideratione Mathematicæ differunt cubus aureus, & globus aureus, non verò in consideratione Physicæ; quia hæc tantum considerat metallum.

ARTICULUS VII.

Solvuntur Objectiones.

619. O B. i. Melius dicitur, illa differre specie, quæ differunt in prædicato nobilissimo: ergo debet hic conceptus differentiæ specificæ assignari. prob. ant. prædicatum differentiale est prædicatum determinativum, & quasi forma: prædicatum genericum est determinabile, & quasi materia: sed prædicatum determinativum est nobilis prædicato determinabili, & forma est nobilior materia: ergo prædicatum differentiale est nobilis prædicato generico, adeòque ex essentialibus nobilissimum.

Hunc conceptum dicuntur defendere S. Bonaventura in 2. dist. 9. a. 1. q. 1. & Pallavicinus in assert. Theolog. sed de neutro id sat certum est: certè Seraphicus Doctor unitatem speciei in omnibus Angelis non probat ex sola unitate intellectus Deiformis, tanquam optimi prædicati Angelorum, sed ex aliis etiam paritatibus: imò in corpore probat eam unitatem specificam ex sola auctoritate S. Dionysii. Pallavicinus autem in sua Logica manuscripta videtur amplecti sententiam Cardinalis de Lugo, de qua paulò post n. 623. & alias hic conceptus habet contra se communem auctoritatem.

620. Resp. neg. ant. ad prob. dist. mi. prædicatum determinativum est nobilis prædicato determinabili, & forma est nobilior materia, seu subiecto, semper simpliciter. neg. mi. aliquoties quidem simpliciter, sèpe tamen tantum secundum quid. conc. mi. & neg. conseq. Aliquando quidem, e. g. in homine, prædicatum differentiale rationale est nobilis,

nobilius, quām prædicatum genericum *animal*: at hoc non semper contingit, ut patebit ex infra dicendis; unde differentia specifica non potest universaliter statui in diversitate circa prædicatum nobilissimum.

621. Certè S. Thomas 1. p. q. 50. a. 4. ad. 1. ait, *hac ratione omnia animalia irrationalia fore ejusdem speciei; cùm in eis non sit perfectior forma, quām anima sensibilis*: adeòque supponit prædicatum *sensitivum ut sic*, in quo animalia conveniunt, esse perfectius, quām prædicatum *rūgibile, binnibile &c.* quin imò, si determinativum deberet semper esse simpliciter perfectius, aut nobilius, quām determinabile, accidentia determinativa substantiarum ad varias denominations, deberent esse perfectiora substanciali, quod nemo dicit: & præ omnibus deberet esse nobilissimum prædicatum individuale, quod est præ omnibus ultimò determinativum, quod etiam nemini in mentem venit afferere.

622. Dices. Differentia specifica optime statuitur in ordinatione rerum ad diversos fines: sed hoc ipso statuitur in prædicato nobilissimo: ergo. prob. ma. Deus, & natura, nil faciunt frustra: ergo, ubi ponunt diversam speciem entium, ponunt eam ex diverso fine: ergo in ordinatione ad diversos fines optimè statuitur differentia specifica entium. prob. etiam mi. illud prædicatum est in aliquo ente nobilissimum, quod Deus in ipso peculiariter intendit: sed hoc est diversus finis, vel ordinatione ad diversum finem: ergo.

Resp. neg. ma. & mi. ad prob. ma. neg. utramque conseq. quia Deus, & natura nil faciunt frustra, modò in omnibus aliquem finem intendant; et si non semper diversum; neque enim est imprudens, aut frustraneum, etiam diversa media adhibere ad eundem finem: & certè Deus suam magnificentiam, & liberalitatem ostendit productione diversissimarum creaturarum, & collatione diversissimorum beneficiorum. Ad prob. mi. neg. ma. nam, sicut Deus potest peculiariter intendere entia materialiter perfectiora, vel imperfectiora pro libitu, ità etiam potest peculiariter intendere prædicata minus perfecta. Adde, quòd Deus intendat semper totum compositum, e. g. totum animal rugibile, & non tantum unum prædicatum.

623. Ob. 2. Clarius esset iste conceptus differentiæ specificæ: Illa differunt specie, quæ differunt notabiliter iudicio prudentum: ergo debet assignari. ità Lugo de penit. disp. 3. sec. 2. n. 30. cui videtur favere Pallavicinus, ut dictum n. 619. Resp. neg. ant. Differentia specifica non est extrinseca rei, sicut tamen extrinsecum est judicium prudentum: & sicut esset malus conceptus hominis, vel equi: Illud est homo, vel equus, quod prudentes judicant, esse hominem, vel equum: ità etiam non est bonus hic conceptus differentiæ specificæ; quia nihil re ipsa explicat, saltem ità, ut possit tali conceptui acquiescere intellectus, qui vel maximè cupit ulterius intelligere, quodnam sit fundamentum prudentis iudicii de differentia specifica: quod fundamentum debet esse rei intrinsecum, & juxta nostram sententiam est dissimilitudo essentialis. Verum est, quòd aliquando debeat appellari ad judicium prudentum, præsertim agendo de differentia specifica actionum moralium, e. g. peccatorum; quia ex hoc iudicio aliquando desumendum est, an aliqua sint essentialiter dissimilia, an non: at in talibus casibus judicium prudentum non assignatur pro conceptu differentiæ specificæ, sed ad summum pro regula applicativa conceptus, vel pro aliquo signo differentiæ specificæ: quæ sunt valde diversa.

624. Ob. 3. ex Thomistis. Posset dici, illa differre specie, quæ differunt formaliter, seu per aliquid aliud, quām per ordinem ad materiam sigillatam, sive signatam certis accidentibus, per quem ordinem tantum differunt ea, quæ differunt purè individualiter: ergo debet hoc dici. prob. conseq. hic conceptus est clarius, quām noster: ergo debet præferri. Resp. neg. ant. hic enim conceptus patitur multas difficultates, quas ejus patroni neutiquam tollunt; nam primò ex hoc conceptu infertur, omnes Angelos, cùm non habeant ordinem ad materiam, differre specie, quod extra scholam Thomisticam communius negatur.

Secundò etiam infertur, duas apprehensiones, ab eodem Paulo elicatas, & eundem, e. g. Petrum, eodem modo repræsentantes, non distingui solo numero: nisi dicatur, unam respicere materiam, seu objectum ut affectum hac duratio-ne, alteram autem ut affectum alia duratione: quod tamen incongruè diceretur; cùm apprehensiones non habeant connexionem cum durationibus suorum objectorum, & multò minus cum durationibus diversis; cùm duæ apprehensiones omnino similes utique simul possint præcedere propositionem identificam.

625. Tertio infertur, quòd duo gradus ejusdem qualitatis, si sint homogenei (quales eos esse multi valde probabiliter docent, & quorum sententiae non debet statim hīc præjudicari) non possint esse in eodem subjecto; cùm nec specie, nec numero distinguenterentur. Quartò, quòd neque tales gradus possint conservari extra subjectum; quia iterum nullo modo distinguenterentur; nisi dicatur, quòd exigant diversa subjecta: quod tamen omnino gratis diceretur. Quintò, quòd etiam animæ rationales, quæ sunt ejusdem speciei, differant numero per ordinem ad diversas materias: quod difficulter potest admitti; tum quia gratis dicitur, quòd Deus animam Petri non potuisse naturaliter infundere corpori Pauli, & vicissim; tum quia, si inter barbaros anthropophagos unus alterum devoret, non nutriretur naturaliter ex materia devorata. Plura alia videntur objici posse huic assertioni, sed hæc sufficiunt.

626. Dices 1. Singula individua habent materiam, diversis accidentibus sigillatam: ergo quodlibet individuum exigit talem sigillationem materiæ: ergo per hanc exigentiam rectè explicatur distinctio individualis: & consequenter per alteram magis diversam, seu alterius ordinis exigentiam, rectè explicatur differentia specifica. Resp. om. ant. quod quidem de individuis humanis est verum, sed difficulter probari potest de omnibus aliis individuis etiam substancialibus, e. g. lignorum, lapidum, aquæ, olei, & multò minus de individuis accidentalibus. dist. 1. conseq. ergo quodlibet individuum exigit talem sigillationem indeterminatè. om. conseq. determinatè neg. 1. & 2. conseq.

Multa habent determinatè: at non determinatè exiguntur, ut patet in actibus liberis, & infinitis aliis; unde, nisi probetur, quòd individuum quodlibet exigit determinatè eam sigillationem sua materiæ, vel collectionem accidentium, nihil probatur; aliás enim eam sigillationem, quam modò habet Petrus, potuit etiam habere Paulus, & sic ratione hujus intrinsecè non differunt. Quod spectat ad quandam definitionem Porphyrii (quæ etiam solet hīc adduci per modum objectionis) jam dictum est n. 600. eam non esse bonam: sed, si etiam omitteretur esse bona, tamen nihil probaret contra nos, ut patet consideranti modò dicta, scilicet, quòd aliud sit habere certam collectionem accidentium, aliud eam determinatè exigere.

627. Dices 2. Juxta communem modum loquendi, etiam S. Thomæ, illa differunt specie, quæ differunt formaliter: & illa differunt solo numero, quæ differunt materialiter: ergo differentia specifica debet desumi ab ordine ad formam, & differentia numerica ab ordine ad materiam, nempe accidentibus sigillatam. Resp. conc. ant. in sensu mox explicando. neg. conseq. *Formaliter differre* significat differre per aliquid prædicatum, quod ceu forma metaphysica denominat subiectum, seu individuum, essentialiter diversum. *Materialiter differre* significat non differre in tali prædicato, sed in prædicato tantum materialiter se habente, seu nihil conferente ad diversitatem specificam, quale est hæcceitas, seu individualitas: certè *materialiter se habere* apud Philosophos sæpissimè significat, non venire ad rem, non esse considerabile, & similia.

628. Ob. 4. Convenientius diceretur, illa differre specie, quæ sunt inæqualia in perfectione: ergo debet hoc dici: & ita docent S. Thomas 1. p. q. 47. a. 2. in corp. & l. 3. contra gent. c. 97. item Suarez tom. 2. Metaph. disp. 29. sec. 3. n. 16. quantum non adeò firmiter huic sententia adhæreat: citantur etiam Vasquez, Conimbricenses, & alii. prob. ant. essentiæ rerum se habent, sicut numeri, ut habet Aristoteles 8. Metaph. text. 10. sed numeri non sunt dissimiles, nisi sunt inæquales: ergo nec essentiæ.

Resp. neg. ant. &, cum hæc quæstio non sit propræ de nomine, cum reverentia à citatis auctoriis recedo, uti communissimè defacto recedunt etiam alii. Certè multa communissimè censentur differre specie, de quibus tamen omnibus non potest dici, & minus adhuc potest probari, quod sint inæqualia in perfectione; nam in primis personæ divinæ (quidquid sit, an specie differant, an non) nequeunt dici in perfectione inæquales: consequenter etiam dici non possunt in perfectione inæquales actus fidei, vel charitatis, quorum aliqui ad unam, alii ad alteram personam divinam, eadem cum intensione terminantur.

629. Sed & de pluribus aliis speciebus creatis minimè potest probari, eas esse inæquales in perfectione: certè hoc probabilitas falsum de plurimis, aut saltem incertissimum est: sanè judicamus omnes, specie differre bovem, & cervum, pomum, & pyrum, passerem, & hirundinem: & tamen probari non potest, ista esse inæqualia in perfectione: interim tamen conceptus, definitivus rei certæ, non debet fundari in aliquo tam incerto. Ulterius, sicut artifices creati possunt facere artefacta specie diversa, æqualiter tamen æstimabiliæ, ut e. g. pictor picturam, statuarius statuam, quarum quælibet in suo genere sit tam perfecta, ac altera, ita etiam potest Deus omnipotens producere naturas specie diversas, sed in perfectione æquales.

630. Ad prob. dist. ma. essentiæ rerum se habent sicut numeri quoad aliqua. conc. ma. quoad omnia. neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. Si esset omnimoda paritas, tunc, sicut numerus minor differt à majore per puram negationem, ita etiam essentia una distingueatur ab altera per puram negationem, adeòque equus differret ab homine per puram negationem rationalitatis, & homo haberet omnia prædicata positiva equi, consequenter etiam hinnibilitatem: quod est per se factum.

Conveniunt itaque essentiæ, & numeri in hoc (ut explicat Aristoteles loc. cit.) quod, sicut numerus mutatur, addita, vel dempta unitate, ita etiam muretur essentia, addito, vel dempto prædicato. Eodem modo dicendum, quod non sit omnimoda paritas, inter diversas species ex una, & habitum,

ac privationem ex altera parte; nec enim omnimodam Aristoteles asserit: sed paritas stat tantum in hoc, quod, sicut habitus, & privatio, non possunt simul esse in eodem subiecto, ita neque prius sint esse duas species in eodem individuo.

631. Dices 1. Quæ differunt specie, differunt in quantitate perfectionis: sed, quæ differunt in quantitate, sunt inæqualia: ergo, quæ differunt in specie, sunt inæqualia in perfectione. prob. ma. S. Augustinus docet, quod in essentiis idem sit, esse tantum, & esse tale: ergo essentiæ, differentes in specie, seu in taleitate, differunt etiam in tanteitate, seu quantitate. Resp. om. ma. dist. mi. quæ differunt in quantitate continua, vel discreta, sunt inæqualia. om. mi. quæ differunt in quantitate perfectionis. subdist. sunt aliquando inæqualia. conc. mi. sunt semper, & necessariò inæqualia. neg. mi. & conseq. ad prob. dist. conseq. ut prius. differunt in quantitate discreta, vel continua. neg. conseq. in quantitate perfectionis. conc. conseq.

632. Quantitas discreta est numerica: quantitas continua est extensio in longitudinem, latitudinem &c. & quæ in his differunt, sunt inæqualia, si nempe unum habet majorem numerum, quam alterum, vel unum majorem longitudinem, quam alterum: quamvis in hac quantitate videatur posse aliquando compensari defectus longitudinis per excessum latitudinis. Sed quidquid de hoc sit, quantitas perfectionis, nec est continua, nec discreta, sed est quantitas æstimabilitatis, seu magnitudo perfectionis: quæ, licet non sit inæqualis, potest tamen esse dissimilis, ut à n. 628. probatum est.

633. Dices 2. Quantitas hæc æstimabilitatis, seu perfectionis, est participatio ejusdem simplicissimi entis, scilicet Dei: ergo non potest esse dissimilis, & simul æqualis. Resp. neg. conseq. Participatio hæc non est strictè physica; nam creaturæ non sunt particulæ divinitatis: sed sunt tantum imitationes, seu imagines: possunt autem ejusdem simplicissimi entis imitationes, vel imagines esse in perfectione æquales, & tamen dissimiles: sicut in artificialibus possunt imago picta, & imago sculpta, ejusdem hominis esse æquales in pretio, & perfectione: quamvis sint dissimiles. Adde, quod Deus, cuius imitationes sunt creaturæ, licet sit ens simplicissimum, tamen etiam sit æquivalenter infinitè multiplex, adeòque infinites diversis modis imitabile, vel participabile.

634. Dices 3. Non possunt duo identificari eidem tertio, nisi etiam identificantur inter se: ergo etiam non possunt duo esse æqualiter similia eidem tertio, nisi etiam sint æqualiter similia inter se. Resp. neg. conseq. Identitas realis stat in indivisibili, nec capit magis, & minus: at vero similitudo capit magis, & minus; unde non est paritas. Sic Angelus, & homo sunt similiores inter se, quam Angelus, & leo: vicissim etiam leo est similius homini, quam Angelo: ergo leo, & Angelus, sunt similiores eidem tertio, quam inter se.

Dices 4. Non possunt duo distare dissimiliter ab iisdem locis, quin distent inæqualiter: ergo neque possunt duo distare dissimiliter à Deo, & nihilo, quin distent inæqualiter. Resp. neg. ant. Si intelligitur distantia ab omnibus omnino locis, talia duo non distant æqualiter, sed prorsus eadem distantias: nam sunt in eodem loco: si autem intelligitur tantum distantia ab aliquibus locis, potest unum distare tantum dextrorum, quantum alterum distat sinistrorum: & sicerunt distantiae dissimiles (quia erunt ubicationes diversæ classis) & tamen erunt æquales.

635. Dices 5. Quæ sunt æqualia, possunt commensurari: sed quæ possunt commensurari, sunt ejusdem

dem rationis, seu similia: ergo, quæ sunt æqualia, sunt similia: ergo econtra, quæ sunt dissimilia, sunt inæqualia. Resp. dist. mi. sunt ejusdem rationis, seu similia in aliqua commensurabilitate. conc. mi. sunt similia in commensurabilitate speciei, sive in ipsa perfectione specifica infima. neg. mi. & conseq. Mensura vini, & mensura aquæ, etiam sunt æqualiter commensurabiles, quin sint ejusdem speciei, vel ejusdem perfectionis specificæ.

Dices 6. Inter species necessarius est ordo: ergo debent esse inæquales in perfectione. Resp. neg. conseq. Juxta S. Augustinum l. 19. de Civit. c. 13. *Ordo est parium, dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio*: quæ est definitio propriæ ordinis localis: ex qua tamen desumitur definitio ordinis in genere communiter recepta, nempe hæc: *Ordo est parium, impariumque dispositio*; unde, si aliquæ species in perfectione sunt pares, aliaæ impares, habetur sufficientissimus ordo: sicut etiam habetur in exercitu, et si non quælibet turma sit alteri subordinata, modò tandem omnes sint subordinatae supremo duci.

636. Ob. 5. directè contra nostram conclusiōnem. Etiam solo numero distincta sunt essentialiter dissimilia, sed non differunt specie: ergo noster conceptus non convenit soli. prob. ma. etiam solo numero distincta differunt in prædicato hæcceitatis, seu individuali: ergo sunt essentialiter dissimilia. Resp. neg. ma. ad prob. neg. conseq. Similitudo essentialis omnimoda, & perfecta, non petit, ut similia convenient in prædicato hæcceitatis, seu individuali; aliaæ nunquam duo possint esse omnimodè essentialiter similia; cum duo necessariò differant in hæcceitatibus: & tamen juxta communissimam individua ejusdem speciei infimæ censentur esse essentialiter omnino similia: quin imò juxta omnes similitudo quævis, etiam maxima, involvit duo.

Evidem de Benedictis l. 2. Log. q. 2. c. 7. contendit, non posse duo discerni, nisi sint essentialiter dissimilia: sed non sufficienter probat; neque enim ex eo, quod habeant distincta prædicata, sequitur, quod habeant dissimilia: discerni autem possunt ratione accidentium, vel intrinsecorum, vel etiam extrinsecorum, loci, temporis &c. vel etiam cognoscendo immediate ipsas hæcceitates, uti Deus immediate cognoscit omnia individua.

637. Dices 1. Ex nostra assertione saltem sequeretur, quod uniones Petri, & uniones Pauli, differant specie: hoc est contra communem: ergo. prob. ma. priores uniones sunt essentialiter affixæ Petro, & posteriores Paulo: ergo differunt in prædicato essentiali. Idem potest fieri argumentum de ubicationibus, & durationibus Petri, & Pauli: item de cognitionibus, tantum diversis ratione objectorum individualiter distinctorum. Resp. neg. ma. ad prob. conc. ant. dist. conseq. differunt in prædicato essentiali non constitutive dissimilitudinem. conc. conseq. in prædicato essentiali constitutive dissimilitudinem. neg. conseq.

638. Si petas, quid ergo requiratur ad hoc, ut prædicatum constituat dissimilitudinem entitativam, respondeo, debere esse prædicatum identificatum, per se ab aliqua scientia considerabile, quæ tamen non est prædicatum individuale, vel individui respectivum; nam dissimilitudo stat in eo, quod aliqua non possint substare omnibus iisdem conceptibus confusis, per quæ confunduntur objecta à scientiis, ratione prædicatorum ab ipsis considerabilium; ut enim dictum est n. 618. aliqua differunt specie respectu alicujus scientiæ, non item alia, quæ tamen differunt respectu alterius scientiæ;

quia scilicet illa priora differunt in prædicatis ab illa scientia considerabilibus, non autem ista posteriora. Si ergo duæ res non differunt in ullo prædicato, ab aliqua scientia considerabili, non sunt censenda differentia specie, aut essentialiter dissimilia.

639. Quod autem prædicata superius memorata, essentialiter affixum Petro, essentialiter affixum Paulo, non considerentur à scientiis, probatur ex eo, quod scientiæ per se non considerent singularia ut singularia; ex hoc enim sequitur, quod neque considerent hæc prædicata, distinctum ab hoc singulari, affixum huic singulari; hæc enim prædicata non possunt rite considerari, nisi considerentur etiam ipsa singularia. Non tamen hinc inferas, hac ratione neque per se à scientiis consideratum iri hoc prædicatum *predicabile de pluribus solo numero differentibus*, quod tamen constituit essentialē dissimilitudinem inter speciem, & genus; nam hoc prædicatum non dicit unum individuum ut tale, sed totam collectionem omnium individuorum, in una ratione specifica convenientium, quales collectiones utique à scientiis considerantur.

640. Dices 2. Ista uniones differunt in prædicato essentiali pluribus communicabili: ergo sunt essentialiter dissimiles. ant. prob. prædicatum hoc affixum Paulo, vel affixum Petro, competit pluribus unionibus Petri, & pluribus Pauli, quæ possibles sunt: ergo. Resp. neg. conseq. ad prob. ant. conc. totum, quod non est contra nos; non enim negamus ant. sed conseq. Non bene statuitur differentia specifica in prædicato pluribus communicabili. Primo; quia hic conceptus præjudicat sententiæ probabili S. Thomæ, & Thomistarum, docentium, Angelos omnes differre specie, adeoque ratione prædicati non communicabilis pluribus. Secundò; quis præjudicat etiam sententiæ eorum, qui volunt, personas divinas inter se differre specie: & certè Suarez tom. 2. Metaph. disp. 29. sec. 3. n. 16. docet, personas divinas, ut relationes sunt, esse dissimiles: adeoque huic sententiæ videtur favere, ut colligi potest ex dictis n. 584.

Tertiò; quia sequeretur, quod etiam Petrus, & Paulus, inter se differant specie; nam Petrus habet hoc prædicatum *distinctus à Paulo*, quod est communicabile cum omnibus, excepto Paulo: & vicissim Paulus habet hoc prædicatum *distinctus à Petro*, quod vicissim est communicabile cum omnibus excepto Petro: hoc autem est contra omnes: adeoque ad dissimilitudinem specificam non sufficit talis differentia, sed requiritur alia, quæ explicata est n. 638.

641. Dices 3. Juxta nostra responsa debet admitti differentia media inter specificam, & individualē: hoc est contra communem: ergo. Resp. hanc quæstionem esse de voce. Si per differentiam individualē intelligitur differentia in prædicato, quod præcisè de uno singulari prædicabile est, & nullo modo pluribus communicabile, dabatur talis differentia media: & talem medium differentiam debent omnes admittere, qui negant, "personas divinas differre inter se specie; non enim tantum differunt numericè; aliaæ essent tres Patres, & tres Filii &c. quod dicere esset hæresis. Si autem per differentiam individualē intelligitur omnis illa, quæ non est specifica, non dabatur differentia media: & ita videtur communiter intelligi differentia individualis, saltem in creatis; unde, quando communiter dicitur, ea differre individualiter, quæ differunt solo numero, id ideo dicitur; quia differentia altera in creatis non curatur à scientiis, adeoque omnia se habent, ac si pure solo numero differerent. Dico

Dico in creatis; nam differentia personarum in divinis vel maximè curatur à Theologia.

642. Ob. 6. Juxta nostram sententiam homo per prædicatum *risibile* differret specie ab aliis animalibus: sed hoc est falsum: ergo. prob. mi. si homo per hoc prædicatum differret specie ab aliis, bona esset definitio: *Homo est animal risibile*: sed hoc nemo dicit: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. dist. ma. esset illa definitio bona utcunque, ita, ut conveniret omni, & soli conc. ma. esset omnino exacta. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq.

Definitio omnino exacta debet fieri per prædicatum differentiale primarium, quod explicat primarias operationes in objecto definito, adeòque in homine ratiocinationes: quod prædicatum insuper est radix metaphysica cæterorum prædicatorum, & ideo dicitur specialiter *essentialis*, per hoc intelligendo, non tantum prædicatum identificatum, sed illud, quod specialius, & perfectius exprimit *essentiam*. Et, si tale prædicatum inveniri potest, utique per id constituitur melior definitio: cumque in confessu sit, quod rationale in homine sit tale prædicatum, utique meritò præ risibili, vel aliis, ad definitionem adhibitum est. Quodsi autem (ut puto sèpe fieri, ex ignorantia prædicati differentialis primarii) in definitione minus perfecta pro differentiali primario adhibeatur prædicatum quarto modo proprium, realiter identificatum definito, tunc istud proprium prædicatur in quale, non tantum convertibiliter, sed etiam suo modo essentialiter.

ARTICULUS VIII.

An sit possibilis Species Creatæ Immultiplicabilis.

643. IN divinis paternitatem, licet immultiplicabilem, plus quam individualiter distinguiri à filiatione, & spiratione passiva, etiam immultiplicabilibus, & has vicissim ab illa (quidquid sit de distinctione strictè specifica) jam diximus n. 584. Hic queritur, an in creatis possit dari species immultiplicabilis, seu individuum aliquod, quod essentialiter excludat aliud ipsi essentialiter omnino simile: quæ species, cum esset purè subjicibilis, non esset universale ex dictis n. 584.

Potest autem hæc quæstio dupliciter fieri; vel enim potest quæri, an possit dari individuum, quod simpliciter non admittat ullum aliud individuum sibi omnino simile: vel potest quæri, an sit possibile individuum, quod non admittat ullum aliud individuum omnino simile copulativè, sed tamen admittat disjunctivè: id est, essentialiter exigat, ut vel ipsum solum existat, vel aliud ei omnino simile solum: nunquam autem duo simul existant: & in hoc secundo sensu hæc est longè intricatior, nec potest explicari finè explicatione decretorum Dei, quæ sunt suprà Logicam; unde, qui hujus rei notitiam desiderat, videat Giatinum q. 4. a. 7. *S. Subtilior.*

644. Nobis sufficit indagare, an possibilis sit species creatæ simpliciter absolute immultiplicabilis, ita, ut unum tantum individuum determinatum existere possit, & nullum aliud. Thomistæ talem speciem non tantum asserunt possibilem, verùm volunt, eam actu dari, & non unam tantum, sed innumeras, quot nempe sunt Angelii; nam juxta ipsos, e. g. S. Michaël habet tale prædicatum specificum, quale nullus alias Angelus habere potest, & simile prædicatum habet quisvis alias Angelus: favebat etiam S. Thomas i. p. q. 50. a. 4. in corp. huic sententiæ: sed alii communiter defendunt oppositum, cum quibus.

645. Dico. Nulla species creata est simpliciter immultiplicabilis. Prob. conclusio. Nulla datur creatura, cui Deus non possit producere omnino similem: ergo. prob. ant. quoad producibilia semper standum est pro omnipotencia Dei, ita, ut nihil debeat asseri improducibile, nisi specialis ratio pro ea assertione possit afferri: ergo etiam non debent asseri improducibilia plura individua in eadem specie creata, nisi specialis ratio possit afferri, quæ positivè probet, non posse plura talia individua produci: atqui adversarii talem rationem non afferrunt: ergo. antecedens est receptum communissimum; unde omnibus usitata est argumentatio: *Non implicat: ergo est possibile: consequentia est clara: subsumptum, de quo solo videtur posse esse dubium, probatur solutione objectionum.*

646. Hac occasione noto, sensum hujus argumentationis: *Non implicat: ergo est possibile: non esse identicum, & quasi nugatorium, quem verba videntur præferre, sed hunc bonum, & legitimum: Viri docti post maturam, & diligentem rei considerationem, non inveniunt in ea contradictionia: ergo probabilius nulla dantur.* Sanè, sicut si periti Medici post diligentem inquisitionem nullum inveniunt morbum: si periti rei monetariæ post similem diligentiam non inveniunt nummum falsum, probabilius nullus adest: ita etiam, si viri docti, seu periti eompossibilitatis, vel contrarietatis prædicitorum, post sedulam indagationem non inveniunt contrarietatem, vel contradictionem inter prædicta, probabilius nulla adest.

647. Ob. 1. Non implicat species immultiplicabilis: ergo est possibilis. Resp. 1. invertendo argumentum: Non implicat individuum perfectè simile cuilibet alteri individuo creato: ergo est possibile, & econtra species immultiplicabilis est impossibilis. Resp. 2. neg. ant. Ens creatum, limitans, & restringens omnipotentiam Dei, sufficienter implicat; nam omnipotentia Dei, utpote infinita, debet extendi, quantum potest: species autem immultiplicabilis restringeret omnipotentiam Dei; quia excluderet eam à productione individui similis.

Dices 1. Non limitatur omnipotentia Dei, dicendo, quod non possit producere aliquid improducibile: ergo neque limitatur dicendo, quod non possit multiplicare aliquid immultiplicabile. Resp. dist. ant. non limitatur omnipotentia Dei ita dicendo, si jam aliunde probata sit improducibilitas illius rei. conc. ant. secus. neg. ant. & dist. etiam conseq. si jam aliunde probata sit immultiplicabilitas. conc. conseq. secus. neg. conseq.

648. Certè non licet statim alicui enti affingere improducibilitatem, & sic ipsum extrahere ex sphæra omnipotentia divinæ, sed debet aliis rationibus priùs probari ejus implicantia, & tunc primùm asseri improducibilitas: at ita etiam debet priùs aliunde probari immultiplicabilitas, & tunc primùm asseri impossibilis multiplicitas: nempe immultiplicabilitas fundatur in prædicato priore, sicut improducibilitas: & sicut ad probandum, aliquid esse immultiplicabile, debet in eo ostendi aliquid prædicatum, ratione cuius non possit multiplicari: adeòque adversarii debent suam sententiam positivè probare, quod tamen sufficienter non faciunt.

649. Dices 2. Tamen bona est argumentatio ista: *Non implicat homo, qui non sit binnibilis: ergo est possibile: ergo etiam bona est ista: Non implicat individuum, quod non sit multiplicabile: ergo est possibile.* Resp. 1. quare ergo non etiam bona est ista argu-

argumentatio: *Non implicat homo, qui non sit rationalis: ergo est possibilis.* Reponent, homini esse **essentialia prædicatum rationale**, adeòque non posse simul in eodem esse ejus contradictorium. Sed pariter dico, cuilibet individuo creato esse **essentialia prædicatum multiplicabile**, adeòque non posse simul esse immultiplicabile. **Resp. 2. neg. conseq.** Prima argumentatio est bona; quia aliunde rationibus efficacibus probatur, prædicatum *hinnibile* non esse necessarium homini, sed potius ei repugnare: at non probatur aliunde ab adversariis, etiam repugnare alicui creaturæ prædicatum *multiplicabile*.

650. Dices 3. Nos non admittimus tot species entium possibles, quot admittunt adversarii: ergo limitamus omnipotentiam Dei. prob. ant. non admittimus speciem immultiplicabilem, quam adversarii admittunt: ergo. **Resp. neg. ant. ad prob. dist. ant.** non admittimus speciem ut immultiplicabilem, seu non afferimus, eam esse immultiplicabilem. **conc. ant.** non admittimus illam speciem, quam adversarii falso dicunt, esse immultiplicabilem. **neg. ant.** & **conseq.** Nos admittimus tot species possibles, quot admittunt adversarii; nam admittimus etiam illas, quas ipsi dicunt, esse immultiplicabiles: & admittimus etiam illa prædicata, quæ ad eas species juxta communem sensum doctorum pertinent: e. g. admittimus possibles omnes Angelos, quos adversarii admittunt, & dicunt esse species immultiplicabiles: item admittimus in Angelis omnia ea prædicata, quæ communiter ipsis tribuuntur: negamus autem ista prædicata angelica (& eadem ratio est de prædicatis quorumcunque individuorum creatorum) esse opposita multiplicationi: & hinc meritò etiam negamus in Angelis (& ex eadem ratione in aliis speciebus creatis) immultiplicabilitatem.

651. Ob. 2. Omnia individua cuiuslibet speciei, adeòque etiam substantiæ spirituales completæ, seu Angeli, debent à se invicem posse discerni, ne oriatur confusio in universo: sed istæ substantiæ non possunt à se invicem discerni, nisi inter se differant specie: ergo. **Resp. ma.** non esse extra omne dubium; cum plura, e. g. grama, saxa, arenæ &c. non videantur saltem ab homine posse discerni: sed **om. ma. neg. mi.**

In primis intellectus divinus comprehendit ipsam individuationem, nec indiget signo distinctivo, ad discretionem unius ab altero: intellectus autem creatus potest discernere etiam unum Angelum ab altero, ratione diversorum accidentium spirituum, sicut discernit e. g. unum hominem ab altero, ratione diversorum accidentium materialium: certè Deus, sicut potest substantias materiales instruere diversis accidentibus materialibus, ita etià potest substantias spirituales instruere accidentibus spiritualibus: qualia autem ista accidentia sint, equidem in individuo, vel specie infima, determinare non ausim: dico tamen, posse esse similia characteribus sacramentalibus, qui sunt qualitates spirituales animabus impressæ.

652. Dices 1. Angelii debent esse inter se discernibiles pro priori, seu antequam habeant aliquam collectionem accidentium: ergo non discernuntur ratione accidentium. prob. ant. Deus debet posse huic præ altero Angelo conferre certam aliquam collectionem accidentium: ergo debet eos pro priori discernere. **Resp.** Hoc argumentum videtur probare, etiam entia materialia debere pro priori ad sua accidentia differre specie: sed hoc omisso dist. ant. Angelii debent pro priori esse discernibiles à Deo. **conc. ant.** ab aliis Angelis, seu creaturis. **neg. ant.** & sub eadem dist. **conc.** vel **neg. conseq.**

Jam diximus, Deum discernere ipsam rationem individualis; quia eam perfectissimè comprehendit.

653. Ob. 3. Formæ non multiplicantur numero, nisi ratione diversorum subjectorum: ergo substantiæ spirituales completæ, quæ non habent subjectum, non differunt solo numero. **Resp. neg. ant.** quod non probatur. Quantitas unius hostiæ consecrata differt numero à quantitate alterius, quamvis non adsit earum subjectum; vel, si velis, quantitatem identificari cum materia prima, adeòque non amplius adesse in SS. Eucharistia, redit argumentum de aliis accidentibus, post consecrationem plurium hostiarum remanentibus. Addo tandem, quòd, si Aristoteles 12. *Metaph. text. 49.* verè sentiat, omnia solo numero distincta debere habere materiam, in hac quæstione de re potius standum sit ratione.

DISPUTATIO IV.

De Predicamentis.

654. **P**ost Isagogen Porphyrii explicandus venit Aristotelis *Liber Prædicamentorum*, qui in tres tractatus dividitur, scilicet in *Antiprädicamenta*, *Prædicamenta*, & *Postprædicamenta*: & in primo quidem tractatu agitur de univocis, æquivocis, denominativis, &c. in secundo de decem prædicamentis, quæ inferius afferemus: in tertio vero de oppositis, prioritate, simultate, motu, & habitu. Quia tamen plura ex iis, quæ in his tractatibus traduntur, vel jam sufficienter explicata sunt in Summulis, vel necessaria non sunt, vel alibi commodius pertractantur, nos hac disputatione, & prima ejus quæstione, tantum agemus de concretis, & denominationibus: secunda vero quæstione, post brevem explicationem quorundam prædicamentorum, vel potius terminorum prædicamentialium, agemus de prædicamento relationis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Denominationibus, & Concretis.

A R T I C U L U S I.

Quid sit, & quotuplex Denominatio, auctor Concretum.

655. **A**ristoteles tr. 1. de *Prædicam. c. 1.* sic ait: *Denominativa vero dicuntur, quæcumque ab aliquo differentia casu secundum nomen habent appellationem, ut à Grammatica Grammaticus:* id est: *Denominativa sunt nomina adjectiva, ab aliis nominibus deducta, quæ, ut bene explicat Maurus in hunc locum, differunt casu, seu dicunt in oblique illud nomen, à quo derivantur: e. g. Grammaticus, qui derivatur à Grammatica, explicatur homo callens Grammaticam.* *Hæc denominativa vocantur etiam, & fortè modò communiū, denominaciones.*

Debet autem denominativa esse concreta accidentalia, ut est communis, & probant Albertus Magnus, ac Toletus apud Conimbricenses in c. 1. *prædicam. q. 2. a. 2.* quamvis autem isti eorum probationem non videantur approbare, tamen etiam assertur, denominativa debere esse subjecto denominato accidentaria, ita, ut forma subjecto denominato non sit identificata: & sic habet se (quod est exempli-

exemplum Aristotelis) Grammatica, à qua homo denominatur Grammaticus. Unde concreta metaphysica, strictè loquendo, non possunt vocari denominationes: quāvis fortè hic rigor loquendi non semper observetur.

656. Dicuntur autem aliæ *denominationes formales*, aliæ *objectivæ*. Illæ sunt termini, voces, vel conceptus, qui prædicantur de objectis: istæ sunt ipsa *objecta*, quæ per conceptus, vel voces significantur. Item dicuntur aliæ *denominationes simultaneæ*, aliæ *successivæ*. Illæ exigunt omnes partes simul dari, ut *homo*, *equis*, *domus*: nam e. g. non dicitur *dari* *domus*, si non simul existant muri, tectum &c. sed hodie tantum muri, cras solùm tectum &c. at *successivæ* non exigunt omnes partes simul dari, ut *annus*, *mensis*, *senex*; nam omnes dicimus nunc *dari* *hunc*, vel *illum annum*, quin tamen omnes ejus partes, seu dies, simul dentur. Item dicuntur aliæ *denominationes intrinsecæ*, aliæ *extrinsecæ*. Illæ sunt *concreta physica*, quorum forma est intrinsecè unita subjecto, e. g. *calidæ*, *albus*, *amarus*: istæ sunt *concreta logica*, quorum forma est extrinsecæ subjecto, e. g. *visus*, *cognitus*, *depictus*. Et de his denominationibus extrinsecis lis est, in quo consistant, aut ex quibus partibus constuantur.

Thomistæ à quibusdam dicuntur velle, ista *concreta extrinsecæ*, seu *denominationes extrinsecas*, esse entia rationis, seu constitui per aliquam relationem ab intellectu confictam, quæ detur inter cognoscentem, & rem cognitam. Sed alii negant, hanc esse Thomistarum sententiam. Scotistæ verò dicuntur adstruere aliquam entitatulam diminutam: Matrius tamen *disp. 2. Log. q. 6. n. 90.* longè aliter sentientem inducit Scotum, aliique etiam Scotistæ hanc sententiam rejiciunt. Nostri autem communiter docent, *denominationes hasce extrinsecas* haberi per subjectum, ac formam extrinsecam, & aliquam hujus unionem moralē cum subjecto, vel respectum intentionalem ad istud.

657. Dico cum his ultimis auctōribus. *Denominationes extrinsecæ* consistunt in subjecto, & forma extrinsecæ, moraliter illi unita, vel intentionaliter illud respiciente. Prob. conclusio. Nulla est necessitas ullius relationis factæ, multò minus entitatulæ diminutæ: sed absque his, habito tantum subjecto, ac forma, extrinsecæ quidem, sed tamen moraliter, sive secundum moralē existimationem subjecto unita, vel istud respiciente, habetur tota *denominatio cogniti*, visi, amati, doctoris, prætoris &c. ergo.

Confir. præsertim in ordine ad entitatulam diminutam. Adversarii neque possunt dicere, quod illa entitas sit realis, nec possunt dicere, quod non sit realis: ergo omnino non datur. prob. ant. si dicunt esse realem, debet realiter produci: atqui non est assignabilis causa entitatis diminutæ in Turcarum e. g. Sultano, quando de eo cogito, atque adeò eum cognosco: minus potest dici, quod talis entitatula producatur in Deo, quando eum cogito, vel eum amo: ergo.

Neque dicant, quod talis entitatula emanet ex subjecto recipiente denominationem; nam in Deo non habet locum talis emanatio, imò nec in aliis entibus; nam emanatio ex n. 383. est revera productio: adeòque deberet talis entitatula, vel produci per eandem actionem cum subjecto, & huic identificari, quod in his casibus fieri non potest: vel deberet ab ipso subjecto produci: & quælo, quis determinabit Turcarum Sultanum ad producendam in se entitatulam, quando ipsum cognosco? Si verò dicant, eam entitatulam non esse realem, de-

bet esse aliquid purè formale: & sic incident adversarii in sententiam dictam Thomisticam, quam nolunt: medium autem ens inter reale, & purè formale, merito negatur.

658. Ob. 1. Nulla forma potest tribuere denominationem subjecto, nisi se communicet subjecto: atqui non potest se huic communicare, nisi sit intrinseca: ergo forma non potest tribuere denominationem, nisi sit intrinseca. Resp. 1. Fictio intellectus, aut relatio facta, cùm nihil sit, intrinseca esse non potest. Resp. 2. dist. ma. nulla forma potest tribuere denominationem, nisi se communicet subjecto, juxta exigentiam denominationis. conc. ma. contra, vel supra exigentiam denominationis. neg. ma. & dist. mi. non potest se ita communicare, nisi sit intrinseca, si denominatione est intrinseca. conc. mi. si est tantum extrinseca. neg. mi. & conseq.

659. Dices. Si forma extrinseca potest tribuere denominationem, etiam anima separata poterit corpus denominare vivens, & cognitionis, qua cognoscitur Paulus, poterit eum denominare cognoscendum: hoc est falsum: ergo. Resp. neg. ma. & quæro, quare istæ *denominationes* non possint haberi per entitatulam diminutam, vel relationem fictam. Scilicet, ut adversarii, ita & nos dicimus, disparitatem esse inter ipsas *denominationes*; nam aliquæ istarum dicuntur *physicæ*, & *intrinsecæ*, aliæ *logicæ*, & *extrinsecæ*: illæ exigunt formas *intrinsecas*, seu *physicæ* unitas: istæ non exigunt tales formas, sed tantum formas *extrinsecas*, modo aliquo moralē unitas subjecto, vel certo modo illud respicientes:

660. Ob. 2. Omnis forma debet informare subjectum: sed non potest illud informare, nisi fuerit ipsi *physicæ* unita: ergo omnis forma debet esse subjecto *physicæ* unita: atqui, quando dantur *denominationes extrinsecæ*, nihil datur *physicæ* unitum subjectis, nisi entitas diminuta: ergo. ma. habetur ex etymologia nominis. mi. videtur etiam clara, nec minus patere subsumptum: ergo. Resp. dist. ma. omnis forma strictè, & *physicæ* talis, debet strictè informare subjectum. conc. mi. non potest informare in sensu latiore, adhuc tamen Philosophis usitato. neg. mi. & conseq. subsumpt. om. nam etiam entitas diminuta vix potest strictè informare subjectum, de quo vide n. 658. ad prob. dist. illatum habetur ex etymologia nominis formæ strictè, & *physicæ* talis. om. illatum. formæ minus strictè, & tantum logicæ talis. neg. illatum. Aliud est *forma informationis*, seu *physica strictè* talis: aliud est *forma denominationis*, seu tantum *logica*, & minus strictè talis: & ad hanc non requiritur totum illud, quod requiritur ad priorem strictè talem.

ARTICULUS II.

Quid Concreta importent in Reæ, & quomodo multiplicentur.

661. Ut diximus jam in Summulis n. 20. *Concretum* est terminus, qui significat totum compositeum ex subjecto, & forma: *subjectum* autem est, quod denominatur: *forma*, quæ denominat: sic *album* est *concretum*, quod resolvitur *res habens albedinem*: ubi *res* est *subjectum*, *albedo* est *forma*. Ibidem etiam explicatum est, quid sit *concretum metaphysicum*, *physicum*, & *logicum*: sed præter hæc datur etiam *concretum substantiale*, & *accidentale*. Istud, seu *accidentale* est, cuius forma est *accidentalis subjecto*, ut *albus*, *sapiens*, *justus* &c. Alterum,

rum, seu substantialis est, cuius forma est substantialis subjecto, ut rationalis, homo &c. Ubi obiter nota, concreta, quae in creatis sunt accidentalia intrinseca, ut sapiens, justus &c. esse in Deo substantialia propter realem identitatem cum natura: sic in Deo substantialia sunt sapiens, justus, aeternus, immensus &c.

Gormaz de incarnat. n. 737. videtur concretum substantialie subdividere in *substantialie substantivum*, & *substantialie adjективum*: atque per prius videtur intelligere illud, quod exprimitur per nomen substantivum, e.g. *homo*, *leo*: per alterum autem illud, quod exprimitur per nomen adjективum, e.g. *rationalis*. Docet autem ibidem, concretum persona esse concretum adjективum, quod videatur difficulter posse dici, nec tamen ab ipso probatur. Econtra Arriaga in *Summul. disp. I. sec. 9. n. 62.* ait, concretum persona esse concretum substantialium, nec tamen etiam iste suum assertum probat.

662. Satis communiter quoque distingunt inter *concretum naturae*, & *concretum personae*: ubi notandum, quod, cum de fide sit, Verbum assumpsisse naturam humanam, non autem personam, item in divinis esse unam naturam, & tres personas, natura, & persona, aliquo modo inter se distinguantur: & quidem in divinis, ut nostri communiter docent, virtualiter: in creatis vero (in quibus distinctio virtualis à nostris communiter non admittitur) resliter saltem inadæquatè: estque inter nostros satis recepta sententia (qua & mihi placet, & hic supponitur) id, quod persona supra naturam addit, in creatis, aliud non esse, quam negationem unionis cum ente perfectiori, de qua re plura in *Metaphysica n. 1125*. Dico in *creatis*; nam in divinis personalitas, per quam Pater realiter distinguitur à Filio, utique non potest esse pura negatio.

663. Jam quid sit *rectus*, & *obliquus*, dictum est n. 18. hic tantum addo, non quidem dari à parte rei rectum, & obliquum formaliter (quia nominativus, aut alii casus, non dantur formaliter, nisi in conceptibus, aut vocibus) dari tamen fundamentaliter; quatenus à parte rei datur in objectis capacitas, vel incapacitas, ad certas denominations recipiendas; nam, quod incapax est certæ denominationis, pro eo non potest respectu illius denominationis substitui conceptus nominativo expressus: sic e.g. in hoc concreto *musca minor elephante noa* potest elephas efferri in nominativo; quia non est capax, ut denominetur *minor*, neque in complexo cum *musca*.

664. Licet enim sit identica, adeoque vera hæc propositio: *Musca minor elephante est minor elephante*: tamen non esset identica, sed falsa hæc altera: *Musca minor, & elephas, est minor elephante*; quia elephas etiam solus, non est minor seipso, & adhuc minus est minor, si addatur ipsi musca. Eadem est ratio de aliis quibusdam similibus concretis: e.g. *Roboam minus sapiens Salomone, Abel junior, vel minus senex Mathusalem*. Quin imò neque in concretis reduplicative sumptis possunt omnes partes semper efferri in recto, vel esse recti, ut diximus n. 578. & patet etiam in hoc exemplo: *Petrus ut Logicus disputat*: neque enim potest sic dici: *Petrus, & Logica disputant*.

Videtur autem dici posse, tunc utramque partem concreti concretive sumpti ventire in recto, quando prædicatum de utraque parte, vel scorsim, vel simul sumpta potest prædicari, ut si dico: *Album est ens per accidens*; nam debet explicari: *Subjectum, & albedo, sunt ens per accidens*; de solo scorsim subjecto dici non potest, quod sit ens per accidens; alias homo, vel equus, si esset albus, esset ens per

Mayr Philosophia, Tom. I.

accidens. Si autem prædicatum non possit ita prædicari de utraque parte, tunc illa tantum pars veniet in recto, de qua prædicatum dici potest: & ideo in superiori exemplo: *Petrus ut Logicus disputat*: solus Petrus venit in recto.

665. Explicavimus jam n. 327. quid sit concretum sumi quidditative, vel concretive, & quid sit, illud sumi denominative: addendum, quid sit sumi concretum formaliter. Hoc dicunt fieri tunc, quando vel forma sola, vel saltem ipsa cum subiecto concreti, venit in recto: sic si dico: *Album est disgregativum visus*: vel si dico: *Homo est universale*: sumitur concretum formaliter; quia ipsa albedo, quæ est forma concreti, venit in recto, & disgregat visum: & non sola natura humana, à parte rei multiplex, est jam universale, sed etiam cognitio confusa, seu unitas intentionalis, tanquam forma hujus concreti, venit in recto. Est tamen verum, in his modis loquendi quandòque auctores inter se aliquantum discrepare; unde quandòque opus est mutuā intelligentiā, & explicatione. His præmissis.

666. Dico 1. Concreta accidentalia important in recto subiectum, & in obliquo formam. ita communissima. Prob. Illud importatur in recto, quod debet cum altero extremo propositionis, sive cum prædicato, per copulam connecti, seu identificatum affirmari: sed hoc est solum subiectum concreti: ergo. ma. est innegabilis; quia identitas ex n. 341. est affirmabilitas unius de altero in recto. mi. prob. in exemplo, si dico: *Hoc album est dulce*: non potest aliter exponi, quam si: *Hæc res habens albedinem, est res habens dulcedinem*: ubi tantum affirmatur identificata res, & res: non vero albedo, & dulcedo, vel res, & dulcedo, aut albedo; esset enim falsum, si diceretur: *Hæc albedo est dulcedo*: vel: *Hæc res est dulcedo*: ut est clarum; unde in his concretis forma tantum infertur in obliquo, qui non debet affirmari identificatus cum prædicato.

667. Dico 2. Concreta etiam substantialia, sive sint substantialia, sive adjektiva (de quibus n. 661.) dicunt in recto subiectum, & in obliquo formam, saltem in creatis. ita communis. Dixi autem in *creatis*; nam de divinis recurret sermo infra n. 676. Advero autem, aliqua concreta substantialia esse, in quibus forma distinguitur à subiecto: & sic in sententia eorum, qui dicunt, subsistentiam, vel personalitatem, esse modum aliquem substantialiem naturæ superadditum, in his concretis *suppositum*, *persona*, forma est distincta à subiecto, sive deinde subiectum sit natura, sive modus.

Juxta alios autem, qui dicunt, personam, vel suppositum naturæ nil superaddere, nisi negationem, hæc negatio est saltem partialis quasi forma, & distincta à subiecto, seu à natura: quia natura juxta hos auctores est subiectum concreti, atque etiam partialis forma. Alia autem concreta substantialia (qua etiam vocantur *concreta metaphysica*) sunt, in quibus subiectum, & forma realiter identificantur, ut *rationale*, *risibile* &c. si tamen ista concreta sumuntur universaliter, & abstrahendo, an sint determinatum suppositum.

668. Hæc conclusio, cum in ea agatur etiam de concretis, in quibus forma, & subiectum sunt realiter idem, non potest probari ut prior; unde probatur cum Arriaga disp. 54. de *Trinit. sec. I. n. 1. sic.* Quid veniat in recto, quid in obliquo, optimè desumitur ex resolutione concretorum: atqui etiam, si resolvantur concreta substantialia, venit in recto subiectum, seu res, & in obliquo forma, seu id, quod rem denominat: ergo. prob. mi. sicut concretum *album* resolvitur *res habens albedinem*, ita concretum *rationale* resolvitur *res habens rationalem*,

tatem, & concretum homo universaliter sumptum res habens humanitatem; ubi patet, quod res, seu subjectum efferatur in recto, & rationalitas, ac humanitas, tanquam formae, efferantur in obliquo. Evidem verum est, quod in hac resolutione etiam rationalitas, & humanitas realiter veniant in recto, sed veniunt ut subjecta, non ut formae: & sic semper manet verum, quod in recto solum veniat id, quod est subjectum: quamvis hoc idem etiam possit venire in obliquo, nempe quando formaliter bis attingitur.

669. Dico 3. Concreta accidentalia multiplicantur juxta multiplicationem subjectorum, seu rectorum, & non formarum, seu obliquorum. ita communis. Prob. Multiplicari concretum est illud in numero plurali efferri: atqui, si multiplicantur subjecta, debet concretum accidentale in numero plurali efferri, non autem, si multiplicentur formae: ergo. prob. mi. si ab uno homine plures alii una cognitione cognoscantur, tunc dabuntur plures cogniti, quamvis forma non multiplicetur, sed tantum subjecta: econtra, si unus, & idem homo cognoscatur a pluribus, per plures cognitiones distinctas, et si multiplicentur formae, quia tamen non multiplicatur subjectum, tantum erit unus cognitus: ergo concretum accidentale effertur in numero plurali, si multiplicentur subjecta, non autem formae. Idem contingit circa concretum calidus: quamvis enim in eodem subjecto dentur plures gradus caloris, non dantur ideo plura calida: at, si idem unicus gradus caloris replicatus effet in pluribus subjectis, essent plura calida: & sic de aliis.

670. Dico 4. Concreta substantialia, saltem substantiva (de quibus n. 661.) probabiliter non multiplicantur, nisi multiplicetur, tam rectus, quam obliquus, seu tam subjectum, quam forma. Prob. In hac quaestione ferè de nomine videtur standum communiore auctoritate; nam, ut habet Angelicus 3. p. q. 3. a. 7. ad 2. agens de multiplicatione concreti homo: *Nominibus est utendum, secundum quod sunt ad significandum imposita: scilicet ab auctoribus: atque communior est auctoritas eorum, qui dicunt, ad multiplicationem concretorum substantialium substantivorum requiri multiplicationem, tam rectorum, quam obliquorum, tam subjectorum, quam formarum: ergo.*

Minor patebit legenti auctores; ita enim docet S. Thomas loc. modò cit. Suarez tom. 1. in 3. p. disp. 13. sec. 2. & 3. Gormaz de incarnat. n. 721. Lugo de incarnat. disp. 13. sec. 3. Tannerus tom. 4. disp. 1. de incarn. q. 4. dub. 1. n. 46. & 50. & communis: quin immò isti, & alii auctores, ex hoc inferunt cum Angelico loc. modò cit. quod, sive una persona divina assumeret plures naturas humanas, sive plures personæ divinæ assumerent unam naturam humana, in utroque casu tantum esset unus homo; quia scilicet in neutro casu multiplicaretur tam rectus, quam obliquus; adeoque neque concretum substantiale homo.

671. Difficultas tamen est aliqua circa concretum Persona, quod in divinis multiplicatur, et si non multiplicetur natura. Sed respondet Gormaz de incarnat. n. 737. hoc esse concretum adiectivum: & hinc conclusionem limitavi ad concreta substantialia substantiva. Angelicus verò 1. p. q. 30. à 1. ad 1. docet, quod terminus substantia, in definitione personæ positus, non significet essentiam; ex quo sequitur, quod essentia nec sit subjectum, nec forma concreti persona: consequenter hoc concretum possit multiplicari non multiplicata essentiæ seu naturæ divinæ.

672. Dico tamen 5. Etiam valde probabile est, concreta substantialia quoque multiplicari juxta

multiplicationem rectorum. Dico rectorum, & non subjectorum, propter paulò post dicenda. Conclusionem hanc tenet Arriaga disp. 54. de Trinit. à sec. 1. ubi hic auctor universaliter de omnibus concretis, tam substantialibus, quam accidentalibus docet, ea multiplicari juxta multiplicationem rectorum: & juvat, ejus doctrinam hic compendiosè afferre. Supponit in primis, circa nomina abstracta nullam esse difficultatem; eoquod multiplicentur, multiplicato eo, quod immediate significant: & sic multiplicatur albedo, si dentur plures albedines.

673. Concreta autem omnia multiplicari juxta multiplicationem rectorum, probat disp. 1. in Summulis. n. 64. his exemplis. Quando queritur, an cum veritate aliquis dicatur justus, attenditur tantum, an, quod venit in recto, sit justum, e. g. Petrus: non vero, an etiam, quod venit in obliquo, e. g. justitia Petri: eodem modo, quandō queritur, an cum veritate dicatur, aliqua esse duo, vel tria, attenditur tantum, an quæ veniunt in recto, sint duo, vel tria. Ratio est hæc. Justum e. g. est id, quod est habens justitiam: ergo tres justi sunt tres habentes justitiam: ergo modò multiplicetur habens justitiam, sive rectus, et si non multiplicetur justitia, jam multiplicatur concretum justus. Econtra, licet essent tres justitiae, si tantum sit unus habens, sive unus rectus, non sunt tres justi: sicut, si sit tantum unus habens tria regna, non sunt tres reges: è contra, si in eodem imperio sint duo supremi principes, sunt duo imperatores, ut antiquius plures fuerunt in Romano imperio.

674. Quid autem veniat in recto concreti, quid in obliquo, ait Arriaga cit. disp. 54. de Trinit. sec. 1. n. 1. desumendum esse ex resolutione concreti, prout ex ipso retulimus suprà n. 668. Addit rationem, quam vocat à priori, hanc. Id, quod significatur per modum substantiarum, per se stat, & significatur in recto: atqui in creatis semper significatur subjectum per modum substantiarum, forma vero per modum adjacentis: ergo subjectum per se stat, & significatur in recto.

Minor prob. Formæ accidentales re ipsa per se non stant, sed tantum adjacent: formæ substantiales (quas hic auctor ait esse personalitatem, & substantiam) etiam adjacent subjecto, seu naturæ, à qua sustentantur; modus enim ille (si tamen datur modus aliquis substantiarum, quod à nobis negatur) non recipit in se naturam, sed ab ista recipitur: ergo nulla forma per se stat, aut significatur per modum substantiarum aliud sustentantis, aut per sestantis: sed ita significatur solum subjectum, in quo formæ sustentantur.

675. Infert ulterius Arriaga cit. disp. 54. de Trinit. sec. 1. n. 7. terminum homo, significare in recto naturam; & idem intelligendum esse de terminis leo, equus &c. eoquod natura significetur per modum subjecti habentis personalitatem, vel suppositalitatem. Addit, etiam terminum persona in creatis dicere in recto naturam, & personalitatem in obliquo: quod probat ex eo, quod vera sit hæc propositio: *Homo est persona humana: quæ, ut ait, vera non esset, si persona diceret in recto non naturam, sed personalitatem; nam sensus esset: Natura humana (hanc enim in recto dicit terminus homo, ut modò dictum) est personalitas humana: in quo sensu esset propositio falsa, ut patet ex eo, quod in Christo sit natura humana, non autem personalitas humana. Et sanè hoc etiam ex eo est mihi valde probabile, quod non capiam, quomodo homo in recto possit significare negationem, aut modum, vel quod negatio, aut modus possint esse subjectum hujus concreti. Evidem hinc sequitur,*

sequitur, quod, si plures humanitates terminarentur unā, eademque subsistentia creatā, forent juxta Arriagam plures homines: sed, cū hypothesis hæc impossibilis sit, facile potest sequela admitti, nec eam videtur Arriaga negare.

676. Ulterius ait hic auctor *subsec.* 3. n. 9. in divinis nomina concreta significare in recto formam, vel quasi formam: econtra in obliquo subjectum, vel quasi subjectum: & hinc in divinis concreta multiplicari multiplicatione formarum, vel quasi formarum, in recto venientium, adeoque semper multiplicatione rectorum multiplicari concreta. Hinc, ait, cū nomen *Deus* dicat pro quasi forma Deitatem, & hæc sit una, non dantur plures Dii, ratione plurium personarum, tanquam quasi subjectorum: econtra, quia nomen *Persona* in divinis significat pro quasi forma personalitatem, multiplicatur persona multiplicatis personalitatibus.

677. Rationem hujus asserti, ait, esse hanc. In divinis propriè non datur subjectum, sed omnia sunt realiter idem; unde non est, cur aliquid significetur semper per modum subjecti, seu per se stantis: sed potest modò hoc, modò illud, ita significari: consequenter censendum est, directè, & in recto significari id, quod terminus, seu nomen concretum, denotat sua formalis, & explicita significatione: ista autem nomen *Deus* denotat Deitatem, & nomen *persona* personalitatem. Unde subiungit, hoc concretum *Deus* non rectè resolvi habens Deitatem; nam, cū tres sint habentes Deitatem, essent tres Dii: sed debere resolvi *Deitas in supposito*: id, quod etiam videtur sentire S. Thomas 1. p. q. 39. a. 4. in corp. ubi ait: *Nomen Deus significat divinam essentiam ut in habente ipsam, & a. 6. in corp. Hoc nomen Deus per se habet, quod supponat pro essentia.*

678. Addit dein Arriaga, aliam rationem esse de termino *homo*, quando dicitur de puro homine, & aliam, quando dicitur de Christo; nam in puro homine significat in recto naturam, ut dictum: in Christo autem significat in recto personam; quia in hoc concreto *Christus homo* personalitas divina se habet per modum sustentantis humanitatem, & non econtra. Et sanè hoc dicendum est, ut rectè explicetur communicatio idiomatum in Christo, de qua Theologi. Ex quo tamen non sequitur, Christum non esse univocè, vel ejusdem nobiscum speciei hominem; nam species desumitur à natura, seu prædicaris essentialibus, animalitate, & rationalitate, quæ sunt in Christo similiter; an in nobis; natura enim est species, non personalitas.

679. Accedit; quod, ut idem Arriaga de *incarnat. disp. 27. sec. 3. n. 24.* tradit, equivocatio, vel univocatio nominum, non attendatur penes rectum, & obliquum, sed penes res significatas per expressum, seu explicitum significatum: hoc autem est illud, à quo vox concreta derivatur, ut à Deitate Deus, à personalitate persona, ab albedine album, ab humanitate homo; nam, quamvis e. g. albedo non véniat in recto, tamen expresse, & explicitè significatur in concreto *album*: sicut ergo de equo; & ovo, & marmore, univocè prædicatur album; quia in albedine convenienter, et si subjecta plurimum differant: ita etiam de Christo univocè prædicatur homo; quia in humanitate nobiscum convenit; et si in subjecto, seu recto, sive persona, plurimum differat:

680. Objici tamen potest, ex hac sententia inferri, quod, si plures personæ divinæ assumerent eandem humanitatem, essent plures homines, quod est contra S. Thomam 3. p. q. 3. a. 6. ad 1. Suarezium tom. 1. in 3. p. disp. 13. sec. 2. & 3. & communiorum Theologorum. Sed responderi potest;

Mayr Philosophia, Tom. I.

esse tamen etiam graves auctores, qui cum Arriaga hoc admittant, quos citat ipse Suarez *cit. sec. 2. 5. Quarta difficultas. & Tannerus tom. 4. disp. 1. de incarnat. q. 4. dub. 1. n. 45.* nempe Nominales, item Marsilius, Gabrielem, Cajetanum, Medianum: & certè hæc opinio dilucide, ac uniformiter explicat multiplicationem concretorum: & præscindendo ab auctoritate oppositorum sententiarum mihi valde placeret. Nunc quærendum, quid sit pars concreti, quidve tantum connotatum extrinsecum: id quod inferendum ex regula, seu definitione partis, de qua modo.

ARTICULUS III.

Quid sit Pars, aut que Regula Partis.

681. **A**ristoteles 5. *Metaphys. tex. 30.* ait, partes esse, in que aliquid dividitur, aut ex quibus totum componitur: dein ait *tex. 31. Totum dicitur, cuius nulla pars eorum abest, ex quibus totum natura dicitur*: quæ definitiones sunt satis obscuræ, & mancae: hic autem inquirimus definitionem, tum clariorem, tum etiam talem, quæ aliquo modo serviat pro regula, vi cuius pars possit discerni à connexis, vel connotatis extrinsecis, sive iis, quæ quidem totum intrinsecè non constituunt, attamen talia sunt, ut sine ipsis totum realiter dari non possit: e. g. Deus non est pars omniuna creaturarum, & tamen absque Deo nulla creatura dari potest: item intellectus non est pars cognitionis, neque voluntas est pars volitionis: & tamen nec cognitione intellectu, nec volitio sine voluntate dari ullo modo potest.

Dixi aliquo modo; neque enim petitur hic regula talis, ut ex ipsa sola, absque adjuncta alia notitia, statim universaliter discernatur pars à non parte (nam talis à nullo auctore assignatur) sed petitur regula, quæ talis sit, ut, si ipsa rite applicetur, aut aliunde constet, vel probetur, eam alicui enti convenire, ex ea inferatur, illud ens esse partem. Scilicet debet se habere regula, ut propositio major in syllogismo, quæ non debet se sola inferre conclusionem, sed tantum, si ei adjungatur minor proportionata. Supponatur autem hic, quod in *Physica* à n. 648. probabitur, totum, & omnes partes simul sumptas, esse realiter idem.

682. Dico. Rectè dicitur *Pars esse id, quo affirmato non affirmatur totum, & quo non affirmato etiam non affirmatur totum.* ita communis, saltem quoad rem. Prob. conclusio. Tale ens nec est adæquate identificatum cum toto, nec adæquate ab eo distinctum: ergo est pars. conseq. patet. itemque 1. p. ant. si enim tale ens esset adæquate identificatum cum toto, tunc ipso affirmato deberet etiam affirmari totum, ne de duobus realiter adæquate identificatis verificantur contradictiones. prob. jam 2. p. ant. si tale ens esset adæquate distinctum à toto, tunc ipso non affirmato tamen posset affirmari totum, ut per se patet: ergo, si hoc fieri non potest, neque potest esse adæquate distinctum. Confirm. Tale ens est id, quo non affirmato non affirmantur omnes partes totius; cum totum, & omnes partes sint realiter idem: ergo, cum non sic totum, seu omnes partes, debet esse id, quo non affirmato non affirmatur aliquæ pars, adeoque esse aliqua pars.

683. Quidam dicunt, partem esse id, quo affirmato non affirmatur totum, & quo negato negatur totum: qui conceptus cum nostro reipsa coincidit, & soluta ideo alter est positus; quia probatio clariora

methodo sub his terminis proponi posse videbatur. Alii ajunt, partem esse *id*, quo non posito non ponitur totum. Sed nisi dicatur, sive per possibile, sive per impossibile non posito, conceptus est falsus; nam non posito Deo nulla ponitur creatura, quin tamen Deus sit pars creaturæ: si autem fiat illa additio, miscetur quæstio de valore argumentationis ex hypothesi impossibili, quam non lubet huc transferre. Alii dicunt, partem esse *id*, quo non concepto non concipiatur totum. Sed relativa difficulter concipi possunt sine termino, e. g. visio, vel cognitio, sine objec-*to*, quin terminus sit pars; unde noster conceptus saltem videtur esse melior.

684. Notandum autem hic est, affirmare non esse tantum concipere, vel cognoscere, ut ex modò dictis facile potest colligi: sed affirmare strictè acceptum significare alias prædicare in recto, vel formaliter, vel æquivalenter, de qua re dictum n. 18. Hic autem sumitur paulò latius, & significat venire in recto (formaliter, vel æquivalenter) sive dein veniat ex parte prædicati, sive ex parte subjecti; nam in ordine ad hanc quæstionem est idem, sive dicam: *Corpus, & anima, & unio, sunt homo*: sive dicam: *Homo est corpus, & anima, & unio*.

Animadvertisendum tamen est, nos non velle, quod omnes partes totius debeant in ordine ad omnes denominations, quæ toti denominativè sumpto convenient, venire in recto, ità ut quævis denominatio, toti denominativè sumpto conveniens, etiam omnibus partibus attribui possit; nam, e. g. verum est dicere: *Homo est rationalis*: non tamen est verum dicere: *Materia, & anima, & unio hominis, sunt rationales*; hæc enim propositio, prout jacet, significat, quod singulis partibus seorsim competit rationalitas; cùm tamen competit tantum uni, propter quam dein tribuitur toti denominativè accepto, de quo vide n. 250.

685. Quare tantum volumus dicere, quod de toto quidditativè accepto debeant omnes partes posse affirmari, seu in recto dici: & sic, sicut e. g. possumus dicere: *Homo est corpus, anima, & unio*: ità possumus dicere: *Inæqualitas duorum lignorum est longitudo unius, & brevitas alterius: Similitudo Petri, & Pauli essentialis, est utriusque essentia*. Aliud est, si dicatur: *Petrus est similis Paulo*: vel si dicatur: *Similitudo Petri cum Paulo*: vel: *Relatio Petri ad Paulum*; nam in his casibus termini *similis*, *similitudo*, *relatio*, ex communi usu, & modo, terminos tales accipiendi, non sumuntur quidditativè, sed tantum denominativè, seu pro subjecto recipiente denominationem, quod est solus Petrus, vel ratio fundandi inadæquata, se tenens ex parte Petri; unde in tali denominatione ità accepta Paulus non venit in recto: sic etiam, si dicatur *minoritas musæ*, respectu elephantis, sumitur minoritas tantum denominativè.

686. Ob. 1. Ex nostra conclusione sequeretur, quod tempus vespertinum sit pars cœnaræ: hoc est absurdum: ergo. prob. mi. si tempus est pars cœnaræ, tunc, qui comederet cœnam, comederet etiam tempus: hoc dicere est absurdum: ergo. Confir. Sequeretur etiam, quod Deus esset pars creaturæ, seu entis dependentis à Deo: hoc non est verum: ergo. Resp. conc. ma. nam planè cœnare non est tantum comedere (hoc enim fit etiam in prandio) sed insuper est tempus vespertinum. neg. mi. ad prob. dist. ma. qui comederet cœnam quidditativè sumptam, comederet etiam tempus. conc. ma. qui comederet cœnam tantum denominativè acceptam, comederet etiam tempus. neg. ma. & dist. sic. mi. neg. conseq.

687. Quid sit, aliquid accipi denominativè, vel

quidditativè, vide n. 327. Est autem frequens, quod alicui rei, denominativè acceptæ, conveniat aliqua denominatio, quin conveniat eidem quidditativè acceptæ, vel vicissim: sic vera est hæc propositio: *Logicus canit*: si scilicet simul sit musicus: & tamen hæc denominatio non convenit Logico quidditativè accepto, sed tantum denominativè accepto: quin etiam ista denominatio: *Logicus disputat*: convenit tantum Logico denominativè accepto; quia non potest dici Logica disputans, nec inadæquate. Ad confir. neg. ma. nunquam enim de creatura potest in recto affirmari Deus: nam non est verum: *Creatura est ens creatum, & Deus*: vel: *Ens dependens à Deo est dependentia entis, & Deus*: sed in hac denominatione Deus tantum in obliquo concipitur.

688. Ob. 2. Juxta nos anni præteriti essent pars hominis senis, & collatio gradus doctoralis esset pars Doctoris: hoc non potest admitti: ergo. prob. mi. senex datur nunc, & anni præteriti non dantur nunc: item etiam Doctor datur nunc, & e. g. studet nunc, & tamen nunc non datur, multo minus studet nunc, collatio illa gradus: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. dist. ant. senex denominativè sumptus datur nunc, & non dantur anni præteriti: item Doctor denominativè sumptus datur nunc, aut studet nunc, & tamen nunc non datur, vel studet collatio gradus. conc. ant. senex, vel Doctor quidditativè, vel concretivè sumptus, datur nunc. neg. ant. & conseq. Ubi nota, posse dari totum successivum (quale est senex) denominativè sumptum, quin existant simul omnes ipsius partes, ut paulò post, nempe n. 693. magis explicabitur.

ARTICULUS IV.

Quomodo Denominatio quævis se habeat ad suas Partes.

689. Dico 1. Non potest dari nova denominatio sine nova parte. ità communissima. Prob. Nova denominatio est novum totum: atqui non potest dari novum totum sine nova parte: ergo neque nova denominatio potest dari sine nova parte. prob. mi. novum totum est nova collectio partium; totum enim, & omnes partes collectivè sumptæ, sive collectio omnium partium, sunt idem: sed non potest dari nova collectio partium sine nova parte: ergo. prob. mi. illa collectio debet esse, vel adæquate, vel inadæquate nova: si est adæquate nova, tunc omnes partes sunt novæ: si autem est inadæquate nova, tunc saltem una pars est nova: ergo nunquam potest dari nova collectio partium, si non saltem una pars sit nova.

690. Dico 2. Non potest perire antiqua denominatio, nisi pereat aliqua ipsius pars. ità communissime omnes. Prob. Non potest quidquam, consequenter neque aliqua denominatio perire, nisi pereat, vel adæquate, vel inadæquate: sed perire adæquate est perire omnes partes: perire inadæquate est perire saltem aliquam partem: ergo non potest perire denominatio, nisi pereat saltem aliqua ipsius pars. Confir. Non potest perire denominatio, quin debeat perire aliquid cum ipsa identificatum: ergo vel debet perire aliquid adæquate identificatum, id est, collectio omnium partium: vel debet perire aliquid inadæquate identificatum, id est, saltem aliqua pars: ergo.

691. Dico 3. Non potest aliquid subjectum transfire ab una denominatione ad alteram contradictionem, vel ab uno prædicato ad alterum contradicto-

dictorum, quin detur nova aliqua pars. ita rursum communiter omnes. Prob. Non potest fieri hic transitus, quin detur nova denominatio; nam utique prædicata contradictionia causant contradictiones, adeoque diversas, & novas denominationes: atque non potest dari nova denominatio sine nova parte: ergo neque hic transitus. Ubi tamen notâ, partem novam non debere esse positivam, sed sufficere etiam negativam. Sic à denominatione viventis potest transiri ad denominationem mortui, per solam negationem unionis animæ cum corpore, quæ non est nova pars positiva, sive novum ens positivè tale, sed est tantum nova pars negativa, seu negatio entis positivi.

692. Dico 4. Non potest dari denominatio, nisi dentur omnes ejus partes. ita communis. Prob. Denominatio, ut jam dictum n. 689. est aliquid totum: sed totum non potest dari, nisi dentur omnes ejus partes, quibus est identificatum: ergo neque potest dari denominatio. Advertendum tamen hic est, quod aliud dicatur totum *simultaneum*, aliud *successivum*: & eodem modo alia dicatur *denominatio simultanea*, alia *successiva*. Et quidem totum *simultaneum* exigit omnes partes coëxistentes: & tale totum est *homo*, qui non dicitur dari, si hodie existat solum corpus, & cras sola anima; tale etiam est *domus*, quæ non dicitur dari, si hodie existant soli parietes, & cras solum tectum.

693. Econtra *totum successivum* non exigit, ut partes omnes simul existant: sic dicitur modò dari annus millesimus septingentesimus quâdragesimus sextus, licet existat nunc tantum minima ejus pars, imò tantum pars minima horæ ex plurimis, quæ eum annum constituunt: sic dicitur dari senex, licet non simul existant anni, à quibus senex denominatur. Sicut autem partes totius successivi non simul existunt, ita neque ipsum totum successivum simul existit: & nunquam verum est dicere: *Nunc existit totus annus*.

Quod autem soleat dici: *Nunc datur hic annus*: *Nunc datur hec dies*: *Nunc datur hic senex &c.* inde est, quod ista concreta sumantur, non adæquatè, seu quidditativè, sed tantum inadæquatè, seu denominativè: & sensus talium propositionum ex communi acceptance tantum est: *Nunc existit aliqua pars hujus anni, vel diei*: *Nunc existit homo, qui vixit plurimos annos*: adeoque dictæ propositiones verae sunt, licet non detur nunc simul totus annus, aut dies &c.

694. Neque verum est, quod in his casibus detur denominatio, quin dentur ejus partes; nam omnes partes dantur eo modo, quo eas denominatio requirit, scilicet non simul, sed successivè: sive ita, prout requiritur, ut totum saltem denominativè sumptum detur. Eodem modo intelligentæ sunt etiam denominationes, quarum partes in magno spatio, & divisibili existunt, si dicantur hic existere: e. g. si quis dicat: *Hic est cælum*: *Hic est mare*: *Hic est Germania*; nam istæ propositiones intelligendæ sunt de his totis, partialiter, & denominativè sumptis; ut sensus sit: *Hic est pars cæli, conjuncta cum aliis partibus cælum constituentibus*: *Hic est pars maris*: *Hic est pars Germaniae &c.*

695. Auctores quidam, qui vocantur *Formalistæ*, aut *Connotatores*, eoquod velint diversas denominationes explicare, non per diversas partes; sed per diversas formalitates, aut per diversa connotata, respondent ad nostra argumenta, non posse quidem dari sine nova parte novam denominatiōnem entitativè, attamen posse dari formaliter: & eodem modo, ajunt, posse perire antiquam denominationem, quin pereat aliqua ejus pars. Sed

contra est. Vel denominatio formaliter sumpta est aliquid aliud, quam denominatio entitativè sumpta, vel non est aliquid aliud: si secundum, tunc, quandoconque datur denominatio entitativè sumpta, datur etiam denominatio formaliter sumpta: adeoque, si illa non est nova, neque erit ista: si primum, tunc denominatio formaliter sumpta habebit novum aliquid, quod non habuit denominatio entitativè accepta: hoc autem erit nova pars: ergo.

696. Respondent iterum, dari aliquid novum, non physicè, & realiter, sed tantum metaphysicè, moraliter, & conceptibiliter: sed reddit argumentum. Vel denominatio nova metaphysicè, moraliter, & conceptibiliter accepta, est aliquid aliud, quam denominatio entitativè accepta, vel non: si primum, tunc dabatur nova pars, sive negativa, sive positiva: si secundum, tunc, quando datur denominatio entitativè, dabatur etiam metaphysicè, moraliter, conceptibiliter &c. Nec dicant, dari novum ens abusivum; hoc enim esset abuti Philosophiâ, & eodem modo posset dici, sensationes, intellectiones, volitiones &c. esse tantum entia abusiva, nec esse realiter distincta ab animali, vel intellectu, aue voluntate: sicut videntur modò aliqui Atomistæ prorsus incredibiliter dicere.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones.

697. O B. 1. contra t. conclus. Quando ex viidente fit cæcus, item quando ex ternario fit binarius, fit nova denominatio sine nova parte: ergo prima conclusio non subsistit. Confirmit Deus acquirit sœpe novas denominationes: e. g. ex non creante fit creans: & tamen non potest acquirere, vel habere novam partem: ergo. Resp. neg. ant. licet enim in illis casib[us] non detur nova pars positiva, tamen datur nova pars negativa (de qua re vide n. 691.) datur enim in primo casu negatio visus, in secundo negatio unitatis. Ad confirm. dist. 2. p. ant. Deus non potest habere novam partem sibi intrinsecam, vel quæ sit pars Dei. concant. non potest habere novam partem, quæ sit intrinseca toti concreto, vel sit pars totius denominationis. neg. ant. & conseq. Sic etiam Deus fit cognitus per cognitionem, quæ non est pars Dei, sed tantum pars denominationis hujus *Deus cognitus*.

698. Dices. Saltem, quando Deus ex non amante fit amans (e. g. si prius peccatorem odio habuit, postea remisso peccato per puram condonationem extrinsecam, quæ juxta plurimos Theologos possibilis est, illum amat) datur nova denominatio sine nova parte: ergo. Resp. concessio casu ut possibili in alia providentia dist. ant. datur nova denominatio sine nova parte realiter tali. omni ant. sine nova parte, æquivalenter, vel eminenter tali. neg. ant. & conseq. Deus, cum sit immutabilis, potest eodem unico etiam virtualiter indivisibili actu, aliquem pro aliquo tempore odiisse, & pro alio amare; unde videtur denominatio Dei amantis, & odio habentis, non debere involvere realiter alias, aut novas partes, sed tantum æquivalenter, vel eminenter alias, aut novas; quatenus nempe idem actus divinus æquivalet pluribus actibus amoris, & odii, aut plures eminenter in se continet.

Nisi dicere malis, denominationes has involveret etiam tempus, quod essentialiter respicit actus divinus, qui peccatorem pro hoc tempore, vel instanti, odio habet: pro sequenti vero, quo ponitur condonatio peccati, eum amat, vel certe non amplius

amplius odio habet; si enim hoc dicatur, tunc dabitur in ordine ad hujusmodi novas denominations etiam semper pars realiter nova. Tantum addo, ab hoc mysterio immutabilitatis, & libertatis divinæ, male argumentum fieri ad creatu, in quibus nec fides, nec ratio, simile mysterium docet.

699. Ob. 3. Potest nova pars accedere ad totum, quin fiat novum totum: ergo etiam potest fieri novum totum, quin accedat nova pars. prob. ant. hodie datur annus 1746., & cras accedit alia dies, seu nova pars, quin cras detur alias, seu novus annus, aut novum totum: ergo. Idem dic de homine, qui hodie, & cras, est idem senex, licet cras nova detur dies, quæ est pars nova senii. Resp. neg. ant. quidquid sit de consequentia. ad prob. dist. ant. hodie datur annus &c. quin cras detur alius annus moraliter. conc. ant. quin detur alius physicè. neg. ant. & conseq. Reipsa cras annus jam numerat plures dies, & etiam annus denominativè sumptus, seu pars anni actu existens est alia: & sic etiam vox *nunc*, vel *hic dies*, aliud revera physicè significat hodie, quam cras; nam significat aliam diem realiter distinctam. At in estimatione morali censetur esse idem annus hodie, & cras. Eodem etiam modo loquendum est de sene.

700. Ob. 4. contra 2. conclus. Potest perire aliqua pars denominationis, quin pereat denominatio: ergo etiam vicissim potest perire denominatio, quin pereat aliqua ejus pars. prob. ant. denominatio divitis e. g. constituitur ex summa decem milium florenorum: sed potest perdi ex hac summa, vel ex hoc numero aliquis florenus, qui est pars illius summæ, quin perdatur denominatio divitis: ergo potest perdi pars denominationis, quin perdatur denominatio. Resp. neg. ant. ad prob. quæro, vel sermo est de divite in specie, seu in determinata quantitate tali, per determinatam summam decem milium florenorum: vel tantum est sermo de divite in genere tali, per aliquam magnam summam florenorum.

701. Si dicatur primum, neg. mi. nam sublato tantum unico floreno, aufertur hæc determinata summa, sicut si addatur unicus florenus, etiam fit alia nova summa, & pariter fit alius in specie, vel determinata quantitate dives: si autem dicatur secundum (quod communiter intelligitur) dist. ma. denominatio divitis constituitur determinatè per summam decem milium florenorum. neg. ma. constituitur tantum indeterminatè per eam summam, nempe per aliquam magnam summam florenorum. conc. ma. & conc. mi. neg. conseq. In hoc casu non destruitur pars denominationis divitis; licet enim auferatur florenus, manet tamen semper aliqua magna summa florenorum, quamvis non maneat determinatè illa, quæ fuit prius, & quæ determinatè non fuit pars denominationis, sub ratione tantæ, sed tantum sub ratione generica magnæ summæ, quæ ratio manet etiam ablato uno, vel altero floreno.

Dices. Saltem potest perire actus publicus, quo aliquis fuit creatus Doctor, & qui constituit denominationem Doctoris, quin pereat denominatio Doctoris: ergo. Resp. dist. ant. quin pereat denominatio Doctoris eodem modo, quo perit actus. neg. ant. quin pereat diverso modo. conc. ant. & neg. conseq. Actus publicus perit physicè, id est, non amplius physicè existit: & sic etiam perit denominatio Doctoris; nam etiam hæc postea non amplius physicè existit: sicut autem hæc denominatio perseverat moraliter, seu in estimatione morali hominum, ita etiam moraliter perseverat actus ille publicus, seu creatio Doctoris. Et idem dicendum

de aliis similibus denominationibus, e. g. peccatoris post peccatum jam præteritum. In quo autem consistat moralis perseverantia alicujus rei, dicimus, quantum à Logico sciri debet, inferius à n. 795.

702. Ob. 5. Potest perire denominatio partis in actu secundo, quin pereat aliqua pars hujus denominationis: ergo. prob. ant. quando simul sunt tres homines, Petrus, Paulus, & Joannes, tunc Petrus est pars in actu secundo istius ternarii: quando reddit unus, e. g. Joannes, Petrus non est amplius pars in actu secundo ternarii, quin tamen aliquid Petri pereat: ergo perit hæc denominatio, quin aliqua pars ejus pereat. Resp. neg. ant. ad prob. neg. 2. p. ant. nam in hoc casu denominatio partis in actu secundo præter Petrum involvit etiam Paulum, & Joannem.

Ad clariorem hujus rei intelligentiam notandum, quod pars in actu secundo idem sit, ac pars actu componens, aut constituens totum: & si quidem totum sit physicum, cuius partes sunt physicè inter se unitæ, potest dici, quod pars in actu secundo sit pars simul cum unione: ipsa autem unio sit se solâ pars in actu secundo; quia ipsa essentialiter exigit actu componere, sive constituere totum. Unde, si quoad talia tota physica perit denominatio partis in actu secundo, debet aliqua pars ejus denominationis perire, scilicet unio.

At verò in totis accidentalibus per aggregationem, e. g. in ternario hominum, vel etiam in aliis, e. g. in relatione identitatis, aut similitudinis, vel coexistentiæ, quam habent duo homines ad se invicem, ubi nulla datur unio, vel similis determinatio essentialis ad hoc, ut partes constituant totum in actu secundo, sed ipsa constitutio totius stat in solis tribus hominibus, vel duabus albedinibus, aut duabus durationibus: tunc pars in actu secundo videtur dicere etiam alteram partem, vel reliquias partes, & in nostro casu Petrus, tanquam pars in actu secundo ternarii, etiam dicere Paulum, & Joannem; non enim est assignabile aliud determinatum ad denominationem ternarii, vel similitudinis, aut coexistentiæ, quam accessus aliarum compartium: consequenter, si deficit aliqua ex compartibus, ut in nostro casu Joannes, deficit aliqua pars hujus denominationis, seu partis in actu secundo: consequenter neque hæc denominatio perit, nisi pereat aliqua ejus pars.

703. Dices 1. Juxta datam explicationem pars in actu secundo, & totum, sunt idem: hoc est absurdum: ergo. Resp. dist. ma. si pars in actu secundo sumatur concretivè, sive secundum rectum, & obliquos. con. ma. (quia in totis physicis, ubi datur unio physica, pars in actu secundo tantum dicit, unam partem cum unione) si sumatur tantum denominativè, sive secundum rectum solum. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. cum autem ordinariè pars in actu secundo tantum sumatur denominativè, ordinariè tantum intelligitur per eam una pars in recto: quidquid sit dein de aliis venientibus in obliquo. Quid autem inter rectum, & obliquum, à parte rei intersit, dictum est n. 663. & seq. vide etiam num. seq.

Dices 2. Juxta nos, quando intellectus concipit partem in actu secundo, concipit idem, ac quando concipit totum: sed hoc est absurdum: ergo. Resp. dist. ma. concipit idem, & eodem modo. neg. ma. diverso modo. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Intellectus concipiendo totum concipit omnes partes in recto, e. g. dicendo: *Homo est corpus, anima, & unio*: concipiendo autem aliquam partem in actu secundo, concipit tantum ipsam in recto, reliquias autem in obliquo: e. g. dicendo:

dicendo: *Corpus actu constituit hunc hominem*: idem dicit, ac si diceret: *Corpus est actu unitum huic animæ*: non autem dicit: *Corpus est actu anima, & unio*; esset enim hoc falsum. vide dicta num. 663. & 687.

704. Ratio horum est; quia, ut dictum n. 73. ad veritatem propositionis tantum requiritur identitas rectorum; hinc, quando concipitur tantum una pars in recto, tunc tantum uni parti identificatur prædicatum: quando autem concipiuntur omnes partes in recto, tunc omnibus partibus identificatur prædicatum, saltem inadæquate: quod est magnum discrimen à parte rei; nam utique à parte rei longè aliud est identitas cum una parte, quam identitas cum omnibus partibus: sanè ab hac diversitate rerum in recto, vel obliquo conceptarum, dependet veritas, aut falsitas multarum propositionum. Sic vera est ista propositio: *Musca est minor elephante*: non est vera ista: *Elephas est minor musca*; licet enim minoritas, concretivè sumpta, involvat muscam, & elephantem, tamen, quia in his propositionibus terminus *minor* sumitur denominativè, & in priori propositione revera rectum hujus concreti identificatur cum musca, in posteriore vero rectum ejus concreti non identificatur cum elephante, propositio prior est vera, posterior falsa.

Ubi tamen obiter notandum, aliquando ad veritatem propositionis requiri, ut aliquid adsit, licet non debeat identificari subjecto: sic e. g. ad veritatem hujus propositionis: *Album est dulce*: requiritur dulcedo, ut patet, quamvis dulcedo non identificetur albo, neque etiam veniat in recto. Jam vero quidnam in aliquo concreto veniat in recto, vel obliquo, desumendum est ex resolutione concreti, ut dictum est n. 668. & 674. & potest ulterius etiam desumi ex eo, an subjectum propositionis etiam identificetur cum illo, dum se tenet ex parte prædicati: ex quo facile infertur, quod in hoc concreto *minor elephante* *elephas* non possit venire in recto.

705. Addendum tamen, aliquando contingere, maximè in relationibus mutuis æquiparantibz, e. g. similitudinis, ut à parte rei neutrum extremum relationis sit præ altero rectus, sed utrumque extremum sit fundamentaliter rectus: ut autem unum extremum præ altero fiat formaliter rectus, debet determinari ab intellectu, potius accipiendo hoc, quam alterum pro subjecto propositionis, e. g. potius dicendo: *Petrus est similis Paulus*: quam: *Paulus est similis Petro*; quod enim in tali casu est subjectum propositionis, est etiam rectus. Si autem intellectus utrumque accipiat in recto, dicendo e. g. *Petrus, & Paulus sunt similes*: tunc subintelligitur sibi ipsis: adeoque implicitè affirmantur duæ relations, nempe Petri ad Paulum, & Pauli ad Petrum, in quibus Petrus, & Paulus vicissim sunt rectus, & obliquus: & concipi possunt etiam per eandem cognitionem ut rectus, & ut obliquus, ferme, sicut per eandem cognitionem, in qua manet universale in actuali prædicatione, potest eadem res cognosci clare, & confusè.

706. Ob. 6. contra 3. conclus. Denominatio dextri potest transire in denominationem sinistri: item denominatio non agentis in denominationem agentis: item denominatio præmissionis conditionata in denominationem absolutæ &c. sine nova parte, modò accedat aliquod extrinsecum connotatum, vel conditio: ergo. Resp. neg. ant. Denominatio dextri, & sinistri, involvunt tanquam partes diversas ubicationes: denominatio agentis involvit pro parte actionem: è contra denominatio non agentis involvit negationem actionis; denominatio

præmissionis absolutæ involvit purificationem conditionis, quam non involvit denominatio præmissionis conditionata. Eadem est responsio, si objiciatur, quasdam imagines, pro diverso situ aspiciunt, juxta leges opticas repræsentare diversa, e. g. ex una parte puerum flentem, ex altera ridentem; nam in hoc casu ubicationes colorum diversæ, vel etiam diversæ ubicationes aspicientium, sunt partes illarum diversarum representationum, seu denominationum.

Dices 1. Eadem ubicationes, quæ dominant Petrum dextrum, dominant Paulum sinistrum: ergo etiam possunt Paulum denominare dextrum sine nova parte. Confir. Idem altare in latere templi, quod introeuntibus est à dextris, exeuntibus fit à sinistris sine omni nova parte: ergo. Resp. neg. conseq. Eadem cognitio, quæ denominat Petrum cognoscentem, denominat Paulum cognitum, quin tamen hunc possit denominare cognoscentem; quia scilicet deberet habere alium respectum: at sic etiam ubicationes Pauli, ut eum denominarent dextrum, deberent habere alium situm, vel respectum ad ubicationes Petri. Ad confir. neg. ant. nam est iterum alia ubicatio, & alius situs, hominis se invertentis; si enim exiret eundo retrosum, maneret altare à dextris, ut erat introeunti.

Dices 2. Saltem hæc denominatio *Petrus similis Paulus* potest transire in aliam, nempe hanc *Paulus similis Petro*, sine nova parte: ergo conclusio tertia non subsistit. Resp. neg. conseq. nam in ea conclusione dicitur, non posse subjectum, nempe manens idem, ita transire: in his autem denominationibus non est idem subjectum. Sed replicabis. In hoc casu saltem datur nova denominatio sine nova parte: ergo prima conclusio non stat. Resp. neg. ant. Si hæc denominations sumantur quidditative, sive concretivè, tunc à parte rei non distinguuntur, sicut n. 703. dictum de toto, & de parte in actu secundo: adeoque in hoc casu non datur nova denominatio: si autem hæc denominations sumantur tantum denominativè, seu secundum rectum, tunc utique una habet aliam partem, quam altera; nam una denominatio habet pro suo subjecto, seu recto Petrum, altera habet Paulum. Huc spectant etiam superius dicta n. 703. & seq.

Q U A Æ S T I O S E C U N D A:

De Prædicamentis.

A R T I C U L U S I.

Quid, & quotuplex sit Prædicamentum.

707. **P**radicamentum, seu, ut etiam vocatur, *Categoría*, aliud non est, quam omnium prædicabilium, ad certam classem pertinentium, in unam seriem ordinatio: sic prædicamentum substantiæ est ordinatio in unam seriem istorum prædicabilium substantia, *corpus, vivens, animal, homo*: & hæc quidem prædicata dicuntur directè poni in prædicamento: alia autem, nempe differentiæ, ut respectu substantiæ materialis, immaterialis, respectu corporis animalium, inanimatum, respectu viventis sensitivum, insensitivum, respectu animalis rationale, irrationalis, istæ, inquam, differentiæ dicuntur indirectè poni in prædicamento, & ex latere: sicut nempe solent poni differentiæ ex latere generum. Ita communiter autores loquuntur: nec est opera pretium de hac re litigare: contrarium opinatur Hurtadus disp. 9. Metaph. sec. 3. §. 25. ubi videri potest.

708. Decem prædicamenta assignari solent, & ab Archita Tarentino ad hunc numerum redacta sunt: quamvis autem hæc distributio, vel divisio sit prorsus arbitraria, (ut rectè docet Arriaga *l. 5. de prædic. in proæm. ante disp. 12. Log.*) eam tamen Aristoteles *in hoc librō*, & postea S. Thomas, aliisque amplexi sunt, & ob hanc auctoritatem etiam recipi meretur, ut receptæ sunt divisiones plurimæ alia similes, e. g. diei in viginti quatuor horas, & orbis in quatuor partes &c. congruentias tamen aliquas exhibent Hurtadus, *disp. modò cit. sec. 2. & alii*. Indicantur autem hæc decem prædicamenta istis versiculis dialecticis: *Arbor sex servos ardore refrigerat uscos: Ruri cras stabo, nec tunicatus ero: in quibus singulæ voces singula prædicamenta significant, nisi quod tres ultimæ simul unum tantum prædicamentum significant: sunt autem ista, substantia, quantitas, relatio, qualitas, actio, passio, ubicatio, duratio, situs, habitus.*

709. *Substantia* (quæ hæc intelligitur completa) est ens per se, seu non indigens alio, cui inhæreat, vel cui exigat uniri, unione saltem informativa: & alia quidem dicitur *substantia prima*, alia *substantia secunda*, de quibus Philosophus agit *in prædic. tr. 2. c. 1. & 5. Metaphys. c. 8. text. 15.* & probabilius per substantiam primam, seu, ut loquitur loc. cit. *in prædic. quæ propriè, & principaliè, & maximè dicitur* (intellige substantia) vel, ut habet loc. cit. *Metaph. ipsum ultimum subjectum, tantum intelligit individuum, seu substantiam singularem: per substantiam verò secundam, seu, ut loquitur loc. cit. Metaph. quod, cum quod quid (alii legunt hoc aliquid) sit, etiam separabile fuerit, intelligit substantiam universaliter acceptam; nam loc. cit. Metaph. expresse ait, quod sit cuiusque forma, & species: & loc. cit. in prædic. ait, substantiam secundam dici hominem in specie, & animal in genere.* Quod enim Aristoteles per primam substantiam intellexerit suppositum, per secundam verò substantiam naturam, ut contradicitam à subsistentia, non est facile credibile; cum ista distinctio primùm innotuerit ex mysteriis SS. Trinitatis, & Incarnationis.

Quantitas est forma denominans subjectum quantum, atque etiam reddit corpus naturaliter impenetrabile ab alio corpore: est autem duplex, *discreta*, & *continua*. Illa datur in numeris, quorum partes inter se non copulantur: ista datur inter partes unitas, seu inter se copulatas, e. g. inter partes, quæ constituant longitudinem, latitudinem, & profunditatem cubi lignei, vel marmorei. *Relatio* est ordo unius ad aliud, de qua mox plura.

710. *Qualitas* est forma denominans subjectum quale, vel est id, quod respondetur interroganti, quale est subjectum: estque omne accidentis absolutum distinctum à quantitate. Aliæ autem dicuntur *qualitates primæ*, quæ saltem juxta antiquos plures sunt principia aliarum, & communiter assignantur hæc quatuor, *calor*, *frigus*, *humiditas*, *siccitas*: aliæ dicuntur *qualitates secundæ*, quæ juxta eosdem antiquos ex primis, seu vario earum temperamento oriuntur, & assignari solent, *color*, *odor*, *sapor* &c. aliæ dicuntur *qualitates corruptivæ*, quæ scilicet habent contrarium, contra quod pugnant, ac saxe, vel quoad partem, vel quoad totum destruunt, aut vicissim destruuntur, & tales sunt e. g. *calor*, & *frigus*: aliæ dicuntur *qualitates perfectivæ*, quæ nihil corrumpunt, sed tantum subjectum perficiunt, & talis qualitas juxta multos est *lumen*. Verum de his qualitatibus, & earum numero, vel existentia, aut

origine, multo plura nobis erunt dicenda in Physica.

711. *Actio* est id, per quod causa denominatur agens, vel quo producitur effectus: & sic e. g. *creatio* denominat Deum agentem, seu *creantem*: *visio* denominat hominem videntem. *Econtra Passio* est id, per quod subjectum denominatur patiens aut passum, vel etiam recipiens: & sic *receptio formæ materialis in subjecto*, sive in *materia prima*, juxta Peripateticos denominat illud patiens, vel passum, seu recipiens. *Ubicatio* est determinatio ad certum locum. *Duratio* est determinatio ad certum tempus. *Situs* est certa dispositio corporis, vel ejus partium, à qua res dicitur stans, sedens, jacens &c.

Habitus est tegumentum corporis, à quo aliquid denominatur *vestitum*, *ornatum*, vel etiam *armatum* &c. In hominibus habitus spectat ad accidens, saltem logicum, ex dictis n. 598. in brutis autem, cum eorum pili, quibus teguntur, seu vestiuntur, sint pars integralis corporis, eorum vestitus spectat ad substantiam. Neque est absurdum admittere, quod aliqua res pertineat quandoque ad plura prædicamenta; nam e. g. eadem productio equi est actio respectu equi producentis, & passio respectu materiae, ex qua equus producitur; & relatio istorum ad se invicem, adeoque spectat saltem ad tria prædicamenta.

712. Conditiones ad hoc, ut aliquid ponи possit in aliquo prædicamento, communiter requiruntur octo, tres ex parte termini formalis, quinque ex parte objecti, his verbis indicatae: *Vox una, & simplex, rebus concinna locandis: Entia per se, finita, realia, tota.* Ex parte termini 1. *vox*, seu terminus, debet esse univocus. 2. Non debet esse terminus complexus, vel integra oratio. 3. Debet significare substantias in concreto substantivo, e. g. debet ponи terminus *homo*, non *humanitas*: accidentia verò debent ponи, non in concreto, sed in abstracto, e. g. terminus *albedo*, non *album*; quia hæc accidens non sumitur ut quintum prædicabile, sed ut genus respectu suorum inferiorum. vide n. 583.

Ex parte objecti 1. debent res, per terminos significatae, esse entia, & non puræ negationes. 2. Debent esse entia per se, non in eo sensu, in quo ens per se intelligitur substantia; aliæ qualitates non possent ponи in prædicamento: sed prout intelligitur ens, seu totum per se, & non tantum per aggregationem, ut *cumulus lapidum*. 3. Debent ea entia esse finita; hinc multi à prædicamento excludunt Deum, de quo Hurtadus *disp. 9. Metaph. sec. 4.* videri potest. 4. Debent esse entia realia, non tantum entia rationis ficta. 5. Debent esse aliquid totum, in sua ratione completum, de quo vide iterum Hurtadum, *loc. cit.* si lubet; nec enim mihi lubet in his parum necessariis diutiis immorari. Addo tantum, Cardinalem Socratum *Logice l. 1. c. 3.* exhibere pulcherrimas tabulas prædicamentorum.

713. Quæres, ad quid proficit hæc prædicamentorum divisio? Resp. antiquum esse proverbium: *Qui bene distinguit, bene docet: servit nempe hæc divisio ad clariorem rerum notitiam, & explicacionem.* Ex his prædicamentis facilius eruuntur genera, ac differentiae, & consequenter definitiones: item hæc prædicamenta suppeditant ingentem argumentorum copiam, & materiam, de re qualibet fusius differendi, etiam juxta leges Rheticæ, ut eruditè ostendit Emanuel Thesaurus *in suo tubo optico Italice edito*, titulo: *Indice categorico*; nam omnis ars, & elegantior dictio, ex his fontibus est haurienda. Quin etiam *Ars magna sciendi tradita à Ray-*

Raymundo Lullo, & ab aliis copiosè illustrata, potissimum versatur circa exactam notitiam prædicamentorum.

714. Non solent autem moderni Philosophi agere simul, & semel de omnibus prædicamentis, sed sparsim pro opportunitate variis locis: id quod & nos faciemus, & hic duntaxat agemus de solo prædicamento relationis; eoquòd plures quæstiones philosophicae sine prævia ejus notitia rite intelligi nequeant. Ex dictis autem n. 707. facilè infertur, *prædicamentum relationis* aliud non esse, quam collectionem omnium prædicabilium, ad relationem spectantium, seu in quæ relatio genericè sumpta tanquam in sua inferiora dividitur, quæ in eleganti tabula expressa exhibet Cardinalis Sfondrati Log. l. 1. c. 3. §. 6. nos autem in varia divisione relationis, quam mox dabimus, referemus.

ARTICULUS II.

Quid, & quotplex sit Relatio.

715. Aristoteles l. de *prædicam. tr. 2. c. 3.* ità *relativa* definit. *Ad aliquid verò talia dicuntur, quacunque hæc ipsa, quæ sunt, aliorum esse dicuntur:* id est: *Relativa sunt, quorum essentia est referri ad aliud:* ubi tamen adverto, Philoiphum non velle per hæc dicere, quòd relativa nullum habeant esse, nisi quod essentialiter, & formaliter ad aliud refertur; nam hoc esset falsum; cum relatum simile habeat subjectum, quod non refertur essentialiter ad aliud tanquam simile: rursus idem habet denominationem, e. g. albi, quæ pertinet ad aliud prædicamentum, scilicet qualitatis. Quare Aristoteles tantum vult, quòd relativa ut talia sint ad aliud: & quòd entia sint formaliter relativa per hoc, quòd sint ad aliud.

716. Jam ex notione relativi in concreto facilè infertur notio relationis in abstracto: nempe, quòd *relatio sit ordo unius ad aliud, vel sit ratio formalis, ob quam unum refertur ad aliud.*

Dividit autem Philosophus l. 5. *Metaph. text. 20.* relatum, seu relationem in tres species. Prima relationis species est, quæ fundatur in unitate, & numero: per unitatem autem hic Aristoteles intelligit unitatem essentiae, vel qualitatis, aut quantitatis: per numerum econtra intelligit diversitatem essentiae, qualitatis, vel quantitatis.

Ad hanc unitatem spectat *relatio identitatis*, quæ datur inter ea, quæ habent similem essentiam, ut Petrus, & Paulus: item, ad unitatem hanc etiam spectat *relatio similitudinis accidentalis*; quæ datur inter ea, quæ habent eandem qualitatem, e. g. albedinem, ut duo muri albi: rursus ad unitatem hanc spectat *relatio aequalitatis*, quæ datur inter duo habentia eandem quantitatem, ut duo ligna bipalmaria, vel duo spatia horaria.

At verò ad numerum spectat *relatio diversitatis essentialis*, quæ datur inter habentia essentias species diversas, ut sunt homo, & leo: item *relatio dissimilitudinis accidentalis*, quæ datur inter habentia diversas qualitates, e. g. inter marmor nigrum, & album: rursus *relatio inæqualitatis*, quæ datur inter habentia diversas quantitates, e. g. lignum bipalma-re, & tripalma-re. Ubi obiter ex occasione noto, quòd *relatio identitatis*, & *diversitatis essentialis*, etiam posset dici *relatio similitudinis*, vel *dissimilitudinis*. Ne tamen fiat confusio cum relatione similitudinis *accidentalis*, quæ in quæstionibus de relatione solet venire sub nomine similitudinis, non solet sub hoc nomine venire *relatio identitatis*.

717. Altera species relationis est, quæ fundatur in *actione*, & *passione*: & ad hanc pertinet *relatio cau-*

sæ ad effectum, & effectus ad causam, patris ad filium, & filii ad patrem &c. Tertia species relationis est, quæ fundatur in *mensura*, & *mensurato*: per mensuram autem, ut docent auctores communiter, non intelligitur quantitas (quia relatio quantitatis pertinet ad unitatem, vel numerum) sed intelligitur specificativum extrinsecum scientiæ, vel sensatio-nis actualis; nam Aristoteles l. 5. *Metaph. text. 20.* hanc relationem explicat per ordinem, quem habet scientia ad scibile, & sensus ad sensibile. *Specificativum extrinsecum* autem aliud non est, quam terminus aliquis, aut objectum, in ordine ad quod debet aliiquid explicari, vel ejus perfectio mensu-rari: sic cognitio habet pro *specificativo extrinseco* objectum; quia actus eo nobilior est, quo nobilius haber objectum.

718. Dividitur ulterius relatio in *relationem rationis*, & *realem*. Prior, seu *relatio rationis* (quæ ab aliquibus etiam vocatur *relatio secundum dici*) est, quæ datur inter duo, non realiter, sed tantum formaliter distincta, e. g. *relatio inter subjectum*, & *prædicatum*. Aliter tamen hanc relationem accipit, & explicat Giatinus Log. q. 7. a. 2. aitque, quòd sit *relatio ficta* per intellectum inter ea, inter quæ nulla datur: sic, licet detur realis connexio cognitionis cum pariete cognito, non tamen datur connexionis par, & mutua parietis cum cognitione: potest tamen intellectus sèpē fingere, quasi etiam paries cognitus haberet parem connexionem cum cogni-tione, quæ ficta connexionio juxta hunc auctorem est *relatio rationis*. Idem videtur sentire Arriaga disp. 12. Log. num. 3. ubi in exemplum affert relationem, quam habet species, vel genus ad inferiora, quæ tantum est ab intellectu conficta.

Altera autem, seu *relatio realis*, est ordo realis unius ad alterum, seu ordo, qui datur à parte rei antecedenter ad omnem actum intellectus. Dari autem relationem realem probabimus contra Aureolum, qui eam negavit, infra à n. 726.

719. Dividitur rursus *relatio realis* in *transcen-dentalem*, & *prædicamentalem*. Illa, seu *transcen-dentalis* juxta communioem est, quæ adæquatè identificatur cum fundamento: & probatur fa-ciliè negativè, dicendo, posito fundamento, es-sentialiter respiciente terminum, jam haberi totam relationem, nec alio opus esse. Dicitur autem *transcendentalis* juxta Giatinum Log. q. 7. a. 2. quia transcendit omnia prædicamenta; cum ista omnia nullo excepto habeant relationem trans-cendentalem ad aliquid aliud, saltem ad Deum. Hæc relatio dicitur etiam *essentialis*, non ideo, quòd per eam duæ essentiae referantur ad se invi-cem; hoc enim etiam fit in relatione prædicamen-tali identitatis, e. g. inter Petrum, & Paulum: sed ideo; quia est ita *essentialis* fundamento, ut hoc sine ea relatione dari non possit.

720. Altera, seu *relatio prædicamentalis* est illa, quæ non est adæquatè identificata cum fundamento, (ut infra num. 727. magis explicabimus) & hinc, ut rectè ait Arriaga disp. 12. Log. sec. 2. n. 8. est sèpē separabilis à fundamento, e. g. *relatio similitudinis muri unius albi ad alterum*, est separabilis per separationem albedinis.

At non est semper separabilis à fundamento *relatio prædicamentalis*; nam e. g. *relatio dissimili-tudinis* creaturæ ad Deum non est à creature se-parabilis, ut nec *relatio coëxistentiæ* creature ad Deum, vel modi ad modifikatum; quia, quando-cunque datur creature, est necessariò dissimilis Deo, & quando-cunque datur creature, vel modus, debet ei coëxistere Deus, vel modifikatum: ex quo tamen non sequitur, quòd ista *relatio* sit adæquatè iden-

Identificata cum fundamento, sed tantum essentialiter ab isto exigatur; sicut etiam creatura si existat, essentialiter exigit, ut Deus quoque existat, adeoque sint duo, quin tamen sola creatura jam sit dualitas, vel duo.

Semery *disp. 4. Log. q. 8. a. 1.* videtur velle, quod relatio praedimentalis debeat consistere, vel fundari in aliquo praedicato, quod non transcendat omnia praedimenta; adeoque in aliquo praedimento ponatur: at difficultas stat in eo, quod detur etiam relatio praedimentalis mutua inter Deum, & creaturam, & tamen communius Deus excludatur a praedicamento; nisi forte dicat Semery sufficere, si ratio fundandi inadæquata sit in aliquo praedimento.

721. Ulterius alia relatio realis est *mutua*, alia non *mutua*. Ista, sive non *mutua* datur tunc, quando unum quidem realiter refertur ad alterum: at hoc non vicissim refertur ad illud: sic cognitio realiter refertur ad objectum, & creatura ad Deum: non tamen in eadem linea reali refertur objectum ad cognitionem, vel Deus ad creaturam. Relatio *mutua* est, quando vicissim datur relatio, ut hujus ad illud, ita illius ad hoc: sic ex duobus muris albis, vel duobus hominibus, ut hic est similis alteri, ita alter est similis huic.

Hæc autem relatio mutua iterum subdividitur, & alia dicitur *equiparantia*, alia *disquiparantia*. Prima datur, quando relatio ex utraque parte eodem nomine appellatur: sic se habet relatio similitudinis, vel æqualitatis; nam uterque murus albus, vel baculus bipalmaris; dicitur similis, vel æqualis. Altera autem, seu relatio disquiparantia datur, quando relatio non eodem nomine ex utraque parte appellatur: sic se habet relatio patris ad filium, & filii ad patrem, causa ad effectum, & effectus ad causam; nam respectu patris dicitur paternitas: respectu filii autem filiatio: item respectu causæ dicitur actio, & denominat causam agentem: respectu effectus dicitur potius passio, vel, si non semper potest dici passio, saltem nunquam denominat effectum agentem, sed tantum productum.

722. Ex hucusque allatis facilè colligitur, ad omnem relationem tria, scilicet *fundamentum*, *terminum*, & *rationem fundandi* requiri. Fundamentum est, id, quod refertur ad aliud: at terminus est id, ad quod aliquid refertur: & ratio fundandi est id, ratione cujus aliquid refertur ad aliud: sic in relatione patris ad filium fundamentum est pater: terminus est filius: ratio fundandi est actio generativa.

Notandum tamen est hic, quod *fundamentum* non eodem modo accipiunt recentiores, & antiquiores: nam isti per *fundamentum* intelligunt *rationem fundandi*, ut patet ex S. Thoma inferius n. 734. citando: item ex Alensi in 5. *Metaph. text. 20. non longe ab initio*: ex Rubio in libr. *prædic. c. 7. q. 10. n. 220*. Suarezio *disp. 47. Metaphys. sec. 7. n. 14*. Conimbricensibus in *prædic. c. 7. de relation. q. 1. a. 4*. Hurtado *disp. 15. Metaphys. sec. 2. §. 14*. Arriaga *disp. 12. Log. sec. 10. n. 50*. & aliis. At vero recentiores per *fundamentum* intelligunt illud objectum, quod refertur ad alterum, quodque antiquiores vocabant *subjectum relationis*, vel *fundamentum remotum*.

723. Ratio autem fundandi pro diversitate relationum est diversa, & multiplex. In relatione identitatis, vel diversitatis, ratio fundandi completa sunt essentiae ejusdem, vel diversæ speciei: in relatione similitudinis, vel dissimilitudinis accidentalis, sunt qualitates ejusdem, vel diversæ spe-

ciei, aut intensionis: in relatione æqualitatis, vel inæqualitatis, sunt quantitates pares, vel impares: in relatione distantia sunt ubicationes non contiguæ: in relatione indistantia sunt ubicationes, vel contiguæ, vel compenetratae: in relatione prioritatis, vel posterioritatis, sunt durationes successivæ: in relatione coexistentia sunt durationes simultaneæ, & probabilius etiam ipsæ existentia rerum: quin potest admitti, etiam in quibusdam aliis relationibus, existentias rerum esse partiale rationem fundandi; nam de aliquibus id vix videtur posse negari.

724. Similiter in relatione proportionis, vel improportionis, ratio fundandi est recta, vel prævia dispositio partium, quæ vel delectet, vel offendat oculos: in relatione causæ ad effectum, vel effectus ad causam, est actio, quæ realiter etiam est passio, ut dicemus in Physica: in relatione patris ad filium est actio generativa, vel physicè existens, vel moraliter perseverans, de qua perseverantia vide infrà n. 750. Quia autem hæc, & similares relationes, sæpe sunt relationes præsentis ad præfens, vel præteritum, aut futurum, hinc dicendum est, eas aliquando involvere etiam durationes fundamenti, & termini, ac rationis fundandi, sive simultaneas, sive successivas. Quæritur jam, in quod consistat relatio praedimentalis; nam de transcendentali diximus, eam juxta communem identificari cum fundamento, seu subjecto.

ARTICULUS III.

In quo consistat Relatio Praedimentalis

725. **Q**uinque sunt celebriores circa relationem praedimentalem auctorum sententiae: Prima est Aureoli volentis, eam stare in actu intellectus, uti & relationem transcendentalem; quia docet, nullam dari à parte rei relationem. Secunda est eorum, qui relationem praedimentalem, sicut & transcendentalem, identificant cum solo fundamento. Tertia est eorum, qui relationem praedimentalem identificant cum complexo, ex fundamento, termino, & ratione fundandi: transcedentalem autem cum solo fundamento. Quartæ sententia est eorum, qui relationem praedimentalem ab his omnibus distinguunt, & in entitate modali superaddita stare volunt. Quinta denique est illorum, qui docent, relationem praedimentalem stare in sola, & adæquata ratione fundandi.

726. Dico 1. contra Aureolum. Datur aliqua relatio realis. Ita communissima. Prob. 1. Ipsa hæc communissima auctoritas est sufficiens ratio adstruendi relationem realem, præsertim, cùm Aristoteles l. 12. *Metaph. text. 52*. & S. Thomas *lett. 12. in cit. locum* supponant, quod detur à parte rei ordo universi, seu rerum in hoc universo existentium, sicut datur à parte rei ordo exercitūs. Prob. 2. ratione. In divinis dantur quatuor relationes, & in creatis etiam, ante omnem operationem intellectus, dantur paternitas, & filiatio, æqualitas, & inæqualitas, similitudo, & dissimilitudo, imò ordo universi &c. ergo à parte rei dantur relationes, adeoque reales.

727. Dico 2. Relatio praedimentalis non est adæquate identificata cum fundamento. Ita defacto communissima contra connotatores. Prob. Fundamentum, saltem sæpiissime est separabile à relatione praedimentali adæquata, ita ut possit dari fundatum, quin detur ea relatio: ergo saltem sæpiissime

Sep̄issimè non est ea relatio adæquata identificata fundamento. conseq. jam est satis probata n. 352. ant. prob. sic potest existere murus, quin sit alteri muro similis, & sic de aliis, quæ plurima recenseri possent: ergo fundamentum est separabile à relatione prædicamentali similitudinis &c.

728. Si autem fundamentum in aliquibus casibus non est separabile à relatione prædicamentali adæquata, hoc est, si dari non potest fundamentum, nisi etiam detur adæquata illius relatio, tunc in iis casibus aliunde probatur, quod relatio adhuc aliquid involvat præter fundamentum: ergo nunquam relatio prædicamentalis est adæquata identificata fundamento. prob. ant. relationes, à quibus fundamentum non est separabile, sunt potissimum illæ, in quibus fundamentum essentialiter exigit terminum: sed illæ relationes, vel sunt transcendentales, quæ huc non spectant, vel, si sunt prædicamentales, satis clare probatur, quod pro parte etiam involvant ipsum terminum: ergo.

Prob. min. Relationes tales prædicamentales sunt illæ, quas attulimus n. 720, vel similes: sed in iis satis clare probatur, quod pro parte involvant etiam terminum: ergo. prob. min. dissimilitudo, & coëxistentia, aperte dicunt duo; neque enim una res se sola est tota coëxistentia, aut tota dissimilitudo, etiam si non possit existere sine altero coëxistente, aut dissimili; alias dicam, quod unum essentialiter exigens alterum, adeoque exigens cum isto constituere dualitatem, se solo sit dualitas, vel duo: quod est ex terminis absurdum.

729. Dicq 3. Relatio prædicamentalis non identificatur cum complexo ex fundamento, termino, & ratione fundandi. Ità recentiores defacto longè communiū, nec oppositi sunt antiquiores auctores, qui per fundatum, & terminum, non intelligunt id, quod modò intelligitur à recentioribus, quibuscum disputamus, de quo vide n. 722. Prob. conclus. negativè. Si potest affirmari, vel explicari relatio prædicamentalis adæquata, quin affirmetur totum complexum, vel assignentur pro partibus etiam fundamentum, & terminus, tunc non debet dici, quod relatio dicta stet in toto complexo: sed hoc potest fieri: ergo. ma. non videtur neganda; quia non debet dici aliquid esse pars, nisi sine eo affirmari, vel explicari non possit totum. min. constabit partim ex n. 739. partim ex solutione objectionum.

730. Dico 4. Relatio prædicamentalis non consistit in modo superaddito toti complexo ex fundamento, termino, & ratione fundandi. Ità nostri communiū contra aliquos ex nostris, & aliis: Prob. conclus. negativè. Relatio adæquata potest explicari sine omni modo superaddito: ergo non debet adstrui talis modus; nam entia non sunt multiplicanda sine necessitate. ant. constabit ex n. 739. & solutione objectionum. consequentia probata est ex modò adducto principio philosophico communiter recepto.

731. Confir. Si modi debent resultare in omnibus subjectis relationis cuiuscunque, erunt quasi infiniti, certè innumerabiles, quot utique non debent admitti sine gravissima ratione, quam ad versarii non afferunt. Et quis credat, ad saltum ranæ, vel cicadæ, in omnibus entibus resultare myriades modorum, qui iterum singulis momentis millesies milles mutentur, ob aliorum novorum entium productionem, priorum destructionem, aut motum, vel mutationem &c. Et quis entia remotissima, e.g. stellas supremas, determinabit ad producendos in se modos hos, ad motum muscæ, vel saltum pulicis in terra?

732. Nec dicas, posse hos modos relationum identificari cum durationibus ipsorum relativorum; nam etiam sic finguntur in quibusvis durationibus respectus infiniti pro infinita varietate relationum, sine omni necessitate, & ratione: imò contra rationem; nam durationes entium naturalium deberent habere essentialē respectum, & exigentiam ad entia supernaturalia, quibus exigerent essentialiter coexistere, vel priora, aut posteriora esse: & duratio hodierna muscæ essentialiter exigeret existentiam Christi, & peccatum Caini, quibuscum esset essentialiter relatio posterioritatis.

Quin etiam duration Petri esset essentialiter ratio ipsius ad actum liberum, pro eo instanti à Petro productum, & ipsi coexistentem, quod difficulter conciliatur cum libertate: & si quis fortè vellat dicere, quod ipsa duration Petri præsupponat ejus actum liberum, adeoque sit tantum necessarius actus necessitate consequenti, certè hoc ipsum dicere durum esset, & difficillimè explicabile, quomodo Petrus pro priori ad suam durationem se determinet ad producendum actum liberum, & dein primum ab hoc determinet ad producendam, vel recipiendam durationem, cui identificata sit relatio ad actum liberum. Sicut etiam videtur inexplicabile, quomodo determinetur Petrus, vel quæcunque causa creata, ad producendam potius durationem talis, quam alterius speciei, sive modum habentem sibi identificatas potius tales, quam alias relationes: nisi recurratur ad Deum, ad quem tamen recurrere in determinatione ad speciem, non decet Philosophum.

733. Dico 5. Relatio prædicamentalis consistit in sola adæquata ratione fundandi. Prob. concl. 1. auctoritate Philosophi l. de Prædicam. tr. 2. c. 4. ubi sic habet: *Similia verò, aut dissimilia secundum solum dicuntur qualitates: & 5. Metaph. c. 9. text. 16. ait: Similia dicuntur ... quorum qualitas una: ergo (ut benè infert Hurtadus disp. 15. Metaph. sec. 2. §. 14.) unitas qualitatum est forma denominans subjecta similia, seu, quod idem est, relativa (nam simile in suo conceptu involvit relationem ad alterum, cui est simile) atqui forma denominans relativum est relatio, ut per se patet: ergo unitas qualitatum, quæ est adæquata ratio fundandi, est relatio.*

734. Confirm. ex S. Thoma, qui Opusc. 48. tr. 5. de prædicam. ad aliquid c. 2. clarissimè sententiam nostram docet, & explicat, sic scribens: *Similitudo requirit duo alba realia, quorum unum est fundatum, alterum terminus; similitudo enim Sortis albi ad Platonem album in albedine Sortis est ut in fundamento: in albedine verò Platonis est ut in termino: & post pauca ità pergit: Cùm autem dico, quod similitudo Sortis habet albedinem ejus ut fundatum, non est intelligendum, quod similitudo Sortis sit aliqua res in Sorte alia ab ipsa albedine, sed solum est ipsa albedo, ut se habet ad albedinem Platonis ut ad terminum: ex quo textu, tum patet, quod similitudo, seu relatio consistat in adæquata ratione fundandi, tum, quod hæc ab antiquis dicta sit fundatum, & terminus.*

735. Addit. dein S. Thomas: *Si enim similitudo adderet supra albedinem Sortis aliquam rem, nullus modo posset aliquis alicui fieri similis sine sui mutatione: quibus verbis docet, similitudinem præter utramque albedinem nihil aliud includere, neque etiam ullum modum; cùm & ratione istius deberet aliquis mutari. Quamvis autem per hæc verba non necessariò excludatur fundatum, in sensu recentiorum acceptum, seu fundatum in sensu S. Thomæ remotum (quia, etiamsi hoc esset pars relationis, tamen non deberet propterea aliquis mutari) id tamen sufficenter excluditur per verba superiora;*

superiora, quibus ait S. Doctor, similitudinem non esse aliquam aliam rem ab ipsa albedine, sed solum esse albedinem.

736. Quando autem Angelicus cit. opusc. & tr. c. 3. ait: *Relatio differt à suo fundamento; quia importat oppositum relativi*: per fundamentum, & terminum intelligit utramque albedinem, ut dictum n. 734. & docet, relationem adæquatam involvere non tantum e. g. albedinem Sortis, sed etiam oppositam, seu contrapositam albedinem Platonis, ad quem Sortes refertur: additque expressè, relationem totam differre à fundamento, nempe una albedine, e. g. Sortis, sicut differt totum à parte.

Nec dicas, S. Doctorem, uti & Alexandrum Alensem mox citandum, requirere ad relationem *duo alba*; nam sumunt terminos *duo alba* formaliter, seu secundum formam, vel terminum abstractum, ut idem significant, ac *duæ albedines*; sicut scilicet, quando dicitur: *Album est disgregativum visus*: significatur: *Albedo est disgregativa visus*, de quo vide etiam n. 665. Et sane sic debent exponi isti auctores; alias ipsorum dicta sibi opponerentur: certè solæ albedines non essent fundamentum, & terminus: uti tamen esse clarè docet S. Thomas.

737. Consentit etiam Alexander ab Ales, qui in t. 5. Metaph. text. 20. & in illa verba Aristotelis: *Alio verò secundum accidens* &c. ita ait: *Differentia autem inter relationem, & relativum est, sicut inter formam, & formatum, & sicut inter albedinem, & album*. Imò, si legatur tota ejus doctrina de relativis, sat clarè patebit, eum stare à nostris partibus, atque per *fundamentum* intelligere rationem fundandi, & per *modum*, in quo aliquando videtur statuere relationem, intelligere aliquam conceptibilitatem, vel comparabilitatem unius partis rationis fundandi ad alteram: per *fixum* autem, quod docet requiri ad relationem, aliud non intelligere, quam iterum rationem fundandi, tanquam fundamentum proximum relationis, in sensu S. Thomæ, supra num. 734. adducto.

738. Pro nobis etiam stant omnes fermè auctores antiquiores, qui relationem constituunt in fundamento, & termino; nam per hæc aliud non intelligunt, quam adæquatam rationem fundandi, ut patet legenti. Recentiores verò, tum in impressis libris, tum in manuscriptis, communissimè nostram sententiam in terminis amplectuntur, adeò, ut ex nostris vix sit, qui oppositam modò defendat. Et hæc ratio ab auctoritate, in hac questione, quæ post exclusas Modistarum, & Formulistarum opiniones, non parum habet de nomine, magnum pondus habere debet.

739. Prob. 2. conclusio ratione, quæ simul sententiam nostram magis declarat. Relatio tota est forma denominans relativum: sed forma denominans relativum est sola adæquata ratio fundandi: ergo relatio tota est sola adæquata ratio fundandi. ma. patet; quia relativum est concretum, quod resolvitur sic: *rēs habens relationem*: adeòque ejus forma est relatio. min. prob. forma denominans relativum est forma denominans, e. g. simile, vel æquale: sed forma denominans simile, vel æquale, est sola adæquata ratio fundandi: ergo. ma. patet; nam hæc concreta sunt formaliter relativa. mi. prob. forma denominans simile, vel æquale, est similitudo, vel æqualitas: sed similitudo, vel æqualitas est sola adæquata ratio fundandi: ergo. ma. patet.

740. Minor habetur ex Aristotele, & S. Thoma, quos citavimus n. 733. & 735. certè ob solam adæquatam rationem fundandi, nempe unam specie qualitatem, vel magnitudinem in duobus, ista dicuntur similia, vel æqualia, ut nemo negat; quia

propterea possunt substare eidem conceptui confuso, ut dictum n. 397. Quod autem hic dictum de relatione similitudinis, & æqualitatis, facile transfertur ad omnes alias relationes prædicamentales: & insuper in ordine ad omnes hæc minor probatur negativè; quia ultra adæquatam rationem fundandi adhuc aliud requiri, adversarii non possunt probare; cum tamen ipsis, unctione plus affirmantibus, id incumberet: nobis autem incumbit solvere objections, quæ, quia plurimæ sunt, in plures etiam articulos sunt necessariò dividendæ.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

741. Ob. 1. contra 1. conclusio. Relatio est id, per quod unum refertur ad aliud: sed nihil datur à parte rei, per quod unum referatur ad aliud: ergo non datur à parte rei relatio. Confir. 1. Forma referens unum ad alterum est cognitio: sed hæc forma est relatio: ergo cognitio est relatio: atqui cognitio non datur à parte rei: ergo. Confir. 2. Relatio similitudinis est unitas qualitatum: sed hæc unitas non datur à parte rei: ergo. Resp. dist. ma. relatio est id, per quod unum refertur ad alterum potentia. conc. ma. per quod refertur actu. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Jam dictum est initio n. 11. verba in definitionibus posita, per se non significare actum, sed tantum potentiam. Addo, referri hic communiter sumi pro comparari, adeòque comparari actu utique esse cognosci cognitione comparativa: at non comparari potentia, seu esse comparabile; nam comparabilitas datur independenter à cognitione, & intellectu.

742. Ad 1. confir. dist. ma. forma actu referens, seu actualis comparatio, est cognitio. conc. ma. forma potentia referens, seu comparabilitas, est cognitio. neg. ma. & dist. proportionaliter min. neg. conseq. dein conc. subsumpt. neg. iterum conseq. Sensus distinctionis jam patet ex modo dictis. Ad 2. confir. dist. ma. relatio illa est unitas qualitatum fundamentalis. conc. ma. est unitas formalis. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Unitas fundamentalis est tantum fundamentum, quod præbetur intellectui, ut plura faciat intentionaliter unum: & tale fundamentum est convenientia, seu similitudo qualitatum: unitas autem formalis est ipsa actualis confusio plurium per modum unius, quæ utique est cognitio.

743. Ob. 2. Independenter à cognitione, vel intellectu cognoscente, non datur fundamentum, aut terminus: ergo neque relatio. prob. ant. independenter à cognitione non refertur potius Petrus ad Paulum, quam Paulus ad Petrum: ergo non datur fundamentum, aut terminus. Resp. dist. ant. non datur fundamentum, aut terminus in actu primo. neg. ant. non datur in actu secundo. om. ant. & neg. conseq. ad prob. dist. conseq. ut prius: nego dein, quod fundamentum à parte rei, seu in actu primo sit illud, quod actu refertur, sive comparatur cum altero; fundamentum enim à parte rei est id, quod potest referri, vel comparari cum altero. Dixi om. ant. quia, si per fundamentum in actu secundo tantum intelligatur id, quod est referibile (eoquod termini, in definitione positi, tantum significant potentiam, non actum) dabatur fundamentum in actu secundo à parte rei. Attamen, quia hæc referibilitas, seu comparabilitas à parte rei, nondum est, saltem semper, determinata ad potius esse fundamentum, quam, ad esse terminum: & ista determinatio videtur saltem sape fieri per intellectum,

stum, hinc omisi, quod non semper fundamen-tum in actu secundo jam detur à parte rei.

Unde, si relatio est mutua, ut relatio similitudinis inter Petrum, & Paulum, tunc à parte rei utrumque extreum est fundamentum, & terminus in actu primo: & dein primum per cognitionem (quæ hoc potius, quam alterum extreum assumit tanquam rectum, vel subjectum) determinatur, ut in actu secundo sit potius fundamentum, quam terminus. Si autem relatio non est mutua, e. g. relatio transcendentalis creaturæ ad Deum, tunc solum id, quod refertur, est fundamentum, nem-pe creatura, ut per se paret.

744. Ob. 3. Independenter ab intellectu tantum dantur entia absoluta, & qualitates: ergo non dantur relativa, consequenter neque relatio. Confir. Prædicamentum relationis est diversum à prædicamentis substantiæ, qualitatibus &c. ergo relatio non consistit in substantiis, vel qualitatibus: ergo in actu intellectus. Confir. 2. Aliqæ relations consistunt in negationibus: sed istæ non dantur realiter: ergo. Resp. neg. ant. tum quia à parte rei dantur entia modalia, tum quia etiam dantur relativa: quæ tamen relativa etiam vocantur absoluta, non sumendo hanc vocem, prout opponitur relativo, sed prout opponitur modali; nam substantiæ ut quod, & qualitates distinguunt à modis.

745. Ad 1. confirm. neg. utramque conseq. vide supra n. 711. Ad 2. confir. conc. ma. saltem, quod aliquæ relations inadæquate consistant in negationibus, & dist. mi. istæ, némpe negationes, non dantur realiter, hoc est, non dantur physicè. conc. mi. non dantur independenter ab intellectu, némpe suo modo. neg. mi. & conseq. Scilicet negationes non constituuntur per actum intellectus, neque eorum qualiscunque existentia, analogicè talis, presupponit actum intellectus; unde dicuntur suo modo dari à parte rei: nisi autem adversarii probent, eas tantum haberi per intellectum, pro suo intento nil probant.

746. Ob. 4. contra 2. conclus. Paternitas in divinis est adæquate identificata cum fundamento, seu cum Patre: ergo etiam est ita identificata in creatis. Confir. Relatio Dei scientis ad scibile est adæquate identificata cum Deo, & tamen est separabilis à Deo; casu quo enim Antichristus e. g. non committeret peccatum, Deus istud non sciret: ergo potest relatio adæquate esse identificata fundamento, quamvis ab isto sit separabilis.

Resp. neg. conseq. In divinis paternitas non est separabilis à Patre, & econtra est realiter distincta à filiatione: at aliter se habet in creatis; unde est disparitas sacerdotis manifesta. Ad confirm. Antecedens supponit, quod actus Dei contingentes adæquate identificantur cum Deo, simul tamen propter antecedentem separabilitatem virtualiter ab eodem distinguuntur: qualis tamen distinctio virtualis in creatis non admittitur; unde argumentatio hæc à divinis ad creatas est nulla. in forma om. ant. neg. conseq.

747. Ob. 5. Fundamentum solum, deficiente termino, vel etiam altera parte rationis fundandi, manet adhuc in se isti simile, quantum est ex se: ergo potest dici, quod cum ipso identificetur tota relatio. Confir. Etiam relatio transcendentalis deficit deficiente termino, & tamen identificantur cum solo fundamento: ergo potest etiam relatio prædicamentalis identificari cum fundamento, & tamen deficere deficiente termino. Resp. neg. conseq. Relatio non est tantum inadæquata convenientia, aut inadæquata forma denominans, e. g. simile, quæ inadæquata forma, aut convenientia ma-

net manente solo fundamento: sed est adæquata convenientia, & forma, quæ non datur, nisi detur tota, & adæquata ratio fundandi. Ad confirm. dist. 1. p. ant. relatio transcendentalis deficit deficiente termino formaliter. neg. 1. p. ant. deficit tantum arguitivè; quia scilicet ex defectu termini arguitur, vel infertur etiam defectus ipsius fundamenti. conc. 1. p. & etiam 2. p. ant. ac neg. conseq. Disparitas est maxima; nam in relatione prædicamentali maneret fundamento, & non maneret relatio: at in transcendentali ipsum etiam fundatum deficeret.

748. Ob. 6. contra 3. conclus. Relatio prædicamentalis aliquando identificatur cum complexo ex fundamento, & termino: ergo convenientius dicitur, quod semper identificetur. prob. ant. relatio identitatis, e. g. inter Petrum, & Paulum, etiam juxta nos identificatur cum complexo: ergo. Resp. 1. retorq. arg. In hoc ipso casu relatio identitatis identificatur etiam juxta adversarios cum ratione fundandi; quia hæc in isto casu realiter identificatur cum complexo: ergo relatio semper identificatur cum ratione fundandi. Resp. 2. dist. ant. relatio identificatur cum complexo, quando istud identificatur cum ratione fundandi. conc. ant. in alio casu. neg. ant. & conseq. ad prob. conc. ant. & sub data distinctione conc. vel neg. conseq. Manet tamen semper verum, quod relatio prædicamentalis semper identificetur cum adæquata ratione fundandi, & tantum identificetur cum complexo, quando hoc est identificatum cum ratione fundandi.

749. Ob. 7. Si relatio prædicamentalis non consistit in complexo, tunc sola actio generativa est adæquata paternitas: sed hoc est contra communem: ergo. Confir. 1. Sequeretur, quod pereunte actione generativa perire pater, & eam multiplicatam multiplicaretur pater: utrumque est falsum: ergo. Confirm. 2. Sequeretur, quod eadem actio generativa tanquam forma denominaret patrem, & filium: hoc non potest dici: ergo. Resp. 1. neg. ma. quæ strictè loquendo non est vera; nam relatio paternitatis non est fola actio generativa; ab illa Deus esset pater naturalis omnium animalium; nam actio generativa cuiuslibet animalis respicit essentialiter Deum ut producentem. Quare relatio paternitatis dicit in primis actionem productivam alicuius quoad naturam simili, dein etiam actionem communicativam alicuius de sua substantia: de quibus vide dicta Phys. part. p. 2. n. 440. Resp. 2. om. ma. neg. mi. intellectam de actione orta à principio conjunctio, & productiva in similitudinem naturæ; nam auctoritas nostræ sententia patet ex n. 733. & seq.

Ad 1. confir. dist. 1. p. ma. perire pater eodem modo, quo actio generativa. conc. ma. diverso modo. neg. ma. Scilicet perire pater pereunte actione generativa, sicut perit doctor pereunte actu publico creationis, de quo n. 701. sive perire quidem physicè, moraliter tamen maneret pater. Jam 2. p. ma. neg. nam non multiplicaretur pater ob multiplicatam actionem illam; quia concreta accidentia non multiplicantur multiplicatam formam, ut n. 669. jam dictum est. Ad 2. confir. neg. mi. Sicut eadem actio tanquam forma denominat causam productorem, & effectum productum: ita etiam potest unum hominem denominare generantem, seu patrem, & alterum generatum, seu filium.

750. Dices 1. Moralis perseverantia actionis generativæ facit tantum relationem secundum dici: ergo non sufficit. Resp. in omni sententia admittendam aliquam perseverantiam moralem alicuius requiri

requisi^ti ad relationem: & quidem, qui adstruunt modos, debent admittere perseverantiam moralem relationis fundamentalis: alii, qui statuunt complexum, perseverantiam moralem actionis generativ^r; unde facile retorquetur argumentum. In forma neg. ant. nam est verè respectus realis, per quem refertur pater ad filium, mediante actione generativa, physicè quidem præterita, moraliter autem adhuc perseverante: sicut revera est adhuc realiter peccator, qui prius peccavit, dummodo peccatum ne^cdum sit remissum, et si non amplius physicè, sed tantum moraliter existat.

Addo hic, moralem hanc perseverantiam actionis generativ^r posse consistere in actione conservativa filii, quam Deus ponit intuitu præcedentis actionis generativ^r: sic enim ista actio manet in effectu, aliquo modo suo. Quod autem actio conservativa sit specie diversa ab actione generativa, non refert; nam, licet differat physicè, non differt moraliter, sive in estimatione hominum.

751. Dices 2. Juxta nos posset aliquis adhuc dici pater mortuo filio, & filius mortuo patre, adeoque pupilli adhuc haberent patrem: hæc sunt paradoxæ: ergo. Resp. Hoc argumento ad summum probatur, quod relatio ista, vel similis, exigat coexistentiam fundamenti, & termini, adeoque præter actionem generativam etiam durationes simultaneæ fundamenti, & termini, sint partes rationis fundandi, & fortè etiam aliquæ relationes exigant ubicationes simultaneas: quod libenter transmitto.

Attamen hæc durationes, aut ubicationes, non requiruntur universaliter ad quamvis relationem prædicamentalem, ut paret ex recebris variis modis loquendi: sic e. g. dicitur equus esse similis illi, quem quis habuit alibi ante annum: dicitur filius similis patri mortuo: item s^pæpe interroganti, cuius filius sit aliquis homo, redditur nomen defunctori: sic relationes successoris, & antecessoris, prioris, vel posterioris &c. nec simultaneas durationes, nec ubicationes exigunt.

Unde rectè asserit Arriaga *disp. 12. Log. sec. 10. n. 50.* cùm hæc sit quæstio de modo loquendi, non bene argui ab uno ad alium; cùm in his questionibus argumentum à pari non procedat; eoquod s^pæpe unus modus loquendi sit receptus, non aliis. In forma vel neg. ma. & dic, requiri ad hanc relationem etiam durationes simultaneas fundamenti, & termini: vel neg. mi. & dic, dici s^pæpe aliquem filium patris defuncti, vel etiam patrem filii defuncti, ut *Sap. 14. v. 15.* item pupillos etiam dici filios talis, vel talis: quamvis non dicantur pupilli habere patrem; eoquod hoc modo loquendi juxta communem acceptiohem indicetur, non pater quodmodocunque, sed ut existens.

752. Ob. 8. contra 4. conclus. S. Thom. 1. p. q. 28. à 2. ad 2. ait: *Id, quod invenitur in creatura præter id, quod continetur sub significatione nominis relativi, est alia res:* ergo relatio in creatis præter extrema involvit modum. Confir. Aristoteles adstruit illas relationes, quas negavit Zeno: sed hic negavit relationes consistentes in modis: ergo Aristoteles istas admisit. prob. mi. Zeno non negavit duos muros albos: ergo tantum negavit modum istis superadditum.

Resp. neg. conseq. S. Thomas loc. cit. tantum docet, relationem non esse identificatam soli fundamento, quod ibi intelligit per relativum, ut patet legenti; quærit enim ibi S. Doctor, an relatio in divinis sit aliquid superadditum essentia, sive ipsi non identificatum: & respondet, relationem in divinis nihil superaddere essentia in divinis, quamvis aliquid superaddat in creatis. Ad confir. neg.

mi. ad prob. neg. conseq. Zeno non quidem negavit, muros esse albos ratione albedinis, sed negavit, eos esse similes ratione albedinis, seu negavit, albedinem esse similitudinem, ut negant patroni modorum.

753. Ob. 9. Pater ut pater connotat paternitatem: ergo paternitas non est pars, sed tantum connotatum patris ut patris: ergo debet modus superadditus esse pars patris ut patris; quia hæc nova denominatio debet habere novam partem: ergo modus superadditus est relatio patris. Resp. om. ant. neg. conseq. Verbum *connotare* non semper adhibetur in sensu stricto, in quo tantum dicitur de illo, quod non est pars, sed tantum aliquid conexum: sed s^pæpe adhibetur in sensu minus stricto, in quo dicitur etiam de illo, quod quidem est pars rei concretivè sumpt^x, sed non denominativè sumpt^x: vel venit tantum in obliquo, ita ut de ipso prædicatum propositionis non possit affirmari: & sic dicitur: *Musicus ut musicus connotat musicam: & Pater ut pater connotat paternitatem.* Non quidem est satis proprius iste modus loquendi, & videtur à Formulisti in Philosophiam inductus: sed quia jam videtur civitate donatus, hinc eum in explicato sensu transmitimus.

754. Ob. 10. Absque modo superaddito dantur tantum entia indifferentia ad relationem: ergo debet eorum indifferentia tolli per modum superadditum. prob. conseq. cæcus non fit videns per additionem alterius cæci: ergo etiam indifferens non fit determinatum per additionem alterius indifferens. Antequam respondeam, noto, hanc, & plures objectiones pro modis factas, retorqueri posse in relatione fundamentali, quam etiam adversarii debent admittere.

Hæc autem relatio fundamentalis aliud non est, quam fundamentum aliquod, quo positio, seu quo exigente, juxta adversarios resultat modus relationis formalis; nam etiam ipsi interroganti, quare in duobus muris albis resultet modus similitudinis, & non resultet in duobus muris, quorum unus est albus, alter niger, debent respondere; quia in illis adebet fundamentum exigens modum, non autem adebet in istis: sive, quia in istis non adebet ratio fundandi; unde, quod juxta ipsos est relatio fundamentalis, juxta nos est relatio formalis.

755. Jam verò etiam e. g. utraque albedo, vel uterque homo, est indifferens ad relationem fundamentali similitudinis, vel identitatis, adeoque etiam debet ea indifferentia tolli: non per modum; alias jam daretur juxta adversarios relatio formalis: ergo debet tolli per aliquid aliud: atqui per idem tolletur juxta nos indifferentia ad relationem formalem. In forma. dist. ant. absque modo dantur tantum entia omnimodè indifferentia. neg. ant. non omnimodè indifferentia. conc. ant. & neg. conseq. ad prob. dist. conseq. indifferentia non fit determinatum per additionem alterius omnimodè indifferens. conc. conseq. per additionem alterius non omnimodè indifferens. neg. conseq.

756. Indifferentia hæc idem significat, ac insufficientia: hæc potest esse, vel omnimoda, vel non omnimoda: insufficientiam omnimodam, seu exclusivam etiam inadæquatæ sufficientiæ, habet cæcus ad videndum; & hinc, si addantur mille cæci, non propterea aliquid videbunt: insufficientiam non omnimodam, seu conjunctam cum sufficientia inadæquata, habet e. g. equus ad trahendum currum onustum; & hinc, si addantur alii equi, poterit ille cum istis currum trahere absque modo superaddito.

Potest autem hæc insufficientia non omnimoda esse major, vel minor, prout requiruntur plura, vel pauciora

pauciora ad sufficientiam adæquatam : & sic aliquando plures , aliquando pauciores equi , requiruntur , nempe pro diversitate ponderis . Simili ratione etiam una pars rationis fundandi se solâ est indifferens , vel insufficiens ad constituendam relationem : non tamen est indifferens , aut insufficiens omnimodè , sed est inadæquate sufficiens , & partialiter ita , saltem conditionatè , determinata , ut , quando altera pars rationis fundandi ei jungitur , statim cum ea relationem constituant.

757. Dices . Indifferentia ad relationem identitatis est Petro intrinseca : ergo non potest tolli per additionem Pauli , etiam intrinsecè indifferentis . prob. conseq. si potest indifferentia intrinseca tolli per additionem alterius indifferentis , tunc etiam non erunt amplius necessarii modi unionis , ubicationis &c. sed hoc non potest admitti : ergo . Resp. retorq. arg. in relatione fundamentali : item in equo indifferente , seu insufficiente ad trahendum currum .

In forma dist. conseq. non potest tolli , id est , auferri , vel separari a Petro , quod non est necesse . conc. conseq. non potest tolli , hoc est , non potest determinari , vel compleri insufficientia Petri . neg. conseq. ad prob. qui negant necessitatem modorum , admittunt totum : alii negant ma. nam , ut dictum n. 756. indifferentia , vel insufficientia est diversa , quandoque major , quandoque minor : quandoque potest tolli per unum , quandoque requiruntur plura : in iis autem casibus , ubi adstruuntur modi , docent isti auctores , non posse indifferentiam tolli per aliud , quam per similem modum , quod specialibus rationibus se probare afferunt , de qua re suo loco in Physica .

758. Ob. 11. Sæpe in relatione etiam identitatis terminus , & fundamentum , si seorsim sumantur , sunt indifferentia ad relationem : ergo etiam sunt indifferentia , si simul sumantur ; nam sunt idem , si ve simul , sive seorsim sumantur . Resp. conc. ant. neg. conseq. cum sua probatione addita ; nam partes seorsim sumptæ , & partes simul sumptæ , non sunt adæquate idem , sed differunt ut totum , & pars ; revera enim partes simul sumptæ sunt totum : at verò seorsim sumptæ non sunt totum , sed sunt tantum qualibet pars , per descensum distributivum enumeranda : verum de hoc fusiùs in Physica , ubi de modo totalitatis .

759. Ob. 12. Fundamentum , & terminus , sunt extrema relationis : ergo debet dari aliquod medium , seu vinculum inter ipsa : sed hoc est modus superadditus : ergo . Confir. Relatio est accidens : ergo non potest stare in ratione fundandi , quæ est quandoque substantia : ergo debet stare in modo . Resp. neg. conseq. neque enim sunt extrema , quæ debeant facere à parte rei unum physicum , sed tantum quomodounque , seu fundamentaliter unum ; unde necesse non est aliquod vinculum realiter distinctum : quidquid sit , an admittendum sit vinculum , moraliter tantum ab ipsis distinctum . Ad confir. dist. ant. relatio est accidens physicum , vel logicum . conc. ant. necessariò accidens physicum . neg. ant. & conseq. potest autem etiam substantia esse accidens logicum , ut dictum est n. 711. Et 598. atque patet in exemplo habitus , vel vestis ibidem adducto .

760. Ob. 13. Similitudo est perfectio intrinseca rei simili , & distincta à ratione fundandi : ergo relatio saltem similitudinis consistit in modo superaddito . prob. ant. equus majori pretio emitur , si sit similis alteri , quam si non sit similis : ergo similitudo est perfectio intrinseca equo , distincta à ratione fundandi . Confirm. In relationibus consistit ordo , & pulchritudo universi : sed ordo , & pulchritudo

est summa perfectio universi : ergo in relationibus consistit summa perfectio universi : ergo sunt modi superadditi .

Resp. neg. ant. ad prob. neg. conseq. Rectè ait Semery *diss. 4. Log. q. 8. a. 6.* similitudinem esse indifferenteis ; nam , si equus sit similis equo malo , etiam ipse erit malus : si autem sit similis bono , etiam ipse erit bonus : intrinsecè autem similitudo nihil addit , præter rationem fundandi : quin etiam pater non est intrinsecè perfectus , si habeat insignem filium ; (nam ab ignavis parentibus nascuntur quandoque egregii liberi , & vicissim) nisi fortè arguitivè ; quia quandoque arguitur ex filio benè educato virtus , & prudentia patris .

761. Quòd autem carius ematur equus similis , quam alius , non probat maiorem in ipso perfectiōnem intrinsecam ; nam sæpe aliquid carius emitur propter circumstantias pure extrinsecas : e. g. carius emitur panis tempore famis : item aliquando , si quis sciat , quandam equum placere alicui , cuius ipse gratiam aucupatur , illum quandoque excessivo etiam pretio emit , ut eo dein oblato patroni gratiam sibi conciliet .

In casu objectionis equus carius emitur , non propter modulum , (quem equus juxta adversarios etiam haberet , si alicui equo in Indiis esset similis , de quo tamen nec emptor , nec venditor aliquid sciret , & qua tantum existente similitudine equus carius minimè emeretur) sed propter alium finem , e. g. delectationem , quam querit emptor , ex asperetu similitudinis , vel ex laude , & estimatione hominum , quam sperat ex curru tracto à pluribus equis similibus . Ad confirm. ncg. ultimam conseq. Ordo , & relatio , est quidem perfectio intrinseca toti universo adæquate sumpto : sed non est perfectio intrinseca cuilibet enti particulari , & distincta à ratione fundandi : adeoque nulla opus est entitate modali superaddita .

762. Ob. 14. Relatio est entitas simplex : sed ratio fundandi sæpius non est entitas simplex : ergo ratio fundandi non est relatio : ergo relatio est aliquis modus . prob. ma. per relationem plura fiunt unum : ergo debet esse entitas una , & simplex . Confir. Si relatio non est entitas una , & simplex , totum universum est ens per accidens , ut cumulus lapidum : hoc non potest admitti : ergo . Resp. neg. ma. licet enim relatio sæpe sit entitas simplex , quando scilicet ratio fundandi talis est : at non est necessariò semper entitas simplex .

Ad prob. dist. ant. per relationem plura fiunt unum fundamentaliter . conc. ant. fiunt unum formaliter . neg. ant. & conseq. quid hoc sit vide n. 496 . Ad confirm. neg. ma. Est quidem universum in aliquo sensu totum per accidens : id est , partes illius non sunt inter se physicè continuativè , vel informativè unitæ : at non est totum per accidens , ut cumulus lapidum , sive ordine , ac dispositione , causa in unum conjectorum ; nam partes universi sunt summè prudentiæ , ac ordine à Deo inter se dispositæ .

763. Dices . Relatio rationis est entitas una , & simplex : ergo etiam relatio realis debet esse talis ; nam debent mutuò proportionari . Resp. neg. conseq. quam non evincit addita ratio ; proportio enim unius relationis cum altera , non stat in hoc , quod una debeat esse entitatè talis , qualis est altera : certè relatio rationis stat in cognitione : cognitione autem sæpe non proportionatur objecto entitatè ; nam sæpe cognitione est abstractiva , quin objectum à parte rei abstractum esse possit : sed proportio istarum relationum tantum stat in hoc , quod relatio rationis quidem intentionaliter , relatio vero

realis realiter, debeat referre unum ad alterum : & quod cognitio nihil debat repræsentare, quod in objecto non existit : econtra objectum debeat tale esse, quale à cognitione repræsentatur.

ARTICULUS V.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

764. **O**b. 1. contra 5. conclus. Relatio identitatis non potest identificari cum adæquata ratione fundandi : ergo conclusio non subsistit. prob. ant. in relatione identitatis adæquata ratio fundandi identificatur fundamento, & termino: sed fundamentum, & terminus, non possunt identificari relationi: ergo. prob. mi. omnes partes relationis debent referri ad aliud : sed terminus non potest referri ad aliud : ergo non potest esse pars relationis. prob. ma. relatio ut relatio, sive reduplicativè sumpta, est ordo unius ad aliud: ergo omnes ejus partes debent referri ad aliud.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. min. ad hujus prob. neg. ma. & ad hujus prob. neg. conseq. nam quamvis concretum etiam sumatur reduplicativè, non ideo de omnibus ejus partibus potest dici prædicatum, ut ostensum est n. 578. & 664. quare neque in relatione identitatis, etiam reduplicativè sumpta, debet de omni parte rationis fundandi, seu etiam de termino dici, quod referatur ad aliud.

765. Dices. Saltem relatio etiam identitatis est ratio, quare ipsam referatur ad aliquid aliud: ergo terminus non est pars relationis identitatis. prob. conseq. terminus non potest esse ratio, quare aliquid referatur ad aliud, sed tantum potest esse ratio, quare aliquid referatur ad ipsum terminum: ergo. Resp. dist. ant. relatio identitatis est ratio, quare ipsa denominativè sumpta referatur ad aliud, distinctum ab ipsa denominativè sumpta. conc. ant. est ratio, ob quam ipsa denominativè sumpta referatur ad aliud, distinctum ab ipsa quidditativè, sive concretivè sumpta. neg. ant. & conseq. ad prob. dist. ant. terminus non potest esse ratio, quare aliquid referatur ad aliud distinctum à relatione identitatis quidditativè sumpta, vel distinctum ab ipso etiam termino. conc. ant. quare aliquid referatur ad aliud, tantum distinctum à relatione identitatis denominativè sumpta, vel distinctum à fundamento. neg. ant. & conseq.

766. Quando dicitur, relativum, vel relatio referri ad aliud, intelligitur per se tantum relativum, vel relatio denominativè accepta, sive secundum rectum; unde tantum una pars relativi, vel relationis identitatis, debet referri ad alteram. Neque debet ea pars referri ad aliquid à tota relatione adæquata distinctum, quando fundamentum, & terminus identificantur adæquata rationi fundandi, ut contingit in relatione identitatis.

Sicut fermè, quando anima, & corpus, uniuntur inter se, etiam uniuntur ipsi unioni: &, dum dicitur aliquid unitum alteri, non semper intelligitur unitum alteri adæquatè distincto ab omnibus partibus hujus concreti unitum (nam potest etiam intelligi, quod uniatur unioni ipsi) ita etiam, quando dicitur relatio referri ad alterum, non necessariò intelligitur alterum, à relatione tota adæquatè distinctum.

767. Ob. 2. Potest manere adæquata ratio fundandi, & non manere relatio: ergo sunt inter se distinctæ. prob. ant. in SS. Eucharistia post consecrationem manet utraque albedo, seu adæquata ratio fundandi, in duabus sacris hostiis, & tamen non manet relatio similitudinis inter duos panes: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. 2. p. ant. manet enim

relatio, seu forma, saltem in actu primo denominans relativum, quamvis non denominet in actu secundo: sicut manet albedo, seu forma denominans album, quamvis actu non denominet ex defectu subjecti, vel unionis cum illo.

Alli negant i. p. ant. & dicunt, solas albedines non esse adæquatam rationem fundandi, sed hanc involvere etiam uniones, adeoque in eo casu non manere adæquatam rationem fundandi. Equidem, ut detur ratio fundandi, in actu secundo denominans relativum, etiam necessaria est unio cum subiecto: at verò, ut tantum detur ratio fundandi, denominans in actu primo, unio non requiritur. In casu verò impossibili, quo fingeretur dari albedo utraque, & unio, non tamen panis, dabitur tota relatio, sed non dabitur relativum, ob defectum subiecti, non formæ.

768. Ob. 3. Potest cognosci, quin etiam affirmari, tota ratio fundandi, quin cognoscatur, aut affirmetur relatio: ergo sunt distinctæ. Resp. dist. ant. potest cognosci, vel affirmari ratio fundandi, quin etiam realiter cognoscatur, vel affirmetur relatio. neg. ant. quin formaliter cognoscatur, vel affirmetur relatio. conc. ant. & neg. conseq. nam potest quidem cognosci, e.g. utraque albedo, quin ad invicem comparetur, vel referatur: & tunc non cognoscitur formaliter relatio: non tamen potest cognosci ratio fundandi, quin realiter etiam attingatur relatio, ut dictum circa animal, & rationale à n. 447.

769. Ob. 4. Ex nostra sententia sequitur, quod, crescente albedine ex parte unius muri, crescat etiam similitudo murorum: hoc est apertè falsum; quia muri fierent minus similes: ergo. ma. prob. crescente parte crescit totum: ergo crescente una albedine, quæ est juxta nos pars similitudinis, crescit similitudo. Resp. neg. ma. ad prob. dist. ant. nisi crescente una parte tollatur alia pars. conc. ant. si tollatur alia pars. neg. ant. & conseq. Similitudo in specie tanta (de qua sermo esse debet) non tantum constituitur ex albedine, sed etiam ex tanteitate albedinis, ex una, & altera parte, sive ex proportione graduum albedinis ad se invicem: hæc autem tanteitas, vel proportio stat etiam partialiter in negatione plurium graduum, quæ negatio dein tollitur per incrementum unius albedinis, seu per additionem graduum albedinis: adeoque minuitur similitudo murorum.

770. Dices. Etiamsi crescat albedo ex utraque parte, tamen non crescit similitudo: ergo non potest similitudo esse identificata adæquatè albedini. prob. ant. si duo muri, priùs albi ut tria, postea fiant albi ut sex, propterea non fiunt similiores: ergo: Resp. i. hoc argumentum etiam solvendum adversariis in relatione fundamentali, ex qua juxta ipsos resultat modus similitudinis intensioris: vel etiam debet solvi in complexo, quod etiam deberet fieri magis simile. Resp. 2. me jam dixisse, similitudinem etiam dicere tanteitatem, vel proportionem graduum. Resp. 3. dist. ant. etsi crescat albedo, non crescit similitudo materialiter, & realiter. neg. ant. non crescit formaliter. conc. ant. & neg. conseq. ad prob. conc. ant. & sub priori dist. conc. vel neg. conseq.

771. Ut totum crescat aliquo modo realiter, aut materialiter, sufficit, ut crescant partes sub aliqua quacunque ratione: & sic, si duo juvenes æqualiter crescent, crescit materialiter binarius. Ut autem totum crescat formaliter, in aliqua ratione, seu denominatione, debet crescere forma tribuens illam denominationem; sic in priore exemplo, licet crescent illi duo juvenes quoad staturam corporis: quia tamen statura non est forma denominans binarium, vel numerum, non crescent formaliter in ratione binarii, vel numeri.

Sic

Sic etiam, licet extendatur magis in longum pannus albus, non crescit propterea in albedine; quia longitudo, vel extensio, non est forma denominans album: sic quoque circulus non crescit in ratione circuli, si ex ferro fiat aureus; quia perfeccio major auri non est forma denominans circumflexum, sed rotunditas, &, si in hac crescat, tunc crescat in ratione circuli.

772. Jam verò similitudo perfecta murorum (de qua hic agitur) non stat tantum in gradibus albedinis ut sic, sed in eorum æqualitate quoad numerum, vel intensionem; unde, si deberent crescere in similitudine perfecta, deberent crescere in ea æqualitate: quæ, cum stet in indivisibili, adeoque crescere nequeat (neque enim utrinque sex gradus sunt magis similitudo perfecta, quam utrinque tres gradus) etiam similitudo perfecta, seu forma denominans perfectè simile, crescere nequit.

773. Dices. Quando dicitur: *Petrus ut Logicus disputat*: Logica non venit in recto, neque significatur: *Petrus, & Logica disputat*: ut diximus n. 664. ergo etiam, quando dicitur: *Albedo ut æqualis crescit*: æqualitas non venit in recto, neque significatur: *Albedo, & ejus æqualitas crescit*. Resp. retor. arg. ergo etiam, quando dicitur: *Album ut album crescit*: albedo non venit in recto, neque significatur, quod albedo crescat: quod est falsum. Verum est, quod non semper reduplicatio exigat, ut omnes partes concreti veniant in recto, & de iis possit affirmari prædicatum: attamen id aliquando fit, ut patet in exemplo modò allato, & alio allato n. 664.

774. Quod autem id etiam fieri debeat in casu præsentis objectionis, seu quando dicitur: *Similitudo perfecta crescit*: probatur sic. Ut dictum est n. 771. ad hoc, ut totum aliquod, seu denominatio aliqua, formaliter crescat, debet crescere forma tribuens eam denominationem: & præsertim debet crescere illa pars formæ, quæ est ultimò determinativa, & completiva significati expressi illius denominationis, seu effectus formalis, qui in illa denominatione maximè elucet: atqui in hac denominatione murorum aiborum perfectè similiūm maximè elucet omnimoda convenientia, vel æqualitas in albedine, ad quam ultimò determinat æqualitas graduum: ergo, si crescere deberet denomination murorum perfectè similiūm, deberet etiam crescere æqualitas graduum: hoc non fieret in casu objectionis, ut patet: imò nec fieri potest; quia æqualitas stat in indivisibili: ergo.

775. Ob. 5. Si relatio consistit in sola adæquata ratione fundandi, tunc totum minus pulchrum posset fieri magis pulchrum per subtractionem pulchritudinis, vel posset totum magis pulchrum reddi minus pulchrum, per additionem pulchritudinis: utrumque est absurdum: ergo. prob. ma. si nasus per se sit pulcher, sed nimis magnus pro hac facie, & aliquid de ejus magnitudine dematur, fiet nasus pulchrior pro hac facie per subtractionem pulchritudinis: econtra, si nasus sit faciei pulchræ proportionatus, & aliquid ei addatur, ita, ut nasus in se sit totus pulcher, fiet tamen pro hac facie minus pulcher, vel omnino deformis: ergo.

Resp. neg. ma. ad prob. neg. suppositum, quod talis nasus sit pulcher in hac facie; nam pulchrum est denominatio, saltem partialiter extrinseca, & constituta ex proportione cum aliis partibus: quæ proportio involvit etiam alias partes, seu saltem earum dispositionem, & ordinem, item negationem rerum superfluarum: verbo: involvit totum id, quod requiritur ad hoc, ut res delectet intuentem; hoc enim significat pulchrum; unde sèpe, quod pulchrum est in aliquibus circumstantiis, in

aliis est deforme, & circumstantiæ saltem sèpe sunt partes pulchri concretivè sumpti.

776. Quare nasus talis non est pulcher in hac facie, licet pulcher esset in alia, vel etiam seorsim sumptus. Unde, quando tali nase aliquid detrahitur, non detrahitur pulchritudo, sed deformitas, seu impropositio, qua ablata nasus fit pulchrior. Idem dicendum est proportionaliter de additione alicujus ad naseum, vel faciem. Eadem etiam responsio danda est, si objiciatur, quod juxta nos possit totum pulchrum componi ex meritis deformibus: e. g. si plures essent homines, quorum singuli haberent unum membrum nimis magnum, & Deus membra ista conjungeret in unum corpus, istud posset esse pulchrum: scilicet ista membra essent tantum deformia in circumstantiis conjunctionis cum membris improportionatis, non autem in circumstantiis compositionis eorum in unum corpus.

777. Ob. 6. Si relatio consistit in ratione fundandi, non potest quis honestè amare mores S. Petri dissimiles moribus Iudeæ: hoc est falsum: ergo. prob. ma. ratio fundandi in relatione dissimilitudinis includit mores utriusque: sed non potest quis in hoc casu honestè amare mores utriusque: ergo non potest honestè amare dissimilitudinem morum, seu mores dissimiles. Confir. 1. Mores S. Petri possunt amari ut dissimiles moribus Iudeæ: ergo potest amari ipsa dissimilitudo. Confirm. 2. Juxta nos hæc denominatio homo dissimilis equo, & ista equus dissimilis homini, constitueretur ex iisdem partibus: hoc est falsum: ergo. Resp. dist. ma. non potest quis honestè amare mores S. Petri dissimiles, quidditative, seu concretivè sumptos. conc. ma. denominative sumptos. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq.

778. Ad 1. confir. neg. conseq. si intelligatur dissimilitudo adæquate sumpta. Utramque hanc responsem jam sèpius explicavimus. videri possunt superius dicta n. 327. n. 578. n. 664. Eadem responsio datur, aut eadem distinctio reponitur, si objiciatur, juxta nos non posse amari pœnam conformem delicto; eoquod juxta nos illa conformitas involveret ipsum delictum. Ad 2. confir. dist. ma. ita, ut etiam eadem partes veniant in recto in utraque denominatione. neg. ma. ut hoc non fiat. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Ex hac autem differentia sequitur, quod vera sit hæc propositio: *Homo dissimilis equo est rationalis*: non verò ista: *Equus dissimilis homini est rationalis*; nam in priori quidem propositione convenit recto hoc prædicatum, & hinc de ea denominatione potest affirmari: secus res se habet in propositione posteriore. vide n. 663.

779. Ob. 7. Ratio fundandi est id, quod fundat relationem: sed nihil fundat seipsum: ergo ratio fundandi non est relatio. Confir. Juxta nos non potest dari discrimen inter relationem prædicamentalem, & transcendentalis: hoc est absurdum: ergo. prob. ma. eadem e. g. actio generativa esset relatio prædicamentalis, & transcendentalis inter patrem & filium: ergo. Resp. dist. ma. ratio fundandi fundat relationem, hoc est, ratio fundandi est forma denominans relativum, & ratio, cur unum referatur ad alterum. conc. ma. in alio sensu. neg. ma. & dist. mi. nihil fundat seipsum, in hoc taatūm sensu, quod sit ratio, cur ipsum, vel etiam aliud, referatur ad alterum. neg. mi. in alio sensu. om. mi. & neg. conseq. Certè tam complexum, quam modus superadditus, debent esse ratio, cur ipsa, vel alia referantur ad Deum, & sic in hoc sensu fundare suam relationem, vel seipsa: si tamen adversariis displiceat hic modus loquendi, forte minus proprius, debent accusare auctores antiquos, à quibus est derivatus.

780. Ad confir. neg. ma. ad prob. neg. ant. nam actio generativa non est relatio transcendentalis filii ad patrem; neque enim illum transcendentaliter refert ad hunc: sed tantum refert transcendentaliter actio seipsam ad patrem, & etiam ad filium. Unde in hoc casu ratio fundandi non refert eadem extrema transcendentaliter, & praedicaliter ad invicem: sed aliqua extrema refert praedicaliter, alia vero transcendentaliter: quod etiam debent admittere adversarii; nam e. g. modus, vel complexum, referunt patrem ad filium, & vicissim, praedicaliter: at seipsa referunt ad Deum transcendentaliter.

781. Dices.. Ipsa actio generativa habet etiam relationem coëxistentiaz ad patrem, & filium: & ipsa etiam est partialis ratio fundandi hujus relationis: ergo ipsa est etiam relatio praedicaliter ad patrem, & filium. Resp. si actio non sit identificata cum duratione sua, hoc argumentum fors posset hic evitari: sed rediret statim in duratione, e. g. patris; nam haec utpote modus habet relationem transcendentalem ad patrem, & ut ipsi coëxistentes habet etiam relationem praedicalalem; unde conc. totum.

Non est absurdum, quod eadem res ad eundem terminum habeat relationem aliquam praedicalalem, & aliam transcendentalem: id quod videtur ab omnibus debere admitti in relationibus creaturarum ad Deum; nam quilibet creatura, sive absoluta, sive modalis, refertur transcendentaliter ad Deum, & simul etiam in relatione dissimilitudinis, vel coëxistentiaz, praedicaliter, ut diximus n. 720. Interim discrimen semper manet satis magnum inter relationem transcendentalem, & praedicalalem; quod in illa relatio, & ratio fundandi, sit adæquatè identificata fundamento: in ista vero ratio fundandi sit, vel adæquatè, vel saltem inadæquatè distincta à fundamento.

DISPUTATIO V.

De Signis.

782. **T**ra statibus de Prædicamentis subdit Aristoteles libros *Peribermenias*, seu de *interpretatione*: quæ vox juxta eruditissimos Conimbricenses proœm. in hos libros hic aliud non significat, quam manifestationem internorum conceptuum, quorum scilicet interpres sunt voces. Ex primaria autem intentione (ut volunt iidem Conimbricenses de scopo, in institutoque hujus operis, id est libri *peribermenias*) videtur Philosophus in his libris agere, pon de qualibet voce, sed de enunciatione, seu secunda mentis operatione. Ut autem hujus proprietates, nempe universalitatem, particularitatem, affirmationem, negationem, modum &c. accurius explicare possit, præmittit c. i. notitiam aliquam de notis, seu signis (nam voces sunt signa conceptuum) tum c. 2. agit de nomine, & c. 3. de verbo, ex quibus scilicet componitur enunciatio: inde c. 6. agit de veritate, earum præsertim propositionum, quæ de futuris contingentibus fiunt. Quia tamen horum pleraque jam sunt explicata in *Summulis*, ideo hoc loco tantum solet tractari de duobus, nempe de signorum, maximè vocum significatione, atque de veritate. Et de his nos quoque per duas quæstiones agemus.

QUÆSTIO PRIMA.

De Vi Significativa Signorum, maximè Vocum.

A R T I C U L U S I.

Quid, & quotuplex sit Signum.

783. **S**ignum ex S. Augustino l. 2. de doctrin. Christ. c. 1. est res, præter speciem, quæ ingerit sensibus, aliud aliud ex se faciens in cognitionem venire. Hæc tamen definitio universalis non est, nec nisi signis instrumentalibus, & sensibilibus (quæ quidem hominibus, sensu præcipue movei solitis, præcipua sunt) convenit; quare universalior quædam statuta est ex S. Thoma q. 9. de verit. a. 4. ad 4. ubi ait: *Possimus signum dicere quocunque notum, in quo aliud cognoscatur: itaque Signum est id, in quo, aut ex quo noz, aliud cognoscitur: vel paulò clarius: Signum est, quod vel formaliter, vel objectivè ducit in cognitionem alterius.*

Jam formaliter ducere in cognitionem alterius est esse formam, quæ potentiam denominat cognoscentem: & sic in cognitionem alterius ducit ipsa cognitione, quæ propterea dicitur *signum formale*. At objectivè ducere in cognitionem alterius est esse objectum, quod ut cognitum facit etiam cognoscere aliud, atque vocatur *signum instrumentale*: & tale est e. g. fumus, ex quo cognoscitur ignis.

784. Dividitur autem *signum in genere in rememorativum*, seu rei præteritæ: in *demonstrativum*, seu rei præsentis: in *prognosticum*, seu rei futuræ: in *sensibile*, seu sensibus perceptibile, & *insensibile*, seu sensibus imperceptibile: in *naturale*, quod ex naturalibus principiis vim suam habet, & in *supernaturale*, quod principiis supernaturalibus vim suam debet: in *fallibile*, & *infallibile*, quæ non indigent explicatione: in *verum*, quod non adest, quin etiam adsit suum significatum: & *falsum*, quod adest sine suo significato. Ubi nota, ad verum signum non requiri, ut ipsum semper adsit, quando adest significatum, sed tantum, ut ipsum non adsit sine suo significato. Sic rugitus est signum leonis viventis, quamvis leo possit vivere sine rugitu. Aliæ divisiones signi in genere, si forte afferantur, facile ex ipsis terminis intelligentur. Restant exponendæ divisiones signi instrumentalis.

785. Dividitur 1. *Signum instrumentale in signum naturale, & morale*. Illud, seu *naturale* (quod hic sumitur, non ut oppositum supernaturali, sed moralis) est, quod habet naturalem connexionem cum significato: tale signum est causa necessaria respectu sui effectus, e. g. nubes densa respectu pluviarum: vel est effectus respectu causæ, e. g. fumus respectu ignis: vel etiam unus effectus connexus cum altero, e. g. fulgura respectu tonitruum. Hinc ille versus: *Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba serenat*: nempe varius color apparet lunæ, ratione atmosphaeræ terrestris, indicat, aut pluvias, aut ventos, aut serenitatem. Hinc regulæ ortæ de noscenda anni, ac mensium tempestate, quæ dicuntur *rufitice*.

Alterum vero, seu *signum morale* est, quod habet aliquam connexionem cum re significata, vel ex consuetudine: sic e. g. mappa mensæ instrata est signum prandii, vel cœnæ; licet per se mappa non sit instituta ad significandum prandium, vel cœnam: sic etiam vestis virilis est signum viri: vel habet connexionem ex institutione hominum: & hoc vocatur etiam *signum ex institutione hominum*, vel *signum ad placitum*: sic hedera appensa ad fores domus est signum vini vendibili, & circulus

steami-

Stramineus est signum vendibilis cerevisie: *specrum* est signum regis &c. Hoc signum ex institutione hominum subdividitur in *signum privatum*, quod uni soli significat, vel privata auctoritate est institutum: & in *publicum*, quod publica auctoritate pro communitate est institutum.

786. Dividitur 2. signum instrumentale in *signum speculativum*, & *practicum*. Prius, seu *speculatorum* est, quod non efficit suum significatum: sic *hedera appensa domui* non efficit vinum: sic *hirundines, supra aquas volitantes, easque penitus sepe percutientes, sunt signum speculativum imminentium pluviarum*. Posteriorius, sive *practicum* est, quod efficit significatum: sic *ventus orientalis est nobis signum serenae tempestatis, quam adducit: sic nubes gravae est signum pluviarum, & ignis est signum caloris: sic sacramenta novae legis sunt signa practica gratiae sanctificantis, quam efficiunt*.

787. Dividitur 3. signum instrumentale in *signum in actu primo*, & *signum in actu secundo*. Istud est, quod potest in cognitionem ducere: hoc, quod actu in cognitionem dicit. Dividitur 4. in *signum suppositivum*, & *signum pure manifestativum*. Istud, seu *pure manifestativum* est, quod solùm indicat rem, non tamen pro ea substituitur tanquam vicarium rei significatae, in ordine ad prædicationem, vel subjectionem: sic *fumus est signum pure manifestativum ignis; nec enim prædicatum, quod convenit igni, e. g. lucidum, tribuitur fumo: sic etiam hedera est signum pure manifestativum vici; non enim, nisi per metaphoram, supponitur pro vino: & esset etiam valde audax tropus, si quis diceret: Hedera bibitur*.

788. At alterum, seu *signum suppositivum* est, quod non tantum rem quomodounque significat, sed etiam substituitur pro re, atque pro ista supponit: & talia signa sunt calculi in supputatione: item personæ in theatro: rursus voces in locutione pro rebus adhibitæ: nam his attribuuntur ea prædicata, quæ per se tantum convenient rebus, pro quibus substituuntur, vel pro quibus supponunt.

Nota autem, plures aliquando ex his divisionibus, vel prædicatis signorum, in unum, idemque signum coincidere: sic cognitio reflexa est simul signum formale, & instrumentale: sic sacramenta novæ legis sunt signa speculativa, & rememorativa passionis Domini, & simul sunt signa practica, & demonstrativa gratiæ, atque prognostica gloriae: sic clangor tubæ est signum naturale vitæ tubicinis, & signum morale progressus, vel regressus militum &c.

789. Ob. 1. Ex dictis sequeretur, causam esse signum effectus; sed hoc non est verum: ergo. prob. mi. argumentum à causa ad effectum est à priori: argumentum à signo ad significatum est à posteriori: ergo causa non potest esse signum effectus. Confir. Deus non est signum creaturarum: ergo causa non est signum effectus. Resp. neg. mi. ad prob. dist. 2. p. ant. argumentum à signo ad significatum est semper à posteriori. neg. ant. est sèpius à posteriori; quia scilicet sèpius noti sunt effectus, quam causæ. conc. ant. & neg. conseq.

Ad confir. om. ant. dist. conseq. ergo non omnis causa est signum effectus. conc. conseq. nulla causa est signum effectus. neg. conseq. Deus in primis est causa libera, nec habet connexionem cum creaturis, tanquam suis effectibus: nos autem n. 785. locuti sumus de causa necessaria, & habente connexionem cum effectu: dein hic modus loquendi, vel dicendi, Deum esse signum creature-

rum, non est usitatus. Si tamen potest probari, quod Deus ut cognitus ducat nos in cognitionem aliorum, non video, quid desit, quo minus Deus juxta definitionem, ab omnibus receptam, dicatur eorum signum.

790. Ob. 2. Juxta nos speculum, vel saltem species visivæ, essent signum insipientis se in speculo: hoc non est verum: ergo. Resp. neg. 1. p. ma. at conc. 2. p. Speculum non est signum insipientis; quia nemo cognoscendo, vel videndo præcisè speculum, cognoscit seipsum, ut patet manifestè in eo, qui non stat eo situ obversus speculo, ut species ex eo in ipsum reflectantur. Quare tantum quis cognoscit se ratione specierum à speculo reflectarum, in quoconque tandem istæ consistant.

Unde species impressæ sunt signum: de quibus tamen dubitari potest, an sint signum formale, an instrumentale. Videtur tamen dicendum cum communi, ut testantur Conimbricenses in l. 1. Periherm. c. 1. q. 2. a. 3. seqq. a. 1. quòd sint signum formale; eoquòd recipiantur in ipsa potentia, eamque informando per se ipsas constituent, ac denominant in actu primo, sive radicaliter cognoscentem, quod ex communi sufficit ad signum formale: cum insuper non sint propriè objectum, quod cognitum faciat cognoscere aliud, quod tamen requiritur ad signum instrumentale. Equidem forte posset dici, species posse vocari aliquo modo objectum; eoquòd tanquam vicaria ex parte objecti concurrent ad cognitionem: sed in lite ferè vocabularia videtur potius loquendum cum communi.

791. Ob. 3. Qui cognoscit rem immediatè per se, non dicitur, eam cognoscere per signum: ergo signum formale, seu cognitio, non est signum propriè dictum. Confir. Aliqui termini, e. g. cognitio, vox, nomen &c. significant seipso: ergo, si sunt signa, tunc signum non debet ducere in cognitionem alterius. Resp. dist. ant. non dicitur cognoscere per signum instrumentale. conc. ant. per signum formale. neg. ant. & conseq. Questio hæc est de modo loquendi, in qua standum auctoritate, quæ stat pro nobis. Ad confir. dist. conseq. signum non debet ducere in cognitionem alterius à se adæquate distincti. conc. conseq. saltem inadæquate distincti. neg. conseq. Isti termini autem non significant seipso solos, sed plurimos alios.

792. Ob. 4. Juxta nos baculus esset signum verberum respectu canis, cui ostenditur: atqui non datur signum respectu brutorum: ergo. Resp. neg. ma. Baculus, nec ex natura sua, nec ex placito hominum, est signum verberum: si ergo canis cum videns fugiat, id oritur præcisè ex eo, quòd species baculi, & species verberum, quas habet canis, sint inter se connexæ, & excitatis illis excitentur etiam istæ, moveantque phantasiam, & appetitum ad fugam. Id non negandum, quòd ostensio baculi, certo modo facta, sit signum verberum, saltem conditionatè futurorum, e. g. respectu servi, vel pueri, si nempe se malè gerat.

An autem etiam tale signum sit respectu canis, pendet ex eo, an bruta cognoscant unum ex alio: circa quam quæstionem Cardinalis Sfondratus Log. l. 2. §. 1. n. 6. sentit, quòd, etsi bruta non habeant cognitionem comparativam, tamen possint ex cognitione unius devenire in cognitionem alterius: & sic auditio lupi ululatu fugit ovis, & columba, dum videt in aquis speciem, aut umbram accipitris, avolat. Alii tamen talem cognitionem brutis non concedunt; unde omnia explicant per connexionem specierum, de qua modò dictum.

ARTICULUS II.

In quo consistat Vis significativa Signorum.

793. Dico 1. Vis significativa signorum naturalium in actu primo consistit in connexione naturali, quam habent signa cum rebus significatis. Ita communis. Prob. Vis significativa est ratio formalis, per quam aliqua res denominatur significativa, seu potens ducere in cognitionem alterius: sed haec ratio formalis nihil est aliud in signis naturalibus, quam connexio signi cum re significata; nam propter hanc connexionem signa naturalia possunt ducere in cognitionem rerum significatarum: ergo. Sanè ideo fumus potest ducere in cognitionem ignis, non tantum materialiter, seu propter connexionem specierum, sed etiam formaliter, seu causando cognitionem illativam; quia est connexus cum igne, & ex ea connexione tanquam medio termino potest inferri, quod adsit ignis.

794. Dico 2. Vis significativa signorum ad placitum in actu primo consistit in voluntate instituentium ea signa, quæ sit sufficienter manifestata, & moraliter perseverans. Ita iterum communis. Prob. Signa ista, e. g. hedera, vel voces, antecedenter ad eam voluntatem, non significant, & posita ea voluntate significant, e. g. hedera vinum vendibile, & vox quilibet certam aliquam rem: ergo per istam voluntatem ista signa sunt significativa: non autem causaliter; quia voluntas ista nihil in ipsis producit: ergo formaliter: adeoque ista voluntas est ratio formalis, per quam ea signa denominantur significativa, in qua ratione, ut dictum n. preced. stat vis significativa.

795. Quares, in quo consistat moralis perseverantia voluntatis instituentium signa. Resp. Haec quæstio recurrat in plurimis materiis, & denominationibus moralibus; sic enim queritur, in quo stet moralis perseverantia legis, consuetudinis, peccati habitualis &c. unde responsio potius petenda est à Theologo, vel Ethico, quam Logico: ut tamen aliquid dicam, aio, posse dici, moralem perseverantiam voluntatis instituentium signa consistere in volitione eorum præterita, nec formaliter, nec virtualiter retractata.

Formaliter retractatur aliquid, quando per volitionem positivè contrariam abrogatur, & tollitur: e. g. si Pontifex per aliquid decretum prohiberet, ne deinceps Episcopi uterentur mytra, cessaret haec esse signum Episcopi. Virtualiter retractatur aliquid per contrariam consuetudinem, vel longum non usum: & sic retractata est institutio aliquarum vocum, quæ antiquitus fuerunt, modo autem non amplius in usu sunt.

796. Haec moralis perseverantia aliquando dicitur habitualis: aliquando autem virtualis: quæ ab habituali differt per hoc, quod ista, seu habitualis, in nullo effectu perduret: at verò virtualis perduret in aliqua sua virtute, seu effectu: e. g. intentio sanitatis, si ex ea moveat ad ambulandum, virtualiter perseverat in ipsa ambulatione, tanquam suo effectu, et si inter ambulandum de aliis rebus confabuler, & de sanitate non cogitem. Et sic videtur etiam voluntas instituentium signa virtualiter perseverare in suo effectu, nempe significatione signorum, seu actuali productione cognitionum de re significata.

797. Si ulterius petas, quodnam objectum habeat haec volitio instituentium signa, vel quid velit. Resp. quod pro objecto habeat, aut velit ipsa signa, & eorum significationem, e. g. velit voces, &

earum significationem: & quidem significationem in actu secundo, saltem conditionatè, ita, ut, si aliqua cognitio alicujus rei sit producenda mediantibus vocibus, ea potius producatur mediantibus ipsis, quam aliis. Vult autem haec volitio signa, aut voces certo modo tendendi, qui ea denominat instituta, & potest dici institutivus, atque ab experientia satis est notus: sicut scilicet lex, si rem aliquam præcipit, eam vult certo modo tendendi, qui eam rem denominat præceptam: cui contrarius est modus tendendi alias, quo lex tendit in rem, quam prohibit. Eadem volitio insuper habet pro objecto partiali, & vult seipsum; quia nempe per seipsum vult instituere signa, vel voces.

798. Dico 3. Vis significativa signorum in actu secundo est actualis productio cognitionis rei significatae. Prob. facilè. Ista vis nihil est aliud, quam actualis significatio, vel actualis ductio in cognitionem alterius: sed haec est actualis productio cognitionis rei alterius, seu significatae: ergo. ma. & mi. cuique facilè patent: quomodo autem signa producant cognitionem, vel in eam influant, quæstio est, quæ spectat ad Physicam, non ad Logicam.

Noto hic juxta quosdam vim significativam in actu secundo, præsertim signorum ad placitum, non stare in productione qualiscunque cognitionis, sed talis, vi cuius cognoscenti signum innoteat res ipsa, ad quam significandam signum determinatè institutum est: sic, ajunt, vis significativa vocum non stat in qualibet cognitione, vel auditione earum, sed in earum intelligentia; nam, si voces non intelliguntur, etiam non intelligitur earum significatio, adeoque non ducunt in cognitionem rei significatae.

799. Juxta alios autem ad vim significativam in actu secundo, signorum etiam ad placitum, sufficit productio cognitionis alicujus rei à signo distinctæ, etiam indeterminatè sumptæ; alias, ajunt, sequeretur aliquid valde durum, & contra communem sensum, nempe, quod confessarius non posset dici alloqui pœnitentem, latini idiomatis ignoramus, dum eum absolvit, nec verba absolutionis esse signum respectu istius; quia hic non intelligit, quid ea verba determinatè significant, sed tantum cognoscit, ea significare aliquam liberationem à peccatis.

Puto, quod, sicut ab aliis causis potest profluere quandoque perfectior, quandoque minus perfectus effectus, ita possit dici, quod etiam à signis possit provenire, quandoque perfectior, quandoque minus perfecta significatio in actu secundo; & hinc puto, posse dici, quod productio cognitionis alicujus rei, etiam indeterminatè sumptæ, à signo distinctæ, jam sit aliqua significatio in actu secundo, sed minus perfecta, quam sit productio cognitionis rei, per voces e. g. rite intellectas determinatè significatae. Sed res haec non est magni momenti, nec est operæ pretium, ut in ea explananda diutiùs immoremur.

800. Ob. 1. contra 1. conclus. Fumus e. g. est signum naturale ignis, ex dictis n. 785. & tamen ejus vis significandi in actu primo consistit in voluntate, & beneplacito Dei: ergo prima conclusio non subsistit. prob. 2. p. ant. connexio fumi cum igne provenit ex voluntate, & beneplacito Dei: sed haec connexio ex dictis n. 793. est ejus vis significandi: ergo. Resp. neg. 2. p. ant. ad prob. dist. ma. connexio illa provenit ex voluntate Dei, qua voluit fumum ab igne produci. conc. ma. qua voluit eum in signum ignis instituere. neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. Non est idem, rem velle producere, vel produci, & in signum instituere; alias Deus, qui omnia produxit, etiam signa hominibus defacto usitata

usitata instituisset, adeoque instituisset hederam in signum vini, & stramineum circulum in signum cerevisiae &c. quæ sunt ridicula. Unde Deus produxit quidem connexionem fumi cum igne, sed eum non instituit in signum ignis, & fumus ex natura sua habet, quod sit signum ignis.

801. Ob. 2. contra 2. conclus. Vis significativa signi, etiam ad placitum, est ipsi intrinseca: sed voluntas instituentium non est ipsi intrinseca: ergo non identificantur. Resp. dist. ma. vis significativa est intrinseca signo ad placitum concretive sumpto, seu pro toto concreto, ex subjecto, & forma constituto. conc. ma. est intrinseca signo etiam denominative sumpto, seu tantum pro recto, aut subjecto recipiente denominationem. neg. ma. & dist. proportionaliter min. neg. conseq. Sic hedera e. g. specificativè sumpta non est determinata ad significandum vinum, sed ad hoc in se est indifferens: at determinatur ad eam significationem, per voluntatem instituentium, tanquam per formam denominantem: quæ forma intrinseca est, non quidem hederae denominative sumptæ, sed concretive sumptæ, seu toti huic concreto *Hedera ad vinum significandum instituta*.

802. Ob. 3. Quando cognoscitur vis significativa signorum ad placitum, e. g. vocum, non cognoscitur voluntas instituentium: ergo non sunt idem. Confir. Vis significativa vocum semper manet: voluntas instituentium non semper manet: ergo non sunt idem. Resp. dist. ant. non cognoscitur formaliter voluntas instituentium. conc. ant. non cognoscitur realiter. neg. ant. & conseq. Res hic se habet, ut in rationali realiter cognito, quando videtur animal à longè, de quo suprà n. 447. Ad confir. dist. 1. p. ant. vis significativa manet semper physicè. neg. ant. manet semper moraliter. conc. ant. & proportionaliter dist. 2. p. ant. neg. conseq.

803. Manent scilicet, tam vis significativa, quam voluntas instituentium eodem modo, scilicet moraliter, de qua perseverantia morali dictum n. 795. Noto tamen, aliud esse vim significativam, aliud signum denominative sumptum: istud potest manere, vel actu dari physicè, & sæpe etiam manet; vel actu datur, e. g. hedera sæpe manet, & vox sæpe actu physicè datur, quando non amplius manet, vel actu physicè datur vis significativa (sicut actu, seu physicè datur Doctor, quando non amplius datur actus publicus, quo fuit creatus) hoc autem sufficit, ut possit dici, quod detur physicè signum, seu aliquid significativum, e. g. vox significativa; nam per hoc tantum significatur, quod detur physicè subjectum, quod recipit denominationem significativi, sive, quod detur signum, vel significativum denominative sumptum.

804. Ob. 4. Si quis putaret vocem *Equus* significare lapidem, tunc quoties auditet eam vocem, toties ei significaretur lapis, licet ea vox non esset ad significandum lapidem instituta: ergo vis significativa vocum non consistit in voluntate instituentium. Resp. neg. ant. non enim tali reipsa significaretur lapis, sed tantum ob suam erroneam persuasionem ipse putaret, eum sibi significari: & omnes dicerent, talēm esse deceptum, sicut scilicet, si quis putaret, stramineum circulum, ante domum pendulum, significare vinum vendibile, decipetur, & petens ibi sibi vendi vinum, derideretur; neque enim præsumptio significationis facit signum, sed institutio: sicut etiam præsumptio obligationis non facit legem, sed voluntas superioris. Nec dicas, leges etiam existimatas obligare ratione conscientiae erroneas, nam in talibus casibus obligat lex reflexa verè existens, de qua plura Theologi.

805. Ob. 5. Potest audiens perfectius intelligere vocem, quam loquens, vel etiam eam instituens: sive potest vox audienti perfectius rem aliquam significare, quam loquenti, vel instituenti: ergo vis significativa non habetur ex voluntate instituentis. ant. patet in eo casu, quo quis, qui nunquam vidit urbem aliquam, e. g. Parisiensem, loquitur de ea alicui, qui eam vidit; nam in tali casu audiens longè clarius intelligit, quid sit urbs Parisiensis, quam loquens: & idem potest contingere instituenti vocem, e. g. si quis princeps jubeat ædificari urbem, & etiam nomen ei imponat, dein antequam illam urbem viderit, loquatur de ea architecto, qui præsens ædificationem ursit.

806. Prob. jam etiam conseq. Instituens vocem non potest per suam voluntatem voci tribuere vim significandi, nisi illud, quod ipse percepit, & quomodo percepit: ergo, quia in datis casibus vox significat aliquid amplius, vel perfectius, non habet eam vim significandi ex voluntate instituentis. Resp. conc. ant. neg. conseq. ad prob. om. ant. neg. conseq. vel potius ejus suppositum, scilicet, quod vox tali audienti perfectius significet; nam, quod talis auditor rem clarius intelligat, non provenit ex sola significatione vocis, sed ex aliis speciebus clarioribus, quas aliunde habet, e. g. ex oculari visione urbis Parisiensis, quæ species occasione auditæ talis vocis excitant, & ad clariorem cognitionem determinant.

Alias deberet admitti, quod vox *Deus* repræsentet clarissimè Deum; nam Beati eam vocem auditentes Deum clarissimè, & intuitivè cognoscunt, & adhuc infinites clarius ipse Deus: hoc autem admitti non potest; quia hac ratione Deus non amplius ineffabilis esset. Dixi om. ant. nam alii istud negant, & volunt, institutorem potuisse tribuere voci majorem vim significandi, quam ipse intellexerit: sicut, si Pontifex e. g. tribueret alicui omnem potestatem, quam posset tribuere, posset fieri, ut ipse non intellegiperet, quantum potestatem tribueret. Mihi sufficit responsio prior.

807. Ob. 6. contra 3. conclus. Si signorum, etiam vocum, significatio in actu secundo consistit in actuali productione cognitionis in percipiente signum, e. g. in audiente, tunc absolutio sacerdotis, latinis verbis pronunciata, esset invalida respectu pœnitentis, non intelligentis linguam latinam: hoc est falsum: ergo. prob. ma. verba sacramentalia, ut sint valida, debent esse significativa; sed verba latina non essent significativa respectu talis pœnitentis: ergo non essent valida. prob. mi. in non intelligenti non producerent ullam cognitionem, vel conceptum: ergo non essent significativa. Et potest hoc argumentum fortius urgeri in infante, quem sacerdos per formam baptismi alloquitur.

808. Resp. neg. ma. ad prob. dist. ma. verba sacramentalia debent esse significativa in actu primo. conc. ma. in actu secundo, etiam respectu illius, ad quem diriguntur. neg. ma. & dist. sic. mi. neg. conseq. ad hujus prob. dist. ant. non producerent in non intelligenti ullam cognitionem in actu secundo. om. ant. non producerent in actu primo. neg. ant. & dist. conseq. ergo non essent significativa in actu secundo. om. conseq. in actu primo. neg. conseq. Dixi om. ant. nam, ut dictum n. 799: in tali pœnitente producitur à verbis absolutionis saltem aliquis conceptus, seu cognitio, alicujus absolutionis à peccatis in genere, vel indeterminate sumptæ, quod videtur sufficere.

Interim tamen, ut verum fatear, verba formæ baptismi in infante neque talem cognitionem possunt producere; & idem dicendum de absolutione data

data moribundo sensibus destituto; unde debet sufficere, si verba sacramentalia in actu secundo intelligantur à pronunciante, vel in isto producant aliquam cognitionem: respectu verò eorum, ad quos diriguntur, debet sufficere, si sint signa in actu primo.

809. Dices. Verba sacramentalia neque sunt signa in actu primo, respectu infantis, vel moribundi, si significatio in actu secundo stet in productione cognitionis: ergo prob. ant. hæc verba non habent vim producendi aliquam cognitionem in infante, vel moribundo: ergo. Resp. dist. ant. non sunt signa in actu primo, seu non habent vim significativam in actu primo. neg. ant. non habent vim significativam in actu primo proximè expedito. conc. ant. & neg. conseq. ad prob. iterum eodem modo dist. ant. & neg. conseq.

Per signum in actu primo aliud non intelligitur, quæm causa ex se potens producere cognitionem, vel actualem significationem: possunt autem verba sacramentalia esse tales causæ, et si ob impedimentum aliquod extrinsecum, e. g. ob incapacitatem audientis, ab effectu suo, seu producenda cognitione impedianter; nam ad producendum effectum non tantum requiritur causa, sed plura alia, quæ actum primum reddunt proximè expeditum: sic etiam ignis est causa in actu primo alterius ignis, licet sèpe ab isto producendo impediatur.

A R T I C U L U S III.

Quid, & Quomodo significant Voces Humanæ.

810. **S**ermo est hic de vocibus articulatis; nam gemitus, suspiria, risus, & similia, significant naturaliter certum animi affectum, ut clarum est omnibus; unde non de ipsis nunc queritur, sed de articulatis vocibus, quæ linguas, seu idiomata variarum nationum constituant. Ubi incidenter noto, has voces articulatas Aristotelem dividere in *nomen*, & *verbum*, ex quibus componitur *enunciatio*, seu *propositio*, de qua actum à n. 66. reliquas autem voces, ut *adverbia*, *conjunctiones* &c. Philosophus non curavit; quia non sunt, ut ajunt Conimbricenses in 1. *Periberm. c. 2.* propriæ partes enunciationis, sed tantum partium adjumenta, vel complementa.

811. Est autem *Nomen* ex Aristotele 1. *Periberm. c. 2.* *Vox significativa secundum placitum* (nempe habens significationem ex placito hominum) *sine tempore* (hoc est, significat suum objectum praescindendo, an unquam extiterit, vel existat, vel extiturum sit) *cujus nulla pars significativa est separata*: id est, ut non singulæ syllabæ, seu partes nominis aliquid significant, sed tantum omnes simul.

Nam, licet aliquando aliqua pars se sola posita haberet aliquam significationem, tamen eam non habet, quando constituit nomen. Exemplum ponit Philosophus loc. cit. *nomen equiferus*, & c. 4. *nomen forex*, in quibus nominibus partes *ferus*, & *rex*, non significant id, quod significant, si se solis tanquam *integra nomina* ponerentur: ex quo infertur, quod, quando dicitur *res publica*, et si propter *conjunctionem* videatur proferri unum nomen, revera proferantur duo: & idem de aliis quibusdam dicendum.

812. Jam *Verbum* definit, seu describit Aristoteles 1. *Periberm. c. 3.* dicens: *Verbum autem est, quod significat tempus* (quia scilicet verbum semper effertur, vel in præsenti, vel in præterito, vel in futuro, ut per se notum est) *cujus pars nihil significat*

seorsum (scilicet eodem modo, ut de nomine dictum est) & est semper eorum, que de altero prædicantur: hoc est, ponitur semper ex parte prædictati, vel loco istius. Quæ fusiùs exponere non est operæ pretium: sicut etiam non est operæ pretium, pluribus discutere, an hæc definitiones sint exactæ, an non etiam nomina participia significant aliquid cum tempore, & similia levia: videri possunt Conimbricenses in l. I. *Periberm. c. 2.* & 3. His breviter præmissis.

813. Dico 1. Voces quælibet significant natura-liter loquentem, & aliquem conceptum, quem habet loquens de voce, item volitionem proferendi eam vocem. Prob. Voces sunt effectus loquentis, non minùs, quam fumus est effectus ignis: item voces sunt etiam effectus alicujus conceptus, seu cognitionis, ac etiam volitionis, vel certè ordinariè cognitionem, & volitionem pro priori præsupponunt, tanquam aliquam necessariam conditio-nem, adeoque tanquam quasi causam; ordinariè enim nemo loquitur, nisi cognoscat, vel intelligat aliquo modo voces, easque velit proferre: ergo voces tanquam effectus significant loquenter, item cognitionem, & volitionem, tanquam causas, seu ducunt in cognitionem istorum. Et hoc controver-sum nemini est: sed controversia est, an, & quid, & quomodo, significant ex institutione hominum voces articulatæ, an scilicet res à loquente, & ejus conceptu distinctas, vel an tantum conceptus, aut cognitiones.

814. Non autem procedit quæstio de vocibus, institutis ad significandas cognitiones, quales sunt *cognitio*, *intellectio*, *conceptus*, *operatio mentis* &c. quæ significant conceptus tanquam objecta, quamvis sub hac ratione etiam conceptus sub nomine rerum possint venire. Neque etiam procedit quæstio de quibusdam particulis, e. g. *nisi*, *si*, *sed*, & similiibus, ut neque de terminis syncategorematicis &c. quamvis enim aliqui velint, etiam similes voces significant aliquid extra intellectum, tamen mihi probabilius videtur, eas tantum significare certum modum tendendi propositionis: verum de his nihil decidimus, sed tantum hic agimus de vocibus, quæ juxta omnes saltem mediately significant aliquid extra intellectum, quales sunt *homo*, *lapis*, *ignum* &c. His positis.

815. Dico 2. Voces significant res, à loquente, & ejus conceptu distinctas. Prob. Adamus *Gen. 2. v. 19.* imposuit omnibus animalibus nomina, quæ significant ipsa animalia, adeoque res: item, cum res non possimus pre proferre, nec semper præsen-tes sistere, ideo in commercio humano substitui-mus illis voces: ergo istæ debent nos ducere in cognitionem rerum, seu eas significare.

Corfit. Si voces non significant res, tunc omnes propositiones vocales, vel sunt veræ, vel mendaces, & nulla est tantum materialiter falsa: sed hoc admitti non potest: ergo. prob. ma. si voces tantum repræsentant conceptus, tunc vel propositiones repræsentant conceptus, qui dantur in mente, & sunt veræ: vel repræsentant conceptus, qui non dantur, & sunt mendaces; nam materialiter falsæ tantum possunt esse ex eo, quod repræsentent conceptum verè existentem, & tamen disformem objecto, sive rei: atqui, si res non est objectum significantum per voces, tunc ratione hujus disformi-tatis propositiones vocales non sunt falsæ; quia sunt conformes toti suo objecto, nempe conceptui, li-cet hic sit disformis objecto: ergo.

816. Dico 3. Voces non tantum quomodocun-que, sed immediatè significant res. Prob. Loquens per voces intendit immediatè ducere audientem in cogiti-

cognitionem rerum: ergo voces immediatè significant res. prob. ant. concionator e. g. dicens, Deum esse colendum, & non offendendum, non vult, ut populo prius innotescat suus conceptus, & ex hoc primum mediata Deus: sed vult, ut saltem cum conceptu etiam immediatè innotescat Deus: ergo.

Confir. Voces substituuntur conceptibus: ergo debent immediatè idem significare, quod significant conceptus: sed hi immediatè significant res: ergo, prob. 1. conseq. si quis vellet e. g. in theatro habere statuam Cæsaris, ut ei tanquam Cæsari exhiberet honorem: at post diligentiam in inquisitione adhibitam non posset statuam acquirere, adeoque ei substitueret imaginem pictam, & huic dein exhiberet honorem, ista pictura juxta omnes representaret immediatè Cæsarem. videatur Arriaga *disp. 13. Log. sec. 2. n. 32.*

817. Dico 4. Voces significant etiam aliquos conceptus determinatos de rebus. Prob. 1. Aristoteles 1. *Periberm. c. 1.* ait: *Sunt ergo ea, quæ sunt in voce, earum, quæ sunt in anima, passionum nota: ubi per passiones intelligit (ut habent Conimbricenses in l. 1. *Periberm. prefat. de scopo, institutio*ne & c. 1. *commentar.*) intellectus; nam Philosophus 3. *de anima summa* 1. c. 1. supponit, quod intellectus sit passio: & hinc hoc assumendo tanquam conditionem, atque dicendo (*text. 12. Si intelligere pati quoddam est*) infert, intellectum non esse impossibilem: & haec certè passiones animæ non sunt objecta, extra animam existentia, ut est per se clarum: ergo etiam conceptus significantur per voces.*

Prob. conclus. 2. Juxta communem voces significant res ut substantes conceptibus, & hinc pro diversitate conceptuum, seu cognitionum, etiam eidem rei imponuntur diversa nomina: sic e. g. idem homo, modo dicitur animal, modo rationale: ergo debent ex vocibus saltem aliquo modo colligi conceptus, quos loquens de objecto locutionis habet: ergo debent voces etiam aliquo modo significare conceptus. Confir. 1. ex Conimbricensibus in l. 1. *Periberm. c. 1. q. 3. a. 2.* Si voces non significant etiam conceptus, non datur mendacium: hoc est falsum: ergo. prob. ma. mentiri est contra mentem ire, seu loqui aliter, ac quis mente conceperit: hoc non fit, si voces non significant conceptum, quem loquens de objecto habet: ergo. Confir. 2. Juxta communem dicuntur voces inventæ ab hominibus ad communicandos sibi mutuò conceptus, quod Oviedo *controv. 8. Log. p. 3. n. 8.* gratis limitat ad alias tantum voces: ergo voces debent etiam conceptus significare.

818. An autem voces significant conceptus etiam immediatè, sicut res: an verò eos significant tantum mediata, & arguitivè ex rebus, ita, ut audiens loquentem, immediatè quidem concipiatur res, atque ex his dein primum inferat, quod loquens habeat tales, vel tales determinatos conceptus de rebus, non multum refert: & sunt auctores in utramque partem. Ut tamen verum fatetur, inclino in eorum opinionem, qui dicunt, voces etiam immediatè significare conceptus, nam ex re ipsa, vel objecto à parte rei cognito, non video, quomodo quis possit determinari ad cognoscendum potius hunc, quam alium conceptum, quem loquens de objecto habeat, e. g. potius conceptum rei adæquatum, vi cuius objectum e. g. dicatur homo, quam conceptum inadæquatum, vi cuius dicatur animal &c. nam ad tales conceptus objectum ex se indifferens est, adeoque ex ipso colligi, vel inferri nequit talis conceptus, sed debet hic immediatè per voces significari: verum haec non sint dicta per modum conclusionis, quam firmiter velim afferere,

819. Hoc tamen firmiter tenendum, voces non significare conceptus ex parte objecti, seu tanquam suum objectum: objectum enim subjecti, & objectum prædicati debent inter se identificari: item in syllogismo debet dari identitas duorum objectorum in tertio: at neque conceptus identificantur inter se, neque in tertio. Unde voces sunt quidem signa suppositiva rerum, at tantum manifestativa conceptuum, de quibus à n. 787. Ex quo iterum infertur, quod voces pro objecto habeant res, non verò conceptus; nam illud dicitur objectum vocis, pro quo ipsa supponit, & de quo debet verificari propositio: non verò illud, quod quomodounque significatur à voce, ut conceptus; alijs etiam loquens esset objectum suarum vocum. videatur Simiglecius *disp. 12. Log. q. 1.*

820. Si quereras, quid ergo intelligatur à Philosophis, per illum communiter receptum modum loquendi: *Voces significant res ut substantes conceptibus.* Resp. illud ut significare idem, ac sicut, sive ad eum modum, & sensus illius modi loquendi est: Voces non exprimunt res quomodounque, sed ad eum modum, quo illud exprimunt conceptus; nam, sicut sunt aliqui conceptus abstractivi, vel inadæquati, qui rem tantum inadæquate, vel imperfectè exprimunt, ita etiam sunt aliquæ voces, quæ rem tantum inadæquate, & imperfectè exprimunt, & ita conceptui proportionantur: tales sunt ens, animal &c.

Scilicet ad omnem locutionem præsupponitur conceptus, seu cognitio (nam de re omnino incognita non loquimur) & ad mensuram conceptus, seu juxta majorem, vel minorem ejus perfectionem, accipiuntur voces, rem vel perfectius, vel imperfectius exprimentes; unde conceptus est causa moralis, quare haec potius, quam illæ voces adhibeantur: & hinc voces tanquam effectus significant conceptum tanquam suam causam: & ex vocibus colligimus, adesse in mente loquentis hunc, vel illum conceptum, pro quo tamen voces non supponunt.

821. Dico 5. Voces significant determinatas res à loquente distinctas, & determinatos conceptus, non naturaliter, sed ex libera institutione, & placito auctorum linguarum, seu idiomatum: sive dein Deus, sive homo, unus, vel plures, instituerint linguas. ita communissimè omnes. Prob. conclus. quoad 1. partem. Non potest ostendi in vocibus ulla connexio naturalis cum rebus, aut conceptibus determinatis: ergo non sunt istorum signum naturale ex n. 785. prob. ant. negativè; cum oppositum minimè possit probari, ut patebit ex solutione objectionum.

822. Prob. conclusio quoad 2. partem. In primis Aristoteles 1. *Periberm. c. 4.* ait: *Est autem oratio omnis quidem significativa . . . secundum placitum.* Dein voces aliquo modo significant: non autem significant naturaliter: ergo ex libera institutione, aut placito institutorum, qui has potius, quam alias voces elegerunt, ad significandas certas res, vel cognitiones. Sic Deus elegit has potius, quam alias voces Hebreæ, earumque notitiam infudit Adamo: item alias elegit, & infudit septuaginta duabus familiis ad turrim Babyloniam, ubi probabiliter ortum habuere linguæ dictæ matres: in quibus præter Hebreæ, (quæ fuit omnium prima, & ædificatione turris Babylonica longè anterior) videntur esse Chaldaica, Græca, Latina, Sclavonica, Germana &c. ex quarum commixtione, vel confusione, aut corruptione, natæ sunt postea aliæ. Sic ex Hebreæ, & Chaldaica nata est Syriaca: ex Latina, & Germana natæ sunt Italica, Gallica, & Anglica: ex corruptione Latina item nata est Hispana: ex mutatione Sclavonica natæ sunt Hungarica, Polonica, Bohemica &c.

ARTI-

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

823. Ob. 1. contra 3. conclus. Voces juxta communem significant res mediante conceptu: ergo non significant res immediate. Confir. Scriptura immediate significat voces, & mediatae res: ergo etiam voces significant immediate conceptus, & mediatae res. Resp. neg. conseq. Illud mediante conceptu tantum significat idem, ac interveniente conceptu, qui scilicet est causa, cur haec potius, quam aliae voces adhibeantur ad rem exprimendam, ut explicatum est n. 820.

Ad confir. Arriaga disp. 13. Log. sec. 2. n. 3 §: negat conseq. ego neg. ant. Scriptura etiam significat immediate res; neque enim, qui tantum scit legere literas Hispânice scriptas, (quia characteres Hispani sunt iidem cum Latinis) intelligit significacionem illarum literarum. (videatur Oviedo controv. 8. Log. p. 3. n. 13.) & sic plurimi fatentur, se non intelligere libros, e.g. Latinos, licet possint literas, bene exprimere: & quis dicat, Moniales intelligere significationem homiliarum, vel psalmorum, dum Horas Canonicas recitant? Econtra, si quis totâ vitâ surdus tamen intelligeret, quas res indicaret scriptura (quod tamen naturaliter vix fieri posset) omnino intelligeret significationem scripturæ.

824. Ob. 2. contra 4. conclus. Voces supponunt tantum pro rebus: ergo non significant simul conceptus. Confir. Propositiones mendaces non significant conceptus: ergo neque vera. Resp. neg. conseq. Plura in hanc rem dicta vide n. 819. Ad confir. neg. ant. Propositiones etiam mendaces significant conceptus, non qui dantur, sed qui deberent dari in mente loquentis; unde etiam sunt signa illorum conceptuum, sed fallibilia, & falsa, ac mendacia. Neque enim ad signum ut sic requiritur, ut necessariò semper adsit significatum, quando adest signum: sed hoc requiritur tantum ad signum infallibile, quale ex se non est proposition, vel locutio humana. Et cur non possit etiam ante fores pendere circulus stramineus, et si cerevisia jam sit omnis vendita, aut aliæ exhausta?

825. Ob. 3. Voces, vel propositiones delirantium, aut somniantium non significant conceptus: item neque voces psyllaci: ergo. Confir. 1. Voces Monialium cantantium in choro, vel puerorum declamantium in theatro, dum non intelligunt, quod dicunt, non significant conceptus, ergo voces faltem non semper significant conceptus. Confirm. 2. Sæpius audimus diu aliquem loquenter, & tantum cogitamus de rebus ab eo dictis, & nunquam de ejus conceptibus: ergo non ducimur à loquente in cognitionem conceptuum, & voces istos non significant. Resp. dist. ant. & ista sunt voces humanæ, humano modo prolatæ. neg. ant. non sunt voces humanæ, humano modo prolatæ. conc. ant. & neg. conseq. Voces, ut diximus n. 820. significant conceptus tanquam suas causas: quia supponuntur voces humano modo, sive à conceptu prævio causatae.

Quando ergo patet, ut in delirantibus, psyllacis &c. quod conceptus non præcesserit, non possunt voces, saltem in his circumstantiis, conceptum proxime significare: ferè sicut circulus stramineus, pendens adhuc ante domum, notoriè à militibus penitus expilatam, non potest, etiam in actu primo, proxime significare cerevisiam vendibilem. Ad 1. confir. dist. ant. voces Monialium, vel puerorum, non significant conceptus perfectos de vocibus,

vel rebus. conc. ant. non significant conceptus imperfectos, aut confusos. neg. ant. & conseq. videantur dicta in simili n. 799. Ad 2. confir. dist. conseq. ergo non ducimur in cognitionem conceptuum in actu secundo. conc. conseq. non ducimur in actu primo, quod sufficit ad signum. neg. conseq.

826. Ob. 4. Adam non imposuit nomina vocalia conceptibus, sed tantum rebus: ergo voces non significant conceptus, sed tantum res. Confir. Voces, ut diximus n. 816. subrogantur conceptibus: sed isti significant solas res: ergo has etiam significant conceptus. Resp. dist. conseq. ergo voces non significant conceptus ullo modo. neg. conseq. non significant eos ex parte objecti. conc. conseq. hoc enim ad summum infertur ex antecedenti. Ad confir. Syllogismus non est in forma. dist. tamen ma. voces subrogantur conceptibus, ita, ut id significant, quod conceptus. conc. ma. ut tantum id significant. neg. ma. & dist. mi. significant solas res ex parte objecti. conc. mi. omni suo modo significanti. neg. mi. (nam conceptus etiam significant naturaliter intellectum) & neg. etiam conseq.

827. Ob. 5. Si voces significant res, & conceptus, tunc omnes voces essent termini secundò intentionales, & æquivoci: atqui non sunt: ergo. Confir. 1. Juxta nos propositio Judæi, ficto animo dicentis: *Christus est Deus*: esset falsa: hoc dici non potest: ergo. prob. ma. in Judæo tali non daretur conceptus afferens Christum Deum: & tamen propositio affirmaret, dari talem conceptum: ergo. Confir. 2. Juxta nos propositio: *Chimera existit*: esset vera: & econtrà propositio: *Petrus non est lapis*: esset falsa: hæc admitti non possunt: ergo. prob. ma. istarum propositionum sensus esset ille: *Conceptus representans Chimoram est conceptus representans ejus existentiam*: item: *Conceptus representans Perrum non est conceptus representans ejus distinctionem à lapide*: sed prior propositio est vera, altera falsa: ergo. Confir. 3. Ista propositio: *Petrus bibit*: haberet hunc sensum: *Conceptus Petri bibit*: hoc est absurdum: ergo.

828. Resp. neg. ma. nam voces non significant conceptus ex parte objecti, quod tamen requiritur ad terminum secundò intentionalem: ad æquivocum verò requiritur, ut significet ex parte objecti diversa, ita, ut, quando significant unum, non significant alterum: sic e.g. canis, dum significant stellam, non significant animal latrabile: at voces simul, & semel significant res, & conceptus, sed hos non ex parte objecti. Ad 1. confir. dist. ma. esset falsa, hoc est, mendax; quia nempe diceret, adesse aliquem conceptum, qui re ipsa non adesset. conc. ma. esset falsa materialiter, id est, difformis objecto. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. dist. conseq. eodem modo. Ad 2. confir. neg. ma. ad prob. neg. ant. non enim in illis propositionibus conceptus venit ex parte objecti, ut prædicatum debeat ipsi identificari: sed sola res venit ex parte objecti, ut dictum n. 819. Ad 3. confir. neg. iterum ant. ex modò dictis.

829. Ob. 6. contra 5. conclus. Voces sunt effectus conceptuum: ergo naturaliter significant conceptus. ant. & conseq. habetur ex n. 813. Confir. Voces habent naturalem similitudinem cum rebus significatis, e.g. voces mugitus, sibilis &c. ergo naturaliter significant. Resp. dist. ant. voces sunt effectus conceptuum, independenter à libero beneplacito institutorum linguae. neg. ant. dependenter ab isto. conc. ant. & neg. conseq. Conceptus, vel affectus, non exigunt, ut ipsi, aut etiam res aliæ, ab ipsis cognitæ, vel volitæ, his potius, quam aliis vocibus exprimantur: sed auctoribus lingue liberrimum fuit, has potius, quam alias

alias voces determinare, ad hæc, vel illa aliis significanda, ut est per se clarum. Supposita autem institutione vocuti, etiam conceptus concurrit ad iis utendum, prout n. 813. dictum.

830. Ad confir. dist. ant. aliquæ paucæ voces habent aliqualem similitudinem, eamque valde imperfectam, neque sufficientem, ad rem se sola satis intelligibiliter significandam. conc. ant. omnes voces habent similitudinem, eamque sufficientem, neg. ant. & conseq. Si quis coram rustico proferret eas voces *sibilus*, *mugitus*, certè is non intelligeret, iis denotari vocem bovis, vel serpentis. Sed etsi omitatur, in his, & paucissimis fortè aliis vocibus, dari aliquam imperfectam similitudinem, quæ auctoriis bus lingua potuit esse occasio, eas eligendi, & instituendi, tamen in innumeris nulla datur similitudo.

Quæ enim similitudo inter animal ferocissimum, & vocem *Leo* mollescere? quæ similitudo inter affectum acerbissimum, & vocem mollem *odum*? & sic de infinitis aliis. Ut nihil dicam de æquivocis vocibus, quæ, cùm disparatissima significant, similitudinem naturalem cum significatis habere non possunt. Accedit, quòd, quæ naturaliter significant, eodem modo ubique apud omnes gentes significant: certè fumus ubique significat ignem: at voces non ubique idem significant: certè vox *Laus* aliud longè significat Latinis, quām Germanis, uti etiam vox *Hur* longè aliud Hebræis, quām Germanis.

831. Ob. 7. Si voces non significant naturaliter res determinatas, tunc debuisset earum significatio per alias voces priores explicari, quæ debuissent naturaliter significare; alias iretur in infinitum: ergo melius dicitur, quòd istæ voces, quibus utimur, naturaliter significant. Resp. Auctor primæ linguæ, atque etiam earum, quæ ortæ sunt ad ædificium turris Babel, probabiliter fuit Deus, qui absque aliis vocibus potuit hominibus infundere intelligentiam vocum. Si autem aliqua lingua primitus inventa fuisset ab hominibus, nullius alterius linguæ gnaris, debuissent prius nutibus, & aliis signis, qualibus aliquid exprimamus surdis, invicem agere, & sic tandem vocum significationem inter se determinare, ac linguam instituere, in forma. neg. ant.

832. Ob. 8. In nostra sententia non potest explicari, quomodo pueri discant linguam maternam: sed hoc debet explicari: ergo. Confirm. Homo est animal naturâ sociabile: ergo naturaliter exigit voces summè necessarias ad commercium humanum. Resp. neg. ma. Pueri possunt addiscere linguam maternam per signa, & studium parentes imitandi; nempe, dum vident, ad has, vel illas voces, hoc, vel illud fieri, advertunt, se his vocibus in his, vel illis circumstantiis, debere uti. Ad confir. dist. conseq. naturaliter exigit voces, quæ naturaliter significant res. neg. conseq. quæ, vel naturaliter, vel ex placito, significant res. conc. conseq. Uique ad commercium humanum sunt necessariae aliquæ voces: sed æquè serviunt voces ex beneplacito hominum significantes, quām, si naturaliter significant: sic etiam necessariae sunt homini vestes, sed non naturaliter tales; nam æquè serviunt ab arte confectæ.

833. Ob. 9. Scriptura Sacra Genes. 2. v. 20. dicit: *Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia*: ergo illa nomina naturaliter significabant animalia. Confir. Voces brutorum naturaliter significant: ergo etiam voces hominum. Resp. neg. conseq. Ad summum evincitur ex eo textu, quòd aliqua nomina jam prius ex placito fuerint imposta certis aliis rebus, cum quibus, quia animalia habebant similitudinem, ideo ab iis derivata nomina istis fuere imposta: quamvis nec hoc absolute evincatur; cùm

Mayr Philosophia, Tom. I.

sufficere potuerit, quòd simul animalibus, & illis rebus nomina imposta fuerint.

Ad confir. dist. conseq. ergo etiam aliquæ voces hominum, id est, non articulatae, significant naturaliter, scilicet aliquos affectus &c. conc. conseq. voces articulatae significant naturaliter res quascunque determinatas. neg. conseq. Ex hoc autem non sequitur, hominem esse quoad hoc brutis imperfectiores; cùm habeat totum id, quod habent bruta: insuper autem ad finem nobiliorem, nempe ad commercium humanum, habeat voces ex placito institutas, quarum notitiam potest suâ industriâ sibi parare: sicut etiam ex eo homo non est imperfectior bove; quòd, non, sicut huic cornua, itâ etiam ipsi adnascantur arma; cùm sibi possit sua dexteritate longè meliora arma parare.

834. Ob. 10. Dicuntur à quadam rege Ægypti educari iussi infantes, itâ, ut nunquam audirent loquentem hominem, tandem prorupisse in vocem *Bec*, quæ Phrygibus panem significat: ergo naturaliter significant; quia à natura eam vocem doceri debuerunt. Confir. Attis filius Cræsi, à nativitate mutus, cùm videret militem irruere in parentem, subito erupit in hanc vocem: *Miles ne occide Cræsum*: sed hæc verba non potuit discere, nisi à natura; cum muti à nativitate etiam sint surdi: ergo.

Resp. neg. conseq. Pueri illi potuerunt dicere eam vocem à capris, inter quas, teste Herodoto, qui id refert, versabantur, vel quæ sèpe ab ipsis audiebantur: aut ex dæmonum illusione id factum est, ad inflandam superbiâ eam gentein, tanquam antiquissimam: vel etiam casu id potuit contigisse, ut eam unam syllabam articulatè pronunciarent. Cæterum etiam narratur de alio puero, jussu famosi regis Mogorum Acebar dicti, similiter inclusò, eum semper mansisse mutum. Ad confirm. neg. mi. Quamvis plerumque muti à nativitate, etiam sine surdi, ob laeos utriusque potentia nervos, tamen id non contingit semper: sed aliquando defectus loquelæ oritur ex aliquo ligamine solius linguæ, quod in filio Cræsi etiam contigerit, itâ, ut ipse loquentes audire, ac etiam intelligere potuerit. Hoc ligamen dein, ex vehementi apprehensione periculi patri imminentis, fuerit ruptum, itâ, ut voces, quarum significationem benè noverat, edeate potuerit.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Veritate.

ARTICULUS I.

Quid sit Veritas Transcendentalis, & Prædicamentalis.

835. **V**eritas in genere (ut benè docent Co-nimbricenses in 1. Periherm. c. 1. q. 5. a. 1. ex S. Thoma in 1. Periherm. lect. 3.) est habitudo ad intellectum; nam, ut communissime omnes assertunt, itâ se habet intellectus ad verum, sicut se habet voluntas ad bonum: adeòque, sicut bonum dicit ordinem, vel habitudinem ad voluntatem; quia nullum est bonum, quod non ab aliquæ voluntate sit appetibile, itâ verum dicit ordinem, vel habitudinem ad intellectum; quia nullum est verum, quod non ab aliquo intellectu sit affirmabile, vel cognoscibile.

836. Dupliciter autem possunt res se habere ad intellectum, ut idem Angelicus ibidem docet, nempe, vel ut mensura ad mensuratum, vel ut mensuratum ad mensuram: & quidem ut mensura habent se res

ad intellectum speculativum tanquam mensuratum: id est, ad actus ejus speculativos, quos res quasi metiuntur; quia intellectus per actus speculativos in tantum dicit verum, in quantum eos actus elicet ad mensuram rerum, seu objectorum: sive in quantum elicet actus conformes objectis: & haec conformitas dicitur *veritas formalis*, vel etiam *prædicamentalis*, aut etiam *veritas in cognoscendo*, quæ, ut paulò post dicemus, est conformitas actus cum objecto.

837. At verò *ut mensuratum* habent se res ad intellectum practicum, tanquam mensuram: id est, ad ejus actus practicos; quia intellectus practicus, seu cognitiones practicæ, metiuntur veritatem practicam rerum; nam res eatenus sunt practicè veræ, quatenus sunt conformes cognitionibus practicis, seu regulis dirigentibus ad earum effectuonem.

Cumque res omnes habeant hanc conformitatem respectu intellectus divini practici, rerum omnium artificis, sintque conformes cognitionibus Dei practicis, seu divinæ, ut ita dicam, arti, quæ ipsas, vel se sola, vel cum causis secundis, ex sua, vel aliena determinatione, potest producere; hinc ista veritas, seu habitudo ad intellectum divinum practicum, datur in omnibus rebus, seu entibus: ideoque vocatur *veritas transcendentalis*, seu *veritas in essendo*. Ubi notandum, quod haec veritas etiam detur in iis, quæ falsa vocantur; nam etiam falsum aurum est verum aurichalcum: & pariter propositio formaliter falsa est transcendentaliter vera, seu verè habet omnia prædicata, ad essentiam propositionis requisita.

838. Haec *veritas transcendentalis*, ut rectè docet Suarez disp. 8. Metaphys. sec. 7. n. 24. non est aliud, quam ipsa entitas rei, ita tamen, ut (prout addit Eximus n. 25.) connotet cognitionem, seu referatur ad aliquam cognitionem, qua possit ipsa res cognosci, sicuti est. Quare etiam non malè dicitur cum Hurtado disp. 7. Metaph. sec. 1. §. 14. & hoc teste cum communissima, quod *veritas transcendentalis* sit *cognoscibilitas rei*, sicuti est: quæ cognoscibilitas non est tantum qualiscunque potentia, aut aptitudo purè passiva, sed est ordinatio intrinseca rei, vel ejus meritum, ad determinandam cognitionem repræsentativam rei, sicuti est. Unde *verum transcendentaliter*, sive *verum transcendale in concreto est cognoscibile*, sicuti est. Ex quo ulterius infertur, quod etiam idem sint *verum transcendale*, & *verificativum propositionis*; nam istud est id, quod propositionem reddit, vel potest reddere veram: hoc autem aliud non est, quam objectum, vel res, quæ cognoscitur, sicuti est.

839. Veritati opposita est falsitas, & quidem veritati prædicamentali, seu formali, opposita est falsitas formalis, quæ etiam per opposita prædicta definitur, nempe *differmitas actus cum objecto*: & haec sāpe dari in cognitionibus, vel etiam propositionibus vocalibus falso, extra dubium est. At quæstio est, an etiam detur veritati transcendentali *opposita falsitas transcendentalis*: ad quam negativè respondent Suarez disp. 9. Metaph. sec. 1. n. 6. Hurtadus disp. 7. Metaph. sec. 2. §. 20. & alii. Ratio negandi est ista. Haec falsitas transcendentalis deberet etiam desumi in ordine ad intellectum (sicut scilicet veritas desumitur) & quidem in ordine ad intellectum divinum practicum, cui res ita falsæ essent difformes: atqui nulla res est difformis intellectui divino pratico; cùm omnes sint ei conformes, ut dictum n. 837.

840. Rursus, cùm veritas transcendentalis sit cognoscibilitas rei, sicuti est, deberet falsitas transcendentalis esse cognoscibilitas rei, sicuti non est,

quæ cognoscibilitas non esset pura potentia passiva, terminandi qualitercumque cognitionem falsam (aliàs etiam in Deo daretur falsitas transcendentalis, quod dici non potest) sed, ut colligitur ex dictis n. 838. esset ordinatio, & meritum rei ad cognitionem falsam, sive cognoscibilem rem, sicuti non est: atqui in nulla re datur ordinatio, vel meritum ad cognitionem falsam, sive cognoscibilem rem, sicuti non est: ergo neque datur falsitas transcendentalis.

Nec dicas, falsitatem esse aliam apparentiam rei, quam in se est, & falsum esse, quod aliter appetet, quam in se est; nam haec falsitas non est intrinseca, adeoque minimè transcendentalis: sed est præcisè rei extrinseca, consistens in cognitione, vel representatione rei extrinseca, eique difformi; & si talis apparentia foret falsitas transcendentalis, ut rectè ait Suarez disp. 9. Metaph. sec. 1. n. 8. etiam in ipso Deo daretur falsitas transcendentalis, quod dicere esset absurdissimum, ut rectè addit ibidem Eximus. Huic opinioni favet plurimum etiam S. Thomas 1. p. q. 1. a. 1. in corp. An autem, ut quidam volunt, detur falsitas intrinseca, vel quomodounque transcendentalis in impossibilibus; eoquod de ipsis affirmari debeant contradictionia, quorum simultanea affirmatio necessariò est falsa, non est operæ pretium pluribus examinare.

841. Jam verò hīc, utpote in Logica, agendum nobis est maximè de veritate prædicamentali, seu formali, aut in cognoscendo: nam de veritate transcendentali, seu in essendo, agunt Metaphysici. Definitur autem *veritas prædicamentalis*, ut jam insinuavimus n. 836. juxta communissimam *conformatitas actus cum objecto*: ita, ut non tantum sit objectum, quod ab actu intellectus repræsentatur, vel affirmatur, sed etiam sit eo modo, quo repræsentatur, vel affirmatur.

Sic e. g. modo tendendi propositionis affirmativo, & absoluto, debet correspondere objectum absolutum, modo tendendi conditionato objectum conditionatum, modo tendendi optativo objectum optatum, modo tendendi illativo objectum illatum; si enim dicam: *Utinam haec res esset!* si ea à me non optetur, falsa est propositio: item, si dicam: *Ergo Petrus est homo:* & tamen haec propositio non inferatur ex præmissis, iterum est falsa. Econtra, ut etiam jam dictum n. 839. *falsitas prædicamentalis est difformitas actus cum objecto*.

842. Dari autem veritatem prædicamentalem, probatur argumento, quo, quantum ad rem ipsam attinet, usus est S. Augustinus l. 3. contra Academicos c. 9. probatur scilicet solidè dari veritatem ex ipsa negatione veritatis, hac ratione. Quando negatur veritas, vel verum dicitur, vel falsum: si dicitur verum, eo ipso datur veritas; quia ipsa propositio negativa est vera: si dicitur falsum, runc datur id, quod negatur: sed negatur, dari veritatem: ergo datur veritas. Magis controversum est, in quo stet, vel ex quo constituatur haec veritas prædicamentalis, quam quæstionem statim nunc articulo sequenti resolvemus.

ARTICULUS II.

In quo consistat Veritas Prædicamentalis.

843. **D**ico. Veritas prædicamentalis involvit, tam actum intellectus, quam ejus objectum, & nihil aliud. Ita nostri communiter, quibus reipsa consentit Suarez disp. 8. Metaph. sec. 2. n. 19. ubi ait, veritatem totam non esse actui intrinsecam, sed connotare adhuc aliquid extrinsecum, scilicet, ut

ut n. 18. dixerat, objectum: per connotare autem intelligit re ipsa involvere; nam dicit connotare, & significare, hoc est, significazione sua completa. Prob. conclusio. Veritas prædicamentalis ex n. 841. est conformitas actus cum objecto: & hæc conformitas stat in hoc, quod actus fit talis representativa, quale objectum est entitativè: sed hæc conformitas includit, non tantum actum, sed etiam objectum: ergo. prob. mi. hæc conformitas nihil est aliud, quam quædam similitudo, æqualitas, vel proportio actus, tanquam representationis, cum objecto tanquam representato: sed similitudo, æqualitas, & proportio, involvit utrumque terminum: ergo hæc conformitas involvit actum, & objectum. Quod autem nihil aliud involvit, e. g. nullum distinctum modum, vel relationem realem, qualem cum Maistro disp. 10. Logic. n. 27. & Scoto, ab eo citato, videntur Scotistae vel leadstruere, sufficienter probatur negativè; cum nulla prorsus possit ostendi talis entitatis superadditæ necessitas.

844. Confir. Plurimæ propositiones sunt indifferentes ad veritatem, & falsitatem: ergo non sunt ab intrinseco, & ex se solis vera: ergo debent determinari ad veritatem per ipsum objectum, atque per hoc constitui vera: sicut scilicet murus indifferens ad esse album, debet determinari ab albedine, & per hanc constitui albus. prob. ant. hic actus e. g. quo dico: *Petrus currit*: est prorsus indifferens ad hoc, ut sit potius verus, quam falsus (nam si à me, ut potest fieri, elicatur tunc, quando Petrus non currit, est falsus: si autem elicatur, quando ille currit, est verus) ergo. Nec dicas cum Hurtado disp. 9. de *Anima*. sec. 3. §. 20. quod actus quilibet verus habeat essentiale connexionem cum existentia objecti, ita, ut non possit dari, nisi detur objectum, prout ipse affirmat; hoc enim protinus gratis fringitur, & contra communissimam, juxta quam plurimæ propositiones sunt contingenter vera; cum tamen juxta Hurtadum omnes essent necessariò vera, ut patet consideranti.

845. Quamvis autem in actibus essentialiter exigentibus, objectum se ita habere, prout ipsi enunciant, (quales sunt actus fidei supernaturalis, vel etiam visionis beatificæ &c.) non detur indifferencia ad veritatem, & falsitatem, tamen ipsi se solis non sunt tota veritas formalis, sed hæc etiam includit objectum: quod, licet non probetur ex modo allata confirmatione, tamen sufficienter probatur ex prima probatione; quia scilicet etiam istorum actuum veritas est conformitas cum objecto. Nec obest, quod actus isti essentialiter exigant, objectum ita se habere, ut ipsi affirment; ex hoc enim tantum sequitur, quod una pars exigat essentialiter alteram, & quod istis actibus solis jam sit intrinseca veritas aliqua radicalis: sic etiam creatura dissimilis Deo essentialiter exigit Deum dissimilem: item creatura coëxistens Deo exigit essentialiter Deum coëxistentem, quin tamen tota dissimilitudo formalis, aut coëxistentia tota, identificetur soli creature, ut est per se clarum. vide etiam dicta n. 720.

846. Id adhuc addo, mihi non videri actus naturales necessariò veros, e. g. istos: *Homo est animal rationale*: *Alter mundus est possibilis &c.* habere essentialem, & sibi adæquate intrinsecam exigentiam ad hoc, ut objectum ita se habeat, prout ipsi affirment; nam videtur mihi, quod hæc exigentia, saltem partialiter, proveniat à necessitate objecti, quod aliter se habere non potest; nec enim video, cur actus suprapositus: *Homo est animal rationale*: ratione sui essentialiter exigat, ut homo non possit esse aliud animal: certè non potest probari, quod majorem-

habeat exigentiam ad hoc, ut homo sit animal rationale, quam ad hoc, ut equus sit animal hinnibile, vel ut leo sit animal rugibile.

847. Ob. 1. Aristoteles 6. *Metaphys. text. 8.* ait: *Non enim est verum, aut falsum in rebus (ut quod bonum verum, quod verò malum falsum) sed in mente: ergo juxta Aristotelem tota veritas stat in sola cognitione; hæc enim sola est in mente. Confir. 1. Veritas non est relatio prædicamentalis: ergo non involvit aliquid præter fundamentum, vel id, quod dicitur verum, seu præter cognitionem; hæc enim dicitur vera. prob. ant. si veritas esset relatio prædicamentalis, tunc etiam objectum deberet referri ad cognitionem: atqui non refertur: ergo. Confir. 2. Si veritas etiam involveret objectum, tunc etiam objectum deberet dici verum: sed hoc non dicitur verum: ergo. Resp. neg. conseq. sufficit enim ad mentem Aristotelis, si veritas denominativè sumpta, sive secundum rectum, seu id, quod denominatur verum, sive conforme objecto, (quod est cognitio) stet in cognitione: neque Aristoteles ibi facit comparationem inter verum, & bonum, quasi vellat dicere, verum esse in mente, sicut bonum est in rebus: sed tantum negat, ita esse verum in rebus, ut idem sit bonum, & verum, ac idem malum, & falsum, ut patet legenti textum; est enim utique etiam malum aliquod verum.*

848. Ad 1. confir. neg. ant. si sermo est, ut esse debet, de veritate prædicamentali; nam talis veritas est relatio mensuræ, & mensurati ex n. 836. ad prob. om. ma. neg. mi. refertur enim etiam res ad cognitionem, aliquando tanquam mensura, aliquando tanquam mensuratum, ut explicatum n. 836. & 837. quod si hæc relatio non possit dici relatio æquiparantia, erit saltem relatio disquiparantia, de qua n. 721. quod sufficit.

Ad 2. confir. neg. ma. intelligendo formaliter verum (nam transcendentaliter verum dicitur objectum) non enim denominatio semper debet tribuiculibet parti concreti, sed tantum recto, vel subjecto: sic e. g. cognitio est certò pars concreti cognitum: & tamen cognitio non semper potest dici cognita: & sic de aliis plurimis: in hoc autem concreto verum formaliter subjectum, vel rectus, est cognitio; hæc enim est conformis objecto: non autem objectum est conforme objecto; nihil enim est conforme sibi ipsi, sicut nec simile, vel æquale. Si dicas, verum formaliter posse etiam explicari conforme cognitioni. Resp. si hæc acceptio hujus termini admitteretur, tunc etiam objectum deberet dici formaliter verum: sed hæc acceptio est contra communem modum loquendi, à quo non est recedendum.

849. Ob. 2. Veritas est perfectio intellectus: ergo debet esse adæquate intrinseca cognitioni. prob. conseq. nulla res perficitur per aliquid ipsi extrinsecum: ergo neque intellectus per veritatem sibi extrinsecam. Resp. dist. ant. veritas radicalis est perfectio intellectus. conc. ant. veritas formalis. subdist. denominativè sumpta. conc. ant. quidditativè, seu concretivè sumpta. neg. ant. intellectum de perfectione intrinseca. & neg. etiam conseq. Per veritatem radicalem, vel potest intelligi exigentia, qua intellectus, e. g. divinus, exigit semper producere cognitiones veras: & hæc perfectio est utique intellectui intrinseca per identitatem: vel potest intelligi exigentia ipsorum actuum, e. g. supernaturalium, aut divinorum, ut non possint esse falsi, vel objecto difformes: & hæc perfectio est specialis actuum, consequenter etiam est intrinseca intellectui; quia huic sunt intrinseci ipsi actus.

850. At vero veritas formalis est tantum inadæquate

quæ intrinseca intellectui, nec est secundum omnes partes perfectio intellectus intrinseca. ad prob. dist. ant. nulla res perficitur physicè per aliquid ipsi extrinsecum. conc. ant. nulla res perficitur moraliter per aliquid ipsi extrinsecum. neg. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. nam etiam intellectus potest moraliter perfici per aliquid ipsi extrinsecum: an autem ita perficiatur à veritate, ut ab una ejus parte perficiatur physicè, & intrinsecè, ab altera vero moraliter, & extrinsecè, parum refert, in ordine ad conclusionem, ut patet consideranti:

Id addendum, cognitionem contingenter veram non esse necessariò majorem physicam perfectiōnem intellectus, quam cognitionem contingenter falsam, eo ipso, quod talis cognitio intrinsecè indifferens sit ad veritatem, vel falsitatem, & præcisè extrinsecè determinetur ab objecto. Aliud est de actibus necessariò veris, qui utique sunt majoris perfectionis propter necessariam exclusionem falsitatis: Potest tamen cognitio contingenter vera sèpè esse major perfectio intellectus argutivè talis, quatenus arguit intellectum perspicaciorem: quamvis id non semper fiat; quia, cum quandòque falsa sint probabiliora veris, potest aliquando intellectus perspicacior falli, ubi non fallitur minus perspicax.

851. Ob. 3. Bonitas actuum est ipsis adæquate intrinseca: ergo etiam veritas. Confir. Falsitas est adæquate intrinseca cognitionibus: ergo etiam veritas. prob. ant. si falsitas non esset adæquate intrinseca cognitionibus, non esset ratio, quare in Deo non posset dari cognitio falsa: atqui debet posse dari hujus ratio: ergo. Resp. dist. ant. bonitas physica, vel transcendentalis, est actibus adæquate intrinseca. conc. ant. bonitas moralis. neg. ant. & conseq. Bonitas physica actus nihil est aliud, quam ipse actus, cuius prædicatum transcendentale est esse bonum: sicut etiam veritas transcendentalis est quoque ipsemet actus verè existens vel possibilis, cuius etiam prædicatum transcendentale est esse verum; unde veritas transcendentalis est etiam adæquate intrinseca actui, vel cuicunque alteri rei.

852. At non ita est intrinseca veritas prædicamentalis, vel formalis; quia non est actui intrinseca tota conformitas cum objecto. Et sic etiam bonitas moralis actuum, etiam supernaturalium essentialiter bonorum, non est ipsis adæquate intrinseca; quia & conformitas cum lege divina, in qua stat bonitas moralis, pro constitutivo dicit ipsam legem, quæ non est intrinseca actui: sicut diximus n. 845. quod etiam actibus necessariò veris non sit adæquate intrinseca veritas. Ad confir. neg. ant. intellectum de falsitate prædicamentali (nam transcendentalis falsitas probabiliter non datur ex n. 839. nec ab hac esset legitima argumentatio ad veritatem formalem) eadem enim est ratio de disformitate, quæ est de conformitate. ad prob. neg. ma. Actus falsus, qualiscunque sit, non potest dari in potentia infinitè perspicaci, & infallibili, quæ omnia debet cognoscere, prout sunt: & utique esset imperfectio in Deo, si falleretur: scienter autem non posset assentiri falso, ut est omnibus certum; cum nullus intellectus possit assentiri falso qualiter.

853. Ob. 4. Si veritas constituitur ex objecto, tunc veritas hujus actus, quo dico: *Propositio Petri est falsa*: constituitur per falsitatem: sed veritas non potest constitui per falsitatem: ergo. Confir. 1. Juxta nostram sententiam veritas actus divini, quo Deus dicit: *Petrus habet cognitionem Dei*: & veritas actus humani, quo Petrus dicit: *Deus habet cognitionem hujus meæ cognitionis*: haberent eas-

dem partes: hoc non potest admitti: ergo. Confir. 2. Falsitas hujus actus, quo Atheus dicit: *Non datur Deus*: involvet etiam Deum, adeòque esset infinitè perfectior, quam veritas hujus actus, quo fidelis dicit: *Datur Beataissima Virgo*: hoc est contra omnium persuasionem: ergo.

854. Resp. dist. ma. veritas hujus actus quidditativè accepta constituitur per falsitatem. conc. ma. denominativè accepta. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Sicut scilicet etiam peccatum pessimum, quidditativè, vel concretivè acceptum, constituitur per legem Dei optimam. Ad 1. confir. dist. ma. veritas actus illius divini, & veritas alterius actus humani, haberent easdem partes, si quidditativè sumantur. om. ma. si denominativè sumantur. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. In priori actu veritas denominativè, sive secundum rectum sumpta, dicit actum divinum: in altero actu dicit actum humanum: adeoque est diversitas suo modo similis illi, quæ est inter minoritatem muscæ, & majoritatem elephantis, de quibus suprà n. 685. & 703. ac 704. Ad 2. confir. redit eadem distinctio; neque propterea falsitas prioris actus est perfectior veritate alterius actus, si falsitas, ut debet, sumatur denominativè; nam suo modo iterum se res habet, ut in minoritate muscæ, & majoritate elephantis: vide iterum dicta n. 685. & 703. & 704.

855. Ob. 5. Propositio necessariò vera est per seipsum adæquate vera: ergo objectum non est pars hujus veritatis. prob. ant. propositio necessariò vera dicit intrinsecam oppositionem cum falso, & exclusionem falsi: sed talis oppositio, vel exclusio est adæquata veritas: ergo. Confir. Si propositio necessariò vera, non est se sola adæquate vera, tunc est indifferens ad veritatem, & falsitatem: sed propositio necessariò vera, e. g. divina, non est indifferens ad veritatem, vel falsitatem: ergo est se sola adæquate vera.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. mi. (intelligendo veritatem formalem, de qua hic est sermo) sed illa oppositio (de qua, an deretur etiam in actibus naturalibus, vide dicta n. 846.) est tantum exigentia ad veritatem: sic etiam modus essentialiter exigit existentiam modificati, & habet essentialiem oppositionem cum ejus negatione: non tamen propterea modus est formaliter existentia modificati. Ad confir. neg. ma. & retorq. iterum arg. in modo minimè indifferente ad modifikatum; nam etiam propositio necessariò vera tantum habet exigentiam ad hoc, ut objectum se ita habeat, prout ipsa enunciatur, sicut modus habet exigentiam ad modifikatum.

856. Intelligo autem hic indifferientiam in eo sensu, in quo accipitur pro conjungibilitate cum veritate, & falsitate, quæ non datur in propositio ne necessariò vera; si enim per indifferientiam tantum intelligatur insufficientia, quam diximus n. 756. aliquando posse intelligi, tunc possent etiam dici, propositiones divinæ indifferentes ad veritatem, quatenus se solis non sufficiunt ad constituerunt totam veritatem quidditativè sumptam: non tamen possent dici indifferentes ad falsitatem; quia non possunt eam constituere: abstinentiam tamen est à similibus propositionibus simpliciter proferendis; nam facile possent in sensu malo accipi.

857. Dices. Per illud est actus adæquate verus, per quod essentialiter distinguitur ab actu falso: sed actus necessariò verus distinguitur essentialiter ab actu falso per oppositionem cum falsitate: ergo est adæquate verus per oppositionem cum falsitate: sed hæc oppositio est actui intrinseca: ergo etiam est illi intrinseca adæquata veritas. Resp. neg. ma. Sicut homo distinguitur essentialiter ab omni non homine

homine per solam animam rationalem, quin tamen per hanc sit adæquate homo: ita etiam per dictam oppositionem distinguitur actus necessariò verus ab omni actu falso; quin tamen per illam oppositionem sit adæquate verus. Adde, quod illud sèpiùs adhibitum tanquam principium: *Idem est distinctivum, & constitutivum*: non sit universaliter verum; nam potest aliqua res distinguiri ab altera per aliquid purè extrinsecum, e. g. unus homo ab altero per vestitum. Multò minus est verum, quod omne distinctivum rei sit tota res.

A R T I C U L U S III.

Quid sit Verificativum Propositionis, quid Futuritio, Contingentia, & Necessitas Rerum.

858. **A**ntequam ipsam primariam quæstionem, an icilicet propositiones de futuris contingentibus sint determinatè verae, vel falsæ, aggrediamur, necesse est, priùs explicare, quid sit verificativum propositionum: item in quo stet futuritio, contingentia, vel necessitas rerum, aut objectorum: sìne quibus rite intellectis vix rite intelligi potest ipsa primaria quæstio. Non autem hic loquimur de verificativo adæquate, seu concretivè sumpto; nam hoc est adæquata veritas, seu adæquata forma, denominans propositionem veram, quæ quidditatè sumpta involvit etiam ipsam propositionem ex dictis à n. 843. sed loquimur de verificativo inadæquate, seu denominativè sumpto, sive de illa parte, quam præter actum intellectus involvit veritas. Hoc verificativum Mastrius citatus n. 843. cum adhærentibus, consequenter ad suam doctrinam de veritate, reponit in modo, vel relatione aliqua reali. Esparza l. 1. de Deo q. 21. a. 3. *Dein propositio*, reponit hoc verificativum in scientia Dei: alii verò cum Thomistis in decreto Dei: nostri communius in statu objecti: quibus reipsa accedit Suarez disp. 8. *Metaphys. sec. 2.* nam ex ejus doctrina ibi tradita hoc omnino infertur.

859. Dico 1. cum hac ultima sententia. Verificativum propositionis est status objecti talis, quem propositio enunciat: ex quo à contrario sequitur, quod falsificativum propositionis sit status objecti difformis propositioni. Prob. conclusio. Verificativum propositionis est id, quod facit propositionem veram, seu conformem objecto: sed hoc nihil est aliud, quam status objecti, talis, quem propositio enunciat: ergo. ma. est clara. mi. prob. si objectum ita se habet realiter, prout propositio illud enunciat, vel intentionaliter repræsentat, tunc nullo alio intellecto propositio est objecto conformis: sicut scilicet pictura est conformis suo prototypo, si hoc ita se habet à parte rei, prout illa coloribus repræsentat: ergo. Hinc non est necessitas ullius modi, aut relationis realis superadditæ: neque etiam scientia, aut decretum Dei venit ad rem; cum enim propositio, e. g. *Petrus ambulat*: nec affirmet, nec neget scientiam, aut decretum Dei, propositio maneret vera, modo daretur ambulatio, et si per impossibile, nec scientia, nec decretum Dei daretur.

860. Confir. Aristoteles de *Prædicam. tr. 2. c. 1. de substantia* ait: *Nam eo, quo res est, aut non est, eo etiam oratio vera, vel falsa esse dicitur*: & tr. 3. c. 2. de priori scribit: *Eo enim, quod res est, aut non est, vera oratio, aut falsa dicitur*: ergo status objecti est verificativum propositionis, aut ejus falsificativum. Ubi nota, verbum est necessariò hic sumi ampliativè; alias enim propositio de præterito, vel futuro, non esset vera, nisi ipsi coexistere.

Mayr Philosophia, Tom. I.

ret de præsenti res, seu objectum, quod juxta omnes est falsum: & sanè, ut vera sit propositio: *Petrus heri ambulavit*: non exigit, sibi coexistere ambulationem, aut diem hesternam: sed potius exigit, eam sibi non coexistere: & idem est de propositione: *Petrus cras ambulabit*.

861. Prob. conclusio. 2. evertendo præcipuum argumentum adversariorum. Ideo juxta adversarios status objecti non esset verificativum propositionis; quia sèpe non existeret objectum, quando propostio esset vera: hæc ratio nulla est: ergo. prob. mi. propositiones de præterito, vel de futuro, non exigunt dari existentiam actualem objecti, imò exigunt, eam non dari: ergo, ut vera sint, debet objectum tunc actu non existere: adeòque ratio adversariorum nulla est. Unde, ut objectum sit verificativum propositionis, sufficit, si ipsum detur per ampliationem, sive pro tempore importato per copulam: imò sufficit, si detur per alienationem, nec est opus, ut detur per statum.

Confirm. Ideo etiam juxta adversarios status objecti non esset verificativum propositionis; quia denominatio propositionis vera actu datur, & non datur actu status objecti: hæc ratio iterum nihil probat: ergo. prob. mi. dantur plurimæ denominations actu, seu nunc, licet non omnes earum partes dentur actu, seu nunc: ergo etiam potest dari denominatio propositionis vera nunc, licet non detur objectum actu, seu nunc. ant. prob. sic datur nunc denominatio anni, mensis, senis, mutationis, inchoationis, desitionis &c. ergo. Sicut enim istæ denominations sunt successivæ, ita etiam denominatio veri de præterito, vel futuro, est successiva; futurum enim, seu futuritio rei, ut mox dicemus, est rem non esse nunc, & esse postea, seu negatio rei nunc, & existentia postea, quæ aperte significant successionem unius ad alterum, seu prius, & posterius: & eadem ratio est de præterito, quod est non esse nunc, & esse prius, seu negatio rei nunc, & existentia prius.

862. Rectè autem notat P. Martinez Contrôv. 3. disp. 3. de *Deo scientie sec. 2.* quod particula nunc se accommodet naturæ prædicati, seu denominatiois, ita, ut, si denominatio, quam afficit, petat sua constitutiva dari omnia simul, etiam ipsa particula nunc afficiat omnia constitutiva: si autem denominatio non exigat sua constitutiva dari omnia simul, etiam ipsa particula nunc ea non omnia afficiat, ut patet in superioribus exemplis: e. g. si dicitur: *Nunc datur mensis Julius*: vel: *Nunc datur annus millesimus*. Unde, cum denominatio futuri, seu futuritionis, non exigat omnes partes simul dari; eoquod sit denominatio successiva, etiam particula nunc, ei adjecta, non exigit omnes partes simul dari; potest igitur cum veritate dici res nunc futura, licet non dentur omnes partes rei futuræ: consequenter actus afferens, rem nunc futuram, est conformis objecto: adeòque datur conformitas ejusdem cum objecto, quæ est formallissimè veritas.

863. Dico 2. Futuritio in genere est forma denominans rem futuram. Huic conclusioni nemo adversatur; sicut enim alia concreta, ita etiam concretum futurum dicit subjectum, & formam, quæ est futuritio; nam futurum est res habens futuritionem, ut album est res habens albedinem. Duplex autem futuritio à nostris communiter assignatur (quanquam reclamat Gonetus cum aliis Thomistis, sed contra mentem S. Thomæ, ut mox ostendetur) nempe *futuritio causalis*, & *futuritio formalis*. Et quidem *futuritio causalis* est determinatio, vel ordinatio causalium, in præsenti existens,

Itens, & connexa cum futuro eventu. Hæc conhexio, si infallibiliter, & inimpedibiliter trahat post se effectum, dicitur futuritio simpliciter talis: si vero non inimpedibiliter, nec infallibiliter, sed tantum ordinariè post se trahat effectum, tunc est tantum futuritio secundum quid juxta Angelicum. Et hæc descriptio futuritionis causalis communiter absque controversia admittitur: major de futuritione formalis movetur lis à Thomistis; hinc

864. Dico 3. Futuritio formalis est non existentia rei nunc, & existentia postea: scilicet pro tempore importato per copulam: adèque futuritio involvit esse, & non esse rei, sed pro diverso tempore. ita Angelicus, & Joannes à S. Thoma in 1. p. ad q. 14. disp. 19. a. 1. n. 2. ac nostri communissime. Prob. conclusio 1. autoritate S. Thomæ, ex qua simul ostenditur, S. Doctorem distinxisse inter futuritionem causalem, & formalem: sic habet q. 12. de veritate (quæ est de prophetia) a. 10. ad 7. Aliiquid potest dici futurum, non solum ex hoc, quod ita erit: sed quia ita est ordinatum in causis suis, ut sic sit futurum.

Eandem distinctionem duplicitis futuri tradit 1. p. q. 86. a. 4. in corp. item 1. p. q. 14. a. 13. in corp. quibus locis Angelicus Deo tribuit duplitem modum cognoscendi futura, nempe in causis, & in seipsis, de quo plura Theologi: ergo ex S. Thoma aliiquid potest dici futurum, ideo, quod ita erit: sive, quia neandum est, sive nunc est ejus negatio: & postea erit, sive postea est ejus existentia: ergo forma denominans futurum, seu futuritio formalis est negatio rei nunc, & existentia postea.

865. Prob. conclusio etiam ratione ab Angelico hic insinuata. Futuritio formalis est forma denominans rem formaliter futuram: sed hæc forma nihil est aliud, quam non existentia rei nunc, & existentia postea: ergo. prob. mi. si datur non existentia, sive negatio rei nunc, & existentia ejusdem postea, tunc nullo alio intellecto intelligitur totum, quod denominat rem formaliter futuram: scilicet intelligitur successio rei ad negationem sui, prius suo modo existentem, vel transitus à non esse ad esse &c, præter quæ non nisi gratis, & finè ratione aliquid aliud requireretur ad denominandam rem futuram: ergo. Confirm. Si datur negatio rei nunc, & existentia prius, nullo alio intellecto intelligitur præteritio rei, seu forma denominans præteritum, sive transitus ab esse ad non esse: ergo etiam intelligitur futuritio, si detur negatio rei nunc, & existentia postea. Certè adversarii, qui aliquid aliud requirunt, debent id positivè probare, quod efficaciter præstare non possunt, ut patebit ex solutione objectionum.

866. Dico 4. Contingentia rei stat in hoc, quod res ita existat, ut potuisset non existere: vel effectus ita procedat à sua causa, ut potuisset non procedere: & in hac descriptione, saltem quoad rem, conveniunt autores. Dicitur autem alia Contingentia secundum quid, quando causa est quidem ex se necessitata ad producendum effectum, attamen est impeditibilis: & sic ignis, ab alio igne productus, est contingens secundum quid; quia potuisset ignis producens impediti est ignis Babylonius. Alia dicitur Contingentia simpliciter talis; quando causa est libera, & ut proximè expedita potest effectum ponere, vel non ponere pro libitu: e. g. Petrus peccans potuisset liberè non peccare; & ejus peccatum est simpliciter contingens. Præter has duas afferunt communiter etiam alia Contingentia, dicta transcendentalis, quæ datur in omni ente creato, quatenus est indifferens ad existendum, vel non; cùm interim Deus necessariò existat.

867. Dico 5. Necessitas rei stat in hoc, quod res non possit alter se habere, ita saltem quoad rem

comunis: nec opus habet assertio probatione; cùm intelligenti terminos facile appareat vera. Est autem alia Necessitas absoluta, alia ex suppositione. Prior est, quæ rei convenit ex essentia sua, & nulla facta suppositione, quæ ratione necessaria est existentia Dei. Altera, quæ rei non convenit, nisi supposita aliqua conditione: & sic est necessaria existentia mundi, supposito decreto Dei de eo producendo: & hæc necessitas, ut patet consideranti, non opponitur contingentia.

Rursus alia dicitur Necessitas antecedens, seu, ut à S. Thoma vocatus, necessitas consequens: alia consequens, seu, ut ab Angelico vocatur, necessitas consequentia. Prior juxta S. Anselmum l. 2. cur Deus homo. c. 18. est, quæ facit rem, seu est causa necessaria, vel aliquid aliud ita præcedens, ut ex eo alterum inimpedibiliter sequatur: sic catena ferrea inauferibilis est necessitas antecedens ad non fugiendum. Posterior, seu consequens necessitas est, quam facit res, sive est necessitas ex suppositione rei; eoquod res non possit non esse, ex suppositione, quod sit: sic ambulatio liberè incepit est necessitas consequens motus; quia eā supposita non possum simul quiescere.

Licet autem necessitas antecedens opponatur indifferentiæ, vel contingentia simpliciter tali, sive libertati, non tamen isti opponitur necessitas consequens; nam, etsi liberè ambulans necessariò moveatur, tamen movetur liberè. Hoc indicavit Aristoteles 1. Periberm. c. ult. dum ait: *Igitur esse, quod est, quando est, & non esse, quod non est, quando non est, necesse est: sed non omne, quod est, necesse est esse: nec quod non est, necesse est non esse.*

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

868. O B. 1. contra 1. conclus. Totum, & omnes partes sunt realiter idem: ergo, si datur totum, dantur etiam omnes ejus partes: & quod non datur dato toto, non est hujus pars: atqui veritas, e. g. propositionis de futuro, est aliquod totum, & tamen data ea veritate non datur status objecti: ergo status objecti non est pars veritatis: ergo etiam non est verificativum. Resp. dist. ant. totum adæquate, aut quidditativè acceptum, & omnes partes sunt realiter idem. conc. ant. totum tantum denominativè acceptum. neg. ant. & sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. dist. etiam subsumpt. veritas propositionis de futuro, prout hic sumitur, est aliquod totum denominativè sumptum. conc. subsumpt. est aliquod totum adæquate, vel quidditativè sumptum. neg. subsumpt. & dist. 1. conseq. ergo status objecti non est pars veritatis denominativè sumptæ. conc. conf. non est pars veritatis adæquate, seu quidditativè sumptæ. neg. 1. atque etiam 2. conseq.

Totum denominativè sumptum est ipsa tantum pars totius adæquate sumpti, quæ venit in recto, & suscipit denominationem, ut jam saepius explicatum, & statim n. 327. Alii ad hanc objectionem respondent, nec male, dist. conseq. ergo, si datur totum, dantur etiam omnes ejus partes, prout eas dari totum exigit. conc. conseq. aliter. neg. conseq. Totum autem successivum, quale est veritas propositionis de futuro, non exigit omnes partes simul, sed successivè dari.

Dices 1. Si ad hoc, ut dicatur, dari totum denominativè sumptum, sufficit, si detur una pars, tunc etiam, quando Antichristus existet, poterit dici futurus: hoc est falsum: ergo. prob. ina. etiam tunc dabitur una pars futuritionis, nempe ipsa existentia: ergo,

ergo. Resp. dist. ma. si sufficit quælibet pars. conc. ma. si non sufficit quælibet, sed tantum aliqua determinata. neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. Ut dicamus, dari totum denominative sumptum, sive aliquam denominationem, non sufficit dari quamlibet ejus parte, sed debet dari illa, quam inspectâ naturâ denominationis ex communi notione colligimus requiri: atqui ex communi notione omnium colligimus, a. i. hoc, ut aliquid possit dici futurum, requiri, ut nunc detar ejus negatio: non verò nunc existentia, sed postea. Sic etiam non potest dici futurum, cujus negatio datur post ejus existentiam; nam hoc dicitur præteritum.

869. Dices 2. Hujus propositionis: *Petrus cras peccabit*: veritas est essentialiter connexa cum peccato cras futuro! atqui hæc veritas jam datur hodie, & tamen juxta nos nihil est hodie, quod sit essentialiter connexum cum peccato cras futuro: ergo illa veritas non consistit in iis, quæ nos assignamus. ma. prob. repugnat dari hanc veritatem hodie, & non dari cras peccatum: ergo hæc veritas est essentialiter connexa cum peccato cras futuro. Resp. dist. ma. veritas illa denominative sumpta est essentialiter connexa cum peccato cras futuro. neg. ma. veritas illa quidditative sumpta. conc. ma. & sic dist. i. p. mi. & conc. 2. ac neg. conseq. ad prob. ma. dist. ant. repugnat dari hanc veritatem quidditative sumptam, & non dari peccatum. conc. ant. denominative tantum sumptam. neg. ant. & sub eadem iterum dist. conc. vel neg. conseq.

Veritas denominative sumpta, sive sola propo-
sitione de futuro peccato, quæ jam datur hodie, non
essentialiter post se trahit peccatum; quia est tantum
contingenter vera: ipsum autem peccatum, quod
est altera pars veritatis quidditative sumptæ, non est
propriè connexum, sed identificatum secum ipso.
Interim manet semper verum, quod veritas adæ-
quate consistat in iis, quæ nos assignamus: quæ ta-
men omnia non debent dari tunc, quando propo-
sitione dicitur, seu denominatur vera; nam ad hoc
sufficit, ut detur tunc veritas denominative sumpta.

870. Ob. 2. contra 3. conclus. S. Augustinus l. 11. Confess. c. 20. sic ait: *Præsens de præteritis memoriæ, præsens de præsentibus contuitus, præsens de futuris expectatio*: ergo etiam futuritio est aliquid præsens: ergo non est existentia rei postea. Confirm. S. Anselmus Dialog. de verit. c. 11. ait: *Non est vera oratio, quæ dicit, futurum esse aliquid, nisi re ipsa sit aliquid futurum: neque aliquid est futurum, si non sit in summa veritate*: ergo futuritio rerum stat in summa veritate: hoc est, in scientia, vel decreto Dei. Resp. dist. 1. conseq. futuritio aliqua minus propriè dicta est aliquid præsens: conc. conseq. propriè dicta. neg. 1. & 2. conseq.

S. Augustinus ipse ibidem negat, futura propriè per statum existere: & dein querit, an non possint dici aliquo modo præsentia, affertque præsentiam expectationis, quæ utique non nisi impropriè est præsentia rei, vel ejus futuritio. Ad confirm. dist. conseq. futuritio aliqua rebus extrinseca stat in scientia, vel decreto Dei. conc. conseq. futuritio formalis intrinseca. neg. conseq. S. Anselmus ibi vult probare, dari aliquam summiam veritatem, qua deficiente deficiat veritas quævis inferior; quia hæc debet esse participatio superioris: quæ omnia sunt vera, modò veritas summa, sive scientia, aut decre-
tum Dei, sit futuritio rerum extrinseca, aut causalitatis.

871. Ob. 3. S. Thomas. i. p. q. 16. a. 7. ad. 3. ait: *Illud, quod nunc est, ex eo futurum fuit, antequam esset; quia in causa sua erat, ut fieret; unde sublatæ causæ non erat futurum illud fieri*: ergo futuritio stat in dispositione causalium, vel in decreto Dei,

& his sublati non datur futuritio. Confir. Idem S. Doctor q. 12. de verit. a. 10. ad 12. ait: *In causis superioribus cognoscuntur rerum eventus absolute: sed in inferioribus, non nisi sub conditione*: ergo futuritio potest stare in dispositione causalium, saltem superiorum, sive in decreto Dei. Resp. dist. conseq. futuritio causalitatis stat in dispositione causalium, vel decreto Dei, & his sublati non datur futuritio causalitatis. conc. conseq. formalis. neg. conseq. Ad confir. servit eadem distinctio: At verò S. Doctor præter hanc futuritionem causalitatem adstruit aliam formalem, de qua vide n. 864.

872. Ob. 4. Illud est futuritio rei, per quod res distinguitur à mere possibili: sed ab hoc distinguitur per determinationem in causa: ergo determinatione in causa est futuritio. Confir. Connexio inferens effectum sufficienter eum denominat futurum: ergo est futuritio. Resp. dist. ma. illud est futuritio rei, vel causalitatis, vel formalis, vel extrinseca, vel intrinseca. conc. ma. semper est intrinseca, vel formalis. neg. ma. & om. mi. neg. conseq. potest enim etiam dari distinctivum extrinsecum, de quo vide n. 857. Ad confir. dist. ant. illa connexio sufficienter denominat effectum causaliter, vel extrinsecè futurum. conc. ant. formaliter, vel intrinsecè futurum. neg. ant. & dist. conseq. ergo est futuritio extrinseca, vel causalitatis. conc. conseq. intrinseca, vel formalis. neg. conseq.

873. Ob. 5. Futuritio peccati crastini est denomi-
natio realis: ergo est aliquid extrinsecum pec-
cato; nam istud hodie nihil est reale: ergo est
scientia, vel decretem Dei; quia nihil aliud potest
assignari. Resp. dist. ant. futuritio illa est denomi-
natione adæquatè realis. neg. ant. est inadæquatè realis. subdist. est talis per statum. neg. ant. per ampliationem. conc. ant. & dist. conseq. est aliquid adæ-
quatè extrinsecum peccato. neg. conseq. inadæquatè
extrinsecum. conc. hanc, at nego alteriam conseq.

Futuritio dicit negationem peccati nunc, adeòque constituitur ex negatione, & consequenter non est adæquatè realis: insuper hæc negatio est extrinseca peccato, adeòque etiam futuritio est inadæ-
quatè, sive secundum hanc partem negativam, ex-
trinseca peccato. Eadem tamen futuritio dicit etiam pro parte ipsum peccatum, & hinc est denominatio inadæquatè realis: quia tamen non dicit peccatum pro nunc, sive per statum, sed tantum pro postea; non est denominatio realis per statum, sed per ampliationem. Simili modo debent adversarii explicare præteritionem peccati.

874. Ob. 6. Futuritio, e.g. Antichristi, est mo-
dò præsens (nunc enim dicitur futurus, & tunc, quando existet, non dicetur amplius futurus) sed
nihil est modò præsens, quædam decretem Dei: ergo
futuritio stat in decreto Dei. Confir. Futuritio An-
tichristi datur ab æternō: sed nihil datur ab æternō,
quædam decretem Dei: ergo. Resp. loquendo de fu-
turitione formalis (nam de causalitatis non controver-
tum) dist. ma. futuritio est modò præsens per
statum. neg. ma. per ampliationem, vel alienationem. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq.

Una pars futuritionis, nempe negatio, datur nunc per alienationem; quia strictè loquendo negatio non existit: si velis cum quibusdam minus propriè loqui, mea pace poteris dicere, eam per statum esse præsentem: & sic etiam futuritio inadæquatè, seu denominative sumpta, erit præsens per statum: Altera verò pars futuritionis, seu existentia rei, non datur per statum, sed per ampliationem: & sic etiam futuritio inadæquatè sumpta, seu quoad alteram partem, est præsens per ampliationem. Ad confir. dist. iterum ma. futuritio datur ab æternō

per statum. neg. ma. per ampliationem, vel alienationem. conc. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq.

875. Ob. 7. Futuritio aliquorum, in S. Scripturis revelatorum, habetur per aliquid præsens, e. g. futuritio eversionis Ninives, à Jona prædicta, habetur per decretum Dei præsens, & conditionatum evertendi urbem, nisi incolæ egerint pœnitentiam: ergo etiam futuritio aliarum rerum habetur per aliquid præsens. Resp. Martinez de *Deo scientie controver.* 3: disp. 4. sec. 1. respondet, prophetiam Jona strictè loquendo non fuisse de futuro, sed de præsenti; nam ejus objectum fuit decretum præsens, quod Propheta præcipue annunciat.

Alii, qui volunt, prophetiam illam fuisse de futuro, dicunt, eam fuisse conditionatam, ejusque objectum fuisse futuritionem conditionatam eversionis Ninives: quæ futuritio conditionata non stat in decreto Dei: sed debet explicari proportionaliter ad futuritionem absolutam, & dici, quod sit negatio rei nunc, & existentia postea, non absolute, sed ex suppositione, quod ponatur conditio. In forma, vel cum Martinez neg. suppositum antecedentis; non enim est futuritio: vel neg. ant. nam illa futuritio conditionata non stat in decreto Dei, sed in aliis modò explicatis.

876. Ob. 8. Existencia, e. g. Antichristi, destruit ejus futuritionem: ergo non constituit futuritionem. prob. ant. quando existit Antichristus, non amplius est futurus: ergo. Resp. dist. ant. existencia Antichristi existens per statum destruit futuritionem ejus. conc. ant. existens per ampliationem. neg. ant. & dist. conseq. existencia existens per statum non constituit futuritionem. conc. conseq. existens per ampliationem. neg. conseq. Quando datur existencia per statum, non amplius datur negatio, & consequenter non amplius datur futurum denominativè; quia non datur amplius pars illa, quæ ex communi omnia notione requiriur ad denominationem futuri: sic etiam, licet combusto ligno detur adhuc materia ligni, non tamen datur amplius lignum.

877. Ob. 9. Futurum est aliquid aliud, quam merè possibile: sed non potest explicari, quod sit, nisi dicatur esse decretum Dei: ergo. Confir. Futurum certum distinguitur à casuali, & dubio: sed per nihil aliud, quam per decretum Dei: ergo. Resp. dist. ma. est aliquid aliud per statum. neg. ma. per ampliationem. conc. ma. & neg. mi. ac conseq. Res adhuc tantum futura tam parùm est aliquid pro statu, quam parùm est aliquid pro statu res merè possibilis: quia autem res absolutè futura aliquando existet, hinc est aliquid per ampliationem: & in hoc sensu ampliativo ordinariè loquimur de futuris.

Ad confirm. dist. ma. futurum certum distinguitur intrinsecè à casuali, & dubio, casu quo omnia tria sint verè futura. neg. ma. distinguitur extrinsecè tantum. conc. ina. & neg. mi. ac conseq. Certum, dubium, casuale, non sunt denominatio res rebus intrinsecæ, sed derivantur in eas ab extrinseco, nempe à nostris cognitionibus certis, aut dubiis &c. Unde res, quæ revera futura est, quamvis de hoc mihi non certò constet, sed de eo dubitem, non differt ab alia re, de qua mihi certò constat, quod sit futura. Aliud esset, si res aliqua non esset futura; talis enim differret ab alia per existentiam postea, quam ista habebit, non autem i la.

878. Ob. 10. Effectus cras producendus dicitur hodie possibile ab omnipotentia Dci: ergo etiam dicitur hodie, sive, nunc futurus, à decreto Dei. Confirm. Juxta nos non potest explicari, an futuritio sit ante, vel post decretum Dei: hoc debet expli-

cari: ergo. Resp. dist. ant. dicitur ab omnipotencia Dei possibile extrinsecè. conc. ant. possibile intrinsecè. neg. ant. & sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. A decreto Dei potest quidem aliquid dici futurum causaliter, vel extrinsecè, non autem formaliter, vel intrinsecè. Ad confirm. neg. ma. & dico, quod futuritio absoluta cuiuslibet rei sit post decretum Dei; quia, nisi Deus velit operari, vel concurrere, aut saltem concursum suum permettere, nulla creatura poterit produci, adeoque nihil poterit esse futurum. Quid de conditionatè futuris dicendum, relinquimus Theologis, agentibus de scientia conditionalium.

A R T I C U L U S V.

An Propositio de Futuris Contingentibus sit determinatè vera, vel falsa.

879. **D**ico. Propositio qualibet de futuro contingenti absoluto est, vel determinatè vera, vel determinatè falsa. Ita nostri communissimè. Prob. conclus. Vel objectum pro tempore importato per copulam se habet eo modo, quo propositio enunciat, vel non se habet eo modo: quidquid dicitur, propositio semper est, vel determinatè vera, vel determinatè falsa: ergo. ma. est innegabilis; quia inter ista non datur medieton exclusivum utriusque; nam est clarè falsum, quod Petrus e. g. cras, neque sit ambulatus, neque sit non ambulatus: vel (quod est exemplum Aristotelis 1. *Periherm.* c. 6.) quod bellum navale cras, neque sit futurum, neque non sit futurum. mi. etiam patet; quia aliud ad veritatem propositionis non requiritur, quam ut sit conformis objecto: & ad falsitatem ejusdem aliud non requiritur, quam ut sit disformis objecto: nam etiam propositio de objecto præsenti, vel præterito, ideo est vera; quia est objecto conformis.

Confirm. Ex duabus propositionibus contradictoriis non potest utraque esse vera, neque utraque falsa, sive dein istæ propositiones sint de præterito, sive de præsenti, sive de futuro, ut est certum ex Summulis: ergo ex his e. g. duabus propositionibus de futuro contingenti: *Petrus peccabit*: *Petrus non peccabit*: una est necessariè vera, & altera falsa: cumque insuper à parte rei, seu physicè, nihil possit esse indeterminatum, una ex illis propositionibus debet à parte rei esse determinatè vera, & altera determinatè falsa: ergo. Aliud est, quod nos non possimus determinare, quænam sit vera, quænam falsa, quod minimè requiritur: sufficit, quod Deus, qui omnia scit, eam determinare possit.

880. Quod hic dictum est de propositionibus absolutis, circa futura contingentia absoluta, idem proportionaliter dicendum est de propositionibus conditionatis, circa futura contingentia conditioria; nam etiam sic discurritur. Vel objectum posita tali conditione est futurum, vel non est futurum: si primum, tunc propositio, affirmans illud futurum, enunciat objectum eo modo, quo se habere debet juxta exigentiam copulae, scilicet tanquam conditionatè futurum, & hinc ipsa est determinatè vera; quia est conformis objecto: si secundum, tunc propositio affirmans illud objectum, sub ea conditione futurum, est determinatè falsa; quia est disformis objecto. Sed & propositiones contradictoriarum conditionatarum (quæ etiam dantur à parte rei, &, licet sint conditionatae quoad modum tendendi, tamen sunt absolutæ in existendo) non possunt simul esse veræ, nec simul esse falsæ: adeoque etiam ex hoc capite debet semper una esse determinatè falsa, altera vera.

881. Ob.

881. Ob. 1. Aristoteles 1. *Periberm.* c. 6. & S. Thomas in eundem locum lect. 13. docent, neutrām propositionem ex contradictoriis de futuro contingentē habere determinatam veritatem: ergo nostra conclusio non subsistit. Resp. dist. ant. docent, neutrām propositionem habere determinatam veritatem in causis: conc. ant. in seipsis. subdist. veritatē per statum, & adæquate, seu concretivē existentem. conc. ant. per ampliationem, vel denominativē existentem. neg. ant. & conseq. S. Thomas cit. lect. 13. §. Sed, quod non potest, refert totum Aristotelis textum, eumque exponit, & ait, aliquid esse verum hōc modo, quo est, ac addit, futurum non esse, & ex hoc infert, nec verum esse: quā tantū intelligi possunt in hoc sensu, quod futurum, seu propositione de tali futuro, non habeat veritatem adæquate sumptām actu existentem; nani veritas inadæquate, seu denominativē sumpta, quā consistit in ipsa propositione actu existente, nunc de præsenti existit.

882. At neque nos dicimus, propositionem de futuro contingentē habere veritatem determinatam adæquate sumptām per statum, seu actu existentem (nam secundū alteram partem, nempe objectum, veritas earum propositionum juxta nos non existit per statum, sed tantū per ampliationem: adeòque non datur per statum veritas, quatenus hēc dicit objectum) sed tantū dicimus, talem propositionem habere actu determinatam veritatem inadæquate, sive denominativē sumptām, seu secundū unam partem, scilicet cognitionem, quā actu per statum existit. In hunc sensum Aristotelem etiam exponit Capreolus, dictus Pater Thomistarum cum aliis gravissimis viris apud Martinez de Deo scientie controv. 3. disp. 3. sec. 4.

883. Afferit dein Angelicus aliam existentiam futurorum de præsenti, nempe existentiam in causis: & quia, ut dictum n. 881. juxta S. Thomam aliquid verum est, vel habet veritatem, eo modo, quō existit, existentia verō in causis contingentibus non est determinata, hinc etiam futura (vel, quod inde sequitur, propositiones de futuro) non habent determinatam veritatem in causis: quod facile concedimus; quia tantū significat, causas in se præcisē, & quoad naturam suam spectatas, non esse determinatas, sed indifferentes ad effectum, adeò, ut iis præcisē inspectis non possit affirmari potius effectus futurus, quam non futurus.

884. Dices. Etiam istæ propositiones: *Causa producit effectum*: *Causa non producit effectum*: sunt contradictoriæ: ergo una debet esse determinatae vera. Resp. conc. totum: at hēc determinatio non provenit ex sola natura causæ, sed debet aliunde oriri; nam causa contingentia per se ad neutrum determinata est, & debet aliunde determinari, sive dein ab extrinseco, sive ab intrinseco (ut contingit in causa libera) determinetur. Nota insuper, has propositiones non dicere solam causam, sed significare effectum, & significare idem, quod significant istæ duas propositiones: *Effectus producitur à causa*: *Effectus non producitur à causa*: unde determinatio ad veritatem non est à causa, sed ab effectu, qui per causam ex natura sua indifferentem est producendus, vel non producendus.

885. Ob. 2. Si tales propositiones sunt determinatae verae, non sunt contingentē verae: hoc non potest admitti: ergo. prob. ma. si sunt determinatae verae, non sunt indifferenter verae: ergo neque contingentē. Resp. dist. ma. si sunt determinatae verae, determinatione, seu necessitate antecedente: conc. ma. si tantū sunt determinatae verae determinatione consequente, neg. ma. & conc. mi. neg.

conseq. ad prob. dist. eodem modo ant. & neg. conseq.

Determinatio, vel necessitas antecedens (quā sola opponitur contingentia ex n. 867.) est determinatio in causa necessaria, ut *ibidem* dictum: determinatio autem, seu necessitas consequens, est determinatio ex suppositione rei ipsius; quia nempe res posita non potest simul non ponit; unde res dicitur determinatē existere per existentiam suam actualē: & contingentē existere ratione causarum indifferentium, à quibus potuisse non produci. Si quāras, per quid causa indifferens ad agendum fiat determinata. Resp. quod formaliter, seu in actu secundo, fiat determinata per ipsum effectum, aut actionem productivam; hēc enim est forma determinatae denominans agentem: efficienter autem, seu in genere physico, & in actu primo, fiat determinata, vel à conprincipio aliquo, vel à quibusdam circumstantiis, vel, si sit causa libera, à seipso, per suam virtutem electivam se determinante.

886. Ob. 3. Si propositiones de futuro contingentē essent determinatae verae, vel falsae, ideo essent; quia contradictoria non possunt simul esse vera, aut falsa: sed hēc ratio istud non probat: ergo. prob. mi. contradictio non magis determinat ad veritatem unius propositionis, quam alterius: ergo tantū aliqua indeterminatē, neutra autem determinatē, est vera, aut falsa. Resp. dist. ma. & hēc ratio est adæquata. neg. ma. est tantū inadæquata. conc. ma. & dist. mi. hēc ratio se sola istud non probat: conc. mi. cum alia adjuncta. neg. mi. & conseq. Addendum est nempe, nihil à parte rei, seu physice, posse esse indeterminatum, vide dicta n. 879.

Dices 1. Hēc propositione: *Necessitatis est, alterutram ex contradictoriis de futuro contingentē esse veram*: est vera, quamvis nulla sit determinatae vera: ergo etiam hēc propositione: *Aliqua ex illis contradictoriis est vera*: vera est, quamvis nulla determinatae sit vera. Resp. rētorq. arg. in propositionibus de præsenti: *Necessitatis est, Petrum nunc sedere, vel non sedere*: & *Petrus nunc sedet*: *Petrus nunc non sedet*: in forma neg. conseq. & paritatem. Scitur ex Summulis, propositionem primam esse in suppositione confusa; quia significatur necessitas, cui possunt subvenire plures causæ: alteram verō esse in suppositione disjunctiva, in qua debet prædicatum de aliquo determinato verificari.

Dices 2. Hēc propositiones sunt contradictoriæ: *Est alius equus necessarius ad iter*: *Non est alius equus necessarius ad iter*: & tamen nulla earum debet esse determinatae vera: ergo. prob. ant. ideo ex contradictoriis debet una esse determinatae vera; quia alicujus ex ipsis objectum debet dari à parte rei, & nihil potest à parte rei dari indeterminatae: sed nullius propositionis, suppositionem confusam habentis, objectum debet dari à parte rei: ergo. Idem argumentum fit de propositionibus conditionatis, quarum objectum etiam non debet dari à parte rei. Antequam respondeam, noto, haç duas propositiones non esse contradictorias, nisi prædicatum *necessarius* in utraque sumatur in eodem sensu, ita, ut in utraque subintelligatur particula *indeterminatae*, vel in utraque particula *determinate*; alias enim non haberent idem prædicatum; nam tam ille versiculus: *Præcontradic: post contra: præ postque subalte*: de quo suprà n. 105. quam Aristoteles citatus suprà n. 100. dum dicit, contradici propositioni per præpositam particulam *non*, supponit, dari idem in utraque propositione prædicatum; hoc enim est *essentiale* propositionibus contradictoriis.

Resp. jam neg. ant. ad prob. neg. ma. Non ideo una

ex contradictoriis debet esse determinatè vera; quia alicujus objectum debet dari à parte rei, & consequenter determinatè; nam etiam ex contradictoriis de objecto, non absolutè existente, sed tantùm possibili, aut tantùm conditionatè existente, debet una esse determinatè vera: e. g. ex his: *Alter mundus est possibilis*: *Alter mundus non est possibilis*: prior est determinatè vera, et si ejus objectum à parte rei non existat, nec exiturum sit: & idem dicens est de propositionibus contradictoriis conditionatis, vel suppositionem confusam habentibus.

Sed ideo una ex duabus contradictoriis est determinatè vera; quia, licet non debeat dari à parte rei objectum, quod tantùm conditionatè, vel confusè, aut disjunctim affirmatur, tamen debet dari à parte rei veritas alicujus propositionis, denominativè sumpta; quia hæc absolutè disjunctivè affirmatur, dum reflexè dicitur: *Aliqua ex contradictoriis est vera*: & non potest à parte rei dari veritas indeterminatè. Addo, objectas propositiones æquivalere istis: *Datur necessitas equi ad iter*: *Non datur necessitas equi ad iter*: quarum objectum est necessitas, vel non necessitas, ex quibus una determinatè existit, quamvis nullum equum determinatè afficiat.

887. Dices 3. Juxta hunc modum argumentandi una propositio esset necessariò vera: hoc est falsum: ergo. prob. ma. quod futurum, vel etiam verum est ex vi oppositionis contradictoriæ, (quæ est causa necessaria) est necessariò futurum, vel verum: sed una propositio esset vera ex vi oppositionis contradictoriæ: ergo esset necessariò vera. Resp. neg. ma. ad prob. dist. ma. quod est futurum, vel verum, ex vi solius oppositionis contradictoriæ, est necessariò futurum, vel verum. conc. ma. quod est futurum, vel verum, non ex vi solius illius oppositionis. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. si enim accedit aliquid contingens, unà cum illa oppositione determinans, potest futuritio, vel veritas esse contingens: accedit autem in hoc casu determinatio contingens, seu consequens, scilicet suppositio contingens ipsius futuri, ut patebit consideranti.

888. Dices 4. Jam antecedenter ad decretum Dei datur necessitas, ut una ex duabus propositionibus contradictoriis sit vera: & etiam antecedenter ad decretum Dei non potest aliquid indeterminatum dari à parte rei: ergo juxta nos jam antecedenter ad decretum Dei una ex propositionibus contradictoriis contingentibus esset determinatè vera: hoc non potest admitti: ergo. Resp. neg. conseq. Antecedenter ad decretum Dei non potest ullum ens contingens existere, aut absolute futurum esse; hinc nulla propositio de futuris ante decretum Dei est contingens, aut contingenter vera.

Si urgeas, non posse utramque, vel neutram esse veram. Resp. antecedenter ad decretum Dei veram esse propositionem negativam, non tamen contingenter, sed necessariò; quia necessarium est, e. g. ut antecedenter ad decretum Dei Antichristus non peccet; hinc ista propositio: *Antecedenter ad decretum Dei Antichristus non peccabit contingenter*: est necessariò vera; unde non debet admitti, quod in quovis signo rationis una ex contradictoriis sit contingenter vera. Hoc tamen verum est, quod antecedenter ad decretum Dei detur necessitas, ut pro signo posteriori una ex duabus contradictoriis de futuro contingentis sit determinatè contingenter vera: at etiam datur necessitas, ut Deus ponat aliquod decretum, sive decernens, sive permittens existentiam objecti futuri, vel eam excludens: si tamen Deus non possit per puram omissionem libram contingenter excludere existentiam alicujus

creatüræ: quod videtur objectio hæc debere supponere, à quo tamen nos h̄ic prorsus abstrahimus.

889. Dices 5. Ex dictis sequitur, quod determinatio ad veritatem propositionis ultimato stet in decreto Dei: sed hoc à nobis non admittitur: ergo. Resp. dist. ma. quod stet determinatio formalis. neg. ma. determinatio causalis. subdist. quoad propositiones aliquid enunciantes de effectibus causarum naturalium, aut necessiarum. om. ma. quoad enunciantes aliquid de effectibus causarum liberarum. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Potest transmitti, quod determinatio causalis, in causis naturalibus, aut necessariis, ultimato reducatur ad decretum Dei: at non in causis liberis; nam vel supponitur dari decretum indifferens: & hoc non trahit post se effectum, adeoque ad hunc non determinat: vel supponitur decretum connexum cum effectu: & hoc juxta nos est impedibile, atque supponit jam objectivè existentem, & à scientia media prævisam determinationem creatüræ, de qua re pluribus agere, non est Logici, sed Theologi.

890. Ob. 4. Quælibet propositio de futuro contingente nunc est indifferens, ut sit vera, vel falsa: ergo nulla est jam nunc determinatè vera. prob. ant. si nunc non datur ablativum indifferentiæ, tunc propositio est nunc indifferens: sed nunc non datur ablativum indifferentiæ: ergo. prob. mi. ablativum indifferentiæ est objectum futurum, vel ejus futuritio: sed ista nunc non datur: ergo. Resp. dist. ant. quælibet propositio est indifferens indifferentiæ intrinsecâ. conc. ant. indifferenta extrinseca. neg. ant. & conseq. ad prob. dist. ma. si non datur nunc ablativum indifferentiæ quidditativer, & per statum. neg. ma. si neque datur denominativè, aut per ampliationem. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. mi. dist. mi. iterum ut prius, & neg. conseq.

891. *Indifferenta intrinseca* propositionis stat in hoc, quod propositio sit talis naturæ, ut ipsa ex se non exigat, potius dari objectum, quām non dari: sicut murus ex sua natura non exigit esse potius albus, quām niger: & hæc indifferenta propositio, nec potest, nec debet tolli, manente propositione; quia est huic identificata: sed potest, & debet determinari ad veritatem, vel falsitatem, sicut murus ad aibedinem, vel nigredinem, aut alium colorē. *Indifferenta extrinseca* præter intrinsecam dicit insuper præcisionem ab eo, an objectum ita se habeat, prout enuntiatur, an non. Sicut autem aliud quodvis totum tollitur ablata parte, ita etiam tollitur hæc indifferenta, ablata ea præcisione, quando scilicet objectum ita se habet, vel non ita se habet, prout enunciatur: sic in propositione: *Petrus cras peccabit*: si ea vera est, tunc ejus indifferenta intrinseca determinatur, & extrinseca tollitur per hoc, quod peccatum revera sit futurum: sive tollitur per futuritionem peccati, quādjam datur nunc, prout explicatum est n. 868. & n. 874.

892. Dices 1. Non potest propositio determinari nunc per aliquid, quod non existit nunc: ergo. Resp. dist. ant. si non existat nunc, neque denominativè. om. ant. si tantūm non existat nunc quidditativer. neg. ant. & conseq. Futuritio autem denominativè accepta jam existit, ut explicatum n. 874. Non autem debet existere per statum futuritio quidditativer sumpta; nam ipsam propositio de futuro exigit, ut non existat per statum altera ejus pars, seu objectum, e. g. peccatum cras futurum.

Dices 2. Juxta nos propositiones de futuro contingenti possent etiam esse certæ, & infallibilis: sed hoc non stat cum libertate: ergo. Resp. conc. ma. (nam Deus cognoscit omnia futura infallibiliter:

liter: & ex revelatione Dei possunt eadem infallibiliter, & certissimè cognoscere etiam alii) neg. mi. cuius falsitatem meritò Logicus potest supponere: eam tamen fusiù ostendemus in *Animistica*, n. 927. ubi locus erit declarandi compossibilitatē libertatis, & præscientiæ Dei.

A R T I C U L U S VI.*An aliqua Propositione vera possit transire in falsam.*

893. **Q**uestio hæc non versatur circa propositionem necessariò veram; nam propositione necessariò, seu essentialiter vera, utique non potest mutare suam essentiam. Neque etiam versatur quæstio circa propositionem tantum quomodounque contingenter veram, in hoc sensu, quod contingens sit, eam existere, vel non existere: qua ratione propositiones plurimæ divinæ, scientiæ mediæ, & scientiæ visionis in Deo, sunt contingenter veræ, quin tamen possint transire de veris in falsas. Sed versatur quæstio circa propositionem, cui etiam existenti contingens est, esse veram, quæque potest dari, sive objectum ita se habeat, prout illa enunciat, sive non ita se habeat.

Supponitur insuper, quod talis propositione non sit identificata cum sua duratione, aut essentialiter fluens; nam, si talis esset, cum transitus fieri non possit in eodem instanti, quo unico existit duratio, utique non posset propositione transire de vera in falsam, seu priùs esse vera, & postea falsa, ut patet. Quare ponitur, quod eadem propositione duret per duo saltem instantia, in quo impossibile nihil videtur: quidquid tamen de hoc sit, quæstio procedit ex hac suppositione. Quæritur ergo, an e. g. hæc propositione: *Petrus nunc sedet*: si duret per duo instantia, in quorum primo Petrus sedeat, in altero non amplius sedeat, transeat de vera in falsam.

894. Dico. Potest talis propositione transire de vera in falsam. ita S. Thomas 1. p. q. 14. a. 15. ad 3. Suarez disp. 8. Metaph. sec. 2. n. 10. Semery disp. 5. Log. q. 5. a. 2. Benedictis l. 3. Log. q. 3. c. 5. §. 1. Rubius, Quiros, Mastrius, Cataneus, & plurimi alii. Prob. 1. auctoritate Aristotelis, qui de *Prædicam. tract. 2. c. 1. de substantia* sic ait: *Eadem enim oratio vera, & falsa videtur esse, veluti, si vera sit oratio, sedere quempiam, eo surgente ipsa eadem falsa erit. Similiter autem & de opinione; si quis enim verum putet, aliquem sedere, surgente eo falso putabit, eandem de ipso opinionem habens.*

Nec dicas, Aristotelem hæc non ex mente sua, sed tantum per modum exempli, in quo non requiritur veritas, attulisse; nam S. Thomas, & Suarez locis citatis expressè ajunt, oppositum esse contra Philosophum: dein Aristoteles ibi comparat substantiam, & orationem, aitque, utramque esse susceptivam contrariorum, ita tamen, ut substantia mutetur, si transit ab uno contrario ad alterum: non autem mutetur oratio, si transit de vera in falsam; sic enim habet *ibidem*: *Oratio autem, & opinio ipsa quidem immobilia omnino perseverant: ubi noto, ex voce opinio satis patere, Philosophum loqui etiam de oratione, seu propositione mentali.*

895. Prob. conclusio etiam ratione. Propositione hæc: *Petrus sedet nunc*: in primo instanti, in quo datur sessio, est conformis objecto, adeoque vera: in secundo instanti, in quo sessio non datur, est difformis objecto, adeoque falsa: ergo hæc propositione potest transire de vera in falsam. Confir. Si propositione dicens hodie: *Petrus sedet nunc*: dum Petrus non sedet, post sibi competentem duratio-

nem translatam desineret, vel destrueretur, & cras, quando Petrus sedet, reproduceretur, omnes dicerent, quod ea propositione heri fuerit falsa, hodie autem sit vera: sed prorsus simili modo se habet propositione, durans per plura instantia continua: ergo.

896. Antequam aggrediar solutionem objectorum, noto, distinguendum esse triplex *objectum*, scilicet *repræsentationis*, *suppositionis*, & *verificationis*. Primum, seu *objectum repræsentationis*, seu, ut etiam posset vocari, *objectum significacionis*, est omne illud, quod terminus, secundum totam latitudinem suam sumptus, significat, seu repræsentat: sic termini *homo* *objectum repræsentationis* sunt omnes homines, possibles, existentes, præteriti, futuri &c.

Alterum, seu *objectum suppositionis* est illud, pro quo terminus in propositione supponit: estque sæpissimè restrictius, quam *objectum repræsentationis*; nam terminus non semper supponit secundum totam latitudinem suam pro omnibus suis significatis: sed sæpe ratione verbi de præsenti, aut de futuro, tantum quibusdam congruentis, vel etiam ratione prædicati, non omni omnino significato convenientis, vel ratione alterius adjuncti, aut circumstantis, restringitur terminus, ut tantum supponat pro aliquibus ex suis significatis, de qua re jam aliquid diximus in *Summulis n. 26*. Sic in hac propositione: *Omnis homo currit*: terminus *homo* supponit tantum pro hominibus existentibus; quia purè possibilibus, vel præteritis, seu jam mortuis, non potest convenire prædicatum *currens* in præsenti; cum significet actuale exercitium, quod non potest provenire à non actualiter existente: & illa propositione juxta omnes est vera, modò omnis homo existens currat, licet non currant homines tantum possibles, aut jam mortui.

897. Tertium, seu *objectum verificationis* est illud, quod est verificativum propositionis (de quo n. 859.) seu est illud, in quo propositione verificatur: & hoc sæpe est restrictum usque ad unum individuum, quando uni soli convenit prædicatum: e. g. hæc propositione: *Aliquis homo currit*: est vera, modò unicus homo currat, e. g. Petrus: &, si hoc contingat, tunc solus Petrus est *objectum verificationis*; unde *objectum verificationis* differt etiam ab *objecto suppositionis*; nam terminus sæpe supponit pro pluribus, quam, in quibus verificetur: item sæpe supponit indeterminatè, quando *objectum verificationis* est determinatum, ut patet consideranti superius adductam propositionem: *Aliquis homo currit*: in qua omnes homines, saltem qui existunt, & possunt currere, atque per particulam *vel* enumerari, sunt *objectum suppositionis*: at *objectum verificationis* est tantum ille unus determinatus, qui actu currit (cum unico currente propositione jam sit vera) vel ad summum illi, qui actu currunt, quique non sunt omnes ad quos per particulam *vel* potest descendere.

Verum quidem est, quod *objectum verificationis* sæpe tam multa complectatur, quam *objectum suppositionis*, ut in hac propositione: *Omnis homo currit*; quia tamen hoc non semper fit, hinc jam est aliqua differentia inter hæc *objecta*: sicut, licet *objecta verificationis*, & *suppositionis*, aliquando tam multa complectantur, quam complectatur *objectum repræsentationis*, ut patet consideranti *hanc propositionem*: *Omnis homo est animal rationale*: quia tamen hoc non semper fit, ab omnibus dicuntur ista *objecta* inter se differre.

898. Jam propositione, præsertim mentalis, non potest mutare *objectum repræsentationis*, vel *significationis*; quia ipsi est *essentialis*, esse *imaginem*, vel *repræsentationem objecti*, seu *repræsentati*: at potest propositione juxta omnes mutare *objectum verificationis*.

trificationis; si diutiùs duret; nam e. g. si hæc propositio: *Aliquis homo orat in templo*: duraret per duos horæ quadrantes, & in primo oraret Petrus, atque hoc abeunte oraret in secundo Paulus, tunc verificaretur in primo quadrante per Petrum, adeòque haberet hunc pro objecto verificationis: & in secundo quadrante non amplius verificaretur per Petrum, sed per Paulum, & hunc haberet pro objecto verificationis.

899. Pariter potest propositio mutare objectum suppositionis: sive terminus, qui modo in propositione supponit pro istis suis significatis, potest, si propositio diutiùs duret, postea supponere pro aliis; nam etiam suppositio talis, aut talis, non est essentialis termino; cum sit hujus usus, qui usus juxta intentionem utens potest esse amplior, vel restrictior; unde potest fieri, ut ratione certi prædictari, vel verbi, pro certo tempore, præsenti, vel futuro adhibiti, vel alterius circumstantiæ; terminus in propositione diutiùs durante non amplius pro eodem supponat in posteriore tempore, pro quo supponebat in priore.

900. Ponamus e. g. quod quis sub ipsam mortem defuncti Serenissimi Electoris Maximiliani, in sylva quadam existens, fecisset hanc propositionem: *Hoc venatio est reservata Electori*: & propositio ista durasset usque post Serenissimi Maximiliani mortem, tunc terminus *Electori* ante mortem supposisset pro Serenissimo Maximiliano, post mortem vero pro Serenissimo Carolo Alberto; nam venatio non est reservata mortuo, sed vivo. Idem esset, si quis sub idem tempus fecisset hanc propositionem: *Hoc palatium est Electoris*: ut patebit expediti: certè talis propositio mentalis conveniret quoad suppositionem cum simili propositione scripta, e. g. in tabula intra sylvam, vel in fronte palatii, in qua facile intelligitur, & admittitur mutatio objecti suppositionis.

901. Quæ hucusque dicta sunt de terminis aliis in genere, eadem intelligi debent de terminis *nunc*, vel *præsens* in specie; sicut enim alii, ita & hi termini, possunt mutare objectum suppositionis, & verificationis, quamvis non possint mutare objectum repræsentationis. Objectum repræsentationis eorum sunt omnia tempora, vel instantia, quæ possunt esse præsentia, & quæ ab his terminis confusè, sive universaliter significantur: objectum verificationis istorum terminorum, seu potius propositio: eos continentis, est illud tempus, seu instantis, per quod propositio determinatur, ut si vera; si enim determinatur, ut sit falsa, non habet objectum verificationis, sed falsificationis.

Objectum autem suppositionis eorum terminorum sunt tantum illa tempora, vel instantia, quæ sunt ipsis, seu propositioni, actu, & exercitè præsentia; nam restringuntur hi termini ad supponendum tantum pro his instantibus: restringuntur, inquam, per additum verbum de præsenti, quod verbum juxta communem acceptiōnem tunc semper sumitur pro statu, quando terminis *nunc*, vel *præsens* conjungitur. vide n. 896. Et quia propositioni, duranti per plura instantia, non sunt semper præsentia eadem instantia, sed aliud prius, aliud posterius, & quod prius fuit *præsens*, modo jam est *præteritum*, fit, ut in primo instanti propositionis illi termini *nunc*, aut *præsens*, supponant pro alio instanti, quam supponant in secundo instanti propositionis: sicque mutant objectum suppositionis.

902. Nec dicas, non posse tempus *præsens* confusè à termino e. g. *nunc* significari: neque posse tempus ab eo termino attingi, tantum sub ratione universali præsentis, quin attingatur sub ratione hujus, vel illius determinati temporis præsentis; hoc

enim gratis dicitur; & de Benedictis l.3. Log. q. 3. c. 5. ait, oppositum sibi esse certum. Et sanè, cum omnes homines, omniaque animalia &c. possint uno conceptu singulis applicabili confundi, cur non possint similiter omnia tempora præsentia confundi uno conceptu, singulis temporibus applicabili?

Sicut enim præscindimus hominem, ut sic à Petro, & Paulo; quia quandoque sumus certi, quod aliquid sit homo, non autem sumus certi, quisnam determinatè sit: ita etiam possimus præscindere tempus præsens, ut sic ab hoc, vel illo determinatè præsente; quia etiam quandoque certi sumus de tempore præsenti, non autem sumus certi de hoc, vel illo: e. g. excitatus è somno scit, aliquam horam esse præsentem: quænam autem sit, an prima, secunda, vel alia, omnino nescit. His prænotatis:

ARTICULUS VII.

Solvuntur Objectiones.

903. **O**B. i. Propositio: *Petrus nunc sedet*: non tantum affirmat sessionem, sed etiam consignificat tempus: ergo non potest transire de vera in falsam. ant. non negatur. prob. conseq. vel ista propositio affirmat sessionem pro omnibus instantibus, quibus ipsa existit: vel eam affirmat tantum pro aliquo instanti, quo ipsa etiam existit: quidquid ex his dicatur, non potest propositio transire de vera in falsam: ergo. prob. mi. si dicatur primum, tunc, si Petrus in secundo instanti non sedeat, propositio semper est falsa, ut patet: si dicatur secundum, tunc, modo Petrus in primo instanti sedeat, propositio semper est vera; quia jam in aliquo instanti datur sessio: ergo.

Resp. conc. ant. neg. conseq. ad prob. conc. ma. neg. mi. ad hujus probat. neg. 2. p. antec. nam in primis in secundo instanti non est amplius saltem pro statu verum, quod sessio in aliquo instanti existat, sed quod extiterit: dein propositio affirmat sessionem pro aliquo instanti, non qualicunque, sed pro aliquo ex actu præsentibus, pro quibus solis terminus *nunc* supponit, ut dictum n. 901. atqui in nullo, ex instantibus tunc actu, seu exercitè præsentibus, quando propositio durat in secundo instanti, datur sessio, adeòque propositio est falsa.

904. Potest meo iudicio res iterum declarari exemplo propositionis scriptæ in tabula, intra sylvam appensa: *Hoc venatio est reservata Electori*: in qua terminus *Electori* sèpius mutare potest objectum suppositionis: ponamus jam, Electorem modernum, pro quo hunc ille terminus supponit, venationem hanc fecisse omnibus liberam, certè, si quacunque de causa maneat ea tabula, cum propositione inscripta intra sylvas suspensa, hæc propositio erit falsa; quia, licet terminus *Electori* habeat pro objecto repræsentationis omnes Electores: & licet, dum hic terminus prius pro aliis Electoribus supponebat, fuerit propositio vera: tamen, cum modo is terminus supponat pro Electore moderno, qui non amplius habet venationem reservatam, propositio juxta omnes est falsa.

Ex quo infertur, quod ad veritatem propositionis non sufficiat, si tantum quomodounque possit enunciari de aliquo ex inferioribus totius objecti repræsentationis: alias enim propositio scripta modo allata adhuc esset vera, etiam post sublatam à moderno Electore reservationem venationis, quod nemo admittet; quare ad veritatem propositionis requiritur, ut ipsa conveniat, seu dici possit de objecto suppositionis. Hæc, si applicentur nostro casui, videtur, quod in secundo instanti sit falsa propositio: *Petrus nunc sedet*; cum terminus *nunc* in altero instanti supponat pro instantibus secundis, quorum nulli

nulli sessio coëxistit. Neque propterea mutat hæc propositio objectum representationis, sed tantum objectum suppositionis, ut facile patebit ex hucusque dictis rite consideratis.

905. Ob. 2. Juxta nos propositio: *Petrus nunc sedet*: haberet hunc sensum: *Nunc aliquod instans est mibi præsens, & huic coëxistit sessio Petri*: sed hic sensus est inexplicabilis: ergo. prob. mi. vel istud *nunc* sumitur ampliativè pro omni instanti quomodo cumque coëxistente: vel sumitur pro statu, id est, pro instanti hic, & nunc coëxistente: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. si dicitur primum, tunc propositio semper est vera, ut ostensum n. 903. si autem dicatur secundum, tunc propositio habet hunc sensum: *Nunc est aliquod nunc*: seu: *In hoc instanti est aliquod instans*: sed sic reddit argumentum, & iterum queritur, an, quando dicitur *nunc*, intelligatur tantum primum instans, vel intelligatur tantum aliud instans, vel intelligatur omne instans quomodo cumque coëxistens, & sic in infinitum: ergo.

906. Resp. dist. ma. illa propositio haberet hunc sensum signatè. neg. ma. exercitè, vel æquivalenter. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. neg. mi. & dico illud *nunc* sumi pro statu. ad prob. neg. ma. & explico rem. Propositio, quæ affirmat pro statu aliquid à tempore distinctum, dicitur significare tempus, non ideo, quasi signate affirmaret, hoc tempus, seu instans dari in alio instanti; sic enim iretur in infinitum; neque etiam ideo, quasi reflexè affirmaret, hoc instans dari in seipso; sic enim nugaretur propositio: sed ideo; quia non abstrahit, an detur res nunc, an alio tempore, & significat, rem nunc exercitè existere, & exercitè esse præsentem: quod ulterius explicari, nec potest, nec debet; quia, ut rectè ait de Benedictis l. 3. Log. q. 3. c. 5. §. 2. hic conceptus est primus, irresolubilis in clariorem, cuique per se experimentaliter notus, & in quo ultimò sisti debet: sanè etiam adversarii in eo millies sistunt, dum de rebus per statum loquuntur.

907. Dices 1. Adversarii, quando loquuntur de rebus per statum, affirmant tempus præsens, non confusè, sed individualiter determinatum: seu affirmant instans in individuo: & ipsorum cognitio habet pro objecto representationis tantum instans unum determinatum in individuo: ergo non debent sistere in conceptu modo dicto. Resp. neg. ant. quomodo enim potest individuum determinatum affirmari, quod præ aliis non cognoscitur, nec discernitur? Sanè de nocte evigilans ordinariè non potest discernere instans, ut dictum n. 902. imò sæpe quis neque potest discernere diem, dum non recordatur, qualis sit, an dies solis, vel lunæ: quomodo ergo discernet instans in individuo? quare propositio, etiam mentalis, est tantum confusa imago, seu representatione instantis, & tantum cognoscitur tale instans, sub ratione confusa exercitè præsentis, aut coëxistentis, ut dictum n. 906.

908. Dices 2. Hi termini *nunc*, *præsens*, debent repræsentare objectum præsens ut distinctum à futuro: sed juxta nos id non fieret: ergo. Resp. dist. ma. debent repræsentare objectum ut formaliter distinctum à futuro. conc. ma. ut realiter distinctum. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Res præsens, & futura, aut præterita, non distinguuntur realiter inter se; quia essentia, & existentia, item res nunc existens, & postea existens, non distinguuntur inter se realiter, ut probabimus in *Physica* n. 310. quin etiam instans temporis nunc futurum, & postea præsens, est idem instans.

909. Unde termini illi tantum debent significare, seu repræsentare objectum, vel tempus præsens, ut formaliter distinctum à futuro: seu debent præscindere ab ejus futuritione, & tantum repræsentare

confusè ejus præsentiam pro aliquo tempore indeterminatè: sicut scilicet diximus n. 902. posse tempus præsens confusè cognosci. Sic etiam in propositione scripta suprà adducta: *Hæc venatio est reservata Electori*: terminus *Electori* significant omneum Electorem, quounque tempore existentem. Hæc intelligenda sunt de repræsentatione, vel significacione terminorum, quæ in propositione, vel terminis, manet invariata: at aliter loquendum est de suppositione terminorum, quæ ex dictis n. 899. variari potest; nam termini *nunc*, vel *præsens*, supponunt tantum pro instantibus, actu, & exercitè præsentibus, ac propositioni coëxistentibus, prout explicatum est n. 901.

910. Ob. 3. Juxta nos eadem propositio possit simul esse vera, & falsa: hoc aperte implicat: ergo. prob. ma. si potest particula *nunc* significare confusè omnia præsentia quoad tempus, tunc etiam potest particula *hic* significare confusè omnia præsentia quoad locum: ergo potest eadem propositio simul esse vera, & falsa. prob. conseq. ponatur hæc propositio: *Petrus sedet hic*: esse replicata, & simul existere Augustæ, & Ingolstadii, Petrus autem sedeat Augustæ, non autem Ingolstadii: in hoc casu propositio erit vera Augustæ, & falsa Ingolstadii, idque simul: ergo.

Resp. neg. ma. ad prob. neg. conseq. ad hujus prob. concessio casu neg. subl. In hoc casu particula *hic* supponit pro omnibus locis, tunc propositioni præsentibus: & quia uterque locus, tam Augustanus, quam Ingolstadiensis est præsens, supponit pro utroque: ergo vel supponit distributivè, vel disjunctivè: hoc est, vel sensus est: *Petrus in aliquo loco mihi præsente sedet*: vel sensus est: *Petrus in omni loco mihi præsente sedet*: si afferitur sensus prior, propositio est in utroque loco vera: si verò afferitur sensus posterior, propositio est in utroque loco falsa. Secundum sensum adstruit de Benedictis l. 3. Log. q. 3. c. 5. §. 2. & hinc ait, propositionem esse ubique falsam. Aliud autem est de particula *nunc*, quæ non potest in primo instanti, jam supponere etiam pro instantibus secundis; quia ista tunc necdum sunt propositioni præsentia. vide dicta n. 901.

911. Ob. 4. Ponamus, quod Deus revelet Petro hanc propositionem, vel veritatem: *Paulus nunc moritur*: & Petrus assentiens huic revelationi in eodem instanti eliciat actum fidei, quo etiam dicat: *Paulus nunc moritur*: quique duret adhuc sequenti instanti: in hoc casu, vi nostrarum rationum, deberet actus fidei transire de vero in falsum: hoc autem est impossibile actui supernaturali, & essentialiter vero: ergo nostræ rationes nimium probant, adeoque nihil.

Resp. Talis actus certò non posset conservari, si deberet fieri falsus: sed om. casu neg. quodd juxta nos talis actus deberet transire de vero in falsum; nam talis actus non significat tempus confusè, aut pro eo confusè sumpto supponit (ex qua tamen significacione, vel suppositione, præcipue sequitur propositionis suprà sæpe adductæ: *Petrus nunc sedet*: transitus de vera in falsam.) Deus enim non revelat confusè tempus, sicut neque confusè illud cognoscit; unde etiam actus fidei, qui proportionatur revelationi, consignificat tempus, non confusè, sed determinatum ejus instans: sive supponit pro tempore, aut instanti, determinatè sumpto:

Nec opponas, hanc suppositionem, vel consignificationem, aut respectum actus fidei ad determinatum instans, non cognosci ab elicente actum fidei; nam etiam alia plura prædicata actus illius supernaturalis ab eodem non cognoscuntur. Itaque in tali actu fidei objectum suppositionis particula *nunc* est tantum unicum determinatum instans, & hoc ob-

jectum non mutatur: atque sensus superioris revelationis, & ei correspondentis actus fidei est: *Huic instanti A coëxistit mors Pauli*: qui sensus semper manet verus.

912. Dices 1. Quando jam datur instans secundum B, non amplius existit prius instans A, neque mors Pauli: ergo talis actus fidei tamen non esset amplius verus. Resp. dist. ant. non existit amplius instans A, vel mors Pauli per statum. conc. ant. non existit amplius per ampliationem. neg. ant. & conseq. nam sufficit ad propositionis veritatem simpliciter dictam, si existat ejus objectum per ampliationem; alias debemus admittere, complures propositiones Christi Domini, vel Sacrae Scripturæ, esse simpliciter falsas, quod esset blasphemum. Unde illa propositio: *Paulus nunc moritur*: prius erat vera per statum, modo autem est vera per ampliationem.

913. Hac eadem ratione adhuc veræ dicendæ sunt plures prophetæ, contentæ in sacris Bibliis, in quibus contentæ propositiones sunt utique infallibilis veritatis: sic. e. g. prophetia Gabrieли Archangeli ad Beatissimam Virginem: *Concipies in utero, & paries filium. Luc. 1. v. 31.* non significavit confusè tempus: sed significavit, & respexit determinatum instans existentia B. Virginis, & determinatum instans existentia nativitatis Christi: ex quibus illud est essentialiter prius, & hoc essentialiter posterius, & sic de aliis.

Ad hanc, duas has propositiones esse simul veras: *Concipiet B. Virgo, & pariet filium*: &: *Concepit B. Virgo, & peperit filium*: prior vera est per ampliationem: posterior per aliam ampliationem; nam etiam tempus præteritum est per ampliationem, non per statum. Et proportionaliter loquendum est de his duabus propositionibus, si essent revelatae: *Paulus nunc moritur*: *Paulus nunc mortuus est*: quamvis particula *nunc* aliud instans significaret in secunda propositione, quam in prima, ut patebit considerantem.

914. Dices 2. Hac ratione etiam poterit propositio sæpe jam adducta: *Petrus nunc sedet*: in secundo instanti esse vera per ampliationem: ergo non transit in falsam. Resp. neg. ant. nam in ea propositione, ut probatum n. 901. & 902. particula *nunc* significat tempus præsens confusè, & ita, ut in diversis instantibus mutetur objectum suppositionis; hinc in primo instanti particula *nunc* supponit pro instantibus prioris ordinis, seu primo instanti propositioni coëxistentibus: in secundo vero instanti supponit particula *nunc* pro instantibus posterioris ordinis, seu instanti secundo propositioni coëxistentibus: cum autem sessio nulli ex his unquam coëxtiterit, vel coëxistat, vel coëxitura sit, neque per ampliationem est verum, quod Petrus in secundo instanti sedeat.

915. Aliud est, si maneat idem objectum suppositionis, ut in propositione revelata: *Paulus nunc moritur*; nam tunc mors jam aliquando objecto suppositionis, seu instanti determinate consignificato, aut affirmato, coëxitit, atque adeò cum veritate in sensu ampliatio dici potest, quod ei coëxistat. Si velles dicere, etiam propositionem: *Petrus nunc sedet*: non mutare objectum suppositionis, respondetur, contrarium jam esse probatum à n. 907. Dein, et si mutatio ista non fieret in omni tali propositione, posset ea saltem fieri in pluribus: adeoque conclusio nostra, quæ tantum afferit possibilitatem transitus propositionis veræ in falsam, maneret vera.

916. Haecenius dicta non tantum probant, propositionem de præsenti posse de vera transfire in falsam, sed etiam posse de falsa transfire in veram, si scilicet in casu positivo n. 893. Petrus in primo instanti non sedeat, attamen sedeat in secundo, ut considerantem patet. Non autem eodem modo possunt propositiones de præterito, aut futuro, indefinitè sumptæ,

seu abstrahentes ab omni tempore determinato, transfire de veris in falsas, aut de falsis in veras; nam propositiones de præterito affirmativæ possunt quidem ex falsis fieri veræ, non tamen ex veris falsæ; nam, si quis, antequam Petrus peccaverit, dicat: *Petrus peccavit*: propositio est falsa: at, si Petrus postea peccet, & propositio adhuc post peccatum duret, fiet vera. Si autem semel est vera, non potest amplius fieri falsa; quia semper erit verum, Petrum peccasse.

917. Econtra propositiones affirmativæ de futuro possunt quidem ex veris fieri falsæ, non tamen ex falsis veræ; nam, si quis ante peccatum Petri dicat: *Petrus peccabit*: hæc propositio, ut ponitur, tunc vera fiet falsa, postquam peccatum commissum fuerit; nam tunc non amplius potest cum veritate dici, Petrum esse peccatum, sed debet dici, eum peccasse. At, si talis propositio semel est falsa, nunquam poterit fieri vera; quia, ut semel sit falsa, debet nunquam extiturum esse peccatum (si enim aliquando, quandocunque tandem, peccatum extiturum sit, propositio jam prius, immo semper fuit vera) at, si nunquam extiturum est peccatum, propositio affirmans id extiturum, semper est, & manet falsa.

918. Contrarium contingit in propositionibus negativis; nam propositio negativa de præterito, e. g. *Petrus non peccavit*: potest ex vera fieri falsa, non tamen ex falsa fieri vera; nam, et si prius fuerit verum, Petrum non peccasse, si tamen postea peccet, fiet id falsum. At, ut falsa sit ea propositio, necesse est, Petrum aliquando peccasse: quod si autem semel peccavit, nunquam amplius cum veritate dici poterit: *Petrus non peccavit*: adeoque hæc propositio nunquam poterit ex falsa fieri vera.

Vicissim propositio negativa de futuro, e. g. *Petrus non peccabit*: potest ex falsa fieri vera; nam antecedenter ad peccatum Petri, quod tamen re ipsa futurum est, propositio est falsa; at post peccatum patratum, potest propositio fieri vera, si scilicet Petrus non amplius peccatus sit. At non potest talis propositio ex vera fieri falsa; nam ad hoc, ut semel sit vera, necesse est, ut Petrus nullo unquam tempore peccet: quo supposito propositio nunquam potest falsificari, ut est per se clarum.

919. Aliter tamen discurrendum circa propositiones de præterito, aut futuro, non indefinitè sumptas, sed consignificantes, aut respicientes determinatum tempus, e. g. *hæsternum*, vel *craslinum*, confutè ramen cognitum: e. g. circa has propositiones: *Petrus heri peccavit*: *Petrus cras peccabit*; nam, cum particula *heri*, *cras* confusè cognitæ æquivaleant quoad modum supponendi particula *nunc*, & possint supponere pro diversis diebus (nam aliter supponit particula *heri*, si eam dicam hodie, seu die Mercurii; supponit enim pro die Martis: & aliter supponit, si eam dicam *cras*, seu die Jovis; supponit enim pro die Mercurii: & eadem ratio est de particula *cras*) hinc fit, ut tales propositiones possint transfire de veris in falsas, & vicissim, sicut propositiones de præsenti, ut patebit huc usque dicta talibus propositionibus applicanti: nec opus est ultrà in his detineri; cum præsertim ad veritatem assertionis nostræ sufficiat, aliquam propositionem veram posse transfire in falsam. Videri poterit de Benedictis l. 3. Log. q. 3. c. 5. §. 3.

DISPUTATIO VI.

De Syllogismo.

920. **Q** Uæstiones practicas de syllogismo sufficienter in Summulis examinavimus, ubi etiam regulas pro syllogismi constructione tradidimus,

mus, & demonstravimus. Supersunt aliquot controversiae speculativae, tum de syllogismo in genere, tum de demonstrativo, ac topico in specie, sive etiam de scientia, & opinione, pro complemento Logicæ, adhuc pertractandæ, quas hac ultima disputatione succinctè, ita tamen, ut, dum breves esse laboramus, obscuri non fiamus, pertractabimus: atque duabus quæstionibus, quarum prior de syllogismo in genere, altera de eodem in specie aget, totam hanc materiam complectemur.

QUESTIO PRIMA.

De Syllogismo in genere.

ARTICULUS I.

An ad inferendam Conclusionem Syllogismi necessariò præquiratur Judicium de Bonitate Consequentia Formalis, vel Objectivæ.

921. **B**onitas consequentiae formalis est illatio ex recta dispositione propositionum, & terminorum in syllogismo, ita ut posita simili dispositione rite concludatur in omni materia: sive est conformitas syllogismi cum regulis Logicæ. At Bonitas consequentiae objectivæ est connexio, quam habet objectum præmissarum, seu identitas duorum in tertio, cum objecto conclusionis, seu cum identitate duorum inter se. Quæritur jam, an ante conclusionem debeat semper explicitè ferri judicium de eo, quod syllogismus, si eliciatur, sit conformis regulis Logicæ: vel de eo, quod detur connexio inter objectum præmissarum, & conclusionis: vel, an saltem ista debeat ante conclusionem apprehendi, & postea de iis judicium per ipsam conclusionem ferri; nam aliqui volunt, judicium de bonitate consequentiae objectivæ esse identificatum cum conclusione: quibus tamen se opponunt de Benedictis l. 4. Log. q. 1. c. 4. & alii: nec sine ratione.

Sanè hoc judicium dicit aliquid aliud, quam per se præcisdicat conclusio; nam in primis in syllogismo probabili conclusio tantum dicit veritatem probabilem: at hoc judicium, formaliter tale, enunciatur veritatem evidenter. Dein conclusio illata ex præmissis absolutis est absoluta: hoc autem judicium est tantum conditionatum: nam facit hunc ferè sensum: *Si datur objectum harum præmissarum, datur etiam objectum hujus conclusionis.*

Nec dicas, hoc judicium esse absolutum, & facere hunc sensum: *Veritas objectiva conclusionis sequitur ex veritate objectiva præmissarum: vel: Veritas objectiva præmissarum est metaphysicè connexa cum veritate objectiva conclusionis;* nam utraque hæc propositio re ipsa æquivaleret tantum propositioni conditionata; cùm enim evidens sit, omnino absoluta esse non potest; alias enim, quando tale judicium versaretur circa conclusionem probabilem, evidens esse non posset, ut patet consideranti.

Quin etiam, si utraque hæc propositio, vel veritas, esset absoluta, tamen aliquid aliud affirmaret, quam conclusio; nam aliud est dicere e. g. *Ex his præmissis objectivis sequitur, Petrum esse rationalem:* & aliud est dicere: *Petrus est rationalis:* ut recte objicit de Benedictis, & videtur per se clarum. Interim non nego, quod possit idem realiter actus hanc veritatem, seu bonitatem consequentiae objectivæ, aut objectum judicii de illa consequentia, affirmare, & simul etiam affirmare alteram veritatem, seu objectum conclusionis, præsertim, si scientia, & opinio possint simul stare in eodem actu: quod multi concedunt, si versentur circa idem objectum, &

Mayr Philosophia, Tom. I.

multò magis admitti potest circa diversa objecta. At meritò controvertitur, an hoc in omni syllogismo semper necessariò fiat, sive, an semper aliquod judicium de bonitate consequentiae objectivæ, sive distinctum, sive indistinctum à conclusione, admitti debeat: & multi hoc negant: multò plures autem negant, admitti debere judicium de bonitate consequentiae formalis.

922. Dico 1. Non prærequisitum per se necessariò ad conclusionem inferendam judicium de bonitate consequentiae formalis. ita auctores communiter. Dixi autem *necessariò*; quia non nego, posse aliquando, si quis liberè velit, tale judicium præmittere. Dixi etiam *per se*; nam fortè per accidens in syllogismis indirectis, in quibus datur dispositio præmissatum satis obscura, necessaria est aliqua præcedens reflexio in bonitatem consequentiae, vel formalis, vel objectivæ, de qua posteriore hæc observatio æquè, vel magis intelligenda est.

Prob. autem conclusio. Ex dictis à n. 258. Logica non est necessaria physicè, aut metaphysicè ad alias scientias: ergo potest sine scientia regularum Logicæ fieri syllogismus: ergo multò magis sine iudicio reflexo de conformitate syllogismi cum illis regulis. Quamvis autem n. 260. dictum sit, Logicam esse moraliter necessariam ad scientias certas totaliter acquirendas, non tamen est ita necessaria ad quoslibet actus. Confirm. Videtur ab experientia haberi, quod plurimi fiant syllogismi boni sine explicita reflexione ad regulas Logicæ, adeoque sine iudicio de conformitate actus cum illis: ergo tale judicium non potest esse per se necessarium ad inferendam conclusionem.

923. Dico 2. Neque prærequisitum per se necessariò ad conclusionem inferendam judicium de bonitate consequentiae objectivæ. ita Hurtadus disp. 7. de Anima sec. 5. de Benedictis l. 4. Log. q. 1. c. 4. Arriaga disp. 15. Log. sec. 3. n. 20. & alii plures. Prob. conclusio 1. negativè. Gratus exigitur tale judicium formale, & explicitum de connexione identitatis in tertio cum identitate inter se: & gratis multiplicantur actus: ergo. Addit quidem de Benedictis loc. cit. gratis etiam multiplicari præmissas; quia, ut ait, hoc judicium juxta adversarios esset tertia præmissa: sed fors reponent adversarii, se ante conclusionem tantum exigere apprehensiones evidentes, ipsum autem judicium identificare cum conclusione: de quo tamen vide dicta n. 921.

924. Prob. conclusio 2. positivè à pari. Modò voluntati proponatur bonum, quod realiter est amabile, potest illa statim istud amare, quin priùs detur cognitio, positivè repræsentans, vel affirmans, bonum esse amabile, aut connexum cum amabilitate, vel esse amandum: ergo etiam, modò intellectui proponatur per præmissas identitas in tertio, quæ realiter est identitas inter se, potest hic statim istam inferre, vel affirmare, quin priùs detur cognitio repræsentans, vel affirmans, identitatem in tertio esse identificatam, vel connexam cum identitate inter se.

Confir. Modò ægrotō, cupido sanitatis, offertur medicina à Medico prescripta, statim eam sumit, quin priùs multum cogitet, quod medicina prescripta sit utilis ad sanitatem; quia scilicet habitualiter jam novit, seu supponit, talem medicinam esse utilem, eti nunc de hoc actualiter non cogitet: ergo etiam intellectus, modò ipsi propnatur identitas in tertio, statim affirmat identitatem inter se, quin priùs multum cogitet, quod ex duæ identitates sint inter se connexæ, vel identificatae; quia etiam istud jam habitualiter novit, licet de eo actualiter non cogitet. Certè, si adver-

sarii velint: ubique adstruere similes novas cognitiones, aut quasi reflexiones, imponent sibi magnum onus probandi.

925. Dico 3. Neque prærequisitur per se necessariò ad conclusionem inferendam prævia apprehensio evidens de bonitate consequentia objectivæ. ita auctores citati n. 923. Prob. Non requiritur judicium de bonitate consequentia objectivæ, ut hucusque probatum est: ergo neque requiritur apprehensio, ut patet consideranti; unde etiam in probatione usus sum termino *cognitio*, qui indifferens est ad apprehensionem, seu puram representationem, & ad judicium, seu affirmationem: ut scilicet ex eadem probatione etiam inferretur, apprehensionem quoque non esse necessariam. Quin etiam ex nostra probatione (ut facile patet consideranti) uerius sequitur, quod neque debeat dari judicium de bonitate consequentia, identificatum cum conclusione, ut rectè afferit de Benedictis l. 4. Log. q. 1. c. 4. Plura de hoc dicentur articulo sequenti, ubi de reflexione conclusionis in præmissis.

926. Ob. 1. contra 2. conclus. (nam contra primam vix aliquid solet objici.) Aristoteles 1. Post 2. ait, quod scientia sit cognitio rei per causam, & quod illius causa sit, & quod aliter habere se non possit (verba ipsa vide n. 227.) ergo ad scientiam, id est, conclusionem scientificam, requiritur etiam cognitio talis, vi cuius cognoscatur, quod præmissæ objectivæ sint causa conclusionis objectivæ: sed hæc est judicium de bonitate consequentia objectivæ: ergo. Resp. neg. conseq. Aristoteles ibi loquitur de demonstratione à priori, sive propter quid, in qua effectus demonstratur per causam, qualis e. g. est ista: *Ubi datur ignis, datur calor: sed hic datur ignis: ergo datur calor:* & tantum vult, quod in præmissis debeat, ita certò cognosci causa, ut aliter res se habere non possit: & quidem debeat cognosci tanquam causâ effectûs: sicut in modò allato syllogismo in majore cognoscitur certò ignis tanquam causa caloris, absque ulla cognitione formaliter representante bonitatem consequentia objectivæ.

927. Ob. 2. Ideo intellectus determinatur ad inferendam conclusionem; quia videt, eam inferri, seu sequi ex præmissis: ergo formaliter cognoscit eam illationem, seu connexionem identitatis in tertio cum identitate inter se: ergo habet judicium de bonitate consequentia. Resp. Inprimis hoc argumentum, si quid probaret, videtur probare, quod deberet dari judicium de bonitate consequentia formalis, quod hi adversarii non videntur velle: sed hoc omisso Resp. 2. dist. ant. quia formaliter, aut expressè, videt eam conclusionem sequi, vel inferri. neg. ant. quia id videt æquivalenter, vel suo modo realiter, quatenus videt identitatem in tertio. conc. ant. & neg. conseq.

Determinatur nempe intellectus per ipsas præmissas, representantes formaliter identitatem in tertio, quæ realiter est identitas inter se, determinatur, inquam, finè cognitione formaliter representante connexionem istarum identitatum: sicut determinatur voluntas ad amandum bonum finè cognitione formaliter representante connexionem boni cum amabilitate: vel sicut determinatur ægrotus ad sumendum medicinam, à medico præscriptam, finè cognitione eam formaliter representante ut utilem. vide n. 924.

928. Ob. 3. Hæc connexionis objectiva est motivum conclusionis: ergo debet præviè ad conclusionem cognosci: ergo debet saltem dñi ejus apprehensio evidens: sed hæc trahit post se judicium: ergo debet dari judicium de bonitate consequentia, vel distinctum à conclusione, vel saltem cum ista identi-

ficatione. Resp. dist. ant. Hæc connexionis, realiter sumpta sub conceptu identitatis in tertio, est motivum conclusionis. conc. ant. formaliter sumpta sub conceptu connexionis, neg. ant. & dist. 1. conseq. ergo debet cognosci præviè ad conclusionem realiter sumpta. conc. 1. conseq. formaliter sumpta, neg. 1. conseq. dein etiam neg. 2. conseq. intelligendo eam de apprehensione connexionis formaliter talis: & conc. subsumpt. iterum neg. ultim. conseq. Cognoscitur autem hæc connexionis realiter sumpta apprehensivè antecedenter ad præmissas: judicativè autem per ipsas præmissas; unde non debet unquam dari judicium de bonitate consequentia, seu de connexione objectiva formaliter sumpta, sed tantum de ea realiter sumpta: hoc est: debent dari ipsæ præmissæ.

929. Representatur igitur per præmissas identitas in tertio, seu, quod extreum majoris, & extreum minoris, identificantur cum medio termino: quæ identitas in tertio realiter est etiam identitas inter se, seu connexionis metaphysica objectiva cum objecto conclusionis, in qua connexione metaphysica objectiva stat à parte rei bonitas consequentia objectivæ; unde etiam hæc per præmissas representatur quidem realiter, non tamen formaliter, seu sub ratione formalis consequentia objectivæ; hoc enim, ut videmur probasse, non est necessarium ad hoc, ut intellectus determinetur ad inferendam conclusionem.

930. Adverto tamen hic cum de Benedictis l. 4. Log. q. 1. c. 3. §. 2. intellectum, dum elicit syllogismum, debere agnoscere, quod medius terminus, positus in minore, sit idem cum medio termino, qui fuit positus in majore; alias non cognosceret identitatem in tertio, quam tamen debet agnoscere, utpote adæquatum, & adæquate requisitum motivum ad conclusionem: sed tantum eliceret majorem, & minorem, tanquam propositiones disparatas, quales tamen neutiquam sunt.

Cognoscit autem istud intellectus exercitè per hoc, quod scienter utatur bis eodem medio termino: & hoc fortè innuit particula syncategorematica sed, vel *atque*, quæ solet præponi minori. Non tamen propterea minor se reflectit in majorem, eo in sensu, in quo quidam volunt, quod conclusio se reflectat in præmissas; quia minor non exprimit sensum majoris: sed ad summum ex ea, etiam perfectè cognita, posset veniri in noticiam istam, quod scilicet hic medius terminus jam in alia propositione sit priùs adhibitus.

931. Dices 1. Consequentia objectiva debet representari formaliter, seu ut talis: ergo nulla solutio. prob. ant. consequentia objectiva debet representari ut potens movere ad conclusionem: sed non potest movere, nisi representetur formaliter ut talis: ergo. prob. mi. motivum non potest movere, nisi representetur sub ea ratione formalis, sub qua potest movere: sed consequentia objectiva non potest movere, nisi sub ratione consequentia objectivæ, seu connexionis identitatis in tertio cum identitate inter se: ergo non potest movere, nisi representetur sub ratione formalis consequentia objectivæ. prob. ma. et si videam medicinam re ipsa mihi utilem, si non cognoscam, eam mihi esse utilem, non possum ab ea moveri ad ejus sumptionem: sed hujus non est alia ratio, quam, quod talis medicina mihi non representetur sub ea ratione, sub qua potest movere: ergo.

932. Resp. neg. ant. ad prob. neg. mi. ad prob. dist. ma. motivum non potest movere, nisi representetur sub aliqua ratione formalis, sub qua potest movere. conc. ma. nisi representetur sub omni tali ratione.

tione. neg. ma. & neg. mi. ac conseq. ad prob. ma. dist. iterum ma. non possum moveri ad sumptionem medicinæ, si non cognoscam formaliter, eam mihi esse utilem. neg. ma. si non cognoscam id realiter, vel æquivalenter. conc. ma. & dist. mi. non est alia ratio, quā, quod talis medicina non repræsentetur formaliter sub ea ratione, seu, ut utilis. neg. mi. quod neque repræsentetur realiter, vel æquivalenter, sive sub ratione æquivalenti. conc. mi. & neg. conseq. si enim cognoscerem eam medicinam sub ratione æquivalente, e. g. sub ratione præscriptæ à Medico, possem determinari ad eam sumendam, et si expressè non cogitarem, eam esse utilem, ut dictum n. 924. Et eodem modo, licet consequentiam objectivam intellectus non cognoscat formaliter ut talem, si tamen eam cognoscat sub ratione æquivalente identitatis in tertio, potest sufficienter determinari ad inferendam conclusionem.

933. Dices 2. Sæpe assentimur præmissis, & tamen non possumus inferre conclusionem, quamvis hæc revera ex præmissis sequatur: ergo non sufficit, cognoscere identitatem in tertio, quæ cognoscitur in præmissis: sed debet ulterius cognosci ut connexa cum identitate inter se: quod est formaliter cognoscere consequentiam objectivam ut talem. Resp. dist. conseq. non sufficit, cognoscere identitatem in tertio quomodounque. conc. conseq. non sufficit, eam cognoscere rite penetrando præmissas, & identitatem extremorum cum medio termino. neg. conseq.

Idem debent respondere adversarii, si ab ipsis queratur, quare in tali casu non detur apprehensio evidens consequentia objectiva, vel judicium de ea; nam aliud reponere non possunt, quā præmissas non rite penetrari. Si ergo ita penetrantur præmissæ, ut juxta adversarios deberet sequi apprehensio evidens, vel judicium, de bonitate consequentia, juxta nos intellectus absque hoc judicio poterit inferre conclusionem.

934. Dices 3. Quandoque concessis præmissis male negatur consequentia, atque debet ostendi, quod ea legitimè inferatur: ergo pro priori ad conclusionem debemus habere judicium, quod ea consequentia sit saltem objectivè bona. Resp. 1. neg. conseq. Quandoque etiam in simili casu adversarius est convincendus per reductionem ad impossibile, quin pro priori ad conclusionem necessarium sit, jam excoxitasse eam reductionem. Scilicet neutiquam necessarium est, ut omnes reflexiones &c. quæ quandoque sunt postea necessaria ad revincendos adversarios, jam ante conclusionem fiant. Resp. 2. dist. 2. p. ant. debet id ostendi per formale judicium de bonitate consequentia objectiva tunc formatum. neg. ant. per declarationem majorem præmissarum, ut adversarius eas, priùs non rite intellectas, dein melius penetret. conc. ant. & neg. conseq. vide quoque dicta n. præced. quæ proportionaliter etiam huc spectant.

Dices 4. Quando syllogismus est formaliter bonus, sed materialiter malus, sive quando habet præmissas falsas: e. g. iste syllogismus: *Omnis equus est homo: sed Petrus est equus: ergo Petrus est homo:* judicium de bonitate consequentia objectiva non potest identificari cum præmissis: ergo debet esse distinctum. prob. ant. judicium hoc est verum: præmissæ sunt falsæ: ergo non possunt identificari. Resp. querendo, vel in tali casu syllogizans advertit, præmissas esse falsas, vel non. Si non advertit (ut sæpe fit, tam circa propositiones probabiles, quā etiam tantum apparenter evidentes) tunc neg. ant. ad prob. iterum neg. ant. in tali enim casu, cùm judicium de bonitate consequentia, juxta nos requisitum, non sit formaliter tale, sed tantum æquivalenter tale, atque absolutè tendat, & æquivalen-

ter dicat: *Datur identitas in tertio* (sicut scilicet id dicunt præmissæ, quæ juxta nos realiter sunt judicium de bonitate consequentia) etiam ipsum est falsum. Similiter dicendum, quod in syllogismo probabili judicium de bonitate consequentia requisitum sit tantum probabile. Aliud esset, si daretur judicium formaliter tale, & conditionatè tendens, quale adversarii adstrauit: quod utique verum esse posset, & verosimiliter à præmissis distinctum foret.

Si autem syllogizans advertit, se ponere præmissas falsas, ut sit in syllogismo objecto, tunc tique non potest dari judicium de bonitate consequentia objectiva æquivalenter tale; quia non potest absolute affirmari in mente identitas in tertio, cognita ut falsa: sed tunc, sicut non datur affirmatio præmissarum, seu identitatis in tertio, ita neque datur affirmatio bonitatis consequentia objectiva. Non tamen negamus, posse in hoc, vel etiam in aliis casibus, si quis velit, elicere judicium de bonitate consequentia, formaliter tale, & conditionatè tendens; nam tantum asserimus, id per se non esse necessarium.

935. Ob. 3. Quandoque concessis præmissis negatur sola consequentia, & non consequens: sed, nisi dicatur in hoc casu negari judicium de bonitate consequentia, non potest explicari, quid negetur: ergo negatur hoc judicium: atqui, si hoc negatur in tali casu, tunc debet istud adesse in casu syllogismi legitimi, & bene concludentis: ergo. Resp. neg. mi. In tali casu negatur vera esse conclusio, seu ultima propositio; non quod falsa sit ex defectu objecti, sed quod falsa sit, ratione modi tendendi, seu ratione particulæ ergo: quæ indicat, hanc conclusionem ex his præmissis inferri, quod falsum est: sicut ista propositio: *Aqua est frigida, quia sol ortus est:* etiam si aqua sit frigida, & sol ortus, tamen falsa est, ratione particulæ quia, quæ indicat causalitatem, qualis hic non datur. Quod autem ex duabus propositionibus, idem objectum habentibus, una possit esse falsa, altera vera, propter diversum modum tendendi, est communis. Si hæ duæ propositiones: *Si Antichristus existit, tunc existit:* & *Antichristus existit:* ac istæ: *Vel Petrus est possibilis, vel est impossibilis:* & *Petrus est possibilis,* & *impossibilis:* habent idem objectum: & tamen prima, & tertia, est vera: secunda, & quarta, est falsa.

936. Dices. Negatur quandoque concessis præmissis consequentia objectiva: ergo non tantum negatur conclusio ratione modi tendendi, sed negatur aliquid ex parte objecti, quod videtur non posse à nobis explicari. Resp. 1. retorq. argum. In tali casu etiam non negatur judicium de bonitate consequentia, quod etiam se non tenet ex parte objecti: adeòque etiam adversarii habent eandem nobiscum difficultatem in explicando, quid negetur: Resp. 2. dist. ant. negatur consequentia objectiva sola. neg. ant. negatur una cum consequentia formalis. om. ant. & neg. 2. p. conseq.

In talibus casibus ordinariè negatur; saltem præcipue, consequentia formalis; & hinc argumentans solet petere, ut sibi ostendatur vitium syllogismi. Et sanè, si præmissæ sunt veræ, & conclusio est formaliter bona, non potest illis concessis negari consequentia objectiva, nisi valde imperitè; quia admissa identitate in tertio, non potest legitimè negari identitas inter se, quæ apertè sequitur ex illis. Resp. 3. neg. ult. p. conseq. & explico, quid à parte rei negetur, ac dico, in tali casu negari ex parte objecti connexionem objecti conclusionis cum objecto præmissarum: quam connexionem cùm si gnificet conclusio ratione particulæ ergo, hinc etiam ipsa merito negatur. Nec dicas, quod, sine-

getur à respondentे consequentia objectiva, debeat ea priùs fuisse ab argumentante affirmata; nam sàpe negatur, quod argumentans non formaliter, sed tantum aliquo modo æquivalenter, aut virtualiter affirmavit, sive, quod ex ejus discursu inferri potest: potest autem ex quolibet syllogismo inferri bonitas consequentiae objectivæ, vel etiam judicium de ea, et si actu non inferatur, aut affirmetur. Idem respondendum est, si objiciatur, sàpe negari consequentiam formalem.

ARTICULUS II.

An Conclusio necessariò se reflectat in Præmissas.

937. **P**RÆMISSÆ ALIAE SUNT FORMALES, ALIAE OBJECTIVÆ: illæ sunt propositiones major & minor, ex quibus constituitur syllogismus: istæ sunt illæres, quæ sunt objectum præmissarum formalium: e. g. præmissæ formales sunt hæ duæ propositiones: *Omnis homo est animal: Petrus est homo:* præmissæ veroe objectivæ sunt earum objectum, nempe *animal*, *homo*, *Petrus* à parte rei. Quæritur jam, an conclusio se reflectat in, aut supra præmissas, vel formales, vel objectivas, vel utrasque, vel neutras.

Reflexio autem in præmissas à variis ejus patronis adstruitur multiplex. Prima est reflexio explicitè *judicativa*, quando scilicet conclusio iterum exprimit præmissas, seu enunciat, eorum objectum dari: & sic conclusio, ex præmissis modò positis illata, faceret hunc sensum: *Ergo Petrus est animal: quia omnis homo est animal, & Petrus est homo:* & hanc reflexionem auctores antiquiores plerumque intelligunt, quando hanc quæstionem tractant.

938. Secunda est reflexio implicitè *judicativa*, quæ daretur tunc, quando conclusio sic tenderet: *Hinc sequitur, Petrum esse animal.* Hac contentus videtur Arriaga *disp. 15. Log. n. 41.* & aliqui alii: at non malè eos impugnare videtur de Benedictis *l. 4. Log. q. 1. c. 3. §. 1.* nam, si motivum, nempe objectum præmissarum, est adhuc clare propositum, ut ponitur, non videtur, quomodo in principiis adversariorum sequatur reflexio tantum obscura, & implicita; cum judicium, quantum ad claritatem, & obscuritatem, proportionetur præviis notitiis, ut etiam adversarii nobiscum dicunt, agendo de universalis in actuali prædicatione. Si autem adversarii tantum vellent, particulam *ergo esse aliquod signum instrumentale*, ex quo e. g. Angelus, clare cognoscens conclusionem, possit colligere, præcessisse tales præmissas, sicut ex effectu physico cognoscitur causa, non admitterent verè dictam reflexionem, nec dicerent aliquid nobis contrarium.

Tertia est reflexio tantum apprehensiva, quando conclusio tantum apprehendit objectum præmissarum, quin illud enunciet. Hanc videntur adstruere quidam recentiores: sed, ut verum fatear, vix capio, quomodo conclusioni sit identificata apprehensio objecti præmissarum, & quidem evidens, attamen non trahat post se judicium. Omitto, quod isti auctores potissimas objections, contra sententiam negativam afferri solitas, solvere debeant, ut patebit consideranti. Sed quidquid de hoc sit,

939. Dico 1. Conclusio non necessariò se reflectit in præmissas formales. ita communis. Prob. Præmissæ istæ tantum requiruntur ad conclusionem, tanquam aliqua conditio, intentionaliter applicans præmissas objectivas, vel ad summum tanquam causa physica conclusionis: ergo intellectus non debet, in conclusione se in eas reflectere. ant. prob. ex eo, quod gratis plus aliquid præmissis formalibus tribueretur. prob. etiam conseq. intellectus non

debet se reflectere in applicationem motivi, sicut voluntas non debet amare applicationem sui motivi: neque etiam intellectus debet se reflectere in causam physicam; alias deberet semper se reflectere in seipsum, tanquam causam physicam omnium suorum actuum: ergo. Sed neque est ulla alia ratio, probans necessitatem hujus reflexionis: certè non solet aliqua afferri, &, si qua afferretur, facile ex dictis de necessitate Logicæ posset solvi.

940. Dico 2. Conclusio nullo ex tribus modis, n. 938. adductis, necessariò se reflectit in præmissas objectivas. ita Cajetanus in 1. 2. q. 8. a. 3. Vasquez in 1. 2. disp. 33. c. 4. n. 20. Mastrius disp. 11. Log. q. 2. citans Scotum, Pontium, Aversam, Lichetum, & communem Scotistarum. Comptonus disp. 47. Log. sec. 4. de Benedictis l. 4. Log. q. 1. c. 3. §. 1. & plures alii, præsertim recentiores, contra alios non pauctores. Prob. conclusio negativè, & solutione objectionum: nec alia probatione est opus; cum adversariis incumbat onus, ostendendi necessitatem hujus reflexionis, seu perfectionis, quæ conclusio ab ipsis adscribitur, à nobis verò negatur. Alia argumenta positiva, e. g. quod ex falso non possit sequi verum: item, quod ex præmissis categoricis non possit sequi conclusio categorica, sed semper sequi debeat composita, scilicet causalis, adversarii vel retorquent, vel utcunque eludunt. videri tamen potest de Benedictis loc. modò cit.

941. Antequam autem accedamus ad solutionem objectionum, dicendum aliquid de auctoritate S. Thomæ, in qua adversarii plurimum se fundant. Textus, qui præcipue solet objici, habetur 1. 2. q. 8. a. 3. in corp. ubi S. Doctor scribit: *Primi quis intelligit ipsa principia secundum se: postmodum autem intelligit ea in ipsis conclusionibus, secundum quod assentit conclusionibus propriæ principiæ: ex quo adversarii inferunt, juxta Angelicum etiam in ipsis conclusionibus iterum intelligi, seu formaliter exprimi principia, sive objectum præmissarum: quod est formalissime conclusionem se reflectere in objectum præmissarum, seu præmissas objectivas.* Verum S. Thomas, ut Cajetanus, præcipuus in Summam Angelici commentator, in hunc locum docet, *ibi* non vult, quod principia, seu præmissæ objectivæ, in conclusionibus necessariò intelligentur iterum formaliter, sed tantum aliquo modo virtualiter: sicut etiam, quando *ibidem* ait, quod amor mediorum tendat quoque in finem, non vult, quod tendat in finem formaliter, sed tantum virtualiter.

942. Scilicet, ut *ibidem* tradit Cajetanus, sicut aliquis orans dicitur virtualiter cogitare de Deo, etiam, quando non amplius actu, seu formaliter de eo cogitat, modò priùs actualiter mentem ad Deum elevaverit, & ex hac elevatione determinatus fuerit ad prosequendam orationem, e. g. vocalem: ita etiam potest aliquis dici, adhuc virtualiter intelligere principia, seu objectum præmissarum, modò priùs ea formaliter intellexerit, & ab eorum intelligentia fuerit determinatus ad intelligentiam conclusionem, seu objectum conclusionis; quia scilicet illa intelligentia principiorum, vel objecti præmissarum, virtualiter perseverat in intelligentia conclusionis, & ab hac intelligentia conclusionis participatur prior intelligentia præmissarum. Arguit deinde Cajetanus Gregorium Ariminensem, & alios impugnatores S. Thomæ, quasi non satis penetraverint mentem Angelici; eoquod tantum distinxerint inter amare, vel intelligere aliquid actualiter, & habitualiter: omiserint autem amare, vel intelligere virtualiter.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

943. **O**B. 1. contra 2. conclus. Quando cognoscimus unum propter aliud, debemus etiam cognoscere illud aliud: sed objectum conclusionis cognoscimus propter aliud, scilicet propter objectum præmissarum: ergo debemus etiam cognoscere illud aliud, seu objectum præmissarum. prob. ma. quando volumus unum propter aliud, debemus etiam velle illud aliud: ergo etiam, quando cognoscimus unum propter aliud, debemus quoque cognoscere illud aliud. ant. prob. ex Aristotele 1. *Postr. c. 2. seu text. 5.* ubi sic habet: *Propter quod est unum quodque, illud magis est, ut, propter quod amamus, illud amicum magis.*

944. Resp. dist. ma. debemus etiam cognoscere illud aliud, necessariò per eundem actum. neg. ma. debemus illud aliud cognoscere, vel per eundem actum, vel per aliquem alium præcedentem. conc. ma. & conc. mi. sub priore distinctione conc. vel neg. conseq. ad prob. in primis neg. ant. quod universaliter certò non est verum: sic Deus vult, seu amat pœnam propter peccatum, quin ullo modo velit, vel amet peccatum: & debitor vult, seu amat solutionem debiti propter importunitatem creditoris, vel minas judicis, quin has velit, aut amet. Dein etiam potest distingui ant. quando volumus unum propter aliud, volumus etiam illud aliud, necessariò per eundem actum. neg. ant. per eundem, vel alium actum. conc. vel om. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. certè Cajetanus loc. cit. n. præc. ait, patere, esse falsum, quod omnis amans propter finem, etiam eodem actu amet finem. Simili distinctione respondeatur ad dictum Aristotelis, quod alii vocant axioma Philosophicum: at certè non est universaliter verum.

945. Distinguendum est motivum intrinsecum actus à motivo extrinseco: illud actus intrinsecè attingit: hoc tantum præsupponit attachum ab alio actu: & sic, cum juxta nos objectum præmissarum sit tantum motivum extrinsecum conclusionis, non debet ab hac intrinsecè attingi: sicut nempe idem contingit in actibus voluntatis: sic e. g. si quis moriens, & destitutus copiâ confessarii, sibi ex metu gehennæ imperet actu charitatis Dei super omnia, hic actus charitatis non attingit intrinsecè gehennam, seu pœnas inferni; alias non esset actus charitatis: sed tantum præsupponit eas attachas ab alio actu inferioris ordinis, nempe ab actu timoris gehennæ.

Et sic bonitas finis sèpe est tantum motivum extrinsecum respectu actus eligentis, vel volentis media, quorum bonitas intrinseca non est ipse finis, sed aptitudo ad finem, quæ debet necessariò amari, dum amantur media ut media: finis autem est tantum extrinseca mensura bonitatis mediorum, quæ non debet necessariò amari, per illum ipsum actum, per quem amantur media. Verum quidem est, quod cognitio formaliter representans medium qua medium, sive ut aptum ad finem, etiam representet, seu cognoscat finem: sed non ideo voluntas etiam amat finem; quia non vult, aut amat omnia sic representata; alias, qui vellet contritionem, representatam ut detestantem peccata, vellet etiam peccata.

946. Ob. 2. Conclusio est actus rationalis: ergo debet exprimere suam rationem: sed ejus ratio est objectum præmissarum: ergo debet istud exprimerre, adeoque se in id reflectere. Confirm. Objectum conclusionis independenter ab objecto præmissarum appetit neutrum, seu præscindens à veritate, & fal-

sitate: ergo intellectus non potest illi assentiri independenter ab objecto præmissarum. prob. conseq. intellectus non potest cæco modo assentiri objecto, quod non appetit verum: ergo. Resp. conc. ant. neg. conseq. & conc. subsumpt. neg. iterum conseq. Aliter debet esse rationalis potentia, & aliter actus, præsertim illatus. Potentia est rationalis cognoscendo, vel affirmando rationem: actus vero est rationalis, vel exprimendo suam rationem, vel præsupponendo eam jam ab alio actu expressam.

947. Ad confir. om. ant. dist. conseq. hoc est, intellectus non potest illi assentiri, nisi priùs objecto præmissarum assensus fuerit per præmissas. conc. conseq. nisi priùs, seu in priori signo rationis, eidem assensus fuerit per ipsam conclusionem. neg. conseq. ad prob. conc. ant. & sub priore dist. conc. vel neg. conseq. Intellectus non agit cæco modo, quando est illuminatus per præmissas.

Neque post assensum præstitum præmissis conclusio amplius est neutra; alias non possemus unquam postea assentiri conclusioni, nisi iterum assentiremur præmissis, quod est contra experientiam; nam Mathematici sèpe assentientur demonstrationibus, seu conclusionibus evidentibus Euclidis, quin recordentur principiorum, ex quibus illæ illatae fuerunt: & ipsi adversarii non volunt, quod conclusio, illata tandem post plures syllogismos, se reflectat in omnes præmissas. Unde illa tantum propositio est neutra, quæ non est ex se immediatè nota, nec ulla ratione suadetur; si enim intellectui appareat aliqua ejus ratio, sive in eodem, sive in alio actu, propositio non est amplius neutra.

948. Dices 1. Sic posset etiam dici, quod propositio causalis non attingat suum motivum: hoc est absurdum: ergo. Confirm. Posset sic etiam dici, quod nulla propositio attingat suum motivum, sed tantum supponat illud per præviā apprehensionem attachum: hoc est absurdum: ergo. Resp. neg. ma. propositio enim causalis est unus actus indivisibilis, & explicitè repræsentat, atque etiam affirmat suum motivum: nec supponit illud jam per præcedentes alios actus affirmatum. An autem possint dari duo actus, quorum unus e. g. dicat: *Petrus est pius*: & alter: *Quia diligenter frequentat templa*: quin unus reflectat super alterum, non est opera pretium, multum litigare.

949. Ad confirm. neg. ma. nam hæ consequentiæ malæ sunt: Motivum non debet bis attingi: ergo nec semel: item: Actus non debet affirmare motivum: ergo nec potentia. Dein sic potentia (& consequenter etiam actus) non esset rationalis; nam potentiam judicare rationabiliter, hoc esse propter illud, est, eam judicare, hoc esse; quia est illud: ergo debet potentia etiam judicare, quod illud sit: atqui per præviā apprehensionem non judicat: ergo debet judicare per ipsam propositionem causalem, si objectum affirmetur propter alterum. Si autem propositio esset immediata, seu affirmans objectum propter se (quo casu objectum materiale, & objectum formale, seu motivum, sunt idem) clarum est, per eundem actum simul affirmari motivum, ut potè identificatum objecto materiali, quod affirmatur.

950. Dices 2. Juxta nos posset dari actus fidei Theologicæ, qui non attingeret suum motivum, seu testimonium Dei infallibile; hoc est falsum: ergo. Confirm. Posset etiam dari actus charitatis Theologicæ, quo diligemus proximum propter Deum, quin tamen simul diligemus Deum: hoc non est verum: ergo. Resp. mi. negatur à quibusdam recentioribus cum P. Thyrso: at neg. ma. Quod actus fidei debeat intrinsecè attingere testimonium Dei, non benè probaretur ex tam debili, & incerto fundamento

damento logico, seu ex hoc, quod conclusio se reflectat in præmissas: melius probatur cum S.Thoma ex eo, quod actus Theologicus debeat potentiam unire Deo, de quo plura Theologi.

Aliud est, quod possit dari aliquis actus; non fidei Theologicæ formalis, sed, ut vocant, virtualis; sive, ut eum nominat Gormaz, fidei objectivæ, assentiens veritati alicui propter testimonium Dei; quin assentietur etiam ipsi testimonio, sed istud habeat tantum pro motivo extrinseco: nam talem actum posse dari defendunt plures Theologi. Ad confirm. neg. ma. quia nec iste actus uniret potentiam Deo, adeoque non esset charitatis Theologicæ. At rursus dari potest talis actus, qui sit imperatus ab actu amoris Dei, & amet proximum propter Deum, tanquam motivum extrinsecum; qui reductivè suo modo spectet ad habitum charitatis.

951. Ob. 3. Tertia mentis operatio, seu discursus, differt essentialiter à secunda mentis operatione, seu præmissis: sed non differt per aliud, quam per reflexionem in præmissas: ergo hæc reflexio est ipsi essentialis. Confirm: Discursus est illatio unius ex alio: ergo est cognitio unius, & alterius. Resp. neg. mi. Differentia stat in his, 1. quod discursus, seu conclusio (cui adversarii supponunt identificatum esse discursum) essentialiter presupponat præmissas, per quas determinetur intellectus ad assentiendum conclusioni. 2. quod discursus habeat speciale modum tendendi illativum, qui exprimitur per particulam ergo, & non potest reperiri in secunda mentis operatione. Ad confirm. neg. conseq. non enim discursus solus, si adæquate identificetur conclusio, est cognitio unius, & alterius, sed potius est cognitio unius post cognitionem alterius: &, quando dicitur esse cognitio unius ex alio, tantum significatur, quod sit cognitio illata ex alio, seu cognitio, ad quam intellectus determinatur à prævia cognitione alterius.

952. Dices 1. Hic ipse modus tendendi, indicatus per particulam ergo, non potest explicari, nisi per reflexionem conclusionis in objectum præmissarum: ergo. Resp. neg. ant. In primis, si per talem reflexionem posset explicari particula ergo, tunc possent syllogismi ita fieri: *Omnis homo est animal: Petrus est homo: Petrus est animal; quia omnis homo est animal, & Petrus est homo: sed nunquam ita fiunt, nec intelligibiliter fierent: & ipsi adversarii nunquam omitunt particulam ergo: sed potius per particulam quia annexunt utramque præmissam.* Secundò, si particula ergo indicaret talem reflexionem, etiam aliæ particulæ sed, & vel, & similes, eodem modo deberent indicare similem reflexionem in præcedentes propositiones: adeoque minor deberet se reflectere in majorem, & una pars propositionis disjunctivæ in alteram, itemque una pars propositionis copulativæ in alteram: quæ dici non possunt, certè prorsus gratis assererentur. Scilicet, sicut plures particulæ aliæ significant certum modum tendendi experimentaliter notum, qui ulterius explicari non debet, ita etiam particula ergo significant modum tendendi illativum, proprium tertiaræ mentis operationi, qui etiam ulterius explicari non debet: sicut etiam non debet ulterius explicari modus tendendi optativus, quem significat particula *utinam*.

953. Dices 2. Particula *utinam* est signum voluntatis aliquid desiderantis. Resp. & pariter dico, quod particula ergo sit signum intellectus, inferentis aliquid ex altero, ita, ut ab hoc recipiat pro priori illuminationem, & quandam determinationem, & sic progrediatur ad illud affirmandum. At, si petam ulterius, quid sit aliquid desiderare, repones, hog

esse per se manifestum, nec in explicationibus eundum in infinitum. Verum eodem jure dico, etiam, quid sit, aliquid inferre ex altero, esse per se clarum, ita, ut nec Logicæ tyronibus amplius in Summulis declarari debeat: imo, ut rusticci quoque id quoad rem ipsam satis intelligent; cùm in obviis materiis bene discurrant.

Dices 3. Etiam apprehensiones evidentes objecti determinant ad judicium immediatum, illuminando intellectum: ergo etiam secunda mentis operatio habebit modum tendendi, explicandum per particulam ergo. Resp. neg. conseq. Particula ergo non significat quamcunque illuminationem, aut determinationem intellectus, sed talem, quæ fiat per progressum judicativum ab una veritate ad alteram, & per repræsentatam identitatem in tertio, quæ ulteriore explicatione non egent.

Ob. 4. Potest conclusio aliqua, illata ex præmissis evidenteribus, habere idem objectum materiae, quod habet alia conclusio, illata ex præmissis probabilitibus: sive potest idem objectum materiae inferri ex præmissis evidenteribus, & ex probabilitibus: in tali casu conclusio evidens intrinsecè differt à probabili, ut nemo negat: ergo se reflectit in præmissas; aliás non esset ulla ratio, quare intrinsecè differret. Resp. neg. conseq. In primis per istam reflexionem non explicatur universaliter differentia intrinseca talium conclusionum; nam casu quo uni quædam præmissæ essent evidentes, alteri verò, eas minus penetranti, essent tantum probabiles, prioris conclusio esset evidens, posterioris tantum probabilis, & consequenter intrinsecè different, non tamen ratione reflexionis in præmissas; cùm juxta adversarios ambæ se reflecterent in easdem. Quare duæ tales conclusiones intrinsecè differunt; quia una, deducta ex præmissis evidenteribus, est intrinsecè ita clara, & efficax, ut intellectus rapiatur ad assensum ei præstandum: altera verò, ex præmissis probabilitibus deducta, non habet parem claritatem, aut vim rapiendi intellectum ad assensum.

954. Ob. 5. Intellectus habet omnia requisita ad faciendam reflexionem in præmissas objectivas: ergo, cùm sit potentia necessaria, debet eam facere. prob. ant. habet evidentem veritatem præmissarum, saltem in syllogismo demonstrativo, & nihil aliud deest: ergo. Resp. 1. cur juxta adversarios intellectus non infert bis eandem conclusionem; cùm eodem modo habeat omnia requisita? Resp. 2. neg. ant. ad prob. dist. ant. habet evidentem veritatem præmissarum, cui jam assensus est per præmissas. conc. ant. cui necdum assensus est, neg. ant. & conseq. Evidens veritas necessitat intellectum tantum ad semel ei assentiendum, in eodem quasi continuo, non ad sepius; aliás necessitaretur intellectus ad tot assensus, quot possent coexistere apprehensioni evidenti, quod gratis diceretur: imo fortè novus assensus evidens necessitaret iterum ad alium; cùm & ipse sit evidens propositio ejusdem veritatis, quo admisso ieretur in infinitum, ut patebit consideranti.

955. Dices. In tali casu dantur novæ apprehensiones, repræsentantes objectum præmissarum ut affirmabile per conclusionem: ergo. Resp. neg. ant. Nulla est necessitas novarum harum apprehensionum; nam intellectus per ipsas præmissas formales, repræsentantes judicativè identitatem in tertio (quæ est objectum præmissarum) & per apprehensiones, repræsentantes identitatem inter se (quæ est objectum conclusionis) sufficienter determinatur ad inferendam conclusionem, non reflectentem se in præmissas. Casu quo autem aliquis vellet elicere conclusionem, reflectentem se in præmissas, videtur debere voluntas excitare, aut combinare novas apprehensiones, vel

vel istæ aliunde excitari, quod non negamus possibile.

956. Ob. 6. Sæpe, dum proponuntur alicui plura motiva, is tamen assentitur tantum propter aliqua, neglectis aliis: e. g. judici proponuntur sex testimonia de facto homicidio, & ille tantum credit id factum esse propter tria, atque negligit reliqua: in tali casu talis assensus, vel conclusio, se necessariò reflectit super aliqua motiva, & non super alia: ergo debet dari hæc reflexio. Resp. neg. mi. Vel in hoc casu sermo est de judiciis immediatis: & dico, quod judex quidem affirmet dari sex testimonia, sed non faciat propositionem causalem, qua dicat: *Credo, factum esse homicidium; quia sex testes id factum affirmant*: verum faciat aliam, qua dicat: *Credo factum esse homicidium; quia tres testes id affirmant*. Sed non videretur hic queri de propositione causalí, à qua non est paritas ad conclusionem ex n. 948.

957. Vel sermo est de judiciis mediatis, tum verò iterum res hæc potest dupliciter considerari. Vel enim index assumit quodlibet testimonium seorsim pro præmissa, sic discurrendo: *Quod Petrus dicit, verum est: sed dicit, factum esse homicidium: ergo factum est homicidium*: & tunc in illis syllogismis, qui versantur circa testimonia neglecta, judex non assentitur majori, adeòque nec identitati in tertio: consequenter experientia refundenda est in non præstitum assensum identitati in tertio.

Vel ponitur, quod judex assumat omnia sex testimonia in unam præmissam, dicendo: *Quod hi sex testes dicunt, verum est Et. & tunc, vel assentitur judex huic præmissæ, & nullum testimonium negligit, adeòque debet conclusio juxta adversarios super omnia se reflectere: vel ei non assentitur, & iterum non assentitur identitati in tertio: adeòque experientia iterum in negationem hujus assensus refundenda est*. Nec dicas, judicem in tali casu assentiri illi præmissæ secundum quid, id est, secundum tria testimonia; hoc enim non est assentiri illi præmissæ, sed huic alteri: *Quidquid tres isti testes dicunt, verum est Et.*

958. Dices. Potest judex in tali syllogismo, utpote tantum probabili, suspendere conclusionem, & postea liberè aliam, tantum tribus testimoniis nimam inferre: ergo. Resp. neg. conseq. Hæc conclusio non se reflectet necessariò, etiam super tria tantum testimonia; quia non probatur ea necessitas: quidquid sit, an possit inferri ex prioribus præmissis, sex testimonia afferentibus; videtur enim potius voluntas, in hoc casu determinare intellectum ad novas præmissas eliciendas. Dein hic casus est potius contra adversarios; nam ipsi volunt, conclusionem se necessariò reflectere super totum objectum præmissarum; cum toties repeatant, particulam ergo explicari non posse, nisi per repetitionem totarum præmissarum, seu totius objecti motivi: certè in hoc casu non posset desumi ex particula ergo, an conclusio propter istud, an propter aliud motivum inferretur, quod adversarii iterum nolunt.

959. Ob. 7. Color non potest videri, nisi simul videatur lux; quia lux est ratio videndi colorem: ergo etiam veritas conclusionis non potest cognosci, nisi simul cognoscatur veritas præmissarum; quia hæc est ratio cognoscendi veritatem conclusionis. Resp. neg. conseq. Non sufficit ad videndum colorem, si lux priùs vila fuerit; si enim Deus lucem in instanti A visam subtraheret, non posset in instanti B videri color, ut est omnibus clarum ab experientia: neque etiam requiritur, ut lux videatur ante colorem, ut iterum est clarum ab experientia: & hinc lux non bis videtur.

At requiritur, ut objectum præmissarum sit cognitum ante objectum conclusionis, ut est clarum ex natura discursus formalis: non autem requiritur, ut

objectum præmissarum simul per eundem actum cognoscatur cum objecto conclusionis; quia non probatur, quod beat bis cognosci. Bene autem dicitur, lux videri per eandem visionem cum colore, ne admittantur gratis duas visiones, una lucis, altera coloris: at non benè dicitur, quod objectum præmissarum cognoscatur per conclusionem; cum gratis dicatur, idem bis cognosci. Nota sub finem, non negari à nobis, quod objectum præmissarum, utpote realiter identificatum cum objecto conclusionis, etiam realiter cognoscatur in conclusione, sed tantum negari, quod cognoscatur formaliter sumptum, sub ratione objecti præmissarum, seu identitatis in tertio.

QUESTIO SECUNDA.

De Syllogismo in specie.

ARTICULUS I.

Quid & Quotuplex sit, & an detur Scientia.

960. **D**uplex syllogismus hac quæstione considerandus est nobis, nempe *Demonstrativus*, & *Topicus*, seu, ut etiam ab Aristotele nominatur, *Dialecticus*: id est, *syllogismus scientificus*, atque *probabilis*; nam tertius, seu *syllogismus sophisticus*, jam sat ex examinatus fuit in *Summulis*, nec de eo pluribus hæc est agendum; cum verè syllogismus non sit, ut ex Aristotele probatum est n. 306. Ut autem de duobus prioribus clare, ac ordinatè procedamus, præmittendæ sunt aliquæ explicationes quorundam terminorum, quorum intelligentia necessaria est: item resolvenda est breviter, una, aut altera quæstio, maximè circa quasdam antiquorum Philosophorum jam pridem antiquatas opiniones.

961. Itaque *scientia actualis*, sive *actus scientificus*, est cognitio evidens rei per causam, ut diximus n. 227. At *scientia habitualis*, seu *habitus scientificus* est *habitus inclinans ad tales actus*. Tam *scientia actualis*, quam *habitualis*, dividitur in *speculativam*, & *practicam*, quæ jam sufficienter explicatae sunt n. 205. & n. 236. At *habitualis* ulterius dividitur in quatuor scientias primarias, ad quas aliae reducuntur: & haec sunt *Logica*, *Physica*, *Metaphysica*, *Mathematica*. Divisionem hanc legitimam esse probat Maurus q. 5. Log. ex eo, quod quatuor sint modi cognoscendi objecta.

Primò enim cognoscuntur objecta per sensus, quoad mutationes eorum sensibiles: quod spectat ad *Physicam*: secundò cognoscuntur per imaginationem quoad varias figuræ, lineas, angulos &c. quod pertinet ad *Mathesin*: tertiò cognoscuntur abstractivè, seu cognitione abstrahente, ab omni sensibili, & imaginabili: quod spectat ad *Metaphysicam*: quartò tandem cognoscuntur reflexè, ut jam priùs cognita: quod pertinet ad *Logicam*. Inter has scientias ad mentem Mauri loc. cit. prima inventa esse videtur *Physica*, tum *Mathesis*, inde *Metaphysica*, ac ultimò *Logica*; nam, ut ait, res primò cognoscuntur sensibus, tum à phantasia, inde ab intellectu directè, ac postremò reflexè. Fuerint tamen *Physica*, & *Metaphysica*, nondum perfectæ ante *Logicam*, & de facto à *Logica* incipiendum est ob dicta à n. 256. de *Logica* necessitate.

962. His quatuor primariis scientiis subalternantur aliae scientiæ, & artes. Sic *Physicæ* subjicitur *Medicina*, *Chirurgia*, *Alchimia*, *Pictoria*: imò ad *Physicam* reducuntur omnes facultates corporeæ, in quantum aliqua principia à *Physica* accipiunt, & à *speculatione* ad *praxin* transeunt. *Mathesi* subordinantur

Geome-

Geometria, Arithmetica, Musica, & cæteræ plures ejus species, partim speculativæ, partim practicæ. Logicæ subditur Grammatica, Rhetorica, Poësis &c. partialiter etiam Ethica, licet partialiter revocetur ad Physicam. Metaphysica præcipue sub se habet Théologiam naturalem, quæ de Deo ex principiis, lumine naturæ notis, differit: dein etiam alias scientias, quæ de substantiis immaterialibus completis tractant.

Requiritur autem ad scientiam subalternatam, seu inferiorem, non quidem, ut cum superiore, seu subalternante, conveniat in prædicato speculativæ, aut practicæ (alias nullæ artes practicæ possent subordinari Physicæ speculativæ) sed, ut subalternata idem objectum consideret, quod considerat subalternans, quatenus non eadem latitudine: sic Medicina considerat corpus ut sanabile, quod etiam considerat Physica, verum non tantum ut sanabile, sed sub ratione longè ampliori, sive ut mutabile. Dein requiritur, ut Scientia subalternata recipiat aliqua principia, seu aliquas propositiones, tanquam probatas à subalternante, & propterea suppositas tanquam certas. vide de hac scientiarum subalternatione Comptonum disp. 19. de Anim. sec. 2. & Cardinalem Sfondratum l. 3. Log. §. 3. n. 17.

963. Jam demonstratio est syllogismus scientificus, seu formaliter faciens scire, ut probatum est n. 296. Alia autem demonstratio dicitur *à priori*, seu *propter quid*, quando demonstratur effectus per causam: e. g. quando ex interpositione terræ, inter solem, & lunam, demonstratur eclipsis lunaris: ad quam reducitur etiam demonstratio proprietatum ex essentia, e. g. risibilitatis ex rationalitate. Alia demonstratio dicitur *à posteriori*, seu *quia*, quando ex effectu demonstratur causa, e. g. ex creaturis Deus: ad quam etiam reducitur demonstratio essentiæ ex proprietatibus, e. g. rationalitatis ex rifiabilitate. Demonstratio, quæ fit per terminum convertibilem, (e.g. quando, ut aliqui volunt, demonstratur per parentem omnis imperfectionis Deus) à quibusdam revocatur ad demonstrationem à posteriori, ab aliis vocatur demonstratio *quasi à priori*: de quo non est operæ preium litigare.

964. Demonstrationis præmissæ, ut docetur ab Aristotele l. Poster. c. 2. debent esse propositiones *prima*, id est, quæ à priori non possint ulterius demonstrari: quod non est ita intelligendum, quasi præmissæ immediatae in qualibet demonstratione debeant esse tales; cùm sæpe tanquam præmissæ adhibeantur propositiones, quæ in prioribus demonstrationibus fuere conclusiones, adeoque demonstratae: sed tantum est ita intelligendum, quod præmissæ mediatae, in quas præmissæ immediatae ultimò resolvuntur, debeant esse propositiones *primæ*, non ulterius demonstrabiles; cùm in demonstrationibus non possit procedi in infinitum. videatur de Benedictis l. 4. Log. q. 2. c. 1.

Rursus, ut *ibidem* docet Philosophus, præmissæ demonstrationis, tam immediatae, quam mediatae, debent esse *veræ*, hoc est, conformes objecto: debent esse *causæ* juxta datam explicationem n. 227. item debent esse *notiores*; quia *veritas*, ex qua altera infertur; debet esse *notior*; alias non posset illuminare intellectum; ad inferendam *veritatem* alteram, quod tamen requiritur ad discursum *ex n. 115*. quia debet esse progressus à *noto* ad *ignotum*.

Hoc tamen intelligendum est de majore notitia in apprehensione, vel representatione, quam tunc habet intellectus, quando discursum facit; nam re ipsa in se præmissæ non sunt universaliter notiores; cùm enim eadem propositiones, saltem specificativè sumptæ, quæ modò sunt præmissæ, possint

in alio casu esse conclusiones, & vicissim propositiones, quæ modò sunt conclusiones, possint alia vice esse præmissæ (e. g. possum aliquando sic discurrere: *Sol adest: ergo datur dies: & alio tempore sic: Datūr dies: ergo adest Sol*) non debent præmissæ in seipsis esse notiores, sed tantum in apprehensione, hic, & nunc, intellectum illustrante. Poteſt autem utique contingere, ut de aliqua propositione hic, & nunc, detur clarius, & vivacior apprehensio, quam de alia, ita tamen, ut pro aliis circumstantiis, aut alia dispositione intellectus, possit dari clarius, & vivacior apprehensio de altera.

Eodem ferè modo præmissæ debent esse *certiores*, quam conclusio, nempe etiam in præsentí apprehensione intellectus, vel etiam adhæsione voluntatis, quatenus intellectus in præmissis apprehendit aliquam firmitatem, quam in eodem signo naturæ necdum apprehendit in conclusione: vel quatenus voluntas propter eandem apprehensam firmitatem in aliquo signo adhæret præmissis, pro quo signo necdum ita adhæret conclusioni. Quia tamen, ut dictum, præpositio, quæ modò est præmissa, potest alio tempore esse conclusio, & vicissim, quæ modò est conclusio, potest alia vice esse præmissa, potest quoque hæc apprehensio intellectus, & adhæsio voluntatis variari. Addendum hic, quod præmissa multo magis debeant esse saltem tam certæ, quam certa est conclusio, ut patet ex dictis supra n. 144.

965. Explicandum insuper, quid sit *evidentia*, *certitudo*, *dubium*, *opinio*. Est autem *evidentia* ex genere suo cognitio ita clara objecti, ut istud quasi videatur in illa, & ratione claritatis excludatur omne dubium de objecto: estque triplex, *metaphysica*, *physica*, & *moralis*, sicut *certitudo*, de qua jam dicendum.

Itaque *certitudo* est cognitio rei, hixa motivo excludente dubium. Motivum hoc est aliquando supernaturale, ut lumen fidei circa mysteria revelata: & tunc *certitudo* est supernaturalis: aliquando autem motivum hoc est naturale ex lumine rationis naturalis, ut in rebus naturaliter evidentiis: & tunc *certitudo* est naturalis. Ex quibus colliges, evidentiam, & certitudinem formalem, esse intrinsecam cognitionibus, non objectis; nam objecta manent semper eadem, sive de ipsis evidentia, aut certitudo detur, sive non, sive etiam omnino nesciantur: sic etiam objecta non excludunt formaliter dubium ab intellectu; sed hoc faciunt cognitiones, quæ formaliter per se ipsas intellectum contra dubia firmant: quamvis objecta id aliquo modo radicaliter, seu causaliter faciant.

Certitudo, ut rectè advertit Arriaga disp. 16. Log. sec. 4. n. 22. non differt ab *evidentia*, nisi ratione claritatis; nam *evidentia* est *certitudo* cum claritate: imò quibusdam videtur, non posse dari *certitudinem* naturalem, saltem *metaphysicam*, aut *physicam*; nisi simul sit *evidentia*; quamvis detur *certitudo* supernaturalis, nempe fidei Theologicæ, sine *evidentia*. Est autem *certitudo* naturalis (de supernaturali non agimus) triplex, nempe *certitudo metaphysica*, *physica*, & *moralis*.

966. *Certitudo metaphysica* est, quæ nititur motivis, seu principiis metaphysicè certis (talis certitudo est illius axiomatis: *Idem non potest simul esse, & non esse*) vel saltem talibus, quibus nec divinitus possit subesse falsum. *Physica* est, quæ nititur principiis physicè certis, e. g. connexione causæ necessariæ cum suo effectu: vel talibus, quibus saltem naturaliter non possit subesse falsum: sic naturaliter est certum, quod ignis applicatus urat. *Moralis* est, quæ nititur, non principiis ethicis (nam ex his etiam

etiam metaphysica certitudine potest demonstrari Deus) sed talibus, quibus moraliter non potest subesse falso, id est, non nisi rarissimo, ut adeo, si non excludant prorsus omne, saltem excludant prudens dubium, sive dein sint principia physica, sive ethica, sive moralia. Et sic moraliter certum est, quod nemo hominum defacto vixit annos per ducentos annos. Rursus alia dicitur *certitudo objectiva*: non, quasi insit objecto; hoc enim negavimus n. 965. sed, quod oriatur ex merito objecti, seu rationis objectivae: & vocatur etiam *certitudo infallibilitatis*. Alia dicitur *certitudo subjectiva*, quando supra meritum motivi tamen mens objecto, tanquam certo, firmiter adhaeret: & vocatur quandoque etiam *certitudo adhesionis*: quae etiam dari potest respectu falsitatis: & sic haereticis certi sunt eorum errores.

967. Certitudini opponitur *dubium*, quod est *hesitatio*, vel *suspensio intellectus*, neutri parti assentientis, ob formidinem erroris: quando scilicet rationes in neutram partem sufficiunt, aut se mutuo elidunt. Eidem certitudini etiam opponitur *opinio*, quae est assensus nixus motivo incerto, ac fallibili, & ex se non excludente formidinem oppositi: dicitur autem *probabilis*, si nititur fundamento gravi, potente movere virum prudentem, ad irreprehensibilem assensum: econtra dicitur *improbabilis*, si nitratur levi fundamento.

Formido, quam suo modo respicit opinio, est potius actus voluntatis, quam intellectus; est enim timor; *formido autem intellectualis impropre dicta potest* (ut recte habet noster Haunoldus l. 3. *Theol. tr. 1. c. 3. controv. 1. §. 2. n. 251.*) dici, esse actus intellectus, vel affirmantis, vel saltem apprehendentis, se versari in periculo propinquuo erroris: & quidem hic actus intellectus est *formido intellectualis actualis*: alia autem est *formido intellectualis radicalis*, quae re ipsa aliud non est, quam ipsa incertitudo motivi, supra quam si intellectus se reflecteret, determinaretur ad formidinem formalem, sive actualem. Huc referri etiam potest *suspicio*, quae est assensus, quo quis judicat, forte hoc, vel illud esse, aut fuisse, aut fore; unde est judicium valde infirmum.

968. Jam duo fuere errores quorundam antiquorum Philosophorum sibi oppositi; aliqui enim voluerunt, omnia posse naturaliter demonstrari ab hominibus. At est evidens, non tantum, quod non possint demonstrari secreta cordium, sed quod etiam plurimorum effectuum causae, vel entium proprietates, & plurima alia, adhuc sint ignota, e.g. *circa animalia*, plantas, magnetem, elementa, ipsum hominem, &c. Alii econtra, ut Sceptici, seu Pyrrhonici, à Pyrrhone Eleo sic dicti, (qui fuere Academicorum Platonicorum degeneres posteri, ut tradit S. Augustinus l. 19. *de civit. Dei. c. 1.*) negarunt omnem scientiam, & asseruerunt, de omnibus se dubitare: cumque interrogarentur, an non saltem scirent, se dubitare, responderunt, etiam se dubitare, an dubitent. Plato inter hos quasi medius in *Phædone*, seu *de Anima ante medium* admisit quidem aliquam scientiam: verum simul docuit, eam non de novo acquiri, sed esse tantum reminiscientiam, seu recordationem eorum, quae anima, extra corpus creata, prius didicisset, vel quorum notitiam, adhuc extra corpus existens, à Deo accepisset: at postea corpori infusa ex materia contagione oblita fuisset: successivè autem sensuum ope, studioque iterum reminisceretur.

969. Dico 1. Datur aliqua scientia. ita omnes prudentes. Probatur. Vel scientia sumitur pro quavis certa, & evidenti notitia, etiam immediata: vel sumitur strictius pro conclusione scientifica, seu

demonstratione: in utroque sensu datur scientia ergo. prob. 1. p. mi. evidencia sunt plurima principia immediata, tam speculativa, quam practica: ergo. prob. ant. aliqua afferendo, e.g. *Idem non potest simul esse, & non esse*: *Totum est majus sua parte: Bonum est faciendum: malum est fugiendum &c.* ergo. Prob. 2. pars. Ex his, & similibus principiis inferuntur plures conclusiones evidentes: e.g. hominem plus aliquid esse, quam corpus, homicidium esse vitandum &c. ergo.

Confir. Sententia adversariorum opponitur aperte bonis moribus, & honestati: ergo est absurdum. ant. prob. si de omnibus potest dubitari, etiam poterit dubitari, an bonum sit faciendum, malum fugiendum, an virtus amplectenda, & vitium evitandum: quo posito homines habent facilem excusationem, dum se dedunt vitiis, dicendo, non esse maiorem rationem sequendi virtutem, quam vitium, & aquè prudenter se eligere sibi delectabilia, quam ardua: sed hoc est aperte oppositum bonis moribus: ergo.

970. Dico 2. Scientia non est tantum reminiscientia, sed etiam, & quidem sapientissime acquisita de novo notitia. ita omnes contra Platonem. Prob. Sententia Platonis supponit falso, nempe animas esse creatas extra corpus, cuius oppositum habetur ex Concilio Lateranensi sub Leone X. *Sess. 8. Constitutione: Apostolici regiminis solicitude.* & multis ostendit S. Thomas *contra gentiles l. 2. c. 83.* ergo etiam ipsa est falsa. Confir. 1. Gratis prorsus dicitur, cum habere scientiam de coloribus, & surdum de musica, jam acquisitam extra corpus: ergo. Confir. 2. Natura dedit homini sensus, ut per eos acquireret varias species, & notitias de rebus, & inde ulterius acquireret etiam habitus, ac scientias, tam habituales, quam actuales: ergo has non habuit jam prius, sed de novo acquirit.

971. Ob. 1. contra 1. concl. Omnis nostra notitia habetur dependenter à sensibus: sed omnis talis notitia est fallax: ergo nulla est scientifica. Confir. 1. Sapientia decipimur, putantes, nos habere demonstrationem, dum habemus paralogismum: ergo nunquam sumus certi, & consequenter nunquam habemus scientiam. Confir. 2. Quidam dubitareunt etiam de primis principiis: ergo nihil est certum. Resp. om. ma. (quia multa etiam independenter à sensu cognoscimus, e.g. quod actu existamus, intelligamus &c.) neg. mi. Licet sensus fallere possint quoad aliquos actus, non tamen fallere possunt quoad multitudinem uniformem actuum; nam Deus, auctor omnis veritatis, dedit nobis sensus in hunc finem, ut acquiramus per eos varias notitias: & hinc non permittit, eos universaliter falli: & certè constans visio stellarum in cælo, constans intuitus universi, constans auditus de existentia Romæ, vel Constantinopolis, non potest falli, licet unus testis posset fallere.

Ad 1. confirm. neg. conseq. Licet quis possit una, aut altera vice decipi, non sequitur, quod decipi possit semper, præsertim iis in rebus, in quibus alii universaliter cum ipso sentiunt: nec Deus permettere potest tam universalem errorem, præsertim circa principia, honestatem morum concernentia. Ad 2. confirm. neg. conseq. Ex eo, quod aliqui imprudentes de aliqua veritate evidenti dubitaverint; quia eam, vel noluerunt, vel non potuerunt penetrare, non sequitur, quod etiam debeant dubitare prudentes, qui objectum rite penetrant.

972. Ob. 2. contra 2. conclus. Nequit intellectus invenire certam veritatem, nisi illum prius noverit: ergo omnis scientia est reminiscientia. prob. ant. si quis querat Petrum, non inveniet illum, nisi eum prius

priùs noverit: ergo etiam, si intellectus quærat veritatem, non inveniet illam, nisi eam priùs noverit. Confir. Sæpe indocti interrogati de aliqua re, statim afferunt, eam ita esse: quin imò interrogati etiam de quibusdam veritatibus geometricis, statim aptè respondent: ergo signum est, quòd habuerint aliquando species de illis rebus, quæ per interrogationem excitentur.

Resp. neg. ant. ad prob. om. ant. neg. conseq. Veritates aliquæ per seiphas statim se manifestant, ut prima principia, & conclusiones, ex iis facillimè deducendæ: sicut, si Petrus alias ignotus mihi obvius fieret, & diceret: *Ego sum Petrus*: eum statim cognoscerem, licet priùs non novissem. Aliquando quidem veritates aliquo modo confusè priùs debent esse cognitæ, ut dein adhibito studio clariùs intelligantur: at etiam in hoc casu clarior illa cognitio subsequens non est reminiscencia, sed vera nova notitia, quæ priùs non fuit habita.

Ad confirm. om. 1. p. ant. (quia ex modò dictis habetur, aliquas veritates statim seiphas manifestare, dist. 2. p. de quibusdam veritatibus geometricis facillimis, & cuique manifestis, aptè respondent. conc. ant. de difficilibus. neg. ant. & conseq. Interim non negatur, quòd sæpe recordemur priorum actuum, & actus multi scientifici sint reminiscencia, quando scilicet scientiis priùs acquisitis utimur: sed tantum negatur, quòd omnis scientia, & prima Scientiarum acquisitio, in homine sit reminiscencia.

A R T I C U L U S II.

An Scientia, & Opinio de eodem Objecto possint simul stare in eodem Intellectu, aut Actu.

973. Prænotandum 1. posse intellectum eidem objecto assentiri propter plures rationes evidentes, etiam eodem actu; nam e. g. ab autoribus afferuntur plures demonstrationes Dei, in quarum omnium motiva potest intellectus uno actu tendere. Eodem modo potest intellectus eidem objecto assentiri propter plures rationes probabiles; nam utique non frustra sæpe pluribus rationibus probabilibus auctores firmant suas assertiones: quas rationes simul unico actu intellectus potest amplecti. Unde difficultas hujus quæstionis stat in eo, an intellectus simul possit amplecti, tam rationes evidentes, quam probabiles, circa idem objectum: sive dein id faciat per duos actus, quorum unus assentiatur objecto propter rationem evidentem, alter propter probabilem: sive id faciat per unicum actum, qui assentiatur simul propter utrumque motivum, evidens, atque probabile.

974. Prænotandum 2. evidentiam unam esse alterâ majorem; nam evidencia est cognitio clara, ac certa: at tam claritas, quam certitudo suscipiunt magis, & minùs, ut est innegabile; hinc aliquæ evidentiæ dicuntur primi, vel superioris ordinis, alia secundi, vel inferioris ordinis. Unde, licet forte cum evidencia primi ordinis, e. g. cum evidenti assensu primorum principiorum, non posset stare in eodem, vel in diversis actibus, opinio circa idem objectum, vel eadem principia, non sequeretur, quòd non possit stare cum evidencia aliqua vera, sed ordinis inferioris.

Evidem Haunoldo de *Anima ration.* c. 4. a. 8. n. 103. videtur imperceptibile, quòd quis e. g. principio ex se evidentissimo: *Idem non potest simul esse, & non esse*: assentiatur, etiam propter motivum tantum probabile, sive à ratione, sive ab autoritate petitum; coquòd tale motivum videatur ab evidencia obrui, ut obruitur lux modica candelæ à

splendidissimo sole: qua in re tamen ei contrarius est de Benedictis l. 4. Log. q. 3. c. 4. ob. 4. licet autem hoc transmittatur, tamen non ita res hæc imperceptibilis est in evidentiis ordinis inferioris, quæ non ita plenè illustrant intellectum. His prænotatis.

975. Dico 1. Potest intellectus eidem objecto simul assentiri, uno actu propter motivum evidens, & altero propter motivum probabile. ita Arriaga disp. 6. de *Anima sec.* 6. n. 109. ubi dicit etiam, hanc sententiam esse communem. Haunoldus de *Anima ration.* c. 4. a. 8. n. 108. de Benedictis l. 4. Log. q. 3. c. 4. & alii plures, præsertim recentiores. Prob. conclusio ab experientia. Sæpe adhibentur ad probandam aliquam assertionem plures rationes, seu motiva, quorum aliqua sunt evidencia, alia tantum probabilia, ex autoritate, vel aliqua ratione in evidence: ergo debet intellectus talibus motivis posse, saltem per distinctos actus assentiri; alias frustra adhiberentur talia motiva. Nec dicas, intellectum tantum posse assentiri talibus motivis, si divisim proponantur, non autem, si simul proponantur; hoc enim prorsus gratis dicitur, ut patebit ex solutione objectionum.

976. Dico 2. Potest intellectus eidem objecto assentiri per unum actum, elicitem ex duplice motivo, evidente, atque probabili. ita Arriaga disp. modò cit. n. 111. de Benedictis loco modò cit. Haunoldus art. modò cit. n. 109. & alii plures. Prob. Intellectus potest ferri in objectum uno actu, ex diversis motivis elicito: ergo etiam potest ferri uno actu, elicito ex uno motivo evidente, atque altero probabili. ant. partim constat ex n. 973. partim probatur à paritate, cum voluntate; cum enim hæc possit tendere in idem objectum ex duplice motivo, e. g. in ambulacionem ex motivo sanitatis, & recreationis, negandum non est, idem posse intellectum. prob. etiam conseq. non habent inter se oppositionem motivum evidens, atque probabile, ut patebit ex solutione objectionum: ergo.

977. Ob. 1. contra 1. conclus. Aristoteles 1. Post. c. ult. ait: *Manifestum autem ex his quòd neque opinari simul idem, & scire contingit*: ergo non possunt de eodem objecto simul dari scientia, & opinio, in eodem intellectu. Confirm. Objectum scibile est necessarium: objectum opinabile est contingens: ergo non potest de eodem objecto dari scientia, & opinio. Resp. dist. conseq. non possunt dari simul scientia, & opinio, in sensu restricto Aristotelis. conc. conseq. in sensu non ita restricto, sed proprio, & communi. neg. conseq. Aristoteles ibi per opinionem non intelligit quemcumque assensum, nixum motivo fallibili, sed talem, qui affirmet, objectum aliter se posse habere: at hoc non requiritur ad opinionem, etiam propriè acceptam; quis enim dicat, quòd, qui probabiliter judicat, rem aliquam existere, semper simul quasi reflexè judicet, eam posse non existere?

Ad confirm. Resp. quòd sic neque in diversis intellectibus posset dari de eodem objecto scientia, & opinio, quod est falsum; nam utique multa, quæ Mathematicis demonstrata sunt, ab aliis tantum probabiliter noscuntur. Et hinc, cum Aristoteles loco modò cit. etiam dicat, quòd scibile, & opinabile, inter se differant (quod, si loquamur cum communi, non est verum, ut patet ex ratione modò allata) non videtur esse necessarium, in acceptione scientiæ, & opinionis tam restricta, hīc eum sequi. in forma. om. 1. p. ant. dist. 2. objectum opinabile est contingens sæpe. conc. semper. subdist. si sumatur opinabile in sensu restricto. conc. si sumatur in sensu proprio, & communi. neg. ant. & conseq. ostensum enim est, objecta scientiæ mathematicæ

thematiæ esse etiam in sensu proprio opinabiliæ, adeoque etiam opinabiliæ posse esse ita necessaria, ut necessaria esse debent objecta scientiarum.

978. Ob. 2. Tale objectum esset evidens, & non esset evidens: hæc sunt contradictoria: ergo. Confir. Saltem intellectus esset certus, seu certificatus, ratione actus scientifici, & non esset certus, seu certificatus, ratione actus probabilis: hæc iterum sunt opposita: ergo. Resp. neg. suppositum ex n. 965. ubi dictum, objectum non esse evidens, sed actum: quod autem unus actus sit evidens, alter non, nulla est contradictione, ut patet. Ad confir. conc. ma. & neg. min. quam negabit quilibet Summulista. Attamen hic queri posset, an intellectus deberet in tali casu dici simpliciter certificatus: & respondeo affirmativè; quia hæc denominatio convenit illi, qui habet de re notitiam, excludentem omne dubium, qualem haberet talis intellectus; nam additus actus opinativus eam non tolleret.

979. Ob. 3. contra a. conclus. Motivum probabile in concursu motivi evidentiis non amplius potest movere: ergo actus evidens illi non innititur. ant. prob. candela accensa serenissimo sole splendente non amplius illuminat: ergo etiam, illuminante intellectum motivo evidente, eum non amplius illustrat motivum probabile. Resp. Hoc argumentum probaret, quod neque actus idem possit nisi gemino motivo evidente; cum etiam una evidencia sit major altera, sæpe cum magno excessu.

In forma dist. ant. motivum probabile non potest movere in concursu motivi evidentiis supremi ordinis. om. ant. motivi evidentiis inferioris ordinis. neg. ant. & conseq. videantur dicta n. 974. ad prob. dist. ant. candela non illuminat, si aer necdum sit tam luminosus, quam ignis candela. neg. ant. si jam sit tam luminosus. conc. ant. (quia non potest ignis intensiore lucem in aere producere, quam ipsam habeat) & neg. conseq. quia motivum probabile non faceret actum magis scientificum, sed daret ei aliud prædicatum, scilicet opinionis, ex diverso motivo.

980. Ob. 4. Talis actus non esset formidolosus; quia scientificus: & esset formidolosus; quia opinativus: sed hoc esse non potest: ergo. Resp. neg. 2. p. ant. talis enim actus non esset actualiter, seu formaliter formidolosus; non enim est de ratione opinionis formido actualis, seu formalis (quam explicavimus n. 967.) nam videtur innegabile, quod intellectus sæpe tantum attendat ad motivum assensus, quin attendat ad ejus fallibilitatem, quo casu non formidat actualiter: & videtur hoc præsterim contingere, quando quis jam sèpius assensus est opinioni probabili tanquam veræ: quin imò videtur in tali casu aliud esse motivum assentiendi, aliud motivum formidandi, nempe ratio in oppositum (sicut est aliud motivum efficaciter volendi medicinam, nempe sanitas, & aliud motivum eam inefficaciter nolendi, nempe amarities) unde potest intellectus tantum attendere ad unum motivum, & non ad alterum.

Jam si de ratione opinionis non est formido actualis, tunc actus inmixus simul motivo evidenti, & probabili, non erit formidolosus actualiter; quia actualiter formidinem impedit motivum evidens: imò neque ipse actus erit formidolosus radicaliter, seu in actu primo; quia, cum hic actus essentialiter respiciat motivum evidens, nunquam potest cum ipso identificari formido; quare tantum unum ejus motivum, scilicet probabile, erit radicaliter, seu in actu primo formidolosum, quatenus possit in absentia motivi evidentiis, si non causare formidinem formalem, seu actualiter, saltem cum ea stare.

981. Dices 1. Conclusio sequitur debiliorem par-

Mayr Philosophia, Tom. I.

tem quoad certitudinem, ut diximus n. 144. ergo etiam actus nixus motivo evidenti, & probabili, sequitur debiliorem partem, consequenter est formidolosus, & incertus. Resp. neg. conseq. Neutra præmissa se solâ est adæquatum motivum conclusio-nis, sed qualibet deficiente conclusio deficit: consequenter ista non potest esse firmior, quam sit quælibet præmissa: adeoque quoad firmitatem, & certitudinem suam, sequitur debiliorem præmissam, seu partem.

At, quando idem actus dicitur à nobis, esse simul scientia, & opinio, supponitur, quod tam motivum evidens, quam probabile, sit saltem in actu primo adæquatum, ita, ut propter quodlibet se solo acceptum veritas objecti materialis affirmari possit (de alio enim casu conclusio non loquitur) quare deficiente motivo probabili non deberet etiam deficeret veritas objecti materialis; nec enim deficeret ratio adhuc sufficientissima eam affirmandi: adeoque talis actus quoad suam certitudinem, vel firmitatem, non debet sequi debiliorem partem, seu debilius motivum: sed saltem æquè firmus est, acsi niteretur solo motivo evidente; quia motivum probabile additum nihil tollit de firmitate evidentiæ: sicut, si muris ex se firmissimis addatur adhuc sustentaculum ligneum debilius, non ideo minus firmiter fulcietur tectum impositum.

982. Dices 2. Actus scientiæ est formaliter, & actualiter firmus, ac certus: ergo actus opinativus est formaliter, & actualiter formidolosus. Confir. Motivum fallibile trahit post se saltem judicium de possibiliitate erroris: sed hoc non potest stare cum actu scientiæ, & multo minus ei esse identificatum: ergo. Resp. conc. ant. neg. conseq. Actus scientiæ essentialiter nititur motivo firmo, ac certo, & quidem clare proposito, quod non potest impediri ab alio actu, quo minus intellectum reddat certum, & firmum: at fallibilitas motivi probabilis potest impediri ab evidentiæ adjuncta, quo minus producat actualiter formidinem. Ad confir. dist. ma. motivum fallibile, sibi soli relictum, trahit post se tale judicium. om. ma. (nam universaliter id non contingit; potest enim intellectus non attendere ad fallibilitatem motivi ex n. 980.) si adjungatur ei motivum evidens. neg. ma. & conc. mi. neg. conseq.

983. Ob. 5. Talis actus esset certus, & incertus: hoc implicat: ergo. Confir. Talis actus possit esse verus, & falsus: hoc est impossibile: ergo. prob. ma. casu quo motivum probabile esset re ipsa falsum, actus nixus eo motivo esset falsus: sed simul esset verus, ut pote scientificus. ergo. Resp. neg. ma. Talis actus esset simpliciter certus; quia excluderet omne dubium de opposito (vide dicta n. 978.) quamvis fortè dici possit incertus secundum quid, ratione motivi non certi, de quo non litigabo. Ad confir. neg. ma. ad prob. dist. ma. esset falsus quoad unum objectum formale, seu motivum opinativum. conc. ma. quoad objectum materiale. neg. ma. & dist. mi. esset verus quoad objectum materiale. conc. mi. quoad objectum formale, seu motivum opinativum. neg. mi. & conseq.

Est receptum ab omnibus in Summulis, quod propositio causalis sit simpliciter falsa, quando affirmat unam rationem falsam, quamvis altera sit vera, dum utramque affirmat copulativè; quia propositio copulativa tota est falsa, si unum ejus membrum est falsum. Unde, si quis affirmaret, nunc diem esse valde serenam, ex ratione una evidente, scilicet præsen-tiæ solis sereni, & altera probabili falsa, e. g. præsen-tiæ planetæ Jovis, quem putaret etiam adesse, & ali-quid conferre ad serenitatem diei; cum tamen re ipsa non adesse, talis actus esset simpliciter falsus.

Q

984. Quare

984. Quare videtur innegabile, quod talis actus scientificus, nixus simul motivo probabili falso, sit re ipsa simpliciter falsus: verus tamen secundum quid, sive quoad objectum materiale, & alterum objectum formale, seu rationem evidentem: & sic respondet etiam Haunoldus de *Anima ration.* c. 4. a. 8. n. 113. ac addit, quod veritas absoluta, seu simpliciter talis, excludat omnem falsitatem. Evidem posset videri mirabile, quod actus scientificus sit falsus, & quod actus falsus excludat omne dubium de opposito: sed mox minuetur admiratio, si res ritè explicetur.

Nam actus scientificus non est falsus quoad objectum materiale, circa quod excludit dubium: neque quoad objectum formale, à quo denominatur scientificus: sed tantum quoad alterum objectum formale, à quo denominatur opinativus. Potest etiam responderi cum Haunoldo loc. cit. quod, si alicui non arrideat hic modus loquendi, possit bona pace uti alio; cum tota hæc lis sit de nomine; nam quæstio de re stat in hoc, an aliquis actus possit duplii tali motivo intrinsecè niti: an autem dein dicendus fit talis, vel talis, est quæstio de nomine.

Dices. Propositio copulativa, affirmans unusa motivum falso, est falsa: ergo etiam propositio copulativa, affirmans unum motivum probabile, & infirmum, est tantum probabilis, & infirma. Resp. neg. conseq. & retorq. arg. ergo apprehensio indi- visibilis, simul motiyi evidenter, & probabilis, erit tantum probabilis; cum tamen rapiat intellectum ad assensum: item actus efficaciter amplectens motivum amandi, sed simul etiam inefficaciter amplectens motivum odio habendi, erit simpliciter odium: rursus compositum, involvens partem non rationalem, erit simpliciter irrationale: quæ admitti non possunt. Scilicet non est paritas ab una denomi natione ad aliam, nec propterea, quod una tribuatur alicui rei ob aliquam rationem, statim ob similem rationem tribuitur etiam altera: sed quænam tribuenda sit, quænam non, desumi debet ex regula supra n. 251. statuta.

Nempe sèpe una denominatio usitata est apud auctores, non alia: sic sanè nemo dicit minus firmum id, quod nititur sustentaculo uno firmiore, & altero minus firmo, quænam id, quod nititur sustentaculo firmiore solo: at omnes vi Summularum dicunt actum illum falso, qui nititur motivo falso. Ad abundantiam dari potest disparitas ex eo, quod ex communi veritas stet in indivisibili (nam strictè loquendo non est unum magis verum, quænam alterum) nec dicatur verum, nisi quod est pure verum; at verò firmitas, aut certitudo, non stet in indivisibili; cum juxta omnes detur magis, & minus firmum, magis, & minus certum: & firmitas major, & minor possint optimè combinari, imò sèpe firmum ex additione alicujus in se minus firmi fiat magis firmum; cum præsertim firmitas minor nihil tollat de firmitate majore, ut patet in exemplo n. 981. adducto.

985. Ob. 6. Talis actus esset in duplice specie: ergo implicat. Confirm. 1. Talis actus neque esset scientia, neque opinio: ergo est impossibilis. Confirm. 2. Quando concurrunt duo motiva, potest intellectus duos actus elicere: ergo, cum nullum adsit determinativum ad eliciendum tantum unum actum, elicit duos. Resp. neg. ant. esset enim in una certa specie, sicut mulus e. g. est in specie certa, inter equum, & asinum. Ad 1. confirm. Resp. esse quæstionem de nomine, ad quam non male responderet Haunoldus citatus n. 112. nomen scientiæ esse genericum, & complecti sub se, tam actus, qui nituntur solis motivis evidenteribus, quænam actus, qui simul nituntur motivis probabilibus; si tamen hic modus

loquendi iterum non placeat, excogitandum erit novum nomen, tali actui tribuendum. Ad 2. confirm. neg. conseq. Causa determinativa ad unum actum potest esse diversa excitatio specierum, vel representatio convenientiæ illorum motivorum, in ordine ad probandum idem objectum materiale, vel simile quid: & ad talia adversarii etiam sèpe debent recurrere; cum utique negare non possint, sèpe multa motiva unum tantum actum terminare, quæ tamen sufficerent ad terminandos plures: quia imò, cum talis assensus, ut mox dicemus n. 987. sit etiam subjectus imperio voluntatis, potest dici, intellectum ad eum determinari à voluntate.

986. Ob. ultimò. Talis actus subjaceret imperio voluntatis, & eidem non subjaceret: ergo est impossibilis. prob. ant. subjaceret, utpote assensus præstitus motivo probabili: non subjaceret, utpote assensus evidenter, & necessarius respectu intellectus: ergo. Resp. neg. 2. p. ant. ad prob. neg. 2. p. ant. quia, licet actus, elicitus ex solo motivo evidente, fit necessarius respectu intellectus; eo quod hic necessariò debeat assentiri motivo evidenti: non tamen est necessarius assensus, elicitus etiam ex motivo probabili; quia intellectus non debeat necessariò assentiri motivo probabili; unde talis assensus potest elici, vel non, pro libertate voluntatis.

987. Dices. Evidentia prævertit omne imperium voluntatis, & antequam hæc liberè imperet, jam intellectus evidentiæ necessariò assentitur: ergo non potest voluntas liberè determinare intellectum ad præstandum assensum, simul ex motivo evidenti, atque probabili: ergo debeat prius elici actus ex solo motivo evidenti, & tum primum aliud ex motivo probabili: ergo non potest intellectus eidem objecto simul assentiri ex utroque motivo, tam evidenti, quænam probabili.

Ad hanc replicam variij variè respondent: ego dist. 1. conseq. ergo non potest voluntas liberè determinare intellectum ad præstandum primum assensum, simul ex motivo evidenti, atque probabili. om. 1. conseq. non potest determinare ad præstandum secundum assensum. neg. 1. conseq. atque etiam neg. 2. ac 3. conseq. Motivum evidens necessitat intellectum ad unum assensum: sed non necessitat ad plures, & plures; alias iretur in infinitum; unde, quidquid sit, an primus assensus, tali objecto præstitus, sit subjectus imperio voluntatis, an non, saltem secundus erit subjectus, ita, ut voluntas possit liberè determinare, an intellectus tantum ex uno motivo evidenti, an verò simul ex motivo probabili, alterum assensum debeat elicere; quare potest voluntas alium assensum ex utroque motivo imperare, & intellectus eum elicere.

ARTICULUS III.

An concessis Præmissis Evidenteribus Intellectus necessitatetur ad Conclusionem.

988. **D**Uplex hic distingui solet *necessitas*, nempe *quoad speciem*, & *quoad exercitium*. Illa est, quando potentia est necessitata ad certam speciem actus, e. g. ad speciem amoris, ita, ut non possit ex contraria specie, e. g. odii, actum elicere. Ista verò est, quando potentia est ita necessitata, ut non tantum non possit elicere actum contrarium, sed etiam non possit omittere actum ex hac specie; sic. e. g. Beati in caelo non tantum non possunt elicere actum odii contra Deum, sed etiam debent elicere actum amoris erga ipsum.

Duplici huic necessitati opponitur duplex libertas: una *quoad speciem*, seu *contrarietas*, quando scilicet potentia liberè potest elicere actum contrarium: altera *quoad exercitium*, seu *contradictionis*, quando

quando potentia potest saltem mittere actum, e. g. amoris, non tamen ponere actum odii. Quaritur jam, qualis detur necessitas in intellectu, concessis præmissis evidentibus, stricte talibus, (hoc est, excludentibus omne dubium de falsitate propositionum oppositarum) respectu conclusionis, quam videt ex illis præmissis legitimè deduci.

989. Dico 1. Intellectus concessis præmissis evidentibus necessitatur ad conclusionem quoad speciem. ita communissimè omnes. Prob. Intellectus non potest assentiri falso evidenter cognito ut tali: atqui, si negaret talem conclusionem, assentiretur falso evidenter cognito ut tali: ergo non potest eam negare, & consequenter necessitatur ad illam quoad speciem. ma. patet ab experientia communissima, qua habetur, quod nullus, dum actu videt solem, possit assensum elicere de eo, quod illum non videat: vel, dum actu dolet dentibus, quod non sentiat.

Insuper est receptum axioma: *Nulla potentia operatur intendens ad malum*: atqui falsum est malum intellectus: ergo non potest falsum cognitionem ut tale intendere, vel amplecti. Prob. etiam mi: superior. Si intellectus negaret illam conclusionem, assentiretur propositioni oppositæ: atqui hæc est evidenter falsa, & cognoscitur ut talis: ergo. prob. mi. proposition, opposita alteri evidenter vera, est evidenter falsa: & cognoscitur etiam ut talis, si altera cognoscitur ut evidenter vera: ergo.

990. Dico 2. Intellectus concessis præmissis evidentibus necessitatur ad conclusionem etiam quoad exercitium. Conclusio ista non est tantum clarissimè S. Thomæ in 2. dist. 25. q. 1. a. 2. in corp. & 1. p. q. 82. a. 2. in corp. item in quæst. disput. q. 22. de volunt. a. 5. ad 3. Et 1. 2. sed etiam est communissima aliorum, adeò, ut auctores communiter hoc ponant discrimen, inter veritatem evidenter, & non evidenter, quod illa necessitet intellectum, non autem ista: certè Conimbricenses in 1. Post. c. 1. q. 4. a. 4. ajunt, videri sibi, hanc sententiam esse omnium gravissim auctorum. Prob. conclusio ratione, quam communiter assertant auctores.

Intellectus est potentia necessaria: ergo positis omnibus ad agendum prærequisitis debet agere: atqui concessis præmissis evidentibus sunt posita omnia prærequisita ad ageundum, seu inferendam conclusionem: ergo debet agere, seu conclusionem inferre. primum enthymema est extra dubium: subsumptum bene probat Arriaga disp. Log. 15. sec. 6. n. 67. negativè sic. Gratias dicunt adversarii, nec possunt probare (quod tamèn ipsis incumberet) plus requiri: ergo. Confir. Non licet pro libitu conditiones, vel alia requirere, quin probentur: ergo. prob. ant. alias plurimæ entia sine necessitate multiplicarentur, maximè imperia voluntatis sine numero; nam, si essent necessaria imperia ad conclusiones evidentes, etiam forent necessaria ad præmissas evidentes, saltem, si istæ non essent (uti sèpissimè non sunt) principia omnium prima: item etiam similia imperia essent necessaria ad actus sensuum exterorum; non enim sensus sunt potentiarum magis necessaria, quam intellectus: ergo.

991. Dico 1. nos multiplicare perfectiones intellectus, dum dicimus, cum cum paucioribus posse agere. Sed contra est. Præterquam, quod per se minus sit, multiplicare tantum aliquas perfectiones identificatas, quam entia distincta, adversarii non minus multiplicant perfectiones voluntatis, dum afferunt, ejus libertatem se extendere ad assensus etiam evidentes, ita, ut ipsa possit, ante hos assensus ponere imperium aliquod, ut eliciantur, vel etiam nolitionem, qua impedianter. Adde, quod cæteris paribus major sit perfectio, quam est actio libera, quam, quam est necessaria.

Mayr Philosophia, Tom. I.

Dices 2. nos multiplicare potius entia, dum asserimus, necessariò semper inferri conclusionem: adversarii autem id negant: &, ne reponamus, ipsos admittere semper actum voluntatis, possunt dicere, quod in casu omissæ conclusionis tantum adstruant puram omissionem liberam, quæ re ipsa nihil est. Sed contra est. Si adversarii dicunt, in casu omissæ conclusionis dari puram omissionem liberam, necessariò debent admittere, quod in casu positæ conclusionis detur positivum imperium voluntatis: cumque conclusio, etiam juxta adversarios, ferè semper ponatur, multiplicantur, plurima talia imperia sine necessitate. Neque dici potest, puram omissionem sufficere ad conclusionem, tam ponendam, quam impediendam; nam intellectus non est potentia libera, quam possit seipsum determinare: actus primus autem, potentiam necessariam determinans ad unum, debet aliquid aliud involvere; quam actus primus, eandem potentiam determinans ad aliud priori oppositum:

992. Dices 3. posse dici, quod, quando ponitur conclusio, detur pura omissione libera, & quando non ponitur, (quod rarissimè fit) detur imperium positivum voluntatis, conclusionem impediens: adeòq; non multiplicari entia. Sed contra est. Qui sic respondent, tamèn admittunt tot effectus, quod nos: quia loco conclusionis impeditæ admittunt actum voluntatis. Insuper autem multiplicante entia ex parte actus primi, dum semper requirunt ante omnem conclusionem evidenter (et ob partitatem rationis etiam ante omnem alium assensum evidenter, saltem, qui non sit circa principium omnino primum) ut voluntas, habeat totam ex iudicio indifferentem, ac aliis pluribus constitutam libertatem, vi cuius possit imperare, vel impediere conclusionem: quod nos minimè requirimus.

993. Dices 4. Hunc actum primum liberum necessariò requiri; eo quod, sicut non necessitatur voluntas ad amplectendam bonitatem creatam, ita neque necessitetur intellectus ad amplectendam veritatem creatam. Sed contra est. In primis non est paritas à voluntate libera ad intellectum necessarium; alias, cur non, sicut voluntas potest liberè amplecti id, quod sub una ratione appareat bonum, licet sub alia clare sit malum (qualis est e. g. peccatum delectatio) poterit etiam intellectus amplecti id, quod sub una ratione appareat verum, licet sub alia appareat clare falsum? item, cur non dicitur, quod potentia visiva, etiam apertis oculis, non necessitetur ad videndam lucem creatam? Si dicas, intellectum esse magis conjunctum voluntati, quam alias potentias, id negatur; cum etiam alias potentias identificantur animæ.

994. Dein etiam mihi falsum videtur, voluntatem à nullo bono creato necessitari; nam Angelicus 1. p. q. 82. a. 2. in corp. docet, voluntatem necessitari à bono creato, quod clare videtur habere necessariam connexionem cum beatitudine: idem, & non aliud, docet in quæst. disput. q. 22. de voluntate. a. 5. in corp. Item difficiliter capit, quomodo damnatus in inferno, semper possit suspendere amorem liberationis à peccatis, licet hæc sit bonum creatum. Dein non videtur alia ratio, quare motus primi primi non censemur liberi, e. g. si percussus alap statim repercutias; nisi quia ista vindicta proponitur ut purum bonum, licet creatum. Tandem potest utique abstrahi, & abstrahitur quoad verum ordinariè, quoad bonum saltem sèpissimè, an sit creatum: & tunc ratio creati non potest impedire, quod minus voluntas, vel intellectus, amplectatur bonum, aut verum.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

995. **O**b. 1. S. Thomas I. 2. q. 9. a. 1. ad 3. sic scribit: *Voluntas movet intellectum quantum ad exercitium actus; quia & ipsum verum, quod est perfeccio intellectus, continetur sub universali bono, ut quoddam bonum particulare: ergo voluntas movet ad exercitium cuiuslibet actus veri, adeoque etiam evidenter. Confir. Idem S. Doctor I. 2. q. 17. a. 6. in corp. ait: Quantum ad exercitium actus... actus rationis semper imperari potest: ergo omnis actus rationis, etiam evidens, potest a voluntate imperari.*

Resp. dist. conseq. voluntas movet; vel directe, vel indirecte, ad exercitium actus veri. conc. conseq. semper directe. neg. conseq. Directe movet voluntas ad actum conclusionis, quatenus, supposito jam assensu praemissarum, immediate imperat assensum conclusionis: indirecte autem movet, quatenus movet, & applicat intellectum ad considerationem objecti: & sic voluntas etiam juxta nos potest indirecte movere ad actum evidenter. Quod autem S. Doctor non determinate loquatur de directa motione, sed tantum indeterminate, vel de directa, vel de indirecta, satis patet legenti corpus articuli citati, ubi ait, voluntatem etiam movere visum, seu potentiam videndi ad visionem, ad quam tantum potest movere indirecte, vel mediate: item, quia comparat voluntatem duci exercitum mediate, quando, ut ait S. Doctor, movet suo imperio aliquem ex tribunis, qui dein ordinat aciem.

996. Ad confir. neg. conseq. nam S. Doctor ibi expressè dicit, non omnem actum rationis imperari posse, atque pro exemplo adducit apprehensionem simplicem, & assensum primorum principiorum: inde subjungit, aliqua apprehensa non convincere intellectum, & assensum circa talia esse in potestate nostra: quod etiam nos concedimus; & certe apprehensa probabilia sunt talia, non autem apprehensa evidencia; nam, ut docet ipse Angelicus I. p. q. 82. a. 2. in corp. intellectus ex necessitate assentitur propositionibus, habentibus necessariam connexionem cum primis principiis, quales, ut ait, sunt conclusiones demonstrabiles: & addit: *Et his intellectus ex necessitate assentit, cognita connexione necessaria conclusionum ad principia, per demonstrationis deductio-* nem. Ad summum forte S. Thomas admisit respetu actuorum evidentium imperium mediatum, vel indirectum; nam verbis objectis statim subjungit: *Sicut, cum indicitur alicui, quod attendat, & ratione utatur: hoc est, ut applicet intellectum ad considerandum objectum.*

997. Ob. 2. Non experimur nos necessitari ad conclusionem evidenter: ergo non necessitamus. Resp. I. de Benedictis I. 4. Log. q. 1. c. 5. §. 1. negat. ant. & non sine ratione: cum enim auctores incomparabiliter plures afferant hanc necessitatem, & insuper in primis principiis videatur innegabile, quod experiamur, nos rapi ad assensum, videtur ista experientia omnino dari. Resp. 2. retrorq. arg. nam multò minus experimur, nos liberè assentiri conclusioni evidenti, post præviam deliberationem, & consultationem; cum tamen libertas, sive extrinseca, sive intrinseca actuorum, magis cadat sub experientiam, quam necessitas. Resp. 3. om. ant. eo quod sèpissimè nos non ita reflectamus in nostros actus. neg. conseq. ob nostras rationes.

998. Dices. Sæpe accidit, ut aliquis concessis praemissis evidentiis neget conclusionem, vel saltem suspensus circa eam hæreat: ergo experientia docet, non necessariò inferri conclusionem. Resp.

dist. conseq. experientia docet, non necessariò inferri conclusionem, si adsint omnia requisita. neg. conseq. si non adsint. conc. conseq. In tali casu, vel praemissa non sunt revera evidentes, vel non sunt in forma legitima, vel non rite penetrantur, nec agnoscitur identitas in tertio: Hinc, præsertim Ignari Logices, solent etiam in aliis scientiis hæretere. Eadem responsio danda est, si ponatur, vel intellectus non posse tres actus simul elicere, vel Deus negare suum concursum, vel quid simile: & in talibus casibus etiam nil juvaret imperium voluntatis, ut consideranti facile patet.

999. Ob. 3. Ex iisdem praemissis potest inferri conclusio directa, & indirecta: ergo voluntas debet determinare, quemam potius inferatur. Confir. Dantur habitus ad actus scientiarum, seu conclusiones: sed non dantur habitus, nisi ad actus subjectos libera voluntati: ergo prob. mi. habitus debent facilitare potentiam ad actus: sed hanc non possunt facilitare ad actus necessarios: ergo. Resp. neg. conseq. Ordinariè infertur conclusio directa; quia hæc con naturalius sequitur: si autem potius cognoscatur evidenter identitas in tertio, ex qua sequitur conclusio indirecta, inferretur potius ista: si autem simul cognoscatur evidenter identitas in tertio utraque, scilicet, tam respectu conclusionis directæ, quam indirectæ, tunc dabatur necessitas ad utramque conclusionem.

1000. Ad confirm. neg. mi. ad prob. dist. mai habitus debent facilitare potentiam, vel directe, vel indirecte. conc. ma. necessariò directe. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Habitus intellectuales juxta communem nostrorum, quam etiam amplectemur in Animistica, consistunt in speciebus multiplicatis, rite coordinatis &c. ita, ut facile sint excitabiles, quæ excitabilitas indirecte facilitat potentiam; quia, dum facile excitantur species, & his excitatis intellectus statim circa evidentes veritates suos actus elicit, ipse indirecte facilitatur: & certè juxta communem datur etiam habitus primorum principiorum, quorum assensus etiam juxta adversarios non est subjectus voluntatis imperio. Addit Hurtadus disp. 7. de Anima sec. 4. §. 31. habitum conclusionis non distingui ab habitu praemissarum.

1001. Ob. 4. Potentia locomotiva, quamvis sit potentia necessaria, tamen est subjecta voluntati: ergo etiam intellectus, etsi sit potentia necessaria, tamen potest esse subjectus voluntati. Resp. 1. retrorq. arg. in potentia visiva, auditiva, nutritiva. Resp. 2. neg. conseq. Potentia locomotiva non habet ullum objectum, à quo determinetur, sicut tamen habent potentia visiva, & auditiva, lucem, & sonum, & pariter intellectus evidens verum; unde potentia locomotiva prorsus indifferens ad motum dextrorum, vel sinistrorum, sursum, aut deorsum, debet dirigi à voluntate: & nisi ab hac dirigeretur, sæpe operaretur necessariò in suum malum, ut quandoque contingit laborantibus morbo epidemico, vel lunaticis.

At intellectus est ex se determinatus ad verum, habetque directionem à seipso, imò etiam debet dirigere voluntatem: atque in assensibus verè evidentiis operatur in maximum suum bonum. Accedit experientia evidens, quæ ostendit, potentiam locomotivam esse per se ordinatam ad exequenda voluntatis imperia, qualis experientia minimè datur de intellectu. Accedit, iterum, quod ab una potentia, etiam necessaria, non statim argumentari liceat ad aliam, si in eodem genere potentiarum necessiarum sint aliquæ certò non subjectæ voluntati, ut sunt visiva, auditiva &c.

1002. Ob. 5. Intellectus est subjectus voluntati, etiam

etiam in evidentibus, quoad continuationem assensū; quia non necessitatū ad plures, & plures semper assensū eliciendos: ergo etiam est subjectus voluntati quoad productionem primi assensū; prob. conseq. prima productio, & continuatio, seu subsequens productio, non differunt specie: ergo, sicut intellectus est subjectus voluntati quoad unam, etiam est subjectus quoad alteram. Resp. neg. conseq. ad prob. neg. conseq. Si intellectus secundum assensū est objecto evidenter proposito, jam obtinuit suū finem, nempe veritatem, & possessionem intentionalem objecti, in qua potest quiescere; alias fatigetur nimium, & impeditur ab aliis actibus, quod ipsi esset malum.

1003. Dices. Si intellectus post assensum, præstatum præmissis, debet insuper assentiri conclusioni, tunc debet eidem objecto bis assentiri: sed hoc nos non admittimus: ergo. Resp. dist. ma. debet bis assentiri eidem objecto realiter accepto. conc. ma. eidem formaliter accepto, seu eodem modo proposito. neg. ma. & dist. sic. mi. neg. conseq. Scilicet debet intellectus, postquam assensū est objecto, quod in præmissis propositum est, tanquam identitas in tertio, eidem iterum assentiri, quando proponitur in conclusione, tanquam formaliter aliud, seu tanquam identitas inter se. Ratio ulterior est; quia ad proponendum ita objectum, tanquam formaliter à se diversum, concurrunt novæ, atque diversæ apprehensiones evidentes, quæ necessitant ad assentiendum novæ veritati evidenter propositæ: ferè sicut, si prius objectum evidenter proponatur ut animal, & postea pro altero instanti ut rationale, intellectus etiam necessitatū ad assentiendum, quod sit rationale, nec potest quiescere in priori assensu, quo affirmavit esse animal. At, quando objectum nec formaliter est aliud, tunc nec dantur novæ diversæ apprehensiones, nec necessitas novi actus.

1004. Ob. 6. Si intellectus necessitatū ad conclusionem verè evidenter, necessitatū etiam ad conclusionem tantum apparenter evidenter: sed ad hanc non necessitatū: ergo. prob. mi. ideo non necessitatū intellectus in probabilibus; quia alias sāpe necessitatētū ad falsum: sed, si necessitatētū ad conclusionem tantum apparenter evidenter, etiam sāpe necessitatētū ad falsum: ergo. Resp. 1. retorq. arg. in necessitate quoad speciem, quam etiam adversarii admittunt in conclusione apparenter evidenti, non autem in iudicio tantum probabili. Resp. 2. om. ma. (quia aliqui volunt, evidentiam tantum apparentem non excludere omnem, tam directam, quam reflexam suspicionem de falso, quod tamen difficulter probaretur) neg. mi.

1005. Ad prob. dist. ma. ideo non necessitatū intellectus in probabilibus; quia necessitatētū ad falsum tantum rarissimè, & ad falsum nullo modo cognitum, nec suspectum. neg. ma. quia necessitatētū valde frequenter ad falsum, saltem per præviā suspicionem, vel etiam rationem probabilem pro opposito, cognitum, & insuper sāpē ad periculum incurriendi falsum. conc. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq. Licet autem in tali casu forte intellectui expedire, cum non necessitari, tamen non expedit, cum nunquam necessitari: sicut, licet aliquando expedire, pro aliquo casu legem aliquam non esse, non tamen ideo expedire, eam universaliter non esse. Noto hīc, diversimodē induci necessitatētū ab evidētia vera, & ab evidētia tantum putatitia. Illa inducit necessitatētū vi solius motivi: ista non vi solius motivi, sed vi motivi ut substantis erroneæ apprehensioni, ita, ut stante motivo, & remota tantum erroneæ apprehensione, possit cessare necessitas: quæ cessare non potest stante motivo verè evidētia.

Mayr Philosophia, Tom. I.

ARTICULUS V.

An Intellectus concessis Præmissis Probabilibus necessitatū ad Conclusionem.

1006. Dico 1. Intellectus, concessis præmissis probabilibus, & cognita identitate in tertio, necessitatū ad conclusionem quoad speciem. ita communissima. Prob. Intellectus non potest pro eodem instanti assentiri, & dissentiri objecto evidenter eidem: atqui, si non necessitatētū in nostro casu ad conclusionem quoad speciem, posset pro eodem instanti assentiri objecto præmissarum, & dissentiri objecto conclusionis, quod est evidenter idem: ergo intellectus necessitatū ad conclusionem quoad speciem. prob. ma. intellectus non potest pro eodem instanti simul assentiri duabus propositionibus contradictoriis, ut patet ex constanti experientia, & alias posset assentiri falso cognito ut tali: ergo non potest simul assentiri, & dissentiri eidem objecto. Intellige *salem naturaliter*; nam ab eo, an id supernaturaliter fieri possit, & an non Deus post assensum præmissarum, pro sequenti signo naturæ, possit infundere evidenter apprehensionem de falsitate præmissarum, quæ trahat post se iudicium contradictionum iisdem præmissis, merito in Logica abstrahit; quamvis, ut verum fatear, mihi probabilius videatur, id fieri non posse; cum enim evidens illa apprehensio deberet durare per totum instans, deberet pro eo toto excludere assensum præmissarum: cum item duo assensus contradictionis habeant tantam oppositionem, ut non possint simul esse in eodem signo, videntur multo minus posse esse in diversis signis; sic enim non tantum coexistunt, sed unus insuper esset causa alterius. Verum, ut dixi, hīc abstrahimus de supernaturaliter possibili.

1007. Dico 2. Intellectus tamen in tali casu non necessitatū ad exercitium conclusionis: ita præter eos, qui etiam negant necessitatētū quoad exercitium in evidentibus, sentiunt Comitibricentes *ibidem*. Postea c. 1. q. 4. a. 3. §. *Dixi*, de Benedictis *ibidem*. 4. Log. q. 1. c. 5. §. 2. ac alii, recentiores præsentim, satis communiter. Prob. Si intellectus in tali casu necessitatētū ad conclusionem, vel ad eam necessitatētū dependenter ab imperio voluntatis, vel independenter ab isto: neutro modo necessitatū: ergo:

Prob. 1. p. mi. Si necessitatētū dependenter ab imperio, seu actu voluntatis: vel voluntas necessariò per eundem actum, per quem imperat præmissas, imperaret etiam conclusionem: vel hanc necessariò imperaret per novum imperium, post præmissas concessas elicited: sed neutrū necessariò fit à voluntate: ergo. prob. mi. imprimis voluntas non est semper expedita ad imperiatam conclusionem per actum illum, per quem imperat præmissas; quia non est semper, antecedenter ad præmissas, satis illuminata, neque jam satis agnoscit; quamnam conclusio ex pluribus, e. g. directa, vel indirecta, sequatur, adeoque non potest cæco modo aliquam imperare.

1008. Dein voluntas est potentia libera, cui non debet imponi necessitas, nisi gravibus rationibus probetur, quod adversarii non faciunt: & facilius admittitur aliqua multiplicatio entium, quam necessitas in potentia libera; alias eur non etiam ad parendum entitatibus dicitur intellectus necessitari ad præmissas probabiles? multo minus igitur debet imponi voluntati liberae talis necessitas, quando ea negatā potius minuuntur, quam multiplicantur entia. Ulterius communiter admittitur, voluntateni non necessitari ad volendum ullum bonum, quod ei

proponitur ut defectuosum, sicut tamen proponitur veritas tantum probabilis:

Sed neque voluntas necessariò imperat conclusio nem per actum distinctum, post præmissas concessas elicitum; nam iterum hac ratione imponitur voluntati liberæ necessitas, quæ non probatur: insuper hac ratione multiplicantur entia, seu conclusiones, quæ juxta adversarios necessariò imperari debent, & elici: juxta nos autem possunt impediri; & omitti.

1009. Prob. jam 2. p. minoris superioris, nempe, quod intellectus non necessitetur independenter ab imperio voluntatis: seu, quod intellectus non necessitetur à sua natura, sive tanquam potentia necessaria, quæ positis omnibus prærequisitis necessariò agat. Veritas conclusionis, ex præmissis probabilitibus deductæ, est tantum probabilis: ergo intellectus ex sua natura non est necessitatus ad eam inferendam. ant. admittitur ab omnibus; quia, quidquid veritatis habet in conclusione, refunditur in eam à præmissis, adeoque, cum istæ in se non habeant certitudinem ullam, aut evidentiam, sed tantum probabilitatem, non possunt, nisi probabilitatem refundere in conclusionem. prob. conseq. intellectus ex natura sua non est necessitatus, ad amplectendam veritatem tantum probabilem, ut est evidens ab experientia, & alijs, cum sèpe utraque contradictionis sit probabilis, deberet utramque amplecti, quod implicat: ergo:

1010. Respondent adversarii, intellectum quidem non necessitari, ad amplectendam quamcumque veritatem probabilem, sed tamen necessitari ad eam, quæ cognoscitur evidenter sequi ex alia veritate probabili jam admissa, seu ad eam, quæ cognoscitur conjuncta cum bonitate consequentia objectivæ. Sed contra est. Hæc cognitione sequelæ, vel consequentia objectivæ, aut etiam ipsa consequentia objectiva, non tribuit conclusioni majorem certitudinem, aut claritatem, quam habeant præmissæ, sed tantum ostendit, quod conclusio sit vera, si præmissæ sint verae: adeoque conclusionem relinquit in statu puræ probabilitatis, & quidem præcisè tantæ, quantam habent præmissæ: ergo ad talem conclusionem intellectus non magis necessitatur, quam ad præmissas. conseq. non videtur posse negari; nam, si conclusio per tales cognitiones, vel per ipsam consequentiam, non acquirit majorem certitudinem, vel claritatem, imo nec majorem probabilitatem, quam habeant præmissæ, etiam non acquirit majorem vim trahit intellectus, & consequenter iste non magis necessitatur ad conclusionem probabilem, quam ad præmissas probabiles.

1011. Confirm. Stante assensu præmissarum potest intellectus formidare de falsitate earundem (litterè enim de ratione assensù probabilis non sit formido actualis, est tamen de ratione ipsius formido radicalis, sive, ut possit conjungi cum formidine de falsitate) ergo etiam, stante assensu præmissarum, potest intellectus formidare de falsitate conclusio nis; quia hæc non habet majorem securitatem de veritate, quam præmissæ: ergo intellectus, etiam stante assensu præmissarum, non necessitatur ad conclusionem. prob. hæc ult. conseq. alijs intellectus ex sua natura necessitaretur, ad assentiendum illis rebus, in quibus videt claram, esse periculum incurrendi suum malum, imo videt sèpius actu incurrendum: atqui hoc dici non potest: ergo. prob. mi. natura non ordinat causas necessarias, ad amplectendum suum malum, cognitum, vel etiam suspectum: sane in nulla alia causa necessaria talis ordinatio, vel necessitas potest ostendi: imo ex hac ratione communiter negatur, intellectum necessitari ex se ad assentiendum præmissis probabilibus. Aliud est, quod

intellectus possit à voluntate determinari, vel necessitari ad assensum probabilem, ut nemo negat: & hinc ista quidem potest imperare, & sapissimè imperat conclusionem probabilem: non tamen eam imperat necessariò.

ARTICULUS VI.

Solvantur Objectiones.

1012. **O** B. i. contra i. conclus. Syllogismus probabilis nititur tantum dicto de ferè omni: ergo concessis præmissis potest negari consequentia. Confir. i. In hoc syllogismo: *Omnis homo est mendax: Christus est homo: ergo Christus est mendax*: quilibet Christianus concessis præmissis negabit consequentiam: ergo potest negari. Resp. neg. ant. alijs præmissæ, quæ communiter habentur probabiles, essent evidentes: nihil tamen ex iis inferretur; quia non essent universales, ut requiritur. Itaque etiam præmissæ probabiles nituntur dicto de omni simpliciter: attamen non est certum, aut evidens, an revera, an tantum apparenter, nitantur eo principio.

Ad confir. In primis in hoc syllogismo præmissæ non sunt tantum probabiles: sed hoc omisso neg. conseq. In hoc syllogismo prima præmissa non est omnino universalis; unde non nititur dicto de omni simpliciter, sed tantum dicto de ferè omni, & Christus non identificatur cum ulla parte medii, cui identificatur alterum extremum, id est mendax: adeoque non datur identitas in tertio. Si quis tamen per errorem existimat, primam propositionem esse omnino universalis, per errorem necessitaretur quoad speciem: quod admittere non est absurdum:

1013. Ob. 2. Juxta nos aliquis concessis præmissis hæreticis necessitaretur ad conclusionem quoad speciem: hoc est absurdum: ergo. Confirm. Conclusionis non habet majorem vim, quam præmissæ: ergo, si ad istas non datur necessitas quoad speciem, neque dabitur ad illam. Resp. neg. mi. Hæc necessitas, cum sit tantum consequens, utpote orta ex voluntario assensu præmissarum, potest sine ullo absurdo admitti. Sufficit tali homini, quod pro sequenti instanti possit revocare præmissas, & consequenter negare conclusionem. Ad confirm. neg. conseq. In tali casu ipsæ præmissæ necessitare, ad non compendendum cum ipsis actum contradictionum, & hunc impediunt. Nec tamen propterea possunt necessitare ad seipsas; nam necessitare non possunt, antequam existant (tunc enim primùm habent vim excludendi actum oppositum) sed neque etiam intellectus tunc ad ipsas affirmandas est aliunde antecedenter necessitatus.

1014. Ob. 3. Juxta nos aliquis, concessis præmissis etiam inter Catholicos probabilibus, necessitaretur quoad speciem ad conclusionem hæreticam: sed hoc non potest admitti: ergo. prob. ma. hæ præmissæ: *Si datur prædeterminatio physica, non datur libertas: Atqui datur prædeterminatio physica: sive etiam inter Catholicos probabiles: sed his concessis juxta nos aliquis necessitaretur quoad speciem ad hanc conclusionem hæreticam: Ergo non datur libertas: ergo.* Resp. neg. ma. ad prob. neg. mi. hic enim syllogismus est malus, & ex his præmissis nihil infertur.

Nam ad syllogismum verè probabilem requiritur, ut præmissæ, non tantum seorsim, sed etiam simul sint probabiles, sive sint comprobabiles, quales non sunt istæ, in objecione adductæ; nam una impedit verificationem alterius; si enim vera est major, tunc necessariò falsa est minor; quia prædeterminatio tollens libertatem dari non potest. Si autem minor

verè

vera est, tunc falsa est major; quia, si prædeterminatio detur, libertatem tollere non potest. Unde syllogismus non concludit; nec enim unquam in eo datur identitas in tertio; cum unum extremum necessariò excludat alterum ab eodem medio. vide etiam dicta supra n. 161. & 162.

1015. Ob. 4. contra 2. conclus. Syllogismus in genere juxta Aristotelem 1. Prior. 1. est *Oratio*, in qua positis quibusdam alterum quid à positis necesse est contingere; eoquod hæc sint: ergo etiam in syllogismo probabili alterum, scilicet conclusionem, necesse est contingere, seu inferri. Confir. Juxta nos posset quis in disputatione concessis præmissis probabilibus negare consequentiam, etiam in syllogismo formaliter bono: sed sic eluderetur vis syllogistica: ergo.

Resp. neg. conseq. Necesitas illa ad alterum universaliter significat, quod etiam alterum necessariò verum sit conditionatè, si scilicet vera sint præmissæ: vel fortè, ut quidam volunt, quod alterum necessariò sequatur quoad speciem, ita, ut negari non possit. Ad confir. neg. mi. Utique potest quis exteriùs negare etiam consequentiam evidentem, adeòque multo magis probabilem, quamvis interiùs ei necessariò, vel liberè assentiatur; non enim implicant mendacia: at non ideo eluditur vis syllogistica; nam 1. potest ea convincere mentem. 2. disputator concessis præmissis non potest negare consequentiam, nisi possit ostendere vitium syllogismi, aut velit ut ignorans rideri.

1016. Ob. 5. In syllogismo probabili non minus evidenter infertur conclusio, quam in evidenti: ergo, si in isto datur necesitas conclusionis quoad exercitium, datur etiam in illo. Confir. 1. Si non necessariò inferretur conclusio probabilis, ratio esset; quia tantum esset conditionatè evidenter vera: atqui est absolutè evidenter vera: ergo. prob. mi. veritas conclusionis talis, conditionatè evidens, transit in absolutè evidenter, si purificetur conditio: atqui hæc purificatur per assensum præmissatum: ergo. Confir. 2. Intellectus concessis præmissis probabilibus habet claram notitiam de objecto conclusionis: ergo debet illud clarè affirmare per conclusionem, nec sufficit, illud tantum obscurè affirmasse per præmissas.

Resp. dist. ant. non minus evidenter infertur conclusio evidentiâ consequentiæ. conc. ant. evidentiâ consequentis. neg. ant. & conseq. Tantum verum est, in tali casu conclusionem esse veram, si vera sint præmissæ, & si vere detur identitas in tertio. Nec dicas, ex hoc saltem sequi, quod dari debeat judicium de bonitate consequentiæ; nam videtur hæc; saltem ordinariè, jam sufficienter affirmata in præmissis, ex dictis à n. 927. & seq. Ad 1. confir. om. ma. neg. mi. ad prob. neg. mi. Assensus præstitus præmissis non reddit conclusionem absolutè, minus evidenter veram: sed deberent supervenire aliae apprehensiones, vel notitia, evidenter ostendentes, objectum se ita habere, ut conclusio affirmat. Ad 2. confir. dist. ant. intellectus habet notitiam claram, sed tamen tantum probabilem. conc. ant. habet evidenter. neg. ant. & conseq.

1017. Ob. 6. Voluntas volens aliiquid, vult omnia cum eo connexa: sed conclusio est connexa cum præmissis: ergo voluntas, volens præmissas, vult etiam conclusionem. Resp. om. ma. dist. mi. conclusio objectiva est connexa cum præmissis objectivis. om. mi. conclusio formalis probabilis est connexa cum præmissis formalibus probabilibus. neg. mi. & conseq. Hucusque semper negavimus, in probabilibus dari connexionem necessariam, inter præmissas formales, & conclusionem formalem: nec hucusque probatum est oppositum. Quod spectat ad præmissas objectivas, ex proprio loquendo non sunt

connexæ cum conclusione objectiva, sed potius identificatae cum ea: nec tamen propterea debet voluntas, alio, & novo actu, velle conclusionem objectivam; cum eam jam voluerit realiter per præmissas: neque novâ ejus repræsentatio tantum probabilis necessitat ad novum actum. Minime autem præmissæ objectivæ habent connexionem necessariam cum conclusione formalis: imò neque cum præmissis formalibus; quia utique objectum potest esse, quin cognoscatur, aut affirmetur.

1018. Cæterum omisi majorem; quia habet quædam æquivoca: alia etiam falsa; nam, si intelligatur, quod volens aliquid debeat etiam velle cum eo antecedenter connexa, vel præsupposita, ea major est falsa; neque enim e. g. Deus, dum vult infligere pœnam justam culpæ præcedenti, debet etiam culpam velle: quin etiam, si intelligatur, talis volens debere velle consequenter connexa, iterum ea major universaliter est falsa; quia sæpe tantum debet ea permittere, quod non est velle; nec enim Deus, permittens peccata, ea vult. Nec dicas, Deum peccata velle permissivè; hoc enim non est velle peccata, sed tantum permissionem eorum.

1019. Hoc tamen verum est, quod voluntas, volens efficaciter aliquem finem necdum obtentum, debeat velle etiam media ad eum necessaria, & quidem, si talia media voluntati primùm proponantur post intentionem finis, debeat ea velle per actum distinctum: saltem, si adhuc duret intentio finis; nam, si hæc interim desisset, nullum actum necessariò post se traheret: & sic omnes explicant volitatem efficacem; nam talem finem efficaciter velle, est idem, ac sèriò velle eum obtainere: hoc autem est velle facere, quantum ex sua parte necessarium est, ut finis obtineri possit: quod utique est velle adhibere media, quæ ex sua parte sunt necessaria. At præmissæ formales non sunt aliquis finis, ad quem consequendum conclusio formalis sit necessaria tanquam medium: imò præmissæ jam debent esse obtentæ ante conclusionem: ergo, licet voluntas illas velit, non debet velle istam.

Non autem quis dicat, præmissas esse medium ad conclusionem, & eum, qui vult medium, etiam velle finem; nam hoc tantum verum est, vel quando quis vult medium qua tale, sive id ordinando ad finem: vel in quibusdam casibus, quando medium necessariò post se trahit finem: at neque semper quis vult præmissas probabiles, tanquam medium qua tale ad conclusionem: neque præmissas probabiles necessariò post se trahunt conclusionem; hoc enim meritò tamdiu negatur, quamdiu non probatur. Tandem addo, æquivoco dici, voluntatem velle præmissas objectivas; nam sæpius non vult, eas re ipsa existere, sed ad summum vult, eas intentionaliter possidere per præmissas, ad quam possessionem conclusio nullo modo est necessaria.

1020. Ob. 7: Voluntas post imperatas præmissas non habet rationem suspendendi conclusionem: ergo non potest eam suspendere. Resp. neg. ant. & potest hæc dici illud: *Sit pro ratione voluntas: seu exercitium libertatis, ut in multis aliis.* 2. potest esse ratio, quod conclusio sit bonum defectuosum, mixtum periculo errandi, adeòque contemptibile, & nullatenus necessarium. Nec dicas, periculum errandi jam fuisse contemptum in præmissis; nam in his tantum contemptum est periculum semel errandi: si adderetur conclusio, deberet contemni periculum bis errandi, quod est difficultius: sic, licet miles, condemnatus ad mortem, audacter quandoque ludat cum sociis pro vita: si tamen felici jactu evasit, non iterum idem periculum subit.

1021. Dices. Si voluntas post imperatas præmissas non etiam imperaret conclusionem, tunc idem mo-

tivum amplectetur, & negligeret: hoc est impossibile: ergo. Resp. dist. ma. idem motivum amplectetur in ordine ad unum actum, & negligeret in ordine ad eundem actum. neg. ma. negligeret in ordine ad alium actum. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Idem debent respondere adversarii, si queratur ab ipsis, quare s^epe voluntas postea, quando iterum excitantur eadem apprehensiones, quin accedat nova ratio in contrarium, tamen non amplius imperet novum assensum præmissarum probabilitum, quamvis prius aliquem impetraverit.

1022. Ob. 8. Etsi post concessas præmissas probabiles conclusio maneat tantum probabilis, tamen necessitat quoad speciem: ergo etiam, quamvis maneat tantum probabilis, potest necessitat quoad exercitium. Resp. neg. conseq. Necessitas quoad speciem non est necessitas ad agendum, sed ad omittendum; unde non debet provenire ex maiore claritate, vel certitudine, vel alia vi suavis: sed potest oriri ex quovis impedimento, reddente actum primum proximum ab agendo impeditum: tale autem impedimentum actus primi proximi ad eliciendum actum, præmissis contradictoriis, est ipse assensus præmissis praestitus, qui, cum sit incompossibilis cum dissensu, eo ipso reddit intellectum impedicum, & impotentem elicere dissensum.

1023. Nam, ut probatum n. 1006. intellectus non potest simul assentiri duobus contradictoriis; unde non tantum quoad speciem ita necessitant præmissæ probabiles, sed quilibet simplex assensus probabilis, ita, ut non possit cum ipso componi actus oppositus. At verò necessitas quoad exercitium non est tantum impedimentum actus oppositi, sed positiva illatio actus alicujus novi; hinc, licet veritas probabilis possit inferre necessitatem quoad speciem, non tamen potest inferre

necessitatem quoad exercitium; alias, sicut quilibet propositio infert exclusionem actus oppositi, etiam inferret alterum assensum sibi similem. Quare necessitas quoad exercitium non habetur, nisi ab evidentiā veritatis, vel à libero imperio voluntatis.

1024. Ob. 9. S. Thomas 1. p. q. 82. a. 2. in corp. docet, quod ita se habeat principium in intelligibilibus, sicut se habet finis in appetibilibus: ergo, sicut volitio finis necessitat ad eligenda media, ita assensus principiorum, seu præmissarum, necessitat ad assensum conclusionis, etiam probabilis; quia S. Doctor non facit discrimen, inter præmissas probabiles, & evidentes. Resp. dist. ant. docet, quod ita se habeat principium strictè tale, aut saltem evidens. conc. ant. principium tantum latè tale, seu præmissa tantum probabilis. neg. ant. & conseq. & vel maximè nego id, quod dicitur, S. Doctorem non facere discrimen, inter præmissas probabiles, & evidentes; nam hoc ipso loco expresse loquitur de primis principiis: id quod etiam facit 1. 2. q. 17. a. 6. in corp. & idem quoque facit locis n. 990. citatis. Addo tantum, quamvis ad solutionem argumenti parùm faciat, S. Doctorem loco obiectio non de quolibet fine, sed de ultimo, id est, de Deo agere.

1025. Alia, quæ à quibusdam adhuc in Logica solent tractari, de præmissis demonstrationis, de regressu demonstrativo, de præcognitis ad demonstrationem &c. lubens omitto; tum quia non adeò magni momenti sunt, & vel in aliis facilè legi, vel etiam sine grandi dispendio possunt nesciri; tum quia dialecticæ hæ disputationes jam alias, ultra multorum expectationem, atque etiam ultra priam meam intentionem, longius fuere protractæ. Sat diu hucusque cursus in arcto, & inter spinas, nec adeò facilis fuit: juvat modò in ampliora, & amœniora Physicæ viridaria expatiari.

INDEX

*Disputationum, Questionum & Articulorum
In Logica.*DISPUTATIO UNICA
SUMMULISTICA.

Numer.

De Tribus Mentis Operationibus. 2

QUÆSTIO I.

De Prima Mentis Operatione.

- Art. I.* Quid sit terminus. 3
Art. II. Quotuplex sit terminus. 17
Art. III. Quid, & quotuplex sit suppositio terminorum. 26
Art. IV. Statuuntur regulæ suppositionum. 30
Art. V. Solvuntur objections. 41
Art. VI. Explicantur reliquæ terminorum proprietates. 53
Art. VII. Quid sit definitio, & quænam ejus regulæ. 56
Art. VIII. Quid sit divisio, & quæ ejus regulæ. 63

QUÆSTIO II.

De Secunda Mentis Operatione.

- Art. I.* Quid, & quotuplex sit propositio. 66
Art. II. Quid requiratur ad veritatem propositionum. 73
Art. III. Quid, & quotuplex sit oppositio propositionum. 78
Art. IV. Solvuntur objections. 83
Art. V. Quid tenendum circa oppositionem propositionum modalium, & compositarum. 93
Art. VI. Quid sit æquipollentia, & quæ ejus regulæ. 103
Art. VII. Quid sit conversio propositionum, & quæ ejus regulæ. 106

QUÆSTIO III.

De Tertia Mentis Operatione.

- Art. I.* Quid, & quotuplex sit discursus, seu argumentatio. 114
Art. II. Quænam sint principia extrinseca syllogismi. 122
Art. III. Quænam sint principia intrinseca syllogismi. 127
Art. IV. Statuuntur regulæ generales syllogistarum categorici. 135
Art. V. Solvuntur objections. 146

Numer.

- Art. VI.* Statuuntur leges, seu regulæ bonaæ consequentiaz. 151
Art. VII. Solvuntur objections. 159
Art. VIII. Quomodo debeat fieri reductio syllogismorum imperfectorum. 165
Art. IX. Quid notandum circa syllogismos non categoricos. 170
Art. X. An, & quando argumentatio ab hypothesi impossibili sit bona. 179

DISPUTATIO I. LOGICA.

- De Prolegomenis Logice. 193

QUÆSTIO I.

De essentia, & Proprietatibus Logice.

- Art. I.* Quid, & quotuplex sit Logica. 196
Art. II. Quid sit potentia, habitus, & actus. 202
Art. III. Quid, & quotuplex sit virtus. 207
Art. IV. An Logica sit virtus intellectualis. 214
Art. V. An Logica sit scientia, & ars. 225
Art. VI. Quid sit cognitio practica. 236
Art. VII. Solvuntur objections. 243
Art. VIII. An Logica sit practica. 247
Art. IX. An, & quomodo Logica sit necessaria ad alias scientias. 256
Art. X. Solvuntur objections. 263

QUÆSTIO II.

De Obiecto Logice.

- Art. I.* Quid, & quotuplex sit obiectum. 286
Art. II. Quodnam sit obiectum Logice. 294
Art. III. Solvuntur objections. 307

DISPUTATIO II.

- De Identitate, & Distinctione. 333

QUÆSTIO I.

De Unitate, & Identitate.

- Art. I.* Quid, & quotuplex sit unitas. 334
Art. II. Quid, & quotuplex sit identitas. 340

QUÆSTIO II.

De Distinctione.

- Art. I.* Quid, & quotuplex sit distinctio realis, & quæ ejus signa. 346
Art. II.

	Numer.
<i>Art. II. Solvuntur objectiones.</i>	355
<i>Art. III. Quid sit præcisio, & distinctio formalis, & quætuplex ista.</i>	361
<i>Art. IV. Solvuntur objectiones.</i>	371
<i>Art. V. Quid sit distinctio Scotistica, & an detur.</i>	379
<i>Art. VI. Solvuntur objectiones.</i>	394
<i>Art. VII. Quid sit, & an detur in creatis distinctio virtualis intrinseca.</i>	415
<i>Art. VIII. Solvuntur objectiones.</i>	419
<i>Art. IX. Quid sit, & an detur in creatis distinctio virtualis extrinseca.</i>	433
<i>Art. X. Solvuntur objectiones.</i>	447
<i>Art. XI. Quomodo inter se distinguantur gradus metaphysici.</i>	469

DISPUTATIO III.

<i>De Universalibus.</i>	479
--------------------------	-----

QUÆSTIO I.

De Universali in genere.

<i>Art. I. Quid sit universale, & an detur à parte rei.</i>	480
<i>Art. II. Solvuntur objectiones.</i>	494
<i>Art. III. An, & quomodo universale fiat per intellectum.</i>	504
<i>Art. IV. Solvuntur objectiones.</i>	512
<i>Art. V. An universale maneat in actuali prædicatione.</i>	523
<i>Art. VI. Solvuntur objectiones.</i>	534
<i>Art. VII. A quibus, & per quos actus possit fieri universale.</i>	549
<i>Art. VIII. Solvuntur objectiones.</i>	559

QUÆSTIO II.

De Universalibus in specie.

<i>Art. I. Quid sit genus, & quomodo definitur.</i>	564
<i>Art. II. Solvuntur objectiones.</i>	568
<i>Art. III. Quid sit species, differentia, proprium, accidens.</i>	584
<i>Art. IV. Solvuntur objectiones.</i>	593
<i>Art. V. Quid sit individuum, & an univocè possit prædicari de pluribus.</i>	600
<i>Art. VI. In quo consistat differentia specifica.</i>	608
<i>Art. VII. Solvuntur objectiones.</i>	619
<i>Art. VIII. An sic possibilis species creata immultiplicabilis.</i>	643

DISPUTATIO IV.

<i>De Prædicamentis.</i>	654
--------------------------	-----

QUÆSTIO I.

<i>De Denominationibus, & Concretis.</i>	
<i>Art. I. Quid sit, & quætuplex denominatio, & concretum.</i>	655
<i>Art. II. Quid concreta importent in recto, & quomodo multiplicentur.</i>	661
<i>Art. III. Quid sit pars, aut quæ regula partis.</i>	681
<i>Art. IV. Quomodo denominatio quævis se habere debeat ad suas partes.</i>	689
<i>Art. V. Solvuntur objectiones.</i>	697

O. A. M. D. G.

Numeri

	Numeri
Q U Æ S T I O II.	
<i>De Prædicamentis in specie.</i>	
<i>Art. I. Quid & quætuplex sit prædicamentum.</i>	707
<i>Art. II. Quid, & quætuplex sit relatio.</i>	715
<i>Art. III. In quo consistat relatio prædicamentalis.</i>	725
<i>Art. IV. Solvuntur objectiones.</i>	741
<i>Art. V. Solvuntur reliquæ objectiones.</i>	764

DISPUTATIO V.

<i>De Signis.</i>	783
-------------------	-----

QUÆSTIO I.

De Vi Significativa Signorum, maximè vocum.

<i>Art. I. Quid, & quætuplex sit signum.</i>	783
<i>Art. II. In quo consistat vis significativa signorum.</i>	793
<i>Art. III. Quid, & quomodo significant voces humanae.</i>	810
<i>Art. IV. Solvuntur objectiones.</i>	823

QUÆSTIO II.

De Veritate.

<i>Art. I. Quid sit veritas transcendentalis, & prædicamentalis.</i>	835
<i>Art. II. In quo consistat veritas prædicamentalis.</i>	843
<i>Art. III. Quid sit verificativum præpositionis, quid futuritio, contingentia, & necessitas.</i>	858
<i>Art. IV. Solvuntur objectiones.</i>	868
<i>Art. V. An propositiones de futuris contingentibus sint determinatè vera, vel falsæ.</i>	879
<i>Art. VI. An aliqua propositio vera possit transire in falsam.</i>	893
<i>Art. VII. Solvuntur objectiones.</i>	903

DISPUTATIO VI.

<i>De Syllogismo.</i>	920
-----------------------	-----

QUÆSTIO I.

De Syllogismo in genere.

<i>Art. I. An ad conclusionem necessarium sit iudicium de bonitate consequentiae.</i>	921
<i>Art. II. An conclusio necessariò se reflectat in præmissas.</i>	937
<i>Art. III. Solvuntur objectiones.</i>	943

QUÆSTIO II.

De Syllogismo in specie.

<i>Art. I. Quid, & quætuplex sit, & an detur scientia.</i>	960
<i>Art. II. An scientia, & opinio possint simul stare in eodem intellectu, vel actu.</i>	973
<i>Art. III. An concessis præmissis evidenteribus intellectus necessitatet ad conclusionem.</i>	988
<i>Art. IV. Solvuntur objectiones.</i>	995
<i>Art. V. An concessis præmissis probabilibus intellectus necessitatet ad conclusionem.</i>	1006
<i>Art. VI. Solvuntur objectiones adversariorum.</i>	1012

